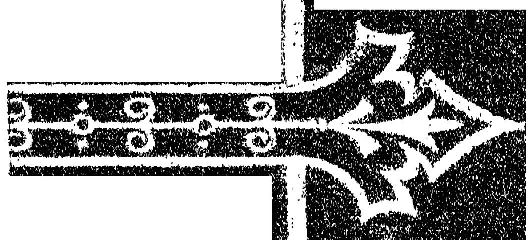
કેહવત-માળા

જમશેદજી નશરવાનજી પીતીત

એડીત કરનાર
જીજીભાઈ પેસ્તનજી મીસ્ત્રી, એમ. એ.

The words of the wise are as goads.—*Bible.*

Proverbs are the genius, wit, and spirit of a nation.—*Bacon.*

Jewels five-words long
That on the stretch'd forefinger of all Time
Sparkle for ever.—*Tennyson.*

કેહવત–માળા

ગુજરાતીમાં વપરાતી કેહવતો, દોહરા,
તથા સાધારણ વાક્યો.

કેહવત-માળા

ગુજરાતીમાં વપરાતી કેહવતો, દોહરા, તથા સાધારણ વાકયો

ગુજરાતી કેહવતોને મળતી જુદી જુદી બીજી ભાષાઓની કેહવતો સાથે

સંગ્રહ કરનાર

જમશેદજી નશરવાનજી પીતીત

ગુજરાતી કેહવતો, તેમજ તે કેહવતોને મળતી જુદી જુદી બીજી ભાષાઓની કેહવતોના પુષ્કળ વધારા, તથા કેહવતો વિષેના નિબંધ સાથે

ઍદીત કરનાર

જીજીભાઈ પેસ્તનજી મીસ્તરી, ઍમ. એ.

ભાગ બીજો

પ—જ્ઞ

"કાળ જાય. પણ કેહવત રહે."

મુંબઈ:

ધી જમશેદજી નશરવાનજી પીતીત પારસી ઑરફનેજ કૅપતન પ્રિંતીંગ વર્કસ.

૧૯૦૩

Proverbs are the daughters of daily experience.—*Dutch Proverb.*

What flowers are to gardens, spices to food, gems to a garment, and stars to heaven, such are proverbs interwoven in speech.—*Hebrew Proverb.*

Proverbs are the lamps to words.—*Arabic Proverb.*

A proverb is to speech what salt is to food.—*Arabic Proverb.*

Earth and heaven will perish, but the words of the mighty will endure.—*Tamil Proverb.*

સાંકળિયું

(ભાગ બીજાનું)

કેહવત-માળા

ગુજરાતીમાં વપરાતી કેહવતો, દોહરા,

તથા સાધારણ વાક્યો.

ભાગ બીજો

૫—જ્ઞ

પકડ કાન! કે આવે સાન.
પકડેલો મુકયે, ત્યારે મતીલા કોણ કહે? ૫૪૭૫
પખવાજને બે પાસાંનો (અથવા, બંધે બાજુનો) માર.
पखवाजाला दोही कडून मार. (મરાઠી કેહવત.)
પખાલ પાણી, માર ડુબકી, ને કાહડ તાણી. (અથવા)
શેર સાખ ને મણ પાણી, માર ડુબકી ને કાહડ તાણી.
પગ ગાડી, ને વાંસો વહેલ.
પગ જોઇને પાથરણું તાણવું.

Stretch your legs according to your coverlet.
Cut your coat according to your cloth. (અંગ્રેજી
Cada uno estiende la pierna como tiene la cubierta
(સ્પેનીશ
De peu de drap courte cape.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

---

૧. Every one stretches his legs according to the coverlet. ૨. Of little cloth cut a short cloak.

Man musz sich streckzen nach der Deckzen.[1] (જ. કે.)
Snijd uw mantel naar uw laken.[2]
Steek uw voeten niet verder dan uw bed reikt.[3]
Zet u teeringe, na u neeringe.[4] (ડચ કેહવતો.)
Cada hum estenda a perna até onde tem a cuberta.[5]
(પોરચુગીઝ કેહવત.)
Cut your cloth according to your measure. (ચીનાઇ કે.[6])
A man should stretch out his feet after looking at the bed-clothes. (કાશમીરી કેહવત.[7])

جامہ باندازہ تن باید برید (یا دوخت)
باندازہ گلیم پا دراز کن
خرج باندازہ دخل کن (ફારસી કેહવતો.)

जितना ओरहना उतना पाउ पसारना. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
हातरुन पाहून पाय पसरावे. (મરાઠી કેહવત.)

પગ તલે બલતું, ને પારકી વાત કરવી.
પગ તલે બલે, ને લંકા હોલવવા જાય.[8] ૫૪૮૦
પગ થાને પહ્લું, ને નાક થાને નસકોરૂં વહ્લું.
પગ પ્રમાણે જોડો સીવ્યો જોઈએ.
Accomodar o pé ao sapato, e nao o sapato ao pé.[9] (પો. કે.)
વડે, ને ધરમ ઉપદેશ.

retch your legs according to your coverlet.
your coat according to your cloth.
Stretch your legs no further than your coverlet.
Set thy expense according to thy trade.
Every one stretches his leg according to his coverlet.
carborough's *Chinese Proverbs*, p. 340.
ctionary of *Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
ની એક મિસાલને માટે હોગારથનું "પોલીનીશ્યન" નામનું ચિત્ર.
foot to the shoe, not the shoe to the foot.

પગ પૈડાં ને વાંસો વેહલ, ને માથું બેસી જાય ઘેર. ૫૪૮૫
પગ હોય ત્યાં લાગ હોય.
પગથી કે માથાં સુધી. (અથવા) પગનાં તલ્યાંથી તે માથાંનાં તાલક (અથવા, માથાંનાં બાલ) સુધી. (અથવા) માથાંનાં તાલકથી તે પગનાં તલ્યાં સુધી.

From head to foot. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Cap-à-pié.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

A capite ad calcem.[1] (લંતીન કેહવત.)

પગથી કે મથે સુધી. (કચ્છી કેહવત.)

પગની પણોતી ઉતરવી.

યાને, ચાલતાં ચાલતાં અતિ થાક ચહડવી.

પગની પુણાઇથી.
પગનું ખાસડું પગમાં શોભે, માથે નહિ શોભે. ૫૪૯૦
પગનું[2] માથે, ને માથાંનું[3] પગે (નહિ પેહરાય.)
પગને પરતાપે.

आपले पायांचा प्रताप. (મરાઠી કેહવત.)

પગનાં ગુઠણ જેટલું.

યાને, નાધલું; ઠુકાં કદનું; વગર બીસાદનું.

गुडघ्याचे उंचीचा. (મરાઠી કેહવત.)

પગમાં જોડા પેહરી લેવે આખી ધરતી નહિ ઢંકાય.
પગમાં પગ ભરાય (એવું નાતવાન.) ૫૪૯૫
પગમાં પેતાવા, હાથમાં શુરી, ભણે ગણે ને દિયાનત બુરી. (અથવા) પગે પાવરી, ને બગલમાં છુરી, ભણે ગણે ને દિયાનત બુરી.

Contas na mao, e o demonio no coraçao.[4] (પોરચુગીઝ કે.)

1. From head to foot. 2 પગનું પેહરણ—જોડો.
3 માથાંનું પેહરણ—પાઘડી. 4. Rosary in hand, the devil at heart.

Hij heeft den bijbel wel in den mond, maar niet in het hart.[૧] (ડચ કેહવત.)

The noose under the arm, and the rosary in hand. (કા. કે.[૨])

Under his arm a Koran, he casts his eyes on a bullock. (અફઘાન કેહવત.[૩])

હાથમેં તસબીહ, ઔર બગલમેં ફાંસા.

એક હાથ ઝિક્રપર, દુસરા હાથ ફિક્રપર. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

गळ्यांत माळा आणि पोटांत काळा. (મરાઠી કેહવત.)

પગમાંનું ખાસડું પગમાંજ રાખેલું ભલું.

पायांचा पायपोस पायांतच ठेवावा. (મરાઠી કેહવત.)

પગમાંનું ખાસડું બદલવું.

હિંદુઓમાં સ્ત્રીનો દરજ્જો એટલો હલકો વિચારવામાં આવેછે કે એક બાયડી મરી ગયા પછી તેણીના ભરથારે બીજી બાયડી તુરત કરવી એ જાણે પગમાંનું એક ખાસડું ફેંકી દઈ બીજું તે બદલ પેહરી લેવા સમાન ગણવામાં આવેછે.

A wife is like the grass-shoe on one's feet—one is left and another is put on. (કાશમીરી કેહવત.[૪])

પગે કથીરનું કલ્લું, ને નસકોરૂં નવ ગજ વલ્લું. (અથવા) પગમાં નહિ મલે કલ્લું, ને નાકનું નસકોરૂં વલ્લું.

પગે કમાડ વાલવું. ૫૫૦૦

પગે પણોતી બેસવી.

યાને, પડતો દાહડો આવવો.

પગે ફારસી લખવું.

ફારસી ભાષાથી અજ્ઞાન માણસને વિષે બોલાયછે.

---

૧. He has the Bible on his lips, but not in his heart.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 29. ૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 28.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 260.

પગે માછલાં મારે, ને મોહડે રામ પોકારે.

A Dios rogando y con el mazo dando.[૧] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

પગે (અથવા, હાથે) મીણ હોવું.

ચોરી કરવાની આદતવાલાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

પગે લાગવાથી પશુ નહિ સમજે. ૫૫૦૫

પગે સલગાવે, ને હાથે હોલવે.

પગે સાવરણી.

રખડપતી માટે બોલાયછે.

પચાસી[૨] પર ભાર આવ્યો.

પચાસે પોપટો, સાઠે સરીઓ.

પછેડી હોય તેટલી (અથવા, પછેડી પ્રમાણે) સોડ તાણવી. ૫૫૧૦

પછેડીમાં પાંચ્છેરી ઘાલીને મારવી.

પજરણ પડ્યા વગર બલતું નહિ બલે.

પજરવા માંડ્યું તે સલગ્યા વગર રહે નહિ.

પટ્ટણ સો ડટ્ટણ.

પટલાણી પગે પાલી ઠેલને? ૫૫૧૫

પટેટા જેવું (નાક વગેરે.)

પટેલ કહે પટલાણીને, સાંભલ માહરી વાણી, ત્રણ બોલાવ્યા, તેર આવ્યા, દે દાલમાં પાણી.

પટેલ, પશુ, નહિ માનવી, રોઝ બલદ નહિ ઉંટ, શિયાલ ઝરખ નહિ કુતરૂં, ચીભડ કોલ નહિ ધુંટ.

પટેલ, પાડો, કુતરો, ને કુકડો, એક જગે સમાય નહિ.

પટેલ, પાડો ને પારધી, ત્રણે એક સ્વભાવ, માર્યાં, મારે, ને વલી માર્યા ઉપર ભાવ. ૫૫૨૦

પટેલ પાદરાના, ઘોડી સાદરાની, ને વહુ નાતરાંની.

૧. Praying to God, and hitting with the hammer. ૨. દોરડી.

પટેલ બેઠા પાટે, ને ઘેરની બેઅ દાટે, ને બાહરની કાહડે હાથે.
પટેલ મરો, પટલાણી મરો, ને ગોરનું તરથાલું ભરો.
પટેલકી જોરૂને તલ ચોર ખાયા, યે બાત પાડા કહે સો માનીયો મત.
પટેલના પાડા, જ્યાં જાય ત્યાં આડા. ૫૫૨૫
પટેલની ઘોડી પાદર સુધી.
પટેલની પાડી, ને ગામની લાડી.
પટેલની માનીતી ઢેડી ગામ અભડાવે.
પટેલની વાત પટેલ જાણે, હાથમાં દાંડો ને ધંટી તાણે.
पाटलाची गोम पाटलास ठाऊक. (મરાઠી કેહવત.)
પટેલને ઘેર દાવા, ને ઢેડી ધુમાધુમ કરે. ૫૫૩૦
પટેલને ઘેર વેહા, ને ઢેડીને ઘેર ઢોલ વાગે.
पाटलाचे घरीं लग्न आणि धेडाचे घरीं वाजंत्रीं. (મરાઠી કેહવત.)
પટેલને ઘેર વેહા, ને પાંમીઓ ખોલા પાંથરે.
પટેલનાં પોરિયાં તાજાં માતાં, પેટ મોહટાં ને કુલ્લાં નાહનાં.
પટેલે ઢેડીને બોલાવી.
Gifts make beggars bold. (અંગ્રેજી કેહવત.)
દિયા દૂરસે, લગી સાથ ખાને. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
પટોલે પડી ભાત, ફાટે પણ ફીટે નહિ. ૫૫૩૫
પટોલાંની ભાત, ફાટે પણ ફીટે નહિ.
પડ પડ, તોકે' સદાવડી.
પડ પર પડ ફરી ગયાં, ને ઘાંચીનાં ઘેર બલી ગયાં. (અથવા) દાવે દાવ વલી ગયા, ને ઘાંચીનાં ઘેર બલી ગયાં.
પડતા પર પાટું, ને વાતુ પર લાતુ.
પડતી પર પચાસ. ૫૫૪૦
Ad arbor che cade ognun grida dàgli, dàgli.[1] (ઈ. કે.)

1. When a tree is falling, every one cries, down with it.

Wanneer een boom ter aarde zijgt, maakt ieder dat hij takken krijgt.[૧] (ડચ કેહવત.)

کسی کہ براہ افتاد زاغ هم براو منقار میزند
سنگ آمد و بپای لنگ آمد (ફારસી કેહવતો.)

पतितः पर्वतो लघुः ॥[२] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પડતે પડતી. ને ચહડતે ચહડતી.

પડતો પાસો પડવો.

પડ્યા ઉપર પાટું. (અથવા) પડ્યા ઉપર પાટું ને દાઝ્યા ઉપર ડામ.

All the world will beat the man whom fortune buffets.

If a man once fall, all will tread on him.

He that's down, down with him. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Les battus payent l'amende.[૩] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

Wer da fällt, über den läust alle Welt.[૪] (જરમન કેહવત.)

Als de hond onder ligt, al de wereld wil him bijten.[૫] (ડચ કેહવત.)

Det er let at krybe i Træ naar det er fældet.[૬] (ડેનીશ કે.)

Ad albero caduto accétta accétta.[૭] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

A cao mordido todos o mordem.[૮] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

To throw stones on a man in a well.[૯]

Neither beat a man on a wound, nor curse him about a disgrace. (ચીનાઇ કેહવતો.[૧૦])

---

૧. When the tree falls every one runs to cut boughs.

૨. A fallen mountain is (thought) light (of) Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 430. ૩. The beaten pay the fine.

૪. When a man is down, every body runs over him.

૫. When the dog is down every one is ready to bite him.

૬. It is easy to stride a tree when it is down.

૭. To the fallen tree, hatchets ! hatchets !

૮. All bite the bitten dog.

૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 152. ૧૦. *Ibid*, p. 297.

Why additional pain to a mind already in grief? (તા. કે.[૧])

Should one fall, expect blows, not help; if you are poor you will be robbed, not assisted.[૨]

زده را می توان زد

مردی نبود فتاده را پای زدن (ફારસી કેહવતો.)

पडत्यावर पाय. (મરાઠી કેહવત.)

પરલ પાઇં મું‘ગરે મું‘ગરે ઠઠાઇં. (બિહાર કેહવત.[૩])

પડ્યા, તોકે’ નમસ્કાર વલ્યા. (અથવા) પડ્યા તોકે’ દેવને પ્રણામ કીધો.

Salva dignitate. (લૅતીન કેહવત.[૪])

Though he fell flat on his face, he says that his mustache did not touch the ground. (તામીલ કે.[૫])

He slipped, fell, and then said the ground was unlucky. (તેલુગુ કેહવત.[૬])

"O Khoja! you were turned out of your little village." "(Oh, no,) I left it of my own accord." (કા. કે.[૭])

પડ્યા, પણ ભુસકો તો સાંભલ્યો. ૫૫૪૫

પડ્યા પાછલ પાંચ.

પડ્યાને પાટું મારવું.

પડ્યું પચાસ, ને ઉભું સો.

પડ્યું રોડું, ને ચહડ્યું ઘોડું (દીસી નહિ આવે.)

પડ્યો કહે કે દેવ પ્રણામ કર્યો. ૫૫૫૦

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 362.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 23.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 12.

૪. Without compromising one's dignity.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 250.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 6.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 109.

પડ્યો તે કોરીનો, ઉભો તે લખેસરી.
પડ્યો પડ્યો સોને ભારી.
પડ્યો પો — ધુલ લઇને ઉઠે, (અથવા, ધુલ લીધા વિના ન ઉઠે.)
પડ્યો બોલ ઊંચકી લેવો.
યાને, હુકમને તુરત માન્ય કરવો.
પડ્યો બોલ ઉંચકે (એવું તાબેદાર.) ૫૫૫૫
પડશે તેને પીડ, ને વાગશે તેને તીર.
પડશે તેવા દેવાશે.
પડાઇ પ્રમાણે પુછડું.
પડી આદત કેમ જાય રે ભૈયા, કાખમાં મારે બે ખાટલાના પૈયા.
The frog cannot out of her bog. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge ?(બરમા કે.[1])
No man's disposition will alter, neither can a dog's tail be made straight; the stubborn woman will even put her husband in a basket and sell him.(વીમાન.[1])
A pig cannot stay out of the dirt, a thief cannot keep his fingers still.[2]
આલા, દે નીવાલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
પડી એ ભોગવે. ૫૫૬૦
પડી ગયા, તોકે' પગે લાગ્યા. (અથવા) પડી ગયા તે જાણે પગે લાગ્યા.
પડી જડી પરાણી, ને હવે રહ્યું સેહલ, બે જોઇએ બલદ, ને એક જોઇએ વેહલ.
પડી ટેવ તે ટલે નહિ.

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4.
૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 12.

પડું છ પડું છ, તોકે' સદાવડી પડ.

પડે કેહર, તો ન છોજે શેહેર. ૫૫૬૫

પડે તેને પીડ, ને વાગે તેને ભીડ, (અથવા, તીર.)

The sick man knows the intensity of his suffering. (તા.કે.[૧])

I have cut many boils, but there was never such pain as in my own. (તેલુગુ કેહવત.[૨])

(ફારસી કેહવત.) هرکه داند داند

જીસ તન લાગે વહી જાને. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પડે તો સદાવડી પડજે, નહિ તો પડતી ના.

પડે પાસો, ને જીતે ગમાર.

પાસાં પંરે, અનારી જીતે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પડેગા સો બુજેગા.

પડેગી જબ બુજેગી. ૫૫૭૦

When your tooth aches you know how to pity another in the same fix. (ચીનાઈ કેહવત.[૩])

પડેગી જબ બુજેગી, તબ સબ સુઝેગી.

પડેલા ઉપર (અથવા, મુએલાની ઉપર) ઘા કરવો.

પડેલાને પાટુ, ને બલેલાને ડાહમ.

પડેલાને સઉ મારવા નિકલે.[૪]

પડોસણુ છરે ભાત, ને ફોફઈયો પડે માહરે હાથ. ૫૫૭૫

પડોસણુ પડોસણુની સોક થાય.

પડોસણુને આટો આપો, ઘરનાં ચાટે ઘંટી, છોકરાં તો છાસ પીએ, ને બાવો માગે બંટી.

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 412.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 73.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 138.
૪. જુઓ કેહવત નાο ૫૫૪૩, સફે ૫૦૩.

પડોસી ઉચલે લાભ, કે પડોસી ઉજ્જલે લાભ.

પડોસી ગયા જાત્રે, આવશે તો હાથ જોડ, નહિ તો જમીશું લાડવા.

પડોસી ફીટીને ઘરધણી થયા. ૫૫૮૦

પડોસીએ મરઘી કાપી તો પોતે સાવરણી કાપી.

If her neighbour prospers, she will starve herself for five days. (તામીલ કેહવત.[1])

પડોસીના ધુમાડાએ બલવું.

પડોસીની બે ફોડવાને સારૂં પોતાની એક ફોડવી.

Quebrarse un ojo para sacar à otro los dos.[2] (સ્પૅનીશ કે.)

Is it right to destroy one's neighbour? (તામીલ કેહવત.[3])

When his neighbour prospered he poured water on his own hearth. (તેલુગુ કેહવત.[4])

પડોસીની ભેંસ વ્યાઇ, ને ઉપર વાડી જોતાં, હું જાણું જે બહરી ખાસું, પણ બહરી વગરનાં થોથાં.

પડોસીનું કરમ નહિ લેવાય, પડોસીનું સોહજ (અથવા, પડોસીનાં લખ્ખણ) લેવાય. (અથવા) પડોસીનો પૈસો નહિ લેવાય, પણ પડોસીનું સોહજ લેવાય. ૫૫૮૫

પડોસીને ઘેર લગન, તો છાપરાંનાં બે નળીયાંએ ભાગે.

પડોસીનાં પરોણાં, ને ઘસી ઘસી ભેટનાં.

પડોસીનાં પરોણાંને ધાઇ ધાઇ મલ્યે, (અથવા, ધાઈ ધાઇને ભેટે.)

પઢે ફારસી, વેચે તેલ, જોવો એ કુદરતનો ખેલ.

પરેહ ફારસી, બેચે તેલ, ઇએહ દેખો કુદરતકા ખેલ. (હિં. કે.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 7.

૨. To lose one eye that you may deprive another of two.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 15.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 273.

પણીયારાં પર બેહડું, પણીયાંરાંને માથે ભાર. ૫૫૯૦
પણીયારાંના મુનશી.

ઘરમાં દોલ દમાંટ રાખનાર, પણ બાહેર જેનું કંઇ ચાલે નહિ એવાં માણસને વિષે બોલાય છે.

પણોતો પુત્ર ઓલામણે ઓધો.
પણોતો પુત પાલણુંમાંથી જણાય.

Coming events cast their shadows before.
The child shows the man. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
The child is father of the man. (વર્ડ્સ્વર્થ.)
One may see what a son will be, from what he is in infancy.[1]
You may see the man in the boy.[1]
In judging of what a boy will be, notice what he is in infancy. (ચીનાઈ કેહવતો.[2])
What bloomed, bloomed when it was in the bud.(કા. કે.[3])
The future pros, erity of a person may be known when he is playing as a child. (તામીલ કેહવત.[4])

(ફારસી કેહવત.) سالی کہ نیکوست از بہارش پیدا

લરકીકે પાઉ પાલનેમેં પેહચાની જાતી હયે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પણોતો પુત પાલણુંમાંથી જણાય, ને રૂડો દાહડો વેહણું[5]માંથી જણાય.
પણોતાંનું વપરાય. (અથવા) પણોતાંનું વપરાય, કંઇ અભાગ્યાંનું વપરાય? ૫૫૯૫
પત ગયલી પાછી ન આવે.
પતલું સોરતીયાં જેવું.

As thin as a rail. (ચીનાઇ કેહવત.[6])

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 357. ૨. *Ibid*, p. 240.
૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 256. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 529.
૫. વેહેણું—સહવારનું પોહર.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 180.

પતાલ પાણી ચલાવે, ને મોરી કોરડી ને કોરડી, (અથવા, મોરી કોરડી રાખે.)

બાહેરથી જુદો દેખાવ દેનાર, અને બાતેનમાં જુદીજ મતલબ ધરાવનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

समुद्रांत जाऊन कोरडा. (મરાઠી કેહવત.)

પતાલમાંથી પાણી કાહડે (એવું હુસ્યાર.)

પતાવેલો પાહડના પાહડ ઉથલાવે, નહિ તો ડગલું પણ ન ચાલે. ૫૬૦૦

પતિવ્રતા ભુખે મરે, ને છી— ખાય પેંડા. (અથવા) પતિવ્રતા ભુખે મરે, ને છી— ખાય લાડુ, ગાંડુ લોકો ઘોડે ચહડે, ને ડાહ્યો ખેંચે ગાડું. (અથવા) પતિવ્રતા ભુખે મરે, ને કસબણ ખાય લાડુ, ગાંડુ ઘેલા ઘોડે ચહડે, ને મરદ ખેંચે ગાડું.

Desert and reward seldom go together. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પતિવરતા તો ભુખન મરે, પેંડે ખાય છી—. (કચ્છી કેહવત.)

પતવર્તાકો ગઝી નહિ, બેસા ઓરેહ ખાસેહ.

તાઝી માર ખાય, તુર્કી એશ પાય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

सतीच्या दारीं बत्ती, व शिं— दारीं हत्ती.

पतिव्रृता भूके मरे, आणि शिं- खाति पेढे. (મરાઠી કેહવતો.)

પતેત ભણવી, (અથવા, માંડવી.)

યાને, ગાલ ગલોચ કરવી.

પથ્થર ઊપર ફુંડાં મારે પથ્થર કંઇ સમજે?

પથ્થર ઊપર પાછરાં ન પડે. (અથવા) મટોડીનું હૈયું હોય તો પહલરી જાય,[1] પથ્થર ઉપર કંઈ પાછરાં પડે?

યાને, એક નરમ દિલનાં માણસનાં દિલમાં દયા લાવી શકાય છે, પણ સખત દિલનાં માણસની છાતીમાં ગમે એટલી સમજાવત કરવા છતાં કાંઈ પણ અસર કરી શકાતી નથી.

No man can flay a stone. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. પહલરી જાય—પગલી જાય.

પથ્થર ઊપર પાણી. ૫૬૦૪

પથ્થર ઉપર પાણી, ભીંજે પણ ભિંદે નહિ, મુરખ સાથે વાત, રીજે પણ બુજે નહિ. (અથવા) પથ્થર ઉપર પાણી, ભીંજે પણ ભિંદે નહિ. (અથવા) પથ્થર પર પાણી, ભીંજે પણ પલળે નહિ.

Giving advice to a stupid man is like giving salt to a squirrel.[૧]

Like a marble against a *dumat*. (કાશમીરી કેહવતો.[૨])

Even stones may be dissolved, but the mind of a fool cannot. (તામીલ કેહવત.[૩])

As rain falls on a male buffalo. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

Like rain falling upon a buffalo. (કેનેરીસ કેહવત.[૫])

As water runs off the "peen" leaf, so good advice slides off a fool.[૬]

પાનીમે પખાન, ભીગે પર છીજે નહિ, મુરખકે આગે બાત, રીજે પર બુજે નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

آهن سرد کوفتن سود ندهد

درسنگ خارا قطرهٔ باران اثر نکند

باسیه دل چه سود گفتن وعظ (ફારસી કેહવતો.)

પથ્થર ઉપર પોયણું ન ઉગે.

سبزه کی بروید از روی یخ (ફારસી કેહવત.)

પથ્થર ઉપરની જડ, ઉખડી જતાં વાર શી?

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 149. ૨. *Ibid*, p. 61.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 212.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 72.

૫. *Proverbs from East and West*, p. 18.

૬. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 28.

પથ્થર એટલા દેવ કીધા.

પથ્થર કરતાં ઈંટ કુમળી. ૫૬૧૦

પથ્થર જણ્યો હોત તો ધોબીને પણ કામ લાગત.

પથ્થર જેવું (સખ્ત માણસ, વગેરે.)

પથ્થર જોડે રતન ભાંગવું?

પથ્થર તલે હાથ આવ્યો કલે વલે કહડાય. (અથવા) સેલ તલે હાથ આવ્યો તો કલ વકરે કાહડજે. (અથવા) પથ્થર તલે હાથ આવે તો કલે નિકલે, બલ કરવા જઈએ તો ભાંગી જાય.

પથ્થર તલે હાથ દબાય, તો બલે નહિ, પણ કલે કલે રહી કાહડવો. ૫૬૧૫

If thy hand be in a lion's mouth, get it out as fast as thou canst. (અંગ્રેજી કેહવત.)

My hat is under the mill-stone. (કાશમીરી કેહવત.[૧])

(ફા. કે.) دست زیر سنگ را آهسته می باید کشید

दगडा खालीं सांपडलेला हात युक्तीनें काढ. (મરાઠી કેહવત.)

અબ તો પથરકે નીચે હાથ દબા હુએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પથ્થર પડ્યો હોત તો ધોબી પણ ધોઈને આશિષ દેત.

પથ્થર પર પાણી, ને ધુલ પર લીપણ.

O mullah, (my words to you are like) water which trickles down off the rock. (કાશમીરી કેહવત.[૨])

Will granite be dissolved by any amount of hail? (તામીલ કેહવત.[૩])

Moonlight cannot penetrate into the hollow of a bamboo, no wisdom can enlighten a fool.[૪]

મુડે સીર પર પાની પરા ઢલ ગયા. (હિં. કે.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 254. ૨. *Ibid*, p. 134.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 223.

૪. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 16.

પથ્થર પરની જડ.
પથ્થર પાણી પડે, ભીંગે પણ ભેદે નહિ, મુરખકુ અક્કલ દેવે, સમજે પણ માને નહિ.
પથ્થર પૂજે હર[1] મીલે, તો દુનિયા પૂજે પાહાડ; ચક્કી બેચારી સબસે ભલી, કે પીસ ખાત સંસાર. ૫૬૨૦
પથ્થર પૂજે હર[1] મીલે, તો જાકે પૂજું પાહડ, ઇસ પથ્થરસે ચક્કી ભલી, કે પીસ ખાવે સંસાર.
પથ્થર સાથે પાનું પડ્યું.
પથ્થર સાથે માથું ફોડવું.

तो धोंड्याशीं कपाळ घांसतो. (મરાઠી કેહવત.)

પથ્થર સાથે રતન પછાડવું, (અથવા, ઘસવું.) (અથવા) પથ્થર સાથે હીરો ઘસવો.

રતન પાને પછલણું. (કચ્છી કેહવત.)

પથ્થર હતા તેટલા દેવ કીધા, ત્યારે દીકરો આવ્યો. ૫૬૨૫
પથ્થરથી ઈંટ કુમલી તે કુમલી.
પથ્થરની કોટે રતન બાંધ્યું.
પથ્થરની લડાઇએ લડવું.

યાને, સખત રીતે સામા થવું.

પથ્થરનું પાણી કરવું.
પથ્થરને પગલાવે (એવું કલાબાજ માણસ.) ૫૬૩૦
પથ્થરને પેટ હીરો નિપજ્યો.
પથ્થરને બચકું ભર્યે તો સામા દાંત ભાગે. (અથવા) પથ્થરે બચકું, દાંતે દાંત ભાગે.

Like losing the hand by pinching a stone. (તામીલ કે.[2])

1. ઓદા. 2. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 213.

પથ્થરનો પાહડ કરવો.

To make a mountain of a mole-hill.

He changes a fly into an elephant. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Van een' vlieg een' olijfant maaken.[૧] (ડચ કેહવત.)

A mulberry tree from a pumpkin plant. (કાશ્મીરી કે.[૨])

An atom is become a mountain, a mountain an atom.[૩]

Magnifying a rape-seed into a mountain.(તામીલ કેહવતો.[૪])

સિઆર કે ગૂહ પરબત. (બિહાર કેહવત.[૫])

પથ્થરનો ભાઇ ભમરડો.

પથ્થરબી આખરે ઘસાય. ૫૬૩૫

अंततोऽश्मापि जीर्यति ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[૬])

પથ્થરબી ખાઇ જાય (એવું ખાધરૂં.)

He will eat the chinár-tree leaves and all, and he will eat the dog with skin. (કાશ્મીરી કેહવત.[૭])

પથ્થરમેસે હીરો જાયો, હીરામેસે લાલ, આધો ભગત કબીર, પુરા ભગત કમાલ.

પથ્થરમાંથી પાણી કાહડવું.

(ફારસી કેહવત.) از ریگ روغن می کشد

પથ્થરમાંથી હીરો નિકલ્યો. (અથવા) પથ્થરને પેટે હીરો નિપજ્યો.

વગર બુદ્ધિનાં માબાપને પેટે બુદ્ધિવાન બાલક જનમવા ઉપર બોલાયછે.

---

૧. To make an elephant of a fly.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 9. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 17. ૪. *Ibid*, p. 160.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 18.

૬. The stone is worn away at last. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 369.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 162.

પથ્થરે માર્યું ખસે નહિ (એવું માણસ.) ૫૬૪૦

પથરો ધુંમાવવો.

પથાનની જાન જવા દેવો, વાણિયાની જાન લુટી લેવો. (અથવા) બાહમણની જાન લુટાય, કંઇ ગશસ્યાની જાન લુટાય?

પદમ રૂપ્યાની વાત.

પદુકરી મુકવી.

પનોતાનું પેટ ને અભાગ્યાની ગાં— મોહટી હોય. ૫૬૪૫

પપઈઆ મન ધીર ધર, દેખ દયાલકો ધ્યાન, અઝગર ડસ્યો પારધી, મુઓ ચતુર સુજાન.

પર આધીન સ્વપ્ને સુખ નહિ.

પર ગામનો પાડો, ને ઉંટડીને હળ્યો, (અથવા, ઉંટની સાથે હળ્યો.)

પર નારી તાતી છરી, નિતનિત કાપે કાય, જેના રૂદયા રામજી, તે પર નારી ઘેર જાય.

પર નારી પ્રત્યક્ષ દેખો, વિખ હળાહળ અંગ, રાવણકે દસ મસ્તક ગયે, ઓ પર નારીકે સંગ. ૫૬૫૦

પર પેસે, ને ઘર વસને.

પર સ્ત્રી યાર સદા ખુવાર, કાંટોકા બીછુના, જુતીકા માર.

પરકે પઓ પરોણો, ને પેધો પઓ ચોર.

પરદયું આપે તેમાં શાનો પાડ?

પરદયું લે, તે શાનો પાડ? ૫૬૫૫

પરણ્યા અગાઉ અઘરણી કરવી.

પરણ્યા નહિ, પણ જાને તો ગયા.

I do not wear a gold ring, but my mistress does.[1]

બિયાહ નહિ કિયા, બરાતેં તો દેખી હએં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

लग्नें केलीं नाहींत पण मांडवा खालून तर गेलों असेल. (મ. કે.)

1. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 2.

પરણ્યા નહિ, પણ પરણ્યાની પાંટે તો બેઠા.

પએણ્યા ન ત પએણેજી પાઠ બઠા. (કચ્છી કેહવત.)

પરણ્યા નહિ, પણ પાંટે બેઠા.

પરણ્યો મોઢ પાદશાહ? ૫૬૬૦

પરણવાની ને પટેલાઇની હોંસ કોણને નહિ હોય?

પરણવી બાલ, ને ખાવી ગાલ.

પરણવું ને પટેલાઈ, કોણને નહિ ગમે?

પરણાતું થુલું, ને અપરણીની લાહપસી.

પરણી બેઠી પાટ, ને સાસુનાં કુલ્લાં ચાટ. ૫૬૬૫

પરણી[1]ની હાય, ને કેડી નહિ જાય.

કોઈ "સ્ત્રીની હાય" પણ કહેછે.

પરણીને પાલે, ને જણ્યાંને જીવાડે, તેમાં કોણને પાડ કરે?

પરણે તેની વહુ, નહિ તેની સૌ.

પરણે તેને ગાએ, ને મરે તેને રૂએ.

પરણે તેને ગાવું. ૫૬૭૦

પરણે તેનાં ગીત ગાઓ.

પરણે પાનેતર નહિ, ને અપરણીએ ચીર, (અથવા, સાડી.)

પરણેલી તો જેવી તેવી, ને નાતરેની તો જોઇને લેવી.

પરણેલી દીકરી પરોણા દાખલ.

બિયાહી બેટી પરૌસન દાખેલ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પરણેલો પીડે મરે, ને કુંવારો કોડે મરે. ૫૬૭૫

પરદેશનું મલવું કાગજે.

યાને, કાગજ પત્રનો વેહવાર રાખવો, એજ બહાર ગામ ગયલાં-ઓની મુલાકાત લેવા બરાબર છે.

---

1. પરણેલી સ્ત્રી.

પરદેશીની દોસ્તી, ને ઘાસનું તાપણું.

પરદેશીકી પ્રીત ઓર ઘાસકા તાપના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પરદેશીની પ્રીત, ને સુરતનો સગો, ગુવારની ગાંસડી, ને ઢેડનો સંગાથ, સાગનો દેવતા, ને ઘાસની તાપણી, કતારગામની છાસ, ને વાવનું ઘાસ, ને દેલવાડાનું દહીં, એટલાંમાં ભલી વાર નહિ.

પરભાતાના પોણા ચાર.

પારકા માલની દરકાર નહિ રાખતાં તેનો બગાડ કરનારના સંબંધમાં વપરાયછ.

પરભાતાં ઢોર ધમે ને આપે. ૫૬૮૦

પરભાર્યું, ને પોણા બાર.

પ્રભુને ઘેર અવલો ન્યાય નહિ હોય.

પરમાર્થમાં પાછું ને સ્વાર્થમાં આગલ (એવું આપ મતલબ્યું.)

પરમેશ્વર પ્રગટ પડ્યા.

પરમેશ્વર પાધરો, તો વેરી આંધલો. ૫૬૮૫

અલ્લા યાર હએ, તો બેડા પાર હએ.

અલ્લા હએ તો ક્યા ગમ હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

પરમેશ્વર હોય પાધરા, તો વેરી થાય આંધલા.

What God will, no frost can kill. (અંગ્રેજી કેહવત.)

If God be wi' us, wha will be against us? (સ્કૉચ કેહવત.)

If the Eternal be with you, will any thing be impossible? (તામીલ કેહવત.[1])

પરમેશ્વરથી શું છાનું?

What man sees not and knows not, Heaven sees and knows. (ચીનાઇ કેહવત.[2])

પરમેશ્વરના ચોર થવું.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 501

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 393.

પરમેશ્વરના હોકમ વગર એક પાતરૂં પણ હીલતું નથી, (અથવા, ખરતું નથી.)

Saint ne peut, si Dieu ne veut.[૧] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

Quando Dio non vuole, i santi non possono.[૨] (ઈ. કે.)

Als God niet wil, dan kan de heilige niet.[૩] (ડચ કેહવત.)

Not an atom will move without the permission of God. (તામીલ કેહવત.[૪])

પરમેશ્વરનું ધાર્યું થશે.[૫] ૫૬૯૦

It is man's to scheme ; it is Heaven's to accomplish. (ચીનાઇ કેહવત.[૬])

Man plans, but God fulfils. (રશ્યન કેહવત.[૭])

(ફારસી કેહવત.) خواستن خدارا چار(۴) نیست

પરમેશ્વરનાં ઘર સાથે કોઇનું જોર નથી.

Man would have things so and so, but Heaven negatives his plans. (ચીનાઇ કેહવત.[૮])

ભગવાનજે ઘરસે કેંજો જોર નાએ. (કચ્છી કેહવત.)

પરમેશ્વરે દાંત આપ્યાછ તે ચાવણું પણ આપશે. (અથવા) પરમેશ્વરે દાંત આપ્યાછ તે શું ચાવણું ન આપશે?

God never sends mouths, but he sends meat. (અંગ્રેજી કે.)

Gud giver alle Mad som han giver Mund.[૯] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧. Saint cannot, if God will not.
૨. When God will not, the saints cannot.
૩. When God will not, the saint cannot.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 31.
૫. જુઓ કેહવતો નાં° ૧૮૨૨, તથા નાં° ૧૮૨૪, સફે ૧૬૫.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 392.
૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 47.
૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 392.
૯. God never sends mouths but he sends meat.

The more mouths to eat, so much the more meat.[1]

Heaven never sends a man without providing for him clothes and income. (ચીનાઇ કેહવતો.[2])

Whom God has given a mouth, to him will not He, the same God, give a little pot for his dinner? (કા. કે.[3])

Will he who planted the tree not water it? (તેલુગુ કે.[4])

He who has given life will give food. (બંગાલી કેહવત.[5])

یکی طفل دندان بر آورده بود

پدر سر بفکرش فرو برده بود

مخور غم برای من ای بی خرد

(શેખ સાઅદી.) هرآنکس که دندان دهد نان دهد

(ફારસી કેહવત.) خدای که دندان دهد نان دهد

પરમાં પુણી કંટાયછ.

કંઈ પણ વાતની શરૂઆત જણાવવા માટે વાપરવામાં આવેછે.

પરવડે ત્યાં ગરવડે.

પરવની ગાં— હોલી, ને માણુસની ગાં— કોલી. ૫૬૯૫

પરવરદેગાર! ધણીની રોટલીને ઘી તું લગાડ.

પરવારતા પારડી જાય, ને નકામા નારગોલ જાય.

પરવારતો પારસી પારડી જાય.

પરવારતો પાહનકા મારે.

પરવારતો બ્રાહ્મણુ પાટલા પૂજે. ૫૭૦૦

An unemployed man visits every *darbár*. (કા. કે.[6])

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 139. ૨. *Ibid*, p. 393.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 248. ૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 70.

૫. *Ibid*, p. 116.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 29.

પરવારતો વાણિયો કાટલાં સાંકે.

પરવારતો શું કામ કરે? તોકે' વહાન ભાંગીને ખાટલો ઘડે.

પરવારતો સલાટ પથરા ભાંજે.

પલક દરિયાવ.

પ્રસુતા[1]ની પીડા વંધ્યા[2] શું જાણે? ૫૭૦૫

Does the barren woman understand the pains of parturition?

A mother knows the pain of travail, is it known to others? (તામીલ કેહવતો.[4])

What does the barren woman know of the pains of childbirth? (તેલુગુ કેહવત.[5])

Does the kite know any thing of the pain of his prey? Does the barren woman consider the child's pain?

(કાશમીરી કેહવત.[6])

બાંજ કીઆ જાને પરસુતીકી પીરા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

बाळंतिणाचें दुःख वांजेस काय ठाऊक? (મરાઠી કેહવત.)

પરસેવાનો પૈસો. (અથવા) પસેવનો પૈસો. (અથવા) પસેવ ઉતાર્યાનો પૈસો.

घामाचा पैसा. (મરાઠી કેહવત.)

પરસેવો પાડીને રોટલો પેદા કરવો.

He earned his bread by the sweat of his brow. (અં. કે.)

અપના પસીના ગીરાકે રોટી પેદા કરના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. જણનારી. ૨. વાંઝણી.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 482. ૪. *Ibid*, p. 447.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 145.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 65

પરાઇ ગાય, પરાયું ખાય, હાંકે તેનું નસ્તાન જાય. (અથવા) ધરમની ગાય, ધરમનું ખાય, હાંકે તેનું નખોદ જાય.

અનકર ખેતી, અનકર ગાય, વોહ પાપી જો મારન જાય.

આનકી ખેતી, આનકી ગાય, સો પાપી જો હાંકન જાય.

પરકી ખેતી, પરકી ગાય, વોહ પાપી જો બરૂધે જાય. (હિં. કેહવતો.)

પરાઇ છીંડીમાં અ— ને કરાંજવું.

પરાગીયો પાપે મુવો. ૫૭૧૦

પ્રાણ ને પ્રકૃતિ સાથે જાય.

પરાણા પાંઈ, ત્રીજે દાહડે નહિ જાય તો ખાસડાં ખાઈ.

પરાણાથી ભીડ નહિ ભાગે, ને પડોસીથી ઘેર નહિ વસે.

પરાણાની પીઠ, ને ઘાસનું પાથરણું.

પરાણે પ્રીત ન થાય. ૫૭૧૫

પરાણે પુન?

પરાણો ને બલદીયો બરાબર.

એટલે જેમ બલદીયાને જ્યાં લઈ જાય ત્યાં તેને જવું પડેછે તેમ પરોણો પણ ઓસ્યાલો હોવાથી તેને મેજબાનના વિચાર પ્રમાણે ચાલવું પડેછે.

પરાયા ઘર, ભુતકા ડર.

પરાયા માલ, ને દીદા લાલ.

પરાયે દીકરે સપુત નહિ કેહવાય. ૫૭૨૦

પરાયે માસે કાંઈ ઘા પુરાય?

પરી ગરજ મન ઓર હએ, સરી ગરજ મન ઓર.

પ્રીત એસી કીજયે, જેસો ટંકન ખાર, આપ જલે પર રીજવે, (અથવા, પરકુ રખે,) ભાગાં સાંધે હાર.

પ્રીત કર્યે અસરાફ્કી, કમીનાસે નીભતી નહિ, સોનેકી બો કુચ ઓર હએ, પીતલકી છુપતી નહિ.

પ્રીત કર્યે અસરાફ્કી, જેસો સીરકો બાલ, કટે કટાવે ફીર આવે, કબુ ન છોરે ખ્યાલ. ૫૭૨૫

પ્રીત કર્યે ઉત્તમસે, જેસે રંગ રાગ ઉરાય, મતલબ લગી બેઠો ચુકે, મતલબ સરી મોહ ફેરાય.

પ્રીત કર્યે પીતમસે, કે જેસી પીત કપાસ, મુએકા હુએ ઢાંકણુ, ઔર જીતેકા સીનગાર.

પરીનું માન તેને પૃથ્વિનું માન.

If an uncle honours (a man) the village will also honour (him.) (કાશમીરી કેહવત.[1])

પરોણા! ખીર કેવી છે? તોકે' ખાય તે જાણે.

પરોણા પાસે સાંપ મરાવવો, (અથવા, ઝલાવવો.) ૫૭૩૦

કોઈ "બ્રાહ્મણ પાસે," અથવા, "પરભારા પાસે" પણ કહેછે.

Take the chestnuts out of the fire with a cat's paw.

It is good to strike the serpent's head with your enemy's hand. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Faire comme le singe, tirer les marrons du feu avec la patte du chat.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Con agena mano sacar la culebra del horado.[3]

Sacar el ascua con mano agena.[4] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Like pushing other people's children into the well to see the depth. (કેનેરીસ કેહવત.[5])

(ફારસી કેહવત.) مار بدست دیگران باید گرفت

પરોણાનો ભાવ ત્રણ દાહડા તેજમાં.

A constant guest is never welcome. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 135. ૨. To do like the monkey, get the chestnuts out of the fire with the cat's paw.

૩. To draw the snake out of the hole with another's hand.

૪. To take out a burning coal with another's hand.

૫. *Proverbs from East and West*, p. 18.

પરોણીને નાતરે દીધી.

પરોણો ને પસુ, એ ઘરધણી વસુ.

પરોણો પણ પા—તો આવે.

પરોણો પરોણાને અલખામણો, ને ઘરધણીને બેઉ. ૫૭૩૫

Ungeladaner Gast ist eine Last.[1] (જરમન કેહવત.)

પલ પ્યારી છે.

પલક એકમાં પોંહચી જાય, ખબર નરસી નહિ રોકાય.

Ill news comes apace. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Cattive nuove presto corrono.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Uebel Botschast kzommt immer zu früh.[3] (જરમન કે.)

As flowers send their perfume on the breeze, so does news travel from man to man.[4]

પલકે આવે પરોણો, ને લલકે આવે ઢોર.

પલ્લામાં પાંચશેરી, ને પેરામણીમાં તોલો.

પલાય તેટલું પાલીએ, ને ન પલાય તેટલું ફોક, જે ચામડાંના જોડા કીધા તે ચામડાંની ખોખ. ૫૭૪૦

પલાળ્યા વગર કાંઈ મુડાય?

પલાળ્યા હોય તે મુડો, ને પાસે હોય તે રંગો.

પલાળ્યું ત્યારે બોડાવવું જ.

યાને, એક કામ હાથમાં લીધું તે પુરૂં કીધા વગર કેમ ચાલે?

પલાળ્યું (અથવા, ભીંજવ્યું) તે બોડ્યા વગર કેમ ચાલે? (અથવા) પલાળ્યું એટલે મુડવું જોઇએ.

Puisque le vin est tiré il faut le boire.[5] (ફ્રેંચ કેહવત.)

---

૧. The unbidden guest is ever a pest.

૨. Ill news travels fast. ૩. Bad tidings always come too soon.

૪. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts,* by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 14.

૫. Since the wine is drawn it must be drunk.

પલાળ્યું તે મુડાવ્યા બરોબર. ૫૭૪૫

Barba bien remojada, medio rapada.[૧] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

મુન ભિંજાંઈ ત મુંઢાણું. (કચ્છી કેહવત.)

પલાવ હજમ, ને પડોસી અધમ.

પલીત ભાગે, ને ભુત જાગે.

वेड जाई आणि भूत येई. (મરાઠી કેહવત.)

પવન પર (અથવા, વા પર) જવું. (અથવા) પવન પર ચાલવું. પવન પર પીઠ ફેરવવી.

To turn with the wind.

As the wind blows, you must set your sail.

Pull down your hat on the wind side. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

As the wind blows seek your Beel. (સ્કૉચ કેહવત.)

Is sapiens, qui se ad casus accommodet omnes.[૨] (લૅ. કે.)

Il faut tendre voile selon le vent.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bisogna voltar la vela secondo il vento.[૪] (ઈતાલ્યન કે.)

Voor stroom en wind is goed zeilen.[૫] (ડચ કેહવત.)

To sail any way with wind and tide. (ચીનાઇ કેહવત.[૬])

A *dhony* cannot sail against the wind. (તામીલ કેહવત.[૭])

Like setting the sail according to the wind. (તેલુગુ કે.[૮])

જૈસે બહે બયાર પીઠ તબ તૈસે દીજ્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

वारा पाहून पाठ देणे. (મરાઠી કેહવત.)

પવન પાણી તો મફત દીયા, સસતા કીયા અનાજ, ગરીબનવાજ! ૫૭૫૦

---

૧. A beard well lathered is half shaved.
૨. He is a wise man who adapts himself to all contingencies.
૩. Set your sail according to the wind.
૪. You must shift your sail with the wind.
૫. It is good sailing with wind and tide.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 350.
૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 237.
૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 77.

પવનથી આવેલું પવને જાય.

(ફારસી કેહવત.) هرچه باد آرد باد ببرد

પવને પાક.

पंथा वातेन शुद्धति ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પવારે જવું (અથવા, ચાલવું.)

પશુકા હોત પનૈયા, નરકા કછુ નહિ હોત, જો નર નરકી કરણી કરે, તો નરકા નારાયણ હોત.

પસ્તાવું પડે એવું કામ અક્કલવાલા શા માટે કરે? ૫૭૫૫

પસવારીને તપલો મારવો.

He covers me with his wings, and bites me with his bill.

To stroke with one hand, and stab with the other.

To laugh in one's face, and cut his throat.(અંગ્રેજી કેહવતો.)

Halagar con la cola, y morder con la boca.[2] (સ્પૅનીશ કે.)

He will cut the throat after tying a wet cloth round it. (તામીલ કેહવત.[3])

પસાયતાંમાં[4] ગધેડાં બાંધવાં.

પહડતાં પંડીત.

પડતે પિંડીત, લિખતે લીઓ. (કચ્છી કેહવત.)

પહડેલ કરતાં કહડેલ વધતો. (અથવા) પહડેલ કરતાં કહડેલ વધતો, ને કહડેલ કરતાં ફરેલ વધતો, ને ફરેલ કરતાં ચરેલ વધતો.

Experience without learning is better than learning without experience. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ज्ञान्या पेक्षां अनुभवी जास्ती आहे. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. The road is cleansed by the wind. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 429. ૨. To fawn with the tail, and bite with the mouth.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 114.

૪. પસાયતું.—સરકારે ઈનામમાં આપેલું ખેતર, જેની ઉપર વરસ દહાડે નામનો ઘોડો લેવામાં આવેછે.

પહોર દહાડે સુતી ઉઠે, ને ના કરે અઘોટ, ઉંધી પડીને ઘંટી તાણે, કુતરાં ચાટે લોટ. ૫૭૬૦

પક્ષીનો ઠગ હાડિયો,[1] ને માણસનો ઠગ ચાડિયો. (અથવા) માણસમાં ચાડિયો, ને જનાવરમાં હાડિયો.

पक्ष्यांत काऊ, व माणसांत न्हाऊ. (મરાઠી કેહવત.)

પક્ષે ચોરી, પક્ષે ન્યાય, પક્ષ વગરનો માર્યો (અથવા, પાછો) જાય.

પાક ત્રેયાની એલી, ખેડ માત્રને મેલે ઠેલી.

પાકતી લીંઓલી પણ મિઠી થાય.

પાકી કોઠીએ કાંના ન ચહડે. ૫૭૬૫

પાકી કોઠીએ કાનો વલગાડવો.

પાકીને પોરો થવું.

પાકે ઘડે કાંઠો નહિ ચહડે.

પાખંડે ખાધી પૃથ્વી, ને ધુતારાએ ખાધો દેશ.

પાઘટ મોટા, અંદર ખોટા. ૫૭૭૦

પાઘડી ઊંધી પેહરવી.

યાને, દીવાલું કાહડવું. એવું કહેછ કે આગલા વખતમાં જ્યારે કોઈ દીવાલું કાહડતો, ત્યારે પાઘડી ઊંધી પેહરીને તે પોતાનાં ઘરની બારી ઉપર આવી ઊભો રહેતો.

પાઘડી ન ઘાલીએ દાબી, નખ ન લઈએ ચાંપી.

પાઘડી પેહરવે માટીડો નહિ થાય.

Reynard is still Reynard, though he put on a cowl.

'Tis not the habit that makes the monk.

'Tis not the beard that makes the philosopher.

A broad hat does not always cover a venerable head.

It is not the cowl that makes the friar. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. કાગડો.

All hoods make not monks. (શેક્સપીઅર, હેન્રી ૫ એઈત.)
L'habit ne fait pas le moine.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Zij zijn niet allen gelijk die met den keizer rijden.[2]
De kap maakt de monnik niet.[3] (ડચ કેહવતો.)
De ere ei alle Jægere, som blæse i Horn.[4] (ડેનીશ કેહવત.)
Nem todos os que vao à guerra, sao soldados.[5] (પો. કે.)
L'abito non fa il monaco.[6] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
El habito no hace al monge.[7] (સ્પેનીશ કેહવત.)

પાઘડી ફેરવી બાંધવી.

Turning the garment. (કાશમીરી કેહવત.[8])

પાઘડી લેય તો ગાભોળી પાછો નહિ આપે (એવું લુચ્છું.) ૫૭૭૫

પાઘડી લેવા જઈએ તો અંગરખોબી આપી આવવો પડે (એવું લુચ્છું.)

પાઘડીએ પાઘડી અડડવી.

પાઘડીનો વલ છુટશે ત્યારે જાણુશે.

પાઘડીનો વલ છેડે આવે.

પાઘડીમાં માથું, ને માથાંમાં પાઘડી. ૫૭૮૦

પઘડી મેં મથો, ને મથે મેં પઘડી. (કચ્છી કેહવત.)

પાછલ બુદ્ધિ બ્રહ્મ.

પાછલ મતિ વિપ્ર.

---

૧. The gown does not make the monk.
૨. All are not princes who ride with the emperor.
૩. It is not the cowl that makes the friar.
૪. All are not hunters that blow the horn.
૫. All are not soldiers who go to the wars.
૬. The gown does not make the friar.
૭. The dress does not make the friar.
૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 169.

પાછલી રાતનું ઉઠવું સારૂં, ને નહાનપણનું વ્યાવું સારૂં.
પાછા એટલા પાપના.
પાછા લુહાર, ને લોહડું. ૫૭૮૫
પાટણનો ઈજારદાર.
પાટલો ફાવવો.
ચાને, ફતેહમંદ ઉતરવું.
પાટલો ફોડવો.
ચાને, કોઇનો ભરમ ખોલ્લો કરી દેવો.
પાડ હોય તો ભોણે વાલ્યે, મોહડે નહિ વાલ્યે.
પાડપડોસી, ને માબાપ બરાબર. ૫૭૯૦
We can live without our friends, but not without our neighbours. (અંગ્રેજી કેહવત.)
E meglio un prossimo vicino che un lontano cugino.[1]
(ઈતાલ્યન કેહવત.)
Dwell in harmony with all your neighbours. (ચીનઇ કે.[2])
પાડપડોસી વસે, ને સંગાતે ગાં— ઘસે.
પાડા આગલ પોપલ્યું.[3] (અથવા) પાડા સાથે પોપલ્યું, ને મુઢાં સાથે આરી.
પાડાની ઉતાવલે શું ભેંસ જણે? (અથવા) પાડાની ઉતાવલે ભેંસ પાસોવે નહિ.
પાડાની પીઠ પર પાણી.
At sige Daaren Raad, det er som at slaae Vand paa en Gaas.[4] (ડેનીશ કેહવત.)
પાડેજા પુઠતે પાણી. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. A near neighbour is better than a distant cousin.
૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 72. ૩. નાયલો ઊંદર.
૪. To give counsel to a fool is like throwing water on a goose.

પાડાની મા પુંઠેની પુંઠે. ૫૭૯૫
પાડાની માને બે પાસનો માર.
પાડાની માફક અરડાવું.
પાડાને રોગ થાય, ને પખાલને ડામ દેય. (અથવા) પાડાનાં પેટમાં દુખે, ને પખાલીને ડામ દીએ. (અથવા) પાડાનાં વાંકને વાસ્તે પખાલીને ડામ દેવો.

The flea sinned, but the matting got the beating. Behold O people, the sight! (કાશમીરી કેહવત.[૧])

Ngakyaw ate it, but it was Ngakyi who had to pay.[૨]

(ફારસી કેહવત.) گناہ کنند گاوان رئیس دهد توان

પાડાનાં પુછડાં કાપે (એવું હુસ્યાર!)
પાડાનાં મોહડામાં એલચીનો મખવાસ. ૫૮૦૦
પાડાપાડી શું કરવું, કામ હોય તે કરવું.
પાડાપાડી સાથે કામ, કે દુધ સાથે કામ?
પાડાપાડીથી કામ છે, કે મલાઇ ખાધાથી કામ છે.
પાડી ધાવી જાય, ને પાડાનું મોહડું છુંદાઇ જાય.[૩]
પાડે પાડા લડે તેમાં વચમાં ઝાડનો ખો, (અથવા, ઝાડોનું ખેમાન.) (અથવા) પાડે પાડા લડે, ને ઝાડનો ખો નિકળે. ૫૮૦૫
પાડેવાલેથી અસ્વારમે.
પાડેસવારથી ઘોડેસવારમાં.

The leech wants to become a snake. (મલઈ કેહવત.[૪])

પાડો કાપે તો પુછડુંએ હાથમાં નહિ આવે.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 171. ૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 24.
૩. એને મલતી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના૦ ૪૮૧૨, સફે ૪૪૭.
૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 7.

પાડો ચાલે પાંચ ગાઉ, ને પખાલી ચાલે પંદર ગાઉ. (અથવા) પાડો ચાલે પાંચ કોશ, તો પખાલી ચાલે પંદર કોશ. (અથવા) પાડો પાંચ ગાઉ ચાલે, ત્યારે પખાલી પચીસ ગાઉ ચાલે.

પાડો, ને ચાલે ત્યારે આડો. ૫૮૧૦

પાણી ઉતાર કરવું.

पाणी उतार करणें. (મરાઠી કેહવત.)

પાણી ખાલે, કે દાણી ખાલે.

પાણી ચહડાવવું, (અથવા, પાવું.)

યાને, "ઢાળ ચહડાવવો, રસવું, ધાર આણવાને હથિયારને ગરમ કરી પાણીમાં બોળવું."[1]

પાણી ચોરે ઘડીયાલ, ને માર ખાય ઝાલર.

પાણી છુટવું. ૫૮૧૫

પાણી જવું.

યાને, "ટેક જવો; આબરૂ જવી."[1]

પાણી જેવું ઢીલું (બજાર, વગેરે.)

પાણી જોઈ લેવું.

યાને, "સામર્થ—શૌર્ય જોઇને તેને વીશે હલકો વિચાર લાવવો."[1]

પાણી તેરા રંગ કૈસા? જીસમે મીલે વૈસા.

Be not water taking the tint of all colours. (સીરીયાક કે.[2])

પાણી થાને પતલું કરવું. (અથવા) પાણીથી પણ પતલું કરવું. ૫૮૨૦

પાણી દોહવે કંઇ ઘી નહિ નિકલે.

પાણી નહિ હોય ત્યાં કાંકરા ઉડાડે.

પાણી નહિ હોય ત્યાં ગરદન મારવું.

ગુનેહગારને ગરદન મારતી વેલાએ સેવટની ઘડીએ તેને પાણી પુછવાનો ચાલ છે, અને તેમ કરવું સવાબનું કામ ગણાયછે.

ઉસકો વહાં મારે જહાં પાની ન મીલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

पाणी नसेल तेथें मारणें. (મરાઠી કેહવત.)

૧. નર્મ કોશ. ૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27.

પાણી ને તેલ એક થાય નહિ.

Will oil mix with water? (મલઈ કેહવત.[1])

પાણી, પથ્થર, ને પાતરાં એ ત્રણે બ્રાહ્મણને દેખીને ધ્રુજે. ૫૮૨૫

પાણી, પથ્થર, ને પાતરાં, એ ત્રણ જોઇ બ્રાહ્મણ થાય વાંદરા.

પાણી પર લીટી દોરવી.

He cleaves the clouds.

To make a hole in the water. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) نقش بر آب

પાણી પ્રથમ મોજડી શી ઉતારવી?

પાણી પ્રમાણે પોયણી, કરમ પ્રમાણે મત, જે જેવા નર સેવીએ, તે તેમ થાય ફળવત.

પાણી પાણી કરવું. ૫૮૩૦

યાને, "થકવવું; પરસેવો આણવો."[2]

પાણી પાણી થઇ જવું.

યાને, "મેહેનતથી ઘણો પરસેવો છુટવો. નરમ, તાબે, થઈ જવું."[2]

પાણી પાય એટલું પીએ (એવું માણસ.)

યાને, કોઈના કહ્યા સર ચાલે એવું, તેનાજ બોલવા ઉપર આધાર રાખનારૂં માણસ.

પાણી પીને ઘર પુછવું. (અથવા) પાણી પીને ઘર પુછવું, ને દીકરી દઈને કુલ પુછવું. (અથવા) પાણી પીને ઘર શું પુછવું?

Examining the circlets of hair in a crowned head, is like discussing the tribe of a girl after marrying her. (તામીલ કેહવત.[3])

Having drunk the water, he asked the caste of the giver. (બંગાલી કેહવત.[4])

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27. ૨. નર્મ કોશ.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 496.
૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 58.

પાણી પીકર જાત પુછતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
પાણી પીને ઘર પુછવું. (કચ્છી કેહવત.)
पाणी पिणें आणि घर विचारणें. (મરાઠી કેહવત.)

પાણી પીને પુછે ઘર, એનું નામ તે પેહલો ખર; દીકરી દઈને પુછે કુલ, એનું નામ તે બીજો ખર; ધીરી કરજ ને પુછે ઘર, એનું નામ તે તીજો ખર; હાથ ઘાલીને પુછે દર, એનું નામ તે ચોથો ખર.

પાણી પીવા માણુસ ઉભું નહિ રહે (એવું ઝેહરી.) ૫૮૩૫

કાલેકા કાટા પાણી નહિ મંગતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણી પેહલાં પાલ બાંધવી.

पाण्या आधीं वळण बांधावें. (મરાઠી કેહવત.)

પાણી પેહલાં મોજાં ઉતારવાં. (અથવા) પાણી પેહલાં મોજાં શા વાસતે ઊતારવાં?[1]

He takes off his clothes before he reaches the water. (અફઘાન કેહવત.[2])

Why loose your waist-cloth on mentioning that the river is yet ten miles off? (તામીલ કેહવત.[3])

(ફારસી કેહવત.) آب ندیده موزه کشیدن

પાણી પેહલાં મોજાં, ગાડાં પેહલાં સાંએલું.

પાણી ફરવું.

યાને "ફોકટ, બરબાદ, જવું ધુળ મળવું, નુકસાન થાવું." [4]

પાણી ફરી વલવાં. ૫૮૪૦

પાણી ફેરવવું.

યાને, "ધુળ મેલવવું."[3]

---

૧. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૨૦૪૧, સફે ૧૯૨—૯૩.
૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 83.
૪. નર્મ કોશ.

પાણી ભરવું.

ચાને, "ગણતી—લેખાં—હિસાબમાં નહિ એવી હાલતમાં હોવું; ઉતરતે દરજ્જે હોવું."[૧]

પાણી ભરાઇ જવાં.

ચાને, "મરવાની તૈયારી પર આવી રેહવું."[૧]

પાણી ભરાવવું.

ચાને, "ઉતારી પાડવું; હલકું કરવું; હરાવવું; થકવવું."[૧]

પાણી ભરી પખાલ છે, (કંઈ બોલો ના.) ૫૮૪૫

હમલેવાલી સ્ત્રીની સામે બોલનારને એમ કેહવામાં આવેછે.

પાણી મરવું, (અથવા, મરી જવું.)

ચાને, "જોસ્સો નરમ પડવો."[૧]

પાણી મરી રેહવાં.

પાણી માગે ત્યાં દુધ, ને ઘોડો જોઈએ ત્યાં હાથી.

પાણી માગે તો દુધ આપે (એવું ભલું.)

પાણી મુકવું. ૫૮૫૦

ચાને, "એકાદું કામ કરવા, અથવા ન કરવા વિશે પ્રતિજ્ઞા કરવી."[૧]

પાણી મોર જોડા ઉતારવા.

પાણી રેડ્યે પથ્થર પોચ્યો પડે?

दगड तो दगड, तो मऊ कोठून होणार? (મરાઠી કેહવત.)

પાણી લેવું.

ચાને, "આબરૂ લેવી."[૧]

પાણી વના જેમ દહી ડોળવું, તે ભાંગે ખરૂં, પણ થાય ગોળવું.

પાણી વલોવીયાથી ઘી નહિ પામીએ. ૫૮૫૫

પાણી વલોવે માખણ ન નિકલે.

Would you draw oil out of sand? (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. નર્મ કોશ.

To pound chaff and churn water. (કાશમીરી કેહવત.[૧])

Can you obtain musk from a polecat? (તામીલ કેહવત.[૨])

(ફારસી કેહવત.) چربی از سنگ بر نمی آید

પાણીએ દીવો બલી ગયો.

પાણીથી પતલું કરવું.

પાનીસે પતલા કર ડાલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણીથી પતલું શું?

पाण्यां पेक्षां पातळ काय आहे? (મરાઠી કેહવત.)

પાણીની ગાંસડી બાંધવી. ૫૮૬૦

Who hath bound the waters in a garment?–PROV. XXX.

Tying up water in a bundle. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

(ફારસી કેહવત.) آب بریسمان می بندد

પાણીની વાટે પાણી જાય, ને એ ગોદા છોગો[૪] ખાય.

પાણીને મૂલે.

યાને, જુજ કિમ્મતે.

પાણીને રસ્તે પાણી જશે.

પાણીનો ગોટ ગલે તો ગલાંમાંથી દેખાય, (એવું ખૂબસૂરત.)

પાણીનો પાનાર, ને તલવારનો મારનાર (અથવા, માથાંનો વાઢનાર) ઉતાવલો જોઇએ. ૫૮૬૫

પાણીમે પાશાન,[૫] ભીંગે પર છીજે નહિ, મુરખ આગે બાત, રીજે પર બુજે નહિ.[૬]

પાણીમે મહી રાહવત પ્યાસી, અહી સુનકર આવત હાસી.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 224. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 480.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 231.

૪. એક પારસી આખર છે.

૫. પથ્થર. ૬. જુઓ કેહવત નં૦ ૫૬૦૬, સર્ક ૫૧૦.

પાણીમાં આગ લગાડવી.

To set the Thames on fire. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પાણીમાં (અથવા, દુધમાં) પોરીઆં શું જોયા કરવાં?

પાણીમાં દીવા બળ્યા. ૫૮૭૦

અસંભવીક બનાવના સંબંધમાં બોલાયછે, જોકે હાલી જમાનામાં પાણી મધે વીજળીક દીવા બાળી શકાયછે.

પાણીમાં મુ— ને જુઠું બોલે.

પાણીમાં રેહનારૂં દુધમાં મરે.[1]

પાણીમાં રેહવું, ને મગર સાથે રૂસણું, (અથવા, વેર.)[2]

પાણીમાં લીટી.

પાણીમાંની ભેંસ. ૫૮૭૫

અનધન વાતનાં સંબંધમાં વપરાયછે.

પાણીમાંનો પરપોટો, ફુટતાં વાર શી?

તકલીદી અને નહિ ટકે એવી ચીજોના સંબંધમાં વપરાયછે. સાધારણ રીતે "પાણીનો પરપોટો" એટલુંજ બોલાયછે.

પાનીકા બુલ્બુલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણીસે પાણી મીલે, ઓર મીલે કીચસે કીચ, ઓત્તમસે ઓત્તમ મીલે, ઓર મીલે નીચસે નીચ.[3]

પાણો લઇએ, પણ વાણો ન લઈએ.

પાત્ર જોઈને દાન કરવું.

પાતર પેટું, ને સબ સમેટું. ૫૮૮૦

પાતરૂં પેહરાય નહિ, ને ધુલ ખવાય નહિ.

પાતરે પાણી પાવું.

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૧૪, સર્ફ ૧૦.
૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૧૦૩, સર્ફ ૩૯૩.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૦૦૫, સર્ફ ૨૮૦.

પાતરાંની માફક ધ્રુજવું.

To quake like an aspen leaf. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પાતરાંનો પણ પટંતરો સારો.

પાતરાંમાં કંસાર ચોલીને કુંવારા ગરેહ ઉતારવા. ૫૮૮૫

પાતલ પેટું, ને સબ સમેટું.

પાતલું પેટ, ને હાલ્લાંનો કાલ.

પાતલાં છાણુમાં પથરો ફેંકવો નહિ.

પા— પા— પીપડી, સઇ બેઠો સીવે, પુછ તાહરી આઇને, કોઇ પા—
વગર જીવે.

પાદરે બેસીને પરગણાની ખબર કેવી રીતે મલે? ૫૮૯૦

પાદરે ભેંસ, ને ઘેર ઝડકા.

પાદશાહ ત્યાં બજાર.

Dove è il Papa, ivi è Roma.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

જીધર મુલ્લા, ઇધર કુલાહ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાદશાહની પણ પીઠ છે.

યાને, એક સાધારણ માણસની પીઠ પાછલ તેની બદગોઈ કરવામાં આવેછે, તેવીજ રીતે એક પાદશાહ જેવાની પીઠે પણ તેનું બુરૂં બોલવામાં આવેછે.

What man, behind his back, is not spoken against? And who, before others, does not speak against men? (ચીનાઇ કેહવત.[2])

Slander behind the king. (કાશમીરી કેહવત.[3])

પીઠ પીછે પાદશાહકોભી બુરા કહેતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાદશાહની પીઠ પણ સાબુત નથી.

---

૧. Where the Pope is there is Rome.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 203.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 174.

પાદશાહની પુંખ (અથવા, પાંખ) કપાય, પણ રાંડીરાંડના નેવ ન કપાય. ૫૪૯૫
પાદશાહને ખજાને, ને ચાડીઆની જીભે.
પાદશાહને મોહડે, ને રાજાને ખજાને.
પા— સરતું હોય, તો ઝાડે શું કામ ફરે?
પા— સરે, તો હ— શું જાય?
પા— કરતાં પેચારણ ભારે. ૫૫૦૦
પા— ની પ્રાપ્તી ન મલે, ને ગોલમદાજી ઉપર શેરો લખાવવો.
પા— વગર ગંધ નં ઉઠે.

Where there is smoke there is fire. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Non ci è fumo senza fuoco.[૧]
Ogni cosa ha cagione.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવતો.)
Onde fogo nao ha, fumo nao se levanta.[૩] (પોરચુગીઝ કે.)
Wherever there is smoke there is fire. (તામીલ કેહવત.[૪])
There is no effect without a cause. (તેલુગુ કેહવત.[૫])
(ફારસી કેહવત) تا نباشد چیز کی مردم نگویند چیزها
यत्र धूमस्तत्र वन्हिः ॥[૬] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પાન કહે મેં નાજુક પુતલી, સબમે માન ધરાઉં, દેવ ધરમકે ઉપર ચહડું, નાગરવેલ[૭] કેહલાઉં; સોપારી કહે મેં નાજુક પુતલી, લહુએકી કરૂં સંગ, તન બદનકુ ટુકરે કરૂં, બતીસકુ ચઢાઉં રંગ; કથે કહે મેં કડવા કડવા, કડવી હમારી જાત, બાદશાહ કેસર છતર બીરાજે, વોહ બી પસારે હાથ; ચુના કહે તુમ તીનો જુઠે, સબ રંગ મેરે પાસ, રતી બરાબર મેં ના હોઉં, તો બકરી ચાબે ઘાસ.

૧. There is no smoke without fire.
૨. There is a cause for all things.
૩. Where there is no fire, no smoke rises.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 143.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 107.
૬. Where smoke, there fire. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 449. ૭. પાનનો વેલો.

પાન ખાઇએ ચેવલી,[1] ને માંહે કાહાનો રંગ, ને બેરી રાખ્યે પાલડી, કે જેનાં વાલતાં વલે અંગ.

પાન ખાઈએ ચેવલી, ને સોપારી ખાઇએ સેવરધની.[2] ૫૯૦૫

પાન ખાઇને પદમસી થયા.

પાન ખાઈને પુતર પદમસી થેઓ. (કચ્છી કેહવત.)

પાન ખાધે કપુરનો વાસ ન આવે.

પાન ચાવતાંમાં.

યાને, તુરતજ; સેહજ વખતમાં.

પાન ચાવેસો પંડીતા, ને વારૂં કહે સો વિર, નમાવે[3] તે તો નરપતિ, જે રાખે કુલની રીત.

પાન, પદારથ, સુઘડ નર, વન તોલ્યે વેચાય, જેમ જેમ ભુમી પાલટે, મૂલ ઘણેરાં થાય. ૫૯૧૦

પાન પુરાના ઔર ઘી નયા, ઇસ ખાંનેમો સ્વાદ નયો.

પાન બરા કે માન?

પાન સડે, ઘોડા અડે, બિધા બીસર જાય, અંગારે રોટી જલે, કહો ચેલા કયું થાય?

પાનછેરો ધુંમાવવો (અથવા, મારવો.)

પાનની પીચકારી. ૫૯૧૫

નજીવી જેવી, વગર બીસાદની, વસ્તુઓના સંબંધમાં વપરાયછે.

પાનને ચુનો લગાડે એટલી વાર.

પાનસે મલ્યા પીંજારા, ને છસે મલ્યા તાઇ, ને ઝાંપે જઇને ઘેરો ઘાલ્યો, તો મુઇ માખ સાહી.

Ninety-nine persons joined together [attacked a man, but only] succeeded in scratching his skin. (તે. કે.[4])

---

૧. એક ગામનું નામ છે, જ્યાંનાં પાન ઘણાં વખાણાયછે.

૨. એક ગામનું નામ છે, જ્યાંની સોપારી ઘણી વખાણાયછે.

૩. યાને, સિસ નમાવે, નમનતાઈ રાખે.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 201.

પાનું ફરે, ને સોનું ખરે.
પાને પડેલું પાલવી લેવું.
પાને પાનેની લાહ. ૫૯૨૦
પાપ ઓછું થયું.
(ફારસી કેહવત.) خس کم جہان پاک
પાપ (અથવા, ખૂન) કદી છુપું નહિ રહે.
Murder will out. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Foul deeds will rise, though all the earth o'erwhelm them, to men's eyes. (શેકસપીઅર, "હેમલેત.")
The sound of the carpenter does not remain secret. (કાશમીરી કેહવત.[1])
खून चढेलच. (મરાઠી કેહવત.)
પાપ કરતાં પાછું જોવું.
પાપ કરતાં પાછું ન જોયું, પુન્ય કર્યાં છે થોડાં, મરે મુલકના મારવાડી, તે થાય મુંબાઈનાં ઘોડાં.
પાપ કરતાં વાલ્યે, ને ધરમ કરતાં હા, એ મારગ બતલાવ્યે, પછી ગમે ત્યાં તું જા. ૫૯૨૫
પાપ કોઇને મુકતું નથી.
પાપ છાપરે ચહડીને પુકારેછે.
પાપ ધોવાવું.
પાપ ને પુનમાં કોઈ કોઈનું શરીક નથી.
પાપ પ્રગટ, ને ધરમ ગુપત. ૫૯૩૦
પાપ બોલે નહિ, પણ બોળે.
પાપ હડકાયું, ઢાક્યું ન રહે.

1. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 41.

પાપડ બલી ગયો.

પાપડની કોઠીમાં સામેલું[1] નાખવું, (અથવા, સરાયું[2] મારવું.)

પાપડી કહે હું પાંચ લીલવાની, સૌને મન છું પ્રસન, જો ખાધાની મજાહ કરો, તો નાખો લીલું લસણુ. ૫૯૩૫

પાપડી ભેલી એલ બફાઇ જાય.

પાપની પોલી, ને સમના સહમુસા.

પાપની સુન્યત નક્ષા વગર રહે નહિ.

પાપનું પડીકું ને દોજખનો દડો, ને સઉથી વડો.

પાપનો ઘડો ફુટયા વગર રહે નહિ. (અથવા) પાપનો ઘડો ભરાય ત્યારે ફુટે. ૫૯૪૦

The old fox is caught at last. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Anus simia sero quidem.[3] (લૅતીન કેહવત.)

The everlasting thief is one day caught. (તેલુગુ કેહવત.[4])

પાપનો ઘડો ફુટે વગર ન રીએ. (કચ્છી કેહવત.)

पापाचा घडा भरला कीं फुटला.

पापाची पायली भरली कीं लवंडली. (મરાઠી કેહવતો.)

પાપનો ઘડો ભરાય ત્યારે મોભ પર બેસીને પોકારે.

હરામ કોઠે ચહરકે પુકારતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાપનો બાપ લોભ.[5]

L'avarice rompt le sac.[6] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Excessive cupidity leads to excessive poverty. (તે. કે.[7])

Cupidity makes a man as restless as a dog. (વીમાન.[8])

حریص محروم باشد

(ફારસી કેહવતો.) طامع همیشه ذلیل است

૧. ખાંડણું. ૨. એક કીડો. ૩. The old ape is taken at last.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 101.
૫. જુઓ કેહવત ના૦ ૨૨૩૩, સફે ૨૧૧. ૬. Avarice bursts the bag.
૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 13.
૮. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 163.

પાપી પાપે પડે.
પાપી હજારે બેહદીન પઝા, ને પેટ ભર્યાના સાંસા પઝા.
પાપીએ ખાધી પરથવી,[1] (અથવા, બાજરી,) ને ધુતારાએ લીધો દેશ. ૫૯૪૫
The ungodly, who prosper in the world; they increase in riches. Verily, I have cleansed my heart in vain.—PSALM, lxxiii, 12, 13.
The good are troubled, and the bad blossom. (કા. કે.[2])
પાપીકા માલ પરાયાને ખાયા, ને ધોબીકા માલ ગધાને ખાયા.
પાપીના આવરદા ખુટે નહિ.
A bad thing never dies. (અંગ્રેજી કેહવત.)
પાપીની દીકરી પૃથ્વી પાલે, ને ધરમીની દીકરી ચાટીયાં ઉજાલે.
પાપીનું ધન પલ્લે જાય, કીડી સંચરે ને તીતર ખાય.
The riches of a sinner go to stranger; the riches of a traitor go to thieves. (તેલુગુ કેહવત.[3])
પાપીનું પગલું, (અથવા, પાપીના પગ,) ને ધરમીની જીભ. ૫૯૫૦
પાપે પેટ ભરાય.
પામર પુત, ઓર બાપકી (અથવા, બાવલકી) છાંયા.
પાયલાનું રૂ, ને પાઇ પૂણી પીંજામણ.
પાયલી જેવી (ઊંડી પાગડી, ટોપી, વગેરે.)
પાયો માલ પાદશાહનો. ૫૯૫૫
પારકા છોકરાને જતિ કરવો.
પારકા ધણીની વાંસે સતી?
પારકા પોતાના કરવા દોહીલા છે.
પારકા બાપનો કાંઈ આડો?

૧. પૃથ્વિ; દુનિયા.
૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 157. ૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 249

પારકાનું ઘર, ને ભુતનો ડર. (અથવા) પરાયા ઘર, ભુતકા ડર. ૫૯૬૦
પારકી અછત ને પોતાનું અપલક્ષણ જણાય નહિ.
પારકી (અથવા, પરાઇ) આશ, સદા નિરાશ.

For that thou canst do thyself, rely not on another.
He who depends on another, dines ill and sups worse.
If you would have a thing well done, do it yourself.
Self do, self have.
He that trusts to borrowed ploughs will have his land lie fallow. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Unhappy wight born to disaster's end,
That doth his life in long dependence spend. (સ્પેંનસર.)
Qui s'attend à l'écuelle d'autrui dîne souvent par cœur.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Den der venter paa död Mands Skoe, kommer længe til at gaae barfodet.[2] (ડેનીશ કેહવત.)
Qui escudella daltri espera, freda la menja.[3]
A lo que puedes solo, no esperes á otro.[4] (સ્પેંનીશ કેહવતો.)
Manda o amo ao moço, o moço ao gato, e o gato ao rabo.[5] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
He who covets the property of others, will lose his own. (તામીલ કેહવત.[6])

---

૧. He who waits for another man's trencher often dines in imagination.

૨. He who waits for dead men's shoes, may have to go long barefoot.

૩. He who waits for another platter has a cold meat.

૪. Expect not at another's hand what you can do by your own.

૫. The master orders the man, the man orders the cat, and the cat orders her tail.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 447.

सर्वं परवशं दुखं सर्वं मात्मवशं सुखं ॥[१] (સંસ્કૃત કેહવત.)

બિગાની આસ નિત અવપાસ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

परकी आस सदा निरास. (મરાઠી કેહવત.)

પારકી ગાય, પારકું ખાય, જે હાંકે તેનું નખ્ખોદ જાય.

પારકી ચેહમાં તે કોણ મરે?

પારકી છીંડીએ બેસવું, ને કરાંજવું. ૫૯૬૫

પારકી પીડા કોણ જાણે?

None knows the weight of another's burthen. (અં. કે.)

પારકી પીડા, પંચાત પરાઇ, ના કરો માહરા માવજીભાઈ.

પારકી પીડામાં કોણ પડે?

પારકી પુંજી ઉપર તેહવાર.

પારકી પંચાત શું કામ કરવી? ૫૯૭૦

Scald not your lips in another man's pottage.

Meddle with your own matters, and never trouble yourself about mine. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

If you want to be quiet, do not meddle with other people's business. (ચીનાઇ કેહવત.[૨])

कोणाला दुसऱ्याचा कामाची उठाठेव नसावी. (મરાઠી કેહવત.)

પારકી માજ કાન વીંધે. (અથવા) પારકી મા વગર કાન નહિ વીંધાય.

પારકી માના મળશો નહિ.

પારકી ભુલ પેહલી દેખાય, ને પોતાની ભુલ નાહસી જાય.

Le bossu ne voit pas sa bosse, mais il voit celle de son confrère.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

---

૧. All entrusted to another is grief, all undertaken by one's self is joy. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 478.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 335.

૩. The hunchback does not see his own hump, but he sees his brother's.

El corcobado no vee su corcoba, y vee la de su companon.[1] (સ્પેનીશ કેહવત.)

He finds fault with the world and forgets that he himself is in the wrong. (કાશમીરી કેહવત.[2])

Why do not those who are continually judging of other men's faults, turn about and judge themselves? (ચીનાઇ કેહવત.[3])

And why beholdest thou the mote that is in thy brother's eye, but considerest not the beam that is in thine own eye?—MATT. vii, 3.

દુસરોકા એબ જલદી દેખ સકતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

दुसऱ्याचा दुर्गूण चट दिशी, आपला कळत नाहीं. (મરાઠી કેહવત.)

પારકી લેખણુ, પારકી સાહી, મતુ કરે માહરો માવજીભાઇ.

પારકી સ્ત્રી મા બરાબર. ૫૯૭૫

परस्त्री पराची माता.

परस्त्री माते समान. (મરાઠી કેહવતો.)

પારકી હવેલી જોઇને પોતાની ઝુંપડી તોડી નહિ પાડવી.

અનકર સેન્દુર દેખકે આપન કપાર ફોરીં. (બિહાર કેહવત.[4])

પરાયા સીર લાલ દેખે અપનાં સીર ફોર ડાલેંગે? (હિંદુસ્થાની કે.)

પારકેજ્યું હવેલ્યું ડિસી પિંઢજા ઝુપડી ન ફગાંઇજે. (કચ્છી કેહવત.)

પારકી હવેલી દેખીને પોતાની છાપરી ચુંથી નહિ નાખ્યે.

પારકું નાણું છેડો ફાડે.

પારકું વગોણું, ને જગલાનું જોણું.

---

૧. The hunchback does not see his own hump, but sees his companion's.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 173. ૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 287.

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 10.

પારકું સોનું કાન તોડે. ૫૯૮૦

He that goes a borrowing goes a sorrowing. (અંગ્રેજી કે.)

Another man's belongings in your charge is like a live coal from the blacksmith's shop. (કાશમીરી કેહવત.[1])

Borrowed ornaments cause inconvenience by their weight, pain by taking them off and putting them on, debt if one of them is lost. (તેલુગુ કેહવત.[2])

પારકે ઓટલે બેસવું, ને ખંખારા કરવા.

પારકે ઘેર પરોણો, ને ધાઈ ધાઈને મલવું.

પારકે ઘેર પોહલા, ને પોતાને ઘેર સાંકડા.

પારકે પાદર પોહલો.

પારકે પુત્રે સપુતા થવાય નહિ. (અથવા) પરાયે દીકરે સપુત નહિ કહેવાય. ૫૯૮૫

પારકે પૈસે ધંહબાર કરવા.

પારકે પૈસે તેહવાર.

The wholesomest meat is at another man's cost.

To cut large thongs of another man's leather.

To cut large shives of another man's loaf. (અં. કેહવતો.)

Cocks make free of horses' corn.

Hens are ay free o' horse corn. (સ્કૉચ કેહવતો.)

De alieno largitor, et sui restrictor.[3] (સીસૅરો.)

Aus andrer Leuten Häuten ist gut Riemen schneiden.[4] (જરમન કેહવત.)

Ex alieno tergore lata secantur lora.[5] (લૅતીન કેહવત.)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 30. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 73.

૩. Lavish of what is another's, tenacious of his own.

૪. Good thongs may be cut out of other people's hides.

૫. Broad thongs are cut from other men's leather.

Le feste sono belle a casa d'altri.[૧]

Del cuoio d'altri si fan larghe stringhe.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવતો.)

Het is goed mild zijn uit eens anders beurs.[૩]

Het is goed snijden riemen nit eens andermans leer.[૪]

Van een anders leer is goed riemen snijden.[૫] (ડચ કેહવતો.)

Det er godt at være kostfri af en andens Pung.[૬] (ડે. કે.)

De piel agena larga la correa.[૭] (સ્પેનીશ કેહવત.)

To seize another's cap and throw it on the stage. (ચી.કે.[૮])

Offering the molasses in the bazaar to the idol in the temple.[૯]

Look in my neighbour's house, and see how openhanded I am! (તેલુગુ કેહવતો.[૧૦])

To make one's friends happy at the people's wedding feast. (કાશમીરી કેહવત.[૧૧])

از کیسۂ خلیفہ بخشش می کند

آب از دریا بخشیدن (ફારસી કેહવતો.)

કરવા કોહાર કે ધીવ જજમાનકે, ઠરકોલે જા.[૧૨]

અનકર મદ અનકર મહુઆ, નાંચે ચોર બજાવે સહુઆ.[૧૩]

હલુઆઈ કે દુકાન, દાદાજીકે ફતેહા. (બિહાર કેહવતો.[૧૪])

---

૧. 'Tis good feasting in other men's houses.

૨. Broad thongs may be cut from other men's leather.

૩. It is easy to be liberal out of another man's purse.

૪. It is easy to cut thongs from other men's leather.

૫. It is pleasant to cut thongs of another man's leather.

૬. It is easy to be generous out of another man's purse.

૭. Of other men's leather large thongs.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 292.

૯. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 1. ૧૦. *Ibid*, p. 273.

૧૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 126. ૧૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 48.

૧૩. *Ibid*, p. 43. ૧૪. *Ibid*, p. 160.

હલવાઈ કી દુકાન ઓર દાદાજીકા ફાતેહા.

પરાએ બરદે આઝાદ કરતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

सासूचे द्रव्यावर जावई उदार. (મરાઠી કેહવત.)

પારકે પૈસે તેહવાર, ને વધે માહરો વેહવાર.

પારકે પૈસે દીવાલી.

પારકે પૈસે પરમાનંદ, ખાઇ પીને કરો આનંદ. ૫૯૯૦

પારકે પૈસે પરમાનંદ, ને લાલ કુંવરજી કરે આનંદ.

પારકે પૈસે વેહવાર કરવો.

પારકે બાજરે પોંક, માવજીભાઇકા પાલા.

પારકે ભોણે મોહટા લાડવા.

પારકે મોહડે પાન ચાવવાં. ૫૯૯૫

પારકે રોટલે જાડી કોર.

Il pane degli altri ha sette croste.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

પારકે હાથે કામ નહિ સુધરે.

Selvgiort er velgiort.[2] (દેનીશ કેહવત.)

પારકાં કામ તે શિલાં.

પારકાં ઘરના ખત કબાલા કરવા.

પારકાં છોકરાંને જોગી સઊ કરે. ૬૦૦૦

પારકાં પાન સોપારી.

પારકાં પેટ ઉપર પાટુ.

दुसऱ्याचे पोटावर लाथ. (મરાઠી કેહવત.)

પારકાં ભોણાંમાં લાડુ મોટો લાગે.

પારખની પુછડી, ને —નો નાણાવટી.

પારનો પાડનારો પરમેશ્વર. ૬૦૦૫

---

૧. Others' bread has seven crusts.

૨. What you do yourself is well done.

પારસ તેલ (કરવું, થવું, વગેરે.)

પારસમણીને વાડકે, ભટજી માગે ભીખ, ગાંગડતુંજ પલાણીએ, ઉંટ તણી એ રીત.

પારસી, ને ફરી જતાં વાર શી?

(ફારસી કેહવત). کاشتیری بی پیری

પારસી પછમ બુધિયો, વાણિયો ડાહ્યો, વોહરો સ્યાણો.

પારસીકા મુક્કા જેસા ટોપકા ગોલા. ૬૦૧૦

પારસીને પૈસો મળે તો બીજી બૈયર કરે, કે પડોસીનું ઘર લીયે.

પારેખ પોત્યું, હાથમાં ધોત્યું.

પાલ તાતો, ને પાલીયો માતો.

પાલ પેહરાવે ઝાલ, ને મરે ત્યારે ઘીસલે ઘાલ.

યાને, એક પારસી ઓરત જો પાલવારે પરણી જાયછે તો તે ઘરેણાં ગાઠાં પેહરેછે, અને ઘણુંજ અમન ચમનમાં પોતાની જીંદગી ગુજારેછે. પણ જો તે મરણ પામેછે તો તેને ઘીસલામાં ઘાલીને દખમે ચહડાવવા સુરત વેર લાવવી પડેછે.

પાલખી પોઇશ, વાગશે તો રોઇશ. ૬૦૧૫

પાલવો,[1] ને ઘરમાં નહિ ઘાલવો, ને છોકરાંને નહિ આલવો.

પાલાઓ પાદ્યા ભલા.

પાલીકી પચાસ કીજ્યે, દો દો બીચ એકેકી દીજ્યે; ખાય ખાય ઓર દુસરી ગાંઠ બાંધ કર લે જાય.[2]

પાલે તેનો ધરમ. (અથવા) પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાર

जो बाळगेल त्याचा धर्म. (મરાઠી કેહવત.)

પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાર, રડે તેનું દુખ, ને ખમે તેનો સંસાર. ૬૦૨૦

---

૧. માછલીની એક જાત.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૮.

પાલેલો કુતરો પગ કરડવા તૈયાર થાય, પણ આખરે તો ડીફાં સાથ હાડમાર થાય.

પાલેલો કુતરો પગ કરડે.

I brought the nettle, I sowed the nettle, and then the nettle stung me. (કાશમીરી કેહવત.[1])

If you rear up a dog, when it becomes big it will empty all your dishes (તેલુગુ કેહવત.[2])

ઉલટા સાંપ સપહેરિયે કાટે. (બિહાર કેહવત.[3])

પાલેલો કુતરો પગ ચાટે, ને વખાણી ખીચડી દાંતે વળગે.

પાવ પલકકી ખબર નહિ, કર લે કલકી આજ, જીવ ઉપર જમડા ભમે, જેમ તીત્તર ઉપર બાજ. (અથવા) પાવ પલકી ખબર નહિ, ઓર કરે કલકા સાજ, જ્યું જીવ પર ભમરા ભમે, ઓર તીત્તર ઊપર બાજ.

Secure divine help,—the body is transient. (તા. કે.[4])

પાવઇને પાહનો નહિ ચહડે. (અથવા) પરાઇ માને કાંઇ પાહનો નહિ આવે. ૬૦૨૫

પાવઇયા ક્યાંઈ ઝાટકે આવ્યા.

પાવડે પગ અને બ્રહ્મોપદેશ.

પાવડો ઉડાવવો.

પાવલાની આંત.

યાને, મહિને દાહડે સેંકડે ચાર આનાનુંજ વ્યાજ ભરે એવી સારી આંત.

પાવલાની ઘોડી, ને પોણો દોરામણ.[5] ૬૦૩૦

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 13. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 116.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 21.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 369.

૫. જુઓ કેહવત ના૦ ૪૦૫૭, સફે ૩૮૮.

પાવલાની પાડી, ને પોણો ચરાઈ.
પાવલાની પોરી, ને અરધાનો હર,[1] આંધલી પોરી ને કાના વર.
પાવલાનો રૂ, ને પોણી (અથવા, સવાયો) પીંજામણ.
પાવેગા સો પાવેગા, ઓર અંધા જોરૂ લાવેગા.
પાવો પાવાને પાપે બુડે. (અથવા) પાવો ભુંડાને પાપે બુડે. ૬૦૩૫
પાસે તે રંગે.
પાસે ન મલે કોડી, ને જાય બજારમાં દોડી.
પાસે નહિ કોડી, ને બજાર લગી દોડી.
પાસે વસે તે જાણે, કે સોડમાં સુવે તે જાણે.
પાસો, નહિ થાય કોઇનો માસો. ૬૦૪૦
પાસો પડે તે દાવ, ને રાજા કરે તે ન્યાવ.

The laws go as kings please. (અંગ્રેજી કેહવત.)

La loi dit ce que le roi veut.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

રાજા કરે સો ન્યાવ, પાસા પરે સો દાવ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાસો પડે, ને અન્નારી જીતે.

પાસા પરે, અનારી જીતે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાશા, એશા, અગન, જલ, ઠગ, ઠાકોર, સોનાર, દશો ન હોવે અપને, બાંદર, બીરજ,[3] કલાલ.
પાશાનનો પાહડ કરવો.[4]

Far d'una mosca un elefante.[5] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

પાશેર ખાય તે પદ્મની. ૬૦૪૫
પાશેર દારૂ, અચ્છેર વારૂ, પોણોશેર શરાબ, શેર પીએ તેનું ખાતું ખરાબ.

Bacchus hath drowned more men than Neptune. (અં.કે.)

---

૧. હાથના ચુડા. ૨. The law says what the king pleases.
૩. બકરો. ૪. જુઓ કેહવત ના૦ ૫૬૩૩, સફે ૫૧૩.
૫. To make an elephant of a fly.

The first draught a man drinks ought to be for thirst, the second for nourishment, the third for pleasure, and the fourth for madness. (ઍનેકારસીસ.)

પાશેરામાં પેહલી પુણી. (અથવા) પાશેરામાં પેહલી પુણી કંતાયછે.

અભી સેરમેં પુનીલી નહિ કતી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાહડ જેવું માણુસ.

જુવાન માણુસનાં મોહત પુઠે બોલાયછે.

પાહડ પર નાવ ચલાવવું.

પાહડ પર્વતનું જોર. ૬૦૫૦

પાહડ ફાટે (એવું જુઠું.)

પાહડ ફાટે તેવું (દુખ, ગાલ, વગેરે.)

પાહવન! ઉઠ સહવાર પડી, તોકે' માહરૂં ભોણું લાવ; હજુર રાત છે, તોકે' મહને સુવા દે.

પિત્તો ઉછલવો.

યાને, મિજાજ તપી જવો.

પી એ પી, જબ નિકલ જાયગા જી, તબ કોઇ ન કહેગા પી. ૬૦૫૫

પીએ કવડું તો ચાખે સવરૂં.

'Tis a physic that's bitter to sweet end.

(શેકસપીઅર, "મૅઝર ફૉર મૅઝર," અંક ૪ થો, પ્રવેશ ૬ થો.)

પીછોડીમાં ઘાલીને પથરા મારવા.

પીછોડીમાં પાંચસેરી ઘાલીને મારે તે ખોટો.

પીછાં વેરી નાખવાં. (અથવા) પીછરડો વેરી નાખવો.

પીજ્યે પેજ, ને રાખ્યે તેજ. ૬૦૬૦

Living on gruel, and sitting on a throne. (તામીલ કેહવત.[1])

પીંજ્યે પીંજ્યે ને રૂનો રૂ.

To harp on the same string.

To sing the same song. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 244.

He harps ay on ae string. (સ્કૉચ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) ۴٨ کہنہ بیاد می دهد

चर्वित चर्वणं ॥[૧] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પીંજરી છોડી પતાકડી લીઈ, જબ ગેબસે આઈ ગોલી, તબ અલ્લા મિયાં! મેરી પીંજરી ભલી.

પીંજારી પેં, મલીદો કીધો મેં, ને ખાસડાં ખાધા તેં.

પીંજારી પંચમાં, ને હજામડી વચમાં.

પીઠ ઠોકવી. ૬૦૬૫

(ફારસી કેહવત.) دوشش زد

પીઠ પર મારો, પેટ પર ના મારો.

पाठीवर मार पण पोटावर मारूं नको. (મરાઠી કેહવત.)

પીઠ પર માર્યે, પણ કોઇનાં પેટ પર લાત નહિ મુકીએ.

You may beat on the back, but not on the belly. (તે. કે.[૨])

પીઠ ભલી તો જગ ભલી.

પીઠનો સાચવનાર પરમેશ્વર.

પીઠી ચોલવે વર નહિ પામે, (સારાં સલુક હોય તોજ પામે.) ૬૦૭૦

પીઠી ચોલે વર્ણુ ન પાલટે.

પીડા પતી, તોકે' પગેજ વલગીછ.

પીઢર ઉપર પીતણુ શી?

પીતલને સો ભઠ્ઠીમાં નાખો, પણ સોનું ન થાય.

પીપલ પાન ખરંતી, હસતી કુંપલીયાં; હમ વીતી તમ વીતશે, ધીરાં બાપુડીયાં. (અથવા) પીપલ પાન ખરંતીયાં, નો હસ રે મોરાં કુપલીયાં; હોણુ વીતી હમ પર, તો પોર વીતશે તમ પર. ૬૦૭૫

Chi ride del mal d'altri, ha il suo dietro l'uscio.[૩] (ઈ. કે.)

---

૧. Chewing the chewed. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 405. ૨. *Ibid*, p. 345.

૩. Who laughs at other's ills, has his own behind the door.

The green leaves of the palm laughed because the dry ones fell off. (તામીલ કેહવત.[1])

પીપલ પૂજન મેં ચલી, ઔર પૂજું મનકી આશ, પીપલ પૂજન પીયા મીલે, એક બનજ દો કાજ.

પીપલા હેઠેની બીલાડી.

પારસી ઓરતોમાં એક બીજા સાથે વહરાર થતાં એમ બોલાયછે.

પીપલેથી પડ્યો, તો ઠેંઠણેઠેં.

પીર મર ગએ, પેગંબર મર ગએ, મર ગએ જંદા જોગી, જતિ, સતિ, સન્યાસી મર ગએ, મર ગએ વૈદ ને રોગી.

પીર સરસ કે આકીન? ૬૦૮૦

પીર સાહેબ બલૈયાં લઉં, મએ તો હસ્તીથી.

પીરકી ગત મુજાવર જાણે. (અથવા) પીરની વાત મુજાવર જાણે, ને મુજાવરની વાત પીર જાણે.

પીરનો મહિમા (અથવા, પીરની કરામત, માનતા,) મુજાવર વધારે.

યાને, જેને જેની સાથે લાગતું વલગતું હોય તે તેની તરફેણ કરે.

પીરસણ વગે જમાય, વગ ન હોય તો પાછો જાય.

પીયાસા કુવે પાસ જાતા, કુવા નહિ આતા હએ. ૬૦૮૫

પીલું અબરખ.

પીલું એટલું સોનું નહિ.

All that glitters is not gold. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Tout ce qui reluit n'est pas or.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Nem tudo o que luz he ouro.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Oro non è tutto quel che risplende.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Es ist nicht Alles Gold, was glänzt.[2] (જરમન કેહવત.)

Het is alles niet goud wat er blinkt.[2] (ડચ કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 236.

૨. All is not gold that glitters.

Det er ei alt Guld som glimrer.[૧] (ડેનીશ કેહવત.)
All that glitters is not gold. (તામીલ કેહવત [૨])
False gold is very bright. (તેલુગુ કેહવત.[૩])
(ફારસી કેહવત.) هر د رخشنده طلا نیست
पिवळें तितकें सोनें नाहीं. (મરાઠી કેહવત.)
ઉપરકે છામ છુમે મત ભૂલ, તરે લુગરિયે બા. (બિહાર કેહવત.[૪])

પીલુ ગાલે ચાંચ પાકી.

પીલું ચાંપાં જેવું.

પીલું દચક. ૬૦૯૦

પીલું દેડકા જેવું.

પીલું ને લીલું થવું. (અથવા) લાલ પીલું થવું.
યાને, અતી ગુસ્સામાં આવવું.

પીલું હરધ.[૫]

પીવા પુમડું પાણી મલે નહિ, ને માહરૂં નામ દરિયાવખાં.

પીસણાંમાં પીસવું (તેમાં ફાયદો શો?) ૬૦૯૫

પુછ મેરે અચેતકુ.

પુછડે બાંડો, ને મોહડે ખાંડો.
કાંઇ એબવાલા માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

પુછતો નર પંડીત. (અથવા) પુછતાં પંડીત, લખતાં લહીઆ.
He that nothing questioneth nothing learneth. (અં. કે.)
Hvem der skammer sig ved at spörge, skammer sig ved at lære.[૬]
Hvo meget spörger, bliver meget viis.[૭] (ડેનીશ કેહવતો.)

---

૧. It is not all gold that glitters.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 493.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 103.
૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 56. ૫. હલદ.
૬. He who is ashamed of asking is ashamed of learning.
૭. He that inquires much, learns much.

Fabricando fabri fimus.[૧] (લૅતીન કેહવત.)

By learning what he sees, a person becomes a *pundit.* (તામીલ કેહવત.[૨])

Writing, writing, a Karanam ; coughing, death. (તે. કે.[૩])

પુછતાં પુછતાં લંકે જવાય.

Passo a passo si va a Roma.[૪] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Poco á poco se va léjos.[૫]

Quien lengua ha, á Roma va.[૬] (સ્પૅનીશ કેહવતો.)

Voet voor voet gaat men ver.[૭] (ડચ કેહવત.)

He who can use his tongue, can find out any road.(ચી. કે.[૮])

(ફારસી કેહવત.) پرسیدہ بکعبہ می توان رفت

પુછતે પુછતે દીલ્લી ચલે જાતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પુછ્યાંમાં શું જાયછ? ૬૧૦૦

Il domandar costa poco.[૯] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

પુછવું સોનું, ને કરવું પોતાનું.

Take each man's censure, but reserve thy judgment.

(શેકસપીઅર "હૅમલૅત," અંક ૧ લો, પ્રવેશ ૩જો.)

સબસે પુછના, દિલસે કરના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પુછે તેટલું ખુંચે.

પુંજી ઘટી, ને ઉંઘ વધી.

---

૧. By working we become workmen.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 197.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 353.
૪. Step by step one goes to Rome.
૫. Little by little one goes far.
૬. He who has a tongue goes to Rome.
૭. Step by step one goes far.
૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 430.
૯. Asking costs little.

પુંજી ભાભડ ભુંજાની, ને મિજાસ શાહજાદીનો.

पुंजी भडबुज्याचीं व मिज्यास शाहजादीची. (મરાઠી કેહવત.)

પુંજી હોય જો થોડી, તો રાખ બલદની જોડી, હોય લગાર વધારે, તો થા અબલક (ઘોડી) સવારે. ૬૧૦૫

પુંજીઆની માએ ગૌત્રાટ ઉજવ્યો. (અથવા) પુંજીઆની મા ગૌત્રાટ ઉજવી રહી.

"વીસનગરમાં પીતાંબરદાસ નામે એક વાણિયો રેહતો હતો. તેને એક નાથી નામે ઓરત હતી, તે ખાધાની ઘણી લોભીયણ હતી, તેથી ખાધાની ચીજ હરઘડી પોતાના મોહડાંમાં નાખ્યા કરે. એક દિવસે પીતાંબરદાસને પોતાની ઓરત પાસે ગૌત્રાટનું વ્રત કરાવ્યાની મરજી થઇ, તે વ્રતમાં ત્રણ દિવસ સુધી લાગત નકોરડા ઊપવાસ કરવા પડેછે, ને પછી ચોથે દિવસે પોતાની શકિત પ્રમાણે તે વ્રતનું ઊદ્યાપન કર્યા પછી, બ્રાહ્મણને જમાડી ને પછી તે વ્રત કરનાર જમે એવી રીત છે. તે વ્રત પીતાંબરદાસની આજ્ઞાથી તેની ઓરતે આદરયું તો ખરૂં; પણ તેને પોતાનું મોહડું વશ રાખવું ઘણુંજ મુશકેલ થઇ પડ્યું. તેણે એક દિવસ તો જેમ તેમ ખણેં ખણેં કરતાં મહા દુખેથી કાહડ્યો ને બીજે દિવસે તે વ્રતના ઉદ્યાપનની સ્થાપનામાં દેવના નૈવેદ્દનું કેલું પડ્યું હતું, તે ગોરની નજર ચુકાવીને ઝડપથી લઈ લીધું, પછી એકાંતે જઈ છુપીથી તે કેલું કરડવા લાગી, તેને રસ્તે જતાં પીતાંબરદાસના એક મિત્રે પાછલી બારીમાંથી જોઇ કે તાકીદથી તે બોલવા લાગ્યો કે "ઓ પીતાંબરદાસ! ઓ પીતાંબરદાસ! જરા આમ તો આવો." તેણે જવાબ દીધો કે "આજ તો હમે ગૌત્રાટની ગડબડમાં છિએ, ને તેથી આ હમારો છોકરો પુંજીઓ આવેછે, તેને જે કેહવું હોય તે કહો." ત્યારે તેણે મોટે અવાજે જવાબ દીધો કે "શું કહું તમારૂં કપાલ? તમારા પુંજીઆની માએ ગૌત્રાટ ઉજવ્યો."

પુઠ પાદશાહની છે.

પુઠ પાદશાહની, ને મહો વાઘનું.
પુઠના ખાય પણ સનમુખના ન ખાય.
પુઠનું ધડ,[1] ને પડોસીનું રણ. ૬૧૧૦
પુઠનું ઘર,[2] ને પડોસીનો ડર.
પુઠીનાં વેગણ પુઠી મારવાં.
પુઠે હાથ, ને જુમે રાત.
પુણ કરતાંને વાલે, તેને ઘાલે જમને બારે.
પુણ કરે તેમાં પડોસણને શાનો પાડ? ૬૧૧૫
પુણ કીધેલું (અથવા, ધરમ કીધેલો) આડે આવે.
દીયા લીયાહી આરી આતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
પુણ પાંગલું નથી, ને અન આંધલું નથી.
પુણનાં કરતાં પાંગલાં, ને ધરમનાં કરતાં આંધલાં.
પુણમ પાલે પણોતી, ને અમાસ પાલે અભાગણી, ને જે નહિ પાલે વડો દીતવાર, તે જાય ઠોકર ખાતી.
શ્રાવણ મહિનાના આદીતવારો વડા દીતવાર ગણાયલાછે.
પુણમના ચાંદ જેવું (ખૂબસૂરત.) ૬૧૨૦
પુણમનો ચાંદ.
લુચ્છા માણસને વિષે બોલાયછે.
પુણમનો પડવો ને અમાસની બીજ, વનપુછ્યાં મુરત, તે તેરસ ને ત્રિજ.
આશો વદ એકમને દાહડે જે પડવો પડેછે તે, અને કારતક શુદની બીજ, અને આશો વદ તેરસ, અને વૈશાખ શુદ તીજ, એ સારાં મુરતો ગણાયલાંછે.
પુણ્યે પાપ ઠેલાય.
પુણ્યું, ને દોજખનું ખુણું.

૧. પુઠનું ધડ–પુઠ ઉપર થયલું ગુમડું. ૨. રેહઠાણ.

પુત કપુત, પર લંછન નાર, અદેખો પડોસી, ચુગલીયો દોસ્તદાર, કવિ ગંગ કહે સુનો શાહ અકબર, એ ચહારોંકો નામ નીવાર. ૬૧૨૫
Bad descendants involve ancestors in disgrace. (ચી. કે.[1])
પુત લેતાં પરણ્યો ગયો.
પુત સપુત, સતગુણ નાર, દયાળુ પડોસી, મેહરબાન દોસ્તદાર, કવિ ગંગ કહે સુનો શાહ અકબર, એ ચહારોંકો જીવો કુટુંબ પરીવાર.
પુત્રનાં લક્ષણ પાલણાંમાંથી, ને વહુનાં લક્ષણ બારણાંમાંથી.[2]
પુત્રનાં લક્ષણ પાલણાંમાંથી જણાય.
પુત્રહીનકા ઘર સૂના, વિદ્યા રહિતકા હ્રદય સૂના, દરિદ્રીકા સબ સૂના. ૬૧૩૦
પુત્રો ન પુત્રી.
પુર પેહલી પાલ.
પુરવા, ને કણબી બેઠા ઝુરવા.

પુરવા નક્ષત્રમાં એટલો વરસાદ આવેછે કે કણબીથી કાંઇ પણ કામ કરી શકાતું નથી, અને તેને બેસી રેહવું પડેછે.

પુરૂં કરવું, કે પુરા થવું.
પૃથ્વિ સારી છે કે સર્વેને હીંડવા દેયછે. ૬૧૩૫
પુરૂષ પ્રયત્ન, ઇશ્વર કૃપા.
God helps those who help themselves. (અંગ્રેજી કેહવત.)
પુરૂષનાં નસીબ આડું પાદડું, (અથવા, ગામડું.) (અથવા) પુરૂષનું ભાયગ પાતરાંની તલે.
પુરો મુકવો.
પુશનાં પાણી, ને અમૃતવાણી, હાથમાં માલા, ને તુમડાંમાં ધાણી.
પૂજે તો દેવ, નહિ તો પથ્થર. ૬૧૪૦
પેઆજ ખાધે કંઈ કપુરનો વાસ આવે?
પેંગડામાં પગ, ને બ્રહ્મોપદેશ.

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 390.
૨. જુઓ કેહવત નાૅ ૫૫૯૩, સફે ૫૦૮.

પેજ પીને તેજ રાખવું.

પેટ આગલ પેડુ, તો આગલ કોણને તેડું.

પેટ ઉઘાડીને કોઈ જોતું નથી. ૬૧૪૫

પેટ ઉપર ટીકો.

પેટ ઉપર પગ મુકવો, (અથવા, લાત મુકવી.)

યાને, કોઇનાં ઉદર પોશણમાં ખલલ નાખવી.

પેટ ઉપર પોટલો.

પેટ ઉપર સાંપ પડવો.

યાને, આફતમાં આવી પડવું.

પેટ કર્યે સાંકડાં, તો પેહર્યે વાંકડા. ૬૧૫૦

પેટ કરાવે પાપ.

પેટ કરાવે વેઠ.

The belly teaches all arts. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Divers disguises for the sake of the belly. (તામીલ કે.[1])

Ten million arts are only for [getting] food. (તેલુગુ કે.[2])

The belly of man is his enemy. (અરબી કેહવત.[3])

The belly of a man is his enemy. (અફઘાન કેહવત.[4])

उदर निमित्तो बहुकृतवेषः ॥[5] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પેટ કે પરગણું ?

ઘણું ખાનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

પેટ કે પાલુ ?

પેટ ખોલી વાત કરવી. ૬૧૫૫

યાને, પદડો દૂર કરી દિલની વાત કેહવી.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 122.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 128.

૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 6.

૪. *Ibid*, p. 30. ૫. For the belly's sake many disguises are assumed. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 388.

પેટ ચોલીને સુલ ઉપજાવવી (તેમાં શો ફાયદો?)
યાને, હાથે કરીને દુખ હોરી લેવું.
पोट चोळून दुःख काढणें. (મરાઠી કેહવત.)
પેટ છે કે પરગણું?
The mouth is an unlimited measure. (ચીનઈ કેહવત.[1])
પેટ જેવું પાલું, તેને કોઇ નહિ વાહલું.
પેટ થંડાં થજો.
યાને, સુખી થજો.
પેટ તો પેટ, પણ હક રાખે ઠેઠ. ૬૧૬૦
પેટ ને પેટી બેહુથી ખાલી થયો.
જ્યારે કોઈની પરણેલી છોકરી મરણ પામે ત્યારે એમ બોલાયછે. પેટ, એટલે કે પેટે પેદા પડેલું ફરજંદ. પેટીથી ખાલી થયો, એટલે એક તો પોતાની દીકરી મરણ પામી, અને તે સાથે તેણીને રીતભાંત કરવા તથા પરણાવા પાછલ જે ખરચ કરવો પડેલો તે સઘલો વ્યર્થ ગયો.
પેટ પજ્યા સાંપ પણ પાલવા પડે.
પેટ પર પગ દેવો નહિ.
પેટ પર પોટલું.
પેટ પાક્યું ત્યાં કોણને કહીએ? ૬૧૬૫
પેટ પેટ અઘરની ન હોય.
પેટ ફાત્યું ત્યાં પાટો ક્યાં બાંધે?
પેટ ફાટે તે ખમ્યે, પણ જેઠાણીની વાદે જમ્યે.
પેટ ફાટે તે ખમાય, પણ જેઠાણીને હાથે જમાય.
પેટ ફાટે તે ખમાય, પણ જેઠાણીનો તાણો નહિ ખમાય. ૬૧૭૦
પેટ બલે, ને પીએલ નિકલે.

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 59.

પેટ બાલવું.

યાને, કંજુસાઇ કરવી; પેટ પુરતું નહિ ખાવું.

પેટ બાલીને કુતરાંને ઘાલવું?

પેટ બાલીને સાંતતી ના, ને દીવો બાલીને કાંતતી ના.

પેટ ભર્યા સો ભંડાર ભર્યા. ૬૧૭૫

પેટ ભરાયું એટલે પાટણ ભરાયું.

Contento io, contento il mondo.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

પેટ મુકીને કોઇ આવે નહિ.

પેટ લાગતું ખાવું.

વધુ લોભ નહિ કરવાના સંબંધમાં વપરાયછે.

પેટ વગરની ઠેસ નહિ, ને દયા વગર દાન નહિ, ને દારૂ વગરની કેફ નહિ.

પેટ વધવું. ૬૧૮૦

યાને, ગર્ભ રેહવો.

પેટ વરામાં પુણ્ય વરૂં.

પેટ શું પેટલાદ ગયુંછ?

પેટ સઊને લાગુંછ.

પેટ સરખું પાલું, તેને કોઈ નહિ વહાલું.

પેટ સામા ગુડા. ૬૧૮૫

પેટની આગ પેટ જાણે.

The stomach pain is a great pain. (કાશમીરી કેહવત.[2])

Internal distress is known to the inmates. (તામીલ કે.[3])

पोटाची दुखि पोटास ठाऊक. (મરાઠી કેહવત)

પેટ[4]ની આશા સઊ કરે.

---

૧. I being satisfied, the world is satisfied.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 239. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 132. ૪. ઊદર પોશણ.

પેટની આંચ, ને ચુહલાની આંચ બરાબર.
પેટની કલેજી.
યાને, ઘણુંજ પ્યારૂં; વહાલું.
પેટની કલેજીથી નહિ હીલે, (એવું મકરબાજ.) ૬૧૯૦
પેટની દાહજે, નહિ તો લોકની લાજે.
પેટની પીડા માથું ન જાણે.
પેટની પૂજા કરવી.

My house is my holy place ; my threshold is Benares ; my belly is my heaven.

Whose God is their belly.—PHILLIPIANS, iii, 18.

પેટની વાત પરમેશ્વર જાણે.
પેટનું પેટ,[૧] ને પોંહચાડે ઠેઠ. ૬૧૯૫
પેટને પુરાં નહિ, ને ઓટિંગને (અથવા, પડોસીને) વડાં.
પેટને વાયદો ન હોય.

An empty belly hears nobody. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Ventre affamé n'a point d'oreilles.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Ventre digiuno non ode nessuno.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Der Bauch läszt sich nichts vorlügen.[૩] (જરમન કેહવત.)
El vientre ayuno no oye á ninguno.[૪] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
Bugen vil intet borge.[૫] (ડેનીશ કેહવત.)
O ventre em jejum nao ouve a nenhum.[૬]
A boca nao admitte fiador[૭] (પોરચુગીઝ કેહવતો.)
सगळ्यास वायदा चालतो, परंतु पोटास वायदा चालत नाहीं. (મ. કે.)

૧. છોકરૂં. ૨. A hungry belly has no ears.
૩. There's no putting off a lie upon the belly.
૪. A hungry belly listens to no one.
૫. The belly gives no credit.
૬. A hungry belly hears no body.
૭. The belly does not accept bail.

પેટનો કાદવ કોઈથી ખસેડાતો નથી.

યાને, ભુંડાં છોકરાં હોય, પણ માએ બાપ તરીકેના કુદરતી પ્યારને લીધે તેમને તરક કરી શકાતાં નથી.

Stomach and bowels don't tell any one. (કાશમીરી કે.[1])

Every man loves his own flesh and blood. (ચીનાઈ કે.[2])

પેટનો બલ્યો ગામ બાલે.

પેટનાં નહિ પાલે તો પુઠનાં શું પાલે? ૬૨૦૦

પેટનાં બલતાં બાહર કાહડવાં.

પેટમાં કાદવ પાકવા.

પેટમાં કુવો, ને વરઘોડો જુવો.

પેટમાં કોઇ પેસી નિકલતું નથી.

પેટમાં કોયલા પાકવા. ૬૨૦૫

પેટમાં ખાડો, ને માથે મોટી પીએલ.

પેટમાં ચમટો તુટે તે જાણે.[3]

પેટમાં ચોર હોવો.

પેટમાં છરી (અથવા, સવા ગજની છરી) હોવી.

પેટમાં છોકરૂં, ને નામ પાડો હીરો, (અથવા, નામ નાથો.)[4] ૬૨૧૦

પેટમાં ટાંટિયા હોવા.

મીંઢાં અથવા કપટી માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

He has a wolf in his belly. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પેટસે પાઉં ગારે હએં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં તે પેટીમાં, ને હોઠ બહાર તે કોટ બહાર.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 61. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 364.

૩. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૨૯૬, સર્ફ ૩૧૩-૧૪

૪. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૧૯૦, સર્ફ ૨૦૬-૭.

પેટમાં દરદ, ને પખાલીને ડામ.

પેટમાં દરદ હોય તે ઢાંકીને ફરાય, પણ માથે કરજ હોય તે નહિ ઢંકાય.

પેટમાં દાંત હોવા. ૬૨૧૫

पोटांत दांत. (મરાઠી કેહવત.)

પેટમાં પડી ખીચડી, ને ભવનાં દુખ વિસરી.

પેટમેં પરા ચારા, તો કુદને લગા બિચારા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં પડે ખુંદ, નામ રખા મહમુદ.

પેટમાં પડે રોટિયાં, તો સુહજે કલામ મોતિયાં. (અથવા) પેટમાં નહિ મલે રોટિયાં, તો સબ વાત ખોટિયાં; પેટમાં પડે રોટિયાં, તો સબ વાત મોતિયાં.

It is easy preaching to the fasting with a full belly. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ventre plein conseille bien.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bem canta Martha, depois de farta.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Mæt Mave roser Fasten.[3] (દેનીશ કેહવત.)

તન તાજા, તો કલંદર રાજા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં પાણીબી હીલતું નહિ.

થંડા સ્વભાવનાં અને ધીમા ખવાસનાં, અથવા તો મીંઢાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

As demure as if butter would not melt in his mouth. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પેટમેં પાસેર પાણી પણ ન રએ. (કચ્છી કેહવત.)

પેટમાં પાશેર પાણી નહિ, ને નામ તો વેહવારીયા લખાય. ૬૨૨૦

---

૧. A full belly counsels well.

૨. Martha sings well when she has had her fill.

૩. A full stomach praises Lent.

પેટમાં પુમડું (અથવા, પાશેર) પાણી નહિ, ને માહરૂં નામ દરિયાખાં.

No shoes for her feet, and yet her name is Púsh.(કા.કે.[૧])

પેટમાં પેસી નિકલવું.

યાને, કોઈનાં અંતઃ કરણની વાત જાણવી.

પેટમાં ભરાવું.

યાને, કોઈનાં મનનો ગલ લેવો.

પેટમાં સમાયું તો હાંલ્લીમાં પણ સમાશે.

પેટમાં સાર નહિ, ને દીલ પર માસ નહિ, (એવું ગરીબ અવસ્થાનું.) ૬૨૨૫

પેટમાંથી કાહડ્યું, કંઇ હાલ્લીમાંથી કહડાય ?

યાને, મા બચ્ચાંને પેટમાંથી બાહેર કાહડેછ, (યાને, જનમ આપેછ,) પણ ગમે એટલી તેની આડી ચાલ છતાં તે તેને "હાંલ્લીમાંથી બહાર કાહડતી નથી," યાને, તેનું પેટ ભરવાનું ના પાડતી નથી.

પેટમાંના કોયલા કાહડવા.

યાને, કોઈની ઉપર બલતરાં કાહડવાં.

પેટમાંને ભરોસે કેડમાંનું ખોયું.

પેટમાંનાંને દોષથી કેડપરનાંને માર્યું. (અથવા) પેટમાંનાંને સારૂં કેડપરનાંને મારી નાખવું.

પેટી વાલું, તો પચાસ રૂપિયા પુંજો કાહડું. ૬૨૩૦

પેટે થવું, (અથવા, આવવું.)

યાને, જનમવું.

પેટે પાટા બાંધીને પણ દેવું પુરૂં કરવું પડે.

પેટે પાટો બાંધવો.

યાને, ભુખ્યું રેહવું; કસર કરવી.

पाट बांधून उपास मार करणें. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 110.

પેટ પાટા બાંધ્યે, પણ કરજ નહિ કર્યે.

Sleep without supping, and wake without owing.

Better go to bed supperless than rise in debt. (અં. કેહવતો.)

Est assez riche qui ne doit rien.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Senza debiti, senza pensieri.[૨] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

Besser ohne Abendessen zu Bette gehen als mit Schulden.[૩] (જરમન કેહવત.)

One-fourth supply of *Kanji* for the stomach is better than debt. (તામીલ કેહવત.[૪])

Rice water and salt without debt are good. (તે. કે.[૫])

Rather hungry on going to bed than debts on rising. (તરકીશ કેહવત.[૬])

بتمنای گوشت مردن به — که تقاضای زشت قصّابان
(શેખ સાઅદી.)

પેટ પોરો, ને મોહડે તંબોરો. ૬૨૩૫

પેડું પેરે નિકલે.

પેદાબી થયા, ને પીરબી થયા.

પેધેલું પરાણું, ને પરોટેલું ઢોર.

પેધ્યો આવે પરાણો, ને લબકે આવે ઢોર.

પેધ્યો ઘરમાં પેસે ચોર. ૬૨૪૦

પેધ્યો પરોણો, ને પેધ્યું ઢોર.

પેધો પરોણો, ને પરખ્યો ચોર.

---

૧. He is rich enough who owes nothing.

૨. Without debt, without care.

૩. Better to go to bed supperless than run in debt.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 188.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 16.

૬. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27

પેમલી જણે, ને પેમલો સુવાવડ ખાય.

If the wife of a mountaineer is brought to bed, her husband takes the prescribed stimulant. (તા. કે.[1])

When Singi brought forth a child, Singadu ate of the medicine. (તેલુગુ કેહવત.[2])

પેલે જનમ ખવાડ્યું હોય તો ખાય કેની?

પેલો રહ્યો જાલમાં સોની. ૬૨૪૫

પેસુ સમજુ.

પેસેકી નીશાં હોઇ.

પેહર્યે ગામને ગમતું, ને ખાઇએ મનને ગમતું. (અથવા) ખાઇજ્યે પીજ્યે જીવને ગમતું, ને વેહવાર ચલાવ્યે ગામને ગમતો.

પેહરવા પૃથ્વિ, ને ઓઢવા આભ.

પેહરવાનું થોડું, ને ચોરવાનું ઘણું. ૬૨૫૦

પેહરવામાં સઉ નાગું છે.

वस्त्राआड जन नागवें. (મરાઠી કેહવત.)

પેહરાવો, ઓઢાડો, ને નામ પાડો ફુંમતાંબાઇ.

પેહરો પીતાંબર ધોયાં, કોટે નવસેરો હાર, હાથે બાજુબંદ બેખરો, હૈડે રતન જડાવ.

પેહલા આવે સો ગાદી પાય, દુજા બને હે સેનાપતી, તીસરા આવે સો બેઠા ખાએ, ચોથા બને હે વેનાપતી.

Who comes first shall be prince ; the next shall be minister. (ચીનાઇ કેહવત.[3])

` ચુમીએ ગાલ કરડવો. ૬૨૫૫

સી કેહવત.) گربہ کشتن روز اول

ચુમી ગાલ કાટ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

''s *Tamil Proverbs*, p. 260.

·lugu and Sanskrit Proverbs, p. 355.

ʳh's *Chinese Proverbs*, p. 463.

પેહલી પૂજા દેવની કરવી.

પેહલી પૂજા પેટની.

પેહલી મારે, તે કદી નહિ હારે.

પેહલી રાતનાં મરે તેને પાછલી રાત સુધી કોણ રડે? (અથવા) પેહલી રાતનાં મરે તેને ક્યાં સુધી રડે? (અથવા) આગલી રાતે મરે તેને ક્યાં સુધી રડે? (અથવા) રોજ રોજ મરે તેને ક્યાં સુધી રડે? (અથવા) સમીસાંજનું મરણું તેનું ક્યાં સુધી રડણું?

શામકે મુરદેકો કબતક રોઇએ? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

नित्य मरे त्यास कोण रडे? (મરાઠી કેહવત.)

પેહલી રાતે મરે તેની પોક મધરાતે મુકે, પાછલી રાતે મુકે, પછી કાંહ સુધી મુકે? ૬૨૬૦

પેહલી રાતે સઉ કોઇ જાગે, બીજી રાતે ભોગી, ત્રિજી રાતે રોગી જાગે, ચોથી રાતે જોગી.

પેહલું ઘર, ને પછી પર.

પેહલું દુખ જે બારણે તાર, બીજું દુખ જે પડોસી ચાર, ત્રીજું દુખ જે પૂઠે ચાંદું, ચોથું દુખ જે બૈરૂં માંદું.

પેહલું માહરૂં, પછી તાહરૂં.

પેહલું સુખ તે જાતે નર્યા, બીજું સુખ તે ઘરે દીકરા, ત્રીજું સુખ ગુણવંતી નાર, ચોથું સુખ કોઠીએ જાર. ૬૨૬૫

પેહલું સુખ જે જાતે નરો, બીજું સુખ જે ઘરમાં વરો, ત્રીજું સુખ જે પડોસી ચાર, ચોથું સુખ જે સુંદર નાર.

પેહલે ઘરમે, પીછે મસજીદમે.

પેલે ઘરમેં ડિઓ, પોએ મિસીધમેં. (કચ્છી કેહવત.)

પેહલે દાહડે પરોણો, બીજે દાહડે પાઇ, ત્રિજે દાહડે રહે તેની અક્કલ ગુમાઇ. (અથવા) પેહલે દાહડે પરોણો, બીજે દાહડે ભાઇ, ત્રિજે દાહડે હાથ પકડીને કાહડો સાહી. (અથવા) પરાણા

પાઇ, ત્રિજે દાહડે નહિ જાય તો ખાસડાં ખાઇ. (અથવા) પેહલે દાહડે પરોણો, બીજે દાહડે પાઇ, ત્રિજે દાહડે ન ગયો તો કાહડો હાથ સાહી.

Fresh fish, and newcome guests smell by that they are three days old.

Fish and guests smell at three days old. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

L'hôte et le poisson en trois jours sont poison.[૧] (ફ્રેંચ કે.)

O hospede, e o peixe a os tres dias fede.[૨] (પોરચુગીઝ કે.)

L'ospite, ed il pesce dopo tre dì rincresce.[૨] (ઇતાલ્યન કે.)

El huesped y el pez á tres dias huele.[૨] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Een gast, gelijk de visch, stinkt den derden dag.[૩] (દ. કે.)

En Fisk og en Gjæst lugter ilde den tredie Dag.[૪] (દે. કે.)

Hospitality and medicine must be confined to three days. (તામીલ કેહવત.[૫])

(ફારસી કેહવત.) مهمان عزیز است مگر تا سه روز

એક દિન મેહમાન, દો દિન મેહમાન, તીસરે દિન બલાએ જાન.

એદ દિન મેહમાન, દો દિન મેહમાન, તીસરે દિન બેઈમાન. (હિં. કેહવતો.)

પેલે ડીં મેમાણુ, બે ડીં મઈ, ત્રે ડીં રએ તેંજા અકલ વઈ. (કચ્છી કે.)

પેહલે દી, "આવોજી સાહેબ!" બીજે દી, "કેમ છો ભાઇ!" ત્રીજે દી, "કેમ કાંઇ કામ?" ચોથે દી, જોય મુંઝાઇ.

પેહલે દીન વાલો તેમ વલે, નહિ વાલો તો આખર નડે.[૬] ૬૨૭૦

પેહલો તે વેહલો.

Quien primero viene, primero muele.[૭] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Den förste Fugl fanger det förste Korn.[૮] (દેનીશ કેહવત.)

---

૧. A guest and a fish after three days are poison.

૨. A guest and a fish stink in three days.

૩. A guest, like a fish, stinks the third day.

૪. Fish and guests smell at three days old.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 537.

૬. જુઓ કેહવત નાο ૧૪૧૫, તથા તેને મળતી કેહવતો, સરે ૧૨૫—૨૬.

૭. He who comes first grinds first.

૮. The first bird gets the first grain.

પેહલો એ લાભનો.

પેહલો ઘા રાણાનો.

(ફારસી કેહવત.) ضرب ضرب اول است

પેહલો મુરખ ઠેકે[1] કુવો, બીજો મુરખ રમે જુઓ, ત્રીજો મુરખ બેહન ઘેર ભાઇ, ચોથો મુરખ ઘેર જમાઈ.

પેહલાં કરે પાપ, ને પછી માગે માફ. ૬૨૭૫

પેહલાં ખેશ, પછે દરવેશ.

Charity begins at home.

Sweep before your own door. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Charité bien ordonnée commence par soi-même.[2] (ફ્રેં. કે.)

La caridad bien ordenada comenza de si propia.[3] (સ્પૅ. કે.)

Veeg eerst voor uwe eigene deur, en dan voor die uws buurmans.[4] (ડચ કેહવત.)

અપનેસે બચે તો અઓરકો દે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

दिवा लावी घरांत, मग लावी देवळांत. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) اوّل خویش را بعد درویش را

પેહલાં ખોરાકી, પછે પોશાકી.

પેહલાં ઘેરનાં, પછી બહારનાં.

પેહલાં પડોસી, ને વલતા સગા.

પેહલાં પાપ, પછી માપ.[5] ૬૨૮૦

પેહલાં પાર પડો, ને પછી બાહર પડો.

પેહલાં પેટનું, પછે શેઠનું.

First yourself, afterwards others. (ચીનાઇ કેહવત.[6])

---

૧. કુદી જાય. ૨. Well-regulated charity begins with one's self.

૩. Charity well regulated begins at home.

૪. Sweep before your own door before you look after your neighbour's. ૫. માફ. ૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 302.

ચાર કવર ભીતર, તબ દેવતા પીતર. (બિહાર કેહવત.[1])

आधीं पोटोबा, मग विठोबा. (મરાઠી કેહવત.)

પેહલાં મુક્યા લાડવા, ને પછી મુકી ધપ, ને હવે જમાઇડા બોલતો ના, હવે રેહજે ચપ.

પેહલાં મોજ કરે, ને પછે મોહત કરે.

પેહલાં લડાવ્યા લાડ, ને પછે ભાંગ્યાં હાડ. ૬૨૮૫

પેહલાં વહુ ખાતી નથી, પછી વહુ ધરાતી નથી.

પેહલાંને પાણી, ને છેલ્લાંને કાદવ.

પૈ તાહરી અક્કલ ગઇ.

પૈ પૈ કરતાં રૂપિયો થાય.

Penny and penny laid up will be many.

A pin a day is a groat a year. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

પૈની આવક નહિ, ને ઘડીની ફુરસદ નહિ. ૬૨૯૦

પૈની પેદાશ નહિ, ને ઘડીની નવરાશ નહિ.

પૈડાં કાહડી નાખવાં.

યાને, સરાગાટ કરવી.

પૈડાં કાહડી નાખીને ગાડી ચલાવવી.

પૈસા આવે સો સબ અક્કલ લાવે, પૈસા જાવે સો સબ અક્કલ જાવે. (અથવા) પૈસા જાય ત્યારે (અથવા, તેની) અક્કલ પણ જાય.

પૈસા કાંઇ ઝાડ પર પાકતા નથી. ૬૨૯૫

પૈસા કાંઇ ઝાડે ઉતરે નહિ.

પૈસા ખરચીને દુખ વેહવું.

ઢેબુઆ દેકે દુખ બેસાહીં. (બિહાર કેહવત.[2])

પૈસા, તોકે' ભર મિજલસમાં હસ્યા, નહિ મલે પૈસા, તોકે' ભર મિજલસથી ખસ્યા.

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 20. ૨. *Ibid*, p. 89.

Geld beheert de wereld.[૧]

Geld doet geweld.[૨] (ડચ કેહવતો.)

A man is a dragon with money in store; he is an insect without it, and nothing more. (ચીનાઇ કેહવત.[૩])

هرکه زر ندارد پر ندارد

(ફારસી કેહવતો.) بی زر بی پر

પૈસા પાણીમાં નાખવા.

After buying a thing to throw it into the river. (કા. કે.[૪])

પૈસા બરી ખુશામત, પૈસા બરી સલામત, પૈસા બરી હજામત. ૬૩૦૦

Groot goed, groot zorg.[૫] (ડચ કેહવત.)

The poor have peace; the rich many troubles.[૬]

Great wealth troubles its owner; too much food breeds discomfort. (ચીનાઇ કેહવતો.[૭])

પૈસા મળે ત્યારે સગાબ્બી ઘણા મળે.

પૈસા માહરા પરમેશ્વર, અસતરી માહરો ગુરૂ, સાધુ સંત તો છેયાં છોકરાં, સેવા કેની કરૂં?

Die beste Freunde stehen im Beutel.[૮] (જરમન કેહવત.)

પૈસા મુકવાની જગા મળે, પણ વાત કરવાની જગા નહિ મળે.

પૈસા વગરનું જીવતર બળ્યું, (અથવા, ખોટું.)

The impoverished have no friends even among their own kindred. (તામીલ કેહવત.[૯])

---

૧. Money rules the world. ૨. Money is power.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 446.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 146. ૫. Great wealth, great care.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448. ૭. *Ibid*, p. 452.

૮. The best friends are in one's purse.

૯. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 268.

Without oil a lamp can give no light; without money a man can hardly exist. (ચીનાઇ કેહવત.[1])

A man without money is vain. (તેલુગુ કેહવત.[2])

(ફારસી કેહવત.) تہی دست روسیاہ

પૈસા વગરનો ઘેલો, ને સાબુ વગરનો મેલો. ૬૩૦૫

A man without money is a bow without an arrow.

He that wants money is accounted among those that want wit. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Een man zonder geld is een schip zonder zeilen.[3] (દ. કે.)

निर्धन पुरुषः पशुः ॥[4] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પૈસા વધે તેમ લોભ વધે.

પૈસા વેર કરાવે.

પૈસા હાથમાં, તો દોસ્ત સાથમાં.

Every man will be thy friend,
Whilst thou hast wherewith to spend.

The purse-strings are the most common ties of friendship.

In time of prosperity, friends will be plenty; in time of adversity, not one amongst twenty. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Rich fowk have routh o' freends. (સ્કૉચ કેહવત.)

Viel Geld, viele Freunde.[5] (જરમન કેહવત.)

Quem tem bom ninho, tem bom amigo.[6] (પોરચ્યુગીઝ કે.)

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 439.

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 6.

૩. A man without money is like a ship without sails.

૪. A man without money is a beast. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 427. ૫. Much money, many friends.

૬. He who has a good nest, finds good friends.

Having money and wine your friends will be many ; but who will visit you when in distress.[1]

Having wine and good feeding you'll have plenty of friends ; but in the day of adversity none.[2]

Friends while good dinners last ; husband and wife while fuel and food remain. (ચીનાઇ કેહવતો.[3])

هرکجا چشمهٔ بود شیرین — مردم و مرغ و مور گرد آیند

(ફારસી કેહવત.)

જબ લગ પૈસા ગાંઠમેં, તબ લગ ઉસકે યાર, સાંઈ ઇસ સનસારમેં સુઆરથકા બેઓહાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

असतां पैशाची पूर्णता, नाहीं मित्रांची न्यूनता. (મરાઠી કેહવત.)

ગુર ના ગુરલૈયા, સબતેં બરા રૂપૈયા. (બિહાર કેહવત.[4])

પૈસા હોય તો રાજાની બેહન સાથે પરણે.

Money makes marriage. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પૈસાદારના સૌ સાલા થાય, પણ ગરીબના કોઈ બનેવીબી નહિ થાય. ૬૩૧૦

પૈસાદારને શરમ નહિ, ને ગરીબને અક્કલ નહિ.

પૈસાના કાંઇ વેશ આવતા નથી.

પૈસાના ગોલામ સૌ.

अर्थस्य पुरुषो दासः ॥[5]

अर्थेन सर्वे वशाः ॥[6] (સંસ્કૃત કેહવતો.)

પૈસાના ચાલા.

असतिल राळे, तर सुचतिल चाळे. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસાના સૌ સાથી છે. ૬૩૧૫

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 384.

૨. *Ibid*, p. 386 ૩. *Ibid*, p. 387

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 6.

૫. Man is the slave of money. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 377. ૬. All are made subject by money. *Ibid*, p. 378.

પૈસાની ધુલ કરવી.

યાને, પૈસાને ઉડાવી દેવા, બરબાદ કરવા.

પૈસાની વેહલ, ને ઉલાલી મેલ.

પૈસાની સોલવાલી[1] તે ઊભરાઈ જાય, ને ચારવાલી[2] હોય તો સમાસ થાય.

એક છુપી વાતને છાની નહિ રાખતાં તેને જાહેર કરી દેનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

પૈસાનું તુપ, ને તુપનો પૈસો.

પૈસાનું પાંચશેર કોહળું, ને નાહલાં મોહટાંનું ટોલું. ૬૩૨૦

પૈસાને માન છે.

Men honour those of wealth possessed; dogs worry those who are ill-dressed. (ચીનાઇ કેહવત.[3])

પૈસાને શું મધ મેલીને ચાટે?

પૈસાનો કોઇ પુરો નહિ, ને અક્કલનો અધુરો નહિ. (અથવા) પૈસાથી કોઈ પુરૂં નહિ, ને અક્કલથી કોઇ અધુરૂં નહિ.

Men never think their fortune too great, nor their wit too little.

The less wit a man has, the less he knows that he wants it. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Ognun crede di aver più cervello che non ha, e meno quatrini.[4] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

પૈસાનો ખેલ.

Money is the god of the world.

Money makes the man.

Riches rule the roast.

Money makes the mare to go. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. પઇસાની સોલ મલે એવી કુલ્લી. ૨. પઇસાની ચાર મલે એવી કુલ્લી.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 445.

૪. Every one gives himself credit for more brains than he has, and less money.

Deniers avancent les bediers.[૧] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

Pecuniæ obediunt omnia.[૨] (લૅતીન કેહવત.)

Dinheiro he a medida de todas as consas.[૩] (પોરચુગીઝ કે.)

यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलिनस्स पंडितस्स श्रुतवान् विधिज्ञः ।

स एव वक्ता स च दर्शनीयः सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयंति ॥[૪] (સં. કે.)

જેકર ચૂન તેકર પૂન. (બિહાર કેહવત.[૫])

દૌલતકા ખેલ હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પૈસેન્જો ખેલ. (કચ્છી કેહવત.)

पैशाचा खेल. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસાનો વેશ છે. ૬૩૨૫

सर्व सोंगांत पैशाचें सोंग कठीण. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસાનાં કંઈ ઝાડ નથી ઉગતાં.

पैशाचें काय झाड नाहीं लागत. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસામાં ખાવું, અને મોહટી વાત.

પૈસાવાલાની બકરી મરી તે બધાં ગામે જાણી, ગરીબની છોકરી મરી તે કોઇએ નહિ જાણી.

પૈસાવાલાને હાથ પીતલનું કડું સુનાનું લેખાય, ને ગરીબને હાથ સુનાનું કડું પીતલનું લેખાય.

All things that great men do are well done.

Rich men's spots are covered with money. (અં. કેહવતો.)

Money hides many offences. (ચીનાઈ કેહવત.[૬])

---

૧. Money advances meacocks.

૨. All things are obedient to money.

૩. Money is the measure of all things.

૪. Who has wealth, that man is of high birth, he is learned, he is a hearer (of the Vedas), he has a knowledge of the precepts, he is eloquent, he is handsome—all qualities follow gold. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 452. ૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 90.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 455.

પૈસાવાલાનાં (અથવા, પૈસાદારનાં) છોકરાં ઘુંઘરે રમે. ૬૩૩૦
પૈસાવાલાનાં સઊ સગાં થવા જાય. (અથવા) પૈસાવાલાનાં સઉ દોસ્ત થાય.

An empty purse frights away friends.
Every one is kin to the rich man.
All strive to give to the rich man.
He that is poor all his kindred scorn him, he that is rich all are kin to him. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Le riche a plus de parents qu'il ne connaît.[1]
On ne prête qu'aux riches.[2] (ફ્રેંચ કેહવતો.)
Ogni uno è pariente del ricce.[3] (ઇતાલ્યન કેહવત.)
Wem das Glückz wohl will, dem will niemand übel.[4] (જરમન કેહવત.)
Wealth is the paramour of all-castes. (તેલુગુ કેહવત.[5])
The rich man is every one's friend, but the poor man has no companions.[6]
Every one claims relationship with the rich; the powerful have many on their side.[7]
બનીકે સબ યાર હુએં.
સગે સંપતકા સબ કોઈ સાથી. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
પૈસે વારેજા સો સગા. (કચ્છી કેહવત)

---

૧. The rich man has more relations than he knows.
૨. People lend only to the rich.
૩. Every one is kin to the rich.
૪. Whom fortune favours, the world favours.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 102.
૬. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 12. ૭. *Ibid*, p. 26.

પૈસે આઇ, પૈસે બાઇ, ને પૈસા વગરની નહિ સગાઈ.[૧]

No penny, no paternoster. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Nimmer Geld, nimmer Gesell.[૨] (જરમન કેહવત.)

Abbiamo pur fiorini che troveremo cugini.[૩] (ઈતાલ્યન કે.)

Guld Nögle lukker alle Döre op uden Himlens.[૪] (દે. કે.)

Dinheiro faz batalha, e nao braço largo.[૫] (પોરચુગીઝ કે.)

Nobody calls on the poor man though he dwell in the market place; but distant relations visit the rich man in his retired mountain home. (ચીનાઇ કેહવત.[૬])

પૈસે ખોયો પાવલો, ને પાવલે ખોયા પાંચ, પાંચે ખોયા પંચાણું, ડોસી બેઠી બેઠી કાંત.

પૈસે જીવાતું હોત તો તાલેવંત મરત નહિ, ને ગરીબને ઓરિયો રેહત.

પૈસે પીટની, ને દોકડે દડબડી. ૬૩૩૫

પૈસે પૈસાદાર થવાય.

પૈસે પૈસે ઢોલ વજડાવે.

થોડી સખાવત કરીને મોહટો ઘોંઘાટ કરનાર અને પોતાની તારીફનાં બાંકાં ફુકાવનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

પૈસે હાલ, ને પૈસે ચાલ.

પૈસો એક લોંડી છે.

પૈસો કોઈનો રહ્યો નથી. ૬૩૪૦

Riches have wings and grandeur is a dream. (કાઊપર.)

---

૧. જોવો કબીરનું જગ પ્રસીદ્ધ પઈસા વિષેનું પદ.

૨. No penny, no paternoster.

૩. Let us have florins, and we shall find cousins.

૪. A golden key opens every door except that of heaven.

૫. Money wins the battle, not the long arm.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 447.

Let not the poor man murmur, nor the rich man boast in pride, for with whom are either wealth or want certain to abide? (ચીનાઇ કેહવત.[1])

Wealth is impermanent, live in subjection to a superior.[2]

Wealth and poverty are not abiding. (તામીલ કેહવતો.[3])

अनित्यानि शरीराणि विभवोनैव शाश्वतः ।
नित्यं सन्निहितो मृत्युः कर्तव्यो धर्म संग्रहः[4]
धनमूलमिदं जगत् ॥[5] (સંસ્કૃત કેહવતો.)

પૈસો ગયો પાછો આવે, નોક (અથવા, પત) ગઈ પાછી ન આવે.

Ill wounds may be cured, but not ill names.

A wounded reputation is seldom cured. (અં. કેહવતો.)

Quien la fama ha perdido, muerto anda en la vida.[6] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Verloren eer, keert nimmermeer.[7] (ડચ કેહવત.)

Vicious conduct will cause a man's name to stink for ten thousand years. (ચીનાઇ કેહવત.[8])

પૈસો જાય તેનો પ્રાણ જાય.

Wrinkled purses make wrinkled faces. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Minha arca cerrada, minha alma sa.[9] (પોરચ્યુગીઝ કેહવત.)

पैसा जातो तेव्हां जीव जातो. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 445.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 322. ૩. *Ibid*, p. 118.

૪. Bodies are transitory; riches are not lasting; death is always at hand; (therefore) virtue should be practised. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 374.

૫. In this world, money is the means. *Ibid*, p. 418.

૬. He who has lost his reputation is a dead man among the living.

૭. Honour once lost never returns.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 166.

૯. My chest locked, my soul safe.

પૈસો જેરવવો કાંઇ સોખું કામ નથી.

It is no easy matter to bear prosperity decently. (અં. કે.)

પૈસો ટકો લેવો, ને મહને શેઠ પટેલ કેહવો.

De me digan, y á mi pidan.[૧] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

પૈસો, તો ભર કચેરીમાં હસ્યો. ૬૩૪૫

Money in purse will be always in fashion. (અંગ્રેજી કે.)

પૈસો તો વાઘને કુલે મધ.

પૈસો દેખી મુનીવર ચલે.

En arca abierta el justo peca.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Much money moves the gods. (ચીનાઇ કેહવત.[૩])

પૈસો પૈસાને વધારે. (અથવા) નાણું નાણાંને વધારે.

Money begets money. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Danari fanno danari.[૪] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

Dinero llama dinero.[૪] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) زر پیش زر می رود

पैशानें पैसा वाढतो. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસો બચાવ્યો તે પૈસો રળ્યા બરાબર છે.

If thou wouldst keep money, save money. (અંગ્રેજી કે.)

Quien come y dexa, dos veces pone la mesa.[૫] (સ્પૅ. કે.)

Den Penge man sparer er saa god som den man avler.[૬] (ડેનીશ કેહવત.)

Ersparter Pfennig ist so gut wie der erworbene.[૭] (જ. કે.)

One cash saved is two cash got. (તામીલ કેહવત.[૮])

---

૧. Let them talk of me, and beg of me.

૨. The righteous man sins before an open chest.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 455.

૪. Money gets money. ૫. A penny spared is a penny saved.

૬. Money saved is as good as money gained.

૭. A penny saved is a penny gained.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 174

પૈસો માહરો પરમેશ્વર, ને બાયડી માહરી ગુરૂ, છૈયાં છોકરાં શાલીગ્રામ, તો કોની સેવા કરૂં? (અથવા) પૈસો માહરો પરમેશ્વર, સ્ત્રી માહરો ગુરૂ, સાધુસંત તો છૈયાં છોકરાં, સેવા કોણની કરૂં? ૬૩૫૦

Money is the only monarch.

Money is the god of the world. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

પૈસો સઉને વાહલો છે.

The dead even opens his mouth to get the *paisás*. (કા. કે.[૧])

Mention money and even the corpse will gape. (કેને. કે.[૨])

सर्वे जनाः कांचनमाश्रयंति ॥[૩] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પૈસો હાલ, ને પૈસો ચાલ.

Money is the ace of trumps. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Argent comptant porte médecine.[૪] (ફ્રેંચ કેહવત.)

પૈસો હોય તેનો છોકરો ધુંધરે રમે.

પોક (અથવા, પોક્કલ) બતાસા, ને કડક લેવડી.

પોંક નહિ તો પાપડીઓ. ૬૩૫૫

પોચ્ચી મટોડી કોપર્યે ખણાય.

All lay load on the willing horse. (અંગ્રેજી કેહવત.)

استاد معلم چو بود کم آزار

خرسک بازند کودکان در بازار

چوب نرمرا کرم میخورد (ફારસી કેહવતો.)

मऊ पाहिलें कीं कोपरानें खणलें.

मऊ जागा असली ह्मणजे कोपरानीं खणतात.

मऊ असले त्या ठिकाणीं खणतात. (મરાઠી કેહવતો.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 145. ૨. *Proverbs from East and West*, p. 20.

૩. All people seek gold. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 480. ૪. Ready money works great cures.

પોચે તેને હાડે વીસમેછે, ને જ્યાં લાગે ત્યાંથી તો ભાગેછે.
પોઢીઆ મોર છાંટ.
પોતપોતાની જાત પર જવું.
પોતપોતાને ગમ્યું, તે સર્વ કરતાં રૂડું. ૬૩૬૦
પોતાના ટાંટિયા પોતાનાંજ ગલાંમાં આવવા, (અથવા, ઓલવાવા, પડવા.)

ज्याच्या तंगडया त्याच्या गळ्यांत आल्या. (મરાઠી કેહવત.)

ઉસકે ટાંગે ઉસકે ગલેમેં. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પોતાના પગનું ખાસડું પોતાનાંજ માથાંમાં મારે.
પોતાના પગમાં પોતેજ કોહાડી મારે.

To drop the bricks one is carrying, on one's own foot. (ચીનાઇ કેહવત.[1])

He has wounded his leg with his own axe.(બંગાલી કે.[2])

અપને પાઓંમેં આપહી કુલહારી મારતે હએં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

آتش بدست خود بریش خود زد

تیشہ برپای خود زد

آتش بدست خود زد (ફારસી કેહવતો.)

आपले हातानें आपले पायावर दगड पाडून घेणें. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાના રોટલામાં મીઠું કોણ નાખે?

યાને, પોતાનાં ઉદર પોશણમાં પોતેજ ખલલ કોણ કરે?

પોતાના વાંક સારૂં પારકાંને દોષ દેવો. ૬૩૬૫

Don't blame others for your own fault. (ચીનાઇ કેહવત.[3])

પોતાના વાંસાનો વાંક કોઈ દેખે નહિ.

ઔરકી ફુલ્લી દેખતે હએં, અપના ટેંહર નહિ દેખતે હએ. (હિં. કે.)

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 150.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 9.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 305.

પોતાના હાથનું બાલેલું સારૂં, પણ પરાયા હાથનું ઠારેલું માઠું.
(અથવા) પોતાના હાથનું બાલ્યું સારૂં, પારકા હાથનું ઠાર્યું માઠું.
પીંઢજે હથજો બર્યો પણ સારો. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાની ઉપર પોતેજ દુખ લાવે.
Le fou cherche son malheur.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Cutting a tree and letting it fall on one's self. (તે. કે.[2])

પોતાની એબ સઉ કોઇ ઢાંકે.
અપની ઐબ સબ લીપતે હએં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોતાની ઘોર (અથવા, કબર) પોતેજ ખોદે. (અથવા) પોતાને દાંતે પોતાની કબર ખોદે. ૬૩૭૦
યાને, પોતાની ઉપર પોતેજ દુખ લાવે.
આપહી અપની કબર ખોદતા હએ.
અપને દાંતો અપની કબર ખોદતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
आपली चिता आपण खणें. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાની છુરી, ને પોતાનુંજ ગલું.

પોતાની જીંદગી સૌને પ્યારી છે.

પોતાની જાંગ ઉઘાડી કર્યે તો નાગા દેખાઈએ.
અપની રાન ખોલે ઔર આપહી લાજોં મરે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોતાની ઝુંપડી (અથવા, મઢી[3]) માં સૌ જોરાવર.

પોતાની ઝુંપડી સારી, પણ પારકી હવેલી માઠી. ૬૩૭૫
Più vale il fumo di casa mia, che il fuoco dell' altrui.[4]
(ઈતાલ્યન કેહવત.)
Mas vale humo de mi casa que fuego de la agena.[5]
(સ્પૅનીશ કેહવત.)

---

૧. The fool hunts for misfortune.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 162.
૩. નાધલું ઘર ; ઝુપડું.
૪. The smoke of my own house is better than another man's fire.
૫. Better is the smoke of my own house than the fire of another's.

પોતાની માને કોણ ડાકણ કહે? (અથવા) પોતાની માને કોઇ ડાકણ નહિ કહે.

No one cries stinking fish.

Every potter praises his own pot, and more if it be broken. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Cada ollero su olla alaba, y mas si la trae quebrada.[૧] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Chaque potier vante son pot.[૨] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

Jedem dünkzet sein Eut' ein Falkz.[૩] (જરમન કેહવત.)

Ad ogni uccelo suo nido par bello.[૪]

Ognuno loda il proprio santo.[૫] (ઈતાલ્યન કેહવતો.)

Niemand's lief is lelijk.[૬]

Elk waant dat zijn uil een valk is.[૭] (ડચ કેહવતો.)

Cada bofarinheiro louva seus alfinetes.[૮] (પોરચુગીઝ કે.)

Even to the monkey its own young is precious. (તા. કે.[૯])

The crow's chick is dear to the crow. (તેલુગુ કેહવત.[૧૦])

The melon seller declares his melons sweet. (ચીનાઇ કે.[૧૧])

Will the milkman say that his milk is sour? (કા. કે.[૧૨])

---

૧. Every potter praises his pot, especially if cracked.

૨. Every potter vaunts his own pot.

૩. Every one thinks his owl a falcon.

૪. Every bird thinks its own nest beautiful.

૫. Every one praises his own saint.

૬. Nobody's sweetheart is ugly.

૭. Every man thinks his own owl a falcon.

૮. Every pedlar praises his needles.

૯. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 252.

૧૦. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 104.

૧૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 29.

૧૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 71.

No one says my milk is sour. (કુર્દ કેહવત.[1])
No one calls his own butter milk sour. (બંગાલી કેહવત[2].)
પિંઢજી માકે કોઈ ડાકણુ ચએ ? (કચ્છી કેહવત.)
ગુઆલન અપને દહીકો ખટ્ટા નહિ કહતી.
અપની છાચકો કોઈ ખટ્ટા નહિ કહતા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત.) کسی نگوید که دوغ من ترش است

પોતાની મીનમાં કુતરો જોરાવર.

Every dog is valiant at his own door.
Every cock is proud on his own dunghill.
Every dog is a lion at home. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
A cock is crouse on his ain midden. (સ્કોચ કેહવત.)
Chien sur son fumier est hardi.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Auf seinem Miste ist der Hahn ein Herr.[4] (જરમન કે.)
Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.[5] (લેટીન કે.)
E ardito il gallo sopra il suo letame.[6] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Muito pòde o gallo no seu poleiro.[7] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
Cada gallo canta en su muladar.[8] (સ્પેનીશ કેહવત.)
Een haan is stout op zijn eigen erf.[9] (ડચ કેહવત.)
Even a cur may bark at his own gate. (જેપાનીસ કે.[10])
Even a dog is king in his own place. (તામીલ કેહવત.[11])

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 51.
૨. *Ibid*, p. 9. ૩. Every dog is valiant in his own kennel.
૪. The cock is a lord on his own dunghill.
૫. The cock is proudest on his own dunghill.
૬. The cock is bold on his own dunghill.
૭. Every cock is valiant on his own dunghill.
૮. Every cock crows on his own dunghill.
૯. A cock is valiant on his own dunghill.
૧૦. "ઓરીએન્ત," મે ૧૮૮૫ નો અંક, સફે ૨૧૯.
૧૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 391.

Sitting down in one's chair at home, and throwing out a flame. (કાશમીરી કેહવત.[૧])

The power of the place is greater than the power of the man. (તેલુગુ કેહવત.[૨])

In your own village crow and be a cock, but when you are in another you must be a hen.[૩]

स्थान स्थितः कापुरुषोऽपि सिंहः ॥[૪] (સંસ્કૃત કેહવત.)

هر سگی بخانهٔ خود دلیر است

هر سگی که غوغو کند در کوچهٔ خود شیر غرّان است

(ફારસી કેહવતો.)

હોતા હએ ગલીમેં અપની કુત્તાભી શેર.

અપને ઘરમેં બિલૌટા બાઘ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

અપનાં દુઆરી કુકુરો બરિયાર. (બિહાર કેહવત.[૫])

પિંઢજી પોરીમેં સૌકો સુન્નગ. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાની રાબ[૬] (અથવા, પેજ) સારી, પણ પારકી ખીચડી માઠી.

Bedre en salt Sild over sit eget Bord, end en fersk Giedde over et fremmed.[૭] (ડેનીશ કેહવત.)

પોતાની રોટલી હેઠલ સૌ ઈંગાર તાણે.

Every miller draws the water to his own mill.

The laundress washeth her own smock first.

All men row galley way (*i. e.* every one draweth towards himself). (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 31. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 179.

૩. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 4.

૪. In a strong position, even a coward is a lion. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 483. ૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 59.

૬. રાબડી. ૭. Better a salt herring on your own table, than a fresh pike on another man's.

Chacun prêche pour son saint.[1]
Chacun tire l'eau à son moulin.[2] (ફ્રેંચ કેહવતો.)
Ognun tira l'acqua al suo molino.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Cada uno quiere llevar el agua á su molino, y dejar en seco el del vecino.[3] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
Enhver vil rage Ild ad sin Gryde.[4] (દેનીશ કેહવત.)

પોતાની વહુને કાંણી કોણ કહે? ૬૩૮૦

The owl thinks all her young ones beauties. (અંગ્રેજી કે.)
All' orso paiono belli i suoi orsatti.[5] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Jeder Mutter Kind ist schön.[6] (જરમન કેહવત.)
The porcupine says, O my soft little son, softer than butter; the crow says, O my son, whiter than muslin. (અફઘાન કેહવત.[7])

પોતાની સીમમાં કોહલો વાઘ.

પોતાનું અપલક્ષણ, ને પારકો જશ, સર્વે ઢાંકે.

(ફારસી કેહવત.) عیب خودرا کسی نمی بیند

પોતાનું ઈંડું ભુંજવા સારૂં પરાયાનું ઘેર સલગાવે. (અથવા) પોતાનું ઈંડું ભુંજવા પરાયું ઘેર બાલે.

આ કેહવત અંગ્રેજી કેહવત He set my house on fire only to roast his eggs ઊપરથી આવેલી છે.
અપની ચીલમ ભરનેકો મેરા ઝોપરા જલાતે હો. (હિં. કેહવત.)

---

૧. Every one preaches for his own saint.
૨. Every one draws the water to his own mill.
૩. Every one wishes to bring water to his own mill, and leave his neighbour's dry. ૪. Every one rakes the fire under his own pot.
૫. The she-bear thinks her cubs pretty.
૬. Every mother's child is handsome.
૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 62.

પોતાનું ખાઈને પરાઈ (અથવા, પારકી) નિંદા કરવી.

Eating a good dinner in his own house, yet in in the matters of other people.(કાશમીરી કેહવ

आपले खावे वाल, आणि दुसऱ्याकडून तोडून घ्यावे गाल. (મ.

પોતાનું ઘર, ને અ- પડ. ૬૩૮૫

પોતાનું ઘર સંભાળવું.

Only govern your own door, and don't talk about other men's daughters and wives. (ચીનાઈ કેહવત.[૨])

પોતાનું તાહડું કરવું. (અથવા) પેટનું ટાહડું કરવું.

To feather one's nest well. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પોતાનું નાક કાપી સામાને અપશુકન કરવા.

He cut off his nose to spite his face. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Giving her child her mother-in-law's name, she threw it into the fire. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

Cutting off his own nose to hinder another's journey. (બંગાલી કેહવત.[૪])

आपलें नाक कापून दुसऱ्यास अपशकून करणें. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાનુંજ ખાસડું, ને પોતાનુંજ માથું.

જીસકી જુતી ઉસીકા સિર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોતાને ઘેર બાધા મંગલ, ને પારકાને ઘેર બાધડ મંગલ. ૬૩૯૦

પોતાને દાંતે પોતાની કબર ખોડે.

(ફારસી કેહવત) بپای خویش بگور رفتن

આપહી અપની કબર ખોદતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 165. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 335.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 9.

.ડો પોતાનાજ પગ પર.

dug and threw (the earth) on his own head.(તે. કે.[1])

જીવ સઊને પ્યારો છે. (અથવા) પોતાની જીંદગી સઊને ્યારી છે.[2]

Life is sweet. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Every man's life is sweet to himself. (તેલુગુ કેહવત.[3])

અપની જાન સબકો પિયારી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ज्याचा त्याला जीव प्यारा. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાનો વાંક, ને પારકું દુખ, કોઇ જાણે નહિ.

Nobody is willing to acknowledge he is in fault.

None knows the weight of another's burthen.(અં. કેહવતો.)

Niemand sieht seine eigene Fehler.[4] (જરમન કેહવત.)

No one sees his own faults. (બંગાલી કેહવત [5])

Men know not their own faults, as oxen know not the greatness of their strength. (ચીનાઇ કેહવત.[6])

(ફારસી કેહવત.) تندرستانرا نباشد درد ریش

પોતાનો વાંસો ને વાંક કોઇ દેખે નહિ. ૬૩૯૫

પોતાનાં અપલક્ષણ, ને પારકી અછતની ખબર પડે નહિ.

આપન હારલ મેહરી કે મારલ કેહૂ કહલા. (બિહાર કેહવત.[7])

પંડજી ભુલ ને પારકી અછત, કોઈ ન જાણે. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાનાં ઘરને કોઇ આગ નહિ લગાડે.

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 185.

૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૩૦૬૭, સફે ૨૮૬.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 75.

૪. No one sees his own faults.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 9.
Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 255.
Christian's *Behar Proverbs*, p. 86.

પોતાનાં ઘરમાં આવતું કોણને નહિ ગમે?

અપને ઘરમેં આતા કિસકો બુરા લગતા હએ? (હિંદુસ્થાની કે.)

પીંઢજે ગરમે અચે સં કેં કે ન ખપે. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાનાં ઘરમાં (અથવા, મનમાં) મોતીના ચોક સઉ કોઈ પુરે.

પોતાનાં ઢોલ પોતેજ વજાડે. ૬૪૦૦

અપનેં મુંહ મિયાં મિઠ્ઠૂ. (બિહાર કેહવત.[૧])

પોતાનાં પેટની આગ પોતેજ જાણે.[૨]

પોતાનાં પેટમાં પોતેજ પાલી મારવી.

आपल्या अन्नांत माती घालून घेतली. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાનાંજ લટિયાં, ને પોતાનોજ બરડો.

પોતાવટમાં કામ નહિ પાઝે.

आपसांत व्यवहार करू नये. (મરાઠી કેહવત.)

પોતિયાં લેવાવાં. ૬૪૦૫

યાને, હોશ ઉડી જવો; હિમ્મત જવી.

પોતીકું ખેતર પડત જાય, ને પરાયાં ખેતર પર મન થાય.

પોતીકાં હોય તે કવડું પાય, ને લોક હોય તે મિઠું પાય.

If my own smite me, yet in some place he will help me. (કાશમીરી કેહવત.[૩])

Home counsel is bitter, you will get honey enough outside.[૪].

પોતું ફેરવવું.

યાને, ભૂસી નાખવું, રદ કરવું.

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 45.

૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૬૨૦૭, સફે ૫૬૨.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 165. ૪. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

પોતે હોય તેવો બીજાને લેખે, (અથવા, દેખે.[1])

O ladrao cuida que todos taes sao.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

પોથીમાંનાં રીંગણાં. ૬૪૧૦

पुराणाची वांयंगीं पुराणात. (મરાઠી કેહવત.)

પોથાં તે થોથાં, ને ડાચાં તે સાચાં.

પોથાં તે થોથાં, ને પાડે તે સાથે.

पराधीन जिणें आणि पुस्तकी विद्या. (મરાઠી કેહવત.)

પો— પડ્યો તે ધુલ લઇને ઉઠે.

પોપટ બોલવા શિખીને બંદીખાને પડે.

પોપટજી બનવું, (અથવા, થવું.) ૬૪૧૫

પોપટની માફક ભરડી જવું.

To prate like a parrot. (અંગ્રેજી કેહવત.)

The parrot will utter what it is taught. (તામીલ કેહવત.[3])

પોપાંબાઇનું રાજ, ને ખરે બપોરે બણગું.

પોચા, નબલા હાકમ વિષે બોલતાં વપરાયછે.

પોપાંબાઇજો રાજ. (કચ્છી કેહવત.)

પોબારા માપવા, (અથવા, ગણવા.)

પોમલી જણે, ને પોમલો સુવાવડ ખાય.

કોઈ "પોમલી" અને "પોમલો" એને બદલે "પેમલી" અને "પેમલો" પણ કહેછે.

પોયું તેટલું મોતી. ૬૪૨૦

પોર મુઇ સાસુ, ને હોણ આવ્યાં આંસુ.

A daughter-in-law's mourning for her mother-in-law is purely hypocritical. (ચીનાઈ કેહવત.[4])

---

૧. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૩૨૨, સફે ૩૧૯. ૨. The thief thinks that all are like himself.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 326.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 160.

It is said that six months after the death of the mother-in-law, a tear came into the eye of the daughter-in-law. (તામીલ કેહવત.[૧])

Six months after the death of the mother-in-law, tears came into the eyes of the daughter-in-law. (તે. કે.[૨])

પર મુઇ સાસુ, અવસુન આયે આંસુ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોલા દેખકે પેઠ જા.

પોલી ફુટી, ને પુરણ નિકલ્યું.

પોલું તે વાગે.

પોલે પાને ભગવાનદાસ, ને લુગડાં પેહર્યાં સો પચાસ. ૬૪૨૫

પોષ, ને પેટમાં મઝ્યાં ખોસ. (અથવા) પોષ, ને ઘરમાં મુંડી ખોસ.

પોષ, હાડી સોસ, સાસુની રીશ, ને વહુનો સંતોષ.

પોંહચેલ બુટ્ટી.

પોહર દાહડો ચહલ્યો, ને પેટમાં ખાડો પડ્યો.

પંખીનો મેલો. ૬૪૩૦

પંચ કહે તે પરમેશ્વર. (અથવા) પંચ ત્યાં પરમેશ્વર. (અથવા) પાંચ કહે તે પરમેશ્વર. (અથવા) પાંચે કહ્યું તે પરમેશ્વરે કહ્યું. (અથવા) પાંચ ત્યાં પરમેશ્વર. (અથવા) પાંચે કીધું તે ખોદાએ કીધું.

That is true which all men say. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Voix du peuple, voix de Dieu.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Volkzes Stimme, Gottes Stimme.[૩] (જરમન કેહવત.)

Vox populi, vox Dei.[૩] (લૅતીન કેહવત.)

Voce di popolo, voce di Dio.[૩] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Voz del pueblo es voz de Dios.[૪] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 489.
૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 3.
૩. The people's voice, God's voice.
૪. The voice of the people is the voice of God.

The heart of the people is the heart of Heaven. (ચી. કે.[1])

خدا با خلق و خلق با خدا

(ફારસી કેહવતો.) زبان خلق نقارهٔ خدا

जनवाक्यंतु कर्तव्यं ॥[2] (સંસ્કૃત કેહવત.)

પંચ જહાં પરમેશર.

પંચ માને ખોદા, ખોદા માને પંચ.

ખલકકી ઝબાન, ખુદાકા નક્કારા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

પંચ તિડાં પરમેસર. (કચ્છી કેહવત.)

जगाची वाणी, ती ईश्वर ध्वनी.

पांचा मुखीं परमेश्वर. (મરાઠી કેહવતો.)

પંચ કહે બીલ્લી, તો બીલ્લી સહી.

If one, two, and three say you are an ass, put on the ears. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પંચ કહે સો કીજ્યે.

Do what is agreeable to the community. (તામીલ કેહવત.[3])

પંચ મિલ કર કીજ્યે કાજ, હારે જીતે આયે ન લાજ. (હિં. કે.)

પંચ બોલ્યા ત્યાં પરમેશ્વર બોલ્યા.

પંચનો ચરૂ ઘસાઈ ગયો. ૬૪૩૫

પંચાતની વાડીમાં જમવાનું થાય, ત્યાં માકી ગવેડો મારવા જાય,[4] બાપલા મુઆ તાહરૂં શું થાય?

પંચાતનો શાપુરદારૂ.

કાંઈ પણ વાત છુપી નહિ રાખતાં તેને જાહેર કરી દેનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

પંચાતીઆં (અથવા, પંચાતીઆંનાં) છોકરાં ભુખે મરે.

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 395.

૨. One should act according to the people's voice. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 406.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 390. ૪. વગર નોતરે ખાવા જાય.

પંડ રલે તો પેટ ભરે, ધને રલે તો ઢગલો થાય. (અથવા) પંડ રલે તો પેટ ભરે, ને ધને ઢગલો થાય.

પંડ સલામત, તો પાઘડિયાં બોત. ૬૪૪૦

પંડ્યાજી પગે લાગુ, તોકે' કપાસિયા.

પંડિત ભયે મશાલચી, ઓર બેઠે બાત બનાય, આપ ચલે અંધેરે, ઓર લોક ઉજાલે જાય.

પંડિત સાથે ગોઠડી, મુજ મન ખરી સોહાય, સેહજેસુ બોલાવતાં, માણુક આપી જાય.

પંડો, પાડો, કુતરો, ત્રણે જાત કજાત, નાગર, કાગ, ને કુકડો, ત્રણે જાત સજાત.

પંત્યાલી ખીચડી પેટ ફુટતી ખવાય. ૬૪૪૫

પંથ પાયે, ને વેરી ધાએ.

પંદર ભાઇ પખવાડીએ ખાઇ ખીર ઓર ખાંડ, તું જાતકી કુનચણી તો મેં જાતકો ભાંડ.

પાંખ પાદશાહની કપાય, પણ નેવ રાંડીરાંડના ન કપાય.

પાંગલી ડાકણ વહાલાં ખાય.

પાંગલો પાણી સીપવા નિકલ્યો, ને પંદર જણાં પગ ઝાલે. (અથવા) પાંગલો વાડ કરે, ને પંદર જણાં પગ ધરે. (અથવા) ત્રણ જણાં ટાંગા ઝાલે, ત્યારે લુલો વાઙ્ય કરે. ૬૪૫૦

પાંગોઠીઓ ગીરાસ.

પાંચ આંગલે પોંહચો સબધો, (અથવા, શોભે.)

પાંચ (અથવા, પાંચે) આંગલાં કાંઇ સરખાં છે? (અથવા) પાંચે આંગલી સરખી નહિ હોય.

All tongues are not made of the same flesh. (અં. કે.)

Tutte le dita non son pari.[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

૧. All the fingers are not alike.

Os dedos da mao nao sao iguaes.[૧] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
Non omnes possummus esse Scipiones.[૨] (લૅટીન કેહવત.)
The lotus flowers of a tank are not all of the same species, so the children of the same mother are not all alike. (તામીલ કેહવત.[૩])
The fruit of one tree may be sour and sweet, the sons of one mother dull and discreet. (ચીનાઇ કેહવત.[૪])
All the fingers are not equal. (હીબ્રુ કેહવત.[૫])
Are the five fingers equal in length ? (બંગાલ કેહવત.[૬])
Are the five fingers of the hand equal ? (અફગાન કેહવત.)

پنج انگشت برابر نیست
نه هر زن زن است و نه هر مرد مرد — خدا
(ફારસી કેહવત.) پنج انگشت یکسان نکرد

પાંચું ઉગલિયાં બરાબર નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
पांच बोटें कोठें सारखीं असतात काय ? (મરાઠી કેહવત.)
પંજે આંગરીયું સરખ્યું નઈન. (કચ્છી કેહવત.)

પાંચ કોશે પાલો વશે, દસ કોશ અસવાર, કાંતો નારી કુભારજા, કાંતો કંથ ગમાર.

પાંચ દાહડાની પાદશાહી, (અથવા, સાહેબી.) ૬૪૫૫

(ફારસી કેહવત.) هرکه را پنج روز نوبت اوست

પાંચ પૈસા પુછવા.

---

૧. The fingers of the same hand are not alike.
૨. All cannot be like Scipio.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 175.
૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 358.
૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 236.
૬. *Ibid*, p. 235.

પાંચ પૈસે સુખી.
પાંચ પાંડવ, ને છઠ્ઠી દ્રૌપદી.
પાંચ મારૂં, પચાસ મારૂં, પણ એક મુઠીને ન ઝારૂં.
પાંચ રૂપિયા લે, પણ પંચાત ના કર. ૬૪૬૦
પાંચ વરસનો ઘરધણી, ને સો વરસનો સુથાર.
પાંચ વસાનું આદમી, ને વીસ વસાનું લુગડું.
પાંચ સાતકી (અથવા, સાત પાંચકી) લકડી, ઔર એકકા બોજ.

Viele kzonnen Einem helfen.[1] (જરમન કેહવત.)

સાત પાંચકી લાઠી, એક જનેકા બોજ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

દસકા લાઠી એકકા બોજ. (બિહાર કેહવત.[2])

જીજેંજયું લકડ્યું, ને હીકડેજો બોજ. (કચ્છી કેહવત.)

પાંચને બરખત, ને હજારોને હરખત.
પાંચનો ગોવાલ ત્યારે પચીસનોએ ગોવાલ. ૬૪૬૫
પાંચસે મલ્યા પીંજારા, ને છસે મલ્યા તાઇ, ઝાંપે જઇને ઘેરો ઘાલ્યો, તો મુઈ માખ સાહી.
પાંચે કહ્યું તે પરમેશ્વરે કહ્યું.
પાંચે કીધું તે ખોદાએ કીધું.
પાંચે ખોયા પંચાણું, ને પાયે ખોયા પાંચ, પૈસે ખોયું પાવલું, ડોસી બેઠી બેઠી કાંત.
પાંચે[3] દોસ્ત, પચીસે ઠાકોર, અને સોએ સગાસે બગાડ ન કરવો. ૬૪૭૦
પાંચે નામું જોરાવર.
પાંચે પર, પચાસે મિત્ર, ને સોએ સગો.

---

૧. Many can help one.

૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 99.

૩. પાંચ રૂપિયે.

પાંચે મિત્ર, પચાસે ઠાકોર, સોએ સગો, ને રૂપિયે ચાકર. (અથવા) પાંચે મિત્ર, પચીસે ઠાકોર, ને સોએ સગો.

યાને, પાંચ પૈસે મિત્ર, પચાસે ઠાકોર, સોએ સગો, અને એક રૂપિયે ચાકર રાજી થઇ શકેછે.

પાંતીએ વહુની, ગોલામગીરી સઉની.

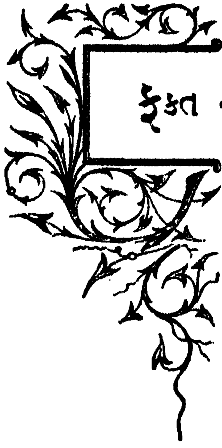
પાંતીનો ભાગ પેટમાં દુખતાં ખાવો પડે. (અથવા) પાંતીનો પોંક પેટમાં દુખે તોપણ ખાવો પડે. ૬૪૭૫

પાંદડાં દેખીને પનોજી પાંચ વાર પરણ્યો.

પાંપણે પણીયારાં.

ફકત નામ પછાડી રહેછે.

ફકત લીમકી,[1] ને દાલમાં ઘી.

ફકીર હાલમે મસ્ત, ઝરદાર માલમે મસ્ત, બુલબુલ બાગમે મસ્ત, આશેક દીદારમે મસ્ત. ૬૪૮૦

ફકીરડીનું ધ્યાન ચુંથામાં.

ફકીરના શાહ.

Ayer vaquero, hoy caballero.[2] (સ્પે. કે.)

Die heden was een ridder, word morgen wel een bidder.[3] (ડચ કેહવત.)

He makes the great, mean; and the mean, great. (તે. કે.[4])

ફકીરની ઝોલીમાં હાથ નાખવો (એ સારૂં નહિ.)

ફકીરનો (અથવા, સાંઈનો) તકિયો, જેને ગમે તે બેસે.

ફકીરમાં ફકીર બે, રવિ ને ચંદર. ૬૪૮૫

ફકીરા મસિદ, ને જ્યાં પડયા ત્યાં નચિંત. (અથવા) ફકીરા નચિંત, ને જ્યાં સુતા ત્યાં મસીદ.

---

૧. ખારૂં ગોશત. ૨. Yesterday a cowherd, to-day a cavalier.
૩. Who to-day was a haughty knight, is to-morrow a pennyless wight. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 132.

ફકીરીથી દલગીરી દૂર રહેછે.
ફજેતીના પારાવાર. (અથવા) ફજેતીના ફાલકા.
ફજેતીના પારાવાર, ને રૂસવાઇના રસ્તાખેજ.
ફટ કરીને કહે, તો ગામ બહાર જઇને રહે; નફટ કરીને કહે, તો ગામમાં આવી રહે. ૬૪૯૦
ફટકો મારવો.
ફટને ફટ હોય નહિ.
ફટેમેં પાંઉ, તુટેંમેં સિર, ઔર બીચમે મેરા ચાનભાઇ!
ફડશ મુકી આખાને ખાવા ન ધાવું.
ફણુસે ફુલે. ૬૪૯૫
ફતેહના ડંકા.
ફરતા ફરતી છાંયડી છે.
ફરતી છાંઇ.
ફરતાં કરતાં તરતાં ઘણાં.
ફરરર ફું, ને ઘેર જઇને ખાશે શું? ૬૫૦૦
ફરી ફરીને બાપનું બારમું ને બાયડીની અઘરણી આવતી નથી.
ફરી ફોક, ને રાજાના રોગ.
ફરે કપાલ, તો શું કરે ભૂપાલ?
ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યો ભુખે મરે. (અથવા) ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યો બલ ભુખે મરે.

Qui partout va, partout prend.[૧] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

ફરે સે ચરે, ને બધો ભુખ મરે. (કચ્છી કેહવત.)

ફરેબે ફરેશ્તા ફરે. ૬૫૦૫

Wise men are caught in wiles. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ફલ ટુંકું ને બીજ મોહટું.

---

૧. He who goes everywhere gains everywhere.

ફલનાં ઝાડને સઉ કોઇ પથ્થર મારે.

On ne jette des pierres qu'à l'arbre chargé de fruits.[૧] (ફ્રૅ.કે.)

I megliori alberi sono i più battuti.[૨] (ઈતાલ્યન કેહુવત.)

Stones are thrown at a fruit-bearing tree; are they thrown at that which does not bear ?(તામીલ કેહુવત.[૩])

Blows with stones to the bearing tree. (તેલુગુ કેહુવત.[૪])

(ફા. કેહુવત.) هیچ کس نزند بر درخت بی بر سنگ

ફાટી જવું.

યાને, છકી જવું.

ફાટી પડવું, (અથવા, મરવું.)

અંચીતી માઠી ખબર સાંભલવાથી થતું મોહટું દુખ બતાવવા બોલાયછે.

ફાટું તરસારૂં. (અથવા) ભાગું ઢોલ. ૬૫૧૦

મોહડાં ઉપર આવનાર અને પાજી માણસને વિષે બોલાયછે.

ફાટે લુગડે, ને ઘરડાં માબાપે, શું લાજ છે? (અથવા) ફાટે લુગડે લજાઈએ, પણ ઘરડે માબાપે લજાઈએ નહિ.

ફાટેલ લુગડાં ને ગરીબ માબાપે લાજવું નહિ.

ફાટેલાંમાં સઉ પગ ઘાલે.

ફાટાં કપડાંએ તો લાજે, ને ઘરડાં માબાપે તો ગાજે.

ફાટાં લુગડાં, ને ઘરડાં માબાપ, કાહડી નખાતાં નથી. ૬૫૧૫

ફાટાંમાં પગ ઘાલવો.

યાને, કોઇના કજ્યામાં વચ્ચે પુરાવું.

ફાતડા રૂવે ક્યાંયનું ક્યાંય, ને વાણિયો ઝાડકે માંહેનું માંહે.

૧. It is only at the tree laden with fruit that people throw stones.

૨. The best bearing trees are the most beaten.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 231.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 23.

ફાલી ફુલીને ગધેડા બનવું.
ફાલુ ને વલી વીંછીએ કરડ્યો.
ફાવ્યો ડાહ્યો. ૬૫૨૦
He seemeth wise, with whom all things thrive.
Success makes a fool seem wise. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Qui gagne, joue bien.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Wer gewinnt, spielt am besten.[2] (જરમન કેહવત.)
A chi la riesce bene, è tenuto per savio.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
ફાવે તેવું વેતરવું.
ફાવેલા કોહલાએ વાઘણ પકડી.
ફાવેલો ભાઠેલો અ—તો અ—તો ગીત ગાએ.
ફાસ ફુસની તાપણી, ને પરદેશીની પ્રીત.
ફિકર બુરી ચીજ છે. ૬૫૨૫
ફિક્કું કમરખ જેવું.
ફીફાં ખાંડે દાણો નિકલે નહિ.
ફીર ફીર બનિયા ગુડ નહિ દેવે.
ફીરતી ચક્કી પથ્થરકી, દેખ કબીરા રોય, એ દો પતકે બીચમે, સાબેત ગયા ન કોય. જો બીલગા હુએ ખીલકુ, ઓ કિયું કર પીસા જાય?
ફીરતે ફીરતે જુગ ગયો, પાવ કોસ પર ગાંઉં, ભેદુ બિના ભટકત હું, કૌન બતાવે ઠાઉં. ૬૫૩૦
ફીરબા આટા ખુટા.
ફુઅડ રાંડને પાંથરતાં વાહણું થાય.
ફુઅડને ઘેર જોડ કમાડ, ઉઘાડે કોણ, ને અડકાવે કોણ?

૧. He plays well that wins.
૨. He plays best who wins.
૩. He who succeeds is reputed wise.

ફુઅડને ઘેર ફુઅડ ગઈ, ને ગાલે ગઠોરા દેઇને રહી; ઉઠો રે ફુઅડના ધણી, અન્ન થોડું ને માખો ઘણી.

ફુઅડનો મેલ ફાગણે જાય. ૬૫૩૫

ફુઅડનાં ઉઘાડે કોણ, ને દે કોણ?

ફુઇ આવી દિસે, ને માહરાં છોકરાં બીહશે; માસીને તો તેડ, મણની માગણુ તર,[1] ને માસીને ભોણે ભર.

ફુઇ તેવી ભત્રીજી, ને દાંત તેવી બત્રીસી.

ફુઇ, ને થંડાં પાણીની કુઈ.

ફુઇ, ને પાછલી રાતે (અથવા, કુવે પડીને) મુઈ. ૬૫૪૦

ફુઇ ફસટયાં, ને બેહન ભસટયાં.

ફુઇની ખારક આંખો કાહડે.

ફુઈની ફોફલ્યારી સારી, ને ફુવો ગીયો નસારી, ને ત્યાંથી લાવ્યો કસારી!

ફોકટની વડાઈ લેનાર, અને અણઘટતી રીતે પોતાની વખાણ કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

ફુઇનું પલ્લું માસીને, ને માસીનું ફુઇને.

ફુઈને મુછ હતે તો કાકાજી કેહવાતે. (અથવા) ફુઈને મુછો હોય તો કાકો કેમ ન કેહવાય? ૬૫૪૫

If my aunt had been a man, she'd have been my uncle. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Should the mustache of one's aunt grow we may call her uncle. (તામીલ કેહવત.[2])

आताबाईला मुश्या अस्ति तर चुलता ह्माल असता. (મરાઠી કેહવત.)

ફુટ કાકડી તુરિયાં, ને કારેલાંનું શાક, તાવે સંદેસો મોકલ્યો, આજ આવું કે કાલ.

---

૧. તળ. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 23.

ફુટનારીને ઝોંકો.

ફુટી આંખનું ફુલું, ને માહરૂં ચાન જોવાનું વાહલું.

એકપુરાં અને વાહલાં ફરજંદના સંબંધમાં વપરાયછે.

ફુટી પઇ. (અથવા) ફુટી બદામ.

વગર બીસાદની અને નિરૂપ્યોગી વસ્તુઓના સંબંધમાં વપરાયછે.

ફુટેલી સેહવાય, પણ દેખતી (અથવા, આંજેલી) નહિ સેહવાય. (અથવા) ફુટી સેહવાય, પણ આંજી (અથવા, દેખતી) નહિ સેહવાય. (અથવા) ફુટી ખમાય, પણ દીઠી (અથવા, દેખી) ન ખમાય. ૬૫૫૦

અદેખાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

ફૂટલ સહાલા, આંજન ના સહાય. (બિહાર કેહવત.[1])

ફુટી સહે, આંજી ન સહે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ફુટેલું મોતી, ને તુટેલું મન, નહિ સાંધી શકાય.

फुटलें मोती आणि तुटले मन सांधू न शके विधाता. (મરાઠી કેહવત.)

ફુટેલું મોતી હાથ નહિ આવે.

ફુદના-માસી.

યાને, થોડી અક્કલની.

ફુધેરીનું ફુલ,[2] (અથવા, પદેરીનું ફુલ,) નહિ અફ્રગાનનું કે નહિ બાજનું.

વગર કામનાં ને નકામાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

ફુલ નહિ, ને ફુલની પાંખડી. ૬૫૫૫

ફુલ ન નેં પાંખડી. (કચ્છી કેહવત.)

फुल नाहीं फुलाची पांकळी. (મરાઠી કેહવત.)

ફુલતો કપાસકા, ઓર ફુલ કાયકા; દુધ તો માયકા, ઓર દુધ કાયકા; પુત તો ગાયકા, ઓર પુત કાયકા; રાજા તો મેધરાજા, ઓર રાજા કાયકા.

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 89.

૨. આ ફુલ સફેદ હોયછે, અને તેની વચ્ચે રાતી તીપકી હોયછે.

ફુલ પઝું કે ચોસર ગુંથવાની વાત.

ફુલ ફટાક્યા, ને ફુલનાં છાણાં, ઘેર જાય ત્યારે કહડેલાં કાણાં.

ફુલ ફટાક્યા, ફાંટમાં છાણું, ઘેર આવ્યા, ને કહડેલું[1] કાણું.

ફુલ ફુલ્યાં કુવારાં, ને કાણીઓ કહે મહને પરણાવો. ૬૫૬૦

ફુલકી કરી, મેરા સિર પર ધરી, અરધી મએં જમીનમેં ગરી, પિયુ આવે સો પુછું, ભાર ઊંચકે સો જીવે કયું?

ફુલને ઘોડે ચહડવું.

ફુલબાઇના કાંત્યામાં ફોદો હોય? (અથવા) કંકુબાઈના કાંત્યામાં કંઇ ગાંઠ ગરફો હોય નહિ. (અથવા) કુબાઇના કાંત્યામાં ગડીયો ગોફો નહિ.

ફુલાસાની ફુઇ, ને કુલ્લાં કુટી મુઇ.

ફુલીને દેડકા બનવું. ૬૫૬૫

ફુલીબાઇની ફુલ, ને છોકરાં ખાય ધુલ.

ફુલીબાનું ફુમટું.

ફુલીમાનો ફાકડો, ને ઓરમાન માનું હેત.

ફુલે તે કરમાય.

Tout passe, tout casse, tout lasse.[2] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

Bella cosa tosto è rapita.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

To grow is but to be broken. (તેલુગુ કેહવત.[4])

Flowers bloom and wither year by year; but how can an old man grow young again? (ચીનાઈ કેહવત.[5])

ફુવાના બાપનું શરાધ. ૬૫૭૦

ફુસ્યાલી હોજો, પણ ઓસ્યાલી ના હોજો.

---

૧. રોટલી કરવાનું મટોડીનું ઠીકરું.

૨. Every thing passes, every thing breaks, every thing wearies.

૩. All that's fair must fade.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 268.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 158.

ફોકટ બીસની, ને કરે બડાઇ.

Empty boasting, and twirling of mustaches. (કા. કે.[૧])

ફોકટ બીસની, ને તેલનો હલવો.

फोकत बिसनी, तमाखु उसनी. (મરાઠી કેહવત.)

ફોકટકા મીલે તો હમકુબી સુનાઈઓ, મગર ભાડા તુમારે સિર.

ફોકટકી ગાડી, ફોકટકા બેલ, ઓર બંદેકા ટચકારા. ૬૫૭૫

ફોકટની ફુઇ, ને ફુલ્લાં કુટીને મુઇ, (અથવા, અફડાઇને મુઇ.)

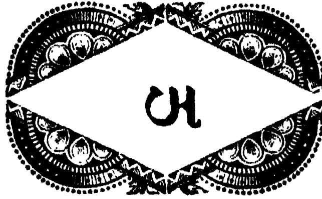
ફાંસ કાહડતાં સાલ પેઠું. (અથવા) સારૂં કરતાં સાલ પેઠું.

ફાંસુની ફુઇ, ને ફસકે (અથવા, અથડાઇ) મુઇ.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 219.

બઈયર માહરી બાપડી, લઇ ગઈ પાઘડી, ને મુકી ગઇ કાપડી.

બકરામાં સાવજ પડ્યો. ૬૫૮૦

બકરી આદુ ખાવા શિખી ખરી.

બકરી ને વરૂં એક ઓવારે પાણી પીએ.

A jackal, ewe, and string of vegetables are equal. (કાશમીરી કેહવત.[૧])

બકરી બીલાં ભાગતાં શિખે.

બકરી બાંધીને ભેંસ છોડી જવી.

You bring a bit of wire, and take away a bar. (અંગ્રેજી કે.)

Donner un œuf pour avoir un bœuf.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Een eij geeven om een' os te bekomen.[૨] (ડચ કેહવત.)

Alle volte si dà un uovo per un bue.[૩] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

A man who gives a date-stone and takes a palmyra nut.[૪]

One who gives a Visam (anna) and expects a Vâsam (rafter.) (તેલુગુ કેહવતો.[૫])

आंवळा देऊन बेल काहाड. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 192. ૨. To give an egg to get an ox.

૩. Sometimes an egg is given for an ox.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 52.

૫. *Ibid*, Supplement, p. 78.

બકરી જાનસે ગઇ, ખાનેવાલેકુ મઝા ન મીલી. ૬૫૮૫

બકરી દુધ આપીને લીદી ભરે.

Madge, good cow, gives a good pail of milk, and then kicks it down with her foot. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બકરીને દુધ દીયા પર મીંગન્યું ભરા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બકરીકી મા બચ્ચેકી કબ તલક ખેર માગે.

બકરીનો રોગ કાનમાં કે પુછમાં ?

બકરીનાં મોહમાં કાલીંગડું નહિ હોય.

બકરી જે મોંમે કારીંગો કીં સમાએ ? (કચ્છી કેહવત.)

બકરીબી મેરી. ૬૫૯૦

બકરૂં કાહડતાં ઉંટ પેઠું, (અથવા, પેસે.)

બખત આવે બાંકા, તો ગધ્ધેકુ કેહના કાકા.

બખશેશ લાખની, હિસાબ કોડીનો.

બગ ધ્યાન.

બગલમેં છુરી, મોહમેં રામ. ૬૫૯૫

બગલા ભગત.

બગલો પક્ષી નિર્દોષ દેખાવે માછલી પર તરાપ મારવા એક પગ ઉપર જાણે ખોદાઈ વિચારમાં મશગુલ હોય એવી રીતે ઉભો રહેછે. એ ઉપરથી જ્યારે કોઈ પોતાની મતલબ કાહડવા ખોટો દેખાવ ધારણ કરેછે ત્યારે તેને "બગલો ભગત" કેહવામાં આવેછે.

बकः परमधार्मिकः[1] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

બગલા ભગત ભયા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બગલાને ડોલે લાભ.

બગલીની બે, ને કોઈને નો કેહ.

1. The crane is very virtuous! Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 437.

બગાડતાં વાર નહિ, સમારતાં વાર.

Ondt er snart giort, men seent bodet.[૧] (ડેનીશ કેહવત.)

બગાસું ખાતાં શાકરનો ગાંગડો મળ્યો. ૬૬૦૦

બચી કરે છોકરાં ન થાય.

બચ્ચું તે બચ્ચુંજ.

(ફા. કે.) طفل طفل است اگر پیغمبر زادہ هم باشد

બચ્ચું પોતાનું નસીબ સાથે લેતુંજ આવેછે.

God never sends mouths but he sends meat. (અંગ્રેજી કે.)

The more mouths to eat, so much the more meat. (ચી. કે.[૨])

आहारोपि मनुष्याणां जन्मना सह जायते[3] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

બચ્ચાંને સમજાવાની વાત.

Like shewing a plantain to a crying child.(તેલુગુ કેહવત.[૪])

બજારમાં ચાર, ને વાડીમાં અઢાર. ૬૬૦૫

બજારમાં બકાલ, ને જંગલમાં ભરવાડ, એ બેને છેડવા નહિ.

બડા બડાઇ ના કરે, ઔર બડા ન બોલે બોલ, હીરા મોહસે ના કહે, (અથવા, કિયું કહે), કે લાખ હમેરા મોલ.

He that boasteth of himself affronteth his company.

Arrogance is a weed that grows mostly on a dunghill.

Deep rivers move in silence, shallow brooks are noisy.

God and men think him a fool who brags of his own greatness. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Jo ædlere Blod, jo mindre Hovmod.[૫] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧. Evil is soon done, but slowly mended.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 139.

૩. Food is provided with birth of men. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 385. ૪. *Ibid*, p. 78.

૫. The nobler the blood, the less the pride.

બડા ઘર, ભૂતકા ડર.
બડી ફજર, ને હાંલ્લીમાં નજર.
બડી બડી બાતાં, ઔર ગધ્ધેકી લાતાં. ૬૬૧૦
બડી બડી બાતાં, ને બગલમાં ઈંટાં.
બડી બી બડી બી, અપને મિયાં જમાદાર હુવે; તોકે' જમાદાર લાતે મરેંગે, ઔર તું પીસતી મર જાઇંગી.
બડી ભેંસે પાડા જણ્યા.
બડે ઘર પડેગી, ને પાણી ભરભર મરેગી. (અથવા) બડે ઘેર પડે, તો પાણી ભરી ભરીને મરે.

બડે ઘર પડે, પથ્થર ઘો ઘો મરે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બડે બડેકુ દુખ હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારે સબ ન્યારે રહે, ગ્રહે ચંદ્ર ઔર સૂર. (અથવા) બડેકુ બોહત દુખ હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારે સબ ન્યારે ભયે, રવિ, ચંદ, ગહન ઘેરે ગયે. (અથવા) બડેકુ દુખ બોહત હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારા મંડલ રહે ગયે, ઘેરે ચંદા ઔર સૂર. ૬૬૧૫
બડે બાપકે પૂત.
બડે ભાઇ સો બડે ભાઈ, ને છોટે ભાઈ સો સુબ્હાન અલ્લા. (અથવા) બડે તો થેહી, છોટે સુબ્હાન અલ્લા!
બડેકી દોસ્તીમેં આધા મોહ કાલા.

Those that eat cherries with great persons, shall have their eyes squirted out with the stones. (અંગ્રેજી કે.)

Amour de grands, ombre de buisson qui passe bientôt.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Amicizia de' grandi vicinanza di leoni.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

---

૧. The friendship of great men is like the shadow of a bush soon gone. ૨. The friendship of the great is fraternity with lion.

Det er farligt at æde Kirsebær med store Herrer, de kaste een Stenene i Hovedet.[૧] (ડેનીશ કેહેવત.)

બત્રીસ ગોદા ખાય, ત્યારે બત્રીસ લક્ષણ શિખે.

બત્રીસ તેલ નહિ કરે, તે બત્રીસ દાંત કરે. ૬૬૨૦

બત્રીસ ભાલા સારા, પણ બત્રીસ દાંત માઠા.

An acute word cuts deeper than a sharp weapon.

A word hurts more than a wound. (અંગ્રેજી કેહેવતો.)

Sanan cuchilladas, mas no malas palabras.[૨] (સ્પૅનીશ કે.)

બત્તીસ દાંતકી ભાકા ખાલી નહિ જાતી. (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)

બતી તો જલકર બુજ ગઈ, ઓર શમેઅદાન રેહ ગયા, બાદશાહ તો મર ગયા, ઓર તખ્ત રેહ ગયા, રૂસ્તમ સરીખા પેહલવાન લડ લડ કર મર ગયા, ઔર મેદાન રેહ ગયા.

બદ ખુદાયે, બાહના બિસ્યાર.

An ill paymaster never wants an excuse.

Idle folks lack no excuses.

If you want a pretence to whip a dog, it is enough to say he ate up the frying-pan. (અંગ્રેજી કેહેવતો.)

A chi fa male, mai mancano scuse.[૩] (ઇતાલ્યન કેહેવત.)

Al que mal hace, nunca le falta achaque.[૪]

Para azotar el perro, que se come el hierro.[૫] (સ્પૅનીશ કે.)

Ao que faz mal, nunca lhe faltao achaques.[૬] (પો. કે.)

---

૧. It is dangerous to eat cherries with the great, they throw the stones at your head.

૨. Wounds from the knife are healed, but not those from the tongue. ૩. The wrong doer never lacks excuses.

૪. The wrong doer is never without a pretext.

૫. If you want to beat a dog, say he ate your iron.

૬. He that does ill never wants for excuses.

The lazy woman complained that her toe-rings pinched her. (તેલુગુ કેહવત.[1])

حیلہ جو را بہانہ بسیار

(ફારસી કેહવતો.) خوی بد را بہانہ بسیار

બદ સીકલ પાપ પછાડે.

બદી કરેગા સો પાવેગા, ને નેકી કરેગા સો આગે આવેગા. ૬૬૨૫

બધા ઘાટ ઘડ્યા, ને તીલીએ આવીને અડ્યા.

બધા દરમાંથી લેવટા નહિ મલે.

He that bites on every weed may light on poison.

All that breed in the mud are not eels. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Put your hand i' the creel, an' tak out an adder or an eel. (સ્કોચ કેહવત.)

Digging for a worm, up rose a snake. (બંગાલી કેહવત.[2])

(ફારસી કેહવત.) اگر بشکار شغال بروی سامان شیر کن

صیاد نہ ہربار شکاري ببرد — باشد کہ یکي روز

(શેખ સાઅદી.) پلنگش بدرد

બધા પાલખીએ બેસે, ત્યારે ઉંચકે કોણ ?

All men can't be masters. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બધી અક્કલ ખરચી દેવી.

He shews all his wit at once. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બધું ગામ ઘોરે, ત્યારે ઘેલી ઘેંસ ઓરે. ૬૬૩૦

બધાંમાંજ મુકું મારે (એવું માણસ.)

He will have a finger in every pie. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Er stecht seine Nase in alles.[3] (જરમન કેહવત.)

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 88.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 6.

૩. He sticks his nose in everything.

બનવા કાળ છે તે મીટનાર નથી.

બિન હોને હોને નહિ, ઔર હોને હોવન હાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બનવાનું હશે તે બનશે.

Det kommer vel der skee skal.[1] (દેનીશ કેહવત.)

બની તેને કોણે થની? (અથવા) બન્યું તે ન બન્યું નહિ થાય.

What is done cannot be undone.

Let bygones be bygones. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Après le fait ne vaut souhait.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Il fatto non si può disfare.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Giort Gierning staaer ikke til at vende.[3] (દેનીશ કેહવત.)

Let what is to come come, and what is past be past. (તેલુગુ કેહવત.[4])

Do not talk about a thing when it is done; spilt water cannot be gathered up again. (ચીનાઈ કેહવત.[5])

कृतस्य करणं नास्ति मृतस्य मरणं यथा ।
गतस्य शोचना नास्ति एतद्वेदविदां मतं[6] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

شدني شد دگر چه خواهد شد
رفت آنچه رفت
چو کار از دست رفت ندامت چه سود
نیاید بجو باز آبی که رفت (ફારસી કેહવતો.)

થિયો સે થિયો. (કચ્છી કેહવત.)

બરગુઝસ્તે સલવાત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. That which must be, will be. ૨. After the act wishing is in vain. ૩. What is done cannot be undone.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 334.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 186.

૬. There is no doing of a thing done; there is no death for a dead man; there is no (advantage in) grief for that which is passed—this is the opinion of the learned in Vedas. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 399.

બનિયા ચોરે પળી પળી, ને રામ ઉઠાવે કુપ્પા. (અથવા) બનિયા તોલે પળી પળી, ને રામ ઉઠાવે કુપ્પા ભરી. (અથવા) બનિયા સાચે પળી પળી, ને રામ લડાવે કુપ્પા. (અથવા) બનિયા લડાવે પળી પળી, ને અલ્લા લડાવે કહડા. ૬૬૩૫

What the good wife spares, the cat eats. (અંગ્રેજી કેહવત.)

જોલહા બટોરે નરી નરી, ખોદા મીયાં લેસ એકે બેરી[1].

સાહુ બટોરે કોડી કોડી, રામ બટોરે કુપ્પા. (બિહાર કેહવતો.[2])

બનિયા તોલતાહી નહિ, કહે પુરા તોલ.

બનિયાં દે ના પૂરા તોલ. (બિહાર કેહવત.[3])

બનિયા ફીર ફીર ગુડ નહિ દેવે.

બનિયાકે તરાજુ, ઓર બનિયાકે માપ, બનિયાકે સામાન, ઔર બનિયાકે લાભ.

બનિયાને બકરી મારી, મએં કાયકુ કહું?

બને તો કોઈના થઈ રહીએ, નહિ તો કોઇને કરી લઇએ. ૬૬૪૦

(ફારસી કેહવત.) زمانہ با تو نسازد تو با زمانہ ساز

બફા સો નફા, ઓર વા સો ધા.

બબા વિનાનો બાજંદો.

બમ ગોધો, ને ચપટી ચણા.

બમનકી ગઇ બછરી, રાવણકી ગઇ લંક, દોનો દુખ સમાન હએ, યે રાજા ઓ રંક.

બરછી ખોવાય, ને ગોલામાં જુઓ. ૬૬૪૫

બરછી તો અંધી હએ, લેકીન તુમતો અંધે નહિ હો?

બ્રાહ્મણ કહી છુટે, ને બલદ વહી છુટે.

બ્રાહ્મણ કહે તે કર્યે, પણ કરે તે ન કર્યે.[4]

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 134. ૨. *Ibid*, p. 6.
૩. *Ibid*, p. 49. ૪. એને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૨૦૫, સફે ૧૦૮—૯.

બ્રાહ્મણ કીધા જમવા, ને ભવાયા કીધા રમવા, કોલી કીધા લુટવા, ને રાંડીરાંડ કીધી કુટવા.

Pfaffenkznechte essen mit Schweisz, von Arbiet werden sie nicht heisz.[૧] (જરમન કેહુવત.)

God knows right and wrong ; the Brahman knows *dâl* and rice. (તેલુગુ કેહુવત.[૨])

બ્રાહ્મણ ખાઇને પેટ પંપાલે, ને જોગી ખાઇને માથું પંપાલે. ૬૬૫૦

બ્રાહ્મણ ઘેર ખાય ને ઝેહર ખાય બરાબર.

બ્રાહ્મણ ન વાર્યો, તો કણેક વારી.

બ્રાહ્મણ નીવારા, ને કણવારા.

બ્રાહ્મણ પાસે સાંપ મરાવવો.[૩]

To save her own hand from being burnt, she stirred up the food with the hand of her fellow wife's child.

(તેલુગુ કેહુવત.[૪])

બ્રાહ્મણ ભાઇ દેડકાની પાંચ્છેરી. ૬૬૫૫

બ્રાહ્મણ ભાઇ માંગે, ને મગવે.

બ્રાહ્મણ ભાઈની બુદ્ધી થોડી, ભેંસ વેચીને લીધી ઘોડી, ભેંસની ગાં—માં પેઠું સાલ, ઘોડી તારો ધણી મરે, ધીમે ધીમે ચાલ.

બ્રાહ્મણ ભીંત, ને નદી ઓરડો.

બ્રાહ્મણ મલે ત્યાં સુધી દીકરાના સમ કોણ ખાય?

બ્રાહ્મણ વટલે તો તરકમાંથી જાય? ૬૬૬૦

બ્રાહ્મણની જાન લુટાય, કાંઇ ગરાસીયાની જાન લુટાય?

---

૧. Priestly knaves sweat hard at their meat, but never at work get into a heat.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 180.

૩. જુઓ કેહુવત નાં૦ ૫૭૩૦, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહુવતો, સફે ૫૨૧.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 177.

બ્રાહ્મણનું ખાધે જાય.
બ્રાહ્મણનું ગયું લાડવે, ને કુંભારનું ગયું ધાડવે.
બ્રાહ્મણનું રાંધેલું બ્રાહ્મણ ખાય, કે બ્રાહ્મણની ભેંસ ખાય?
બ્રાહ્મણને ઘેર ખાવું ને ઝેહર ખાવું બરાબર. ૬૬૬૫
બ્રાહ્મણને ઘેર વરો, ને કુતરાંનો મરો.
બ્રાહ્મણને ત્યાં કાંઇ નખોદ છે?
બ્રાહ્મણને મન ગાય, પણ આખલાને મન ગાય?
બ્રાહ્મણને લાડુ મલ્યા એટલે બધું મલ્યું.
બ્રાહ્મણને વચને, ને વિષ્ણુને પ્રસાદે. ૬૬૭૦
બ્રાહ્મણનો છોકરો ભીખ માગે, ને વાણિયો હોય તે વણજ કરે.
બ્રાહ્મણનો દીકરો ભીખ માગીને ખાય.
બ્રાહ્મણનો વરો, ત્યાં કુતરાનો મરો.
બ્રાહ્મણવાયું ગામ, ને બગવાયું ઢોર (સરખાં.)
બરાબરીસેં કીજ્યે વિવાહ, વાદ, ઓર પ્રીત. ૬૬૭૫

God grant me to contend with those that understand me. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Legen gaaer bedst med Jævnlige.[1] (દિનીશ કેહવત.)

Without washing nothing is whitened, equals can only associate with equals.[2]

બરોબરીઆથી બાથ ભીડવી.
બલ, બ્રાહ્મણ, ને બાળ, એ ત્રણના વિવાહ કાળ, બૈરી, બીલાડી, ને બલા, એ ત્રણને વિવાહ ભલા.
બલદ માતો તો ખેડુ ખાતો.
બલદિયા પેહલી ગુણ કુદે નહિ.

૧. It is best to play with equals.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 1.

બલ્લાં, કુત્તાં, ને બાહમણાં, સાંઢાં, ને સુતારાં, આયપદ થોડું ને વેર ઘણું, ને છઠ્ઠાં ચુનારાં. ૬૬૮૦

બામ્હન, કૂકુર, ભાંટ, જાતી જાતી ખાંટ. (બિહાર કેહવત.[1])

બહમન અતરંગ.

બહાર ફરે ગોકુલભાઈ, ને ઘરમાં ફરે મંગલભાઇ.

બહાર બકરી, ને ઘરમાં વાઘ.

An Argus at home, a mole abroad. (અંગ્રેજી કેહવત.)

In casa, Argo ; di fuori, talpa.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

ચુલ વટે ચકર. (કચ્છી કેહવત.)

બહાર બડાઇ, ને ઘેરમાં લડાઇ.

બહાર બોલે દોકડાં, તો ઘેર બોલે છોકરાં.[3] ૬૬૮૫

Ce que l'enfant oit au foyer est bientôt connu jusqu'au moustier.[4] (ફ્રેંચ કેહવત.)

બહાર મિયાં અબે તબે, ઘરમે ચુવે પકે. (અથવા) બહાર મિયાં તબ ઘરમે ચુવે ફીરે, ઘરકા ઠીકાણા નહિ, બહાર પુવે મીલે.

બહાર લાખનો, ને ઘરમાં કાખનો.

બહારકોટ[5] ને લુચ્છાં લોક, કોટ[5] ને દહીનો ગોટ, ઘોબીતલાવ[5] ને મિઠો પલાવ, ચરનીવાડી[5] ને ફુલની જાલી, કરેલવાડી[5] ને બેહસ્તની વાડી.

બહારથી ચોક પુર્યા કરવા.

યાને, માત્ર બહારથીજ સારૂં સારૂં બોલ્યા કરવું.

બહારની ડોસીને બાળવા જાય, ને ઘરની ડોસીને કુતરા ખાય. ૬૬૯૦

બહારનો બહાર, ને અંદરનો અંદર.

બહુ તાંતણે બળિયું. (અથવા) બહુ તાંતર બળિયું.

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 112. ૨. Argus at home, and mole abroad. ૩. જુઓ કેહવત નાο ૨૩૪૭, સફે ૨૨૩. ૪. What the child hears at the fireside is soon known at the parish church.

૫. મુંબઇ શેહરમાં આવેલા પારસીઓની વસ્તીવાલા જુદા જુદા લતાઓ. કેહવત મઘનો અસારો પારસીઓ વિષે છે.

બહુ દોડે, તે બહુ થાકે.
બહુ બીહે, તેને બહુ ખાય.
બહુ બોલ તે બાંઠો. ૬૬૯૫
બહુ રણીયાને રણ નહિ, ને બહુ દુખ્યાને દુખ નહિ.
બળ એવું હેયું નહિ.
બળ કરતાં કળ ચહડે.

L'addresse surmonte la force.[1]

Mieux vant engin que force.[2] (ફ્રેંચ કેહવતો.)

બળ કરતાં બુદ્ધિ આગલી, જો ઉપજે તતકાલ, વાંદર, સિંહ વગોવીએ એકલડે શિયાલ.

બળ થોડું, ને ગર્જે ઘણું, રહેછે ઠામ સરદ, સૌથી કરડે ચોગણો, મચ્છર બડા મરદ. ૬૭૦૦

બળથી નહિ થાય તે કળથી થાય.

What can't be done by might may be done by sleight.

Secret mines may take the town, when open battery cannot. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

If I canna do't by might I'll do't by slight.(સ્કૅાચ કેહવત.)

Was der Löwe nicht kzann, das kzann der Fuchs.[3] (જ. કે.)

Lo que la fuerça no puede, ingenio lo vince.[4] (સ્પૅનીશ કે.)

Can that which may be realized by cunning be obtained by force? (તામીલ કેહવત.[5])

उपायेनहि यच्छक्यं नतच्छक्यं पराक्रमैः[6] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

---

૧. Policy goes beyond strength.

૨. Contrivance is better than force.

૩. What the lion cannot, the fox can.

૪. What force cannot do ingenuity may.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 123.

૬. That which is possible by stratagem is not possible by valour. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 389.

બળતા પોરા કાહડવા.
બળતું ઘર કૃષ્ણાર્પણ.
બળતું ઘેર ભાડે લીએ તેનાં કાંઈ ભાડાં ઉપજે?
બળતું ઘેર ભાડે લેવું. (અથવા) બળતું ઘેર કોણ ભાડે લેય? ૬૭૦૫
જળત ઘર भाड्यानें कोण घेतो? (મરાઠી કેહવત.)
બળતાં ઘેરનો વાંસો. (અથવા) બળતાં ઘેરનું લાકડું. (અથવા) બળતાં ઘેરનો વાંસો, ને નાહસતા ચોરની કછોટી.

From a bad paymaster get what you can. (અંગ્રેજી કે.)
D'une vache perdue c'est quelque chose de recouvrer la queue, ne fût-ce que pourfaire un tirouer à son huis.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Like pulling the rafters out of a burning house. (તે. કે.[2])
Whatever is snatched from a burning house is an advantage. (તામીલ કેહવત.[3])
از خانهٔ سوخته هرچه بر آید سود است (ફા. કે.)
जळते घरचा पळता वांसा. (મરાઠી કેહવત.)
આગ લગંતે ઝોંપડે જો નિકલે સો લાભ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બળતાં ઘેરમાં દાંડો, જે બચ્યો તે ખરો.
બળતાંને બાળવું.
બળતાંમાં ઘી, ને વાવેલાંમાં બી.
બળતાંમાં ઘી હોમવું. ૬૭૧૦
બળતાંમાં વારી.
બળતાંમાંથી બુકયું, તે આપણા બાપનું.

૧. When a cow is lost it is something to recover its tail, were it only to make a handle for one's door.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 47.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 555.

બળિયા સાથે બાથ ન ભીડવી. (અથવા) બળિયાથી બાથ ભીડવી?
બળિયાના (અથવા, બળવાનના) બે ભાગ.
બળિયાના બે બલદીએ ત્રણ હળ ફરે. ૬૭૧૫
બળ્યું ગામ બારડોલી, મુવું ગામ મહુવા, ભલે ભલે કોદાદે ગયા તો ખાધા દુધ ને પહુવા.
બળ્યું બેહનલીનું જીવતર, રામભાઈ ફેરવીને પાઘડી બાંધ.
બળેવ તાહરા બળિયા, ને સુખડીએ ઢળીયા.
બળેવે બારમું.
બાઇ અમરી, તો ગાં— વલગી ભમરી. ૬૭૨૦
બાઇ કલ્યાણી ખોબલે ધાણી, તોકે' પેલે ઘેર જા.
બાઇ તેરા ઘરકા દો વડા.
બાઇ બાઇ ઈદર આવ, બાપુ બાપુ ભાગ જાઓ.
બાઇ બાઇ ઇસકે ઘર.
બાઇ બોરાં, ને સરગવા. ૬૭૨૫
બાઇ મોહનાં ભારે, ને ગામના લોક કાછડીછુટા.
બાઇજી! કરતાં આવ્યાં તેમ કરો, ને છાસની દોણી ભરો.[1]

Chacun son métier, et les vaches seront bien gardées.[2]

(ફ્રેંચ કેહવત.)

બાઇજી મુવાં બાપડાં, ને ઘર થયાં આપણાં.

सासु गेली ठीक झालें घर दार हातीं आलें. (મરાઠી કેહવત.)

બાઇને જોઇએ બાર શેર, ને ભાઇ તો રલે ચાર શેર.

Store Herrer ville have meget, og fattigt Folk kan lidet give.[3] (દેનીશ કેહવત.)

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૦૭૨, તથા કેહવત નાં૦ ૧૦૭૦, અને તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૯૩—૯૪. ૨. Let every one mind his own business, and the cows will be well tended.

૩. Great lords will have much, and poor folk can give but little.

બાઇને કોઇ લેય નહિ, ને ભાઇને કોઇ દેય નહિ. ૯૭૩૦
બાઈનાં ફુલ (અથવા, ગીત) બાઈને, ને શોભા માહરા ભાઈને.
બાઘ નહિ દેખા, તો દેખ બલાડા; ચોર નહિ દેખા, તો દેખ સોનારા; ભૂત નહિ દેખા, તો દેખ ભરવાડા.
બાજ પરની ચપટી, ને સાવરણી પરનો કચરો.
પારસી ઓરતોમાં વહેરાર થતાં તુચ્છકારમાં એમ બોલાયછે.
બાજરી કહે માહરૂં ઉંચું ઝાડ, ને માહરે માથે ટોપી, માહરા ગણ ક્યારે જણાય, કે ખાય દુધ ને રોટી.
બાજરી કહે હું બલિહારી, લાંબાં લાંબાં પાન, ઘોડા ખાય તો ગઢ ચહડે, બુઢા થાય જુવાન. ૯૭૩૫
બાજરી બજારમાં ને તાવડી તાનાંવાનાં કરે.
બાજરી બરતે,[1] ને કોદરી કરતે.[2]
બાજરી બેડે, ને બી લઇને તેડે.
બાઝે તેને દાઝે.
બાડા ગામમાં બે બારસો. ૯૭૪૦
બાડામાં બોંહતેર ગુણ.
બાડી, ને બોંહતેર લખ્ખણવાલી.
બાત બાતમેં ભાંત હએ, ઔર ભાંત ભાંતકી બાત, એક બાત ગજ દેતે હએ, એક બાત ગજ લાત.
બાદશાહને ફકીરી આવજો, પણ ફકીરને બાદશાહી ન આવશો.
Il n'est orgueil que de pauvre enrichi.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)
બાનુ લાખ માલવો. ૯૭૪૫
બાપ આગલ બોકરૂં, ને જંગમાં સિંહ.
બાપ કરતાં દીકરા વધે.

---

૧. બળતે. ૨. કળતે.
૩. There is no pride like that of a beggar grown rich.

બાપ કરતાં બેટા વડા, ને સસરા કરતાં જમાઈ વડા.

બાપ કરતાં બેટા સવાઇ.

બાપસે બેટ સવાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાપ કેહું કે સસરો, કેડે મોતીનો કસરો.[1] ૬૭૫૦

બાપ તે બાપ, ને માય તે માય, બાપથી સરે તો માયને રડે કાંય?

A mother is a divinity, a father a treasure. (તેલુગુ કે.[2])

બાપ તેવા બેટા, ને વડ તેવા તેટા.

Such a father, such a son.

Like father, like son. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Patris est filius.[3] (લૅતીન કેહવત.)

Wie der Ackzer, so die Rüben ; wie der Vater so die Büben.[4] (જરમન કેહવત.)

Qual o pai, tal o filho.[5] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Shol seed is like *shol*. (કાશ્મીરી કેહવત.[6])

Is he not the son of that father ?[7]

Will the plant differ from the seed? (તેલુગુ કેહવતો.[8])

Dragons give birth to dragons, and phœnixes hatch phœnixes. (ચીનાઈ કેહવત.[9])

Bad pupil, bad teacher; bad children, bad parents.[10]

यथा पिता तथा पुत्रः[11] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

---

૧. કન્હોરો. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 184.

૩. He is father's son.

૪. As the field, so the crops; as the father, so the sons.

૫. Like father, like son.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 193. ૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 31.

૮. *Ibid*, p. 342. ૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 359.

૧૦. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 10.

૧૧. As the father, so the son. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 449.

માં ગુન બાછ, પીતા ગુન ઘોર, નાહીં કુછ તો થોરો થોર.[૧]
બાપ કે પૂત, સિપાહી કે ઘોડા, નાંતો થોડમ થોડા. (બિ. કેહવતો.[૨])
مار نزايد جز مار بچه
(ફારસી કેહવતો.) گندم از گندم بروید جوز جو
(શેખ સાઅદી.) عاقبت گرگ زاده گرگ شود
બાપ વેસે બેટ, મા વેસી બેટી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
जसा बाप तसा लेक. (મરાઠી કેહવત.)

બાપ દીકરાને ચોર ઠેરવે.

બાપ દીવાનો, મા દીવાની, બઇરી માહરી તુલજા ભવાની.

બાપ દેખાડ, કે શ્રાધ સાર. ૬૭૫૫
બાપ દિખા યા ઘોર બતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાપ ને દીકરા એક, ને પાપટ બેઠા સેક.

બાપ બડા કે બેટા?

બાપ બનિયા, ઓર પુત નવાબ.

બાપ મરે, ને દીકરો ઘોડે ચહડે.

બાપ મરે, ને દીકરો પરણે. ૬૭૬૦

બાપ મરેંગે, બેલ ખોઈંગે.

બાપ મરેંગે, બેલ બાતેંગે.
If you live until I die, I'll get you married. (તેલુગુ કે.[૩])

બાપ મુવા, ને બેટા હુવા.

બાપ લાખ ચાલીસનાજ દીકરા તો!

બાપ લાખ ચાલીસના, ને દીકરા વ્યાજમાં ડુબી ગયા. ૬૭૬૫
The father acquires wealth, the son destroys it.[૪]
Although born of a father possessed of a thousand palmyra trees, he has not a fibre with which to pick his teeth. (તામીલ કેહવતો.[૫])

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 224. ૨. *Ibid*, p. 56.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 152.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 230. ૫. *Ibid*, p. 76.

બાપ લાખ છપ્પનના ખાવીંદ, ને દીકરા વ્યાજમાં ડુબે, પણ બંદા પોતાનાં અપલક્ષણ કદી. ન ભૂલે.

બાપ લાવે તે મા.

If the father marries a potter-woman she is the mother. (કાશમીરી કેહવત.[1])

બાપ હજાર ચાલીસના ખાવીંદ, ને દીકરા વ્યાજમાં ડુબ્યા.

બાપડી બાપડી સૌ કરે, પણ કાપડી કોઇ ન કરે, (અથવા, સીવે.)

બાપદાદે ખાધાં નહિ પાન, ને પાન ખાતાં ગીયા પ્રાણ. ૬૭૭૦

બાપના માર્યાની ને વરસાદના ભીંજવ્યાની રાવરાની નહિ.

दादल्यानें मारलें व पावसानें झोडलें दाद ना फिर्याद ? (મરાઠી કેહવત.)

બાપની ફુઇ, ને સગપણ ગીયું વહી.

બાપની બૈયર પાણી પા, ને મા પાણી પા, (એ બે બોલમાં કેટલો ફેર ?)

બાપનું ઢાંકણ બેટડો, ને ઘરનું ઢાંકણ નાર.

બાપનું બારમું, ને પડોસીનું ઘર, ફરી મલતું નથી. ૬૭૭૫

બાપનું બારમું, ને બૈરીની (અથવા, પેટની) અઘરણી, ફરી ફરીને આવતાં નથી.

બાપને બાપ નહિ કહું તો પડોસીને કાકો કેહવાનો?

बापाला बाप म्हणेना तर चुलत्याला काका कोण म्हणतो ? (મ. કે.)

બાપને ઓખારાં વાગે, ને દીકરીને જોઈએ ઘરચોળાં.

બાપનો કુવો હોય માટે ડુબી મરાય નહિ. (અથવા) બાપના કુવામાં શું બુડી મરાય?

Will you drown yourself in the well because your father dug it? (તેલુગુ કેહવત.[2])

Will you hang yourself upon the tree because your father planted it? (કેનેરીસ કેહવત.[3])

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 144. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 173.
૩. *Proverbs from East and West*, p. 19.

બાપનાં રાજમાં નહિ સમાય, ને માએના ખોલામાં (અથવા, રેંહટિયામાં) સમાય. ૬૭૮૦

Father is a *torol*, and mother is a nest.(કાશમીરી કેહવત.[૧])

બાપલા વનાનું થવું.

બાપલા વનાનો દીકરો તે દીવાલીયો.

બાપા બાપા! ઝાંપો ઢાંકું, તોકે' દીકરા ઝાંપો શું કરવા ઢાંકે, માહરૂં હેયું ઝાંપા કરતાં મજબુત (અથવા, ઝાંપા જેવું) છે.

બાપા બાપા! બાજરી, બાજરીએ બડઅંગ, જે નર ખાતા ઘ્રુલરાં, તેની પાઘડીએ લવંગ.

બાપાની લાડકી, ને ગલે કુતરાંની હાડકી. ૬૭૮૫

બાપે નહિ મારી પીંદરી, (અથવા ખોકરી,) ને બેટા તીરંદાજ.

બાપ ન મારી પીદરી, બેટા તીરઅનદાઝ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાપો બાજરિયાં.

બાબુકા ભાઇ દરવેશી બન લે.

બાયડી આગલ સાચું નહિ બોલ્યે, બારણે બોરડી નહિ રોપ્યે, અધીરાના રૂપિયા નહિ લઈએ, ને સિપાહીની દોસ્તી નહિ કર્યે.

બાયડી જોય લાવતો, ને માય જોય આવતો. ૬૭૯૦

Come but come stooping. (અંગ્રેજી કેહવત.)

At the time of earning and bringing, a wife's friend you are; but when you are tired and weary, a mother's son you are. (કાશમીરી કેહવત.[૨])

The mother will look at his belly, the wife at his back. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

બાયડી નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 144. ૨. *Ibid*, p. 12.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 181.

બાયડી બગડી તેનો ભવ બગડ્યો.[1]
બાયડીનાં પેટમાં છોકરૂં રહે, પણ વાત નહિ રહે.
Une femme ne cèle que ce qu'elle ne sait pas.[2] (ફ્રેંચ કે.)
Ein Weib verschweigt nur, vas sie nicht weisz.[3] (જ. કે.)
A la muger y á la picaza, lo que dirias en la plaza.[4] (સ્પૅનીશ કેહેવત.)
બાર કારભારી, ને તેર ચોધરી.
બાર કોહરાં, ને તેર દરવાજા, (અથવા, તેર લાગા, તેરની રીત.) ૬૭૯૫
Dreizehn Nonnen, vierzehn Kinder.[5] (જરમન કેહેવત.)
બારે બાટ, અઠારે પીન્ડી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
બાર ખાલી ગયો.
યાને, ધારેલી નેમ પાર પડી નહિ.
બાર ગયે બારા, ને ઘર બેઠાં અઠારા.
બાર ગાઉએ બોલી બદલાય.
As countries differ, their languages differ also. (તા. કે.[6])
બાર ગાઉએ બોલી બદલે, તરૂવર બદલે શાખા, ઘડપણમાં (અથવા, જાતે દાહડે) કેશ બદલે, પણ લખણ ન બદલે લાખા.
Crooked by nature is never made straight by education. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Setzt einen Frosch auf goldenen Stuhl, er hüpft doch wieder in den Pfuhl.[7] (જરમન કેહવત.)
Muda el lobo los dientes y no los mientes.[8] (સ્પૅનીશ કે.)

---

૧. જુઓ કેહેવત ના૦ ૩૨૬૨, સફે ૩૦૯.
૨. A woman conceals only what she does not know.
૩. A woman keeps secret only what she does not know.
૪. To a woman and a magpie tell your secrets in the market-place.
૫. Thirteen nuns, fourteen children.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 371.
૭. Though you seat the frog on a golden stool, he'll soon jump off again into the pool.
૮. The wolf changes his teeth but not his disposition.

The wolf changes his hair, but yet remains the wolf. (રસ્યન કેહવત.[1])

When they seated the dog in a palanquin, it saw filth and jumped down and ran to it. (તેલુગુ કેહવત.[2])

Although you take a reptile and place it on a cushion, it will seek a heap of dried leaves. (તામીલ કેહવત.[3])

Weather varies every hundred miles. (ચીનાઈ કેહવત.[4])

Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge?(બદ્દધ કેહવત.[5])

બાર તો બાલ ગોપાલમાં ગીયાં, બાકી રેહ્યાં તે કાંહ ગીયાં? ૬૮૦૦

બાર પુરભઈયા, ને તેર ચુહલા, (અથવા, ચોકા.)

બારહ ભૈયા, ઔર તેરા ચોકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાર બ્રાહ્મણે બકરીનું જોર.

બાર બાપની વેજા.

બાર બાયડીએ બગલાનું જોર.

બાર બારની બે, ને કોઇને નો કેહ. ૬૮૦૫

બાર બોલાવણ બેસણું, બીડું ને બહુ માન, જે ઘર પાંચ બબ્બા નહિ, (અથવા, આદરભાવ નહિ) તે ઘર જાણ મસાણ.

Welcome is the best cheer. (અંગ્રેજી કેહવત.)

In hospitality it is the spirit that is the chief thing.(ગ્રીક કે.)

A kind reception is better than a feast. (તેલુગુ કેહવત.[6])

બાર બંગાલી મલે, તો એક બોકરાંનો કાન નહિ કાપે.

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 32.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 115.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 17.
૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 425.
૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4.
૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 14.

બાર ભાંજીને બારસાખ કરવી.
બાર મણુ તેલે અંધારૂં.
બાર મણનું કાલીંગડું, ને તેર મણનું બી. ૬૮૧૦
બાર મહિને બમણા.
બાર મામાની ભાણેજ.
બાર વરસની કન્યા તેસે સાઠ વરસના પણ્યા.[૧]
Is a girl of five fit to be the wife to a man of fifty ?(તા. કે.[૨])
બાર વરસની કન્યા, ને બે છોકરાંની મા જોઈએ, (તે ક્યાંથી મલે?)
બાર વરસે બગલી પા—. ૬૮૧૫
બાર વરસે બમણા, ને સો વરસે સવાયું.
બાર વરસે બાવો બોલ્યો, ત્યારે કહે બચ્ચા કાળ પડેગી.
બાર વરસે બાવો બોલ્યો કે તેરા નખોદ જાઈઓ.
બાર વરસે દીકરો બોલ્યો કે બાવા મહને બપરડું.
Habló el buey y dijó Mu.[૩] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
The calf lowed after twelve years in the milkman's house. (કાશમીરી કેહવત.[૪])
બાર વરસે વિવાહ, તે હૈયે હોરો. ૬૮૨૦
બાર વાગવા.
बारा वाजले. (મરાઠી કેહવત.)
બાર હાથનું ચીભડું, ને તેર હાથનું બી.[૫]
It is said that a span-long bird has a cubit-long tail.(તા.કે.[૬])
એક હાથકે કકરી, નવ હાથકે બીયા. (બિહાર કેહવત.[૭])
बारा हात काकडी व तेरा हात बी. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. પરણ્યા. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 170.
૩. The ox spoke and said "Moo."
૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 72. ૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૯૧૪, સફે ૧૭૮.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 298.
૭. Christian's *Behar Proverbs*, p. 55.

બારણે બેસવું.

યાને, તગાદો કરવો.

બારા ગાંવકા ચોધરી, ઓર તેરા ગાંવકા રાવ, અપને ખપમેં નહિ આવે, તો મન માને વાંહ જાવ.

બારા બરસ દિલ્લીમે રહ્યા, લેકીન દિલ્લીકી ગાં- બી ખબર નહિ. ૬૮૨૫

બારા બરસ દિલ્લેમે રહ્યા, ઓર ભાડભુંજાકા કિસબ ન પાયા.

બારા બોલાયે, ને બત્તીસ આયે, દેખો ઘરકી રીતાં, બાહરકે આકર ખા ગયે, ઓર ઘરકી ગાવે ગીતાં.

બારાસેં ચુવા મારકે બીલ્લી હજકુ ચલી.

બારે દાહડા કાંઇ સરખા જાયછ? (અથવા) બારે દાહડા કોઇના સરખા ગયા નથી.

બારે દાહડા દીવાલી, ને સિર ચોપડે તેહવાર. ૬૮૩૦

બારે ભાગળ મોકલી.

યાને, સઘલે, કોઈપણ રસ્તે, જવાની છુટી.

બારે રાશીકા ભલા.

બારે વરસે ગોદાવરી.

બારૈયાનાં બારેવાટ.

બારોટનું ખેતર, ને પટેલનું વાવેતર. ૬૮૩૫

બાલ ઉભા થવા.

(ફારસી કેહવત.) مو در بدنش راست شد

બાલ, જીવકા કાળ, જડ મૂલસે તાળ.

બાવટો કહે હું ઝીણો દાણો, દેખંતી તો રઇ, બાર મહીના મહને ખાય, તો ખોખા જાય સહી.

બાવડી ચસકી, (અથવા, ચસકવી.)

બાવળીએ બાથ ભર્યે, ચંદનની ગરજ ન સરે. ૬૮૪૦

બાવા ગાયે બોત થઇ, તોકે' દુધ પીએંગે.

બાવા આદમના જમાનાનું.

As old as the hills. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Of the days of Nawab Sa'adatullah Khan's grandmother. (તેલુગુ કેહવત.[૧])

બાવા ગાયો મરી ગઇ, તોકે' ગોબલગંધી મટી.

બાવા ચેલા બોત, તોકે' ભુખે મરતે ભાગ જાયંગે.

બાવા ચેલા બોત હુવે, તોકે' મંગ ખાઓ. ૬૬૪૫

બાવા જેશ્રીરામ! તોકે' તુમારા ઘરકા સીધા.

બાવા નાહે ને તાપે.

બાવા બદ્રીનાથ, કે બીજાં ભગતડાં.

બાવા બેઠા જપે, ને જે આવે તે ખપે.

All is fish that comes to his net. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Salga pez, ó salga rana, á la capacha.[૨] (સ્પેનીશ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) هرچه آید پیش نگزارد درویش

બાવા મહને પરણાવો. ૬૮૫૦

O father, let me be married this moment. (કાશમીરી કે.[૩])

બાવાજી નમો નારાયણ! તોકે' તેરેજ ઘર ધામા. (અથવા) બાવાજી સીતારામ! તોકે' તારે ઘેર ધામ.

બાવાજી, ને બગલમાં લંગોટી.

બાવાજી! મુરગી એકી તાંગકી થી.

The hare he caught had only three legs. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

The hare my younger brother caught, has only three legs. (તામીલ કેહવત.[૫])

બકરી (યા, સસે) કી તીન હી ટાંગ થી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 219.

૨. Come fish, come frog, all goes into the basket.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 22. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 187.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 335.

બાવાના ચાંદે ચાંદ.
બાવો આવવે બલદ દુઝે નહિ. ૬૮૫૫
બાવો ઉઠો બગલમાં હાથ.
બાવો નાચ્યો ત્યારે બોદલી પણ નાચી, (અથવા, ઘોડીએ નાચી.)
બાસી રહે, ન કુત્તા ખાય.
બાહને બુધવાર.
બાહમણ, બાહમણ, જમવાનું લો, તોકે' જમવાનું ને સીધું સાથે. ૬૮૬૦
બાહર બડાઇ, ને ઘેરમાં લડાઇ.
બાહરથી ચોક પુર્યા કરવા.

યાને, માત્ર બાહરથીજ સારૂં સારૂં બોલ્યા કરવું.

બાહેર મિયાં અબે તબે, ઘરમેં ચુવે પકે.

In the house a buzzing of flies, outside the hum of palanquin bearers.[1]

Should a man strut who lives on bran? (તેલુગુ કેહવતો.[2])

He speaks like a king, but his house is not fit for a bird's nest.[3]

બાહર લમ્બી લમ્બી વાત, ઘરે કોદઈકે ભાત. (બિહાર કેહવત.[4])

બાળ હસે, ને વાળ ખસે.
બાળક રામનાં લગન, મચી રહ્યો જગન. ૬૮૬૫
બાળકથી શી બાકરી?
બાળકનું બળ રડવું.
બાળપણ નિંદમાં સોયા, ને જુવાની ખેલમાં ખોયા, ને બુધાપા જો કર રહ્યા.

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 43. ૨. *Ibid* p. 185.

૩. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 34.

બાળવા જાય તેજ બળી આવે.

બાળવા જાય તે કાંઇ બળે? (અથવા) બાળવા જાય તે બળે નહિ. ૬૮૭૦

બાળા, તેને શા દકાળા?

બાળાજી બેહારી રામ, ને ચરણુ તુમારે રામ.

બાળાસે ખેલ નહિ, ને બડેસે વેર નહિ.

બિન બોલાએ એહમક, લે દોડે શેહનક.

બિના બસીલે ચાકરી, બિના ઢાલકો જવાન, એ દોનો ફીકા લગે, જ્યું કથે બિન પાન. ૬૮૭૫

બી તેવાં ફૂલ.

બી બમણું, ને ખાવટી દોઢી.

બીછુકા મંતર ન જાણે, સાંપકે બિલમેં હાથ ડાલે.

બીછી કે મન્તર નાં જાનીં, સાંપકે બિલમે હાથ ડાલીં. (બિ. કે.[1])

બીજ વરની મહાસુખ પામશે.

બીજલ્યા! રે બીજલ્યા! તાહરાં કરમમાં હોજરી, તો બોટાં કાંહથી ખાય? ૬૮૮૦

Gnaw the bone which is fallen to thy lot. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Hvo der er födt til Pending, bliver aldrig Dalers Herre.[2]

Hvo der ei kan faae Flæsket, faaer at nöies med Kaalen.[3] (દેનીશ કેહવતો.)

If a man's fate is to have only eight-tenths of a pint of rice, though he traverse the country over, he cannot get a full pint. (ચીનાઈ કેહવત.[4])

બીબી આવે જોરમાં, તો મિયાં જાય ઘોરમાં.

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 44.

૨. He who was born to pennies, will never be master of dollars.

૩. He who can't get bacon, must be content with cabbage.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 112.

બીબી ખાવે, બાંદી ખાવે, તો ઘરકા મોદી કાંહ જાવે?
બીબી જાયા ખરા, ને રાણી જાયા ખોટા?
બીબી થયાં વર જોગ, ત્યારે મિયાં થયા ઘોર જોગ.
બીબી બાચકે જાય, ને મિયાં દાઢીયાં ખોલે. ૫૮૮૫
બીબી મરે તોબી હલવા, મિયાં મરે તોબી હલવા.
બીબી સબસે બાંકી, નદીસેબી બાંકી?

કોઈએક કલાંટ મુસલમાની ઓરત એક દિવસ નદીની રેલમાં તણાઈ જવા લાગી, ત્યારે ડુબી જવાની બીકે તેણીએ માનતા કીધી કે જો સહીસલામત કિનારે પુગું તો બે બકરાનો ભોગ નદીને આપશ. પણ થોડેક તણાવા પછી જ્યારે તેણીએ જોયું કે હવે ડુબવાની નથી, ત્યારે તેણીએ પોતાની માનતા પર પાણી ફેરવ્યું, અને બોલી કે "બે બકરાના બે જીવ, અને માહરે માથેની બે જુના પણ બેજ જીવ, તેથી કિનારે પોંહચતાં માથેની બે જુ કાહડીને મારી નાખશ." એવી રીતે ઠરાવ કરવા પછી તેણીના ઘભરાટ વચ્ચે પાણીનું જોશ તો વધતુંજ ચાલ્યું, અને તે મુસલમાની વધારે અને વધારે ઘસડાવા લાગી, તથા મદદને માટે બુમો પાડવા લાગી. પણ કિનારે ઉભેલાં લોકોમાંથી કોઈપણ તેણીને બચાવવાની હિમ્મત કરી શક્યું નહિ. આ ઉપરથી જ્યારે કોઈ સઉની સાથે ફાવી એકને હાથે છક્કર ખાયછે ત્યારે આ કેહવત વપરાયછે.

બીબીનું બળે તે સૌ કોઇ જાણે, ને બાંદીનું બળે તે કોઈ નહિ જાણે.
બીલાડી ઉંઠ લેઈ ગઈ!

ઉંટ બિલ્યા લે ગઈ, હાંજી હાંજી લે ગઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બીલાડી મોજાં પેહરે તો ઉંદર પકડાય? ૫૮૯૦

A mittened cat never was a good hunter.
The cat in gloves catches no mice. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Jamais chat emmitouflé ne prit souris.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Gatta inguantata non prese mai topo.[2] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

---

૧. A muffled cat never caught a mouse.
૨. A muffled cat is no good mouser.

બીલાડી સુવાડવી.

યાને, કોઈનાં માંગતાં લેહણાં ઉપર પાણી ફેરવવું. લુચ્ચાઈથી ખાઈ જવું.

બીલાડીના દાંત કાંઈ બીલાડીને લાગે નહિ.

The kick of the dam hurts not the colt. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Calcio di cavalla non fece mai male a poledro.[૧] (ઈ. કે.)

La coz de la yegua no hace mal al potro.[2]

Coces de yegua, amores para el rocin.[3] (સ્પૅનીશ કેહવતો.)

O couce da egoa nao faz mal ao potro.[૪]

Couces de egoa, amores para rocim.[૫] (પોરચુગીઝ કેહવતો.)

Chickens do not die from the hen's kick. (કાશમીરી કે.[૬])

No bones are broken by a mother's fist.(રસ્યન કેહવત.[૭])

બીલાડીની તલબથી સીકું ન તુટે. (અથવા) બીલાડીને કહે સીકું તુટનાર નથી.

મિનીજે ચે છિકો ન છિજે. (કચ્છી કેહવત.)

બીલાડીનું બચ્ચું સાત ઘેર ફરે.

બીલાડીનું હસવું થાય, ને ઉંદરનો જીવ જાય.[૮] ૬૮૯૫

Die Katzen Scherz, der Mäuse Tod.[૯] (જરમન કેહવત.)

Kattens Leeg er Musens Död.[૧૦] (ડેનીશ કેહવત.)

Sport to the cat, death to the rat. (તેલુગુ કેહવત.[૧૧])

---

૧. The kick of a mare never hurt a colt.

૨. The mare's kick does not harm the colt.

૩. The mare's kicks are caresses to the horse.

૪. The mare's kick does not harm the colt.

૫. The mare's kicks are caresses to the colt.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 118. ૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 106.

૮. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના૦ ૫૬૦, સફે ૪૪. ૯. What is sport to the cat is death to the mouse.

૧૦. What is play to the cat is death to the mouse.

૧૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 255.

The death-struggle of a rat is the sport of a cat. (તા. કે.[૧])

The cat's play is the rat's torment; the king's anger is the subject's ruin.[૨]

ચીરઇ કે જીવ જાય, લડિકન કે ખેલોનાં. (બિહાર કેહવત.[૩])

સવજે મને સાવિયાં, કુતેજે મન ખિલ. (કચ્છી કેહવત.)

બીલાડીને આદુ નહિ જરે.

Can a dog ever retain *ghi*? (તેલુગુ કેહવત.[૪])

કુત્તેકુ ઘી નહિં પચતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બીલાડીને ખીર પચે નહિ.

બીલાડીને છીંક આવી.

બીલાડીનો આગલો, ને ગધેડાંનો પાછલો પગ.

બીલાડીનાં પેટમાં ખીર રહે, તો બાયડીનાં પેટમાં વાત રહે. ૬૯૦૦

બીલાડીનાં મોહમાં બોટું ગયું.

As irrecoverable as a lump of butter in a greyhound's mouth. (અંગ્રેજી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) گوشت بدست گربہ سپردن

ગીદર રખે માંસ કે થાતી. (બિહાર કેહવત.[૫])

ચીલકે ઘરમેં માસ.

ચુંટી કુતિયા જલેબીઓંકી રખવાલ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

બીલ્લી બીલ્લી સાત વાર.

બીલ્લી સહસતર ચુવા ખાકર હજકુ ચલી.

નવ સૈ ચૂહા ખાકે બિલ્લી ચલી હજકો. (બિહાર કેહવત.[૬])

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 154.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 24.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 48.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 25.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 69. ૬. *Ibid*, p. 2.

બીલ્લીકુ છીછરોકા ખ્વાબ.

Toujours truye songe bran.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

شتر در خواب بیند پنبه دانه

گربه شب بخواب بیند دنبه

(ફારસી કેહવતો.) تشنه درخواب آب می بیند

બીલ્લીકે ખાબમેં છીછડે.

મુરગીકે ખાબમેં દાનેહી દાને. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

બીહાઇ બેટી પરોસન દાખલ. ૬૯૦૫

બુ બુ! બોલતી ના, તોકે' મેરેકુ ક્યા પડી કે મએં બોલું.

"એક વાણિયાને ત્યાં એક બકરી ઘણોજ ઉજાલો આપતી. વાણિએ તેને કુવામાં નાખી, તે તેને ત્યાંની ચાકરડીએ જોયું. વાણિયાએ તેને સંતોખીને કહ્યું કે "બુ બુ! કોઈ આગલ બોલીશ મા." ત્યારે બુ આખરે બજારે બબડતી જાય કે "બનિયાને બકરી મારી, ઔર મેરેકુ કહા કે 'બોલતી ના', તો મેરેકુ કયા પડી કે મએં બોલું." એવી રીતે બિચારો વાણિયો ફસી પડ્યો."

બુકે બુક બિસમલ્લા ભણવી.

ઘણાં લોભ્યાં માણસના સંબંધમાં બોલાયછે.

હર નિવાલે બિસમિલ્લા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બુડતાને તારવો.

બુડતું માણસ ફીણને વલગે. (અથવા) બુડતું માણસ શેવાલ, (અથવા, તણુખલું) પકડે.[2]

બુઢ્ઢા પીવે બકબક કરે, જુવાન પીવે રડરડ મરે, રણિયા પીવે રણખેત કરે, સાંઈ પીવે સ્મરણ કરે, જુગ ધેઆન કરે, નામ લેવે પરમેશરકો, ગંદીયા મત દે ગમારકુ, ગમાર પીવે જખ મારનકુ, ભરી હાંડીકો ભાત બીગારનકુ. ૬૯૧૦

1. A sow is always dreaming of bean.

૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૫૫૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૪૭.

બુઢ્ઢી ઘોડી, ને લાલ લગામ. (અથવા) બુઢ્ઢી ઘોડી, લાલ લગામ, દેખો એ બુઢ્ઢીકા દમામ.[1]

An old ewe dressed lamb fashion. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Though he is old he is still a fop. (તેલુગુ કેહવત.[2])

બુઢ્ઢી બંદરી થઇ, પણ કંઇ ગોલાંટયાંથી ગઇ?

બુઢ્ઢો પરણે બાળકી, અભણુ બેસે રાજ, બોજ ઉપાડે બલદીયા, એ સૌ પરને[3] કાજ, (અથવા, એ પરાયાંને કાજ.)

An old man who weds a buxom young maiden, bids fair to become a free man of Buckingham. (અં. કે.)

Jung Weib ist altem Mann, das Postpferd zum Grabe.[4] (જરમન કેહવત.)

બુઢ્ઢો બીલાડો કરડે નહિ, પણ વવડે ખરો.

બુઢ્ઢાં ઢોરને જુનાં કપડાં. ૬૯૧૫

બુઢ્ઢાંની જભાંમાં જોર, ને જુવાનના પગમાં જોર.

બુંદથી ગઇ તે હોજથી નહિ આવે, (અથવા, સુધરે.[5])

બુંદસે જાય, સો હોજસે ન આવે.

બુંદસે બીગડી, હોજસે નહિ સુધરતી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બુધ, કરે શુધ. (અથવા) બુધ, ને કામ કરે શુધ.

બુધવારનો દિવસ કંઈબી કામ કરવા માટે ફાયદાકારક ગણાયછે, અને એ દિવસે ધારેલું કામ જલદીથી પાર પડી જાયછે એવો વેહમ છે.

બુધવાર બે વંટે. ૬૯૨૦

બુધવારના વાંધા, (અથવા, વાખા.)

He has no guts in his brains. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. જુઓ કેહવત નં૦ ૨૨૬૪, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૨૧૩—૧૪. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 335.

૩. પારકાને.

૪. A young wife is an old man's post-horse to the grave.

૫. એની સમજણ માટે જુઓ "કહેતક માલા તથા બોધ વચન," સફે ૧૭૪.

બુધીના બારે સરખા.

બુધે બાર બાજરી, ને બુધે નાર પાધરી, (અથવા, પાંસરી); બુધે ડોબું દોહવા દે, બુધે છોકરૂં (અથવા, છૈયું) છાનું રહે.

A spaniel, a woman, and a walnut tree,
The more they be beaten, the better they be.
Gold must be beaten, and child scourged.(અંગ્રેજી કેહેવતો.)
Bâton porte paix.[1] (ફ્રેંચ કેહેવત.)
Donne, asini, e noci voglion le mani atroci.[2]
Buon cavallo e mal cavallo vuole sproni, buona femmina e mala femmina vuol bastoni.[3] (ઈતાલ્યન કેહેવતો.)
No hay tal razon como la que pare.[4] (સ્પૅનીશ કેહેવત.)
Holder man ei Kieppen til, agter Hunden intet Bud.[5]
Styr Hest med Bidsel og ond Kone med Kiep.[6]
Tre Ting giöre ikke godt uden Hugg: Valnödtræet, Asenet, og en ond Qvinde.[7] (ડેનીશ કેહેવતો.)
Nothing will frighten a wilful wife but a beating.(ચી.કે.[8])
Caulk a new boat, beat a new wife.[9]
दुर्जनं कांचनं भेरीं दुष्टस्त्रीं दुष्ट वाहनं ।
इक्षुखंडान् तिलान्क्षुद्रान् मर्दये हुण वृद्धये[10] ॥ (સંસ્કૃત કેહેવત.)

૧. A stick is a peacemaker.

૨. Woman, asses and nuts, require strong hands.

૩. A good horse and a bad horse need the spur: a good woman and a bad woman need the stick.

૪. There is no argument like that of the stick.

૫. It is the raised stick that makes the dog obey.

૬. Govern a horse with a bit, and a shrew with a stick.

૭ There are three things from which no good can be got without a beating: a walnut-tree, a donkey and a shrew.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 377.

૯. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 7.

૧૦. A bad man, gold, a drum, a bad woman, a bad horse, stalks of sugar cane, sesamum seed, and Sudras should be beaten to improve their qualities. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 442.

બુધે બેટી, ને ફરી નહિ ભેટી. (અથવા) બુધે વલાવી બેટી, તે કદી ન બાપને ભેટી.

એવો વેહમ છે કે જો દીકરીને પરણાવીને બુધવારને દિવસે તેણીને સાસરે વલાવી હોય તો તેણી ફરીને પોતાનાં માબાપને ભેટવા પામતી નથી.

બુમલો, ગોલ, ને કાંદો ખાય, બુઢાપો જઇ જુવાન્યો થાય. ૬૯૨૫

બુરા ઢુંડનમેં ચલી, બુરા ન મીલા કોઇ, શીર મએં દેખું આપકું, મુસે બુરા ન કોઇ.

બુરા નિવાલા ખાઇએ, બુરા બોલ ન બોલીએ.

બુરા નિવાલા ખાઈએ, બુરા બોલ ન બોલીએ. (હિંદુસ્થાની કે.)

બુરાઇથી જીવ્યા કરતાં ભલાઈથી મરવું બેહતર.

مردن بنام به که زندگی به ننگ

(ફા. કેહવતો.) مردن به عزت به که زندگانی در مذلت

બે આંખની શરમ છે.

Out of sight, out of mind. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Loin des yeux loin du cœur.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Quan léjos de ojo, tan léjos de corazon.[1] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Uit het oog, uit het hart.[1] (ડચ કેહવત.)

Langt fra Oine snart af Sinde.[1] (ડેનીશ કેહવત.)

Aus den Augen, aus dem Sinn.[1] (જરમન કેહવત.)

Longe da vista, longe do coraçao.[1] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

બે કાન વચ્ચે માથું. ૬૯૩૦

બે ખરચીએ આટા ઢીલા.

બે ગોલીનો ચડવો.

બે ઘડીનો અંધાપો.

૧. Out of sight, out of mind.

બે ઘર વચ્ચે આટા ઢીલા.

બે ઘેરનો પરોણો ભુખે મરે. ૫૯૩૫

Between two stools the breech cometh to the ground.

Between two stools fall to the bottom. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Betwixt twa stools the doup fa's down. (સ્કૉચ કેહવત.)

Entre deux selles le cul à terre.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wie op twee hazen te gelijk jaagt, vangt geen van beide.[2] (ડચ કેહવત.)

A bamboo pressed between two trees is apt to crack, a man with two wives frequently suffers hunger.[3]

(ફારસી કેહવત.) میان دو خر ماندہ مانديم

दोहों घरचा पाहुणा उपाशी मरें. (મરાઠી કેહવત.)

દો ઘરકા મેહમાન હોવે, તાલી બજાતા સોવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બે છીપનું મોતી રૂપાળું હોય.

બે થાલી હોય તે પણ અફલાય, ને બે તપેલી હોય તે પણ ખખડે.

જ્યારે કોઈ બે માણસ, અથવા બે તડાંમાં ફેસાદ હોય ત્યારે એમ બોલાયછે.

બે ધારની તલવાર. (અથવા) બે ધારની તલવારે રમવું ?

બે પૈસાના ડોસાજીએ ગાડીએ શું જાવું? કરમમાં લખ્યાં હોય દીવેલ તો ઘી ક્યાંથી ખાવું?

Hvo der er födt til Pending, bliver aldrig Dalers Herri.[4] (ડેનીશ કેહવત.)

બે પાંદડાંનું પતરાળું, ને એક પાંદડાંનો દડિયો, ગોદાવરીના સંઘમાં, રાંડી રાંડો લડીઓ. ૫૯૪૦

---

૧. Between two stools the breech comes to the ground.

૨. He who hunts two hares at once, catches neither.

૩. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 23.

૪. He who was born to pennies, will never be master of dollars.

બે ફાડ દાલની કરી દેવી.

યાને, જે હોય તે તર ને ફર કહી દેવું.

બે બગડે બાવીસ.

બે બાવીસની ગરજ સારે.

બસે બાઈ. (કચ્છી કેહવત.)

બે બેસે દાહડી, તો વાતો કરે સારી.

બે ભાણાં ભેગાં થાય, ત્યારે ખખડ્યા વગર રહે નહિ. ૬૯૪૫

બે મરદ ભલા, પણ સો રાંડ ખોટી.

બે મલ્યા ત્યાં બાવીસનો ભો ટળ્યો.

બે માહરા, ને ત્રણ તાહરા.

બે મોહડાંની ચાકલ.

બે હાથ વચ્ચે પેટ છે. ૬૯૫૦

બે હાથ વગર તાલી ન પડે.[૧]

Unus vir nullus vir.[૨] (લૅતીન કેહવત.)

Clapping is with both hands. (કાશમીરી કેહવત.[૩])

If you clap with one hand will there be any sound?

(તેલુગુ કેહવત.[૪])

A single finger cannot snap. (તામીલ કેહવત.[૫])

With one hand I do not even tie a knot. (રશ્યન કેહવત.[૬])

एकेनैवतु चक्रेण न रथस्य गतिर्भवेत्[७] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

બીં હથે વગર તાડી ન વિજે. (કચ્છી કેહવત.)

દોનો હાથોં તાલી બાજતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૨૬, સર્ક ૧૦. ૨. One man is no man.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 60. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 87.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 179.

૬. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 43.

૭. A chariot will not go on one wheel. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 391.

બેઅદબ અક્કલમંદ જાણુ, મેવા વિનાનું વૃક્ષ તે માન.
બેઉ નવ્વે નવાણું, નીચે આવ્યો તે કચરાણું.
બેખબરોની બલા જાણે, મુખમાં માટી ગયલી વખાણે.
બેગાના સિર કદુ બરાબર. ૬૯૫૫
બેટા બગલું ચીણે માયું?
બેટા હોય ત્યારે બાપ કેની?
બેટી, તેની ગરદન હેઠી.
બેટી બાપની, જમીન પાદશાહની.
बेटी बापाची, जमीन पादशाहाची. (મરાઠી કેહવત.)
બેટુ ને સેટુ, કસેલા કામના. ૬૯૬૦
બેઠા બેઠા મંગલ ગાવો.
જ્યારે કોઈ માણસ બેકાર બેઠેલો હોયછે ત્યારે એમ બોલાયછે.
બેઠાથી (અથવા, બેઠા કરતાં) બેગાર ભલો.
યાને, જે ધણી નકામો બેસી રેહતો હોય તેને થાને જે ધણી કાંઈબી કામ કરતો હોય, પછી તે હાંસલ વગરનુંબી હોય, તોપણ તે નકામું બેસી રેહવા કરતાં ભલું છે.
બૈઠેસે બેગાર ભલી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
બેઠાની ડાલ શા માટે કાપવી?
બેઠે બારે, ચલત અઢારે, સોતે ચલે બતીસ, યે હએ દમકી રીત.
બેઠેલો પોપડો ઉખેડવો. ૬૯૬૫
બેઠેલો પોપડો ન ઉખેડવો, ને સુતેલો ઝગડો ન જગાડવો.
બેઠાં બાઇ, ને કરો સગાઇ.
બેડો પાર થવો.
બેદિલ નોકર દુશ્મનની ગરજ સારે.
When a servant conceives it hard to stay, he becomes your foe if not sent away. (ચીનાઈ કેહવત.[૧])

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 65.

बेदिल नोकर, दुष्मन बराबर.[1] (મરાઠી કેહવત.)

બેદિલ નોકર દુશ્મન બરાબર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બેની લડાઇમાં ત્રીજાનું કામ થાય. (અથવા) બેની લડાઇમાં ત્રીજો ખાઇ જાય. ૬૯૭૦

Two dogs strive for a bone, and a third runs away with it. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Pendant que les chiens s'entre-grondent le loup dévore la brebis.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wo sich zweie zankzen, gewinnt der Dritte.[2] (જરમન કે.)

Als twee honden vechten om een been, loopt de derde er meê heen.[3] (ડચ કેહવત.)

The dog took away the piece of leather (while the men were quarreling over it.) (કાશમીરી કેહવત.[4])

The monkey settled the bread dispute by eating it up. (તેલુગુ કેહવત.[5])

When the heron and oyster quarrelled, the fisherman got the benefit. (ચીનાઈ કેહવત.[6])

(ફારસી કેહવત.) دو مرغ جنگ کنند فایده بہ تیرگر

બ વિડન તડે ત્રેકે લાભ. (કચ્છી કેહવત.)

दोघांचें भांडण तिसऱ्यास लाभ. (મરાઠી કેહવત.)

દોકી લડાઈમેં તીસરેકા કામ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બેલ કમાય, ને ઘોડા ખાય.

De ezels dragen de haver, en de paarden eten die.[7] (ડચ કે.)

---

૧. Whilst the dogs are growling at each other the wolf devours the sheep. ૨. Where two fall out, the third wins.

૩. When two dogs fight for a bone, the third runs away with it.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 84. ૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 366.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 295.

૭. Asses carry the oats and horses eat them.

બેવડો જજ્યો, ને માહજનની ફતેહ.

હોરાજીઓનું માહજન એક કર કહડાવી નાખવા ભેગું મળ્યું, અને તે કર કહડાવી નાખવાને તેઓ ફતેહ પામ્યા, પણ તેને બદલ તેઓને સર બેવડો જજ્યો ચોંહત્યો. હોરાજીઓ તો તોપણ એમજ મલકાવા લાગ્યા કે હમારી માહજનની ફતેહ થઈ. આ ઉપરથી જ્યારે કોઈ કામ બાહરથી ફાયદાકારક પણ બાતેનથી નુકસાનકારક હોયછે ત્યારે આ કેહવત વપરાયછે.

બેશરમની બલા દૂર, મારે જુત્યાં ચહડે નૂર.

બેસ કેહતાં સુઈ જાય.

બેસતો રાજા, આવતો મેહ, ને નવી વહુ, વગર વિચારે તેની વાહ વાહ કરે સઉ. ૬૯૭૫

બેસતો રાજા, ને આવતી વહુ, પંકાયાં તો પંકાયાં.

બેસતો રાજા, ને આવતી વહુ, ભાર પડ્યો તો પડ્યો.

બેસતો રાજા, ને ઉઠતો પસ્તાગીઓ, રોપ પડે તો પડે.

બેસનેકુ ખાડા, ધરનેકુ ખુંટા, સોનેકુ ચટાઈ, લોહવાડ ભાઈકી કોહડ અચ્છી.

બેસવાની ડાળ કાપવી (અથવા, ભાંગવી) નહિ. ૬૯૮૦

બેસવાનું જાણ્યું હતું, પણ ઉંચકવાનું થયું.

બેસીએ જોઇ, તો ઉઠાડે નહિ કોઇ.

Sit in your place, and none can make you rise. (અં. કે.)

Siéntate en tu lugar, no te harán levantar.[1] (સ્પૅનીશ કે.)

Senta-te no teu lugar, nao te farao levantar.[2] (પો. કે.)

(ફારસી કેહવત.) جاي بنشين كه بر نخيزى

વેજે ત્યારે કોન ઉથિઆરે. (કચ્છી કેહવત.)

बसूं जाणें त्याला उठ कोण ह्मणें. (મરાઠી કેહવત.)

ઐસા કેહ કે કોઈ ન કહે જૂઠ, ઐસી જગે બેઠ કે કોઈ ન કહે ઉઠ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. Seat yourself in your place and you will not be made to quit it.

૨. Seat yourself in your place, and they will not make you rise.

બેસીને સુવું.

You must sit before lying down, must you not? (તા. કે.[૧])

બેહડાં ઉપર બેહડું, તો પણીયારીને ભાર. (અથવા) બેહડાં ઉપર બેહડું ચહડે તો પણીયારીને માથે ભાર.

બેહતા પાણી નિરમલા, બંધા ગંધીલા હોય, સાધો જન રમતા ભલા, દાગ ન લગે કોએ. ૬૯૮૫

Il n'est pire eau que l'eau qui dort.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Gebrauchter Pflug blinkzt, stehend Wasser stinkzt.[૩]

Stehend' Wasser wird stinkzend.[૪] (જરમન કેહવતો.)

Acqua che corre non porta veleno.[૫]

Acqua cheta vermini mena.[૬] (ઈતાલ્યન કેહવતો.)

(ફા. કે.) آب کہ جاي بسيار مي ماند گندہ مي شود

બેહતેકુ બહતે દીયો, મત સમજાવો ઠોર, સમજાયા સમજે નહિ તો દો જુતાં દો ઓર.

બેહન કહીને બેસાડે, ને બાયડી (અથવા, વહુ) કહીને ઉઠાડે.

He calls her a mother in the day time, and a wife at night. (તેલુગુ કેહવત.[૭])

બેહન જેવો ભાઇ.

બેહન તો ભાઇ ભાઈ કરે, ને ભાઇ તો બેહનનાં નાતરાંમાં (અથવા, રાઇતાંમાં) ફરે.

બેહનને ઘેર ભાઇ, ને સાસુ ઘેર જમાઇ (માન માગે.) ૬૯૯૦

બેહરા આગલ ગાન.[૮]

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 118.

૨. There is no worse water than that which sleeps.

૩. A used plough shines, standing water stinks.

૪. Stagnant water grows stinking.

૫. Running water carries no poison.

૬. Still water breeds vermin.

૭. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 52.

૮. ગાયણ; ગાનું.

બેહરા આગલ સંખ ફુંકયો, તોકે' હાડકાં કરડેછ, (અથવા, ચાવેછ.)

The sound of a flute to a deaf man. (કાશમીરી કેહવત.[1])

When they call out "Deaf man! Deaf man!" He answers "(I' ve got) Bran! Bran!" (તેલુગુ કેહવત.[2])

બેહરૂં હોય તે બે કાને સાંભલે.

બેહરે આગે ગાન, ઓર ગુંગે આગે ગુલ, અંધે આગે નાચ, તીનો અલ્લખલ.

બેહરો કહે ધુમ પડી, આંધલો કહે આવ્યા, પાંગલો કહે પગ ભાગ્યો, નાગો કહે લુટયા. (અથવા) બેહરો કહે ધુમ પડી, આંધલો કહે ઓ આવ્યો રે! નાગો કહે મહને લુટી લેશે, ને પાંગલો કહે પગ ભાંગ્યો રે! ૬૯૯૫

બેહરો બે વાર સમજે, (અથવા, બે વાર વધારે સમજે.)

બેહરો બે વાર હસે.

બૈરી જોય લાવતો, ને માય જોય આવતો.

બાહેર ગયલો ધણી પાછો ઘેરમાં આવે ત્યારે તેની ઓરત તે પૈસા સાથે લેતો આવવાની આશા રાખેછે, પણ એથી ઉલટુંજ તેની માય પોતાનો દીકરો પોતાની સાથ પૈસા લાવ્યોછ કે નહિ તેના કશા પણ ખ્યાલ વગર ફકત તેને પાછો ફરેલો જોઈનેજ ખુશી થાયછે.

બૈરીને મોહડે સવામણનું તાલું હોયછ.

બૈરાંની બુદ્ધિ પાણીએ. ૭૦૦૦

બોઈની ખાઈએ તોય, ને લેવટાનું ખાઈએ પેટ.

બોખ ને વરાડુ કુવામાં નાખો.

બોખે દાંતે વાલ ખાય, ને પીંજારીનું પાપ ખાય.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 261. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 168.

ઓટું આપીને બકરૂં લીધું.

Feed a pig, and you'll have a hog. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il faut perdre un véron pour pêcher un saumon.[૧] (ફ્રેંચ કે.)

ઓડી માથે કરાં. ૭૦૦૫

ઓડી રાંડને ટકોરા ઘણા.

ઓડે માથે બાવળીઓ.

ઓઢાણુની વેહલ.

ઓત ગઈ થોડી રહી, થોડામાંથી જાવે, થોડા સુખને કારણે, મુરખ રેન કયું ગુમાવે. (અથવા) ઓત ગઈ ને થોડી રહી, થોડેમેં ઘટ જાય, એક પલકકે કારણે, બાજી કયું ગુમાય.

ઓત ગઇ, ને થોડી રહી. ૭૦૧૦

गतो बहुतरः कालस्त्वल्प एवावशिष्यते[૨] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ઓત નબલાસે ઓત ગુસ્સા.

ઓત બોયા, ને ઉગ્યા ઘાસ.

ઓત લંબા, સો ઓત બેવકુફ.

ઓપાભાઈનાં રાજમાં બપોરે બણુગું.[૩]

ઓબડીની બે જાય. ૭૦૧૫

ઓરડી નીચે સુતેલો આલસુ બોર માંગેછ.

Il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties dans le bec.[૪] (ફ્રેંચ કેહવત.)

The date fell on his moustache, he was too lazy to put it into his mouth. (બંગાલી કેહવત.[૫])

(ફારસી કેહવત.) تنبل پای مخ است

૧. One must lose a minnow to catch a salmon.

૨. Time has mostly gone, little only remains. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 403. ૩. સરખાવો કેહવત ના૦ ૬૪૧૭, ૠફ ૫૯૦.

૪. He expects that larks will fall ready roasted into his mouth.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 10.

બોરડીના બે કાંટા સાથે થાય, પણ એક પાંસરો, ને બીજો વાંકો જાય.

બોરડીનો કાંટો ચમચમીને રહે.

બોલ તો અમોલ હએ, જો કોઈ બોલે જાણુ, એ તરાજુ તોલકર, તું મુખ બાહેર આણુ.

As a vessel is known by the sound, whether it be cracked or not; so men are proved by their speeches, whether they be wise or foolish. (અં. કે.)

A word is the ornament of a word, a fort is the ornament of town. (તેલુગુ કેહવત.[1])

બોલ પુઠીનો બોલ. ૭૦૨૦

Una parola tira l'altra.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

બોલ બે રંડી નવાબ! તોકે' નવાબ.

બોલતાનાં બોર વેચાય, ના બોલે તેની ખારેક પણ ન વેચાય. (અથવા) બોલે તેનાં (અથવા, બોલનારનાં) બોર વેચાય, નહિ તેની જુવાર બી પડી રહે. (અથવા) બોલે તેનાં બોરાં વેચાય.

Böse Waare musz man aufschwaken.[3] (જરમન કેહવત.)

If he has a mouth he'll win the fight. (તેલુગુ કેહવત.[4])

Beat your gong, your candies vend; each must to his trade attend. (ચીનાઈ કેહવત.[5])

બોલતાંને છોડીને ચાલતાંને દંડે.

બોલના બમણા, ને લાખની સવાઈ.

બોલનેકી રેલછેલ, ખરચનેકી ટંચાઇ. ૭૦૨૫

બોલ્યા વગર માએબી નહિ પીરસે.

A dumb man never gets land. (અંગ્રેજી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) بچه تا نگوید مادر شیر ندهد

---

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 63.

૨. One word brings another. ૩. Bad ware must be cried up.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 51.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 50.

બોલ્યું તે નહિ બોલ્યું નહિ થાય.

Geredt ist geredt, man Kzann es mit Kzeinem Schwamme abwischen.[૧] (જરમન કેહવત.)

બોલ્યું બાહર પડે, ને રાંધ્યું વરે પડે.

બોલવા કરતાં કરી બજાવવું સારૂં.

Example is better than precept. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બોલવામાં ને બજાવવામાં ઘણો ફેર હોયછ. ૭૦૩૦

Du dire au fait il y a grand trait.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)

બોલવામાં શું ગયું ?

Sooner said than done. (અંગ્રેજી કેહવત.)

He is not wanting in words. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

બોલવામાં સાર નહિ.

A wise head hath a close mouth to it. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બોલવું અને લોટ ફાકવો એ સાથે ન બને.

I cannot run and sit still at the same time. (અંગ્રેજી કે.)

Niemand Kzann zugleich blasen und schluckzen.[૪] (જ. કે.)

Soplar y sorber no puede junto ser.[૫] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Man kan ikke drikke og pibe paa eengang.[૬] (ડેનીશ કે.)

If a mourner, you cannot sing ; if you can sing, you cannot mourn. (ચીનાઈ કેહવત.[૭])

બોલવું એક, ને કરવું જુદું.

He cries wine, and sells vinegar. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. What is said is said, and no sponge can wipe it out.
૨. 'Twixt the word and the deed there's a long step.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 295.
૪. No one can blow and swallow at the same time.
૫. One cannot blow and swallow at the same time.
૬. You cannot drink and whistle at the same time.
૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 162.

Do not say one thing, and do another. (તામીલ કેહવત.[1])

It will not do to say one thing, and mean another.(ચી.કે.[2])

બોલવું કે બકવું. ૭૦૩૫

બોલવું તેવું પાલવું.

બોલવું થોડું.

Few words are best.

Few words, many deeds. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

બોલવું સેહલું, કરવું મુશ્કેલ.

Von Worten zu Werkzen ein weiter Weg.[3] (જરમન કે.)

Dal detto al fatto vi è un gran tratto.[4] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

Del dicho al hecho hay gran trecho.[5] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Beloven is een, en woord houden is twee.[6] (ડચ કેહવત.)

Mellem sige og giöre er en lang Vei.[7] (ડેનીશ કેહવત.)

Saying is easy, but doing is difficult. (તામીલ કેહવત.[8])

It is easier to know how to do a thing than to do it.[9]

Easier said than done. (ચીનાઈ કેહવતો.[10])

ચોણું સેલ, કએણું મુસ્કેલ. (કચ્છી કેહવત.)

બોલાવાડો બોલે નહિ, પણ બોળે.

બોલી ગોકલજી પંઆની, ને ચાલ ઝુમલાની. ૭૦૪૦

બોલી વગર બોલ ઉપજે નહિ.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 501.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 290.

૩. Between wording and working is a long road.

૪. From saying to doing is a long way.

૫. Between saying and doing there is a long road.

૬. Promising is one thing, performing another.

૭. Between saying and doing there is a great distance.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 326.

૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 14. ૧૦. *Ibid*, p. 18.

બોલું તો મા મારી જાય, ન બોલું તો બાપ કુત્તા ખાય.

(ફા. કે.) گویم مشکل است، ور نگویم مشکل است

બોલે એક, ને કરે બીજું.

Saying one thing, and doing another. (તામીલ કેહવત.[1])

બોલે ત્યારે ગજના ગજ, પણ ફાડે એક તસુબી નહિ.

Great braggers, little doers. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Groszer Prahler, schlechter Zahler.[2] (જરમન કેહવત.)

Groote belovers, slechte betalers.[3]

Groot-sprekers zijn geene groot-daders.[4] (ડચ કેહવતો.)

He promises eleven people, but does not throw food to one. (કાશમીરી કેહવત.[5])

Great words, but small measure. (તેલુગુ કેહવત.[6])

To promise much and give little. (ચીનાઈ કેહવત.[7])

સો ગજ વારૂ, એક ગજભર ન ફારૂં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બોલે તે (અથવા, બોલનાર) બે ખાય. (અથવા) બોલે તે બે ખાય, ને ના બોલે તે ત્રણ ખાય. ૭૦૪૫

બોલે નહિ ત્યારે હાજ સમજવી.

Silence is consent. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Wer schweight, bejaht.[8] (જરમન કેહવત.)

Chi tace, acconsente.[8] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

Quien calla, otorga.[8] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Die zwijgt bewilligt.[8] (ડચ કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 325.

૨. Great say-masters, bad pay-masters.

૩. Great promisers, bad pay-masters.

૪. Great talkers are little doers.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 92.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 295.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 292.

૮. Silence gives consent.

(ફારસી કેહવત.) خاموشی علامت رضا است
मौनमर्धांगीकारः ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત.)
ચુપ રહે તો હાં સમજના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
બોલે નહિ, ને બોળી બાળે, (અથવા, મારે.)
બોલેલો બોલ, ને મારેલો ગોદો, કદી પાછો નહિ આવે. (અથવા)
બોલ્યો બોલ, ને માર્યો તીર કદી પાછો નહિ આવે.

A word and a stone let go cannot be called back.

A word spoken is an arrow let fly.

A slip of the foot may be soon recovered, but that of the tongue perhaps never. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Mieux vaut glisser du pied que de la langue.[2] (ફ્રેંચ કે.)

Palabra de boca, piedra de honda.[3]

Palabra y piedra suelta no tiene vuelta.[4] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

A pedra, e a palavra nao se recolhe depois de deitada.[5] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Det Ord som er talt, sletter man ikke ud med en Svamp.[6] (ડેનીશ કેહવત.)

If your foot slips you may recover your balance, but if your mouth slips you cannot recall your word. (તેલુગુ કેહવત.[7])

Can a cuff already inflicted, and water that has run into a pit, be recalled? (તામીલ કેહવત.[8])

---

૧. Silence is half consent. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 448. ૨. Better a slip of the foot than of the tongue.
૩. A word from the mouth, a stone from a sling.
૪. A word and a stone once launched cannot be recalled.
૫. A word and a stone once let go cannot be recalled.
૬. Words once spoken cannot be wiped out with a sponge.
૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 109.
૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 246.

One word let out, a swift horse cannot overtake it. (ચી. કે.[1])

(ફારસી કેહવત.) تیری که از کمان جست باز نمی گردد

બોંહતેર ગામની જમાબંદી, ને તોંહતેરની લવાદી.

બોંહસે — ખાવું. ૭૦૫૦

When the Sahib was asked how it was he had grown thin, he said "We will grow thinner, and still thinner, and if we like we will even die, what's that to you?" (તેલુગુ કેહવત.[2])

બોંહે ચહડાવવી.

To tighten one's girdle and fight. (કાશમીરી કેહવત.[3])

બંગાલામાં આગ લાગવી.

ભુખ લાગવાના સંબંધમાં બોલાયછે.

Your belly chimes, it is time to go to dinner. (અંગ્રેજી કે.)

(ફારસી કેહવત.) بغداد خراب است

અંતરિયાં "કુલ હોલ્લા" પહડી રહી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બંદા કરે કરી કરી, તો અલ્લા ઉઠાવે એકી ઘડી.

બંદા બોત મત કુલીઓ, ખોદા ખમન નહિ હોય, જોર જુલમ નહિ કીજ્યે, મૃત[4] લોકોકે માંહે, જોર જુલમ જો કીજ્યે, તો તુરતા તુરત બતાવે, જીતા નર ગુમાન કરે, ઉતી ખતા ખાવે.

O pretty woman, don't step so haughtily, you will lose your youthful pride in time. (કાશમીરી કેહવત.[5])

બંદાની દાહડીમાં એવા ગુણ, જેમ ખાસડાં પડે તેમ આવે નૂર. ૭૦૫૫

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 186.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 364.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 83. ૪. આદમી.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 207.

બંદામાં ફક્ત એજ એબ છે, બાકી સૌ સારૂં છે.
બાંડા ગામમાં બે બારસ. (અથવા) બાંડા ગામમાં બે બારસ, વચ્ચે આવી ધનતેરસ.
બાંડા બત્રીશ લક્ષણા. (અથવા) બાંડામાં બાર લક્ષણ.
બાંડા સાપને બે કોટનો માર.
બાંડાનું બોટણ. ૭૦૬૦
બાંડામાં બોહતેર, ને કાણાંમાં તોંહતેર ગુણ, (અથવા, વિદ્યા.)
બાંડો બોહતેર લખ્ખણો.
બાંધ છોડ કરવું.

યાને, મારા મારી, કજ્યો કરવો.

બાંધ્યાં છુટે નહિ (એવો મેલાપ.)

યાને, દુશ્મની ભરેલો સંબંધ.

બાંધી મુઠ્ઠી લાખની, ને ઉઘાડી તો રાખની. (અથવા) બાંધી મુઠ્ઠી લાખની, ઉઘાડી વા ખાય. (અથવા) બાંધી મુઠ્ઠો લાખ બરાબર, (અથવા, લાખ ટકાની, સવા લાખની.) ૭૦૬૫

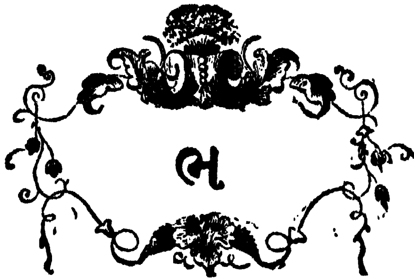
બધી મુઠ લખજી. (કચ્છી કેહવત.)

झांकली मूठ सव्वा लाखाची. (મરાઠી કેહવત.)

બંધી મુઠ્ઠી લાખ બરાબર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાંધે ખેડુએ ગામ વસે નહિ.
બાંધે છોડે બાબરીઓ.
બાંહે ધરેની લાજ.

ભગત કહેછે ભગતાણીને સાંભલ માહરી વાણી, ત્રણ બોલાવ્યા ને તેર આવ્યા, તો દે દાલમાં પાણી.

ભગત ભયા લેકીન દાનત બુરી, મુખમે રામ, બગલમે છુરી. ૭૦૭૦

ભગલો હજામ.

ભગાના ઘર જેવું કરી બેઠાછ.

ભગાના જેવું કામ કરવું. (અથવા) કર્યું ભગાના જેવું.[1]

ભજન પરસાદ કરવો.

યાને, લાંચ આપવી.

ભજે તેનો રામ, (અથવા, ભગવાન.) ૭૦૭૫

ભટ પડે વો જીભ્યા, જીસે છુટે ઇજત.

ભટ પડે વો શેઠપે, જીસે જાય જાન.

ભટ પડે વો સોના, જીસે તુટે કાન.

ભટ બોલે, કે વગોલે.

ભટ ભટ સીધું લેવો, તોકે' સીધું ને જમવાનું સાથે. ૭૦૮૦

---

૧. જુઓ "કઉતકમાલા અને બોધ વચન," સફે ૮૯.

ભટ ભટા, તોકે' ચુપાચુપ!
ભટ ભણ્યા, કે વગોલ્યા? (અથવા) ભટ ભણે, કે વગોલે.
ભટકી જાય, પણ ચટકી નહિ જાય.
ભટજી ભણેછ, કે ટીપણાં ફાડેછ?
ભઠિયારાનાં (છોકરાં) કાંઇ ભુખે મરે? ૭૦૮૫
ભઠિયારીનાં હાડલાંમાંથી એઠું ચાખવાની આશા શી?
ભઠિયારો કાંઇ ભુખે મરે?
ભડલી કાં તું ડલી, જેઠે વંઠયાં મૂળ, જો વરસે શ્રવણ પંચકા, તો ફાલ ભરાવું ફૂર.
ભડે એઠું ભગાનું, ને જડ ગઇ જગાની.
ભણુતા ભુલે, ને લખતા ચુકે. ૭૦૯૦
ભણુતાં પંડીત નિપજે, લખતાં લહિયો થાય.
ભણ્યા કરતાં ગણ્યો અનુભવ ચહડે.
ભણ્યા ગણ્યા તે વેપારી, ને ન ભણ્યા તે ઠોબારી.[1]
ભણ્યા ગણ્યા તે વેપારી, ને ન ભણ્યા તે ભીખારી.
ભણ્યા, પણ ગણ્યા નહિ. ૭૦૯૫
ભણ્યા વનાનો ભવ બાલે.
ભણ્યો કણબી કટંબ બોળે.
ભણ્યો ગણ્યો તે ગંગા ગયો, ને ન ભણ્યો તે મૂરખ રહ્યો.
ભણ્યો ગણ્યો તે ઘોડે ચહડે, ને વગર ભણેલો પાછલ દોડે.
ભણ્યો ગણ્યો દેવાનમાં જાય, ને વગર ભણ્યો તે ગોદા ખાય. ૭૧૦૦
ભણ્યો ગણ્યો પટેલી કમાય, ને વગર ભણ્યો તે હોલે જોડાય.
ભણ્યો ભુલે, ને તારો ડુબે.[2]

A good sailor may mistake in a dark night. (અં. કે.)

---

૧. મૂરખ. ૨. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૭૭૬, સર્ફે ૩૬૬.

A bon pêcheur échappe anguille.[૧]

Bons nageurs sont à la fin noyés.[૨] (ફ્રેંચ કેહવતો.)

ભણેસે ભુલે ને ચડેસે છણે. (કચ્છી કેહવત.)

ભણ્યો ભુલે, પણ અભણ ન ભુલે.

ભણી ગણીને ઉંધા વલ્યા.

ભણી ગણીને ભીખ માગો. ૭૧૦૫

Learning is good even when one is reduced to begging. (તામીલ કેહવત.[૩])

ભણી ગણીને ભુલે, ને બ્રાહ્મણની મત ફુલે.

ભણે ગણે તે લેખાં કરે, (અથવા, નામું લખે,) ને ન ભણે તે દીવો ધરે.

Au plus débile la chandelle à la main.[૪] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wer nicht malen kzann, musz Farbe reiben.[૫] (જરમન કે.)

The learned only will gain eminence.[૬]

He who is learned is truly great. (તામીલ કેહવતો.[૭])

He who can handle a pen, will nowhere have need to beg. (ચીનાઈ કેહવત.[૮])

Get learning with a great sum of money, and get much gold by her.—ECCLESIASTICUS, li, 28.

विद्यावान् धनवान् भवेत्[૯] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભણે તેની વિદ્યા, મારે તેની તરવાર, ને પાલે તેનો ધરમ.

વિદ્યા વાવરે તીં વધે. (કચ્છી કેહવત.)

૧. An eel escapes from a good fisherman.

૨. Good swimmers are drowned at last.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 443.

૪. The weakest must hold the candle.

૫. He who cannot paint must grind the colours.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 406. ૭. *Ibid*, p. 536.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 84.

૯. The possessor of learning becomes the possessor of wealth. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 461.

ભણેલ કરતાં ગણેલ સરસ, ને ગણેલ કરતાં ફરેલ સરસ, ને ફરેલ કરતાં કહરેલ સરસ.

Experience without learning is better than learning without experience. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Val più un' oncia di discrezione che una libra di sapere.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

ભણેલાને ચાર આંખ, ને અભણ આંધલો. ૭૧૧૦

ભણેલો વિપ્ર[2] ભુખે મરે.

ભઘેડીનો દાંઝો.

યાને, લુચ્ચું માણસ.

ભપકા ઉપર ભુલવું નહિ.

ભપકા ભારી, ખીસા ખાલી. (અથવા) ભપકા ભારી, ખીસા ખાલી, માર ખાનેકી નિશાની.

ભભ્ભા[3] કોઈના સગા નહિ ૭૧૧૫

ભાટીયો ન કજે ભા. (કચ્છી કેહવત.)

ભભુત લગાવે ભાગ્ય ન છુપે. (અથવા) ભભુત લગાડે પણ કરમ ન છુપે.

ભભુતીને ભરૂસે.

ભમ પા— મહા સવાદમ, ફુસ પા— નખોડ વાલમ, ન પા— પ્રાણ બંધન.

ભમરડો ઘુંમાવવો.

ભમરો તોલમાં આવ્યોછ, હવે ચેં કર કે ચું કર. ૭૧૨૦

ભમરો ભુંસાયો, ત્યારે સસરો રૂસાયો.

ભમે તે ભુખે ન મરે, રમે તે રલી ન ખાય, ઉંઘેથી આયુષ ન વધે, આલસથી દેવાદાર થાય.

Idleness is the root of all evil. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. An ounce of discretion is better than a pound of knowledge.
૨. બ્રાહ્મણ. ૩. ભાટિયા.

Siegen kzommt nicht vom Liegen.[1] (જરમન કેહવત.)
Armoede is luiheids loon.[2]
Een vliegende kraai vangt altijd wat.[3]
Ledigheid is hongers moeder, en van diefte volle broeder.[4] (ડ્ચ કેહવતો.)
He is here and there, and has a share also in the boiled rice.[5]
Indolence is the parent of want. (તામીલ કેહવતો.[6])
Idleness is the father of vice. (તેલુગુ કેહવત.[7])

ભર આષાડે ઘર ચુવે, ભાદરવે ભેંસ મર જાય, ફુટે કરમ ફકીરકે, ભરી ચલમ ઢલ જાય.
ભર દરિયામાં ખારવા ખુટયા.
ભર દરિયે લેઇ જઇને વહાનનું ગાબડું કાહડવું. ૭૧૨૫
ભર દરિયે વહાન છે.
ભર દરિયે વહાન ડુબાડવું.
ભર દરિયેથી વહાન આવ્યું, ને ખારીએ આવીને બુડાં.
ભરતીમાં ભરાવું.

પૈસાદારને વધુ હાંસલ થવા ઉપર બોલાયછે.
All strive to give to the rich man. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Tout va à qui n'a pas besoin.[8] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Dà del tuo a chi ha del suo.[9] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

૧. Victory is not gained by idleness.
૨. Poverty is the reward of idleness.
૩. A flying crow always catches something.
૪. Idleness is hunger's mother, and of theft it is full brother.
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 7. ૬. *Ibid*, p. 327.
૭. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 43.
૮. Everything goes to him who does not want it.
૯. Give to him that has.

Alt Vand vil til Strand, og Pengene til rig Mands Haand.[૧] (દેનીશ કેહવત.)

Like honey raining on a sugar Pandili. (તેલુગુ કેહવત.[૨])

Only to add fuel to a hot stove. (ચીનાઈ કેહવત.[૩])

भरल्यावर भरतें. (મરાઠી કેહવત)

ભરતીમેં ભરે, ખાલી પર બુંદ ન પડે, લાલજી બેઠા, ને લલન બિચારી રડે. ૭૧૩૦

ભરતાંમાં ભરવું.

ભરપૂર, ને બલા દૂર

ભરમ ભારી, ને ખીસા ખાલી.

ભરમ ભારી ખીસા ખાલી. (કચ્છી કેહવત.)

ભરમ હોય તે સારો.

ભર્યા ચરૂમાં એક વખત ચોખો ચાંપીને જોવાનો, (અથવા, એક તન્તું ચાંપીને જોવાનું.) ૭૧૩૫

You may know by a handful the whole sack. (અં. કે.)

Ex uno disce omnes.[૪]

Ex uno specta omnia.[૫]

Ex pede Herculem.[૬] (લૅતીન કેહવતો.)

Men look into the rice pot from the top part.[૭]

What flavour there is to the grape there will be to the whole cluster. (કાશ્મીરી કેહવતો.[૮])

---

૧. As water runs towards the shore, so does money towards the rich man's hand. ૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 31.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 289.

૪. From one judge of all.

૫. From one circumstance judge of all.

૬. You may judge of Hercules from his foot.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 27. ૮. *Ibid*, p. 255.

Taking one grain out of the pot and feeling (whether it is soft or not.) (તેલુગુ કેહવત.[1])

One grain suffices to test a whole pot of boiled rice. (તામીલ કેહવત.[2])

A single grain will show whether a whole pot of rice be boiled enough. (કૅનેરીસ કેહવત.[3])

(ફારસી કેહવત.) مشتی نمونہ از خرواری

एका शितावरून भाताची परिक्षा होते. (મરાઠી કેહવત.)

સારી દેગમેં એકહી દાના ટટોલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભર્યા ભારમાં રેહવું સારૂં.

ભર્યાકુ સૌ ભરે, ઠાલાને કોઇ ન ભરંત, માહરો સા— મોજીઓ, કે મહને કંઈ ન આપંત.

ભર્યાનું ઘર સૌ કોઇ ભરે, ને દુખ્યાને દુખ આવી મલે, રાંધ્યા પછી બલતું બલે, ને રાંઝ્યા પછી દલણું દલે.

ભર્યું હશે તે કોઇ દિવસ ઠલવાશે, (અથવા, વાવરશે.)

ભર્યો ઘડો છલકાય ઘણો, ને ભુંડો ભૈયો મલકાય ઘણો. ૭૧૪૦

ભર્યો ઘડો રહ્યો.

યાને, આબરૂ જતી બચેલી રહી.

ભર્યો (અથવા, ભર્યું) છલકાય.

યાને, પૈસાવાલો હોય તેનાથી ખરચ થાય.

A full purse makes the mouth run over. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભર્યો ન છલકાય, પણ અધુરો છલકાય.

ભર્યાં પેટ પર ખાંડબી ખારી.

To a full belly all meat is bad. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 332.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 177.

૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 20.

The full soul loatheth an honeycomb.— PROVERBS, ch. xxvii.

A merle soûl cerises sont amères.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Als de muis zat is, zo wordt het meel bitter.[૨] (ડચ કેહવત.)

Naar Musen er mæt, er Melet bedsk.[૩] (ડેનીશ કેહવત.)

Cakes are bitter to a man with his belly full.[૪]

If you exceed the bounds of moderation nectar too is poison. (તેલુગુ કેહવતો.[૫])

The full belly is no great eater, the tired man is not a good traveller.[૬]

ભર્યાં પેટ પરખી નહિ ચાલે (એવી બુઠ્ઠી છરી.) ૭૧૪૫

'Tis a good knife, it will cut butter when 'tis melted. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભરવાડ ભાઈ ભુતની જાત.

ભરવાડ સદા સૂતકી.

ભરવાડ સૂતકમાંથી પરવાડે ત્યારે ખાય કેની?

ભરવાડનું સૂતક કદી ઉતરે નહિ.

ભરવાડને વાહલો વગડો. (અથવા) ભરવાડને વાહલો વગડો, ને પાંચડાને વાહલો છગડો. ૭૧૫૦

ભરવાડાની જાન સાત વરસ વેર રહે.

ભરવાડો સૂતકી ટલે નહિ.

ભરી આપવું.

યાને, નુકસાનીનો બદલો આપવો.

---

૧. Cherries are bitter to the glutted blackbird.

૨. When the mouse has had its fill, the meal turns bitter.

૩. When the mouse has had enough the meal is bitter.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 96.

૫. *Ibid*, Supplement, p. 65.

૬. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

ભરી લેવું.

યાને, નુકસાનીનો પુરો બદલો લેવો.

ભરચી ભાજી, છાપડે છાપડે નાચી, ને સો છાનાં બાલ્યાં, પણ ખીચડી તો કાચી ને કાચી. ૭૧૫૫

ભરે ખોલે, ને ચારે ડોલે.

સ્ત્રી પ્રસુતની હાલતમાંથી પરવાડે ત્યારે એમ બોલાયછે. "ચારે ડોલે" નો ઈસારો બે ડોલા પેલી સ્ત્રીના, અને બે ડોલા તેનાં બાલકના ઉપર છે.

ભરે ગજના ગજ, પણ ફાડે તસુબી નહિ.

A long tongue has a short hand. (અંગ્રેજી કેહવત.)

La lengua luenga es senal de mano corta.[1] (સ્પૅનીશ કે.)

ભરે ઘાઘર તો મલે નાગર. (અથવા) નાગર ભરાવે ઘાઘર. (અથવા) ભરો એક ઘાઘરડી, તો આવે એક નાગરડી.

યાને, એક ઘાઘર ભરીને રૂપિયા બદલ એક નાગર સ્ત્રી પરણુવા મલેછે.

ભરે ભડકારે નહિ, ને ખરે ઉનાલે. (અથવા) ભરે ભડકારે નહિ ત્યારે હવે ખરે ઉનાલે શું?

ભરે ભાણે ભુખો, ને ભરે તલાવે તરસો. ૭૧૬૦

ભરે ભંડાર, થાય જેજેકાર. (અથવા) ભરેલો હોય ભંડાર, તો થાય જેજેકાર, નહિ તો જે હરી માહરાજ!

ભરે મોહડે ના કાંય કેહવી?

કોઈને જુઠો ભરૂસો આપી ઠગનારના સંબંધમાં બોલાયછે.

ભરે હાંલ્લેની ખરવર, (અથવા, ખુરચણ.) (અથવા) મોહટે ઘેરની ખરવર.

When a big vessel comes to pieces, there still remain three piculs of nails. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

ભરેલું હશે તે ખલવાશે.

---

૧. A long tongue betokens a short hand.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 443.

ભરો સમૂદર પડો, કાગ જાય ખુમ્બ[1]માં બોટે,[2] ક્યા ગધ્ધે પર મખમલ કે જા છારમાં લોટે, જીનકો પડો સહવાબ તો મુવેબી ના ફીટે. ૭૧૬૫
ભરોરાંમાંથી[3] કાન કચુરો નિકલે તેવું (મુરદાલ, ને નબલું.)
ભરોસા નહિ દમકા, આખેર જુદાઇ.
ભરોસાની ભેંસ (અથવા, ગાય) ભુખે મરે.
ભરોસાની ભેંસે પાડો જણ્યો.
ભરોસાની રાંડે દીકરી જણી. ૭૧૭૦
ભરોસે ભાવટ ખોવી, (અથવા, લાગવી.) (અથવા) ભરોસે ભાવટ ખોઈ.
ભરોસો પુરૂષનો?
ભલ ભલા કુંવારા, ને ખો—ને બે, (અથવા, બે બૈરી.)
ભલ ભલા કુંવારા, ને બાંડા વરને બે કન્યા.

When the legitimate child cried for bran, the illegitimate child asked for an ornament. (તેલુગુ કેહવત.[4])

The raven demon crying for *kanji* when the well-to-do cannot obtain a grain of boiled rice.[5]

While horses of the first blood lick the ground, the miserable *tattoo* is neighing for gram.[6]

It is said that while a peerless nobleman was lying hungry and exhausted, a beggar cried for rice and curds. (તામીલ કેહવતો.[7])

جاي كه عقاب پر بريزد — از پشهٔ لاغرى چه خيزد
(ફારસી કેહવત.)

---

૧. ખાબોચ્યું. ૨. બોટવું— ચાંચ મારવી.
૩. ભરોરું એટલે જમીન સુકઇને પડેલી જે મોહટી ફાટ તે.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 178.
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 81.
૬. *Ibid*, p. 143. ૭. *Ibid*, p. 180.

ભલ ભલા ખેંચાઈ જાય, ને નગારચી કહે માહરો ડાંડિયો ક્યાં? ૭૧૭૫

બડબડ ઉંટ દહાયલ ગેલા ગદહા પૂછે કતેક પાની. (બિહાર કે.[૧])

ભલા કર ભલા હોયગા, સૌદા કર નફા હોયગા.

Sow good works, and thou shalt reap gladness. (અં. કે.)

If ye brew weel ye'll drink the better. (સ્કૉચ કેહવત.)

A beau jeu beau retour.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Ein Dienst ist des andern Werth.[૨] (જરમન કેહવત.)

De eene dienst is den anderen waard.[૨] (ડચ કેહવત.)

Live thou, and do good to others. (કાશમીરી કેહવત.[૩])

One said "Here is bran for your cow," the other replied "Here is milk for your child." (તેલુગુ કેહવત.[૪])

Those who do good, obtain good; and those who do evil receive evil. (તામીલ કેહવત.[૫])

Do good regardless of consequences. (ચીનાઈ કેહવત.[૬])

ભલા ભલાઇ ના તજે, ભલા ના બોલે બદ, જીસ દિલમાં દયા ધરમ, ઉસ મુખ શીરી શબદ.

ભલા ભલી પરથવિ છે.

ભલા ભલા મુ— મારે, ને બો—ને બે રાંડ ભાવે.

ભલા ભલાઇની પ્રીત. ૭૧૮૦

ભલા ભાઈની પીઠ છે.

ભલા ભાઇનો બોલ, કે તરત વાગ્યાં ઢોલ.

ભલા માણસનું ફરજંદ છે!

You are the son of a noble sire! (ચીનાઈ કેહવત.[૭])

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 40.

૨. One good turn deserves another.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 193. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 301.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 388.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 279. ૭. *Ibid*, p. 261.

ભલાઇ કરીને પાણીમાં નાખવી.

(ફારસી કેહવત.) نیکوی کن و در آب دجله انداز

ભલાઈ કીધેલી કદી ખાલી નહિ જાય. ૭૧૮૫

કોઈ "ભલાઈ" ને બદલે "નમનતાઈ" અથવા "નરમી" પણ કહેછે.

The good you do is not lost, though you forget it.

Good actions carry their warrant with them. (અં. કે.)

A good deed will never be lost. (કાશમીરી કેહવત.[1])

દિનુ કિનુ ન થિએ. (કચ્છી કેહવત.)

ભલાઇ કીધેલીજ સાથે આવશે.

Do good now and be rewarded hereafter. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

अर्था गृहे निवर्तंते श्मशाने मित्र बांधवाः ।

सुकृतं दुष्कृतं चैव गच्छंत मनु गच्छाति[3] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભલાઈમાં ભાલો, ને મિઠું બોલે તે વાહલો.

ભલાની દુનિયા નથી.

ભલાઈજી કો ધુનિયા રઈ આએ? (કચ્છી કેહવત.)

ભલેકા ઝમાના નહિં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભલાની વહુને સૌ ભાભી કેહવા જાય.

ભલાનું નામ રહી જશે. ૭૧૯૦

Good deeds remain, all else perish. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભલાનું ભલું થાય, ને ભુંડાનું ભુંડું થાય.

He teaches me to be good that does me good. (અં. કે.)

Bij de vromen wordt men vroom.[4] (ડચ કેહવત)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 226. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 409.

૩. Wealth stops at the house, friends and relatives at the grave; good deeds and evil deeds follow the dying man. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 377. ૪. With the good we become good.

He who plants a grove of trees, may God do so to him; and he who cuts the grove may God do so to him. (કાશમીરી કેહવત.[1])

Good has its own reward, evil its own punishment.(ચી.કે.[2])

(ફારસી કેહવત.) نیکی نیک را بدی بدرا

ભલાનું ભલુંજ થાય.

Do good, if you expect to receive it. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Do good, and devils and gods will do you honour; do evil, and suffer the chastisement of Heaven.(ચી. કે.[3])

અંત ભલેકા ભલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભલાનો ભાઇ, ને ભુંડાનો જમાઇ.

Be a father to virtue, but a father-in-law to vice.(અં. કે.)

ભલેકે ભાઈ ઔર બુરેકે જંવાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભલી ભેંસે પાડો જણ્યો.

ભલી ભેંસે પો— કર્યો. ૭૧૯૫

ભલી માહરી કુતરી, ને નદી પાર ઉતરી.

ભલું થયું (અથવા, ભલે મુવાં, ને) ભાગી જંજાલ, સુખે ભજીશું શ્રી ગોપાલ.[4]

ભલે ભલે કે પડ્યો દુકાલ, ને સગા સંબંધીનો પામ્યા પાર.

ભલે મુઆ પટેલના પાડા, કે મહને (અથવા, આપણને) થયા બોલાચાલા.

ભલે મુઓ ભાભો, જે જડ્યો ગોદડાંનો ગાભો. ૭૨૦૦

ભલે સંગ બેઠીએ, ખાઇએ નાગર પાન, બુરે સંગ બેઠીએ, કટાઇએ નાક ઔર કાન.

The friendship of the good will prove useful like water falling on good soil. (તામીલ કેહવત.[5])

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 246. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 410.

૩. *Ibid*, p. 280. ૪. નરસિંહ મેહતાનું "મહામેરૂં."

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 386.

Keep company with good men, and good men you will imitate ; keep company with beggars, and sleep outside some temple gate. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

ભલો કે ભુંડો પણ તે ભાઈ.

ભલો ધનેત્તર.

યાને, તન, મન, ધન, અથવા બળથી મોહટો.

ભલો ભલાઇ કરે.

Do good, and then do it again. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભલો ભલાઇ નહિ છોડે, (અથવા, મુકે,) ને ભુંડો ભુંડાઇ નહિ છોડે, (અથવા, મુકે.) ૭૨૦૫

Batti il buono e' megliora, batti il cattivo e' peggiora.[2] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

A bad coin is a bad coin, a good coin is a good coin. (તેલુગુ કેહવત.[3])

ભલો ભલી વખત, ને બુરો જમતી વખત (આવે.)

ભલો હોય તે ભલી વખત, ને નકટો હોય તે જમતી વખત આવે.

ભલાં આદમી ભુખે મરે, ને રાજ કરે ગોલામ.[4]

ભલાંની આગમચથી ભુંડાનો (અથવા, બુરો) વિચાર કરી રાખવો.

He that fears danger in time seldom feels it.

'Tis good to fear the worst, the best will save itself. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) علاج واقع پیش از وقوع باید کرد

ભલાં કામમાં ઢીલ કેવી ૭૨૧૦

(ફારસી કેહવત.) در کار خیر حاجت استخاره نیست

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 5.

૨. Chastise the good and he will mend, chastise the bad and he will grow worse. ૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 286.

૪. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૫૬૦૧, સફે ૫૦૯.

ભવ ભરાઇ જવા.

He that died half a year ago is as dead as Adam.(અં. કે.)

ભવન ભાટકા પાડવા.

ભવન ભાટકા, ને ડોસી મરે ને પડે હાડકા, (અથવા, ફાટકા.[1])

ભવની (અથવા, જનમની) પાલ બાંધવી.

ભવાની માએ ભલું કર્યું, આંખ પ્રમાણે ફુલું ઘલ્યું. ૭૨૧૫

ભવિષ્ય વાત ભુલાય.

ભવૈયા ભાગમાં.

ભસતા કુતરાને રોટલીનો કટકો.

ભસતા કુત્તા કાટે નહિ. (અથવા) ભસતા કુત્તા કાટે નહિ, ને ગાજ્યા મેહ વરસે નહિ, ખુંક્યા ભીલ મારે નહિ.[2]

ભસવું ને લોટ ખાવો, એ બે ન બને. (અથવા) ભસવું ને લોટ ફાકવો, એ સાથે થાય નહિ. ૭૨૨૦

ભસી ઉઠવું.

યાને, ગમે તેમ ખીજવાઇને બોલી ઉઠવું.

ભસે તે કરડે નહિ, ને કરડે તે ભસે નહિ.

ભા ! અપશુકન બોલશો નહિ; તોકે' માણકંથભાઇ લ્યાંજ બળજો !

ભા ભણે તે સારૂં, (અથવા, સાચું.)

ભાઇ કરતાં ભત્રીજાં વાહલાં. (અથવા) ભાઈ થાને ભત્રીજા વાહલા, ને મહીરા દેશનાં બાર ઉઘાડાં. ૭૨૨૫

ભાઇ કરતાં ભાઇબંધ ભલો, (અથવા, વાહલો.)

Kind friends are better than unkind brothers. (ચી. કે.[3])

ભાઈ ક્યાં ? તોકે' ઉભા ત્યાં.

ભાઇ ખેપ હાર્યા, કાંઈ જનમ તો નથી હાર્યા.

---

૧. વાખા. ૨. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૯૯૭, સફે ૧૮૭. ૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 380.

ભાઇ જેવો બેલી નહિ, ને ભાઇ જેવો વેરી નહિ.

Tre fratelli, tre castelli.[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Tres irmaos, tres fortalezas.[૧] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

He who has a brother does not fear to fight. (તામીલ કે.[૨])

ભાઈ ઐસા દોસ્ત નહિં, ઔર ભાઈ ઐસા દુશ્મન નહિં. (હિં. કે.)

ભાઇ જોડે જવાનું, પણ ભાભી જોડે જમવાનું. ૭૨૩૦

Although one may live six months with an elder brother, one cannot abide with his wife even half an hour. (તામીલ કેહવત.[૩])

ભાઈ બાપો કરવો.

ભાઇ બેહનનાં આંથણાંમાં ફરે, ને બેહન ભાઈને મોસાલાં કરે.

ભાઇ ભટુ, ને કેડે લાલ પટુ.

ભાઈ ભટુ, ને નાણા વટુ.

ભાઇ મલ્યા એટલે પરમેશ્વર મલ્યા. ૭૨૩૫

The most difficult thing on earth to get is a brother. (ચીનાઈ કેહવત.[૪])

ભાઇ માહરો ભોલો, આપી જાય ચડવો, ને લેઇ જાય ગોલો.

ભાઇ સાહેબ કેમ તણાયા? તોકે' લોભે લોભે.

ભાઇએ આપેલું પેટીએ, ને ભોંજાઇએ આપેલું ખુંટીએ.

ભાઇઓ જેની ભારજા ભુંડી, તેને પીડ અંતરમાં ઘણી.

ભાઇકા ભાઇ આવે સો બહાર ઉભા રેહવે, બૈરીકા ભાઇ આવે સો દહી દુધ ખાવે.[૫] ૭૨૪૦

In the wife's house who is the favourite? Brother-in-law. (કાશમીરી કેહવત.[૬])

---

૧. Three brothers, three castles.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 286. ૩. *Ibid*, p. 19.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 380.

૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૭૯, સફે ૨૭.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 29.

ભાઇના જોડા ભાઇના પગમાં.
ભાઇની ગાડી ને બાપના બેલ, ને બંદા બેઠા કરે સેહલ.
ભાઇની પાઘડી બાઇને માથે, ને બાઇની પાઘડી ભાઈને માથે.
ભાઇની પાઘડી ભાઈને માથે, ને ભાઇ ચાલ્યા ઉઘાડે માથે.
ભાઇને કોઇ દેય નહિ, ને બાઇને કોઈ લેય નહિ. ૭૨૪૫
ભાઈને ઘેર વેહા, ને ઠાલી ઉજાલીને ખા.
ભાઈને ઘેર વેહા હોય ત્યાં બેહન પીરસે.
ભાઇને ભરોસે ના રેહતી, ને વેહલી નાતરે જજે.
ભાઇનું ખાજ, તે બાઇનું અખાજ.
ભાઇનો ટોપલો ભાઇનેજ માથે. ૭૨૫૦
ભાઈનો ભરમ ત્યાં સારૂં.
ભાઇનો ભાઇબંધ, ને બેહનનો યાર, જ્યારે જોઈએ ત્યારે તૈયારનો તૈયાર.
ભાઈનાં છાજીઆં[1]માં (અથવા, છાજીઆં લેવામાં) બેહન કસર (અથવા, મણા) નહિ રાખે.
ભાઈનાં મોસાળાં, તેવાં બેહનનાં ગીત.[2]
ભાઈ—બળ કામનું નહિ, બાજુ—બળ કામનું. ૭૨૫૫
ભાઈમિયાં કામ, (અથવા, માલ.)
યાને, હાલ હવાલ, લેચલાઉ.
ભાખરાની કાની ફુલાઈ જવું.
ભાગતેકી આગુ, ઔર લડતેકી પીછુ.
In front of the runners-away, but the last of the pursuers. (કાશમીરી કેહવત.[3])
ભાગની ઢીક મારવી ને ખાવી.

---

૧. છાટી કુટવી, ધપકરા લેવા. ૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૩૩૨૬, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૨૦.
૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 217.

ભાગનો ગડદો. ૭૨૬૦

ભાગરે ભરઈ ચોકી, ને ફુરજે ભરાયા કોટ, ને કસાંના નહિ રહ્યા મોસ.[૧]

ભાગર્યો[૨] ઉંઘે, ને બદામ ચુકે.

ભાગ્ય વગરનો ભુલો પડે.

ભાગ્ય વિના નર કોડી ન પાવે.

ભાગ્યની ઘડતી આઈ, ને કરમમાં મરઘો, બીલાડો, ને કુતરો જમાઇ. (અથવા) કરમની ઘડતી આઇ, ને વેમાએનો કુતરો, બીલાડો, ને મરઘો જમાઈ. ૭૨૬૫

ભાગ્યમાં કોઈનો ભાગ નથી.

ભાગ્યમાં હોય એટલુંજ મલે.

Every man hath his own planet. (અંગ્રેજી કેહવત.)

यद्दिधेर्मनसि स्थितं[३] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)

ભાગ્યમાં હોય તે ખાય.

ભાગ્યમાં હોય તો ઘર બેઠાં આવે.

Sorte, e dormi.[૪] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

A punadas entran las buenas hadas.[૫] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Loven er de Vaagendes, Lykken er de Sovendes.[૬]

Det er godt at raade naar Lykken er med.[૭] (દે. કેહવતો.)

When good things come, they do so unsolicited ; when they do not come, not one of them appears.(તા. કે.[૮])

آنچه نصيب است بہم مي رسد — گر نستاني بستم مي رسد (ફારસી કેહવત.)

---

૧. નવાઇ. ૨. ભાગર ઉપરથી પસાર થતા રાહદારીઓ પાસેથી કર લેવાને મુકરર થયલો માણસ. ૩. As fate wills it. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 451. ૪. Have luck, and sleep.

૫. Good luck makes its way in by elbowing.

૬. Law helps the waking, luck may come to the sleeping.

૭. It is easy to manage when fortune favours.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 518.

ભાગ્યશાલીને ભુત રલે, ને અક્રર્મીની બૈયર મરે. (અથવા) ભાગ્યશાલીને ત્યાં ભુત રલે, ને અક્રર્મીના પુત તે લાંબા થઇને સુવે. (અથવા) ભાગ્યવાનને ત્યાં ભુત રલે, ને અક્રર્મીના પુત નહિ રલે. (અથવા) ભાગ્યવાનને ભુત રલે, ને અક્રર્મીની બૈયર મરે. (અથવા) ભાગીવાલાના ભુત કમાય, અભાગીના પુત ન કમાય. ૭૨૭૦

A lucky man is stout and fair; and men lend him twice as much as he wants. A luckless man is burnt and spare, and he asks for a loan which no one grants. (ચીનાઈ કેહવત.[૧])

विधिरहो बलवानिति मे मतिः[२] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભાગવારેજા ભુત કમાઈને. (કચ્છી કેહવત.)

ભાગ્યશાલીને પગલે પગલે નિધાન.

Assai ben balla à chi fortuna suona.[૩] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

ભાગ્યાની ભેંસ કીડા પડીને (અથવા, સડી સડીને) મરે. (અથવા) પતીઆલાંની ભેંસ કીડા પડીને મરે. (અથવા) પતીઆલાંનો પાડો સડી સડીને મરે. (અથવા) હાધ્યો[૪] પાડો કીડા પડીને મરે.

L'âne du commun est toujours le plus mal bâté.[૫](ફ્રેંચ કે.)

Asno de muchos, lobos le comen.[૬] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Asno de muitos, lobos o comem.[૬] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

The joint-husband was neglected and died.[૭]

The sheep which was the joint property of two persons, was deserted and dead. (તેલુગુ કેહવતો.[૮])

(ફારસી કેહવત.) دیغ شراکت بجوش نمي آید

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 117.

૨. Lo! Fate is all powerful, that's my mind. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 462.

૩. He dances well to whom fortune pipes.

૪. અરધા ભાગમાં રાખેલો.

૫. The ass that is common property is always the worst saddled.

૬. The ass of many owners is food for wolves.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 272. ૮. *Ibid*, p. 60.

ભાગ્યાની ભેંસ ભુખી મરે.

સાઝેકી હાંડી ચૌરાહેમેં ફુટી. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

ભાગ્યાનો ભેરૂ, ગોપીચંદન ને ગેરૂ. (અથવા) ભાગ્યવાનના ભેરૂ, ગોપીચંદન ને ગેરૂ.

ભાગ્યું ભાણું કંસારે જાય, ને રૂઠયું છોકરૂં માવતરે જાય. ૭૨૭૫

ભાગ્યો, ને અભાગ્યો.

ભાગ્યો વાણિયો દલાલ, ને ભાગ્યો પારસી કલાલ.

ભાગ્યો વાણિંયો દલાલું કરે, ને ભાગ્યો પારસી કલાલું કરે.

ભાગા તલાવમાં કેમરન.[1]

ભાગી ધાડ ઢેડવાડે પડે. (અથવા) ભાગી વાટ[2] ઢેડવાડે કાહડે. ૭૨૮૦

ભાગી પણ ભરવટ, ને તુટો પણ ચીર.

ભાગી પણ ભરૂચ.

ભાગી ભીત પરથી તુટી પડવું.

ભાગી રાતે ભવાડા.

ભાગી હાંલ્લી ચુહલે નહિ ચહડે, ને ખારાં પાણીએ વાલ નહિ ચરે. ૭૨૮૫

ભાગું ગાડું ઢેડવાડે.

ભાગું નથી, તુટું નથી, કટકા થયા ચાર, ચતુર હોય તો ચેત્યો, અણઘડ કરે વિચાર.

ઘડિયાલ વિષેનાં ઉખ્યાનાં તરીકે પણ આ કેહવત વપરાયછે.

ભાગું ભસ્તું.

ભાગું વહાન ભરાય તેટલું.

યાને, પુશકલ, ઘણુંજ.

ભાગે ચોરી મોંઘી ન કેહવાય. ૭૨૯૦

ભાગેલાં ઘેરને સડેલા વાંસનો ટેકો.

---

૧. સુરતમાં કેમરન નામે એક ન્યાયાધીસ થઇ ગયોછે.

૨. પઇડાં ઉપરનો લોહડાંનો પાટો.

ભાગેલાં વહાનનો વીમો, તરી નિકલે કે બુડી જાય.
ભાગેલાં વહાનમાં સવાર થવું.
ભાગોલીયાની ભેંસને બમણા દાના.
ભાગોલે ભેંસ, ને ઘેર ઝડકા. ૭૨૯૫
ભાગાં ઘરમાં ચોર. (અથવા) ભાગાં ઘરમાં ચોર પેસે.

આ કેહવત બે મતલબે વપરાયછે. (૧) લઠડેલી દેહવાળું માણસ કાંઈ નહિ ને કાંઈ રોગને આધીન થાયછે તે દર્શાવવા માટે, અને (૨) એક માણસે પોતાનો વહીવટ વગર તકેદારીએ બગાડ્યો હોયછે ત્યારે તેની ઉપર બીજાં માણસો ગેરરીતનો લાભ લેઈ શકેછે તે દર્શાવવા માટે.

ભાગાં ઘરમાં ભુતની વસ્તી.

In a neglected house, devils take up their abode.(તે. કે.[1])

(ફારસી કેહવત.) خانه خالي ديو مي گيرد

ભાગાં ઘરમાંથી સીક નિકલે કે તહવાથો.
ભાગાં વહાનનો મીસ્તરી.

આવડત વગરનાં માણસ વિષે બોલાયછે.

ભાગાં હાલ્લાંમાં બધા પગ મુકે. ૭૩૦૦

યાને, નબલી હાલતમાં આવેલાં માણસની ઉપર સઉ લાભ લેવા નિકલે.

ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંની શરમ જરા પણ રાખ્યે. (અથવા) ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંનો કાંઇ પણ મહલાજો રાખ્યે. (અથવા) ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંની મરજાદા જરા પણ રાખ્યે. (અથવા) ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંની દાખલ (અથવા, શરમ) નહિ રાખે. (અથવા) ભાજી ખાધી, પણ મૂલ્યાંની મરજાદા નહિ રાખી.
ભાજી મુલા તે કાંઈ ઝાડમાં હોય, ને પોમાડ્યા તે કાંઇ તાડમાં હોય?

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 206.

ભાજી મુલાનું ઝાડમાં ન લેખું.
ભાજીનું પાણી.
પોચ્ચા સ્વભાવનાં માણસના સંબંધમાં બોલાયછે.
ભાટ કરતાં ભાંડ ભલા. ૭૩૦૫
ભાટ, ચારણ, ને કુતરૂં, બાંધી બેસે દ્વાર, ખાય પણ ખસે નહિ, લાજે નહિ લગાર.
ભાટ બ્રાહ્મણનું (અથવા, ભાટ ભેખનું) લાકડું અણપસાજ્યું પેસે, સામું જોતાં ઉભા રહે, ને આવ કેહતાં બેસે. (અથવા) સામું જુએ ત્યાં ઉભા રહે, ને આવો કહે ત્યાં બેસે, ભાટ બ્રાહ્મણનું લાકડું તે વણછોલ્યું પેસે. (અથવા) ભાટ બ્રાહ્મણનું લાકડું વણપેસાજ્યું પેસે, રસ્તે જતાં મલ્યા હોય, તો ઘેર આવીને બેસે. (અથવા) ભાટ ભવાયાનું લાકડું તે અણપેસાજ્યું પેસે, કહ્યું હોય ચોરે આવજો, તો ઘર આવીને બેસે.
ભાટ ભાટ ભાટુડી, કોટે બાંધી ચાટુડી; ચારણ ચારણ ચારણીયા, કોટે બાંધ્યું ઘંટીનું પડ, તોકે' જડતું ન આવ્યું, તોકે' ભારે તો મરશે.
ભાટ, રાજા, ગોલારાણા, શોકડ બેહની નામ, માથાં તુટયાં, અને ફુલ વાગ્યાં, એ પાંચ એક નામ.
ભાટનો બોડો ભાત. ૭૩૧૦
ભાટીઆં, ટાટીઆં, વણકર, ઢેડ, રાતે લડે, ને દાહડે, (અથવા, વહાણે) એક.
ભાટાં, ટાટાં, ને બ્રાહ્મણાં, સઇ, ને સુથારાં, વેંહચણ થોડી ને વઢવાડ ઘણી, ને છઠ્ઠાં પીંજારાં.
ભાઠિયા રે ભાઠિયા! નવ ગજ ઉંડા દાટયા, તોબી નહિ મુવા ભાઠિયા.
ભાઠું તીમલા તોલ, ને પટેલ પંદર ને સોલ.
ભાઠું, ને ખરી બપોરે નાઠું. ૭૩૧૫

ભાઠું રજાલું ગામ, ને જોઇને પાડજો કામ.
ભાઠેના માટીડા આડા, ને માથે છત્યાંના ભારા.
ભાઠેના માટીડા ઝેપી, ને માથે નહિ મળે ટોપી.
ભાઠેના હોય તે માથેના થાય.
ભાઠાંની ખોટ અડાજન પુરી પાડે. (અથવા) અડાજનની ખોટ ભાઠાંમાં પુરાય. (અથવા) ભાઠાંની ખોટ અડાજનમાં. ૭૩૨૦
Was man nicht am Heu hat, hat man am Stroh.[1] (જ. કે.)
ભાઠાંની ભેંસ, તેરવે કે ડુબાડે.
ભાઠાંની ભેંસને મહવાસો આવ્યો.
ભાડ ભુજની ભેંસ, (અથવા, ભાડ ભુતની ભેંસજો) ચરવું થોડું, ને તરવું ઘણું.
ભાડુત, ને હારૂત.
ઘરધણી ભાડુતને ખુશી પડે ત્યારે ખાલી કરાવી શકેછે તેના સંબંધમાં આ કેહવત વપરાયછે.
ભાડુતી ઘોડી ભીંડીબજાર વેર. ૭૩૨૫
યાને, એક નબળું માણસ ગમે એટલું કરવા જાય, પણ તેની શક્તિ ઉપરાંત તેનાથી વધુ નહિ બને.
ભાડેની ગધેડી, ને અરધી રાતે ખદેડી.
ભાડેનું ઘેર ખાલી કરવું.
ભાડાંની વેહલ, ને ઉલાલી મેલ.
ભાણજા એ ભાણજા, ને આધી રોટી તાણજા.
ભાણ્યાએ ભોપ્યું, ને દામલાએ દીઠું. ૭૩૩૦
ભાણા સુથારનો પાટલો.
ભાણાભાઇ ભધેરી,[2] ને પોરિયાં કાહડ્યાં ખધેરી.

---

૧. What we want in hay we make up in straw.
૨. વલસાડની પાસે આવેલું એક ગામ.

ભાણાભાઈ ભુલા.
ભાણાભાઇ હૈયાંના ભોલા, ભુલી ધાધર ને લેઇ જાય ગોલા.[1]
ભાણું જોઇને ભુખ, ને કરવરો જોઇને તરસ. ૭૩૩૫
ભાણે બેસી ભુખ્યો ઉઠે, ચાકરની રાખે માઝા, ઘરની બાયડીથી શરમાય, એ ત્રણે મૂરખના રાજા.
ભાણે ભર્યે ન તોખીઓ, કર ચાટે શું થાય?
ભાણેજ ભાગિયો, (અથવા, ભાગમાં) નહિ, ને જમાઈ લાગિયો,[2] (અથવા, લાગમાં) નહિ.
ભાણેજાં તે તાણેજાં, ને દેખતાં ને માગતાં, ને ન આપતાં તો શાપતાં.
ભાણાં હાંડા જેમના તેમ, ને કથોટની ઉતાવલ પડી. ૭૩૪૦
ભાત કહે મેરા સુરપે ખાના, મેરે ભરોસે ગામ નહિ જાના.
ભાત છોડે, પણ સાથ ન છોડે.
ભાદરવાની ભેંસ.
ભાદરવાની ભેંસ, ચરવું થોડું, ને તરવું ઘણું. (અથવા) ભાદરવાની ભેંસને ચરવાનું થોડું, ને તરવાનું ઘણું.
ભાદરવાની ભેંસ, ને કહલેડાંની મેસ. ૭૩૪૫
ભાદરવાની ભેંસ લીલુંજ દેખે.
ભાદરવાની ભેંસે પાડો જણ્યો.
ભાદરવાનો ભીંડો.

યાને, થોડા વખતનું, લાંબો વખત નહિ ટકે એવું.

ભાદરવે ભટુ, ને આખાડે ટટુ.
ભાભડ ભુંજાની પુંજી, ને માહરી ગાં— નુછી. ૭૩૫૦
ભાભડ ભુંજાની ભઠ્ઠી.

યાને, વગર બિસાદનું, ઘણી ઓછી કિંમતનું.

ભાભરા ભુત જેવું.

---

૧. ગોલો—મટોડીનું એક મોહડું વાસણ. ૨. લાગતો વલગતો.

ભાભા! ઢોરાં ક્યાં ચારીશું? તોકે' સાંનાં ત્યાં.
ભાભા માહરા રલી આવ્યા, ને સોના સાઠ કરી આવ્યા.
ભાભાજી આવો ભાણું કર્યું, તોકે' વગર પાણીએ વહાન તર્યું. ૭૩૫૫
ભાભાજી, ખીર કેવી? તોકે' જે ખાય તે જાણે.
ભાભાજી, નાતરૂં કરો, તોકે' તમારીજ સાથે.
ભાભાજી ભારમાં, તો વહુજી લાજમાં.
ભાભાજી મુઆ, ને ગોદડી પરવારી.
ભાભી ભોલી, ને દીયર દલાલ. ૭૩૬૦
ભાભીજી આંજે, ને હું નહિ આંજું?
ભાભીનો ભાવ, ને ભરતીમાં નાવ.
ભાર ચહડશે, તોકે' વેપારને માથે.
ભાર તેટલી ભલી વાત.
ભાર મુકવો. ૭૩૬૫
યાને, ઉપકાર કરવો.
ભારમલ રીજ્યો, કંકાશ મટયો.
ભારી નમે, ને હલકો ઉંચકાય.
ભારી નામ તો હારીનું.
ભારી હીસ્સલ.
ભારો વેચતાં ભવ ગયો, પણ રાયકાવાડો દેખ્યો નહિ. ૭૩૭૦
ભાલાની અણી, ને ચોખાની કણી, માર્યા વગર રહે નહિ.
ભાવ વધવો.
ભાવ વિના ભક્તિ નહિ.
ભાવ શું છે? તોકે' ધડોજ કોણ કરેછ?
ભાવતું ઓશડ વૈદે કીધું. (અથવા) ભાવતું'તું તે વૈદે કહ્યું.[1] ૭૩૭૫

---

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૪૦૮૩, સફે ૩૯૦.

ભાવી આગલ કોઇ ડાહ્યું નથી. (અથવા) ભાવી આગલ કોઇ ફાવી ગયું નથી.
ભાવી ભુલાવે તેમાં આપણો શું ઉપાય?
ભાવી મિથ્યા થતું નથી.
ભાવે એ રામ, ને નહિ ભાવે એ રામ.
ભાવે એટલું ખાવું નહિ, ને આવડે એટલું લવવું નહિ. ૭૩૮૦
ભિખ (અથવા, ભિખે) તેને ભુખ શી, (અથવા, શાની?)
ભિખ ન આપવી, ને પત્તર ફોડવું? (અથવા) ભિખ ના આપે, ને પત્તર ફોડે.
ભિખ ને ભારો,[1] તે સહવારમાં સારો.
ભિખ, ભારો, ને ભણવું, એ ત્રણે સહવારે.
ભિખ માગતાં ન આવડતી હોય તો તમાકુ ખાતાં શિખ.[2] ૭૩૮૫
ભિખ માગવા કરતાં ભુખે મરવું સારૂં.
ભિખ માગીને ભૈયો કીધો, પડોસણે લુટી (અથવા, છીનવી) લીધો.

A barren woman bore a son, and the small-pox swallowed him up. (કાશમીરી કેહવત.[3])

ભિખ માગે તે હજામડી, ને ઘરણું માગે તે ભિખારડી.
ભિખને માથે ભેઠ.
ભિખનાં હાંલ્લાં સીકે ન ચહડે. (અથવા) ભિખનાં હાંલ્લાં કોઇ દાહડો સીકે ચહડવાનાં નથી. ૭૩૯૦

Bettelsackz ist bodenlos.[4] (જરમન કેહવત.)

The beggar's pot is broken. (કાશમીરી કેહવત.[5])

भिकेची हांडी शिंगेस चढत नाहीं. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. બલતણનો. ૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૩૩૯, સફે ૩૨૨, તથા કેહવત નાં૦ ૫૧૨૬, સફે ૪૭૨. ૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 76. ૪. The beggar's bag is bottomless.
૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 29.

ભિખારણુની છોકરીએ ભાત દીઠો.
ભિખારી ભિખ માગે ત્યાં ચીમોરી પુઠે દોડે, (અને તેને અટકાવે.)
ભિખારી ભિખારી (અથવા, ભિખારી ભાઇ) મેર મેરીઆં.
ભિખારીનો આયો દુવો, ને ખારીમાં ખોદાયો કુવો.
ભિંગડાં જેવા રૂપિયા. ૭૩૯૫
ભિંગડાં[૧] જોઇને ભીંગ[૨] ફેરવે.
ભીખાજી બનવું.
ભીખાજીનાં ગાડાંને ખસખસની ઠેસ લાગી, ને વહરીઆલીએ માથું ફાડું.
ભીત કાપીનેબી પસ્તાયો, ને બાંધીનેબી પસ્તાયો.
ભીત જોઇને ભાર મુકવો. ૭૪૦૦

Ondt er at stötte sig til ludende Væg.[૩] (ડેનીશ કેહવત.)

ભીત પરની ધલોડી, ને તુંને કોણે અલોડી?
ભીત વિના ભાર ન ઝીલાય.
ભીત હોય તો ભાર ઝાલે, (અથવા, ઝલાય,) ટટ્ટી હોય તો તુટી પડે.
ભીતને પણ કાન હોયછે.[૪]

Les murs ont des oreilles.[૫] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Die Wände haben Ohren.[૫] (જરમન કેહવત.)

ભીતે નામાં. ૭૪૦૫

નહિ શિખેલાં, અને આવડત વગરનાં માણસને વિષે બોલાયછે.

ભીમ ખાય, ને શકુની અ—.
ભીમજી પદમ, લુચ્છો કુબીલો, ને ચોટું કટમ.[૬]
ભીમપોરનો હરમાન.

માતેલાં માણસને વિષે બોલાયછ.

ભીમભાઇનાં ભેટડાં, ને જીવના જાન.

---

૧. પઇસા. ૨. નેણ. ૩. It is bad to lean against a falling wall.
૪. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના૦ ૪૩૫૪, સફે ૪૧૧. ૫. Walls have ears. ૬. કુટુંબ.

ભીલની ભૈયારી, ને જીવનો જાન. ૭૪૧૦

ભીલનું ભાલોડું સોંસરૂં ઉતરે.

ભીલાંમાંનો દાગ લાગો તે કાંઇ ફીટે નહિ.

યાને, એક વખત આબરૂ ગઈ તે કાંઈ પાછી આવે નહિ.

ભુખ ગઇ ત્યારે ભોજન, ને પ્યાસ ગઇ ત્યારે પાણી, ને એ વાત તો મેં જાણી.

ભુખ ગઇ ભોજન મીલી, થંડ ગઈ મીલી કબાહ, જોબન ગઇ ને તિર્યા મીલી, એ તીન્નોકુ આગ લગા. (અથવા) ભુખ ગઇ ત્યારે ભોજન આવ્યું, ને જોબન ગયું ત્યારે જોરૂ આવી, ને ટાહડ ગઇ ત્યારે ડગલો મલ્યો.

Mostaard na den maaltijd.[1] (ડચ કેહવત.)

उत्तीर्णेच जलेपारे नौकया किं प्रयोजनं[2] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભુખ ગઈ ભોજન મીલી, જારા ગઈ કબાઈ, જોબન ગઈ તિર્યા મીલી, તીનો દિયો ભાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુખ ઘણી હોય, પણ બે હાથે ન ખવાય. ૭૪૧૫

ભુખ ન ગણે ભાખરો.

ભુખ ન જાણે એઠો ભાત, તરસ ન જાણે ધોબી ઘાટ, પ્રીત (અથવા, એશક) ન જાણે જાત કજાત, નિંદ ન જાણે તુટી ખાટ.

ભુખ ન જાણે ભાવતું, ને પ્રીત ન જાણે જાત, ઉંઘ ન જાણે સાથરો, જ્યાં સુતા ત્યાં રાત.

ભુખ ના જુએ ભાખરો, ને ઉંઘ ના જુએ સાથરો.

Does hunger appreciate flavours, or sleep enjoyment ?[3]

When hungry, curry is not needed, nor a mat when sleepy. (તામીલ કેહવતો.[4])

---

૧. After meat comes mustard.

૨. After the stream has been crossed what is the use of the boat on the other side ? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 387.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 415. ૪. *Ibid*, p. 414.

ભુખ ને ઉંઘ વાલી (અથવા, વાલીને) લે. ૭૪૨૦
ભુખ ભિખ મંગાવે.
ભુખ મનાવે દુખ.
ભુખ રાંડ ભુંડી, આંખ જાય ઉંડી, પગ થાય પાણી, ને આંસુ આવે તાણી.
ભુખ વગરનું ભોજન, ને કંઠ વગરનું ગાવું.
ભુખ વિનાનું ખાવું, ને મન વિનાનું ગાવું. ૭૪૨૫
ભુખ સરજ્યું ઢોર, ને દુખ સરજ્યું માણસ.
ભુખ્યાને ભોજન, પ્યાસાને પાણી, નાગાને વસ્ત્ર, એ સ્વચ્છ ઈનસાની.
ભુખ્યું અખાજ ખાય.

Hungry dogs will eat dirty puddings.
A hungry dog will eat dung. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Asino che ha fame mangia d'ogni strame.[1] (ઈતાલ્યન કે.)
Asno, que tem fome, cardos come.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

ભુખ્યું ઢોર વાર કરડે, (અથવા, મરડે.)
ભુખ્યું તેને કાંઇ ના દુખ્યું. ૭૪૩૦
ભુખ્યો કેહશે ધરાઈશ નહિ, ને ધરાયલો કેહશે ખાઇશ નહિ. (અથવા) ભુખ્યો જાણે ધરાઇશ નહિ, ને જમ્યો જાણે ખાઇશ નહિ.
ભુખ્યો બ્રાહ્મણ ગામ બાળે, ને ભુખ્યો કોલી ઘર લુટે.
ભુખ્યો બ્રાહ્મણ દેવને વેચે.
ભુખ્યો બ્રાહ્મણ, ને ધરાયો વાણિયો, છેડવો નહિ.
ભુખ્યો બંગાલી ભાત ભાત પોકારે. ૭૪૩૫
ભુખ્યો ભરડાને જાય.
ભુખ્યો ભાટ ગામ બાળે.
ભુખ્યો ભાટ પોકારે.

૧. A hungry ass eats any straw.
૨. The ass that is hungry eats thistles.

ભુખ્યો મુરી (અથવા, ભારી) વેચે, ને ધરાયલો ઉધાર માગે.

ભુખ્યો શું પાપ નહિ કરે? ૭૪૪૦

A hungry man is an angry man. (અંગ્રેજી કેહવત.)

De tout s'avise à qui pain faut.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Den Hungrigen ist nicht gut predigen.[૨] (જરમન કેહવત.)

Can confidence be placed in a hungry man?[૩]

Extreme hunger will induce a man to break through a stone wall and steal. (તામીલ કેહવતો.[૪])

ભુખ્યો સિંહ તરણું ન ખાય.

ભુખી કુતરી ભોટીલાં ખાય.

ભુખી કોહલી વરૂ પર દોડે.

ભુખી તો ભુખી, પણ સખે તો સુતી.

ભુખી નોતરી, ને કાખમાં (અથવા, હાથમાં) ભાંણું.[૫] ૭૪૪૫

ભુખી બીલાડી, ઉંદરની લાડી.[૬]

ભુખું ડાંસ.

ભુખું માણસ (અથવા, મનખ) રજાલું.[૭]

ભુખે પાહન કુમલા.

ભુખે પેટે એરડી, તો જાણે નરી શેરડી. ૭૪૫૦

ભુખે પેટે રાબ ને છાસ, તે તો થઇ વાખ રે વાખ! ને ધરાયલે પેટે દહી ને ધાન, તે તો થયું દાકાદોર.

ભુખે બેહરામ મરતા હશે.

ભુખે[૮] બોર, ને ધરાએ[૯] કાકડી (ખવાઇ શકાય.)

---

૧. A man who wants bread is ready for anything.

૨. There is no good in preaching to the hungry.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 415. ૪. *Ibid*, p. 192.

૫. જમવાની થાલી. ૬. જુઓ કેહવત નાં૦ ૮૩૪, સફે ૭૧.

૭. ઓશ્યાલું. ૮. ભુખા હોઇએ ત્યારે.

૯. ધરાયલા હોઇએ ત્યારે.

ભુખે ભરડો ભાવે, ને ઉંઘ ઉકરડે આવે.

Hunger finds no fault with the cookery.

Hunger makes raw beans relish well. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Il n'y a sauce que d'appétit.[૧]

A bon appétit il ne faut point de sauce.[૨] (ફ્રૅંચ કેહવતો.)

Honger is de beste saus.[૨] (ડચ કેહવત.)

La fame è il meglior intingolo.[૨]

La fame muta le fave in mandole.[૩] (ઈતાલ્યન કેહવતો.)

Hunger ist der beste Koch.[૪] (જરમન કેહવત.)

The hungry man will not refuse leavings. (તેલુગુ કે.[૫])

A hungry man is glad to get boiled wheat.[૬]

Hunger and cold make men glad of any kind of food or clothes. (ચીનાઈ કેહવતો.[૭])

(ફારસી કેહવત.) گرسنه را نان تهی کوفته است

ભુખ્યો ન નારે મખ્યો. (કચ્છી કેહવત.)

ભૂખેકો ક્યા રૂખા, ઔર નિંદકો ક્યા તકિયા?

ભૂખકો ભોજન ક્યા, નિંદકો તકિયા ક્યા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

भुकेलें भूत कोंडबुळ्याला राजी. (મરાઠી કેહવત.)

ભુખે મરતી નાતરે જાય, ને ધરાયો માટી ઉધારે માગે. ૭૪૫૫

ભુખે મરતી ભઇડાને જાય.

ભુખે મરતો ચોરી શિખે.

ભુખે મરતો છોકરાં વેચે.

ભુખે મરતાંને છોકરાં ઘણાં.

---

૧. No sauce like appetite. ૨. Hunger is the best sauce.

૩. Hunger transmutes beans into almonds.

૪. Hunger is the best cook.

૫. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 7.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 58. ૭. *Ibid*, p. 438.

ભુખે મરવા કરતાં ભાલે મરવું સારૂં. ૭૪૬૦
ભુખે મરવું, ને સુખે સુવું, (અથવા, ભોંય સુઈ રેહવું.)
ભુખે મરે, ને મોજ કરે.

A proud mind and a poor purse are ill met. (અંગ્રેજી કે.)
No oil in the house, and the band plays.[1]
Begging and riding upon a horse. (કાશમીરી કેહવતો.[2])
Not a morsel to eat, but *Atakali* for his head.[3]
Not a grain to eat, but scented oil for his mustaches.[4]
Do people that live on porridge keep men to hold up their mustaches? (તેલુગુ કેહવતો.[5])
He has gruel to drink, and washes his mouth with rose water. (તામીલ કેહવત.[6])
માંડ ન જૂરે તાડી. (બિહાર કેહવત.[7])

ભુખેસે પુછા દો ઓર દો ક્યા, કહા ચાર રોટીયાં.
ભુખો સિપાહી ભાંગ પોકારે, ને ભુખો શું નહિ પાપ કરે.
ભુખા બંગાલી ભાત ભાત પુકારે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
ભુંગલ વિનાની ભવઇ. ૭૪૬૫
ભુંજ્યો પાપટ પણ (જેનાથી) નહિ ભંજાય, (એવું નબલું, વગર હિમ્મતનું, અથવા, વગર આવડતનું માણસ.)
ભુંજીને વાવવું.
ભુંજેલું બીયું રોપ્યાથી ઉગી શકતું નથી.
Like roasted corn sown. (કાશમીરી કેહવત.[8])
ભુંજીને વાવે તે ક્યાંથી ઉગે?

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 67.
૨. *Ibid*, p. 67. ૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 185.
૪. *Ibid*, p. 293. ૫. *Ibid*, p. 4. ૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 244. ૭. Christian's *Behar Proverbs*, p. 16.
૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 213.

ભુંડ, ભાઠેલો, ને બાંડો સાપ, એનો વિશ્વાસ કરવો નહિ. (અથવા) ભુંડ, ભાઠેલો, ને બાંડો સાપ, એનો વિશ્વાસ કરે તેનો ગધેડો બાપ.

ભુંડનું છાણુ, નીપણે નહિ કે થેપણે નહિ. (અથવા) ભુંડણનું છાણુ લીપ્યામાં આવે નહિ, ને થાપ્યામાં આવે નહિ. ૭૪૭૦

ભુંડનો ખાનાર બેશરમ.

ભુંડનાં છાણનો ખપ પડ્યો, ત્યારે ભુંડ ઉકરડે અ—.

Ask a kite for a feather, and she 'll say, she has but just enough to fly with. (અંગ્રેજી કેહવત.)

When sought after, many become proud. (તેલુગુ કે.[૧])

If a monkey be asked for his droppings for medicinal purposes, he will leap from branch to branch.

(તામીલ કેહવત.[૨])

ભુંડા ચોરને રૂડા (અથવા, ભલા) શુકન ન મલે. (અથવા) ભુંડા દેવને કાંઇ રૂડા સગન હોય?

ભુંડા તે કદી રૂડા નહિ થાય.

ભુંડા મરદ, ને આંખે દરદ. ૭૪૭૫

Böse Augen sehen nie nichts Gutes.[૩] (જરમન કેહવત.)

Ondt Oie skal intet Godt see.[૪] (દેનીશ કેહવત.)

ભુંડા માણસનું કાલું મોહ.

ભુંડાથી નહિ બીહવું, પણ ભુંડાનાં ફેલથી (અથવા, ભુંડાની બોલઇથી) બીહવું.

બુરેકી બુરાઈસે ડરિએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુંડાના દોસ્ત ઘણા, ને ભલાના દુશ્મન ઘણા.

ભુંડાના નામ પર મીંડું, (અથવા, ધુલનો ખોબો.)

---

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 93.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 252.

૩. Bad eyes never see any good.

૪. An evil eye can see no good.

ભુંડાના નામ પર મરોડું વાલવું. ૭૪૮૦

Bear with evil, and expect good. (અંગ્રેજી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) سگ گزنده بهمان به که آشنا باشد

ભુંડાની જડ છે.

He sucked evil from the dug. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભુંડાની પાસેરી ભારી.

ભુંડાની સાથે ભલાઇ કરવી તે ભલાંની સાથે ભુંડાઈ કરવા બરાબર છે.

He that spares the bad, injures the good.

To favour the ill is to injure the good. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Qui épargne le vice, fait tort à la vertu.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

He who liberates the wicked injures the innocent.(તા. કે.[૨])

نیکوی با بدان کردن چنان است که بد کردن
بجای نیک مردان (ફારસી કેહવત.)

उपकारेण नीचानामपकारोहि जायते ।
पयः पानं भुजंगानां केवलं विषवर्धनं[૩] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભુંડાને ઘેર ભુંડો પરોણો.

ભુંડાઇનો બદલો ભલાઇથી વાલવો. ૭૪૮૫

Better suffer ill than do ill. (અંગ્રેજી કેહવત.)

You should do good even to him who has done you evil. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

If thine enemy be hungry, give him bread to eat; and if he be thirsty, give him water to drink.—Prov. xxxv, 21.

---

૧. He who spares vice wrongs virtue.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 362.

૩. By doing good to the base men, evil results; the drinking of milk is to snakes only an increase of poison. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 389. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 14.

ભુંડાને મોહડે ધુલ નાખવી.

ભુંડી ભાંજગડ, ને કુરો કુથલો. (અથવા) કોહયો કાઠો, ને ભુંડી ભાંજગડ.

ભુંડી રાંડને ભાઇ ઘણા.

ભુંડી રાંડનાં લગન, ને સોલસે વધન. (અથવા) રાણીનાં લગન, ને સોલસો વધન.[૧]

ભુંડી રાંડે બમણો વરો. ૭૪૯૦

A man can never thrive who has a wasteful wife.(અં.કે.)

ભુંડી રાંડે ભવ બળ્યો.

The good or ill hap of a good or ill life, is the good or ill choice of a good or ill wife.

Smoke, raining into the house, and a scolding wife, will make a man run out of doors. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Fumée, pluie, et femme sans raison, chassent l'homme de sa maison.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Acqua, fumo, e mala femmina, cacciano la gente di casa.[૩] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

Humo y gotera, y la muger parlera, echan al hombre de su casa fuera.[૪]

Quien mal casa, tarde enviuda.[૫]

A quien tiene mala muger, ningun bien le puede venir, que bien se puede decir.[૬] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

---

૧. જુઓ કેહવત નં૦ ૪૯૨૩, સફે ૪૫૫.

૨. Smoke, floods, and a troublesome wife, are enough to drive a man out of his life.

૩. Water, smoke, and a vicious woman, drive men out of the house.

૪. Smoke, a dripping roof, and a scolding wife, are enough to drive a man out of his life.

૫. He who marries ill, is long in becoming widowed.

૬. He who has a bad wife can expect no happiness that can be so called.

Die een kwaad wijf heeft, diens hel begint op d'aarde.[૧]

Rook, stank, en kwaade wijven zijn die de mans uit de huizen drijven.[૨] (ડચ કેહવતો.)

Ond Kone önsker Mandens Hæl til Gaarde og ikke hans Taa.[૩] (ડેનીશ કેહવત.)

She is not his mate but his fate. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

A reproachful wife may fitly be called Yama. (તા. કે.[૫])

When a man's vessel is upset and its masts broken, he is poor for a time; but when a man marries a bad wife he is poor for life. (ચીનાઈ કેહવત.[૬])

A passionate wife is as bad as a house that leaks.

(બદ્ધ કેહવત.[૭])

زن بد در سرای مرد نیکو — هم درین عالم است دوزخ او (ફારસી કેહવત.)

दुष्टा भार्या शठं मित्रं भृत्योहंकारसंयुतः ।
ससर्पे च गृहे वासो मृत्युरेव न संशयः[૮] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભુંડી રાંડે ભાંડવાડ, ને ભુંડા ધણીએ મંદવાડ.

ભુંડું તાકે તેનું ભુડું થાય.

An ill life, an ill end.

Harm hatch, harm catch. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. Who has a bad wife, his hell begins on earth.

૨. Smoke, stench, and a troublesome wife are what drive men from home.

૩. A bad wife wishes her husband's heel turned homewards, and not his toe. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 36.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 369.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 374.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 21.

૮. A wicked wife, a false friend, a servant with pride, living in a house with a snake are (causes of) death, without doubt. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 415.

He who wishes evil to another man, will suffer his own loss. (કાશમીરી કેહવત.[૧])

When you meditate another's ruin, your own will soon follow. (તામીલ કેહવત.[૨])

(ફારસી કેહવત.) بدخواه کسان بهیچ مقصد نرسد

ભુડું ભાખે, ને ભુડું ચાખે.

Do evil, and look for like. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભુંડું મરે નહિ, ખોટું ખોવાય નહિ.[3] ૭૪૯૫

Ukrud forgaaer ikke.[૪] (દેનીશ કેહવત.)

ભુંડે મોહડે ભાવટ, ને લુખે મોહડે લાડ.

ભુંડો કે ભલો, પણ પેટનો.

ભુંડો કોહલ[૫] ગલે ઘાલવો.

ભુંડો ભટકે, ને ભોલો ભોલાય.

ભુંડો ભુંડાનો ભાવ ભાંજે. (અથવા) ભુંડાંનો ભાવ તે ભુંડાંજ ભાંજે. ૭૫૦૦
યાને, ભુંડો ભુંડાને પેશ આવે.

A bad Jack may have as bad a Jill. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભુંડો ભુંડાઇ ન છોડે, તો ભલાએ ભલાઇ કાંય છોડવી?

A good man will requite a gift; an ill man will ask more. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બદ બદીસે ન જાએ તો નેક નેકીસેભી ન જાએ. (હિંદુસ્થાની કે.)

ભુંડો ભુંડાશ મુકે નહિ.

ભુંડો ભૈયો ભડકે ઘણો, ને ખોટો રૂપિયો ચલકે ઘણો.

ભુંડો ભૈયો ભસક્યો, ને મણનો ટોપલો ધસક્યો. (અથવા) ભુંડો ભૈયો ભસકે, તો મણનો ટોપલો ધસકે.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 242. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 266.

૩. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૮૦૯, સફે ૧ ૪. ૪. Weeds never die out. ૫. મોહટો ઉંદર.

ભુંડો ભૈયો વેઠાય, પણ ભુંડી રાંડ નહિ વેઠાય. ૭૫૦૫
ભુંડો ભૈયો વેઠે, તો ભાજી પાલો દેખે.

યાને, એક ઓરત પોતાના ભુંડા ભરથારને લેઈ ચલાવે તો તેનાથી ગુજરાણ જોગું પણ તે મેલવી શકે.

ભુંડો વર રાંડ પર શૂરો.

When the kind husband went to the wars, he hung the mortar round his wife's neck. (તેલુગુ કેહવત.[૧])

ભુંડાં કામ ભાણકીનાં.
ભુંડાં જીવતર થાને મરવું ભલું.[૨]

An honourable death is better than an inglorious life. (સૉક્રેટીસ.)

ભુંડાં માણસથી ભુતબી નાહસે. (અથવા) ભુંડાંથી ભુત નાહસે. ૭૫૧૦
ભુંડાં મહોને ભડકું, ને હવાડાનું પાણી.
ભુંડાં લખ્ખણ જલદી લેવાય.

In learning what is good, a thousand days are insufficient; in learning what is bad, an hour is too much. (ચી.કે.[૩])

ભુંડાંથી સૌ બીહે.

હરામઝાદેસે ખૂદાભી ડરતા હઐ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુંડાંના માગનારનું ભુંડુંજ થાય.

God permits the wicked; but not for ever. (અંગ્રેજી કે.)
A qui veut mal, mal arrive.[૪] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Chi mal pensa, mal abbia.[૫] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
The deity will destroy those that injure others. (તા. કે.[૬])

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 202.
૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૯૨૮, સફે ૧૩૭.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 250.
૪. Evil reaches him who wishes ill.
૫. Evil be to him who evil thinks.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 266.

ભુંડાંનું મોહ કાલું. ૭૫૧૫

ભુંડાંમાં ભુંડી ભુખ.

ભુત કરતાં ડાકણ ડાહી.

Shall the goslins teach the goose to swim?

Teach your grandam to spin.

Teach your grandame to suck eggs. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

A disciple greater than his Guru. (તેલુગુ કેહવત.[૧])

હોઆ લા કબેલવે ગાઢ. (બિહાર કેહવત.[૨])

ભુત નાહઠો, ને પલીત જાગો.

ભુત પર ચીઠ્ઠી, ને ધુલ પર લીપણું.

જુઠ્ઠા વાયદાના સંબંધમાં બોલાય છે.

ભુત પાયને ડાકણ ડાહી, ને એક વેત અતકું વ્યાઈ, (અથવા, એક મહિનો આગલ વ્યાઇ.) ૭૫૨૦

ભુત ભરકલું.

યાને, ભુતની માફક ઘડીઘડીએ દેખાવ દેનાર, અને વલી પાછું અણદીઠ થનાર માણસ. એવો વેહમ છે કે ભુત ઘડી ઘડીમાં ભરકલાં (બળતાં) ના આકારમાં નજરે પડેછે, અને વલી તેજ પળે બુજાઈ જઇને અણદીઠ થઈ જાયછે.

ભુત ભરાવો.

ભુત ભાઇની યારી, ને જીવનો જાન.

ભુત ભુસકા મારે, ને હરમાન હડીયો કાહડે.

મુફલેસ હાલતવાલું માણસ પોતાની હાલત સારી છે એવું દેખાડવા જુઠી વડાઈ કરે ત્યારે એમ બોલાય છે.

ભુત મરે, ને પલીદ જાગે. ૭૫૨૫

ભૂત મરે, ને પલીત જાગે. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 341.

૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 55.

ભુતના હાથમાં નિશાની. (અથવા) ભુતના હાથમાં મશાલ (અથવા, નીસરણી) આપવી.

એકે રાકસ, દુસરે હાથમેં લુકવારી. (બિહાર કેહવત.[1])

ભુતની પેઠે ભડકવું.

ભુતની માફક છેડાઇ પડવું.

ભુતની માફક ભમવું.

ભુતનું મન બાકલે રાજી. ૭૫૩૦

ભુતને પીપલા ઘણા.

ભુતને બાકલાંનું નૈવેદ્ય.

ભુતનો ભરૂસો. (અથવા) ભુતનો ભરૂસો ને એનો ભરૂસો (બરોબર.)

ભુતનો ભાઇ.

ભરૂસા વગરના માણસના સંબંધમાં બોલાય છે.

Like the secundine of a cat, no one can get it. (કા. કે.[2])

ભુતનો ભાઇ વડાવો. ૭૫૩૫

ભુતનો વાસો પીપલા હેઠલ. (અથવા) ભુતનું ઠેકાણું આમલી. (અથવા) ભુતનું રેહઠાણુ ઓરડીમાં. (અથવા) ભુતનો અવાસ પીપલે.

Wealth is in the houses of merchants, demons are in banyan trees. (તામીલ કેહવત.[3])

In winter the idle slave will always be found in the ingle nook ; in summer the missing buffalo will be found in the mud pool.[4]

ભુતનાં વડાવાં.

ધંધા વગરનાં, ભટકતાં માણસની વિરૂદ્ધમાં બોલાય છે.

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 61.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 34. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 317.

૪. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

ભુતાં ન દેખાં હોય તો દેખ ભરવાડાં.
ભુરી ભેંસ, ને ચાંદવો પાડો, આંધલી દોહનારી, ને ગોવાલ્યો બાંડો.
ભુલ ચુક લેવી દેવી. ૭૫૪૦
ભુલ તો બ્રાહ્મણુની પણુ થાય.
ભુલનો ભોગવટો નથી.
ભુલાસરમાં ભુલા પડ્યા, ને આંખે આવ્યા તમ, સાણંદીયા તો સામા મલ્યા, તે જાણે મોહટા જમ.
ભુલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણો.

If you miss your way, go back to the beginning of the road. (મલઈ કેહવત.[1])

ભુલજે ત્યાંનું ગણજે. (કચ્છી કેહવત.)

ભુલ્યો (અથવા, ચુક્યો) ઘા એરણુ ખમે. ૭૫૪૫

હુકલ ચોટ નેહાઈ પર. (બિહાર કેહવત.[2])

ભુલી બેહનનાં ભામણાં, ને તેલ, કંટોલ, ને આમલાં.
ભુલો જોગી બમણો લાભ.

ભુલા જોગી દુના લાભ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુલાં ચુકાંનાં માબાપ.
ભુલાં પડેલાંને મન દસે દિશા.
ભુવાનું માન જાગરીઆ વધારે. ૭૫૫૦
ભુવો ધુણે, તોએ નાળિયેર તો ઘર ભણીજ નાખે.
ભુવો ભુવાનું કહે, ને જાગરીઓ જાગરીઆનું કહે.
ભે[3] વિનાની પ્રીત નહિ.
ભેજાંની કહરી કરવી, (અથવા, થવી.)
ભેજાંનું દહી કરવું, (અથવા, થવું.) ૭૫૫૫
ભેજાંનો ખીમો કરવો, (અથવા, થવો.)

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 8.
૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 11. ૩. ભય.

ભેજાંમાં કીડો ચવડવો.

ભેજાંમાં તરેલ પડીછ.

His brains are addled. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ભેલમ ભેલનો ખીચડો.

ભેલમ ભેલાની જાત્રા. ૭૫૬૦

ભેંસ આગલ ભાગવટ, ને અંધા આગલ આરસી.

Il est tout prêché qui n'a cure de bien faire.[1] (ફ્રેંચ કે.)

Will a dog understand the Vedas, although born in a Brahman village?[2]

Like reciting a portion of the Vedas to a cow about to gore you. (તામીલ કેહવતો.[3])

Like fiddling to a buffalo. (કેનેરીસ કેહવત.[4])

ભૈંસકે આગે બેન બજાવે, બૈઠી ભૈંસ પાગુરાય. (બિહાર કેહવત.[5])

ભેંસકે આગે બીન બજાએ ભેંસ જગાલી કરે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભેંસ આવ્યા આગમચ ખુંટો દાટવો.[6]

Sell not a bear's skin before you have caught him. (અં. કે.)

Far conto dell' uovo non ancor nato.[7] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Hij telt zijne kiekens, eer de eijers gelegd zijn.[8] (ડચ કે.)

No kite anywhere, but the kite's nest ready. (કા. કે.[9])

You bid me plough the dry land before the ox is bought.[10]

You publish the price of *ghee* before buying a buffalo. (તામીલ કેહવતો.[11])

(ફારસી કેહવત.) آهوي ناگرفته مي بخشد

૧. He is past preaching to who does not care to do well.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 5. ૩. *Ibid*, p. 437.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 18.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 24.

૬. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના૦ ૨૦૪૧, સફે ૧૯૨. ૭. Don't reckon your eggs before they are hatched.

૮. He counts his chickens before they are hatched.

૯. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 65.

૧૦. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 152, ૧૧. *Ibid*, p. 153.

ભેંસ કુદે તે ખીલડાને જોરે, (અથવા, ખીલાને બળે.)
   ખૂંટા કા બલે બછવો કૂદેલા. (બિહાર કેહવત.[૧])
   વછ કુડે ખીલેજે બર. (કચ્છી કેહવત.)
ભેંસ કુદે તે ખુંટા ઉપર, (અથવા, ખીલા ઉપર.)
ભેંસ ચારે ભાણુજી, ને વરત ખાય મુસો. ૭૫૬૫
ભેંસ દોડે તે ખુંટાના બળ પર, ને ખુંટો તો ભાગેલો.
ભેંસ પદમની, ને ચુવા આશક.
ભેંસ પાણીમાં છે, ને તેની કિંમત થાયછ.
ભેંસ ભાગોલે, છાસ છાગોલે, ને ઘેર ધમાધમ.[૨] (અથવા)
   ભેંસ ભાગોલે, છાસ છાગોલે, ને ઘેર ઝડકા.
ભેંસ મુંડતાં વાર કેટલી? ૭૫૭૦
ભેંસ લેવી દોહીને, ને બલદીયા લેવા જોડીને.
ભેંસડાંને દરાઝ નહિ, ને શ્રાવકને શરાધ નહિ.
ભેંસના ડોલા જેટલું (નાધલું ગલાસ, વગેરે.)
ભેંસની અગાડી ભાગવત, ને કપાસીઆનો ટોપલો.
ભેંસની ઉપર ઉનું પાણીબી સરખું, ને ટાહડું પાણીબી સરખું. ૭૫૭૫
   A good day will not mend him, nor a bad day impair him. (અંગ્રેજી કેહવત.)
   A laver la tête d'un âne on ne perd que le temps et la lessive.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)
   Chover no molhado.[૪] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
   As it rained on a buffalo. (તામીલ કેહવત.[૫])

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 227.
૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતકમાલા તથા બોધ વચન," સફે ૪.
૩. To wash an ass's head is but loss of time and soap.
૪. To rain upon the wet.
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 153.

Rain that falls on the sand. (મલઈ કેહવત.[1])
પાડેજી પુઠ તે પાણી. (કચ્છી કેહવત.)
ચિકને ઘડે પર પાની. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભેંસની જાત.

થંડાં સ્વભાવનાં માણસને માટે બોલાય છે.

ભેંસની ભેંસ લાવજો, ને રૂપિયા પાછા લાવજો.

ભેંસનું પાપ ગાયને નડે.

ભેંસનું પુછડું.

Trust not to a broken staff. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Could you swim over the Godaveri by catching hold of a dog's tail ? (તેલુગુ કેહવત.[2])

ભેંસનું મુ— ભેંસ પીએ. ૭૫૮૦

ભેંસને માથે પાણી.

ભેંસનો પગ ભાગ્યો તે ભલાંને કાજે. (અથવા) ભેંસનો પગ ભાગ્યો, તોકે' સારાંને વાસ્તે.

ભેંસનાં મોહ આગલ ભાગવત ?

ભેંસનાં સીંગડાં ભેંસને ભારી નહિ પડે. (અથવા) ભેંસનાં સીંગડાં કાંઈ ભેંસને ભારી પડે?

म्हैशीची शिंगें म्हशीस जड नाहींत. (મરાઠી કેહવત.)
ભેંસકો અપને સીંગ ભારી નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
મેહે મેનજા સિંગ ભારી ન પોન. (કચ્છી કેહવત.)

ભેસપતવાર, દાદાર હોરમજદનો મલત્યો વાર. ૭૫૮૫

ભેંસો છોડીને ખીલાનાં દાન કર્યાં.[3]

He steals a goose and gives the giblets in alms.
He steals a hog and gives away the feet in alms.
(અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 7.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 115. ૩. જુઓ કેહવત ના૦ ૭૬૩, તથા તેની મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૬૪.

Das Leder stehlen, und die Schuhe um Gottes willen vergeben.[૧] (જરમન કેહવત.)

Rubar il porco, e darne i piedi per l'amor di Dio.[૨] (ઈ. કે.)

Furtar o carneiro, e dar os pés pelo amor de Deos.[૩] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Like killing cows and giving away sandals (made of the hide.) (તેલુગુ કેહવત.[૪])

ભૈયો બૈયર વચ્ચે છોકરૂં ગેપ.

The large pot disappeared in the midst of three. (તે.કે.[૫])

ભો બો પીછે ડાલા. (અથવા) ભો હોતા સો ડાલ દીયા.

ભોઇને ઘેર વેહા, ને ફકોરો જુંજમારો કરે.

ભોગ ફીટે, વૈદ ભેટે. ૭૫૯૦

ભોગ્યા વરને અસીસે સાત્રરણી.

ફોકટની લાહેરી કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

ભોગવે તે ભાગ્યશાલી.

ભોજન જમાડીને દખણા, (અથવા, દખણા આપે.)

ભોણે આવ્યું તે જમવું, ને કરમે આવ્યું તે વેઠવું.

ભોણે ભુખ્યો, ને તલાવે તરસો. ૭૫૯૫

The fish dies from thirst in the river. (કાશમીરી કેહવત.[૬])

Crier famine sur un tas de bled.[૭] (ફ્રેંચ કેહવત.)

ભોંય પડ્યો પો— ધુલ લઇને ઉઠે.

ભોંય ભારી પડવી. (અથવા) ભોંય ચાલવી ભારી પડે.

૧. To steal the leather, and give away the shoes for God's sake.

૨. To steal the pig, and give away the pettitoes for God's sake.

૩. To steal a sheep, and give away the trotters for God's sake.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 149.

૫. *Ibid*, p. 306.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 63. ૭. To cry famine in a heap of corn.

ભોંય સખણી,[1] ને લોટણી, ને ઘોલિયે સુવે દંડોલી,[2] ને સેજ પર સુવે શેઠાણી.

ભોંયમાં ભરાઈ જવું, (અથવા, દટાઈ જવું.)

ભોંયરાંમાં નાગી થઇને નાચે પણ કાંઇ છાનું રહે? (અથવા, છાનું નહિ રહે.) ૭૬૦૦

ભોંયે પડ્યા કાંઇ ભોંયે નહિ રેહવાના.

અને, હલકી, ગરીબી હાલતમાં હોય તે કાંઈ તેજ હાલતમાં હંમેશ રેહતા નથી.

He that falls to-day may be up again to-morrow.

No man lives so poor as he was born. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

ભોંયે પડ્યું ભાગ્યનું, જડે તેના બાપનું.

ભોલા આપે ચડવા, ને દેખડાવે ડોલા. (અથવા) ભોલો આપે ચડવા, ને લઇ જાય ગોલા. (અથવા) ભોલો દેખાડે ગોલો, ને આપે ચડવો.

ભોલા કાહડે ડોલા.

ભોલા નાથ. ૭૬૦૫

ભોલા ભટ, ને ખાટા ભટ.

ભોલા ભાલે ભુત, ને ભણેલા ભાલે તુત.

ભોલું ભટાક. (અથવા) ભોલું ભટ.

ભોલે ભાવે રામૈયા.

ભોલો ભોલાનો ભાઇ, ને ભોલાએ અક્કલ ગુમાઇ. ૭૬૧૦

ભોંસવું ને કરડવું બંને ન બને.

ભંગીકા બોલ્યામાં ઢંગ નહિ કે અફીણી રાહ પડે.

ભંગીકી જોરૂ રંગી, અફીણીઆકી જોરૂ રાંડ, દારૂવાલેકી જોરૂ યું કહે, કે આયા મેરા ગડગડતા સાંઢ.

---

1. હલકી વરણની ડુબરી.
2. ઢોરીયાંની જાતવાળી સ્ત્રી. એ જાત ડુબરાંની જાત કરતાં ચહડતી ગણાયછ.

ભંગીને ભુખ ભાંગનીજ.
ભંભેરીને ભુત કરવું. ૭૬૧૫
ભાંગ્યું ગાડે ઘલાય, (અથવા, ઘલાશે.)
ભાંગ્યું ભાંગ્યું તોએ ભરૂચ.
ભાંગરો વાટવો.
ભાંગી ધાડ ઢેડવાડે.
ભાંગી હાંલ્લી કાંઈ ચુહલે ચહડતી હશે? ૭૬૨૦
ભાંગે ઘડે કાંઠો ન ચહડે.
ભાંજગડીયાનાં (અથવા, પંચાતીયાનાં) છોકરાં ભુખે મરે.
ભાંજ્યા વગર કાંઈ લાવડો ખવાય?
ભાંજવાવાલા સો ત્યારે સાંધવાવાલો એક. (અથવા) ભાંજવાવાલા સો મલે ત્યારે સાંધવાવાલો કોઇજ મલે. (અથવા). ભાંજવાવાલા સો ઘણા મલે, પણ સાંધવાવાલો કોણ મલે?
ભાંજે નહિ તેટલાં ખોખરાં કરે. ૭૬૨૫
ભાંડ, દાંડ, ને ભરવાડ.
ભાંડ નહિ બોલે, તો ભેંસ આપું.

મકુલા પીર.

લુચ્ચાં માણુસને વિષે બોલાયછે.

મક્કર ચક્કરની ધાણી, અરધું તેલ ને અરધું પાણી.

મકર ચકરકી ઘાની, આધા તેલ, આધા પાની. (હિં.કે.)

મક્કરે ખાધાં મરી, ને ધતુરાએ લીધો વેશ. ૭૬૩૦

મક્કામાં કોઈ હિંદુ નહિ હોય.

મકોડાની કોઠી.

મકોડાને પાંખ આવી તે મરવાની નિશાની.[૧]

મકોડી પેહલવાન.

મકોડો માએને એમજ કેહતો'તો કે જો માહરી કમર આખી હતે તો ગોળનું માટલું હું ઉંચકી લાવતે. ૭૬૩૫

મકોડો ખીજવાય ત્યારે પોતાની ગાં— કરડે.

મકોડો માએને કહે જે ગોળની ગુણ લાઉં, તોકે' દીકરા તાહરી કમરનો લોંખ એવોજ છે.

મખમલે વીટાળીને ખાસડાં મારવાં.

"શ્યાલમાં લપેટીને લેવું" ની મતલબે વપરાયછે.

---

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૧૩૫૦, સર્ફ ૧૧૯.

મખમાંથી કાહડીને તાહરાં સખમાં ભરજે.

યાને, તાહરાં મોહડાંની ગાલ તાહરાં સગાં વાહલાંનેજ ભરજે, અને તે ગાલ તેઓનેજ નડજો.

મખ્યાં ઉડતીયાં હએ, કે માકુ કહુ દઉં? ૭૬૪૦

મખીચુસ પાંચસો ખરચે, પણ પાંચ નહિ ખરચે.

મગ ગણે તે માંડા[1]ને કેમ ભુલે? (અથવા) મગ ગણે તે ધણી માંડા કેમ ભુલે?

મગ માલા, તો ઢાંખલ તાલાં.

મગ સાથે મરી.

મગજમાં કીડો ચવડવો. ૭૬૪૫

મગજે મકોડા, (અથવા, પાપણે પાહણકા,) ને નહીદે ઈટ.

મિજાજવાલાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

મગતરે હાથ્થીનું મોત.

It is possible for a ram to kill a butcher. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Even the Indian elephant fears the gadfly. (તરકીશ કે.[2])

(ફારસી કેહવત.) پشه چو پر شد بزند پیل را

ઠિકરિઆસે ઘડા ફૂટેલા. (બિહાર કેહવત.[3])

મગતરાંએ હાથી ગલ્યો.

મગની સાથે મરી ભરડે.

મગનું નામ મરી ન કહે. (અથવા) મગનાં મરી ના કેહવાય. ૭૬૫૦

મગને પારે (અથવા, ભાવે) મરી મલવાં.

મગને ભાવે મરી વેચાય.

મગમાંથી પગ નિસર્યા, (અથવા, નિકલ્યા.) (અથવા) મગમાંથી પગ નિસર્યા ખરા.

---

૧. એક પકવાન.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 96.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 96.

મગર આગલ મગતરૂં.

મગર, મકોડો, હડીયલ કાઠી, તે ત્રણેથી ત્રિયા બુધ માઠી. (અથવા) મગર, મકોડા, હડીયલ કાઠી, તાપે બુધ ત્રિયાકી માઠી; અપનો દિલ ચાહ્યો જો કરણું, નહિતર પ્રાણ ત્યાગ કર મરણું. ૭૬૫૫

મગરૂરી દેખતી આંખનો અંધાપો છે.

"પણ એ સર્વે શત્રુઓ કરતાં એક વધારે બુરો શત્રુ ઈનસાનનાં મગજ મધ્યે માથું મારી પેવસ થાયછે, અને તે તો એકદમ તે બિચારાની આંખોને આંધલીજ બનાવી દેયછે. એ શત્રુ અભિમાન છે." (જીંદગી ભોગવવાની જુગ્તી.)

A proud man hath many crosses. (અંગ્રેજી કેહવત.)

The blind cannot see, the proud will not. (રશ્યન કેહવત.[1])

(ફારસી કેહવત.) خود پسندی جان من برهان نادانی بود

મગોલને મોહતે મરવું.

If the oyster tries to jump like a fish, he breaks his shell.[2]

મગોલને મોહતે રામદાસ મુવા. (અથવા) દાદા શીદને મુવા? તોકે' મગોલને મોહતે.

મઘમઘતી વાણીથી ભુતબી ખેંચાઈ આવે.

મઘા, ને ઘરમાં બેસીને અ—. ૭૬૬૦

મગ્ઘા લગાવે ધગ્ઘા, સિવાતી લાવસ ટાટી, કહતારી હાથી રાની હમ હૂં આવત બાટી. (બિહાર કેહવત.[3])

મઘાનું પાણી, ને અમૃત વાણી.

મઘામાં વાવે ભલ, પૂરવામાં વાવે તલ, ઓત્રામાં વાવે પાજી, હાથિયામાં વાવે ભાજી.

"પુરબીયા તલ મઘા નક્ષત્રમાં વાવ્યા હોય તો બહુજ સારો પાક આવેછે, અને પુરવા નક્ષત્રમાં વાવ્યાથી મોલ સાધારણ નીપજેછે.

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 108.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 9.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 208.

પણ ઓત્રામાં જે વાવે તે બેવકુફ છે, કારણ તે નક્ષત્રમાં વાવવાથી તલ મુદલ થતાજ નથી; અને જો હાથિયામાં વાવે તો તલ ભાજી જેવા થાય, એટલે તેને તલસરાં બેસેજ નહિ."

મચક્ો નો કર રે મેહતરાણુ,[1] એ ચુડે મેં તેર[2] આણી!

મજાહ મોંઘી, ને ફજેતી સોંઘી.

મજીઠ જેમ કુટાય તેમ રંગ નિકલે. ૭૬૬૫

If you beat spice, it will smell sweeter. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મજીઠયો રંગ હોય તે નીભે, પતંગ્યો રંગ હોય તે ઉડી જાય.

મજુર મદદે નહિ, ને વ્યાજખોરો ઉછીનો નહિ.

મજુરને ગેર મજુર જાય, ને મરે નહિ ને માઠું થાય.

મટી કહે કુંભાર, તું ક્યું રોંદે મોએ? એક દિન એસો હોએગો, કે મએ રોંદુંગી તોએ.

મઠ વાવી બાજરો લણું. ૭૬૭૦

મઠને ખેતર (અથવા, મઠનાં ખેતરને) માલો નહિ, ને કુંવારાને સાલો નહિ.

મડા સાથે મીંઢલ.

મડિયાં પેટ ભણીજ વલે, કાંઇ પુઠ ભણી નહિ વલે.

યાને, માણસની વલણ પોતાનાં સગાં વાહલાંઓની તરફ હંમેશાં પેહલી રહેછે.

Tout y va par compère et commère.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)

ગોડા પેટકે ઓડા; ગોડા બરન તપણુ પેટ કોરા. (કચ્છી કેહવત.)

મણ આદુનું થશે, તો સો મણ સુંઠનુંબી થશે.

મણ ચાવલે પાંચ્છેર પોપડા પણ નિકલે ખરા. ૭૬૭૫

મણ ભાત, ને સવામણ કુસકો.

His reasons are two grains of wheat hid in two bushels of chaff. (શેક્સપિયર, "મરચન્ત ઑફ વૅનીસ.")

---

૧. ઢેડી. ૨. તેર બાયડી.

૩. Everything goes by favour and cousinship.

મણની છ પાંચ્છેરી કરી નાખીશ.

મણની બીલાડી, ને મણ ગોસ્ત ખાય, ને તોલે ત્યારે મણની મણ થાય.

મણનું માથું જજો, પણ નવટાંકનું (અથવા, ટીચકા જેટલું) નાક ના જશો. (અથવા) પાંચ્છેરનું ધડ જજો, પણ બે આંગળનું નાક ના જતું. (અથવા) મણનું માથું જાય તે સારૂં, પણ નવટાંકનું નાખ જાય તે માઠું.

મણનું મીહનું. ૭૬૮૦

મણનાં તુટયાં કંઈ પરીએ સંધાય? (અથવા) મણનાં તુટયાં શેરે ન સંધાય.

મણમાં આંઠ પાંચ્છેરીની ભુલ.

મણીઝર[1] બેહાં દીવો ન બળે.

મત વનું માછલું, ને ગત વનો ભીલ, મારવું સોહીલું, ને સમજાવવું દોહીલું.

મતરઇ, ને દાલ દતરઈ. ૭૬૮૫

મતરઇનું નામ હરવું.

મતલબ આંધલી છે.

મતલબ સૌની દાસી. (અથવા) મતલબના સૌ દોસ્ત.

सर्वस्स्वार्थं समीहते ॥[2] (સંસ્કૃત કેહવત.)

મતલબના મદીલા.

મતલબના યાર સૌ કોઇ હોય. ૭૬૯૦

प्रयोजनमनुद्दिश्य न मंदोपि प्रवर्तते ॥[3] (સંસ્કૃત કેહવત.)

---

૧. જેનાં માથાંમાં મણી હોય એવો એક સાંપ.

૨. All seek their own object. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 479.

૩. Without an object in view, not even a fool undertakes (a business.) *Ibid*, p. 35.

મતલબ્યાસે દુનિયા બેઝાર.

મથુરાનો પેંડો, ખાય તે પણ પસ્તાય, ને ન ખાય તે પણ પસ્તાય.

મથુરાનો પેંડો સૌથી ન્યારો.

આખાં હિંદુસ્થાનમાં મથુરા શેહર પેંડા માટે વખણાયલું છે.

મધ પર મકોડા થાય.

મધ હોય ત્યાં માખી ભમે. (અથવા) મધ પર માખ ભમે. ૭૬૯૫

Cover yourself with honey, and the flies will have at you.

Where wealth, there friends.

Wasps haunt the honey-pot. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Ubi mel, ibi apes.[૧] (લૅતીન કેહવત.)

Aya cebo en el palomar, que palomas ellas se vernán.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

If there should be a little rice-water on the edge of the fire-place, how many flies will congregate to it? (કાશમીરી કેહવત.[૩])

Where there is honey there are flies. (તામીલ કેહવત.[૪])

Flies collect in the place where there is honey.[૫]

Ants come of themselves to the place where there is sugar-cane. (તેલુગુ કેહવતો.[૬])

જીડા ગુડ હુએ તીડા મખ્ખું વેન. (કચ્છી કેહવત.)

દોલતકી મખી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

مگس هرگز نخواهد رفت از دکان هلوای

هرکجا که شکرستان بود مگس باشد (ફારસી કેહવતો.)

---

૧. Where there is honey to be found, there will be bees.

૨. Let there be food in the pigeon-house, and the pigeons will come to it.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 23. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 373.

૫. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 41. ૬. *Ibid*, p. 34.

મધની આંગલી ચટાડવી.

More flies are taken with a drop of honey, than a tun of vinegar. (અંગ્રેજી કેહુવત.)

મધનું મધુપાન કર્યું.

મધમાખની પેઠે ભમ્યા કરવું.

મધ્ય દરિયામાં ખારવા ખુટયા.

મધલાલે કીડી. ૭૭૦૦

મન કહે કે માલવે ચહડું, ને કરમ કહે કે કાંટામાં પડું. (અથવા) મન કહે હું માલવે જાઉં, ને કરમ કહે કોઠીમાં પેસું. (અથવા) મન તો કહે જે હું માલવે જાઉં, ને કરમ તો કહે જે હું કોઝું લેઉં. (અથવા) મન કહે હું માળિએ બેસું, કરમ કહે હું કોઠીમાં પેસું. (અથવા) મની કહે હું મહાલવા જાઉં, કરમ કહે હું કોઠીમાં પેસું.

Man would have things so and so, but Heaven negatives his plans. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

મન કહે ધરાઇશ નહિ, ભુખ કહે ખાઇશ નહિ.

મન કહે હું ઘોડે ચહડું, મોતી પેહરૂં કાન, કાળને હાથ કમાન છે, ન છોડે વૃદ્ધ જવાન.

મન ગમે, ને બોચી ઠઠણે.

મન ચાહે કે હું તખતે બેસું, પણ કરમ ચાહે કે હું બંદીખાને પેસું. ૭૭૦૫

મન ચંગા તો કથોકમાં (અથવા, ઘેર બેઠાં) ગંગા.

મનમેં ચંગા તો કઠોરીમેં ગંગા. (હિદુંસ્થાની કેહવત.)

મન જાણે કે કોથલો, ને જાણે બનિયાકા હાટ.

મન જાણે કે કંથડો.

મન જાણે પાપ, ને માએ જાણે બાપ.

Ask the mother, if the child be like his father. (અં. કે.)

1. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 393.

Quiéralo Dios, Matea, que este hijo nuestro sea.[1] (સ્પૅ. કે.)

मन जाणे पापा, व आई जाणें मुलाच्या बापा. (મરાઠી કેહવત.)

મન જાય તો જાને દો, તું મત જા શરીર, બિના પણછકી કામઠી, ક્યું લગેગો તીર? ७७१०

મન તેવા સંસાર.

મન તો કહે જે મોજ મારૂં, ને જીવ તો કહે જે જખ મારૂં.

મન તો માંકડું છે.

મન નહિ, તેની મંછા પણ નહિ.

He who does not wish to receive a guest says his house is full; he who dose not wish to learn will not listen.[2]

મન બલે તે કોઇ નહિ જાણે, જંગલ બલે તે સૌ કોઇ જાણે. ७७१५

મન બાદશાહી, પણ કપાલ ગાડું.

મન મથુરાં, ચિત દ્વારકાં, ને હૈડે (અથવા, હૈયામાં) સાલગ્રામ.

મન માન્યું ત્યાં જાત શી જોવી?

Who asks after the pedigree of a swine he is to kill?

(અંગ્રેજી કેહવત.)

मन माने तो सवदा. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કે.) هرچه در دل فرود آید در دیده نیکو نماید

મન માલવે ગયું છે.

મન મીલે તો કર્યે મેલા, ચિત મીલે હો રહીએ ચેલા, કવિ કબીરજી યું કહે સાધુ, સબસે શ્રેષ્ટ જો રહે અકેલા. ७७२०

મન મુંડ્યા વિના માથું મુંડ્યું શા કામનું?

---

१. God grant, dear wife, that this son be ours.

२. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 21.

મન મેરા હચુપચુ, ને દિલ તો મેરા કોઠી, ખાટ નીચેકી લેઉં બલૈયાં, વારી જાઉં ટટી કીને ઠોકી?
મન મેલા, તન ઉજલા, બગલા કપટી અંગ, તાતે તો કોઆ ભલા, તન મન એકહી રંગ.
મન મેલું, ને કરમ ઘેલું.
મન મોજી, કરમ ગંજ્યા. ૭૭૨૫
મન, મોતી, ને કાચ, ત્રણે તુટયાં તો સંધાય નહિ.
મન મોહટું, ને દલ દરિયાવ.
મન રાખવું જોઇએ, ને ઝેહર ચાખવું જોઇએ.
મન વગરનું મલવું, ને ભીંતે જઇ અથડવું. (અથવા) મન સાથે લડવું, ને ભીંત સાથે અથડવું. (અથવા) મન વગરનું મલવું, ને ભીંત સાથે અથડવું.
મન વિના મહાલવું, ને પગ વિના ચાલવું. (અથવા) મન વિનાનું મહાલવું, ને હેત વિનાનું ચાલવું. ૭૭૩૦
મન વિનાનું મલવું, ને દાંત વિનાનું ગલવું.
મન વિનાનો મેલો નહિ, વાડ વિનાનો વેલો નહિ, ને ગુરૂ વિનાનો ચેલો નહિ.
મન હોય તો મખ્ખે જવાય, ના મન તો ડગ ના ભરાય.
મન હોય તો માલવે જવાય.
મનકી મનમેં રહી, ઓર હો ગંઇ ઓર. ૭૭૩૫
મનખના ચાલ્યા પર ચાર નહિ ઉગે.[1]

Grass grows not upon the highway. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મનખમાંથી સત ગયું, ને ઝાડમાંથી કસ ગયો.
મનખો છુટી પડ્યો. (અથવા) અવતાર છુટી પડ્યો.
મનના રાજા.

૧. જુઓ કેહવત નાo ૨૯૧૦, સફે ૨૭૨, તથા તેને મલતી કેહવતો.

મનના રૂઠ્યા જોડાય નહિ, ભુખના રૂઠ્યા થોભાય નહિ. ૭૭૪૦
મનની મનમાં રહી.
મનની વાત મનમાં રહી જવાની.
મનની વાતનો જાણનાર ખોદા.
God himself is the witness of the unquiet mind.(તા. કે.[1])
મનને ગમે તે માંડ, ને લોક બોલે તે ગાંડા.
મનમાં અદરાય, ને મનમાં પરણે. ૭૭૪૫
મનમાં ઉલ્લાસ, ને મલ્યો ફાલગુન માસ.
મનમાં પરણ્યા, મનમાં રાંડ્યા.
મનમાં ભાવે, ને મુડી હલાવે.
No lo quiero, mas échadme lo en la capilla.[2] (સ્પૅનીશ કે.)
I cannot ask, sweep the whole (into my dish.) (તે. કે.[3])
મન માને અંજની.
મન ભાએ, મુંડી હલાએ. (હિંદુસ્થાની કેહવાતે.)
મનમાં મલીદા ભાવે.
મનમાં મલીદો જમવો. ૭૭૫૦
મનમાં હા, ને મોહડે ના.
મનમાં હોય તે સ્વપ્ને આવે.
મનમેં બસે સો સપનેમેં દિસે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
मनीं वसे तें स्वप्नीं दिसे. (મરાઠી કેહવત.)
મનામણું, ત્યાં રીસામણું.
મનાવો, કે રીસાવો, પણ બુચીનો વર બાવો.
મની મની દુધ પીશો? તોકે' સણસણીને રહીછું. (અથવા) મીની દુધ પીએ, તોકે' સસણી રહી. ૭૭૫૫

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 362.
૨. I don't want it, but put it into my hood.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 7.

મનુ ભણ્યો, ને મનનું સમાધાન ન ભણ્યો.
મનો મન સાક્ષી.[1]
મફત ખાવું, ને મોહટી વાત.
મફતકા ચંદન, ઘસ બે લાલજી. (અથવા) મફતકા ચંદન ઘસ બે લાલીયા, કર બે ટીલીયા, ને કર બે આડીયા.
મફતકે મુલેકી કેલે જૈસી મઝાહ. ૭૭૬૦
મફતના ઘઉં, ને પડોસીના બાપનું શરાધ.
મફતની ચારવી, ને સામા સેઢે લઈ જવી.
મફતનું (અથવા, માગીને) ખાવું, ને મસીદમાં (અથવા, મસીદે) સુવું.
Eating in a choultry, and sleeping in a monastery.(તા. કે.[2])
માર ખાના, મસજીદમેં સો રેહના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
सत्रे भुक्तिर्मठे निद्रा ॥[3] (સંસ્કૃત કેહવત.)
મફતનાં ઘી કેલાં સઉને ગમે.
મફતનાં મરી તીખાં નહિ લાગે. ૭૭૬૫
Gran sabor es comer y no escotar.[4] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
Property got for nothing is *Bira* peel. (તેલુગુ કેહવત.[5])
ચોરીકા ગૂર મીઠા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
મમ મમ સાથે કામ, કે તપ તપ સાથે કામ?
યાને, પોતાનાં કામ સાથે વાત, કે ફોકટની પંચાતી સાથે?
માનીસે કમ કે ટિપટિપસે કમ? (કચ્છી કેહવત.)
મમદે બોકરાં મરાયછ.
મમરો મુકવો.

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૨૬૬, સફે ૪૦૫.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 289.
૩. Eating in a Satram, sleeping in a Matha. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 476.
૪. It is very savoury to eat scot-free.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 200.

મમા વગરના માથુર.

મમા વિનાનો મરદ. ૭૭૭૦

મમાઇ ને આંખમાં સમાઈ, બપાઇ ને ચુહલ્યે કપાઈ.

મર કેહવાથી કોઇ મરતું નથી.

Van dreigen sterft man niet.[૧] (દચ કેહવત.)

No man has ever died from cursing, or lived from blessing. (તેલુગુ કેહવત.[૨])

મર ગયા, મર જાઇંગે, દાટા રહેગા દામ, દુનિયા દેખ બિચારીયો, એક દિન ફુલા મકાન.

મર ગયે ગોલે, રેહ ગયે ખતરી, મુએબી ખતરી, જીતેબી ખતરી, આવતો વસંત પતરી.

મર ગયે મિયાં, તો ડુબ ગઈ દુનિયા. ૭૭૭૫

મર મર કેહતાં મોહટાં થાય, ને જીવ જીવ કેહતાં જીવડો જાય.

મરકટ, ને વલી મદીરા પાયો.

મરકટની કોટે મણી બાંધવું?

મૃગસર ન વાયાં વાવલાં, આરદ્રા ન ઉઠ્યા મેહ, જોબને ન જાયો એટડો, એ ત્રણે હાર્યાં તે.

મરઘડી માતી થઇ, ત્યારે ગાં— સાંકડી થઈ. ૭૭૮૦

મરઘા આગલ મોતી.

Give not pearls to the hog.

Pearls before swine. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Gettar le margherite ai porci.[૩] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Paarlen voor de varkens strooijen.[૩]

Strooit geen rozen voor varkens.[૪] (દચ કેહવતો.)

૧. No one dies of threats.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 191.

૩. To cast pearls before swine.

૪. Strew no roses before swine.

A string of pearls to a dog.[1]
To scatter pearls for the fowls. (કાશમીરી કેહવતો.[2])
A clear pearl thrown into lacquer. (ચીનાઈ કેહવત.[3])
Gold coins to a cat. (જેપાનીસ કેહવત.[4])
Cast not pearls before swine.—MATT. vii, 6.
બંદરકે હાથ નારેલ.
કૌવોંકુ અંગુરી બાગ.
ગદ્દેકુ ખશકે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત.) لوزینہ بگاو دادن از کون خری است

મરઘી આપીને ઈંડું લીધું.
મરઘી માતી થઈને ભેંસ થાય?
મરઘી માદી, ને ભેંસનો ઉતાર.
મરઘી સેવણ ચહડી. ૭૭૮૫
કોઈ આજારી પશું હોય તેની સારવારમાં રોકાઈ રેહવા ઉપર બોલાયછે.
મરઘીનું મોત ઢેફલે.
મરઘીબી ખાના, ઓર પર ખોસના.
મરઘો હોય ત્યાંજ શું વાહણું વાતું હશે? (અથવા) મરઘડું હશે ત્યાંજ વાહણું વાશે?
Det bliver vel Dag om end Hanen ei galer.[5] (ડેનીશ કે.)
Does the day dawn at the crowing of a cock, or at the barking of a dog? (તામીલ કેહવત.[6])
Though the cock crows not, morning will come.(અફ. કે.[7])
મુરગા બાંગ ન દેયગા તો સુબ્હે નહિ હોયગી? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 85. ૨. *Ibid*, p. 117.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 67.
૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 54.
૫. Daylight will come, though the cock does not crow.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 284.
૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 185.

મરઘાંની કાની પીખાવું, (અથવા, પીખી નાખવું.)
મરઘાંની કાની ફફડવું. ૭૭૯૦
Fluttering as a fowl with its throat cut. (તામીલ કેહવત.[૧])
મરચીમાં બી ભરાયાં.
"કીડીને પર થયાં" ની મતલબે વપરાયછે.
મરચું એટલું તીખું, ને તીખું નહિ તે મરચું નહિ.
મરચાં વાટવાં.
મરજી નહિ ત્યાં મજાહ નહિ.
મરજી હોય તો માલવે જવાય. ૭૭૯૫
Where there's a will there's a way.
A willing mind makes a light foot. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
A chi vuole, non mancano modi.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Donde hay gana, hay mana.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
મરજી હોય તો કાંઇ અઘરું નથી.
A qui veut rien n'est impossible.[૩]
Vouloir, c'est pouvoir.[૪] (ફ્રૅંચ કેહવતો.)
A chi vuole, non è cosa difficile.[૫]
La volontà è tutto.[૬] (ઇતાલ્યન કેહવતો.)
Der Wille ist des Werkzes Seele.[૭] (જરમન કેહવત.)
No falte voluntad, que no faltará lugar.[૮] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
મરજી હો તો સબ કુચ્છ હો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 53.
૨. Where there's a will there's a way.
૩. Nothing is impossible to a willing mind. ૪. Will is power.
૫. Nothing is difficult to a willing mind.
૬. The will is everything.
૭. The will is the soul of the work.
૮. Where there is no want of will, there will be no want of opportunity.

મરજો મા, ને જીવજો માસી, માની પેહલાં થજો માસીની છ માસી!
મા મરે, મૂસા જીએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
મરણ એટલું બલણ.
મરણ પગલાંને હેઠ.
Death meets us everywhere. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Het is de dood in de pot.[1] (ડચ કેહવત.)
Döden blæsar ei Lyd for sig.[2] (ડેનીશ કેહવત.)
Life is a lamp exposed to the wind. (કેનેરીસ કેહવત.[3])
મૌત સર પર ખેલતી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
नित्यं सन्निहितो मृत्युः ॥[4] (સંસ્કૃત કેહવત.)
મરણ પેહલાં રડન. ૭૮૦૦
મરણ, મોધું, ને મેહ (એની કોઇને ખબર ન પડે.)
મરતા માટીને બાપ કહે ન જીવે.
મરતી બૈરીને મા કહી તેથી કાંઇ જીવે?
મરતું જાય, ને મારતું જાય.
મરતો મારે, ને ડુબતો ડુબાડે. ૭૮૦૫
મરતા, કયા ન કરતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મરતો મોહડ[5] શીમાલી[6] ને મારે. (અથવા) મુવા મોહડે જીવતા પોરવાડ[6]ને ખાધો.
મરતાં રહે એ ઘરડો, ખાતાં રહે એ બીજ, ને પરખતાં રહે એ રૂ. (અથવા) મરતાં રહ્યું તે ઘરડું, ને ખાતાં રહ્યું તે બીજ.
મરતાં રહે (અથવા, જીવે) એ મોહટા.

---

૧. Death is in the pot.
૨. Death does not blow a trumpet.
૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 138.
૪. Death is always present. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 427.
૫. બ્રાહ્મણની એક જાત. ૬. વાણિયાની એક જાત.

મરતાંને મર નહિ કહે (એવું ભલું માણસ.)

He has not even a "bistah" for the cat, nor a "durah" for the dog— so good is he. (કાશમીરી કેહવત.[1])

મરકે મર ન અએ. (કચ્છી કેહવત.)

મરતાંને મારવું. ૭૮૧૦

મરતાંને વાર ભૂત થયું ?

મરદ જોઈએ મુછાલો, ને બલદ જોઇએ પુછાલો, ગાડી જોઇએ ઉલ્લાલી, ને બાયડી જોઈએ કુલ્લાલી.[2]

મરદ બાહરનો, ને ઓરત ઘેરની.

મરદ મરે નામકુ, નામરદ મરે નાનકુ. (અથવા) કો રોવે નામકુ, તો કો રોવે નાનકુ.

મરદ મુછાલો, ને બલદ પુછાલો. ૭૮૧૫

મરદ રડે નામને, ને બૈરી રડે દામને.

Mean men admire wealth, great men glory. (અંગ્રેજી કે.)

મરદ મરે નામકુ, નામરદ મરે નાનકુ. (હિંદુસ્થની કેહવત.)

નામી મરલન નામ લા, પેટૂ મરલન પેટ લા. (બિહાર કેહવત.[3])

મરદકી બાતાં, ઔર ગદ્દેકી લાતાં.

મરદની અક્કલ પાગડીમાં, ને ઓરતની અક્કલ પગની એડીમાં.

મરદની ગરદમાં રહીએ, પણ નામરદની સોડમાં નહિ રહીએ. (અથવા) મરદની ગરદમાં રહીએ, પણ ગાંડુની છાંયમાં ન રહીએ.

મરદની ગિરદ સારી, પણ નામરદની છાંયા બુરી. ૭૮૨૦

મરદકુ ગિરદ અચ્છ હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મરદની કુંટી, ને બૈરાંની ઘુંટી.

મરદની મટોડી થાય.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 35. ૨. સારાં કુલની.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 19.

મરદંગનાં મહોમાં પણ આટો આવે તો ઠીક બોલે. (અથવા) મરદંગના મહો પર આટો મુકયે તો તે પણ સારી બોલે.

મરના બહેતર હએ, જીના બેઝાર હએ, મોત અપની ગરદન પર, હરદમ સવાર હએ.

મરનારને ઉંચકનારની ફીકર છે? ૭૮૨૫

મરવા અગાઉ ઘોરમાં જવું.

મરવા કાહડ્યો ત્યારે પરણવા કાહડ્યો. (અથવા) મરવા નિકળ્યો, ત્યારે પરણવા નિકળ્યો.

મરવા થયો ત્યારે ડાહ્યો થયો.

મરવાના સૌ કોઇ, જીવવાનું કોઈ નથી.

મરવાનું, ને મોધું, કોઇ જાણી બેઠું છે? ૭૮૩૦

મરવું એ વાત નિસંશય છે.

મરવું એક દાહડો છે.

Does death come more than once? (તેલુગુ કેહવત.[1])

મરવું, તેનું શું ડરવું?

મરશે માલધણી, ને રડશે રૂવાલો, ને કુટશે પીંજારો.

મરી ગયા ચલ્લા, ને થઈ ગઇ સહલ્લા. ૭૮૩૫

મરી મસાલો ભભરાવવો.

મરી, મીઠું, ને રાઈ, તેનાં ધણ્યાં પીત્રાઈ.

મરી, મીઠું, ને રાઈ, થી છુટી જાય મિત્રાઈ.

મરીબી ગયો, ને મસાણેબી ગયો?

મરીને માલવે જવાય? (અથવા) મરીને કાંઇ માલવું જીતાય નહિ. (અથવા) મરીને માલવો લેવાય? ૭૮૪૦

મર્યે તો મર્યે, પણ તત્તીસે લડ્યે. (અથવા) મર્યે તો મર્યે, પણ બાવન ટક્કર લડ્યે.

સગરે ઘર સિયારન ખાઇલ, મૂંડીકે ઝોટલ કટ હૂં ના ગૈલ. (બિ. કે.[2])

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 156.

૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 161.

મરૂં તો મરૂં, પણ બોંહતેર ટક્કર લઉં.
મરે ત્યારે સેઆવ, ને પરણે ત્યારે વખોટા.[1]
મરે ત્યાં મોહકાણ.
મરે તો મેહતાના, ને જીવે તો જામના. ૭૮૪૫
મરે નહિ, ને માંચડો ખાલી કરે નહિ. (અથવા) મરે નહિ, ને માંચો મુકે પણ નહિ.

ન મરે, ન મંજો છડે. (કચ્છી કેહવત.)
મરે ન માઝા દેય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મરે નહિ, ને માંદો થાય.
મરે હાંજ, ને પડે સાંજ.
મરેલાને મારવું શું ?
મરો, પણ હમુને ના મારો. ૭૮૫૦
મરો માએ, ને જીવો માસી, તો માસીનાં ઓરીયાં નહિ જાય નાહસી.
મરાં, પણ હર ન ભણાં.
મલતો નફો નહિ ખાય તેને માથે જુતિયાં.
મલ્યા તો વાટમાં, નહિ તો ઘેર બેઠાં.
મલ્યા ભાઈની પ્રિત. ૭૮૫૫
મલ્યાની મક્કરકુંડી. (અથવા) મલે તો મક્કરકુંડી કરે.
મલશે તો ખાઇશુ, નહિ તો બેઠાં મંગલ ગાઇશું.
મલ્લાંજી દુધ ને પહુવા ખાતાં મુવા.
મલ્લાંજી પડા તો પડા, પણ ઘોડે તો ચહડા.
મલી તો માહરી, ને નહિ તો સદા બ્રહ્મચારી. ૭૮૬૦

If we succeed she shall be his wife ; if not she shall be a recluse. (તેલુગુ કેહવત.[2])
અન મિલે કે ત્યાગી, રંડ મિલે બેરાગી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. વિધવા ઓરતને પેહરવાની સોગ દેખાડનારી સાડી.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 19.

મલી તો રોજી, નહિ તો રોજા.
આઇ તો રોઝી, નહિ તો રોઝા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) آید روزی نیاید روزه
મલે ખેડ, ખાતર, ને પાણી, ન હોય નસીબે તોય લાવે તાણી.
મલે ચાર બોડી, તો કિલ્લા નાખે તોડી.
મલે તેને રસ્તામાં, ને નહિ તેને ઘેર બેઠાં.
મલે તો માથું આપું, ને નહિ મલે તો મૂળ કાપું. ૭૮૬૫
મલે તો મીર, નહિ તો ફકીર. (અથવા) મલે તો મીર, નહિ મલે તો ફકીર, ને મરે તો પીર.
મલે ત્યારે મીર સાહેબ, નહિ મલે ત્યારે ફકીર સાહેબ, ને મરે ત્યારે પીર સાહેબ.
If he has a country, Nawáb Sahib ; if he has food, Amir Sahib ; if he become poor, Fakir Sahib ; when he dies, Pir Sahib. (તેલુગુ કેહવત.[૧])
મલે તો બાગરમાં, નહિ તો ઘરમાં.
Tom Noddy's secret. (અંગ્રેજી કેહવત.)
The great secret is laid bare to all. (તેલુગુ કેહવત.[૨])
મલે નહિ, ને મોડ[૩] ભારી. (અથવા) મલે નહિ, ને મરડાટ ઘણો. (અથવા) મલે નહિ, ને મચકો ઘણો.
First, you are unfortunate ; secondly, you are proud. (કાશમીરી કેહવત.[૪])
મલે નહિ ને મરડો, ને બોચીમાંથી કરડો. ૭૮૭૦
He has not the means of (getting) one cash, but thinks nothing of (spending) a hundred (pagodas.) (તે. કે.[૫])

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 48.
૨. *Ibid*, p. 9. ૩. મરડાટ.
૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 7.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 112.

મલેસરમાં મેહતા ઘણા, ને મોહટા ફ્ળ્યામાં દસ્તુર ઘણા.

મલોખાં મમલાવે કાંઇ શેરડીનો સવાદ આવે ?

મશકરી કરવી તો મશકરી ખમવી.

Wer austheilen will, musz auch einnehmen.[1] (જરમન કે.)

Die jocken wils, moet jocken verstaan, 't is anders beter ongedaan.[2] (ડચ કેહવત.)

Den skal ei være vaanden ad Svar, som giver andre onde Ord.[3] (ડેનીશ કેહવત.)

મશકરી કરે કાછીઓ, કે હાથમાં રીગણું આપે.

મશકરીની લશકરી. ૭૮૭૫

"હસ્યાનું ખસ્યું" ની મતલબે વપરાયછે.

A joke never gains an enemy, but often loses a friend. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મશકરીમાં ઠસકરી. (અથવા) મશકરીમાં ઠસકરી થઈ જાય.

A jest driven too far brings home hate.

True jests breed bed blood.

Better lose a jest than a friend. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

La burla dineros cuesta.[4] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

He went to mock, and fell on his back.[5]

Joking causes a breach (of friendship.) (તેલુગુ કેહવતો.[6])

મશકેરીની ઠઠેરી.

મશાલચી આંધલો.

To light one's lantern for another man. (ચીનાઈ કેહવત.[7])

મશાલચી આપહી અંધા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. He who gives, must take.

૨. He that would jest must take a jest, else to let it alone were best. ૩. He who abuses others must not be particular about the answer he gets. ૪. Jesting costs money.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 69. ૬. *Ibid*, p. 362.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 321.

મશાલચીનો ઉજાસ બીજાને દેખાય, ને પોતે અંધારે ગોટાં (અથવા, ઠોકરો) ખાય.

He that beareth a torch shadoweth himself to give light to others. (અંગ્રેજી કેહુવત.)

મસકો લગાડવો. ૭૮૮૦

રોગને કાજ મલના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) روغن قاز ماليدن

મસ્તાનને મલીદો, ને ગરીબને ગોખરૂ.

મસાન ગયલાં લાકડાં પાછાં ન આવે.

મસાન જ્ઞાન.

મસાનના લાડુમાં એલચીનો સવાદ ન હોય. (અથવા) મસાનના લાડુમાં એલચી હોય?

મસાને ગયલાં મુરદાં કાંઇ પાછાં આવેછ? ૭૮૮૫

The corpse that has gone to the place of incremation will not return. (તામીલ કેહવત.[1])

The corpse which has gone to the cemetry does not return. (તેલુગુ કેહવત.[2])

મસીદ આગળ ઢોલ ચપે.

યાને, સબલાં માણુસ આગલ નબલાં માણુસનું ચાલતું નથી.

મસીદે દીવો બલવો.

મસીદમાં દીવો કરવાની ફિકર.

એક રાજાને ત્યાં એક મલ હતો, જે એટલું તો જોર ધરાવતો હતો કે પાદશાહ તેને વિષે હેરત થતો. તેથી પોતાના વજીરને તેણે કહ્યું કે "આટલું જોર તેનામાં કેવી રીતે આવ્યું હશે?" વજીરે કહ્યું "તે વગર ફિકરનો હોવો જોઈએ." એ ઉપરથી પાદશાહે

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 310.

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 82.

તે મલને પુછતાં વજીરની વાત ખરી પડી. પાદશાહે તે મલને ગામની મસીદ મધ્યે દરરોજ એક મુકરર કીધેલા વખતે એક દીવો કરવાનું કામ સોંપ્યું, અને તેને કહ્યું કે "જો કોઇ પણ દિવસે દીવો કરવાની ગફલતી કરશે તો તુંને ભારે સજા કરવામાં આવશે." એ પછી તે મલ પોતાનું કામ વખતસર બજાવવાની ફિકરમાં પડ્યો, અને પોતાનું કવ્વત ધીરે ધીરે ખોહતો ગયો. જે ઉપરથી પાદશાહની ખાતરી થઈ કે ફિકર માણસને કેટલું નાતવાન કરે છે.

મહને અડે તો ગોરી ગાયને અડે.

મહને નહિ હોજો, માહરા પડોસીને હોજો. ૭૮૯૦

મહને ને તહને એવા મેલ, કે આંખે દીઠા આવે ફેર.

મહને બાવો કરીને કેહવો.

મહલાઈ ખાઇ જવી.

મહલાઇ ખાવોછ તમે, ને છાસ પાવોછ મહને.

મહા દુખ જે નગુણો સાથ, મહા દુખ જે બેકદર નાથ, મહા દુખ જે મેહનત બરબાદ, મહા દુખ જેનો લુચ્ચો લવાદ. ૭૮૯૫

મહાદેવ મલ્યા સાંઢીઓ પૂજાય.

મહાદેવના ગુણ પારબતી જાણે.

મહાદેવના ગુણ ભાયડો જાણે, ને સાસુના ગુણ વહુ જાણે.

મહાદેવને લીધે માલવો મિઠો.

મહારાજ જમશો કે સીધું લેશો? તોકે' જમીશું, ને સીધું પણ લઇશું. ૭૯૦૦

મહારાજકુ નિંદ ભલી, મૂરખકુ ઠપર ભલી, ચોરકુ જંજીર ભલી, સઈયાંકુ શકર ભલી.

મહીરૂં જોઈને મહાલ્યે, ને સાસરૂં જોઇને ચાલ્યે.

મહીરેની રાબ સુરી, ને ગાલ થયા પુરી, સાસરેની રાબ ટાહડી, ને ગાલ ગયા બલી.

મહુડાંની ખોટ કોકડીઓમાં.

મહુવા મહાલસે અનાવલ બાંકા, જયાં દેખું ત્યાં શાપુરજી કાકા. ૭૯૦૫
મહુવા સરખું શેહર લુટયું, તો સુરતના શા ભાર ?
મહો કાલું, પણ નસીબ ઉજલું.

મુંહ કાલા, બખ્ત ઉજલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મહો ખાય, ને આંખ લાજે.

કોઇનું નિમક ખાઈને તેની બેમરવતી કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

મહો તેવી લપડાક, ને ગાલ તેવો તમાચો. (અથવા) મહો એવો તમાચો.

Like lips, like lettuce. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Wie das Maul, also der Salat.[1] (જરમન કેહવત.)

જૈસા મુંહ વૈસી થપર. (હિંદુસ્તાની કેહવત.)

મહો પર મિઠા, અંદર કપટી, નામ ખોદાકા લેય, ભટ પડી વો મુજી પર, કે દોસ્તકુ દગા દેય. ૭૯૧૦
મહો સવાદે ખાવા ચના, ને ડામ દીધા બોટી ચના.
મહોની વાટે કોલ્યો જાય, ને નાકની વાટે દાનો ન જાય. (અથવા) નાક વાટે તન્નુ નહિ ગલાય, ને મોહડાં વાટે બુકો ખવાય. (અથવા) મહોની વાટે કોલ્યો જાય, પણ નાકની વાટે ચનો નહિ જાય.
મહોને જીજી, ને મનમાં બીજી.
મહોને લગાડ્યો ભાણે જમવા માગે.

Wer sich auf der Achsel sitzen läszt, dem sitzt man nachher auf dem Kopfe.[2] (જરમન કેહવત.)

લગા દૂરસે દેનેકુ, સાથ બૈઠી ખાનેકુ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મહોબત અચ્છી બેઠીએ, ખાઇએ નાગરપાન, બુરી મહોબત બેઠકે, કટાઇએ નાક ઔર કાન. ૭૯૧૫
મહોમાં આવેલો કોલ્યો પાછો જાય.

Between the hand and the lip the morsel may slip.
There's many a slip 'twixt the cup and the lip. (અં.કેહવતો.)

---

૧. Like lips, like lettuce. ૨. Who lets another sit on his shoulder, will soon have him on his head.

De la main à la bouche se perd souvent la soupe.[1] (ફ્રૅ. કે.)

Von der Hand zum Munde, verschüttet mancher die Suppe.[2] (જરમન કેહવત.)

Dalla mano alla bocca si perde la zuppa.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Tusschen lepel en mond, valt het sop te grond.[4] (ડચ કે.)

De la mano á la boca se pierde la sopa.[5] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Da mao a boca se perde a sopa.[5] (પોરચ્યુગીઝ. કેહવત.)

મહોમાં કોલ્યો, ને માથે ટપલો. (અથવા) મહોમાં ભુકો, ને માથે તોલો.

મુહમેં ઘાંસ, સિરપર ટોલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મહોમાં તમાચો મારીને મહો રાતું રાખવું.

મહોમાં દુખ નિકલે (એવી ગાલ.)

મહોમાં ભુક, ને માથે તોલો, ને બાઇ હવે તમે થોડું બોલો. ૭૯૨૦

મહોમાં બોલ, ને હાથમાં તોલ.

No sooner said than done. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મહોમાં રામ, ને દિયાનત હરામ.

મા આગલ મોસાલ, તોકે' માહરૂં પિયર.

Will you boast of your mother's family before your maternal uncle? (તેલુગુ કેહવત.[6])

મા આગલ મોસાલ વખાણે.

મા ધરધે, ને દીકરો ચોખા ખાય. ૭૯૨૫

મા જુવે આવતો, ને બૈરી જુવે લાવતો[7].

મા તે મા, ને બીજાં વગડાના વા.

---

૧. Between the hand and the mouth the soup is often spilt.

૨. Between the hand and the lip the soup may be spilt.

૩. Between the hand and the mouth the soup is spilt.

૪. 'Twixt the spoon and the lip, the morsel may slip.

૫. Between the hand and the mouth the soup is lost.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 184.

૭. જુઓ કેહવત નં૦ ૬૯૯૮, સફે ૬૪૪.

મા દેણુ નહિ, વખત દેણુ.
મા ને માસી એકનાં એક, મા આપે ગોલ, તો માસી આપે મેખ.
મા પર પૂત, ઓર બાપકી છાંયા. ૭૯૩૦
મા પરમાણે દીકરી, ને ઘડા પરમાણે ઠીકરી.
મા ભઠિયારી, બાપ કલાલ, ઉસકા બેટા છોટાલાલ.
માં ભઠિયારી, પુત ફતેહખાં.
માં પનહારી, બાપ કનજર, બેટા મિરઝાં સનજર.
માં નારંગી, બાપ કોલા, બેટા રૈશન-ઉદ-દૌલા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
आई तेली, बाप माळी, बेटे निकले सुजानआली. (મરાઠી કેહવત.)
મા ભઠિયારી, પુત ફતેહખાં.
મા મરે સોહેલી, ભાણા-ખડખડ[1] દોહેલી.
મા! મહને મોરારજી કહો! (અથવા) મા! મહને મોજીયો કેહ! ૭૯૩૫
આપ વડાઈ કરનારના સંબંધમાં વપરાયછ.
મા મહીયરે, ને બાપ મોકાણે.
મા મહીયારી, ને બાપ બાહમણ.
મા! મા! મહને પોરિયું આવે ત્યારે મહને જગાડજે! તોકે' દીકરી! તું સારાં ગામને જગાડશે!
મા! મા! મામો આવ્યો! તોકે' મામો તાહરો, પણ ભાઇ માહરો.
મા મુઇ, ને ઓછાડ પણ લેતી ગઇ. ૭૯૪૦
મા મૂલો, ને બાપ ગાજર, તેના દીકરા સમશેર બહાદર.
મા મેં એકીલા, ને મખિયાં તો બોત!
મા મેં ભલા કે મેરા ભાઈ? તોકે' એક ઢેડ, ને દુસરા કસાઇ.
Putrid flesh is all of a flavour. (ચીનાઈ કેહવત.[2])
એક ગોરકે બાલકે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) گوشت خر دندان سگ
મા મોચણ, ને બાપ ચમાર, તેના પેદા થયા ગમાર.

---
૧. જમતી વખતની પંચાતી.
૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 6.

મા લગી મોસાલ, ને બાપ લગી કુટુંબ. ૭૯૪૫

માએ કહે, ધી ખાયરે સીંગ ને સાંહથો, ને ધી દાહડે મોહટી થાય; ત્યારે બાપ કહે, ધીને વાહલો રે ધીનો ધીંગલો,[૧] ધી બાપ માએ મારી જાય.

The mother cries, "daughter, daughter," the daughter cries, "husband, husband." (કાશમીરી કેહવત.[૨])

મા મરે ધીકે, ધી મરે ધીંગે કે. (કચ્છી કેહવત.)

માએ કેહતાં મોહડું ભરાય.

માએ છી—, ને દીકરા બનતો.

માએ-જણી મલી, ને પેટમાં ટાહડક વલી; સાસુ-જણી મલી, ને પેટમાં આગ બલી.

માએ જણ્યાં રતન બધાં સરખાં. ૭૯૫૦

માએ જાણે જે માહરો મોહટો થાય, દૈવ જાણે જે દાહડો જાય, ને આઇસ[૩]માં દાહડો ઓછો થાય. (અથવા) માએ જાણે મોહટો થાય, ને જમ જાણે ઓછો થાય. (અથવા) માએ જાણે કે માહરો દીકરો મોહટો થાયછ, પણ આવરદામાં ઓછો થાયછ.

While man is growing, life is in decrease. (યંગ.)

Parents say, our boy is growing up; they forget his life is shortening. (અફગાન કેહવત.[૪])

માએ જાણે બાપ, ને મન જાણે પાપ.[૫]

The mother knows best, whether the child be like the father. (અંગ્રેજી કેહવત.)

The mother knows the birth of the son. (તેગુલુ કેહવત.[૬])

---

૧. વર; ખાવીંદ.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 131. ૩ આયુષ્ય.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 185.

૫. જુઓ કેહવત ના૦ ૭૭૦૯, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૭૦૬—૭૦૭.

૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 37.

માએ જેવા મિઠા મેવા.

માએ તે માએ, ને સઉ તે વાએ.

No hay tal madre como la que pare.[1] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

માએ તે માવા, ને બાવા તે પલંગના પાવા. (અથવા) માએ માયા, ને બાપ ઢોલિયાના પાયા. (અથવા) મા તે માયો, ને બાપ તે ખાટલાનો પાયો. ૭૯૫૫

Tendresse maternelle toujours se renouvelle.[2] (ફ્રૅંચ કે.)

On earth a mother is more serviceable than a father. (તામીલ કેહવત.[3])

A mother is a divinity, a father a treasure. (તેલુગુ કે.[4])

માએ તેવી દીકરી, ને ઠામ તેવી ઠીકરી.[5]

She hath a mark after her mother. (અંગ્રેજી કેહવત.)

As is the mother, so is her daughter.—Ezekiel, xvi, 44.

Will the child (daughter) fail to follow in its mother's track? (તેલુગુ કેહવત.[6])

માએ થઇને મતરઇ થાય?

માએ દીવાની, બેહન દીવાની, બૈરી માહરી તુલજા ભવાની.

Abuse my mother, my sister, my daughter; but do not abuse my wife. (કાશમીરી કેહવત.[7])

માએ બલે, ને દીકરી ચરે.

આ કેહવત "મરથી" નું એક ઉપ્ખ્યાણું પણ છે.

માએ બાપ મરી ગયાં, ને ઘેરબાર બલી ગયાં. ૭૯૬૦

લુચ્છાં રખડતાં માણુસને માટે બોલાય છે.

૧. There is no mother like the mother that bore us.

૨. Mother's love is ever in its spring.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 570.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 184.

૫. જુઓ કેહવત ના૦ ૩૪૯૭, સફે ૩૪૦.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 183.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 132.

માએ બાપને નમ્યે, તો ભોણે બેસીને જમ્યે.

માએ મતરાઈમાં એટલો ફેર, કે આપ્યા બાર ને ગણ્યા તેર.

માએ મરે તો ક્યાં ક્યાં જાઉં, ને સાસુ મરે તો શું શું ખાઉં?

માએ મરે સખિયા, મખમલની તલઇને સુતલીના બખિયા.

માએ માહરી કોરી સાડી, નવો દાહડો કોઇ નહિ પુછે કેટલા વાલી, ચૌદે રે ભાઇ ચૌદે! (અથવા) આંગણું નીપ્યું, ઓસરી નીપી, મેં જાણ્યું જે તેહવાર, પણ રોજના જેવો વેહવાર, કોરો સારો, ને કોરો દહાડો, ચૌદ રે બાઇ ચૌદ! ૭૯૬૫

એક નશાકરીને તેના વરે ચૌદ રૂપિયાની એક સારી અપાવી ત્યારે તે ફુલી ફાટી ગઈ. પણ કોઈએ તેની દરકાર કરી નહિ, એટલે તે ઉપર પ્રમાણે પોતાનો બલાપો કાહડવા લાગી.

માએ વ્યાઇ, સાસુ વ્યાઇ, ને એક કુતરી બીલાડી અટકી વ્યાઇ.

માએ વગર ચાલે, પણ ચાહે વગર નહિ ચાલે.

માએ વડે મહીરૂં, ને બાપ વડે લાડ, ભાઇ ભોંજાઇને ઘર ગયાં તો લોકનાં જેવાં બાર.

મુઇ માઇ, તુટી સગાઇ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માએ વિના સુનો સંસાર, માએ વિના તે શો અવતાર?

The child that has not seen the face of its mother, and the growing crop that has not seen rain, will not do well. (તામીલ કેહવત.[1])

A motherless child is like a curry without onions. (તે.કે.[2])

માએની ગરજ કોઈથી નહિ સરે. ૭૯૭૦

માએની (અથવા, ઘરડાંની) ગાર,[3] ને ઘીની નાર.

Does the calf die by reason of the milkman's curse? (કાશમીરી કેહવત.[4])

No bones are broken by a mother's fist. (રશ્યન કેહવત.[5])

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 351.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 184. ૩. ગાળ.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 72. ૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 106.

માએની ચાતરીમાં (અથવા, રેંહટિયામાં) સમાય, પણ બાપનાં રાજમાં નહિ સમાય. (અથવા) માએના તાગમાં સમાય, પણ બાપનાં રાજમાં નહિ સમાય. (અથવા) બાપનાં રાજમાં નહિ સમાય, પણ માએના ખોલામાં સમાય.

માએની ભાગે પાંસલી, ત્યારે દીકરી પેહરે હાંસલી, ને બાપના જાય ઘેરના ગાલા, ત્યારે દીકરા પેહરે વાલા.

માએનું નાતરૂં, દીકરીનાં લગન, બાવાજી કેદમાં, ને દીકરાજી મઘન.

માએનું પેટ,[૧] ને આંખનું તેજ. ૭૯૭૫

માએને માએ કહીએ તો પેટમાં ચાંપે, ને બાપની બૈયર કહીએ તો ખાસડું લઇને ઉઠે.

માએને વાહલી દીકરી, ને બાપને વાહલો બેટા, ને કલમી ને વાહલો કપાસ્યો, ને ધોરીદા[૨]ને વાહલી જોતરી.[૩]

માએનો મેહલ્લો, ખાવામાં પેહલ્લો, ને કામ કરવામાં છેલ્લો. (અથવા) માએ માહરો મેહલ્લો, ખાવે પેહલ્લો, ને કામ કરવે ઘેલો.

He has two stomachs to eat, and one to work.

He eats till he sweats, and works till he freezes.(અં. કે.)

Bien nourri, et mal apris.[૪] (ફ્રેંચ કેહવત.)

You must eat a big mouthful, but you musn't do much work.[૫]

Happy enough at your dinner, but sorrowful when at work. (કાશમીરી કેહવતો.[૬])

If any would not work, neither should he eat.— II Thess., iii, 10.

---

૧. છોકરૂં. ૨. બલદ. ૩. વાછરડી.

૪. Well fed, but ill taught.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 33. ૬. *Ibid*, p. 106.

Clever at his meals, but stupid at his books.[1]
He is a monkey-king at eating, and buffalo-king at work. (તેલુગુ કેહવતો.[2])
Of eating fond, at working slow, you'll short of food and clothing grow. (ચીનાઈ કેહવત.[3])
" If you talk of work my body becomes heavy ;
If you talk of dinner my body swells with delight."
કામકે ન કાજકે, દુસમન અનાજકે. (બિહાર કેહવત.[4])
(ફારસી કેહવત.) پرخور وکم رو

માએનાં થોડાં, ને માસીનાં ઘણાં.
માસે પિયાર કરે સો દાયન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
زمادر مهربانتر دایه خاطون
(ફારસી કેહવતો.) مادر نسوخت مادر ندر سوخت

માએનાં દુધ જેવી તાડી. ૭૯૮૦
માની આગલ મોસાલ વખાણ્યું તોકે' બેટા માહરૂં પીયરજ છે.
માને મારે તે સાસુને સંગારે.
માને મેલીને મનીને કોણ ધાવે ?
માનાં પેટમાંથી કોઇ શિખી આવ્યું નથી.
No man is born wise or learned. (અંગ્રેજી કેહવત.)
માબાપ જનમ આપે, કરમ નહિ આપે. ૭૯૮૫
માબાપ મારે હાથે, તો લોક મારે લાતે.
માકા! કડતો નો! તોકે' બાહુ!
માખ છીંકી.
માખ નહિ મરાય તે શું માણસજ મારશે ?

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 13.
૨. *Ibid*, p. 191 ૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 435.
૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 20.

માખ, મકોડો, મૂરખ નર, સદા રહે લપટાય, ભમર, ભોરીંગ, ને ચતુર નર, કરડી આઘો જાય. ૭૯૯૦

માખ મારવી.

(ફારસી કેહવત.) مگس می پراند

માખ મારે તે માણુસ મારે.

Kill a cat, kill a Brahman. (તેલુગુ કેહવત.[1])

માખ શોધે ચાંદું, ને વૈદ શોધે માદું. (અથવા) ડાકણ જુએ માદું, ને માખ જુએ ચાંદું. (અથવા) માખી જુએ ચાંદું, ને વૈદ જુએ માદું.

માખની ચરબી ઉતારે (એવું કંજુસ.) (અથવા) માખીમાંથી તેલ કાહડે (એવું કંજુસ.)

Egli scannerebbe una cimice per bersi il sangue.[2] (ઈ. કે.)

Scraping iron from a needle's point. (ચીનાઈ કેહવત.[3])

(ફારસી કેહવત.) چربی روی حوض می گیرد

માખનું ભેજું કાહડે (એવું કંજુસ.) ૭૯૯૫

માખનાં પર જેટલું.

યાને, ઘણુંજ થોડું.

માખણ વલોવ્યું કે પાણી?

માખણ વાહલું કે છાસ?

માખણનું ઘી કરતાં શી (અથવા, કેટલી) વાર?

માખણમાં લાત મારવી. ૮૦૦૦

યાને, ચાલતી રોજીમાં લાત મારવી.

માખણમાં લાત મારીને જાય, તે સુખી ક્યાંથી થાય?

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 256.
૨. He would slaughter a bug to drink its blood.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 462.

માખણમાંથી મુવાળો ખેંચી લેવો કંઈ કઠણુ છે ?

Wie leicht kzommt nicht ein Haar in die Butter.[૧] (જ. કે.)

Like taking a hair out of butter. (તેલુગુ કેહવત.[૨])

માખણમાંથી વરાલ નિકલે, ને તરખુચમાંથી આગ લાગે.

માખે લાત મારી.

માગણ કર્યુ આલસ કરે, તસ્કર જાય ન જાય, ચાકર બિચારા ક્યા કરે, કે લુણુ પરાયા ખાય. ૮૦૦૫

માગણ ખોઇ તલું, ને દેગે દુધ[૩] તલું, ને સખનું વરસ ભરૂં.

માગતા સો પામતા.

માગનારને વાયદો દેવાય, કાંઇ પેઠને વાયદો દેવાય?[૪]

માગ્યા ગોલનું ચુરમુ (તે વલી સારૂં કેમ હોય?)

માગ્યા મેહ વરસે. ૮૦૧૦

માગ્યા વગર માએ પણુ નહિ પીરસે. (અથવા) માગ્યા વગર માએ ધાનખી નહિ મુકે, ને રડ્યા વગર માએ થાનખી નહિ આપે. (અથવા) માગ્યા વગર માએ ભાણુંખી નહિ કરે. (અથવા) બચ્ચું રડ્યા વગર તેની માએ પણુ નહિ ધવાડે.

A dumb man never gets land. (અંગ્રેજી કેહવત.)

A dumb man wins nae law. (સ્કૅાચ કેહવત.)

Quien ó A quien no habla, no le oye Dios.[૫] (સ્પૅનીશ કે.)

A crying child obtains milk. (તામીલ કેહવત.[૬])

Unless the child cries, even the mother will not give it suck. (તેલુગુ કેહવત.[૭])

---

૧. How easily a hair gets into the butter.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 347.

૩. ધઉનું દુધ. ૪. જુઓ કેહવત નાo ૬૧૯૭, સરૈ ૬૫૧.

૫. He who does not speak, God does not hear.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 46.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 181.

It is the squalling child that gets the milk. (તરકીશ કે.[1])

Do we give milk to the cat that cries, or to the cat that does not cry? (બદગ કેહવત.[1])

A crying child gets suck, but a babbler only gains dislike.[2]

ગુરે વિંગર મા પણ ન ધારાએ. (કચ્છી કેહવત.)

બિન રોએ લડકાબી દુધ નહિ પાતા.

મુંહ માગા, ભર પાયા.

બિન રોએ તો માબી દુધ નહિ પિલાતી. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) بچہ تا نگرید مادر شیر ندھد

માગ્યાથી મરવું ભલું, માગે મોહટી હાણ્.

Begging a courtesy is selling liberty. (અંગ્રેજી કેહવત.)

માગ્યામાં માગવું?

માગ્યામાં શું જાયછ? (અથવા) પુછયામાં શું જાયછ?

Lose nothing for asking. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il domandar costa poco.[3] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) آرزو از مردان عیب نیست

માગ્યું તો માથું પણ અપાય. (અથવા) માગ્યું માથું અપાય, હાથે ઉંચકીને નહિ લીજીએ. ૮૦૧૫

માગ્યું મોહત નહિ આવે, ને માગી કીંમત નહિ આવે.

મુંહ માંગે મોત નહિ મિલતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માગે તો મુક્તા ફ્લ મલે, પણ ભિખને માથે ભઠ. (અથવા) કનક કઠંડો કુંજર ચહડ્યો, કનક કડાં દોહથ્થ, માગ્યાં મુક્તા ફ્લ મલે, પણ ભિખને માથે ભઠ.[4]

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 220.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 18. ૩. Asking costs little.

૪. એની સમજણ માટે જુઓ "કહેતક માલા તથા બોધ વચન," સફે ૧૬૬.

માગ્યાં ઘીના ચુરમા થાય?

Borrowed garments never sit well. (અંગ્રેજી કેહવત.)

માગ્યાં મોતી નહિ મલે.

માગ્યાંમાંથી માગે તેની ઝુપડી લાગે. ૮૦૨૦

માગવા કરતાં મરવું ભલું.

Mais val salto de mata, que rogos de homens bons.[1]

(પોરચુગીઝ કેહવત.)

To ask (a favour) is to die. (કાશમીરી કેહવત.[2])

મંગણું તે કીના મએણું ભલો. (કચ્છી કેહવત.)

(ફા. કે.) درنیستی مردن به که حاجت پیش کسی بردن

માગવી ભિખ, ને કરવી શેખી.

मागतां येईना भिक तर तंबाखु खायला शीक. (મરાઠી કેહવત.)

માગવી ભિખ, ને દેખાડવી બીક.

માગસર ન વાયા વાવલા, આદરા ન ઉઠયા મેહ, ભર જોબન ન જાયો બેટડો, ત્રણે હાર્યા તે.

માગસરની દીવાલીએ. ૮૦૨૫

At the Greek calends. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ad Græcas Kalendas.[3] (લૅતીન કેહવત.)

Zu Sanct-Nimmerstag.[4] (જરમન કેહવત.)

To-day is not the time. Now (is not the time.) Come to-morrow. (કાશમીરી કેહવત.[5])

માગી ખાવું, ને મસીદે સુવું.

---

૧. Better is a leap over the ditch than the entreaties of good men.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 136. ૩. At the Greek calends.

૪. When two Sundays come together.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 21.

માગી તરાંગી સારી, ને બાઇ પરાણી ચાલી.
માગે ધીએ કાંઇ પૂરી થાય?
માગે તરાંગે ઘેર ચાલે તો ખસમ કરે માહરી બલા.
માંગે તાંગે કામ ચલે તો બિયાહ કરે બલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
માગે તેને માથું આપ્યે. ૮૦૩૦
માગે તાંગે કામ સરે, તો વેહલા માહરો દેવરાત કરે.
માગે પાણીએ આંધણ ચહડાવવું.
માગે ભિખ, પુછે ગામની જમા.
માંગે ભીખ, પૂછે ગાંઉકી જમા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
માંગી ભીખ, પુછી ગાંવકે જમાં. (બિહાર કેહવત.[1])
માચીએ બેઠાં આળ આવે.
માચીમાંનો માંકડ. ૮૦૩૫
યાને, એકની એક જગ્યાએ પડી રેહનારૂં આલસુ માણસ.
માછણ તે તો દાટેલીબી બોલે.
માછલી ખવાજે, પણ દરોહ[2] નહિ દેખાજે.
માછીની જાલમાં ઝીંગાં.[3]
If a mosquito light on an elephant, what weight?
(તેલુગુ કેહવત.[4])
A prawn is not reckoned among fish, a poor man is not counted among the rich.[5]
મછીકી ઝાંડ ઝીંગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
માછિયાં કાછિયાં જેવું.
Billingsgate language. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 28.
૨. માછલી પકડવાનો મારગ. ૩. ઝીની કોલમી.
૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 18.
૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 14.

માજરાસે ખોદા બેજાર. ૮૦૪૦
માજરી બીલાડી, ને ફાફડા કાન, લાવ માહરી ગોદરી, ને જાઉં માહરે ગામ.
માજરી બીલાડી, ને માજરા કાન, ને ધટી હેઠે તીર કમાન, ને તીર કમાનકા ક્યા કરૂં, તો માજરી બીલાડીકા વેહા કરૂં.
માજરીને દુધ પાવું.

યાને, એક હરામી માણસને વધારે હરામી કરી આપવું.

માજરો, પેગમબરનો ચોર.
માજા બોમીલ રાયા, તુંકે ગુપચુપ ભુંજુન ખાયા. ૮૦૪૫

કેટલીક દખણી ગણાતી જાતવાલા ચોરી છુપીથી બુમલા માછલી ખાયછે તેની મસ્કેરીમાં બોલાયછે.

માટી બૈરી એકનાં એક, ને વચમાં બોલે તે ફોક.
માટી માદિયા, ને બૈયર નાદિયા.
માટીના માનવી, માટી માંહે મલી, કાયા તાહરી જશે જાણ ભાઈ!
માટીનો માટી પણ પુજ્ય છે.
માઠું થાય તે સારાંને કાજે. ૮૦૫૦

There is nothing so bad in which there is not something of good.

No ill befalls us but what may be for our good.

Bad luck often brings good luck. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

A quelque chose malheur est bon.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

There is nothing so bad in which there is not something of good. (હીબ્રુ કેહવત.)

Spesso d'un gran male nasce un gran bene.[2] (ઈતાલ્યન કે.)

જીકીં થીએ સે સારે લાએ. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. Ill-luck is good for something.

૨. Out of a great evil often comes a great good.

માડી જુએ આવતો, ને લાડી જુએ લાવતો.[1]

માણુ કમાઉ, ને મોડા ઉઠ્યા. (અથવા) માણુ માણુ કમાય, ને વલી મોડા ઉઠે.

માણક મરિયમની એક સાડી, માણક પેહરે, ને મરિયમ ઉઘાડી.

The mayor of Altringham lies in bed while his breeches are mending. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Quien no tiene mas de un sayso no puede prestarlo.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

One loin-cloth to eleven fathers and sons. (કા. કે.[3])

માણુસ ગમે એટલું કરે, પણ નસીબમાં હોય એટલું બને.

A man of parts may lie hid all his life, unless fortune call him out. (અંગ્રેજી કેહવત.)

માણુસ જાત છે, ભુલે પણ ખરા. ૮૦૫૫

માણુસ જેવું પંખેરૂં નહિ.

આદમી સા પખેરૂ કોઇ નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માણુસ જોઇએ વસી, ને સુન્નું જોઇએ કસી. (અથવા) ઘોડો જોઇએ કસી, ને માણુસ જોઇએ વસી.

The touchstone distinguishes between gold and brass.

A man is known by his work, and walk, and conversation. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Learn the character of a person by dwelling with him, and the condition of a road by walking on it.[4]

Test the good by the words of the tongue, and gold on a touchstone. (તામીલ કેહવતો.[5])

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૭૯૦, સફે ૬૨૩.

૨. He who has but one coat, cannot lend it.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 91. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 243. ૫. *Ibid*, p. 387.

Gold is known upon the stone, whether it is alloyed or pure. (કાશમીરી કેહવત.[૧])

આદમી જાને બસે, સોના જાને કસે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

सोयरा पाहावा रसून, सोनें पाहावें कसून. (મરાઠી કેહવત.)

માણસ જોઇને વાત કરવી.

A man, like a watch, is to be valued for his goings. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Suit your talk to your man, suit your lot to your plan. (ચીનાઈ કેહવત.[૨])

માણસ તેટલાં લાડ, ને ગોદડાં તેટલી ટાહડ.

માણસ દાહડે ડાહ્યું થાય. ૮૦૬૦

Tras los dias viene el seso.[૩] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Hoe ouder men word, hoe meer men leert.[૪] (ડચ કેહવત.)

માણસ ધારે, ને ખોદા પાર ઉતારે.

માણસ ધારેછ (અથવા, ચાહેછ) શું ને ખોદા કરેછ શું? (અથવા) આપણું ધારેલું કંઇ નહિ થાય, ખોદા કરે તે ઘડીમાં થાય. (અથવા) માણસનું ધારવું, ને ખોદાનું કરવું.[૫]

L'homme propose et Dieu dispose.[૬] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Der Mensch denkzt's, Gott lenkzt's.[૭] (જરમન કેહવત.)

De mensch wikt, maar God beschikt.[૭] (ડચ કેહવત.)

Mennesket spaaer, Gud raa'er.[૭] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 206. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 171.

૩. Sense comes with age.

૪. The older one grows, the more one learns.

૫. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૭૦, સફે ૨૦—૨૧, તથા સરખાવો કેહવત નાં૦ ૪૩૫, સફે ૩૨.

૬. Man proposes, and God disposes.

૭. Man proposes, God disposes.

If he thinks one thing, Deity thinks another. (તા. કે.[1])

When he planned one thing, God planned another. (તેલુગુ કેહવત.[2])

It is man's to scheme; it is Heaven's to accomplish. (ચીનાઈ કેહવત.[3])

Man plans, but God fulfils. (રશ્યન કેહવત.[4])

Man thinks, God guides. (અરબી કેહવત.[4])

માહુ ધારે, ને ખુદા પાર ઉતારે. (કચ્છી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) من درچہ خیالم و فلک درچہ خیال

માણસ પરખાય મનથી.

માણસ જુદું થાય, વેપાર જુદો ન થાય.

માણસ માણસમાં આંતરો, કોઇ ઝવેર ને કોઇ કાંકરો. (અથવા) માણસ માણસમાં ફેર, કોઇ ઝવેર ને કોઇ ઢેડ. ૮૦૬૫

Between man and man there is as great difference as there is between God and a slave. (કાશમીરી કેહવત.[5])

Are all men good men, are all stones rubies? (તા. કે.[6])

Take a hundred men, and you will find all sorts and every hue. (ચીનાઈ કેહવત.[7])

આદમી આદમી અંતર, કોઈ હીરા કોઈ કંકર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માણસ માણસમાં ફેર, એક નાણું નાખે (અથવા, લાખે) ન મલે, ને એક ટકાના તેર.

Of men there are good and bad, as of goods there are valuable and worthless. (ચીનાઈ કેહવત.[7])

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 353.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 189.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 392.
૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 47.
૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 89.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 151.
૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 206.

માણુસ વાહલું નથી, તેનું કામ વાહલું છે.

માણુસ હંમેશાં ભુલ કરતું આવેલું છે.

To err is human. (અંગ્રેજી કેહવત.)

There's nane without a faut. (સ્કૉચ કેહવત.)

Irren ist menschlich.[૧] (જરમન કેહવત.)

Dwalen is menschelijk.[૧] (ડચ કેહવત.)

Amongst men who is faultless ?[૨]

Man errs as the horse stumbles. (ચીનાઈ કેહવતો.[૩])

There is not a blameless man in the world. (તેલુગુ કે.[૪])

(ફારસી કેહવત.) آدمی جائز الخطا است

માણુસકુ કસનેકુ મઓમલા[૫] કસોટી હએ, રજપુતકુ કસનેકુ અરીમકી ગોટી હએ, ગવૈયેકુ કસનેકુ રાગણી જંજોટી હએ, ગમારકુ કસનેકુ અચ્છી ભાંગકી લોટી હએ.

As the touchstone trieth gold, so gold trieth men. (અં. કે.)

માણુસની પરીક્ષા વેણમાં, (અથવા, એક બોલમાં.) ૮૦૭૦

A man need not look in your mouth to see how old you are. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ein Mann, ein Wort ; ein Wort, ein Mann.[૬] (જરમન કે.)

मन जाणावें बोलानें, झाड जाणावें फुलानें. (મરાઠી કેહવત.)

માણુસની પરીક્ષા પંથે કે પાડોશે.

A man knows his companion in a long journey and a little inn. (અંગ્રેજી કેહવત.)

માણુસનું કામ કોઈ દાહડે પણ પડે.

આદમીકો આદમીસે સો દફા કામ પડતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) آدم با آدم می رسد

---

૧. To err is human.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 253. ૩. *Ibid*, p. 254.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 179. ૫. લેવડ દેવડ.

૬. A man, a word ; a word, a man.

માણસનું (અથવા, ઉત્તમનું) ડુકારે મોહત.

માણસનું તોલ એક બોલમાં.

'Tis time, conversation, and business, that discover what a man is. (અંગ્રેજી કેહવત.)

As a vessel is known by the sound, whether it be cracked or not ; so men are proved by their speeches whether they be wise or foolish. (ડીમૉસથીનીસ.)

Men vangt het paard bij den breidel, en den man bij zijn woord.[1] (ડચ કેહવત.)

માણસનું પેટ, ને લાકડાનું પોલ, એની ખબર ન પડે. ૮૦૭૫

The human heart is bad to fathom. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

માણસનું માપ તેનું મન છે.

The mind is the lord of the man. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

માણસનું મેલું, ને લાકડાંનું પોલું (તરત જણાય નહિ.)

માણસને ઇશારત, ને ગધેડાંને ડફણાં.[3]

A whip for a fool, and a rod for a school, is always in good season. (અંગ્રેજી કેહવત.)

માણસને ચાલ (અથવા, ટેવ) પડી હોય તે જાય નહિ.

માણસનાં કરમ આડું પાંદડું. ૮૦૮૦

The man can, but his fate cannot. (ચીનાઇ કેહવત.[4])

માણસમાં ચાડિયો, ને જનાવરમાં હાડિયો.

માણસમાં લેવાય, કે વગડે લેવાય.

માતબર મારે, ને રડવા ન દેય.

માતા! જણજે પૂત, દાતા, ભગત, કે શૂર; ન કર રેહજે વાંઝણી, મત ગુમાવતી નૂર.

---

૧. Take a horse by his bridle, and a man by his word.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 242.

૩. એને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૯૦૭, સફે ૩૭૬-૭૭. ૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 114.

માતેલો બકરો પોતાનાં મોહડાંમાં મુ—. ૮૦૮૫
માથું આપે તે દીકરીનો બાપ.
માથું આપે તે મિત્ર.
માથું કાપનારનું પણ સારૂં થજો! (અથવા) માથું કાપે તેનુંબી ખોદા ભલું કરજો!
માથું કાપીને પાઘડી બંધાવવી?
માથું કાપીને બેસણું આપ્યું તોબી ગાં— માં ખુદ્દું. (અથવા) માથું વાહડીને બેસવા આપ્યે તોકે' ડગેછે. (અથવા) માથું વાહડી ઓસીકે મેલ્યું તોકે' મહને ખુંચેછે. (અથવા) માથું કાપીને બેસણું આપ્યે તોબી ખાતરમાં નહિ. ૮૦૯૦

Though you cut off your head, and place it before him, he would call it magic. (તેલુગુ કેહવત.[1])

માથું દુખે, ને પેટમાં કુટે.[2]
માથું ફોડવાથી કાંઇ લોહી નિકલવાનું છે?
માથું મગજ ખાઇ જવું.
માથું મુંડ્યુંછે, મન નથી મુંડ્યું.

ઠગારા વેરાગી ગોરજીઓના સંબંધમાં બોલાયછે.

માથું મુંડવે (અથવા, બોડવે) મુરદું હલકું થાય? ૮૦૯૫
માથું મુંડાવીને વાર ન પુછવો.

વેહમી લોકો અઠવાડ્યાંના ચોકસ દાહડાઓ ઉપર માથું બોડાવવું અપશુકન ભર્યું ગણેછે.

માથું રાખે પાઘડી, ને પાઘડી રાખે માથું.[3]

મથો પાઘમેં, પાઘ મથેમેં. (કચ્છી કેહવત.)

માથું સોપ્યું ત્યારે નાક કાનનો શો ઉધારો?

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 180.
૨. સરખાવો કેહવત ના૦ ૪૪૦૪, સફે ૪૧૬.
૩. સરખાવો કેહવત ના૦ ૫૭૮૦, સફે ૫૨૬.

માથે ઓઢી ચાદર, તો જ્યાં એઠા ત્યાં પાદર.

Chi non ha vergogna, tutto il mondo è suo.[1] (ઈ. કે.)

મુંહ પર લીઇ લોઇ, તો ક્યા કરેગા કોઈ? (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)

માથે કાલ ચકર બેસવું. (અથવા) માથે ભવન ચકર બેસવું. ૮૧૦૦

માથે ચાંદું, ને તકર લડે.

માથે છેડો નાખ્યો તેને શું કેહેવું?

માથે તાડીની માપી[2], ને અંગ્રેજે આબરૂ આપી; જીના પેહેરે જામા, ને શેઠ અસલ અંગ્રેજના મામા.

માથે દડાકા, ને પેટમાં ભડાકા.

માથે પડ્યા ગોરજી. ૮૧૦૫

માથે પડ્યા વીસ, તોકે' પડ્યા પડ્યા ભોગવીશ.

માથે પડ્યો પરોણો, અણુપેસાડ્યો પેસે.

માથે પડી વિશ્વ દેવા.

માથે પડેલા વીસરામ.

માથે પદમ ઉગવું. ૮૧૧૦

માથે લેઇને મેલવા જાય, ને રહો રહો રાંદલ ગીતમાં ગાય.

માથેથી ઉતરતી સગા બાપને માથે. (અથવા) માથેથી ઉતરતી સગા બાપને ન હોજો.

માથેનો ભાર ખાંધે, ખાંધેનો ભાર કેડે, કેડેનો ભાર પગે, તો થઇબી જાય વગે.

યાને, માણુસ ઉપર મોહટી આફત આવી પડી હોય, પણુ જો તે કોશેશથી ઓછી કરવા માગે તો ઓછી થાય, અથવા સઘલી નાબુદ પણુ થઈ જાય.

માથાં કરતાં મનોહર મોહટાં.

---

૧. Who hath no shame the world is all his own.

૨. કાદવનું એક વાસણુ.

માથાં પર લાંબી કાહણી, ને પેટમાં સોલસે વાણી. ૮૧૧૫
યાને, જે ઓરત માથાં ઉપર સાડીની સોડ આગલ વેરથી તાણીને શરમાલ દેખાય તેનાં પેટમાં હન્નરો કુર કપટ હોય.

માથાં પરની પાઘડી ઉપાડી જાય (એવું લુચ્ચું.)

માથાં ફોડ કરવી.

માથાં! મહોને વારજે! મહો માથું ભંગાવશે.

Confine your tongue, lest it confine you.
The tongue talks at the head's cost. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Es ist nöthiger den Mund zu bewahren, denn die Kiste.[1] (જરમન કેહવત.)
No diga la lengua por do pague la cabeza.[2] (સ્પૅનીશ કે.)
Munden taler tidt det Halsen maa gielde.[3] (ડેનીશ કેહવત.)
Nao diga a lingoa, por onde pague a cabeça.[4] (પો. કે.)
His own mouth ruined him. (તામીલ કેહવત.[5])
The head may be cut off, but the tongue cannot be restrained. (ચીનાઈ કેહવત.[6])
The tongue kills more than the sword. (તરકીશ કેહવત.[7])
બાતેં હાથી પાઈયાં, બાતેં હાથી પાંવ. (બિહાર કેહવત.[8])

માથાં વાહર કામ કરવું.
યાને, એવું કામ કે જેમાં કદાચ મોહટો જોખમ પણ આવી પડે.

માથાં સરસા કાન જબ્બાછે તે કાંઇ મિથ્યા થનાર છે? ૮૧૨૦

માથાંથી તે પગ સુધી.[9]
From top to toe. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. It is more necessary to guard the mouth than the chest.
૨. Let not the tongue utter what the head must pay for.
૩. The mouth often utters that which the head must answer for.
૪. Let not the tongue utter what the head may have to pay for.
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 345.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 176.
૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 91.
૮. Christian's *Behar Proverbs*, p. 96.
૯. જુઓ કેહવત નાં૦ ૫૪૮૭, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૯૯.

માથાંના નીમાલા પગે નુછીએ, તોકે' મહને ખુંચેછ.
માથાંના બાલબી કાતરી લીએ (એવું લુચ્ચું.)
માથાંનો મલે તો ભવનો ફેરો તારે.
માથાંબાનાંની અક્કલ તે કેટલી? ૮૧૨૫
માથાંમાં આંગલી નહિ ખુંચે, (અથવા, ખુટે, એવું માણસ.)
She looks as if butter would not melt in her mouth.
She is as quiet as a wasp in one's nose. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
માથાંમાં કીડો ચવડવો.
માથાંમાં પવન રાખવો, (અથવા, હોવો.)
(ફારસી કેહવત.) هرکه باد در سر دارد سر بباد دارد
માદા, ને સાહેબજાદા.
માદા બાપને તો તાવ આવ્યો, ને તપ મુઓ. ૮૧૩૦
માદી (અથવા, કાલી) બકરીનાં પેટમાં કલેજી નહિ મલે.
કોઇ બાહેરથી નરમ દિસ્તું, પણ બાતેનથી જુદીજ રીતનું હોય, ત્યારે એમ બોલાયછે.
માદું (અથવા, માદાંને) પરણાવીને મરવાની વાટ જોવી (એ સારૂં નહિ.) (અથવા) માદાં સાથે પરણાવી મુવાની (અથવા, મરવાની) વાટ જોય.
માદું મરેબી નહિ, ને માચરો ખાલી કરેબી નહિ.
ન મરેન, ને ન મંજો છડીન. (કચ્છી કેહવત.)
માદો માગસર.
માગસર મહિનામાં માંદગી અકસર વધારે હોયછે.
માદાં ઢોરને બગા ઘણી. (અથવા) માદી ગાયને (અથવા, માદી ભેંસને) બગાય ઘણી. (અથવા) દુબલાં ઢોરને બગા ઝાઝી. ૮૧૩૫
A lean dog gets nothing but fleas. (અંગ્રેજી કેહવત.)
A caval magro vanno le mosche.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Al perro flaco, todo es pulgas.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
દુબરે ઢોર કે મછર ઝિઝા. (કચ્છી કેહવત.)

1. Flies flock to the lean horse. 2. The lean dog is all fleas.

માદાંને ભાવતું'તું તેવું વૈદે ફરમાવ્યું.[1]
માધવજી કુમારા, ને આંગને ઓટલે સુનારા.
માધવના ગુણ માધવજી જાણે.
માધવનાં દેહડાંમાં ધમાધમ વાગે, ને બાંડી બારણે નાચે.
માધવો મુવો, ને ગોઠડી પરવારી. ૮૧૪૦
માન આપે તે માન પામે.
Give honour, get honour. (તેલુગુ કેહવત.[2])
માનતા ચોરને કોટવાલ પણ દંડે નહિ.
માનિતી, ને વલી દીકરો જણ્યો.
માનિતું માથે ચહડે.
માન્યા કરતાં રોકડું ન ચહડાવીએ? ૮૧૪૫
માન્યા તે દેવ. (અથવા) માન્યા ત્યાં સુધી દેવ.
માન્યે તો દેવ, નહિ તો ભીંતકી લેવ.
માને તો દેવ, નહિ તો પથ્થર.
મયેં ત પીર નકાં પથરો. (કચ્છી કેહવત.)
માને તો દેવ, નહિ તો ભીતકા લેવ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
માન તો દેવ, ના તો પત્થર. (બિહાર કેહવત.[3])
मानला तर देव, नाहीं तर दगड. (મરાઠી કેહવત.)
માને ન દીયા આટા, તો કયા ભુકા મરેંગા બેટા?
માપ, ને પાપ. ૮૧૫૦
माप, पाप. (મરાઠી કેહવત.)
માબાપનો વરો, ને પડોસીનું ઘર, ફરી ફરીને આવે નહિ.
મામ મામના અભાવ.
મામલામાં ન હોય તે માટી. (અથવા) મામલમાં નહિ તે માટી.
મારકણો સાંઢ, ને ચોમાસું ગાલ્યું.
ગુજરાત તેમજ કચ્છ પ્રાંતમાં કેટલાક માતબરો પોતાનાં ઘરની ગાયના

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૦૮૩, સર્ફ ૩૯૦.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 246.
૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 153.

પેદા થયલા વાછરડાને બલદ નહિ કરતાં, દયા ખાઇ, તેની પુઠ ઉપર ઓલખ સારૂં ચોકડી અથવા બે કાપા ડાહમથી ડામીને તેને છોડી દેયછે. એવા વાછરડાને સાંઢ અથવા આખલો ગોધો કહેછે. તે સાંઢ પછે કાંઇ પણ ઉપ્યોગમાં નહિ આવતાં ગામમાં રખડતો ફરેછે. તેમાં વલી ચોમાસું ગાલ્યા બાદ તે પુરેજ અલમસ્ત થાયછે.

મામા! ઇશાની! ને કોથલી ઘેર વિસરાણી. (અથવા) અબા! ઇશાની! વાંસલી વિસારી. ૮૧૫૫

એક વેલા એક ચોકસ ગામમાં દુકાલ પડવાની વકી હોવાથી ત્યાંના બે દુકાનદારો, જે મામા ભાણેજ થતા હતા, તેઓ બાહરગામ અનાજની ખરીદી કરવા નિકલી પડ્યા, એવી મતલબથી કે અનાજ પોતાને ગામ લાવી મોઘે ભાવે વેચવો. ઘણો સોંઘો અનાજ મલે એવાં એક ગામમાં જઈ પોહચતાં ત્યાંના એક મોહટા અનાજના વેપારી સોડે અનાજનો ચોકસ જત્થો ખરીદવાનું તેઓએ સાટું કીધું, અને ફક્ત તેના રૂપિયા ભરવાની ખોટી હતી. એટલામાં પેલા ભાણેજને ઇશાન ખુણા તરફથી વીજલી પડતી દેખાઈ, જે વરસાદની નિશાની ગણાયછે. તેણે જોયું કે વરસાદ પડવાની વકી જણાયછે, અને જો પાણી પડ્યું તો દુકાલની ધાસ્તી મટી જવાની, અને તેથી અનાજનો ભાવ, તેઓ ધારતા હતા તેટલો, ઉપજવાનો નહિ. આ ઉપરથી તે પોતાના મામાને ચેતાવવા માટે મોઘમમાં બોલ્યો કે "મામા! ઈશાની!" એટલે, ઈશાન ખુણા તરફથી વીજલી પડેછે. મામો ચેતી ગયો, અને અનાજ ખરીદવા માટે કીધેલાં સાટાંમાંથી કાંઇબી કરી છટકવું જોઇએ, માટે પૈસાની કોથલી પાસે હોવા છતાં પેલા વેપારીને જણાવ્યું કે "કોથલી ઘેર વિસરાણી." એટલે તેઓ બંને પેલા વેપારીને એવું સમજાવીને પાછા ગયા કે અનાજના પૈસા આપવા તેઓ પૈસાની જે કોથલી લાવનાર હતા તે તેઓ ઘેર આગલજ વિસરી આવ્યા હતા, અને તેથી તેઓ અનાજ ખરીદી શકતા નહિ હતા.

મામા ત્યાં લગી મોસાલ, ને કાકા ત્યાં લગી કુટુંબ.
મામા, ને જીના પેહરે જામા.
મામા ફુઇના. (અથવા) મામા ફુઇના, ને વાહલાં મુઇના.
મામા માસીના.
મામા મીંઢલ લેવા ગયા, તે ભાણેજ રાંડી ત્યારે પાછા આવ્યા. ૮૧૬૦
મામા રે મામા! ઢાબલી ભાગહે[1] તો ખાહે[2] હામાં?[3]
મામા રે મામા! દેખ તમાશા! મેરી લકડી, તેરા વાંસા.
મામાના મૂલગા ગયા.
મામાને ઘેર માએ નહિ, ને ત્યાં કોઇ જાય નહિ.
મામાને ઘેર વેહા, ને મા પિરસનાર. (અથવા) મામાને ઘેર વેહા, ત્યાં માએ પરીસનામાં, ત્યારે શું ભાણેજ બાપુ ભુખા મરે? (અથવા) મોસાલ વેહા, ને મા પિરસનાર. (અથવા) મોસાલમાં જમવા ગયા, ને મા પિરસનાર. ૮૧૬૫

If he who has the ladle be one's own servant, what matters it whether one be seated first or last at the feast? (તામીલ કેહવત.[4])

મામાનાં મારકણાં, ને ફુઇનાં લાડકડાં.
મામો તે તો માનો ભાઈ, ને મામી સાથે શી સગાઇ?[5]
મામો દીઠે મોસાલ સાંભરે, ને કાકો દીઠે કુટુંબ સાંભરે.
માયા દેખી મુનીવર ચલે.
માયા ને મરી, ને કાયા થાય નરી. ૮૧૭૦
માયા મરી, ના મન મરે, મરમર ગયે શરીર, આશા તેશના ના મરી, કહે ગયે જો કબીર.
માયા સો મીટ્ટી, ઔર પટ્ટણુ સો દટ્ટણુ.

૧. ભાગશે. ૨. ખાશે. ૩. શામાં.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 3.
૫. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૧૧૬૬, સર્ફ ૧૦૨.

માયાને ભો છે, કાયાને નથી.

માયાસે માયા મીલે, કરકે લંબે હાથ, અસલસે અસલ મીલે, હસ હસ પુછે બાત.

માર ! એનો બાપબી મારતો'તો ! ૮૧૭૫

માર ચૌદમું રતન છે.

માર તોપ, અલ્લા સચ્ચા હએ.

માર ફાડ, ને કાહડ બાહર.

માર ફાડ, ને વડો દાતાર. (અથવા) માર ફાડ, ને જીવે દાતાર.

માર બરો દાતાર. (અથવા) માર સાળા, ને બરો દાતાર. ૮૧૮૦

માર બાવા ધનાલું.

માર બુધું, ને કર સુધું.

Bâton porte paix.[1] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

No hay tal razon como la del baston.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

માર, મરચું, ને આમલી, એ ત્રણુડે ચોમાસે યાદ આવે.

માર, મરચું, ને દારૂ, એ ત્રણ મરદને સારૂં, પચાવે તો સારૂં, નહિ તો સોમલ કરતાં વારૂ.

માર મોર તોબા. ૮૧૮૫

મારતાના હાથ પકડાય, પણ બોલતાનું મોહડું નહિ પકડાય.

મારતેકા હાથ પકડા જાતા હએ, કહેનેવાલેકી ઝબાન નહિ પકડી જાતી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

मारल्याचें हात धरवतात, पण बोलल्याचें तोंड धरवत नाहीं. (મ. કે.)

મારતે મિયાંનો મુલક. (અથવા) મારતે મિયાંની તલવાર.

મારતેકી પીછુ, ઓર ભાગતેકી આગુ.

मारल्याचे मागें, व पळल्याचे पुढें. (મરાઠી કેહવત.)

મારથી સૌ આઘું.

---

૧. A stick is a peacemaker.

૨. There's no argument like that of the stick.

મારનાર કરતાં બચાવનાર મોહટો છે. ૮૧૯૦
મારનાર પણ તું! ને તારનાર પણ તું!
મારની આગલ ભૂતબી નાહસે. (અથવા) માર ભાગું ભૂત પણ નાહસે. (અથવા) મારથી સૌ (અથવા, ભૂતબી) નાહસે.
A devil even takes fright at a blow. (તેલુગુ કેહવત.[૧])
મારસેં ભૂત પણ ભજે. (કચ્છી કેહવત.)
મારસે ભૂતબી ભાગે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
મારકે ડરે ભૂત ભાગે. (બિહાર કેહવત.[૨])
માર્યા કરતાં પ— ભલી.
માર્યા ન મરે તેના દીઠા શું મરે?
માર્યા માર દેખે. ૮૧૯૫
માર્યા માર ભુલાય, પણ બોલ્યા બોલ નહિ ભુલાય.
Sanan llagas, y no malas palabras.[૩] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
માર્યો ગોદો દિલમાં પેઠો, (અથવા, પચે.)
માર્યો ગંભીરો, ને ગઇ બલા.
માર્યો પથ્થર, ને બોલ્યો બોલ પાછો નહિ આવે.[૪]
માર્યો વાંદર, ને અ— પાલવ. ૮૨૦૦
"ખોદવો ડુંગર, ને મારવો ઉંદર" ની માફક વપરાયછે.
મારવાડના મઉ.
મારવાડની ગાય, ને માલવાનો વાછરડો.
મારવાડીનું દુકાન, પારસીનું પીઠું, ને કાગડો, જ્યાં જાવો ત્યાં મળે.
મારવી માખ, ને ચહડાવવી તોપ.
He takes a spear to kill a fly.
Take not a musket to kill a butterfly. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 210.
૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 189.
૩. Wounds heal, but not ill words.
૪. જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૦૪૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૬૫૦.

Is a heavy axe required for a work that may be easily effected by the hand? (તામીલ કેહવત.[1])

Do you want a stone roller to break an egg with? (તે.કે.[2])

મારવું ક્યાં, ને તાકવું ક્યાં? ૮૨૦૫

યાને, બોલવું એક, ને કરવું બીજું.

મારવું, કે મરવું.

Either win the horse, or lose the saddle. (અંગ્રેજી કેહવત.)

मारीन कीं मरेन. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) یا تخت یا تختہ

મારવો ઉંદર, ને ખોદવો ડુંગર.[3]

મારવો તો મીર, ને ખાવી તો ખીર.

મારવો તો મીર, ને પેહરવાં તો ચીર.

મારવો તો મીર, લુટવો તો ભંડાર, પકડવી તો પદમણી, ચહડવું તો દરબાર. ૮૨૧૦

Aut Cæsar, aut nihil.[4] (લૅતીન કેહવત.)

મારવો તો હાથી, (અથવા, મીર, સુર,) ને લુટવો તો ભંડાર.

યાને, નબલાને મારવામાં મોહટાઇ નથી. સબલાની સાથે બાઠ ભીડવી, અને તેના જુલમને ટાલવો, એમાં મોહટાઈ છે.

मारावा तर हत्ती, व लुटावें तर भांडार. (મરાઠી કેહવત.)

મારવો સુર, ને લુટવો ભંડાર.

મારા મિયાંને, ને જશ મેરે જવાંઇકુ.

મારીને મુસલમાન કરવું.

મારીને માંસ કાહડવું. ૮૨૧૫

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 272.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 129.

૩. જુઓ કેહવત ના૦ ૧૮૧૬, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૧૬૫. ૪. Either Cæsar, or nobody.

મારીને રડવા ન દેય.
મારીને હાડકાં કોથલે નાખ્યાં.
ઘણો માર મારવાના સંબંધમાં વપરાયછ.
મારૂં લાત, તો કાહડું ભાત.
મારે કુટયે કાંઈ સન્યાસી થાય ?
મારે ટટ્ટુ, કાંપે તેજી. ૮૨૨૦
મારે તેજ વારે.
મારે તેના બાપનો.
મારે તેની તલવાર, ને ઉડારે તેનો ગોલો.
મારે તેની તલવાર, ને ચાલે તેનું વહાન.
મારે તેની તલવાર, ને ચાલે તેનો ઘોડો. (અથવા) મારે તેની તલવાર, ને ચાલે તેનાં તીલ્લાં. ૮૨૨૫
મારે તેની તલવાર, ને જીતે તેનું રાજ.
Might overcomes right. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Property is the strong man's, not the Brahman's. (તે. કે.[૧])
જીસકી લાઠી ઉસકી ભેંસ.
જીસકી તેગ ઉસકી દેગ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
મારે તેજી તરવાલ. (કચ્છી કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) هرکه شمشیر زند سکه بنامش خوانند
खपेल त्याचें शेत, व मारील त्याची तरवार. (મરાઠી કેહવત.)
મારે તેની તલવાર, ને પાલે તેનો ધરમ.
मारील त्याची तरवार, व करील त्याची विद्या. (મરાઠી કેહવત.)
મારે તેની તલવાર, બાંધે તેની નહિ.
મારે તેનો હાથ પકડાય, (અથવા, ઝલાય,) પણ બોલે તેની જીભ ન પકડાય, (અથવા, ઝલાય.)[૨]

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 279.
૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૮૧૮૬, સફે ૭૪૮.

મારે ન મુઆ, તે દીઠે શું મરશે? ૮૨૩૦

મારે મિયાં, ને પંકાય (અથવા, ફુલાય) પીંજારો.

મારે મોગલ, ને ફુલાય પીંજારા.

We hounds killed the hare, quoth the lap-dog. (અં. કે.)

We hounds slew the hare, quo' the messon. (સ્કૉચ કે.)

મારે રણમાં તલવાર સિપાહી.

મારેલો ભીલ ભેંસલો[1] નહિ ઓલંગે. (અથવા) માર્યો ભીલ ભેંસલો ન ઓલંગે.

માલ કરતાં હેલ ભારી. ૮૨૩૫

માલ ખાવો આશકનો, ને ગીત ગાવાં વીરાનાં.

માલ તેવું મુલ.

Good article, good price. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Price according to property. (કાશમીરી કેહવત.[2])

માલ ભલે લુટી ગયા, પણ ભરત્યું માહરી પાસે છેની?

માલ માટીનો ખાય, ને ગીત વીરાનાં ગાય.

માલ માતાનો, ને કરો ભંડારો. ૮૨૪૦

માલ માલના ભુકા, ને પૈસા પાણીમાં.

માલ રહ્યો વાસી, તો લાભ ગયો નાહસી. (અથવા) માલ રહે વાસી, ને નફો જાય નાહસી.

While the dust is on your feet, sell what you have bought. (હીબ્રુ કેહવત.)

માલ વગર લાલ ન થાય.

માલ સાથે મમત નહિ કરવી.

વેપાર કરતી વેલાએ માલ બજાર રૂખે નહિ વેચતાં પોતાનોજ ધારેલો ભાવ લેવાના લોભમાં તેને મમતથી રાખી મેલવો જોઈતો નથી.

A man must sell his ware at the rates of the market. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. ખેતરની હદ — સીમ.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 133.

માલ વડે માસો, તેનો શો સાંસો? ૮૨૪૫
માલણ જાય, ને ઘાંટ કોણને વરે?
માલમાં સારૂં, પણ તોલમાં સારૂં નહિ.
યાને, બરોબર તોલવું જોઈએ.
માલવાનું ધન તે દમણા[1]નાં ઉગન[2]માં ગયું.
માલવાનો રાજા રીઝયો ત્યારે મહુડાંની મુઠ્ઠી ભરાવી.
માલવામાં લીલું તે મહાદેવનો પ્રતાપ. ૮૨૫૦
માલવે જાય તો માંડા[3] ખાય.
માલા તો મનકી ભલી, ઓર કાષ્ટકા ભારા; જાણ પુરૂષકી (અથવા, સાધુ જનકી) એક ઘડી, ઓર મુરખકા જનમારા.
માલાના મુલગા ગયા.[4]
માલાના મણકા સર્વ સરખા છે.
માલી રૂઠ્યો ફુલ લેશે, કાંઈ ચોટલી તો ન લેશે? (અથવા, જાન તો ન લેશે?) ૮૨૫૫

La fortune ne peut nous ôter que ce qu'elle nous a donné.[5] (ફ્રૂંચ કેહવત.)

રાજા રૂઠેગા અપની નગરી લયગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માલી રૂઠ્યો ફુલનો ધણી.
માલી સીંચે ચોગણા, પણ રત[6] વિના ફ્લ ન મલે. (અથવા) માલી સીંચે સો મણ પાણી, પણ રત[6] વિના ફ્લ ન હોય.
માલી સીંચે મોઘરો, ને કલમી જુવે કુવો, ને અંધ્યારૂ તો વાટ જુવે, કોઈ મોહટો આજમી[7] મુવો? (અથવા) માલી પુછે મોઘરો, પખાલી પુછે કુવો, ને પાછલી રાતે અંધ્યારૂ પુછે, કે એહદીન કોઇ મુવો?

---

૧. ખટારો; મોહટું ગાડું. ૨. બેડિયું. ૩. માંડો— એક પકવાન.
૪. એની સમજણ માટે જુઓ "કુતિક માલા અને બોધ વચન", સફે ૨૫૬.
૫. Fortune can take from us only what she has given us.
૬. રતુ. ૭. આદમી.

(અથવા) માલી પુછે મોધરો, પખાલી પુછે કુવો, અંધ્યારૂ પુછે એમ કરીને, કોઇ એહદીન ત્યાં મુવો?

Husaren veten um Krieg, und der Dokztor um das Fieber.[૧] (જરમન કેહવત.)

Van a misa los zapateros, ruegan a Dios que mueran carneros.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

The *pirs* are glad when people die. (કાશમીરી કેહવત.[૩])

માલે મુફ્ત, દિલે બીરેહમ.

આએ કેહવત નીચલી ફારસી કેહવત ઉપરથી આવેલી છે:

مال مفت دل بی رحم

માવડી[૪] જણે, પણ ભાગડા[૫] નવ ગણે. ૮૨૬૦

માસ વરસે, ને દિન સુકે.

માસા વજાડે તાસા, ને માસી વજાડે પીપી, ને તાહરાં લખ્ખણ તે હું શિખી.

માસી, ને ખરી બપોરનાં દીધી ફાંસી.

માસી પરણ્યાં, ને ફુઇ રાંડ્યા (સઉ એકનું એક.)

માસી સાટે માસો, તેનો શો જાસો? ૮૨૬૫

માસીને છીંક આવી.

માહ મહિનાનાં માવટાં.

માહ માથે (અથવા, માંડે) ને કામલ ખાંધે. (અથવા) માહ આધે, ને કામલ ખાંધે.

માહજન તો માબાપ છે, પણ માહરી ખીંટી નહિ ફરે.[૬]

Justicia, mas no por mi casa.[૭] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

---

૧. Hussars pray for war, and the doctor for fever.

૨. Shoemakers go to mass, and pray that sheep may die.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 181. ૪. મા. ૫. ભાગ.

૬. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૭૪.

૭. Justice, but not in my own house.

માહજનનો ગોધો. ૮૨૭૦
માહતમ જાણે સરક સારી, ને સરક જાણે માહતમ સારી.
માહરા દોહડ, ને પડોસીના હડી, ને કોતક જોતાં મરવા પડી.
માહરા બાપનો કક્કો ખરો.
માહરા મમાવાના ઘેરમાં માહરી માએ વડી, ને માહરા ઘેરમાં હું વડી, ને માહરી માએને મેં જણી.

The daughter is bigger than her mother. (કાશમીરી કે.[૧])

માહરા હાથ પરથી મરી જાઉં, ને કુસકીની કમોદ. ૮૨૭૫
માહરી આંખની કીકીનું ખોટું, તો પછી ચમકણીનાં શાં પરીણામ?
માહરી ચાલ સામું ના જોવો, માહરા હાલ સામું જોવો.
માહરી જાંગ ઉઘાડીને હું લાજું?[૨]
માહરી દાલમાં ચીચોડા?
માહરી પડોસણ ચાવલ છડે, ને માહરે હાથ ફફોલા પડે. ૮૨૮૦
માહરી બલા[૩] જાણે.
માહરી મા તે તાહરી મા, ને તાહરી મા તે હેં હેં.
માહરી મા માહરા ગુણ જાણતી, ને છેડો સાહીને તાણતી.
માહરી સાસુ એવી ભોલી, શેરની કરે સાઠ પોલી, આપે તેને અડધી પોલી, માગે તેને નાખે ઢોલી.
માહરી સુનાબાઇ કંઇ નહિ ખાય, શીરા ને સો પુરી ખાય, વાડું ભરીને ખીર ખાય. ૮૨૮૫
માહરીજ છરી, ને માહરૂંજ ગલું.
માહરૂં તાહરૂં સહીયારૂં, ને માહરૂં માહરા બાપનું. (અથવા) માહરૂં માહરા બાપનું, ને તાહરૂં માહરૂં સહીયારૂં.

What's my wife's is mine; what's mine is my own. (અં.કે.)
તેરા સો મેરા, મેરા સો હેં હેં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 132.
૨. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૬૩૭૩, સફે ૫૮૨. ૩. એક ઓરતનું નામ.

માહરૂં તે સારૂં.
માહરૂં તો દે, ને તાહરૂં તો દેઇશ.
Men would live exceedingly quiet if those two words, mine and thine, were taken away. (ઍનૅક્સાગોરસ.)
માહરૂં માથું, ને તમારૂં ખાસડું. ૮૨૯૦
નમનતાઈ બતાવવા માટે બોલાયછે.
માહરૂં માહરાં હૈયાંને, ને ભાગ્યું તુટયું બૈયાને.
માહરે કહે ચાલ, કે તુંને પેહડાઉં સુનાંની ઝાલ.
માહરે તો ન કોરડી અગિયારસ, ભાઇ દાંતે નહિ સાહવી[1] દોરડી.
માહરે રોટલે જાડી કોર ?
માહરો દાદો હીલે, પણ સો ગોદે રામ નહિ બોલે. ૮૨૯૫
માહરો વાહલો હીકે, ને મહને ઘાલો સીકે.
માહરો વીરો રલી આવ્યો, ને કટારાંનો ભારો લાવ્યો.
માહરો વીરોજી[2] આવ્યો ખડકી, માહરી ભેંસ ધમીની[3] ભડકી.
માહરો હોસન રલે, ને સોના સાઠ કરે.
માહરાં ગામનો એવો રાહ, કે આગલથી અઘરણી, ને પાછલથી વેહા. ૮૩૦૦
માહરાં દેશના શુરા સારા, જે પરદેશીનાં કર્યે પ્રિત, પાંખનાં કીધાં પાતરાં, દીચનાં કીધાં પીછ.
એક શખ્સ ઉઘાડે પગે ગરમીની રૂતમાં મુસાફરી કરતો હતો. તેના પગ ઘણા બલવા લાગ્યા, પણ આશરો મલે એવું એક પણ ઝાડ તેને જણાયું નહિ. એવાંમાં એક મરી ગયલાં સુક્કાં ઝાડનું થડ તેને દેખાયું તેની ઓડે તે ઉભો રહેવા ગયો. થડનો ઘણો થોડોજ છાંયો પડતો હતો, જેથી તેના પગ સેહજસાજ છાંયામાં ઢંકાયા. તે ઝાડની ઉપર એક શુરો પોપટ બેઠો હતો. તેણે પોતાની પાંખ પોહલી કરીને માથાંનાં પીછરાં ઉભાં કીધાં, એટલે પેલા મુસાફરના મોહડાં ઉપર છાંયડો થયો. ત્યારે તે

૧. ઘરવી. ૨. ભાઇ. ૩. છોકરીના બાપને ત્યાંથી પદમાં અપાયલી.

મુસાફરે ઉચું જોયું કે એ કેમ બન્યું. તે વખતે તે પોપટ બોલ્યો કે "હું તાહરાં દેશનો શુરો છું. મેં તાહરી ઉપર છાંયો કીધોછે."

માહરાં મહો પર માહરો, ને તાહરાં મહો પર તાહરો.

To hold with the hare, and run with the hounds.(અં. કે.)

મેરે મેરે મુંહ પર, તેરે તેરે મુંહ પર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માહેલા ગુણ માહદેવજી જાણે.

મિજલસ મારી જવી. (અથવા) સભા જીતી જવી.

મિજાજ તો મેહતાની માના જેવો છે. ૮૩૦૫

મિજાજની કુતરી.

મિટ્ટીમાં મિટ્ટી.

મિઠા ગોલાને ઘેરનું ઠગ ઠગારૂં ઉકનાય, (અથવા, અફડાય.)

ફોકટનું ડોલ ઘાલનાર અને કુલણજી બનનાર માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

મિઠા પારખે વટાવમાં વહુ ખોઇ.

મિઠા બોલુ માણસ, ને વાયદું ધાન, પેહલાં મિઠું લાગે. ૮૩૧૦

મિઠા મિઠા સબ કેહવે, ને કડવા નહિ કેહવે કોઇ.

They who advise weeping are one's friends, they who advise laughing are strangers. (તામીલ કેહવત.[1])

મિઠાઈનું સોટકું.

સેહેલાઈથી બની શકે એવી વસ્તુ, કામ, વગેરે.

મિઠી છરી, ઝેહરની ભરી.

Debaixo de boa palavra, ahi está o engano.[2] (પોરચુગીઝ કે.)

Scissors of sugar. (કાશમીરી કેહવત.[3])

મિઠી છરી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 45.

૨. Under fair words beware of fraud.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 192.

મિઠી મિઠી માહરાં માએની જીઓલી,[૧] મિઠા બોલે માહરાં મન વસે.
મિઠી શાકરને કડવી કોણ કહે? ૮૩૧૫
મિઠું ગોલ. (અથવા) મિઠું મધ.
મિઠું પણ તેલ.
મિઠું બોલ્યામાં કાંઇ જતું નથી.

Cool words scald not the tongue. (અંગ્રેજી કેહુવત.)
Mit einem Tropfen Honig fängt man mehr Fliegen als mit einem Orhoft Essig.[૨] (જરમન કેહુવત.)
Non scortica la lingua il parlar dolce.[૩] (ઈતાલ્યન કેહુવત.)
A kind word is better than a harsh one. (તામીલ કેહુવત.[૪])
Much politeness offends no one. (ચીનાઈ કેહુવત.[૫])
Mild speech enchains the heart. (અરબી કેહુવત.[૬])
(ફારસી કેહુવત.) خوش سخن باش تا امان یابی

મિઠું-બોલા લોક, કડવું–બોલી મા.

Home counsel is bitter, you will get honey enough outside.[૭]

મિઠું મોહડું સારૂં, પણ મિઠું ભોણું માઠું. ૮૩૨૦
મિઠું (અથવા, ગળ્યું) શાકર જેવું, (અથવા, ગોલ જેવું.)
મિઠો કુવો જોઇને બુડી નહિ મરાય.
મિઠો ગારો મુકવો. (અથવા) મિઠો ઉંધાડો મુકવો.
મિઠો ગારો મુકે, ને લાંબા જી આપે, (અથવા, કડવાં વડવાં કરે.)
પારસી બોરતોમાં આ સખુનો એક દુવા તરીકે બોલાયછે.

---

૧. જીભ.
૨. A drop of honey catches more flies than a hogshead of vinegar.
૩. Smooth words do not flay the tongue.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 151.
૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 190.
૬. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 234.
૭. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

મિઠાં ઝાડનાં ફલ ખાવો, મૂળ ના ખાવો. ૮૩૨૫

If you would enjoy the fruit, pluck not the blossom. (અં. કે.)
Il faut tondre les brebis et non les écorcher.[૧] (ફ્રેંચ કે.)
Men moet de schapen scheren, maar niet villen.[૧]
Men moet de koe wel melken, maar de spenen niet aftrekken.[૨] (ડચ કેહવતો.)
Like cutting the udder, and drinking the milk. (તે. કે.[૩])
The shepherd shears the sheep, but does not flay them. (રશ્યન કેહવત.[૪])
गोड ऊस झाला म्हणुन जाळ्या मुळ्या मुद्धां खाऊं नये. (મ. કે.)

મિઠાં ઝાડનાં મૂળ ખોદે.

Because the sugar-cane is sweet are you to chew it with the roots? (તેલુગુ કેહવત.[૫])

મિઠાં ઝાડનાં મૂળ નહિ ઉખેડ્યે.

મિઠાંમાં મિઠું શું, ઉંઘ કે ગરજ?

મિત્ર એસા કીજીએ, ઢાલ સરીખા હોય, સુખમાં પીછા પડા રહે, દુખમાં આગલ હોય.

A friend is best found in adversity. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મિત્રતા ને વેર એ બરોબરીઆથી શોભે.[૬] ૮૩૩૦

મિત્રનું માન સોગાતે, વેરીનું માન કંકાસે, છકેલનું માન મુલાકાતે, ને જોગીનું માન અવિનાશે.

Les petits cadeaux entretiennent l'amitié.[૭] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Geschenkze halten die Freundschaft warm.[૮] (જરમન કે.)

---

૧. Shear the sheep, but don't flay them.
૨. Milk the cow, but don't pull off the udder.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 272.
૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 70.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 167.
૬. જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૬૭૫, સર્ફે ૬૧૪.
૭. Little presents maintain friendship.
૮. Presents keep friendship warm.

મિત્રાચારી જેમ દોરડી, તુટે તો સંધાય, લેકીન ગાંઠ રહી જાય.[1]
મિયાં અધુરા, ને લેખાં પુરા.
મિયાં અને રજપુતની વડાઇ, (ગપ સામે ગપ.)
મિયાં ઉઠો! તોકે' ભાઈ હાથ આપને! ૮૩૩૫
મિયાં ક્યા કરતે હો? ઘડીકી ફુરસદ નહિ, દમડીકી કમાઇ નહિ.
મિયાં ક્યા લાયા? તોકે' નરાધરા ઘર આયા.
મિયાં કયું રોતા? તોકે' આજ મેરી જોરૂ મુઇ. મિયાં કયું હસ્તા? તોકે' આજ તો દુસરી હુઈ.
મિયાં ક્યાં? તોકે' ઘરના ઘર.
મિયાં કહે તે સાચું ને બીબી કહે તે જુઠું. ૮૩૪૦
મિયાં કીદર જાતે હો? (દમામમાંજ) માહીમકુ. મિયાં કાંહસે આયે? (હાલ હવાલ રીતે) માહીમસે.
મિયાં ખાય કાકડી, ને અ— બીયાં.
મિયાં ખોડા, ને બીબી ઝમકુ.
મિયાં ચોરે પળી પળી, ને અલ્લા ઉઠાવે કુપ્પા.
મિયાં ચોરે મુઠ્ઠે, ને અલ્લા ચોરે ઉંઠે. ૮૩૪૫

એક મુસલમાન ખેતી કરતો હતો. તેનાં ખેતરમાં ઘઉં તૈયાર થયા તેને ખલીમાં લાવી ઢગલો કર્યો. તેની સાથે એક બીજા ખેડુતે પણ પોતાના ઘઉંનો ઢગલો કર્યો હતો. તે ઠેકાણે જે વખતે કોઈ ન હોય ત્યારે પેલા મિયાંભાઈ પાસેના ઢગલામાંથી ઘઉં લેઈ પોતાના ઢગલામાં ઝડપ ઝડપ મુઠ્ઠા ભરીને નાખે. એમ કરતાં એક દિવસ રાતે તે ઠેકાણે મિયાંભાઇ ન હતા, તેમજ બીજું પણ કોઈ આદમી ન હતું, તે વખતે ચાર પાંચ ઉંઠ લઈને કોઈ મુસાફરનો કાફલો તે રસ્તે થઈને જતો હતો. પેલા મિયાંના ઘઉંનો ઢગલો રસ્તા ઉપર નજદીક હોવાથી, તે ઘઉં પોતાનાં ઉંઠ ઉપર ભરીને તાકીદથી તે તગડાવી ગયો. હવે

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૦૬૨, સફે ૪૩૦.

બીજે દિવસે સહવારમાં પેલા મિયાં ને બીજા ખેડુત સાથે આવી જુવેછે તો મિયાંના ઘઉંનો ઢગલો મલે નહિ, ને તેને બદલે ત્યાં ઉંઠનાં પગલાં પડેલાં દીઠાં. તે જોઈ બીજા ખેડુતોએ મિયાંને પુછ્યું કે મિયાં તમારા ઘઉં કયાં ગયા? મિયાંએ મનમાં સમજીનેજ જવાબ દીધો કે "મિયાં ચોરે મુઠ્ઠે, ને અલ્લા ચોરે ઉંઠે."

મિયાં છેલ છટાક, ને બીબી ધુલ ઝટાક. (અથવા) મિયાં ફુલ ફટક, બીબી ધુલ ઝટક.

The foppish husband gives himself great airs, while his wife is living by pounding rice in Danmaya-apâlem. (તેલુગુ કેહવત.[1])

મિયાં છોડે, પણ બીબી કેમ છોડે?

મિયાં જાય મક્કે, તો બીબી જાય માલવે.

મિયાં તેરી સૂરત કેસી? તોકે' સદા રોતી.

મિયાં થાય ઘોર જોગ, ત્યારે બીબી થાય ઘર જોગ. (અથવા) મિયાં થયા ઘોર લાયક, ત્યારે બીબી થઇ ઘેર લાયક. ૮૩૫૦

The bride enters her husband's house, and the bride-groom enters the tomb. (તેલુગુ કેહવત.[2])

મિયાં દાઢીયાં ખોલે, ને બીબી બાચકે જાય.

મિયાં નહિ ને ધગડા. (અથવા) મિયાં ઓજ ધગડા.

મિયાં નુરા, ને લેખાં પુરા, (અથવા, લખા પુરા, હિસાબ પુરા.)

મિયાં ને માધવને નહિ બને. (અથવા) મિયાં માહદેવનો જોગ થાય નહિ.

મિયાં ને માદેવજો (અથવા, માજનજો) ન બને. (કચ્છી કેહવત.)

મિયાં ને માધવનો ફેર. ૮૩૫૫

મિયાં પરમાણે ઘોર.

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 20. ૨. *Ibid*, p. 18.

મિયાં બીબી રાજી, તો ક્યા કરે મિયાં કાજી?[1]

મરદ્દા મૌગી રાજી, કા કરે ગાંવકે કાજી. (બિહાર કેહવત.[2])

મિયાં બીબીની જોડી, મિયાંએ ભાંજી લાકડી, તો બીબીએ ચાદર ફાડી.

મિયાં ભાઇકી આધી જાર.[3]

મિયાં ભાઇકી ગાડી, ઉસકુ તલછારે[4]કી નાડી,[5] જાંહ મીલી તાડી, વાંહ છોડી ગાડી. ૮૩૬૦

મિયાં ભાઈકી બાતો, ને મખીયાંકી લાતો.

મિયાં ભાઈકે ખેત હએ, બોડી[6] બમનીકા નહિ હએ!

મિયાં ભાઇકે ચાંદે ચાંદ.

મિયાં ભાઇના ગોખલા વાલું.[7]

મિયાં ભાઇની ગાડી, જ્યાં મલી તાડી, ત્યાં છોડી પાડી. ૮૩૬૫

મિયાં ભાઇની બડી બડી બાતો.

મિયાં ભાઇની યારી તે ઝાંપા લગી સમજવી.

મિયાં મજુરીએ જાય, ને બીબી દાઢીયાં ખોલે.

મિયાં મરતે તો મરતે, પણ ટટીસે લડતે.

મિયાં મરે, ને મસીદે દીવા થાય. ૮૩૭૦

મિયાં મસીદને ચાટે, ને પીરને બોકરા ભાવે.

મિયાં મસીદનાં કોડિયાં ચાટે, ને બીબીને પલાવ, (અથવા, મલીદો) ભાવે. (અથવા) મિયાં મસીદનાં કોડિયાં લાવે, બીબી જાનને મલીદા ભાવે. (અથવા) મિયાં મસીદમાંનાં કોડિયાં ચાટે, ને બીબીને ફુલેલ.

---

૧. સરખાવો કેહવત ના૦ ૨૯૨૫, સફે ૨૭૨.
૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 172.
૩. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૨૩૯.
૪. તાડનાં છતિયાં. ૫. ઝુસડીને બાંધવાનું દોરડું.
૬. બોડેલાં માથાંની, વિધવા થયલી.
૭. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૨૦૬.

મિયાં માદા, ને વલી ટંગડી ઉંચી. (અથવા) મિયાં પડ્યા પડ્યા, પણ ટંગડી ઉંચી.

Rice straw gives out much smoke; poor men give out much wrath. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

મિયાં માદા, ને વલી ભાંગ પીધી.

મિયાં મારતા જાય, ને બાજરીયાં તોડતા જાય. ૮૩૭૫

મિયાં મુઠ ભર, ઔર દાહડી હાથ ભર.

The man (weighs) a seer and a quarter, the *lingam* (round his neck) two and a half. (તેલુગુ કેહવત.[2])

मिया मूठभर व दाढी हातभर. (મરાઠી કેહવત.)

મિયાં મુસા, વા ને પાણી.

મિયાં રોતે ક્યું? તોકે' હમેરી સૂરતજ અઇસી. (અથવા) મિયાં રોતે ક્યું, તોકે' મેરા મહોંજ ઐસા.

રોતે ક્યું હો મિયાં? સૂરત હી અયસી હઐ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મિયાં શેર, તો બીબી સવા શેર.

મિયાં સાહેબ એ ક્યા કરતે હઓ? સાહેબ! પેટકે બાસ્તે કલ્લઈ બનાતા હઉં! ૮૩૮૦

મિયાં સાહેબ એલાર, ને બીબી સાહેબ પેલાર.

મિયાંએ માર્યો કાગ, ને શેહરમાં આવીને બુમ પાડી કે મેં માર્યો વાઘ.

મિયાંકા મન રંડીમે, ઔર બીબીકા મન હંડીમે.

મિયાંકી સૂરત તો દેખો!

મિયાંજી જાય ઉત્તર તો દેખાડે દખ્ખણ. ૮૩૮૫

મિયાંથી થાય સ્યાનો, તેને ગણવો દીવાનો.

મિયાંના પગમાં જુતિયાં હોય, તો બીબીને ફરાફર મારે કેની?

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 441.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 21.

મિયાંની ઘોડી પાદરડાં વેર. (અથવા) પટેલની ઘોડી પાદર વેર ચાલી, પણ ઝાંપો નહિ વટાવ્યો.

મિયાંની દાહડી બલે, ને બીબીને તાપણું થાય. (અથવા) મિયાંની દાહડી બલે, ને દાસીને અજવાલું (અથવા, હસવું) થાય.

Poichè la casa brucia, io mi scalderò.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

If my beard is burnt, others try to light their pipe at it. (તરકીશ કેહવત.[2])

મિયાંની દાહડી, ને વારવાની સાવરણી.[3] ૮૩૯૦

મિયાંની બાંહે ધરી સારી, પણ બીબીનો ચંદરવો ખોટો.

મિયાંની ભેંસને ડોબું કેહવાય?

Des Schulzen Kuh und eines Andern Kuh sind zweierlei Kühe.[4] (જરમન કેહવત.)

મિયાંની મીંદડી.[5]

રાંક અને ગરીબ સ્વભાવનું માણસ.

મિયાંની વાદે ચના નહિ ચવાય.

મિયાંની સુહજે ચના ઉખેડવા (એ પસ્તાવાનું કામ.) (અથવા) મિયાંની સુહજે ચના નહિ ઉખેડવા. ૮૩૯૫

મિયાંને કેહવે ચના નહિ ઉખેડવા.

મિયાંને ને માધવને બારમા હોય.

મિયાંને મલે નહિ, ને બીબીને ભાવે નહિ.

The cow will not give (milk), and the calf will not drink it. (કાશમીરી કેહવત.[6])

---

૧. Since the house is on fire I will warm myself at the blaze.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 77.

૩. જુઓ કેહવત ના૦ ૪૨૪૬, સફે ૪૦૩.

૪. The bailiff's cow and another's cow are two different cows.

૫. બિલાડી. ૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 68.

મિયાંને સેવ્યાં ખાયાં.

મિયાંભી મિયાં, ને પીંજારડાભી મિયાં. ૮૪૦૦

Der er ikke saa liden Fisk, han stunder jo til at blive en Hval.[1] (ડેનીશ કેહવત.)

મીડાંમાં છીડું પડ્યું.

મીંઢી મસકલી પારે વાર, ને લાંબાં લાંબાં દગ ભરે તે આગલાંનો જીવ લેવા.

કોઈ બાહેરથી એક દેખાવ કરે, પણ અંદરથી તેની મતલબ જુદીજ હોય ત્યારે એમ બોલાય છે.

મીણની પણ શોખ ખોટી.

મીણનો પણ માટી.

A man is a man, though he have but a hose upon his head. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Sease velado, y sease un palo.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Though in heart hard as a stone, and worthless as a blade of grass, he is your husband. (તામીલ કેહવત.[3])

You must get a hero or a beggar (for a husband.)(તે.કે.[4])

મીણનો પણ શેઠ. ૮૪૦૫

મીણનો પરમેશ્વર કીધો તે શું કામનો?

He begs a blessing of a wooden god. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મીણનો માટીડો.

આવડ વગરનાં, અને મુરખ માણસના સંબંધમાં બોલાય છે.

(ફારસી કેહવત) شیر برفین

મીણનો હાકમ લોહડાંના ચના ચવાડે.

૧. Every little fish expects to become a whale.

૨. Let it be a husband, though it be but a log.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 211.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 214.

મીઠું નાખીને ખીચડીમાં ભાગ માગે.

તેલ ડાલ ખાલેકા સાઝા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મીઠું નાખીને ભાગ ભેલવો. (અથવા) મીઠું મુકીને પાંતી પુરે, (અથવા, ભાગ ભેલે.) (અથવા) મીઠું નાખીને પાંતી ભેલવા આવે. ૮૪૧૦

મીઠું મરચું ભભરાવવું.

મીઠાંની પુતલી સમુદર પર પાણી છાંટવા ગઈ તે પોતેજ પાણી થઈ ગઇ.

મીની પાયને મીંઢું.

મીનીનાં તો હરવાં નામ, ને એ તો વહુજી તમારાંજ કામ.

મીનીબાઇ દુધ પીવા ટમટમીજ રહ્યાંછે! ૮૪૧૫

મીરાંની માનતાને મુજાવર વધારે.

મુઈ ઘો કાચંડામાંથી ન જાય.

મુઇ પાડી લાભમાં.

મુઇ પાડીની મોહટી આંખ.

મુઇ ભેંસને ઘી ઘણું.[1] ૮૪૨૦

A lost fish is always a big one, so the lost child is always beautiful.[2]

मेल्या म्हशीस बारा शेर दूध. (મરાઠી કેહવત.)

મુઇ મા મલવા આવતી નથી.

મુઇ માને ધાવવું તેમાં શો લાભ?

मेल्या आईचें दूध प्यालों नाहीं. (મરાઠી કેહવત.)

મુઇ માને ધાવે ધાવણ આવે?

મુઇ માખની ચરબી કાહડે, (એવું કંજુસ.)

મુઈ માખનું ભેજું કાહડવું. ૮૪૨૫

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૮૬૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૭૦-૭૧.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 22.

મુક મહને, ને ખાઉં તુંને.

મુકયે ખસતું, તો આવે હસતું.

મુકશ ચીસ, તો મેલવશ વીસ.

મુકે ખરતું, તો આવે પગે પડતું.

મુકે તેટલું જાય. ૮૪૩૦

મુખમેં રામ, બગલમેં છુરી, ભણે ગણે ને દિયાનત બુરી. (અથવા) મુખમેં રામ, બગલમેં છુરી, ભક્તિ હએ, લેકીન દિયાનત બુરી. (અથવા) ભગત ભયા, પણ દાનત બુરી. મુખમેં રામ, બગલમેં છુરી. (અથવા) મુખમેં રામ, બગલમેં છુરી, ભગત હુવો, ઔર દાનત બુરી.

God in his tongue, and devil in his heart. (અંગ્રેજી કે.)

Cara de beato, y unas de gato.[૧] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

મુગાની પારસી.

મુગાની બોલી મુગાની માએ જાણે.

Only a dumb man's parents understand a dumb person's speech. (કાશમીરી કેહવત.[૨])

મુગે ખાધો માર, નહિ વહાર, ને નહિ બચાવ.

મુગે માર્યું ભકૂ. ૮૪૩૫

મુગો કાંઇ મુવા પછી બોલે?

મુગો મંતર, ને સાડી સતર.

મુછ કરે અલ્લા, ત્યાં હતા બે ચલ્લા, ચલ્લા કહે જે મેરી, ત્યાં હતી બે ઢેડી.

મુછ પર લીંબુ નહિ ઠરવા દેય, (એવું માલેતુજાર.)

મુછ બુડતો દારૂ. ૮૪૪૦

યાને, ઘણો, પુશકલ.

---

૧. A devotee's face, and a cat's claws.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 93.

મુછનો બાલ.
મુજી, ને મુમલો ન જાણે મુંજી.
મુજે કોઇ ન મારે તો મેં સારે ગાંવકુ (અથવા, શેહરકુ) મારૂં.
મુઝાય નહિ તે મોહટું.
મુઠ ભર દાહડી, તેની અક્કલ સારી. ૮૪૪૫
મુઠ માર્યે એવી કે પાછી વલે.

Kindle not a fire that you cannot extinguish.
Bind so as you may unbind. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Mira que ates que desates.[1] (સ્પેનીશ કેહવત.)
જીન્ને લગાઇ સો બુઝાવેગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મુઠી મુઠીએ બલા ઉઠી.
મુઠીમાંનો જીતે, ને ઓટીમાંનો હારે.
મુડે માથે જતિ નહિ, ને છેડા વાલે સતિ નહિ. (અથવા) મુડે માથું એટલા જતિ નહિ, ને છેડા વાલે એટલી સતિ નહિ. (અથવા) મુડ્યે માથે જતિ નહિ, ને આધું ઓઢયે સતિ નહિ.
મુત— મેમુદી કમાય, ને પૈસા સારૂં ટુંપો ખાય. ૮૪૫૦
મુફ્ત નવાલા બિસમલ્લા.

You have always a ready mouth for a ripe cherry.(અં.કે.)
Ye hae a ready mou' for a ripe cherry. (સ્કૉચ કેહવત.)

મુફ્તકા ખાના, ઓર મસીદમેં સોના.
મુફ્તકા ભાતાં, ને બડી બડી બાતાં.
મુફ્તકા લુકમા ખાવો મેરા લાલ.
મુફ્તકે શરાબ, કાજીને હલાલ કીયા. ૮૪૫૫
મુંબઈ ગામ, ઓરત બનીછ સાંઢ, ને મરદ થયાછ રાંડ.
મુંબઇ માસ્તર, હાથમાં છત્તર, ગજવાંમાં પથ્થર.

---

1. See that you tie so that you can untie.

મુંબઈ માંવલી, કમાવે રૂપિયા, તો પલ્લે રેહવે પાવલી.
મુંબઈ શેહર, બાપ દીકરાને ચોર ઠેરવે.
મુંબઇના શેઠિયા, ને સુરતના વેઠિયા. ૮૪૬૦
મુંબઇની કમાણી, ખોસ ખદરમાં ખમાણી.
મુંબઇની દીવાલી.
મુંબઇનું રળેલું મુંબઇ ખાય, ને મુંબઈનો પૈસો કેડે નહિ જાય.
મુરખ આગલ મુ— , તોકે' કોહદાલાનો ધા.

A good pinch, and a rap with a stick, is a clown's compliment. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મુરખ ઢોર જેવું. ૮૪૬૫
મુરખ, નારી, ને નગારાં, કુટયાંજ કામનાં.

Donne, asini, e noci voglion le mani atroci.[1] (ઇતાલ્યન કે.)

Tre Ting giöre ikke godt uden Hugg: Valnödtræet, Asenet, og en ond Qvinde.[2] (ડેનીશ કેહવત.)

Nothing will frighten a wilful wife but a beating.(ચી.કે.[3])

मर्दना हुण वर्धनं ॥[4] (સંસ્કૃત કેહવત.)

મુરખ પાસે કાગળ નહિ બોલે.
મુરખ પાસે જ્ઞાન શું?

With a fool and a knave, there's no conclusion. (અં. કે.)

મુરખ મનમાં વિચાર કરે કે હું રળું ને બધાં ખાય, પણ સુક્કાં કાષ્ટ[5] મધેનો કીડો તેને કોણ પાણી પાય? (અથવા) સુક્કાં લાકડાંમાં જીવડો તે કતકત થાય, ને તેને ખદાય વગર પાણી કોણ પાય?

---

૧. Women, asses, and nuts require strong hands.

૨. There are three things from which no good can be got without a beating: a walnut-tree, a donkey, and a shrew.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 377.

૪. Pounding improves the disposition. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 442. ૫. લાકડું.

(અથવા) મુરખ મન મમતા કરે, હું રહું ને સર્વ ખાય, સુક્કાં કાષ્ટમાં જીવડો, તેને પાણી કોણ પાય?

મુરખ મિત્ર કરતાં દાનાવ દુશ્મન સારો.[1] ૮૪૭૦

મુરખ મિત્ર દુશ્મનની ગરજ સારે.

મુરખ મિત્ર વેરીને ઠામ.

મુરખ મીલે તો ક્યા કરના?

O mal, que nao tem cura, he loucura.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

મુરખ સાથે ગોઠડી, પગ પગ હોય વિનાશ, મુરખને પ્રતીબોધતાં, મને સામો થયો સંતાપ.

મુરખકી યારી બુરી, ભલો સજ્જનકો ત્રાસ, જ્યું સુરજ ગરમી કરે, તબ બરસનકી આસ. ૮૪૭૫

He is na the fool that the fool is, but he that wi' the fool deals. (સ્કૉચ કેહવત.)

(ફારસી કે.) دوستی جاهل بدوستی خرس می ماند

મુરખની વાતો ભલી, કે જે વાતે ધડ જાય, (અથવા, ઘર જાય,) પંડિતની લાતો ભલી, કે જે લાતે ગુણ થાય.

મુરખનું નામું ભીંતે.

A white wall is a fool's paper. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Muraille blanche papier de fou.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Muraglia bianca, carta di matto.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

મુરખનું મલવું, ને માંકડાનું દલવું.

મુરખને ઉપદેશ, તે આપનારને કલેશ.

Fools are not to be convinced. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Daare lader Raad gaae ind ad det ene Ore, og ud ad det andet.[4] (ડેનીશ કેહવત.)

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૫૨૮૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૮૩.
૨. The malady that is most incurable is folly.
૩. A white wall is the fool's paper.
૪. Advice to a fool goes in at one ear and out at the other.

Giving advice to a stupid man is like giving salt to a squirrel. (કાશ્મીરી કેહવત.[૧])

It is difficult to climb a steep hill, but ten times more difficult to teach a fool.[૨]

Talk not much with a fool, and go not to him who hath no understanding.—ECCLESIASTICUS, xxii, 13.

मूर्खेण किं भाषणं ॥[3] (સંસ્કૃત કેહવત.)

મુરખને કાન હોય, પણ શાન ન હોય. ૮૪૮૦

He who is born a fool is never cured. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il ne faut jamais défier un fou de mal faire.[૪] (ફ્રેંચ કે.)

મુરખને માથે તે કાંઇ સીંગડાં હશે?

मूर्खास शिंगें का असतात ? (મરાઠી કેહવત.)

મુરખનો (અથવા, બેવકુફનો) પાદશાહ.

મુર્ખેંજો સરદાર. (કચ્છી કેહવત.)

મુરખનાં (અથવા, ગાંડાનાં) ગામમાં ત્રણ તેરસ.

મુરતમાંજ અપસગન.

Chi mal comincia, peggio finisce.[૫] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

What ! a caret in the commencement. (તેલુગુ કેહવત.[૬])

प्रथमकवले मक्षिकापातः ॥[७] (સંસ્કૃત કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) اوّل بسم الله غلط

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 149.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 10.

૩. What speech with a fool? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 447. ૪. Never challenge a fool to do wrong.

૫. He who begins ill, finishes worse.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 8.

૭. Fall of a fly into the first morsel (of food.) Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 435.

મુરદાં ઉપર બેસીને લાડુ ખાવો. ૮૪૮૫
મુરદાં બેહેસ્ત જાવો, કે દોજખ. (અથવા) મુરદાં બેહસ્ત જાવો કે દોજખ જાવો લેકીન મુલ્લાંકુ તો હલવા ખીલાવો. (અથવા) મુરદાં બેહસ્ત જાવો કે દોજખ, કાજીને હલવો ખાવાસે ગરજ.

What does it matter whether the kingdom he has not possession of prospers or decays ?(તેલુગુ કેહવત.[૧])

મુરદાં બેહશ્ત જાવ, યા દોઝખ, મુલ્લાંકો હલવે માંડેસે કામ. (હિં.કે.)

મુરદાં, (અથવા, મુવાં) મસાને ગયાં તે કાંઇ પાછાં આવેછ?
મુરબ્બી વડે મુરબ્બો ખવાય. (અથવા) મુરબ્બી વગર કાંઇ મુરબ્બો ખવાય?

(ફારસી કેહવત.) مربي بيار و مربا بخور

મુરબ્બી હોય તો મુરબ્બો ખાય, ને વગર મુરબ્બી મરાયો જાય.
મુરો, તો ભાંજું તાહરો ગુરો. ૮૪૯૦
મુલતાનકે મલજી, દિલ્લેકે લાલે, સુરતકે ભાઇ સાહેબ, ભિખ મંગનેકુ ચલે.
મુલમાં સાટું, કાંઇ તોલમાં સાટું?
મુલાના ચોરને મેચકાના માર (ન ઘટે.)
મુલાના ચોરને મોઘરીનો માર.
મુલાની કાતરી જેવા રૂપિયા. (અથવા) મુલાના પતીકા જેવા રૂપિયા. ૮૪૯૫

યાને, જેમાં કાંઈ વરવાંઘો નહિ નિકલે એવા સાચા ને ખરા.

મુલાની પણી ઝાડવાંમાં લેખાય નહિ. (અથવા) મુલાપણુ તે કાંઇ ઝાડમાં લેખું? (અથવા) મુલાપણી કાંઈ ઝાડમાં નહિ ખપે.
મુલામાં મીઠું, ને કેલાંમાં ખાંડ.
મુલે હું, ને વલી તમારા ભાઇ ગામ ગયા.

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 177.

મુલ્લાં ચોર, બાંગ ગવાહી, શાખ પુરે માહરો માવજીભાઇ.

મુલ્લુ' ચોર, ને બાંગો ગોવાઈ. (કચ્છી કેહુવત.)

મુલ્લાં મરે, ને મસીદે દીવો થાય. (અથવા) મુલ્લાં મરશે ત્યારે મસીદે દીવો થશે. ૮૫૦૦

મુલ્લાંજીની ગાયને સૌ કોઇ પંપાલે.

મુલ્લાંજીની બાંગ.

મુલ્લાંની દોર મસીદ સુધી.

A mullah's beat is to the mosque. (કાશમીરી કેહુવત.[1])

મુલ્લાંજી ધોડ મીસીદ સુધી. (કચ્છી કેહુવત.)

મુલ્લાંકી દોડ મસીદ તક. (હિંદુસ્થાની કેહુવત.)

મીયાં કે દોડ મહજીદ લે. (બિહાર કેહુવત.[2])

सईयाची धांव कुपणा पर्यंत. (મરાઠી કેહુવત)

મુલ્લાંનું વહાન દામાદોલ, મીસ્તરી પંદર, ને વાહડિયા સોલ.

મુવા કાકા મડીયા, તે થયા અચડીયા, (અથવા, ચગડીયા.) ૮૫૦૫

મુવા ખાય, જીવતા ખાય, ને મરે ત્યારે એહદીનની ખાંધે એસીને જાય.

મોબેદોના સંબંધમાં વપરાય છે.

મુવા તેનું બીજું દાહડું.

Death's day is doom's day. (અંગ્રેજી કેહુવત.)

મુવા નહિ, ને પાછા થયા.

મુવા નહિ, ને માદા પડ્યા.

મુવા પછી ભીંત થાય. ૮૫૧૦

મુવા પછી માલ, ને ગોલણુ ગાડાં ભરે.

મુવા પછી વૈદને શોધવો.

Après la mort le médecin.[3] (ફ્રેંચ કેહુવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 135. ૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 128.

૩. After death the doctor.

મુવા પછી સૌ વખણાય.
મુવા પાછલ ગાડાં.
મુવા પાછા નહિ આવે. ૮૫૧૫
મુવા પેહલી મોહકાણ.
મુવા પેહલાં ઘોર ખોડવી, (અથવા, દાહડો કરવો.)
મુવા બાપની મોહટી આન. (અથવા, આંખ.)
મુએ બાપકી (અથવા, બેલકી) બડી બડી આંખેં. (હિંદુસ્થાની કે.)
મુવા મોર મોહકાણ.
મુવા સમાન શોક નહિ, વિવાહ સમાન હરખ નહિ. ૮૫૨૦
મુવાની આળસે જીવવું. (અથવા) મુવાની આળસે જીવનાર એદીઓ.
મુવાને મારવો.
મુવું મસાન સારૂં, પણ જીવતું રસાન[1] માઠું.
મુવે ચાકર, જીવતે જોગી. (અથવા) મુવે ચાકર ખાય, ને જીવતે જોગી ખાય.
મુવે માઠું થાય. ૮૫૨૫
મુવે મુસલમાન, ને જીવતાં ક્રીશ્ચીઅન (જેવી હાલત.)
મુવે મોહકાણ.
મુવે સીધ્ધી, કાંઇ રૂવે સીધ્ધી છે?
મુવેલા સિંહને ધધેડો લાત મારે.

Den todten Löwen kzann jeder Hase au der Mähne zupfen.[2] (જરમન કેહવત.)

Quando il leone è morto, le lepri gli saltano addosso.[3] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

Ook hazen trekken een leeuw bij den baard als hij dood is.[4] (ડચ કેહવત.)

---

૧. મારેલી ધાતુ. ૨. Every hare may pluck the dead lion's mane.
૩. When the lion is dead the hares jump upon his carcass.
૪. Even hares pull a lion by the beard when he is dead.

મુવેલી માછણુ સારી, પણુ જીવતી ધાંચણુ ભારી. ૮૫૩૦

મુવેલું કુતરૂં ક્યાં લઇ જાવોછ? લે તાહરેજ બારણે!

મુવેલું કુતરૂંબી નહિ છોડે (એવું માણસ.)

ધરમમાં અટકાવ કીધેલો ખોરાક ખાનારના સંબંધમાં વપરાય છે.

મુવેલો માથું ન ઉંચકે.

What! are you afraid of him that died last year?

Dead men tell no tales. (અંગ્રેજી કેહુવતો.)

Todte Hunde beiszen nicht.[૧] (જરમન કેહુવત.)

Doode honden bijten niet.[૧] (ડચ કેહુવત.)

Uomo morto non fa guerra.[૨] (ઈતાલ્યન કેહુવત.)

Homem morto, nao falla.[૩] (પોરચુગીઝ કેહુવત.)

The dead dog will bite no more. (તામીલ કેહુવત.[૪])

I have never heard of the old man becoming young, nor the dead man coming to life.[૫]

સિરકટા આવાઝ નહિ કરતા.

મુવા ઘોડા કભી ઘાંસ ખાતા હએ? (હિંદુસ્થાની કેહુવતો.)

મુઅલો ઘોડા ઘાંસ ખાલા? (બિહાર કેહુવત.[૬])

سر بریده بانگ نکند

مرده سخن نمیکند

(ફારસી કેહુવતો.) مار مرده نمی گزد

મુવેલો વાઘ મારવો.

મુવેલો સાંપબી સંગ્રેહલો કામ આવે. ૮૫૩૫

---

૧. Dead dogs don't bite.

૨. A dead man does not make war.

૩. A dead man does not speak.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 317.

૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 23.

૬. Christian's *Behar Proverbs*, p. 73.

મુવેલાંને મારવું (એ સારૂં નહિ.)

It is a base thing to tear a dead lion's beard off.

It is a base thing to tread upon a man that is down.

Pour not water on a drowned mouse. (અંગ્રેજી કેહુવતો.)

Scorticar il cane scorticato.[૧] (ઈતાલ્યન કેહુવત.)

A moro muerto gran lanzada.[૨] (સ્પૅનીશ કેહુવત.)

A mouro morto, grao lançada.[૩] (પોરચુગીઝ કેહુવત.)

To beat a tired man. (કાશમીરી કેહુવત.[૪])

Why additional pain to one already in grief?(તામીલ કે.[૫])

To throw stones on a man in a well. (ચીનાઈ કેહુવત.[૬])

(ફારસી કેહુવત.) مردی نه بود فتاده را پای زدن

મુવેકો ક્યા મારના.

મુવે પર સો દુર્રે. (હિંદુસ્થાની કેહુવતો.)

મરે પર સો દુરાં. (બિહાર કેહુવત.[૭])

મુવો નહિ, ને ભુત થયો.

મુવો માટી જુધે,[૮] ને મુઇ ભેંસ દુજે.

મુવો વર, ને બલી જાન.

મુવો હાથ માબાપનો. ૮૫૪૦

મુવો હાથી લાખનો.

હજાર ટૂકડેમેં હાથી કટા તોભી સવા લાખ ટકેકા. (હિંદુસ્થાની કે.)

મુવાં પુઠે ગાડાં જાય. (અથવા) મુવાં પછી ગાડાં ફરે.

મુવેલાંની પુઠે બદગોઈ કરનારની સામે બોલાય છે.

મુવાં મસાન નહિ જઇએ, ને જીવતાં ભેસાન નહિ જઇએ.

---

૧. To flay the flayed dog. ૨. A great lance to a dead Moor.

૩. A great thrust of a lance at a dead Moor.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 127. ૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 362.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 152.

૭. Christian's *Behar Proverbs*, p. 60. ૮. લડે.

મુવાં મુરદાં કાંઈ જીવતાં થઇ શકતાં નથી.
મુવાં મુરદાં પાછાં નહિ આવે, (અથવા, જીવે નહિ.) ૮૫૪૫
મુવાં મુરદાંને જીવતું કરવું.
મુવાંને ઘેર કાંઇ ઢોલ વાગે ?
મુવાંને ઘેર મોહકાણ હોય.
મુવાંને તેડવા ગયો!
(ફારસી કેહવત.) پندارم که آبش برده
મુવાંને રોજી, ને જીવતાંને બેહેસ્ત! ૮૫૫૦
મુવાંનાં મોહડાં પરથી લીએ (એવું લુચ્છું માણસ.)
ગુજરેલાંનાં મોહમાં પૈસા અથવા તો અનાજ મુકવાનો ચાલ કેટલાક હિંદુઓમાં છે.
મુસર્યું પકડીને મસાને બેઠો.
મુસલને અંકુર ફુટે નહિ.
મુસલમાનને નાહતાં વાર, ને હિંદુને જમતાં વાર.
મુસલે[1] ઢોલ કુટવાં. ૮૫૫૫
મુસાજી પઢે, ને ખોદાજી સમજે.
મુસાનો ભાઇ ઇસો ગવાહી. (અથવા) ઈસો શાખ, ને મુસો ગવાહી.[2]
મુસો નિશાલમાં બેઠો, ને મસીદમાં આગ લાગી.
મૂળ વાધરી, તેમાં વલી લુટાયા.
મૂળમાં માટી નહિ, ને સાસરે સંધેસો. ૮૫૬૦
મૂળમાં માટી નહિ, ને સંધમાં સાથી નહિ.
મૂળમાં મિયાં ગાંડા, ને વલી ગાંજો પીએ. (અથવા) મૂળ મિયાં ગાંડા, ને વલી ભાંગ પીધી.
મૂળમાં મીથું નહિ મલે, ને ગામમાં ન્યાત કરવા જાય.

૧. મુસલ—અનાજ ખાંડવાનું લાકડું.
૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૪૫, સર્ફ ૩૩.

મૂળમાં મુલજી કુમારા, ને સાલાનાં લગન પુછે!

મૂળમાં રેડે તો પાતરાં પીએ. ૮૫૬૫

મેં કહ્યું જે ખા, ને તેં કહ્યું જે ના, હવે ચાર જણાની ખાંધે ચહડ્જો તો રામ રામ કરતો જા! (અથવા) મેં કહ્યું જે હા, ને તેં કહ્યું જે ના, ને ચાર જણની ખાંધે ચહડીને વેહલ્લાં વેહલ્લાં જા!

બખીલ માણસ પોતાની દોલતનો ઉપ્યોગ કર્યા વિના મરી જાય તેના સંબંધમાં બોલાય છે.

મેં કહાં કહતી હઉં કે પડોસીકા લડકા કાના હએ?

"એક બીબીને ત્યાં લગન થયાં. જાન આવીને પડોસીના ઓટલા ઉપર બેઠી. પાડોસણને બીબી ઉપર વેર, તેથી જાનમાં આવેલાંઓને સમજાવે કે "મેં કહાં કહતી હઉં કે પડોસીકા લડકા કાણા હએ?" જાનમાંના લોકોએ તપાસ કીધી તો વરરાજા કાણો હતો."

I am not abusing you, my good son of a slut. (તેલુગુ કે.[1])

મેં છોડું, પણ કમલી મુજે કયું છોડે?

મેં તુંને પાલ્યો, ને તું મહને પાલ, ને સજાતનો જણ્યો હોય, તો માહરી ચહડી સાંધણ વાલ, (અથવા, પાડે પાડ વાલ.)

મેં તુમેરી ક્યા બકરી હઉં કે પાન ખાઉં? ૮૫૭૦

મેં તેરી ગઉવા.

મેં તો મરૂં તો મરૂં, પણ થને રાંડ કરૂં.

મેં નહિ મારી, મેં નહિ કુટી, ને હું જાઉં માહરે મહીએર રૂઠી, માહરો રોટલો રાખજે સાંતી, હું આવશ વેહણાંમાં ઉઠી. (અથવા) મેં નહિ મારી, મેં નહિ કુટી, માહરો રોટલો રાખજે સાંતી, હું ખાવશ સહવારે ઉઠી.

મેં બોલું તો અબી ફ્રાક, ને મેરા બાવા બોલે તો કલ ફ્રાક.

મેં માર્યા, ને મેં જીવાડ્યા. ૮૫૭૫

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 192.

મેં મેં મેં બકરી કરે, ગલા કટાયા જાય, તુંહી તુંહી તુંહી મેના કરે, બેઠી મેવા ખાય. (અથવા) મૈ મૈ મૈ બકરી કહે, તુરત મારી જાય, મૈના મૈના મૈના કહે, બેઠી સકર ખાય.

મેં શું ગધેડી પકડી?

મેં સબકા ખાઉં, લેકીન મેરા ખાવે સો મર જાવે!

મેઘજીભાઇ વરસ્યા તો વાડમાં, નહિ તો ખેતરમાં પણ નહિ.

મેઘજીભાઇ સધાવ્યા, ને ખાલી હાથે આવ્યા. ૮૫૮૦

મેઘલ્યો વરસે, ને સરોવર ભરે, ને કદી નહિ માગું દાન, ને જો એક વેલા હું માગું દાન, તો કદી નહિ જીવે જેહાન.

મેંઢાં પુઠે મેંઢું ચાલે.

One sheep follows another. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Trinkzt eine Gans, so trinkzen sie alle.[1] (જરમન કેહવત.)

Ovejas bobas, por do va una, van todas.[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Als één schaap over den dam is, volgen de anderen.[3] (ડ.કે.)

One Pandit with another Pandit is like a mountain-crow. (કાશમીરી કેહવત.[4])

When one sheep leads the way all the rest follow. (ચી.કે.[5])

मतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थीकः[6] (સંસ્કૃત કેહવત.)

મેંઢાંની જાત. (અથવા) મેંઢાંનું ટોલું.

મેંઢાંનાં ચામડાંમાં વરૂં.[7]

He is a wolf in a lamb's skin. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. When one goose drinks, all drink.

૨. Silly sheep, where one goes, all go.

૩. When one sheep is over the dam, the rest follow.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 28. ૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 6.

૬. Following those gone before, people reason not. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 402.

૭. અંગરેજી કેહવત "A wolf in sheep's clothing" ઉપરથી આ કેહવત ગુજરાતીમાં આવેલી જણાયછે.

A sheep in appearance, but a wolf at heart. (કા. કે.[1])
Outside he wears a sheep's skin, inside he hides a wolf's heart. (ચીનાઈ કેહવત.[2])
To wear a cow skin, and spring like a tiger. (તામીલ કે.[3])
Beware of false prophets, which come to you in sheep's clothing, but inwardly they are ravening wolves.—MATT., vii, 15.

મેદાનમાંની તલવાર, જે ઉઠાવે તેના બાપની. ૮૫૮૫
મેના મોહલમાં છાજે, ને હાથી દરબારમાં શોભે.
મેંબી ઘસું, તુંબી ઘસ.
મેંબી નવાબ ભરૂચકે!
મેમણુ અને માછલું, સામા પૂરે ચાલે.
મેરા તેલ ગયા, ને તેરા ખેલ ગયા. (અથવા) ગંગલી તેરા તેલ ગયા, તો ગંગલી મેરા ખેલ ગયા. ૮૫૯૦
મેરા તો ન્યા, ને તેરા તો ક્યા!
મેરા નામ બહાદરખાં!
મેરા બાપકી શેઆદી હુઇ જબ બારા કોશકા (અથવા, ગાંવકા) માંડવા પાડા! તોકે' ભાઇ! બીચમેં કુચ આડી ખાડી નડી'તી કે નહિ?
મેરી અઘેલી મત ભુલ્યો.
મેરી આંખે પાટા, તો મેં ક્યા જાણું તેરી પીયરકી બાતા? ૮૫૯૫
મેરી ગધેડી પર કોણુ બેઠા? તો બાવાજીકા બેટા! ઉતર બેટા મેં બેઠું!
મેરી તો હા, ને તેરી તો ક્યા?

Is the property of the elder sister rice, and that of the younger bran? (તામીલ કેહવત.[4])

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 63. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 229.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 416. ૪. *Ibid*, p. 5.

મેરી પડોસણ ચાવલ છરે, ને મેરે હાથ ફફોલા પડે.
મેરી બકરી મન કરે તો બાઘકુ મારે.
મેરીબી ચુપ, ને તેરીબી ચુપ. ૮૬૦૦
મેરૂતણો મહિમા નવ દિઠો, કરે વખાણ તે કાંકરનો, ખાખરની ખીલોડી અંગદ, સ્વાદ શું જાણે શાકરનો?

Is an atom the great Meru? (તામીલ કેહવત.[૧])

The frog mounted on a clod said he had seen Kashmir. (અફઘાન કેહવત.[૨])

મેરેકુ કોઇ નહિ મારે તો મેં સારા ગાંવકુ મારૂં.

હમરાકે કેહૂ ના મારે તો હમ સન્સારકે માર આઇ. (બિહાર કે.[૩])

(ફારસી કેહવત.) مشت نا خورده بمشت خود میسازد

મેરો ચિંત્યો હર ના કરે, કાંહાં કરૂં મેં ચિંત, હરકો ચિંત્યો હર કરે, તાપર રહું નચિંત.
મેલ કરવત! મોચીના મોચી!
મેલ ગોલા ગપ, શું કીડી વજાડે ડફ? ૮૬૦૫
મેલ્યું રાજાનું રાજ જાય. (અથવા) મેલ્યાં રાજપાટ જાય. (અથવા) મુકેલાં રાજાનાં રાજ જાય.

A man may lose his goods for want of demanding them. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મેલા ને રૂપિયાના થેલા, ધોતા ને રૂપિયાના ખોટા.
મેલે કપડે વેહવાર્યો, ને ધોતે કપડે દીવાલ્યો.
મેશના કે કોશના, પડ્યા તે પડ્યા.
મેંસાણા[૪]ના ભાટ જમે કાલ.[૫] ૮૬૧૦

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 17.
૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 124.
૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 76.
૪. ગાયકવાડીનાં કડી પરગણાંમાં આવેલું એક ગામ.
૫. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન", સફે ૨૧૭.

મેહ ને મેહમાન ક્યાં સુધી?

મેહ રહે, પણ માંડવો રહે નહિ.

મેહતા મારે મોત બિન, કલમતણી તલવાર, કદી ઘાવ રૂઝે નહિ, એસા મેહતાકા માર.

મેહતાજી ત્યાં નિશાળ્યા જાય, કોઈ મૂરખ રહે, કોઇ પંડિત થાય.

મેહતાજી મારેએ નહિ, ને ભણાવેએ નહિ. (અથવા) મેહતા મારે પણ નહિ, ને ભણાવે પણ નહિ. ૮૬૧૫

મેહતાજીની સોટી, ને ઘી ગોલની (અથવા, ઘી ખાંડની) રોટી.

મેહતાની માના જેટલો મૈયડ.

મેહનત કરીને ગોલ ખાવો તેમાં ગણેશને શો પાડ?

મેહનત બરબાદ, ને ગુનાહ લાજમ.

સબ ગૂર મટ્ટી હુવા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) محنت برباد گنہ لازم

મેહનત વગર કાંઈ મલે? ૮૬૨૦

He who will not work shall not eat. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

This we commanded you, that if any would not work, neither should he eat.—1 Thess. iii, 10.

મેહનતુ ચોર, ચોટ્ટા ખુશાલ.

મેહમની ઓરડી, ને મજગામના બાવર, ને કોણને પૈસે કોણ થાય દાવર.

મેહર ત્યાં લેહર.

મેહર તે સરોશ નહિ થતા, ને સરોશ તે મેહર નહિ થતા.

મેહરબાન રબ, તો જખ મારે સબ. ૮૬૨૫

મેહરિયાન[2] આવ્યું, ને સૌને લાવ્યું.

મોગલાઇ ગત કરવી.

મોગલાઇ રાજ.

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 310. ૨. મેહરંગાનનું જશન.

મોગલાઇ વાજું.
મોઘરાં વાવવાં. ૮૬૩૦
મોઘા માલ પરોણા જમે. (અથવા) મોઘું ઘી પરોણો જમે.
મોઘી સુંઠ ને સોંગી સરી, ને લેવા ગીયા ત્યારે બેઉ ગઇ સરી.
મોઘું ને મોહત કોઈના હાથમાં નથી.
મોચી ચામડાં ચુંઠે, ને લોકને પુછે કે "હું શેનો છું?"
મોચી પોતાનું ચામડું જોઇને પણ બલે. ૮૬૩૫
મોચી ભંગીમાં નાત્રું કરે, ને રાત ધરીને પાછાં ફરે.
મોચીની દીવી જેટલું.
    યાને, નાઘલું, ટુંકાં કદનું.
મોચીની મામી મોશાલાં પેહરે, ને મા ને બાયડી કોરડી.
મોચીની રાંડ નાતરૂં કરે, ને મોચી બેઠો બખ્યા ભરે.
મોચીની વઢવાડ, ને ગામની ગમત. ૮૬૪૦
મોચીને ઘેર જમવું, ને મઠનું ચુરમું.
મોચીને બારણે જઈને મર કે ચામડું કામ આવે!
મોચીનાં સીવ્યાં મોચીને વાગે. (અથવા) મોચીનાં સીવેલાં મોચીનેજ ભારી.
મોજ તો મોંઘીજ હોય.
મોજ મોંઘી, ને ફજેતી સોંઘી. ૮૬૪૫
મોડું પરણવું, ને મરવા વાટ જોવી.
મોડે ઉઠે લાભ કે વેહલે ઉઠે લાભ, (તેની કોણને ખબર?)
મોડો આવી ચવેણું માગે તે જાતનો કડિયો, પુરૂં લેઈને ઓછું આપે તે જાતનો કણિયો, સુન્નું ચોરી લાખ મારે તે જાતનો જરિયો, એ ત્રણડોને ઘેર ક્યારે જઇએ કે પુરા હોઇએ ગરજી, કપડું ચોરી પૈસા માગે તે જાતનો દરજી.
મોઢનો પંડિત, ને ઔદીચનો મૂરખ.
મોતી જેવું મોહત. ૮૬૫૦

મોતી દોરે, ને સવાર ઘોડે (શોભે.)

મોતી વીંધતાં ભાગે એક, ને મન ભાગે કબોલ[૧].

મોતીએ મોતી વીંધાય, પથ્થરે મોતી નહિ વીંધાય.

મોતીકી શોભા નાસીકા, રતનકી શોભા કરન ઝુલન, સોનેકી શોભા છતીઅન પેહરન, માણકકી શોભા કર રખન.

મોતીના દાના જેવા (અક્ષર, વગેરે.) ૮૬૫૫

મોતીની પેહરતી રોતી.

મોતી પર ખરચેલા પૈસા પાછલથી બરાબર ઉપજી શકતા નથી તે ઉપર બોલાયછે.

મોતીની મા રોતી, ને સોન્નાની મા પણોતી.

મોતીનું આબ તે કેટલું? (અથવા) મોતીનું પાણી કેટલું?

યાને, માણસની આબરૂ એક એવી તકલીદી ચીજ છે કે જેને જતાં વાર લાગતી નથી.

A wounded reputation is seldom cured. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોતીનાં પાણી ઉતર્યાં તે ઉતર્યાં, (પાછાં નહિ આવે.)

યાને, એક વખત આબરૂ ગઈ તે ગઈ, પાછી નહિ આવે.

મોદી, ને સાત ગધેડી છોડી. ૮૬૬૦

મોબેદની રીતમાં પદાન, ને ગોરાણીની રીતમાં વેલણ.

મોબેદનો દીકરો ઢોલમાંબી ને ધપકડામાંબી.

મોબેદનો હું દીકરો, જીવતાં ભખી ખાશ, આંકો જ્યારે આવશે, ત્યારે ખાંધે બેસી જાશ.

મોભ ભાંજીને ગીલ્લી કરવી, (અથવા, ધારણ કરવી.)

To cut down an oak, and plant a thistle. (અંગ્રેજી કેહવત.)

કડી કાટ બેલન બનાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) بیخ دیوار کند و بام اندود

૧. કબોલથી; ખરાબ સખુનથી.

મોભની ગાં— સો ખીલા, ને વલીમાં એક. ૮૬૬૫
મોર નાચી નાચીને પગ હેઠલ, (અથવા, પગ ગમી, પગ સામું) જોય. (અથવા) મોર નાચી નાચીને પગ સામું જોઇને રડે.

Pfau, schau deine Beine.[૧] (જરમન કેહવત.)

મોર ઘણું નચે, પણ પગ વિંગા. (કચ્છી કેહવત.)

નાંચ કાછ એલે મોરવા ગોડવા દેખિ ઝંવાય. (બિહાર કેહવત.[૨])

મોર પીછે રળિઆમણો, ને વગર પીછે બાંડો.
મોરના પગ પાતલા.
મોરની ચાલ તિત્તર ચાલે. (અથવા) મોરની સુહજે તિત્તર ચાલે.
મોરની ચાલ તિત્તર ચાલે તો પોતાનીબી ભુલે.[૩] ૮૬૭૦

Det sömmer ikke Spurv at gaae i Tranedands.[૪] (દેનીશ કે.)

A crow learnt to walk like a cuckoo, and forgot his own walk. (કાશમીરી કેહવત.[૫])

As in attempting to walk like a swan, the crow lost even its natural gait. (તામીલ કેહવત.[૬])

મોરને મસે ચોર, ચોરને મસે મોર.
મોરનાં ઈંડાં, (અથવા, પીછાં) કાંઈ ચિતરવાં પડે? (અથવા) મોરનાં ઇડાંમાં ચિત્રામણ શાં જોવાં? (અથવા) મોરનાં એડાં ક્યાં ચિતરવાં પડે, તે તો રંગેલાં, ભરેલાં, ને જોરથી ચહડેલાં.

મોરજા ઇંના ચિતરેઙી જરૂર નાંએ. (કચ્છી કેહવત.)

મછીકે બચ્ચેકુ તેરના કોન સીખલાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. Peacock, look at your legs.
૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 142.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૧૮૫, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૦૫.
૪. It does not become the sparrow to mix in the dance of the cranes.
૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 101. ૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 57.

મોરનાં પીછમાં કાગડો.

The bird has put on peacock's plumes; the poor man apes the rich.[1]

(ફારસી કેહવત.) بیال دیگر پرواز می کند

મોરા,[2] ને સુનાના તોરા.

મોરી ઉંધાડી, ને નલને દાટો.[3] ૮૬૭૫

મોલું દહી દાંત પાડે.

મોસાલ જમવું, ને મા પિરસનાર.

મોસાલ વિવાહ, ને મા પિરસણી.

મોસાલું મલપતું આવે.

મોહકાણના સમાચાર. ૮૬૮૦

મોહકાણનો પાટલો.

મોહટા એટલા ખોટા.

Great and good are seldom the same. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોહટા કરે મોહટાઇ, ને ગરીબ જાય અટવાઇ. (અથવા) મોહટો કરે મોહટાઇ, (અથવા, બડો કરે બડાઇ,) તો ગરીબ જાય અટવાઇ.

મોહટા જે કરે તે છાજે, ઉપર ઢોલ ધમાણાં વાજે. (અથવા) મોહટા જે બોલે તે છાજે, ઉપર ઢોલ ધજામણા વાજે; નાહનું જે બોલે તે વાયે જાય, ને ઉપર ગરદા પાટુ ખાય.

A great man's foolish sayings pass for wise ones.

All things that great men do are well done. (અંગ્રેજી કે.)

La raison du plus fort est toujours la meilleure.[4] (ફ્રેંચ કે.)

---

૧. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 17.

૨. સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ.

૩. જુઓ કેહવત નાο ૨૩૨૦, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૨૨૦.

૪. The arguments of the strongest have always the most weight.

Bei groszen Herren musz man fünf gerade sein lassen.[1]
(જરમન કેહવત.)

If you have money your words are taken for truth; if not they are taken for lies. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

મોહટા બાપનું નામ, ને નાહલા બાપનું કામ. ૮૬૮૫

મોહટા માનના ભુખ્યા, ને ગરીબ ધાનના ભુખ્યા.

મોહટા લોક, ને ચરેલા લોક (બરાબર.)

Great wits to madness sure are near allied,
And thin partitions do their bounds divide. (અંગ્રેજી કે.)

મોહટા લોકનું બોલવું, ને ઉંદરનું ખોદવું (બરાબર.)

મોહટા લોકનો ભરૂસો નહિ. (અથવા) મોહટા લોકનો ભરૂસો નહિ, ઘડીમાં એમબી ફરે, ને ઘડીમાં એમબી ફરે.

મોહટા સાથે નાહનો જાય, મરે નહિ ને માંદો થાય. ૮૬૯૦

મોહટા સાથે મોહી, ને પગની (અથવા, સુન્નાંની) ઝાંઝર ખોઇ. (અથવા) મોહટા સાથે મોહી, તે હાથની ઝાંઝરી કાહડેલી ખોઇ.

A poor man associating with a rich man will soon be too poor to buy even a pair of breeches. (ચી. કે.[3])

મોહટા સાથે વેર ન કીજીએ.

મોહટા સંગ મોહટો મલે, કરે શોખઇની વાત, ખોટા સંગ ખોટો મલે, ધરે હસી હસીને હાથ.

The powerful associate with the powerful, sandal paste mixes with camphor. (તામીલ કેહવત.[4])

મોહટાના કાન કાચા હોય.

મોહટાના પગરખાંમાં કોણ પગ ઘાલી શકે? ૮૬૯૫

મોહટાની ગાં—માં પેસીએ તો દબાઇ મરીએ.

---

૧. With great men one must allow five to be an even number.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448. ૩. *Ibid*, p. 446.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 290.

મોહટાની ચાકરી કીધેલી ઘેસ નહિ જાય.
મોહટાની છાસ પોટલે વેચાય.
મોહટાની જીભ, ને અક્કર્મીના પગ.
મોહટાની દોસ્તીમાં અરધું મોહડું કાલું.[1] ૮૭૦૦

The superior man's friendship is thin as water; the mean man's sweet as honey. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

મોહટાની મોહટી વાત, ને અડધે રોટલે આખી રાત. (અથવા) મોહટે ઘેરની મોહટી વાત, ને અડધી રોટલી પર આખી રાત.

Great boast, small roast. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બડેકી બાત બડી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મોહટાની વાત ઓટલે વેચાય.
મોહટાની વેહલે સૌ બેસે.
મોહટાની સાથે બાથ ભીડવી નહિ.

Raison contre le fort est un trepiteux port.[3] (ફ્રૈંચ કેહવત.)

Do the words of the great admit of contradiction? (તા.કે.[4])

The poor must not quarrel with the rich; nor the rich with the magistrates. (ચીનાઈ કેહવત.[5])

મોહટાની સાથે હોડ, તેની ત્રિયા રંડાશે. ૮૭૦૫

Amicizia de' grandi vicinanza di leoni.[6] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

મોહટાની સુજે મરવું, ને ભીતે જઇ અથડવું.
મોહટાની હવેલી જોઇને પોતાની ઝુંપડી નહિ તોડી પાડે. (અથવા) કોઇની હવેલી જોઇને આપણી ઝુંપડી નહિ તોડી પાડે. (અથવા) મોહટાની હવેલી જોઈને નાઘલાએ પોતાની ઝુંપડી નહિ તોડી પાડવી.

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૬૬૧૮, સફે ૬૦૮.
૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 237.
૩. Reason not with the great, 'tis a perilous gate.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 359.
૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 450.
૬. The friendship of the great is fraternity with lions.

બેંજ્યું હવેલિયું ડીસી ને પીનજા ઝુપડા રીગાએ ન ડીજે. (કચ્છી કે.)

एकानें गाय मारली म्होणोन दुसऱ्यानें वासरूं मारूं नये. (મ. કે.)

મોહટાનું માદ, ને નાહનાની છી—.

મોહટાને કાન, પણ શાન નહિ.

મોહટાને મોહટી ફિકર. ૮૭૧૦

A prince wants a million, a beggar but a groat. (અં. કે.)

(ફારસી કે.) هرکس بقدر خویش گرفتار محنت است

મોહટાને મોહટી લહાય, ને છતે ઘીએ લુખું ખાય.

મોહટાનેબી કોઇ દાહડે નાધલાનું કામ પડે.

The great and the little have need of one another.
A lion may be beholden to a mouse. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Il leone ebbe bisogno del topo.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

મોહટાનો મંદવાડ, ને ગરીબનું છી— પ્રસિદ્ધ થાય. (અથવા)
મોહટાનો મંદવાડ, ને ગરીબનું છી— એ બેની ચકચાર ભારી.

મોહટાનાં કામ મોહટાં.

મોહટાનાં ઢોર ચારેલાંબી કોઇ દાહડે કામનાં. ૮૭૧૫

Happy is he that serveth the happy. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોહટાનાં પેટમાં પેસવું, ને ભચડાઇને નિકલવું.

Who dangles after the great, is the last at table, and the first at blows. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોહટાનાં ભોજન મોહટાં.

બરેંકા બરાહી સુહ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મોહટી માછલી નાધલી માછલીને ખાય.

3 Fish.—Master, I marvel how the fishes live in the sea
1 Fish.— Why, as men do a land ; the great ones eat up the little ones. (શેકસપીયર, "પૅરીકલીસ," અંક ૨જો, પ્રવેશ ૧ લો.)

---

૧. The lion had need of the mouse.

Les gros poissons mangent les petits.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Il pesce grande mangia il picciolo.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Grosze Diebe hängen die kzleinen.[૩] (જરમન કેહવત.)
Groote dieven hangen de kleine.[૩]
De rijken vreten de armen en de duivel vreet de rijken, zoo worden allen gevreten.[૪]
Groote visschen eten de kleine.[૫] (ડચ કેહવતો.)
The old ewe takes salt out of the skin of a weak sheep. (કાશમીરી કેહવત.[૬])
In the world the low are the victims of the high.[૭]
Little fish are the prey of great fish. (તામીલ કેહવતો.[૮])
The big fish lives on little ones. (બારક કેહવત.[૯])
બરી મછલી છોટી મછલીકુ ખાતીહી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
(ફારસી કે.) ماهی ماهی خورد ماهی خور هردورا

મોહટી, વચલી, ને નાની, રાખ, શેલી, ને વાની.
મોહટે ઘેર પડોગે તો પાણી ભરભર મરોગે. ૮૭૨૦
મોહટે ઘેરની લુતરી, ને ગરીબ ઘેરની કુતરી.
મોહટે મોહડે વડાઇ લેવી. (અથવા) મોહટે મોહડે બોલવું.
મોહટેકા (અથવા, પારસીકા) પુત, ઓર ગદ્દેકા મુત.
મોહટો ઘોડો, મસ્તીનો થોડો.
मोठा घोडा मस्तीवान थोडा. (મરાઠી કેહવત.)
મોહટો દાંતો હોય તે ઘસાય. ૮૭૨૫

૧. The big fish eat the little ones. ૨. The big fish eat the little.
૩. Great thieves hang little thieves.
૪. The rich devour the poor, and the devil devours the rich, and so both are devoured. ૫. Big fish devour the little ones.
૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 127. ૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 569. ૮. *Ibid*, p. 305.
૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 205.

મોહટો બુક ખાઈએ, પણ મોહટો બોલ નહિ બોલ્યે. (અથવા) મોહટે બુકે ખાઇએ, પણ મોહટા બોલ નહિ બોલ્યે.

બડા નીવાલા ખાઈયે, બડા બોલ ન બોલીયે.

બડે બોલકા સીર નીચા હોતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

મોહટાં ઘરના પોકલ વાંસા.

મોહટાં ઘરમાં થુકના ડર

યાને, એક મોહટાં માણસને ત્યાં થુક નાખવાનો પણ ડર રાખવો પડેછે.

મોહટાં ઘેરમાં મોહટું અંધેર.

મોહટાં છોર સાસરે સારાં. ૮૭૩૦

મોહટાં નામ, ને મુકાદે કામ.

(ફારસી કેહવત.) نامش کلان و دهش ویران

મોહટાંની વાત ઓરડે, ને ગરીબની વાત ઓટલે.

યાને, મોહટાં માણસનો વાંક સઉ કોઈ છુપાવેછે, જ્યારે ગરીબ માણસના વાંકને માટે ઓટલે ઓટલે વાતો ચાલેછે.

Great men's vices are accounted sacred. (અંગ્રેજી કેહવત.)

La faute est grande comme celui qui la commet.[1] (ફ્રેંચ કે.)

Money hides many offences. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

મોહટાંને મોહટી ફિકર.

મોહટાંને મોહટી ફોડફોડ,[3] ને નાહલાંને નાહલી ફોડફોડ.

Much coin, much care ; little goods, little care. (અં. કે.)

The poor have peace ; the rich many troubles. (ચી. કે.[4])

A naked man has less care than a man of wealth, or a man of position. (કાશમીરી કેહવત.[5])

મોહટાંનાં ગધેડાં (અથવા, ઢોર) ચારેલાંબી કામનાં. ૮૭૩૫

Be it for better, or be it for worse, be ruled by him that beareth the purse. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. The fault is great in proportion to him who commits it.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 455.

૩. ફિકર, ચિંતા.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 133.

મોહટાંનાં ઢોર થાને ગરીબ કમજોર.

મોહટાંનાં દાંતણ મોહટાં.

મોહટાંનાં નસીબ મોહટાં.

Great gifts are for great men. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બરોંકા બરાહી ભાગ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વંડેજા નસીબ વડા. (કચ્છી કેહવત.)

મોહટાંનાં પરણે રીતે, ને ગરીબનાં પરણે ગીતે.

મોહડ મિત્ર નહિ, અધરણી પવિત્ર નહિ. (અથવા) અધરણી પવિત્ર નહિ, ને વાણિયો કોઈનો મિત્ર નહિ. (અથવા) દખણી મિત્ર નહિ, ને ગાં— પવિત્ર નહિ. ૮૭૪૦

મોહડું કાલું કરવું.

મોહડું જોઇને ચાંલ્લો કરવો.

To measure the meat by the man. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોં ડિસી ટીલો કએણું. (કચ્છી કેહવત.)

મોહડું જોઇને ટીલું થાય. (અથવા) મહો પરમાણે ટીલું.

મોહડું જોઇને દયા આવે, ને જબાં જોઇને ઝેહર ચહડે.

બાહરથી ગરીબ દેખાતાં ને દયા ઉપજે એવાં, પણ ખેરડાં અને સાંભલનારને ઝેહર ચહડે એવી જબાનનાં માણુસને વિષે બોલાયછે.

મોહડું ધોઇને આવજો ! ૮૭૪૫

મુંહ ધો રખો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મોહડું પોહલું હોત તો આખો હાથી ગલઇ જાત.

The mouth is an unlimited measure. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

મોહડું બાલવું.

મોહડું વાઘનું, ને પુછડું શિયાલનું. (અથવા) મોહડું વાઘનું, ને ગાં— શિયાલની.

મોહડે ચુહલો.

મોહડે થુક ઉડારવી. ૮૭૫૦

1. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 59.

મોહડે દરદ, ને માથે કરજ.

Wohlschmackz bringt Bettelsaokz.[૧] (જરમન કેહવત.)

મોહડે મરવત, ને પેટમાં કરવત.

A liquorish tongue, a lecherous tail.

Lickerish tongues, treacherous tails. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Reniego del amigo, que cubre con las alas y muerde con el pico.[૨] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Kisses for the chin, and an axe for the throat. (કા. કે.[૩])

Bowels burning within, lips shedding ripe fruit.[૪]

Enmity at heart, friendship on the lips.[૫]

Pretending friendship as sweet as honey and milk, he cut my throat. (તામીલ કેહવતો.[૬])

Sweet-melon lipped ; bitter-melon hearted.[૭]

When you see a cold-eyed man laugh all over his face, he is secretly hiding a murderous sword in his heart. (ચીનાઈ કેહવતો.[૮])

Poison in the palate, sweetness on the tip of the tongue. (તેલુગુ કેહવત.[૯])

The mien of a bishop with the heart of a miller.(ગ્રી.કે.[૧૦])

A face shaped like the petals of a lotus ; a voice as cool (pleasing) as sandal ; a head like a pair of scissors and excessive humility—these are the signs of a rogue.[૧૦] (સંસ્કૃત કેહવત.)

---

૧. A dainty stomach beggars the purse. ૨. Avoid a friend who covers you with his wings and destroys you with his beak.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 81. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 132.

૫. *Ibid*, p. 485. ૬. *Ibid*, p. 373.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 230. ૮. *Ibid*, p. 229

૯. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 2.

૧૦. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 12.

ઝાહિર રેહમાનકા, બાતિન શયતાનકા.
ઉપરકા ઘડ ભાઈ, ઔર નીચેકા અલખુદાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
अंतस्तापो बहिश्शीतं ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત.)
पोटांत एक व ओठांत एक. (મરાઠી કેહવત.)
کلام مانند شهد است فعل مانند خار دراز
(ફારસી કેહવતો.) سیر در لوزینه دارد

મોહડે માથે ધુલ ભરવી, (અથવા, ધુલ ભરીને બેસી રેહવું.)

મોહડે મિઠાસ, ને પેટમાં કવડાસ.

Bees that have honey in their mouths have stings in their tails.

A honey tongue, a heart of gall. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Langue de miel et cœur de fiel.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Mel in ore, verba lactis, Fel in corde, fraus in factis.[3] (લૅતીન કેહવત.)

Tidt er Gift og Galde under Honningtale.[4] (ડેનીશ કેહવત.)

Boca de mel, coraçao de fel.[5] (પોરચ્યુગીઝ કેહવત.)

Molasses in the roof of the mouth, and poison in the heart. (તેલુગુ કેહવત.[6])

Sugar in his mouth, and the very opposite in the hand.[7]

What ! is it nectar at the tip of the tongue while poison is at the root ? (તામીલ કેહવતો.[8])

To plant sugar-cane on the lips. (મલઈ કેહવત.[9])

Honey is on his tongue, but in his heart poison.(ચાનક.[10])

---

૧. Inward heat, outward coolness. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 369. ૨. A honeyed tongue, and a heart of gall.

૩. Honey in his mouth, words of milk ; gall in his heart, fraud in his deeds. ૪. Honeyed speech often conceals poison and gall.

૫. Mouth of honey, heart of gall.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 2.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 527. ૮. *Ibid*, p. 13.

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 12. ૧૦. *Ibid*, p. 10.

His mouth is sweet as honey, his posteriors biting as ginger.[૧]

His mouth is sweet as honey; his heart as venomous as a snake. (ચીનાઈ કેહવતો.[૨])

મોએ મિઠો, ને પેટમેં છુરીઙ. (કચ્છી કેહવત.)

दुर्जनः प्रियवादी च नैतद्विश्वासकारणं ।
मधु तिष्ठति जिव्हाग्रे हृदये तु हलाहलं ॥[3]
विषकुंभं पयोमुखं ॥[४] (સંસ્કૃત કેહવતો.)

મોહડે મિઠું, ને પેટમાં પાલી. ૮૭૫૫

મોહડે મેસ ચોપડવી.

Thou hast smeared my face with charcoal. (તામીલ કે.[૫])

મોહડે રામ, બગલમે છુરી.

In appearance an ascetic, at heart a cheat.[૬]

A terrible ascetic, an atrocious cheat. (તામીલ કેહવતો.[૭])

બગલમેં છુરી, મુંહમેં રામ રામ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મોહડે રેડે, ને માથે ઢોલે, ને બાર ઢાંકીને ઘરમાં તેડે.

પરોણાગત વગરનાં, અથવા ધારેલી આશા પાર નહિ પાડે એવાં માણસને વિષે બોલાયછે.

મોહડે લગાડ્યું (અથવા, લગાડેલું) માઠું.

મોહડે લગાડ્યાં, તો માથે ચહડ્યાં. ૮૭૬૦

Tidt vil den du sætter paa din Axel, sidde paa dit Hoved.[૮] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 228. ૨. *Ibid*, p. 229.

૩. Though a bad man speak soft words, that is no ground for confidence in him; it is honey on the tip of the tongue, and poison in the heart. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 415.

૪. A vessel of poison with a face of milk. *Ibid*, p. 464.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 163. ૬. *Ibid*, p. 556.

૭. *Ibid*, p. 4. ૮. He that you seat upon your shoulder will often try to get upon your head.

મોહડે લાગી ટાહી, તો જગમાં થઇ રૂસવાઇ.

મોહડે શાકર, પેટમાં કાતર.

મોહડેની પ્રીત તો સૌ કોઈ કરે.

મોહડાં પરથી મરી જાઉં, ને કલેજી ભુકા કાહડી ખાઉં!

Many kiss the hands they wish to see cut off. (અં. કે.)

Muitos beijao a mao, que quizerao ver cortada.[1] (પો. કે.)

મોહડાંની કુલ્લી ઉભાઇ ગઇ. ૮૭૬૫

એક છુપી વાત છાની નહિ રાખતાં તેને જાહેર કરી દેનારના સંબંધમાં વપરાયછ.

મોહડાંની વાટે ભુકો ખવાય, પણ નાકની વાટે એક તન્નું નહિ ગલાય.

મોહડાંને શું મહવાસો આપ્યો (કે કંઈ ખાવા નહિ ગમતું!)

મોહડાંમાં કોલિયો, ને માથે ઢુંઓ.[2]

મોહડાંમાં ઘાલીને વડોર્યા કરવું.

યાને, જે વાત હોય તે ખોલ્લી કરીને કેહવી નહિ, પણ ગુંગલાયા કરવું.

To chew the cud upon a thing. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોહડાંમાં તમાચો માર્યે, પેટમાં તમાચો નહિ માર્યે. ૮૭૭૦

મોહડાંમાં બોલ, ને હાથમાં તોલ.

મોહડાંમાં હોવું.

To have a thing at one's tongue's end.

At the tip of the tongue. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

મોહડાંમાંથી કાહડીને તારા ખોલામાં ભરજે.

યાને, તારી ગાલ તુંનેજ નડજો.

મોહડાંમાંના દાંત પણ કાહડી લીએ (એવું લુચ્ચું.)

મોહત આવે ત્યાં વૈદ શું કરે? ૮૭૭૫

Death defies the Doctor. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોહત કોઈને પુછીને આવેછ?

1. Many kiss the hand they would gladly see cut off. 2. ધક્કો.

મોહત કોઇને મુકતું નથી.

Death and the grave make no distinction of persons.

Death is the grand leveller. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Mors ommnibus communis.[૧] (લૅતીન કેહવત.)

Tanto morre o Papa, como o que nao tem capa.[૨] (પો. કે.)

મોહત ચેતવું.

મોહત મહો માગ્યું આવતું નથી. (અથવા) મોહત મહો માગ્યું આવતું હોય ત્યારે શું જોઇએ?

મોહત રે મોહત! આવી જા! ને ગંગ સોનીને લેતું જા! ૮૭૮૦

મોહત લાકડાં.

યાને, મરણ પછે ક્રિયા માર્ગે સારૂં કામ લાગે એવી મતલબથી જાલવી રાખેલો પૈસો.

મોહત સર્વેને સરજેલું છે.

Het eindje is de dood.[૩] (ડચ કેહવત.)

Faa have Lykken, alle have Döden.[૪] (ડેનીશ કેહવત.)

Those who are born will die, what is visible will vanish. (તામીલ કેહવત.[૫])

Man's days are numbered. (ચીનાઈ કેહવત.[૬])

Death is a black camel which kneels at every man's gate. (તરકીશ કેહવત.[૭])

Caution secures not cowards against death; it comes from the sky. (અરબી કેહવત.[૭])

"O friend, your enemy is dead." "The friend also will die." (કાશમીરી કેહવત.[૮])

---

૧. Death reaches all. ૨. Death spares neither Pope nor beggar.

૩. The end of all things is death.

૪. Few have luck, all have death.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 447.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 154.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 84.

૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 142.

Man is a bubble. (ગ્રીક કેહવત.)

मृत्युर्वै प्राणिनां ध्रुवं ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત.)

મોહતની આગલ સૌ નાચાર.

મોહતની જગો ખાલી છે.

મોહતનું તેડું. ૮૭૮૫

મોહતનું તેડું ભલું, પણ રાજાનું બુરૂં.

Death rather frees us from ills than robs us of our goods. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોહતને મુરત નહિ હોય. (અથવા) મોહતને કાંઈ મુરત હોય?

Death keeps no calendar. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Sorrow an' ill weather come unsent for. (સ્કૉચ કેહવત.)

De dood kent geen' almanak.[2] (ડચ કેહવત)

Döden blæser ei Lyd for sig.[3] (ડેનીશ કેહવત.)

The coming of rain, and the going of life, are known to none. (તેલુગુ કેહવત.[4])

મોહતનો દારૂ નહિ.

There is no medicine against death. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il y a remède à tout fors à la mort.[5] (ફ્રેંચ કેહવત.)

A todo hay mana, sino á la muerte.[5] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Er is hulp voor alles, behalve voor den dood.[6] (ડચ કેહવત.)

Der er Raad mod Alt, uden mod Döden.[7] (ડેનીશ કેહવત.)

There is no remedy for death, no danger for the doctor.[8]

---

૧. Death is certain to all living creatures. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 447. ૨. Death keeps no almanack.

૩. Death does not blow a trumpet.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 339.

૫. There is a remedy for everything but death.

૬. There is a remedy for all things save death.

૭. There is help for everything except death.

૮. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 7.

મોહતનાં ફાંફાં મારવાં.
મોહતમાંથી માદમાં (અથવા, માદગીમાં) આવવું. ૮૭૯૦
મોહબત હએ જેસી મસાન, જલે સોઈ હએ ઇનસાન, એસી બીકટ હએ રસાન, કીનસે ના હુઇ પયછાન.
મંગર,[1] ને સુન્નાનું નાખે લંગર.
મંગલ કરે ગંગલ.
મંગલ કરે જંગલ.
મંગલ મુર્તી. ૮૭૯૫
મંગલનો મુંઝ્યો, ને રવીનો રાંઝ્યો, પાછો ઠરતાંજ ઠરે.
મંગલવારનો મુઝ્યો, ને આતવારનો રાંઝ્યો (બેહુ ખરાબ.)
મંગા બેઠનેકુ, પણ દીયા ઉઠાનેકુ.
મંછા ભુત, ને શંકા ડાકણ.
મંડાય ત્યાં છંડાય. ૮૮૦૦
મંતર કરતાં (અથવા, મંતરથી) તંતર વધે.
માંકડ, ચાંચર, જૂ, ને જતિ, એ માર્યાનું પાપજ રતી. (અથવા) માંકડ, મચ્છર, જૂ, ને જતિ, એને મારવામાં પાપજ નથી.
માંકડ, ને વલી મુછો આવી.
માંકડ (અથવા, માખી) મારે તે માણસ મારે.
માંકડ માહરો મતકારો, ચાંચર માહરો ચતકારો. (અથવા) ચાંચર માહરો ચતકારો, માકડ માંહરો મુછાલો. ૮૮૦૫
માંકડ મુછો, ને માંજરો, જેને હૈડે ન હોય બાલ, તે જો સામે મળ્યો તો નિશ્ચે જીવનો કાળ. (અથવા) માંકડ મુછો, ને માંજરો, જેને હૈએ નવ હોય વાળ, તેના શુકન જોઈને ચાલ્યે, તો નિશ્ચે ખૂંટે કાળ. (અથવા) માંકડો બરમુછયો, નહિ જેને હૈડે બાલ, તેને જોઇને નિકલ્યા, તો નિશ્ચય જીવનો કાળ.
માંકડ સાથે પાટલો માર ખાય.

1. મંગલવાર.

માંકડની ચરબી જેટલું.

યાને, ઘણુંજ થોડું. થોડી પુંજીવાળા માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

માંકડાને મ્હો ભરેથી કામ.

માંકડી ભેંસ, ને ચાંદરો પાડો, એધાણીએ કણબી વાડો. ૮૮૧૦

માંકડી મ્હારી મા.

માંડણમાં ભેંસ પડે, ને દેડકાં આંતે લાગે.

માંડવે ગાઓ, કે તોરણે ગાઓ.

માંડવો બાંધવા સૌ કોઇ આવે, પણ છોડવા કોઈ ન આવે.

માંસ ખાય તે કાંઈ હાડકાં કોટે બાંધે? (અથવા) માંસ ખાય તે હાડકાં કોટે ન બાંધે. ૮૮૧૫

માંસ માંસ ખાઈ ગયા, ને કુચા કુચા રહી ગયા.

માંસ વગરનું કાંઇ માણસ હોય?

માંસ હોય ત્યાં છરી ફરે, હાડકાં હોય ત્યાં નહિ ફરે. (અથવા) માંસ ઉપર છરી ફરે, કાંઈ હાડકાં ઉપર છરી ફરે?

The knife shonld be applied where there is flesh.[૧]

Will the knife operate where there is no flesh?[૨]

The knife seeks the fleshy parts. (તામીલ કેહવતો.[૨])

માંસની જબાંન, જેમ બોલે તેમ સરખી.[૩]

માંહે પેહાનો મારગ નહિ, ને ઉપર ધાણનો માર. ૮૮૨૦

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 331. ૨. *Ibid*, p. 289.

૩. જુઓ કેહવત ના૦ ૨૫૧૦, સફે ૨૩૫.

યથા નામા, તથા ગુણા.

યથા રાજા, તથા પ્રજા.

Such is the government, such are the people. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Qualis rex, talis grex.[૧] (લૅતીન કેહવત)

Qual es el rey, tal es la grey.[૨] (સ્પૅનીશ કે.)

As is the king, so will the virtue (of the people) be. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

As is the king such are his subjects. (તામીલ કેહવત.[૪])

A cool pool, plenty of fish ; a good king, a happy people.[૫]

---

૧. Like king, like people.

૨. As is the king, so are his people.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 321.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 30.

૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 6.

यथा राजा तथा प्रजाः[1] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

જેસા રાજા, વેસી પરજા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

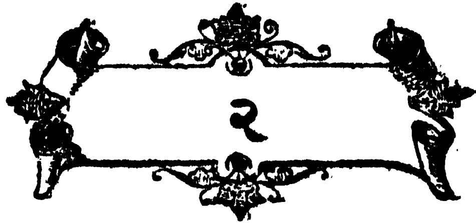
યથા લાલા, તથા કીકા.

યમુના તેજ જમુના.

યુદ્ધે લઝે, પણ ગુંજે ન લઝે. ૯૮૨૫

1. As the king, so the people. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 449.

રેખપત, તો રાખપત.
રચે તેટલું પચે.
રચે તેને પચે.
રજનો ગજ. (અથવા) રજનું ગજ, ને ફાગનો વાઘ.

To make a mountain of a mole-hill.

He changes a fly into an elephant. (અં.કે.)

Van kleine dingen komt dikwijls groote hinder.[1] (ડચ કે.)

A mulberry tree from a pumpkin plant. (કાશ્મીરી કે.[2])

An atom is become a mountain, a mountain an atom. (તામીલ કેહવત.[3])

When it is as small as a finger nail, he makes a mountain of it. (તેલુગુ કેહવત.[4])

રજપટ, તે રખાપટ. ૮૮૩૦

રજપુત ગોલ્હરો નહિ, ને ભાડેલો ન્યાત બહારો નહિ.

---

૧. From trivial things great contests oft arise.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 9.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 17.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 148.

રજપુત, ને ગરજપુત.
રજપુત બચ્ચો મૂક પકડી તે છોડેજ નહિ.
રજપુતની જાનમાં, ખાતું પીવું કાનમાં, ને સુવું મેદાનમાં.
રજપુતને કરમે આફ્ત લખેલીજ. ૮૮૩૫
રજપુતાણીનો રાસડો, ને કાઠિયાણીનો શ્રાપ, વાણિયાનું વગોણું, ને સાધુનો શ્રાપ.
રજપુતાં ને રેવંતાં, હાથ વછુટાં જાય, હજાર વરસ સેવીએ, પણ પોતાનાં ન થાય.
રજાલી[1] વાત, ને ઉકારે મોંઘી, (અથવા, ભારી.)
રડ ગેઇ, ને રમત આવી.
રડ મટોડું. ૮૮૪૦
રડ મટોડાં જેવું.
રડતી ઘેર માંડે, ને હસ્તી ઘેર ભાંજે.
રડતી જાય તે મુવાના સમાચાર લાવે.
રોતા જાવે, મુવેકી ખબર લાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
રડતી રાંડ, ને હસતા પુરૂષનો વિશ્વાસ ન કરવો.
रडती बायको व हांसता पुरूष. (મરાઠી કેહવત.)
રડતી રાંડનાં આંસુ. ૮૮૪૫
રડતીને પીયરીમાં મલ્યાં.
રડતીનાં આંસુ લુછાવવા (જેવી વાત.)
तो रडल्याचें अशू पुसतो. (મરાઠી કેહવત.)
રડતો ચનાવાલો.
રડન પાટલો.
રડનાર કુટનાર કોઇ મલે નહિ. ૮૮૫૦
રડનાર, કે પડનાર, કે કેડેનું ચહડનાર (કોઇ ન મલે.)

[1] હલકો.

રડશે રૂવાલો, ને કુટશે પીંજારો.
રડાકુટાનો રોટલો.
રડી રડીને જીવ અરધો કરવો.
રડે રાણુ રોદરો, ને બાઈ માહરૂં વ્યાજ. (અથવા) આઇ માહરો રોદરો, ને બાઇ માહરૂં વ્યાજ. ૮૮૫૫
રણ ચહલ્યો રજપુત છીપે નહિ.
રણ વખત વાડમાંથી કાહડીને મારવું.
રણમાં નહિ હોય તે શૂરો.
યાને, જે લડાઈમાં નહિ ગયો હોય તે શૂરાતનની ફોકટ બડાઇ મારે.
રણિયું પાછું જાય, પણ સણિયું પાછું ન જાય.
રત વિના ફુલ ન હોય. ૮૮૬૦
રતન ઉકરડામાંથી છાંટીને લેવું.
રતી વના પતિ નહિ.
રતીને સારૂં પરબત[1] ખોરો.
રતે[2] ખીલે મોગરો, ને રતે આવે ફુલ, રત વગરનું સઉ લીએ, તે સઉ ધુલે ધુલ.
રતે તો લીંબોલીએ મિઠી થાય. ૮૮૬૫
રથી આગલ ત્રીસ ત્રીસ દીવા.
રથીએ રથી સાથે, પદાતીએ પદાતી સાથે, ને સવારે સવાર સાથે યુદ્ધ કરવું એમાં માન.
રમત મેલો અસીસે, ને જાઇ ને પૂત પોહરો નચિંતે.
રમતા પંચી.
રમતો રામ. ૮૮૭૦
રમાણું કોઇ ન જાણે, રડાવ્યું સૌ જાણે.
રયા સોનીના કાંટાના જેવી સાચવટ.

૧. પરવત; પાહડ. ૨. રૂતે; મોહસમ પર.

રલતાના રોરા[1]માં, ને રોટલીના ગોરામાં.
આએ કડુવા ગાલ દેનારનેજ ગાલ લાગે એ મતલબે વપરાયછે.
રલતો, દીકરો વાહલો હોય.
રલતાં રોટલો મલે, પણ ઉંચો નીચો હાથ પડે તોજ પોટલો મલે. ૮૮૭૫
રલ્યા ગઢવી ક્યાં ગયા હતા? તોકે' ધેરના ધેર, ને ભરડકા ભેર.[2]
રલ્યા ગઢવી ક્યાં જઈશ? તોકે' ચાલે તેને હાડે વીસમીશ.
રલ્યા ગઢવી રલી આવ્યા, ને સોના સાટ કરી આવ્યા.
રલ્યા! તોકે' ઓલખીતા નથી મલ્યા.
રલ્યા રોરા ધુલ મેલવ્યા. ૮૮૮૦
રલ્યો રોટલો કુતરે ખાધો.
What the good wife spares the cat eats. (અંગ્રેજી કેહવત)
રલે તે મલે.
રસ ગલે ને કટકા પડે (એવું લેહજતદાર.)
રસ્તાની ઓરડી સઉ કોઇ ઝુરે. (અથવા) પાદરની ઓરડીને સઉ કોઇ ઝુરે.
રસ્તાનો કુવો, કોઇ ખારો કહે, ને કોઇ મિઠો કહે.[3] ૮૮૮૫
રસ્તામાં ઝાડે ફરવું, ને સામા ડોલા કાહડવા.
રસ્તે જતાં હેડ વલગે.
રહજડતી રાંડનાં રવડતાં છોકરાં. (અથવા) વગુતી રાંડ, ને અક્રર્મી છોકરાં.
રહી તે લછમી, ને ગઇ તે પીડા.
રહે ઝોંપડીમેં, ખાબ દેખે મેહલકા. ૮૮૯૦
રહે તો આપસે, ને જાય તો સગા બાપસે. (અથવા) રહે તો આપથી, નહિ તો સગા બાપથી પણ નહિ.
If a woman be chaste she may live in the street of harlots. (તામીલ કેહવત.[4])

---

૧. રોરો—રોજગાર, ધંધો, કમાઇ.
૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સર્ફ ૧૫૪.
૩. જુઓ કેહવત ના૦ ૨૦૩૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ફ ૬૯૨.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 354.

Women if confined at home by faithful guardians are not really guarded; but those women, who guard themselves by their own will, are well guarded. (મનુ.[1])

રંડી રહે તો આપસે, નહિ સગે બાપસે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રહો તો રાંધું, ને જાવો તો બાંધું.

રહો દેવ, રહો દેવ, તેથી કાંઇ દેવ રહે?

રાઈ ઉપર મરી દાંસ્યે ઘર ચાલે?

રાઇ રમનમાં પડવું. ૮૮૯૫

રાઇ રોટલો કરવો.

રાઇના પાહડ (અથવા, પર્વત) રાતે ગયા. (અથવા) રાઇના પાડ તો રાતે વહી ગયા. (અથવા) રાઇના ભાવ રાતે ગયા.[2]

Gone is the goose that the great egg did lay. (અં. કે)

રાઇની ભાજી, ને ઘઉંના સાંહટા.

રાઇનો પર્વત, ને પર્વતની રાઇ.

Magnifying a rape seed into a mountain.(તામીલ કેહવત.[3])

राईचा पर्वत व रंकाचा राव. (મરાઠી કેહવત.)

રાઇસે પરબત હોના. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

રાઇનાં પાતરાં. ૮૯૦૦

રાખ ને રોડું.[4]

રાખણવાલા રામ છે.

રાખનાર રામ, તો મારનાર કોણ?

(ફારસી કેહવત.) دشمن اگر قویست نگہبان قویتر است

રાખપત, તો રખાપત.

રાખે તેનું છે. ૮૯૦૫

1. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 186.
2. એની સમજણ માટે જુઓ "કહેતક માલા અને બોધ વચન," સર્ફ ૧૯૫.
3. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 160. 4. ભાણું.

રાગ[1] એટલો દ્વેશ, દ્વેશ એટલો સોગ.

રાગ, પાઘ, ને પારખું, નાડી ને વલી ન્યાય, તરવું, તંતરવું, ને તસકરવું, એ આંઠે આપ કલાય.

રાગ વિનાનો આરડે, નિરધન્યો ફુલાય, નબલો સબલાને ગુણ કરે, તે આટા લુણમાં જાય.

રાઘવજીનું નાહસરણું.

હદથી જ્યાદા દોડાદોડ કરવાના સંબંધમાં વપરાયછે. રાઘવે ગુજરાતનાં ગામો લુટ્યાં હતાં તેનો અતરે એસારો સમજવો.

રાજ ગયા સસલા પાછા નહિ આવે. ૮૯૧૦

રાજ નહિ હએ પોપાંબાઈકા.

રાજ રોદરી, ને ગલે ગોદરી.

રાજ્ય કાજ મેલાં છે.

રાજ્યાની કુંવર, ને રોટલી પર તુવર.

રાજ્યાની રાણ, ને રોટલી પર સાંહણ. ૮૯૧૫

રાજલીને બદલે પુંજલી છે.

રાજા કબજ, ઓર મુલક ટેંટું.

રાજા ગરજકે ગોહિયે, જોગી ધુંણીકે મિત્ર, વેશ્યા જરકી અસતરી, જરે વેસ્યાકો કંથ.

રાજા ત્યાં બજાર.

રાજા થઈને લુટી લેય તો પ્રજા કોણને કહે? ૮૯૨૦

When the ruler of a village forcibly takes away another man's wife, to whom is he to make complaint? (તામીલ કેહવત.[2])

રાજા દાને, ને પરજા સ્નાને (પુણ્ય મેલવે.)

રાજાકા દાન, પરજાકા શનાન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. ગુસ્સો. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 141.

રાજા દંડે તે સૌ જાણે, પણ ગરેહ દંડે તે કોઈ નહિ જાણે.
રાજા ને માંકડા (બરાબર.)
રાજા, બાલક, ને માદો મનીખ (બરાબર.)
No help if the king is angry. (તામીલ કેહવત.[1])
રાજા બોલાવે, હાડી આવે. ૮૯૨૫
રાજા બોલાવે, ઠાડી આવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
રાજા (અથવા, મિયાં) બોલ્યા, ને દાહડી હીલી.
राजा बोले दळ हाले. (મરાઠી કેહવત.)
રાજા બોલે તે ન્યાવ, ને પાસો પડે તે દાવ.[2]
The will of the ruler is weighty. (તામીલ કેહવત.[3])
(ફારસી કેહવત.) هر عیب کہ سلطان بہ پسند د هنر است
રાજા ભોજ.
રાજા મિત્ર નહિ, હધણી પવિત્ર નહિ.
Fire and water are bad friends for a man to have, so is the friendship of a king.[4]
રાજા રાખે દલ, ને વૈદ રાખે મલ (તો જીતે.) ૮૯૩૦
રાજા રાજ્ય, અને પ્રજા સુખી.
રાજા રાવણના પણ અંહકાર રેહ્યા નથી.
રાજા! રૈયત ભુખે મરેછ! તોકે' ખાંડ કાંય નહિ ખાતાં?
રાજા વગરની નગરી સુહણી.
રાજા વડે રૈયત, કે રૈયત વડે રાજા? એક બીજીને ખેંચી ગયા ઉંદર મલી જાહજા. ૮૯૩૫

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 9.
૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૬૦૪૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૫૪૯.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 365.
૪. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 4.

રાજા વડે રૈયત, ને રૈયત વડે રાજા.

The king is the strength of the weak, crying is the strength of children. (સંસ્કૃત કેહવત.[1])

રાજા, વાજાં, ને વાંદરા, એને જેમ ભંભેરીએ તેમ ભમે.

Sport not with a king, nor with fire, water and elephants. (મલબારી કેહવત.[2])

રાજા હમારા ધણી, તો તમે હમારાં ધણીયાણી!

રાજાકી તો લુંડી, પણ ઓરોકી સરદાર.

રાજાજીની જગ્યા પર દેડકાજી આવ્યા. ૮૯૪૦

A cat sits and mews in the place once occupied by the royal elephant. (તામીલ કેહવત.[3])

રાજાદંડ જગ જુએ, પણ ગ્રહદંડ કોઇ નહિ જુએ.

રાજાના કુંવર રડતા જાણીને આંબો ન ફૂલે.

રાજાના કુંવર રીસાય, ત્યારે ઘોડાની ઘોડારમાં જાય.

રાજાના દંડ્યા, ને વરસાદના પડ્યા (અથવા, લપસ્યા) ની શરમ નહિ.

રાજાની દીવાલી, ને મશાલચીનો ધાતવાર. ૮૯૪૫

રાજાની નીત ફરે ત્યારે રૈયત સુખી ન રહે.

રાજાની નીત સારી રહે તો નગરી આબાદાન.

રાજાની રાણીને કણુવટયાં[4]નો રોટલો ભાવે, (અથવા, ખોલ ખાધાનું મન થાય.)

રાજાનું બળ સેના છે.

રાજાનું રાજ ગયું, ત્યારે જોગીનું તુમડું જાય તેમાં શી નવાઈ? ૮૯૫૦

રાજાને અંતે નર્ક.

રાજાને કાન હોય, પણ શાન ન હોય.

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 220.
૨. *Ibid*, p. 207 ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 88.
૪. કણુવટયું— પડચો ખડચો પગે ચંપાતો અનાજ.

રાજાને ખજાને, ને તમારે મોહડે.
ખોટી શીસ્યારી કરનારના સંબંધમાં બોલાયછે.
રાજાને ખોલે બેસીને રાજાની દાહડી પીખે.
જીસકે ગોદમેં બૈઠે, ઉસકી દાહડી ખીસોટે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
રાજાને ગમી રાણી, (તથા, ગમે તે રાણી,) ને છાણાં વીણતી આણી.[1] ૮૯૫૫
That's the word which pleases the king; she is Rambha who is loved by her husband. (તે. કે.[2])
One's own home is always the pleasantest, and she is loveliest whom one loves best.[3]
(ફારસી કેહવત.) هرچه آن خسرو کند شیرین بود
રાજા હુઈ, ઔર રાની હુઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
રાજાકે ભાસે સે રાણી. (કચ્છી કેહવત.)
રાજાને ઘેર આનંદ, તો પ્રજાને ઘેર આનંદ.
રાજાને ઘેર છોકરો આવ્યો, તોકે' હા કે ના; તોકે' હા.
રાજાને ઘેર છોકરો આવ્યો, રાજી તોએ રાજી, ને ન રાજી તોએ રાજી.
રાજાને ઘેર મોતીની શી કમી?
રાજા કે ઘર મોંતીયોંકા કાલ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
રાજાને ત્યાં દીકરો આવ્યો તો રાજી કે નારાજી? ૮૯૬૦
રાજાને બેસણે બેસીએ, પણ કતવારીને બેસણે ન બેસીએ.
રાજાનો વજીર રાવલીયો તે તુમડાં રોપાવે.
રાજે કહ્યું કે જી! હવે તો કોરડા ભરડું, રાત અને દી.
રાજે છોડી નગરી, મન માને સો થાય, (અથવા, મન માને ત્યાં જાય.)
માણસનાં મોહત પુઠે બોલાયછે.
રાજા છોડે નગરી, જો ભાવે સો લે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. એને મલતી એક મિસાલને માટે જુઓ ટેનીસનની "ધી બેગર મેદ" નામની કવિતા. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 321.

૩. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 14.

રાણુ[1]ના માર્યા ફોક. ૮૯૬૫
રાણા મામા કરતાં કાણા મામા સારા.[2]
રાણાજીનાં અણારાં.
રાણાના જણ્યા તે રાણાજ.
રાણાને કાણો કેમ કેહવાય?
રાણી ઈચ્છે પરને,[3] ને થાય રાણીના વરને. (અથવા) રાણી ચિંતે તે પરને, ને થાય રાણીનાં ઘરને. ૮૯૭૦

કોઈનું ખરાબ ચાહીએ તો આપણુંજ ખરાબ થાય તે દર્શાવવા બોલાયછે.

રાણી જાયા, કે બીબી જાયા.
રાણી જાયા ગયા, ને બીબી જાયા આવ્યા.
રાણી જાયો કડછો હલાવે, ને લોંડી જાયો હોકમ ચલાવે, (અથવા, મેલવે.)
રાણી જાયો પૂત.
રાણી રાણી રે'હટયો ઉંચક, ઘેરમાં કમોદની ગુણ આવી! ૮૯૭૫
રાણીજી રાણીજી ગીત ગાઓ! તોકે' બે ચાર જણુ માહરાં ડાચાં સાહો!
રાણીને આંગલે ખોટા હીરો પણ ખરો ગણાય.
રાણીને બોલાવીને ચોરે ચહડ્યે, ને દાસીને બોલાવીને ખુણે પેસીએ.
રાણીનો સાલો!

રાવનકા સાલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

રાણીનો સાલો, તેને કોણ કહે ગોરો કે કાલો? ૮૯૮૦

રાની ખાંકે સાલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાણીનો સાલો, ને દીવાસલીવાલો.

---

૧. રાંડ.
૨. જુઓ કેહવત નો ૫૧૪૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૭૩-૭૪.
૩. પારકાને.

રાણીનાં કાંકણુબી ધીલાં.

યાને, દુખ બધાંને હોયછે. જ્યારે દુખથી બદન ગળી જાયછે, ત્યારે હાથનાં કાંકણુ ધીલાં પડેછે.

રાણીનાં ચીર, ને ધોબીનાં બલોતિયાં.

राजाचें नेसणें तें परटाचें गां— पुसणें. (મરાઠી કેહવત.)

રાણીનાં લગન, ને સોલસે વધન.[1]

There are thousand obstacles in the way of Vighnesvara's marriage. (તેલુગુ કેહવત.[2])

રાત અને વાત નીથતાં નીથે નહિ. ૮૯૮૫

રાત અંધારી ને તલ કાલા, લે વાણિયા તાહરા ને તાહરા.

રાત અંધારી, ને બેલ કાલા.

When candles are out all cats are grey. (અંગ્રેજી કેહવત.)

રાત અંધારી, ને મગ કાલા, નહિ જણાય સસરા ને સાલા.[3]

રાત અંધારી, ને મગ કાલા, ને લે રે બાઇ તાહરાના તાહરા.

રાત કોઇના બાપની છે? ૮૯૯૦

રાત છે અંધારી, ને તલ છે કાલા, પાછલે બારણેથી લાવુંછું, લે વાણિયા.

રાત ત્યાં વાસો. (અથવા) રાત પડે ત્યાં વાસો રેહવું.

રાત થોડી ને વેશ ધણા, ને જોવા મલ્યા તેર જણા. (અથવા) રાત થોડી, ને વેશ ધણા. (અથવા) રાત થોડી, ને વેશ ધણા, ને એક ખાતલે ત્રીસ જણા.

રાત થોડી, ને વેસ જિજા. (કચ્છી કેહવત.)

रात्र थोडी, सोंगें फार. (મરાઠી કેહવત.)

રાત થોડી, સોંગ બહોત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાત નીથે, પણ વાત ન નીથે.

---

૧. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૪૯૮૩, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૫૫.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 342.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૮૪૩, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૭૩.

રાત ને દાહડો કાંઇ સરખો નહિ હોય. ૮૯૯૫
રાત બધી દલ્યું, ને કોડિયાંમાં ઓસાર્યું.
રાત રાણી, ને વહુ કાણી.
રાતની પુઠે કાંઇ રાત નથી આવતી.
રાતનું માર્યું હાંડીમાં.
રાતનો રાણો, (ચોર કે ઘુવડ.) ૯૦૦૦
રાતનાં ઉંઘ નહિ, ને દિસનાં ભુખ નહિ, (એવી બેચેન હાલત.)
રાતનાં ઘી ખાઈને દિસનાં ડોંગું નહિ થવાય.

रात्रीं खाती तूप, सकाळीं पाहती रूप. (મરાઠી કેહવત.)

રાતી પાઇ.

વગર બીસાદની નજીવી જેવી વસ્તુના સંબંધમાં વપરાયછ

રાતું આતશ જેવું.

Red as fire. (અંગ્રેજી કેહવત.)

રાતું ભુંડ. ૯૦૦૫
રાતું સુરણ જેવું.
રાતે ચુડે રતાંજલી, ને એક ચુડે સત્તરમી આણી.
રાતે ચુડે (અથવા, સાલ્લે) રાંડ, ને લેઈ ગઇ પાસેર ખાંડ. (અથવા) રાતે સાલ્લે રાંડ, ને પાસેર લઈ ગઇ ખાંડ.
રાતે બીલાડી મોર દેખે.
રાતે બોલે, ને દીસે ફોક. ૯૦૧૦

Words spoken in an evening, the wind carrieth away; in the heat of conviviality men are apt to utter that which should be little regarded. (અંગ્રેજી કે.)

The Shekh's custom is "yes" to-day, and "no" to-morrow. (કાશમીરી કેહવત.[1])

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 194.

રાતે નિંદ્રા, દિસે કામ, કઇ વખત લઇએ હરીનાં નામ ?

રાનમાં ઇંદ્રિવાણું જો મિઠાં હોય તો કોહલાં કંઇ જતાં મેલે ?

રાનમાં ગયા ત્યાં રોકયા, ને ઘણું બોલ્યા ત્યારે ઠોકયા, ચાંદો ને સૂરજ એ શાખી,[1] ને હમારા રૂપિયા (અથવા, હમારૂં લેહણું) બાકી.

રાભો ઉઠયા રાતમાં.

રામ જાણે કે દેવછે કે પથ્થર છે. ૯૦૧૫

રામ ઝરૂખે બેઠકે સબકા મુજરા લેત, જૈસી જાકી ચાકરી, વૈસા વાકુ દેત.

રામ ધણી, કે ગામ ધણી.

રામ નામ જપના, પરાયા માલ અપના.

રામ રામ જપના, ઓર પરાયા માલ અપના. (હિંદુસ્થાની કે.)

રામ નામ દેના, ઓર જો આવે સો લેના ; રામ નામ દુવાઇ, ઓર ભોજનમે મિઠાઈ ; રામ નામ બાજી, ઓર જાતકે પખવાજી ; રામ નામ બાંકા, ઓર બગલમે નાકા.

રામ નામ લીયા, ખુબ કામ કીયા. ૯૦૨૦

રામ નામમાં બરકત, ને તેથી ઉલટાંમાં હરકત.

રામ ને રેહમાન એક, (અથવા, એકના એક.)

રામ, ને વગર મુરતે જઈએ ગામ. (અથવા) રામ રોજનું રૂડું નામ, ને વગર મેહનતે (અથવા, મુરતે) જઇએ ગામ.

રામ બાણુ (એલાજ, વગેરે.)

યાને, કારગત, લાગુ પડતો.

રામ બોલો, દેવ બોલો, ને મરવાના તે મરવાના. ૯૦૨૫

રામ મહિનો ને દે રોજે.[2]

યાને, કદી નહિ.

---

૧. શાક્ષી.

૨. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૮૦૨૫, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૭૩૩.

રામ માદી શામ માદી, ને નાહનકો (અથવા, જાન કુંવર) બેસે કાન બાંધી. (અથવા) રામ માદી, શામ માદી, દઇયણનાં પેટમાં દુખે, પથારીએ સૌ પડે, ને રાંધ્યું ધાન કોઈ ન મુકે. (અથવા) રામ માદી, સામ માદી, દેરાણીનાં પેટમાં દુખે, ને પથારીએ સઉ પડે, પણ રાંધ્યું ધાન કોઈ ના મુકે.

રામ રગડો.

યાને, ગોધ્યારૂં.

રામ રમી જવા.

રામ રક્ષે તેને કોણ ભક્ષે? ૫૦૩૦

રામ રાખનાર તો કોણ મારનાર?[1]

રામ રાખે તેને કોણ ચાખે?

What God will no frost can kill. (અંગ્રેજી કેહવત.)

રામ રાજ્ય, ને પ્રજા સુખી.

રામ રામ! ગધેડી માહરી તમારે ગામ, તો ખબર આવી હમારે ગામ.

રામ રામીનો મેલો પુરો થયો. ૫૦૩૫

એક માણસનાં મોહત પુઠે તેને ત્યાં બાહેરનાં માણસો ભેગાં મલેછે. તેમના જવા પછે આમ બોલાય છે.

રામ લછમણનું જોડું.

રામ લંકા આવ્યા હતા, કે આવશે?

રામ વનવાસ ગયા ત્યારે સીતાનું હરણ થયું.

રામ વનાનાં પેખણાં,[2] કોણને કહીયે દેખણા.

રામચનીકુ યાર, તોકે' કીસ ગલીકુ. ૫૦૪૦

રામજીકે આસરે ટકી લગ જાય તો લગ જાય.

રામની રખ્યા.

રામની રક્ષા, ને સીતાનો (અથવા ભીમનો) દોરો.

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૧૮૩૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૬૧.
૨. પાખંડ; ફેલ.

રામનું નોતરૂં ભરતને ફળ્યું.
રામનું બાણ પાછું ફરે નહિ. ૯૦૪૫
રામનું રાજ.
राम राज करणें. (મરાઠી કેહવત.)
રામનું રામાયણ કરવું.
રામનું રામાયણ કરે એવો.
રામનું રામાયણ થઇ ગયું.
રામનું સમણું ભરથને ફળ્યું. ૯૦૫૦
રામને નામે પથ્થર તરે.
રામને રલવું નહિ, ને સીતાને દલવું નહિ.
રાયણ સો વરસ વગર ફલતી નથી.
રાવણ પીખણાં પડવાં.
રાવણના કુવા, ને ખોદતાં (અથવા, ખણતાં ખણતાં) મુવા. (અથવા) રાવણના કુવા, ને પુરતા પુરતા મુઆ. ૯૦૫૫
રાવરે ખાય, ને દેવરે સુવે.
રાસ્તી બોલે તે રાજ વાવરે. (અથવા) રાસ્તીનાં બોલતાં રાજ પામે.
રાસ્તીનો જાણનાર ખોદા છે.
રાહની બેટી, ને જયાં દીધી ત્યાં પેઠી.
ગાલ દેનારનેજ ગાલ લાગેછે તે મતલબે વપરાયછે.
રાહનાં ગાડાં કાંઈ રાહમાં અટકવાનાં છે? ૯૦૬૦
રાહનાં પાણી રાહે જાય.
રાહુ ચંદ્રને લેપે.
રીંછને દિલે મુવાલાની શી ખોટ?
રીઝે તો ચાટે, ને ખીજે તો ખાય.
રીઝે તો રાંડનો, ને ખીજે તો ગધેડીનો. ૯૦૬૫
રીત માગે તે રીજારડી, ને ઘરણું માગે તે પીંજારડી. (અથવા) રીત માગે તે પીંજારડી, ને ઘરણું માગે તે રજાલી.

રીતની બેસે ભીતે, ને વગર રીતની જીતે.
રીતમાં રેંહટિયો, ને પેહરામણીમાં પાટલો.
રીતમાં હું, ને ઘરેણાંમાં તું.
રીસ ને પાણી નીચે ઉતરે. ૫૦૭૦
રીસની આંગલી, ને હસીયાની મુક્કી (એ બંધે બરાબર.)
રીસામણાં, ત્યાં મનામણાં.
રીસે બલતો કુંભાર ગધેડીના કાન આમલે.
રૂની પુણી (અથવા, પુમડાં) જેવું (સફેદ, હલકું, વગેરે.)
રૂઠેલાં માબાપ ફરી લાવે માયા, રૂઠેલો વૈદ ફરી સુધારે કાયા. ૫૦૭૫
રૂઠો ઘા એરણ પર, ને ભુંડો માટી રાંડ પર.

હુકલ ચોટ નેહાઇ પર. (બિહાર કેહવત.)

રૂઠો મેઘ દીવાસે આવે, નહિ તો બલેવ બેહન બાંહે ધરીને લાવે.
રૂડે નામ, કે ભુંડે નામ.

Great vices, as well as great virtnes, make men famons.
(અંગ્રેજી કેહવત.)

રૂડે બોલે રાજી નહિ, ને ભુંડે બોલે દલગીર નહિ, બેહસ્તની ખુશાલી નહિ, ને દોજખની દલગીરી નહિ.
રૂડે રૂડું, ને ભુંડે ભુંડું. ૫૦૮૦
રૂડાંનાં રલિયાત, ને ભલાંના ભાગદારી.
રૂથી મહને ખુટી, ને સેહતી મહને વેહતી.
રૂદે રડાવીએ, પણ લોક ન હસાવીએ.
રૂનનો હાકમ લોહડાંના ચના ચવાડે (એવો જુલમ કરવો.)
રૂપ રૂપના અવતાર. ૫૦૮૫
રૂપૈજીની પછવાડે નોલિયો ચાલ્યો !
રૂપજી કરે રૂપાલા, ને વહુને (અથવા, પેટમાં) થાય ઉછાલા.
રૂપજી રૂડા, ને કરમનું ખાય.

રૂપની રડે ને કરમની ખાય, ને વગર કરમની તે ગોહાં ખાય, (અથવા, કરમ વગરની દેશાવર જાય.)

Beauty will sit and weep, fortune will sit and eat.(તા.કે.[1])

રૂપ રૂએ, કરમ ખાએ. (કચ્છી કેહવત.)

રૂપે રોવે, ભાગ ખાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રૂપની રડે, ને કરૂપની ખાય. ૫૦૯૦

રૂપની રૂડી, પણ કરમની ભુંડી.

રૂપને રડે, ને કરમને ખાય?

રૂપિયા ભરે ધાધર, ત્યારે એક આવે નાગર.[2]

રૂપિયા હોય હાથમાં, તો વેહા કરૂં રાતમાં.

રૂપિયાનો પાવલો, ને મારવાડીનો દીવાલો. ૫૦૯૫

રૂપિયે રૂપિયો વધે, ને ખાધે ખાધ વધે.

રૂપિયો ખોટો, તેમાં શરાફનો શું વાક?

રૂપિયો ખોટો થવો. (અથવા) રૂપિયો ખોટો છે.

રૂપે કાલાં, પણ કરમે કાલાં નહિ.

રૂપે રૂડી, પણ કરમે[3] ભુંડી. ૫૧૦૦

રૂપ્પાંના ધારકા[4] જેવો ચેહરો.

યાને, ઘણો ખૂબસૂરત.

રૂપ્પાંની કમર કરીને આવવું.

યાને, દેશ પરદેશથી કમાઇને આવવું.

રૂપ્પાંનો દાદર, ને સુનાનું દોરડું.

રૂપ્પાંનાં પતરાં જેવું (ચલકતું કપાલ, વગેરે.)

રૂવાન રહજડવાં (અથવા, રખડવાં.) ૫૧૦૫

યાને, રખડી રેહવું.

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 44.

૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૧૫૮, સર્ફ ૬૬૧.

૩. કરમ—કામ, કરણી. ૪. ધારકો—લાઠો.

રૂવાં એટલાં આંધરાં પડે ત્યારે છોકરાં મોહટાં થાય.

રૂવાંમાં રાખ પાકી.

બચ્ચાંને ઉછેરતાં ઘણી મેહનત પડેછે તે બતાવવા માટે આમ બોલાયછે.

રૂવાંમાંથી સોય કાહડી.

રેડે ત્યાં રેલા, નહિ ત્યાં વેહલા. (અથવા) રેડે ત્યાં રેલા, નહિ ત્યાં ઉજડ ખેડા.

રેતમાં નાવ ન ચાલે. ૫૧૧૦

રેલ ને છેલ, ને પાણી આબાદાની.

રેવડી દાનાદાર.

રેવો માહરો રલી આવ્યો, ને સોના સાઠ કરી આવ્યો. (અથવા) રેવો રલે, ને સોના સાઠ કરે.

રેશમની સાડીને લાનકલાથનું થીગડું.

शालजोडीला रकटयाचें ठिगळ. (મરાઠી કેહવત.)

રેંહટિયામાંની વાત. ૫૧૧૫

રેહનેકા ઘર નહિ, ઓર મિયાં મોહલેદાર.

રેહશે નામ એક સાહેબનું.

રહે નામ અલ્લાકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રેહશે રામનું નામ, કે બે ઘર બ્રાહ્મણનાં.

રૈયત રાજા રામની પણ ન થઈ. (અથવા) રૈયત રાજા રામચંદરની નહિ થઇ.

રૈયતની સો ફેરી, તો હાકમની એક ફેરી. ૫૧૨૦

રોક બાઇ ઠોક, ને ઉધાર બાઈ સરક.

રોકઓ હરમાન.

રોકડા કરતાં બ્યાજ વાહલું.

રોકડે રોક, ને બોહણી ઠોક.

रोख ठोक, भवानी चोख. (મરાઠી કેહવત.)

રોકડો પરખાવવો. ૫૧૨૫
રોગ ને વિયોગ, વધાર્યો વધે.
રોગનું ખોરિયું.

મિજાસી માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

રોગનું મૂલ ખાંસી, ને કજ્યાનું મૂલ હાંસી. (અથવા) રોગનું ઘર ખાંસી, ને લડાઇનું ઘર હાંસી.

A dry cough is the trumpeter of death. (અંગ્રેજી કેહવત.)

રોજ ઘરમાં કલેશ થાય, તેથી ગોલીનું પાણીએ નીઠે.
રોજ રોજ મરે, તેને કોણ (અથવા, ક્યાં લગી) રડે? ૫૧૩૦

Do any weep when deaths are of daily occurrence? (તામીલ કેહવત.[1])

Who are the mourners over people that die every day? (તેલુગુ કેહવત.[2])

सदा मरे त्यास कोण रडे? (મરાઠી કેહવત.)

રોજનું રોરૂં, ને મહિનાની ઇટ.
રોજનું (અથવા, દાહડીનું) લાગ્યું, ને ભવનું ભાગ્યું.
રોઝેકુ ગયેથે, નિમાજ ગલે પરે.
રોટલા ખાઇને ઓટલા ભાંજે.
રોટલા ખાવા, ને ઓટલા સેવવા. ૫૧૩૫
રોટલાની કોર ભાંગવી નહિ, વાડી છોડવી નહિ, ને ભૂખ્યા રેહવું નહિ.
રોટલાની ખાનારી, ને ઓટલાની બેસનારી.
રોટલી ખીચડી ખવાયછ, કાંઈ સુન્નું રૂપ્પું ખવાયછ?
રોટલી વડે રાખ, ને ધુમાડાના કવાબ.
રોટલો આપ્યે, પણ ઓટલો નહિ આપ્યે. ૫૧૪૦
રોટી ત્યાં ચોટી નહિ, ને ચોટી ત્યાં રોટી નહિ.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 399.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 225.

રોટી દેવી, પણ બેટી ન દેવી.
રોડાં મિંહાં હોત તો શિયાલવાં કાંઇ રેહવા દેત નહિ.
રોતી રાંડ, ને હસતો હાલો, એનો કદી ન વલે દાહડો.
રોતી હતી, ને પીયરીમાં મૂલ્યાં. ૫૧૪૫
રોતો જાય તો મુવાના સમાચાર લાવે.
રોતાંએ પરોણો, ને હસતાંએ પરોણો.
રોપજો આંબા ને આમલી, રખે રોપતા તાડ, સો વરસની ડોસી થઇ, પણ કદી ન જોયો કાલ.[1]

તાડનું ઝાડ ઉગવામાં ઘણુંજ ધીમું હોયછે, તેથી તેનું ફલ બીજી પેહડીએ કદાચજ ખાઈ શકાયછે.

રોવેથી રાજ ન મલે.
રોહીણી ગાજે તો દાંડિયો નહિ વાજે. ૫૧૫૦
રોહીણી ગાજે તો બોંહતેર્યું ભાંજે.

યાને, રોહીણી નક્ષત્રમાં જો ગાજવીજ થાય તો વરસાદ બોંહતેર દાહડા સુધી દૂર જાય.

રોહીણી રેલાય તે સારી, કે તપે તે સારી.
રોહીણી રેલે, કે ઠેલે, (અથવા, તપે.)
રંગ ગયા, પણ ઢંગ નહિ ગયા. (અથવા) રંગ જાય, પણ ઢંગ ન જાય.
રંગ રાજા, ને પોત પ્રધાન. ૫૧૫૫
રંગ વગર પંગ નહિ બને.
રંગનાં ચટકાં હોય, કાંઇ કુંડાં હોય? (અથવા) રંગના ટુચકા, કુંડાં ન હોય. (અથવા) રંગની ચટકી હોય, કાંઈ કુંડું નહિ હોય.
રંગમાં ને પોતમાં એમાં વાંક હોય.
રંગમાં ભંગ. (અથવા) રંગમાં ભંગ કરવો.

રંગમે ભંગ કએણું. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. ફલ આવવાનો વખત.

રંગા ચંગા ક્યા કરે, બંદા મહીકા તારા. ૫૧૬૦
રંગાયું એટલું રંડાયું, ને ધોયું એટલું રોયું.
રંગીકુ કેહતે નારંગી, ખારાકુ બોલતા મિઠા, વાહડીકુ બોલતા છુરી, ને આડીકુ બોલતા ગાડી, એસે લોક અનાડી.
રંગ્યા તે રંગ્યા, ને પાસ્યા તે પાસ્યા.
રંજનો બદલો ગંજ. (અથવા) રંજનું ગંજ.

If you long for pleasure you must labour hard to get it.[1]

To make a man of yourself you must toil ; if you don't you won't.[1] (ચીનાઈ કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) نابرده رنج گنج میسر نمی شود

રંડાપણુ તો રોકડું, એવાતન ઉધાર. ૫૧૬૫
રંડી લડતી હુએ, ઝઘડતી હુએ, મગર ઘરકી ખબર રખતી હુએ.
રંડીકા યાર સદા ખુવાર, કાંટોકા બીછુના, જુટીકા માર.

લોંડીકા યાર સદા ખૂવાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાંક ઉપર શી રીસ?
રાંક કરતાં લાંઠિયો સારો.
રાંક રૂઠયો રસોઇ અભડાવે. ૫૧૭૦
રાંક રોષ, પ્રાણ શોસ.
રાંકના હાથમાં રૂવો, તોકે' વાવ ખોદાઉં કે કુવો. (અથવા) રાંકને સાંપડ્યો રૂવો, ખોદાઉં વાવ કે કુવો.
રાંકનું કહ્યું અપરાધી માને?
રાંકને ઘેર રતન સાંપડ્યું.

રાંક જે ઘરે રતન. (કચ્છી કેહવત.)

રાંકને ત્યાં રતન નહિ છાજે. (અથવા) રાંકને ઘેર રતન (નહિ શોભે.) ૫૧૭૫
રાંકને બેસાડ્યે તો અ— ભરે.

1. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 3.

રાંકને રીશ બહુ, સાધુને ચીડ બહુ.
રાંકનો ગોલ.
રાંકનો દુશ્મન ભિખારી.
રાંકનો બેલી રામ, ને કાફરને કપાલે ડામ.[1] ૫૧૮૦

God himself is the help of a family in extremities.

(તામીલ કેહવત.[2])

રાંડ એવી આડી, કે જાય ઉભી ખાડી.
રાંડ કહીએ ત્યારે છી— સાંભલવી પડે. (અથવા) રાંડ કહીને છી— સાંભલવી.

He who says what he likes, hears what he does not like. (અંગ્રેજી કેહવત.)

રાંડ કુભાર્યા, મોભે સાલા, રાત અંધારી, બલદિયા કાલા, સીમાડે ખેતર, પગે વાલા, દુખ કોને કહું કંથારનાં જાલાં.
રાંડ કોઇની થઇ નથી, ને થવાની નથી.
રાંડ ગુણ બત્તીસ, ને લીમ ગુણ છત્તીસ. ૫૧૮૫
રાંડ ગાંડી, પણ રાંડનાં લુગડાંએ ગાંડાં?
રાંડ તહને બાવાને દેઉં, બાવા કહે હું તૈયાર છું, તોકે' કેહવાનું, પણ આપવાનું નહિ.
રાંડ તાહરો રોટલો, ને ઘડતાં ભાગ્યો.
રાંડ તાહરો રોટલો રડતાં કેમ ભાગ્યો? તોકે' એમનો એમ.
રાંડ નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય. ૫૧૯૦
રાંડ ને ગાં— કોઇનાં નહિ.
રાંડ ને ગાં— બરાબર.
રાંડ ભોંયરાંમાં નાચે પણ કાંઇ છાની રહે?[3]

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૯૭૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ફ ૧૮૫.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 39.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૬૦૦, સર્ફ ૬૯૮.

રાંડ માહરો રોટલો, ને ઘડતાં ભાગ્યો, (રોજ એનું એ.)
રાંડ માહરો રોટલો, ને બાઇ માહરૂં વ્યાજ. ૫૧૯૫
રાંડ રખડી, ને ભાગ્યા હાથ.
રાંડ રઝલી, ને પાયલી મીઠું, ને મેહમ જતાં પરેલ દીઠું.
રાંડ રડે, કે ડરે.
રાંડ રલી તો રાબ નહિ મલી, ને રાબ મલી તો છાસ નહિ જડી.
રાંડ રાંઢી, ને ઘોડે પાખર માંડી. ૫૨૦૦
રાંડ, સાંઢ, ઓર અરણી ભેસાં, ઓ વિખરે જબ કરના કેસા? માર બુધાં,[1] ઓર કર સુધાં. (અથવા) રાંડ, ભાંડ, ને ભેસાં, તે વીફરે તો કર્યે કેસા? (અથવા) રાંડ, ગાં—, ઓર હરણાં ભેસાં, ઓ બીફરે તો કરના કેસા?
રાંડના માર્યા ફોક ગયા.
રાંડના વાહ્યા કાશી ગયા, ગદ્ધા ખેતમાં ડુબી મુઆ.
રાંડ[2]ની જાતને ખાસડાંને તલ્યે રાખેલીજ ભલી.
રાંડની બુદ્ધિ પાણીએ. ૫૨૦૫
રાંડની રાંડ જાય, ને ગોદલેની — જાય.
રાંડનો વાહેલો વરકુન ગયો, ને ગંધા તલાવમાં ડુબી મુવો.
રાંડનો વાહેલો વિક્રમ કાશી ગયો.
રાંધ્યા પછી રાંડ રલે, ને રાંધ્યા પછી બલતું બલે. (અથવા) રાંધ્યા કેડે રલે, ને રાંધ્યા કેડે બલે. (અથવા) રાંધ્યા પછી રાંડ સમરે, ને રાંધ્યા પછી ચુલો સમરે.

After the food has boiled the fire burns well, after the caste has been lost [a man's] sense comes.[3] (તે. કે.)

૧. બુધું—જાડી લાકડી. ૨. ઓરત.
૩. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 89.

રાંડવા પછી આવેલું ડાહપણ. (અથવા) રાંડવા પછે ડાહપણ આવે. ૯૨૧૦
The woman became wise after the death of her husband. (તામીલ કેહવત.[1])
રાંડી કુડી ને માથા મુંડી, હાથે પગે અડવી[2] થઇ, ને ધણીની ઓસ્યાલી ગઇ.
રાંડી કે પ્રભુને ખોલે પોંહચી.
રાંડી તેને આતવાર શું, ને દિતવાર શું!
રાંડી, ને ઘોડે પલાણુ[3] માંડી.
રાંડી પૂત શાહજાદા. ૯૨૧૫
રાંડી પૂતા શાહજાદા, અને બાપ મુવા એટલે દીકરા ઉમરાવજાદા. (અથવા) રાંડી પૂત શાહજાદા, ને મા મરે તો ઉમરાવજાદા.
રાંડી રડે, કુંડી રડે, ને સોલ ભઠિયારી છેડો, (અથવા, મોહડું) ધરે.
રાંડી રૂએ, માંડી રૂએ, પણ સાત ભરથારી[4] તો મહોએ ન ઉંઘાડે.
રાંડી રોરો, ને હૈયા ચોરો.
રાંડી રાંડની છોડી, ને ગરાસ્યાની ઘોડી. ૯૨૨૦
રાંડી રાંડને પગે પડ્યાં, તોકે' હું એવી તું!
રાંડી રાંડનો જમાઈ.
રાંડી રાંડનાં[5] ભવનાં ગયાં, ને સોહવાસણનાં રમવા ગયાં.
રાંડીને પગે માડી પડી, તોકે' માહરા જેવું થજો! (અથવા) રાંડીને ઘેર માડી ગઇ તોકે' આવ બેહન તુંએ માહરા જેવી થા!
રાંડે કારેલાં વઘાર્યાં. ૯૨૨૫
રાંડે જણ્યાં રતન સરખાં.
રાંડે રાંધ્યું, ને કરમે ખાધું.
રાંડે[6] હાથે રખડી, ને બાંડે હાથે મોડ.

1. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 72.
2. બોડી. 3. જીણ. 4. સાત ભરથારવાળી.
5. રાંડી રાંડનાં બચ્ચાં. 6. રાંડેલે.

રાંદ્રો રડે, ને કાંદ્રો ખાય.

રાંધણપુરનો ઇજારદાર. ૫૨૩૦

રાંધણી વગરનું ઘેર નહિ હોય.

Communautés commencent par bâtir leur cuisine.[૧] (ફ્રૅ.કે.)

રાંધનારની પાંતી ધુમાડો.

રાંધ્યામાં રંધાય નહિ. (અથવા) રાંધ્યાંને ફરીથી રંધાય નહિ.

No sweetness in a cabbage twice boiled, or in a tale twice told. (અંગ્રેજી કેહવત.)

રાંધ્યું ધાન રહે નહિ.

રાંધ્યું વરે પડે, ને બોલ્યું બહાર પડે. (અથવા) રાંધ્યું વલે, ને બોલ્યું બહાર પડે. ૫૨૩૫

રાંધરૂં ને ખાધરૂં, ને કોથલીનું બાંધરૂં.

રાંધે એક, ખાય બીજો.

One beats the bush and another catches the bird. (અં.કે.)

Uno leva la lepre, un altro la piglia.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Der Eine fängt den Hasen, der Andere iszt ihn.[૩] (જ. કે.)

Den Ene jager, den Anden æder Haren.[૪]

Een plöier, en Anden saaer, den Tredie veed ei hvo det faaer.[૫] (ડેનીશ કેહવતો.)

When the clever lady had fried the cakes in Ghi, the patient lady walked off with them in her lap.

(તેલુગુ કેહવત.[૬])

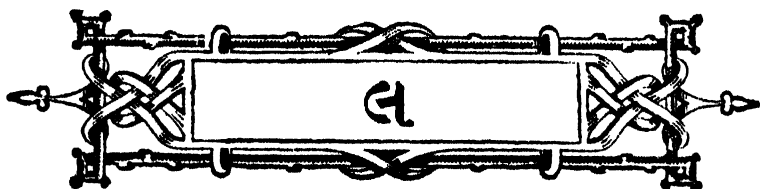
૧. Communities begin by building their kitchen.
૨. One starts the hare, another catches it.
૩. One catches the hare, and another eats it.
૪. One hunts the hare, and another eats it.
૫. One ploughs, another sows, who will reap no one knows.
૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 51.

The cat steals the rice, and the dog comes and eats it.[1]
One generation plants the trees under whose cool shade another generation rests. (ચીનાઈ કેહવતો.[2])
(ફારસી કેહવત.) کوهرا فرهاد کند ولعل را پرویز یافت
રાંધે તે રાણી, ને કામ કરે તે દયાણી.[3]
રાંધે તે રાણી, પાણી ભરે તે લોંડી.

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 22. ૨. *Ibid*, p. 142.
૩. આકરડી.

લ

ઇને લેવું, ને ખવાડીને ખાવું. ૫૨૪૦

લઉં ઉસકા દઉં નહિ, ને માગું ઉસકી પઘડી લઉં.

લક્કડ તેવું છોડ.[૧]

યાને, જેવું લાકડું હોય તેવું તેનું નાહનું મોહટું છોડ પડી શકે. એ ઉપરથી એકકને પેશ પડતાં, અને પોંહચી વલતાં માણસો વિષે એમ બોલાયછે.

લક્કડ સીંગકી લકડી, ઠણુઠણુપાલકા ઠોકા, બિલ્લી ઉંઠ લે ગઇ, જરા ન આયા ધોકા!

લકડી આગલ બકરી નાચે. (અથવા) લકડીસે બકરી કુદે. (અથવા) લકડીયાંસે બકરીયાં કુદે.

Like a monkey dancing for fear of the stick.[૨]

The foot puts the stick in motion, as that moves, the monkey dances. (તામીલ કેહવતો.[૩])

If you shake the stick the monkey will dance. (તે. કે.[૪])

---

૧. છોડું. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 332.

૩. *Ibid*, p. 235.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 27.

Before a turning-lathe a thing cannot remain crooked.
(બંગાલી કેહવત.[1])

(ફા. કે.) گر نبردی چوب تو فرمان نبردی کاو و خر

લકડીકે બલ બકરી નાચે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લકડેકા બજારમે કપડેકા બજાર. ૯૨૪૫

લકડેકા લડુ, ખાય ઓભી પસ્તાય, ન ખાય ઓભી પસ્તાય.

A cocoanut which cannot be chewed. (તેલુગુ કેહવત.[2])

લખણ પડા લાખા, ને સો વરસના સાખા.

લખણ લખેસરીનાં, ને કરમ ભિખારીનાં.

લખણનું લાડકું.

લખતની લખતી શું કરે આઇ, ને વેમાયનો કુતરો, બીલાડો, ને વાંદરો જમાઇ. ૯૨૫૦

લખતે લહિયો નિપજે, ભણતે પંડિત થાય, પરખે ઝવેરી નિપજે, વહડતે પટેલ્યો થાય.

લખતો ભુલે, ને તરતો ડુબે.

લખતંગ લખપતિ, ને વાંચનાર ઘે—.

લખતાં નહિ આવડે તેનું નામ નિશાળ્યા કે મુરખ હજામ?

લખતાં લહિયો, ભણતાં છૈયો, વાંચતાં પંડિત હોય, લડતાં શેઠિયો નિપજે, તેનું કુલ[3] ન પુછે કોય. ૯૨૫૫

લખમી ચાંલ્લો કરવા આવે ત્યારે કપાલ (અથવા, મોહડું) ધોવા જાય.

(અથવા) લખમી ચાંલ્લો કરવા આવી તોકે' મોહડું ધોઇને આઉં.

When fortune smiles, take the advantage. (અંગ્રેજી કે.)

Quando viene la fortuna, apri le porte.[4] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 132.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 218. ૩. કુલ.

૪. When fortune comes, open your door.

Wenn das Glückz anpocht, soll man ihm aufthun.[૧] (જ.કે.)

Quando te dieren el anillo, pon el dedillo.[૨] (સ્પેનીશ કે.)

Lykken banker ofte paa, Tossen lader hende ved Dören staa.[૩] (ડેનીશ કેહવત.)

લખમીદાસનું ટપીલું.

લખ્યા પ્રમાણે ખવાય. (અથવા) નસીબમાં હશે તેટલું ખવાશે.

લખ્યા લેખ મટે નહિ, (અથવા, મીટનાર નથી.) (અથવા) નસીબમાં લખ્યું ટલનાર નથી.[૪]

There is no flying against fate. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Traerlo escrito en la frente.[૫] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Che sarà, sarà.[૬] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

What is written is dried up. (કાશમીરી કેહવત.[૭])

The writing of Brahma will not fail in the least.[૮]

Although oil may be washed off, can the writing of Brahma be rubbed off?[૯]

Can you efface the letters of destiny, written on the skull, by shaving the head? (તામીલ કેહવતો.[૧૦])

The writing written on the forehead never fails.[૧૧]

Will the writing written by Brahma fail? (તે. કેહવતો.[૧૨])

---

૧. When fortune knocks, open the door.

૨. When they offer you a ring, hold out your finger.

૩. Fortune often knocks at the door, but the fool does not invite her in. ૪. જુઓ કેહવત નાં૦ ૫૧૧૯, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૭૧.

૫. To have it written on his forehead.

૬. What will be, will be.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 251. ૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 29.

૯. *Ibid*, p. 149. ૧૦. *Ibid*, p. 337.

૧૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 236.

૧૨. *Ibid*, p. 285.

ललाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥[1]

ललाट लेखा न पुनः प्रयाति ॥[2] (સંસ્કૃત કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) قضای نوشته نباید سترد

જો કુચ્છ લિખા લિલાટમેં, મીટ શકે નહિ કોય; રાવણ સીતાકો હરે, રામ ભ્રષ્ટ દુખ સોહે. (પદ.)

सटावीनें लिहिलें तें टळणार नाहीं. (મરાઠી કેહવત.)

લખવાથી મુઓ તો લેખણી ભાંજ, ને લકવાથી મુઓ તો સેજદો કર. ૫૨૬૦

લખાણું તે વંચાણું. (અથવા) લખાણું તે વંચાણું, ને નવરે પાંચડે પંચાણું. (અથવા) લખાણું તે વંચાણું, ને તલે પડે તે કંચાણું. (અથવા) લખાણું તે વંચાણું, હેઠ પડ્યું તે કચરાણું.

All imaginations may be false, that which is written is true. (તામીલ કેહવત.[3])

લખે મુસા, ને પહરે ખોદા.

લીખે મુસા, પહરે ખુદા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લખો દીકરા ખાતાંવહી, ને ઓરડો લેતાં પરસાલ ખોહી.

લખો મેહતાજી મોહટી વહી, ને ઘેર વેચતાં ઓસરી નહિ રહી.

લખોની પાન, ને સુન્નાંની ખાન. ૫૨૬૫

લગન વખતે ગધેડો છોડવો.

(ફારસી કેહવત.) پیرزن نمرد تا روز بارانی

લગન વેલા ઉંઘમાં ગઈ, ને પાછલથી પસ્તાવું શું?

લગન સમાન હરખ નહિ, ને મોહત સમાન શોક નહિ.

લગનના સોદા.

---

૧. The line written on the forehead cannot be effaced. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 458.

૨. A writing on the forehead will never fail. *Ibid*, p. 459.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 148.

લગનનો ઢોલી લગનનું ગાય. ૫૨૭૦

લગનનો ધણી ખાડે પડ્યો.

લગનનાં ગીત (અથવા, ઢોલ) લગને છાજે. (અથવા) લગનનાં ગીત લગનેજ ગવાય.

Every thing is good in its season. (અંગ્રેજી કેહવત.)

There is a time to fish, and a time to dry nets.[1] (ચી. કે.)

(ફારસી કેહવત.) گریه بوقت به از خنده بیوقت

લગનનાં જહગન.

લગનમાં વધન, ને ચોરીમાં રંડાપો.

લગને ગવાય, ને મરણે રડાય. ૫૨૭૫

લગને લગને કુંવારા.

લગાડું કે દેખાડું.

લટકો, મટકો, ને સોપારીનો કટકો. (અથવા) સાસુજીનો મટકો, ને સોપારીનો કટકો.

નાજુકાઇનાં ડોલથી લેંહકો કરી ચાલનાર ઓરતની ખીજ તરીકે વપરાયછે.

લટે તો દેવને દીકરા આપે, નહિ તો પાછા લીએ.

લટે તો નેહાલ કરે, નહિ તો ખીલાઉપાડ કરે. ૫૨૮૦

લડ લડકે હબસી મરે, ઓર ખાનેકુ ગારદે[2] ચલે.

લડકની લાડી કરતાં સોડમાં સાવરણી સારી.

લડતોંકે પીછે ઔર ભાગતોંકે આગે.

લડતાં સાથે મલ્યે, તો ગાલમાંથી ટલ્યે. (અથવા) મલતાં સાથે મલ્યે, તો બે ગાલમાંથી ટલ્યે.

લડવા બેઠા ત્યારે કોઇ રાંડ કહે, ને કોઇ છી— કહે. ૫૨૮૫

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 30.

૨. ભઇયાજીની એક જાત.

લડાઈ લગે તો પૈસા દઉં, ને નહિ લગે તો પીછા લઉં.
લડાઈ લડવી તો બોલવું આડું, ખેતી કરવી તો રાખવું ગાડું.
લડાઇનું ખોરિયું.
લડાઇનું ઘર હાંસી, ને રોગનું ઘર ખાંસી.
લડાઇમેં લડુ નહિ બટતે. ૫૨૫૦
લડાક મરઘી.
લડાવી દીકરી, ને હલાવી ખીચડી.
લડી છુટજો, પણ મરી ના છુટશો. (અથવા) રડી છુટે તે ચાલે, મરી છુટે તે નહિ ચાલે.
લડે સિપાહી, ઓર નામ સરદારકા.

The blood of the soldier makes the glory of the general. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il sangue del soldato fa grande il capitano.[1] (ઈતાલ્યન કે.)

લડે સિપાહી, નામ સરદારોંકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લણુ[2] ગામ લીંબાડુ, લણુ ભુલો જોષી, પચાસ વરસે પરણી આવ્યો, લાવ્યો ઘરડી ડોસી. ૫૨૫૫
લપડાક મારીને મોહડું રાતું રાખવું.[3]
લપસી પડ્યા, તોકે' નમસ્કાર!
લપોડસંખ[4] (અથવા, સંખનાથ) લાખ! તોકે' સવા લાખ!

दे लाख तर घे दोन लाख, देतोस काय तर घेतोस काय. (મ. કે.)

લબડતુ દણું[5] પગ ભાંજે.
લરા લુતરી, ને કાલી કુતરી. ૫૩૦૦
લલ્લુ મરો કે જગધર મરો, તેમાં આપણે શું?
લલ્લુભાઇ ભરૂચ જાતી હએ, તોકે' નહિ સાહેબ! આપ જાતે હો!

---

૧. The soldier's blood exalts the captain. ૨. લાયક.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૬૬૮, સર્ફ ૩૫૮. ૪. ગપ મારનારૂં.
૫. ઢોરને નાહસી જતું અટકાવવા ગલાંમાં બાંધવામાં આવતું ઝુલતું લાકડું.

લલ્લુભાઈએ વાતમાં ભરૂચ ખોયું. (અથવા) લલ્લુભાઈએ વાતમાં ને વાતમાં ભરૂચ ગુમાવ્યું.

લલ્લુભાઇના જમાનાનું.

લવરી, લુલી, ને લઘુ, એ ઘડપણમાં વધે. ૫૩૦૫

લવે લવે લાખ, ને સાંભલે માહરી ડાબી જમણી કાખ.

લવો માહરો રલે નહિ, ને એકનાં બે કરે નહિ.

લવંગ એલચીની કોટડીએ તાલાં ચહડવાનાં છે.

લવંગ સરખી લાંકરી, પાન સરખી પાટલી, ને એલચી સરખી ઠીંગણી દાબડીમાં સમાવશ.

નાજુકાઇનું ડોલ ઘાલનારના સંબંધમાં બોલાયછે.

લવંગની લાતી, ને કેલાંની વખાર. ૫૩૧૦

લવંગની લાતીએ જવું.

લવંગની લાતીએ, ને એલચીની વખારે.

લશ્કર ને ડોસી, સાથેનાં સાથે.

લશ્કરકા ભેદ પાયા, ગદ્દે પર તંબુ આયા.

લશ્કરકા ભેદ પાયા, ને આગુસે ગદ્દા આયા. ૫૩૧૫

લશ્કરથી માન સરદારને, ને સરદારથી માન લશ્કરને.

લશ્કરમે ગદ્દા આયા, જબ લશ્કરકા ભેદ પાયા.

લશ્કરમાં ઉંઠ.

લશકરમાં ઉંઠ બદલાય.

લશ્કરમાં ડોસી પોઈસ. ૫૩૨૦

લસણ તે કાંઈ કસ્તુરીની ગરજ સારે?

લસણની બો (અથવા, વાસ) કાંઈ છાની રહે?

લહુઓ લોટે તે તાલ પર.

લક્ષ પ્રદક્ષણા, ને પૈસો દક્ષણા.

લક્ષણવંતી લાડી, ને ખરે બપોરે કાહડી. ૫૩૨૫

લક્ષ્મી કરે ઉછાલા, ને જીવને લાગા પછાડા.

લક્ષ્મી ચંચલ જાત છે.

લક્ષ્મી છાણાં વિણતી દીઠી, ભિખતો દીઠો ધનપાલ, અમર મરતા મેં સુણ્યા, વાહ રે! માહરા ઠીઠણપાલ. (અથવા) લાખ વેચંતી લક્ષ્મી, ભિખંતો ધનપાલ, અમર મરતો મેં સુણ્યો, ભલો માહરો ઠીંઠણપાલ.[1]

લાઉં તો ખાઉં, નહિ તો બેઠાં મંગલ ગાઉં.

લાકડીની પુતલીથી ઘેર નહિ ચાલે. ૫૩૩૦

લાકડું ઘાલતાં માકડું વલગ્યું.

લાકડું ઘાલવું, (અથવા, પેસાડવું.)

ચાને, "કોઈ ચાલતાં કામની વચમાં પોતાનું કામ કરાવવું; કોઇને ત્યાં પોતાના ફાયદા શોધવાની તજવીજ રજુ કરવી."[2]

લાકડું વલે ચીરાએ.

લાકડે માકડું મલવું.

Every scale hath its counterpoise. (અંગ્રેજી કેહવત.)

A pao duro, dente agudo.[3] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) مردار سگان را وسگان هم او را

લાકડે માકડું વલગાડવું. ૫૩૩૫

ચાને, બે જણ વચ્ચે ભાંજગડ થાય તેવું કરાવવું.

લાકડે લોહડું મળ્યું.

લાકડાં સાથે લાકડું થાય, ત્યારે સુથારનું કામ શિખાય.

લાકડાંના ચુહલા પર ડામરની કહડા.

લાકડાંના (અથવા, મોચીના) દેવને ખાસડાંની પૂજા.

A carne de lobo dente de cao.[4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

चांभाराचे देवाला खेटराची पूजा. (મરાઠી કેહવત.)

મોચીજે દેવકે ખલેજી પૂજા. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. એના સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૧૧૩.

૨. નર્મ કોશ. 3. A sharp tooth for hard bread.

૪. To wolf's flesh dog's teeth.

લાકડાંના બેહરામજી, ને ચામડાંના કાન. ૫૩૪૦

લાકડાંની તરવારે મહિનો ખાવોછે.

લાકડાંને ભારે લાકડું ભાગે.

લાકડાંનો માર્યો ઉંચું જુએ, અન્નનો માર્યો નીચું જુએ.

લાખ જજો, પણ કોઇની સાખ ન જજો.

લાख नसावी, पण साख असावी. (મરાઠી કેહવત.)

લાખ બુદ્ધ તે લંબાણું, સહસતર બુદ્ધ તે તંગાણું, એક બુદ્ધ એવી કે નહસાણું તે જીવાણું. ૫૩૪૫

એક જંગલની અંદર સાંપ, વાંદર, અને કોહલો સાથે રેહતા હતા. એક વખત જંગલમાં દવ લાગ્યો.[1] કોહલો પુછે કે "કર્યે કેમ?" ત્યારે સાંપે કહ્યું કે "માહરી પાસે તો લાખ બુદ્ધ છે, તેથી હું તો બચી શકશ." એમ કહીને તે દરમાં પેઠો. ને વાંદરે કહ્યું કે "માહરી પાસે તો સહસતર બુદ્ધ છે, તેથી હું પણ બચી શકશ." એમ કહીને તે એક ઝાડ ઉપર તીંગાયો. પણ કોહલે કહ્યું કે "માહરી પાસે તો એકજ બુદ્ધ છે, તે એ કે નહસાણું તે જીવાણું." એમ કહીને તે ત્યાંથી નાહસી ગયો. આગ ફેલાતાં સાંપ અને વાંદર બન્ને બલી મુવા, પણ કોહલો પોતાની એકજ બુદ્ધથી બચી શકયો.

લાખ મત લડબડી, સો મત સડસડી, પણ એક મત બિચારી બાપડી, તે ઉભે માર્ગે મેલ્યાં તાપડી.[2]

લાખ મરજો (અથવા, જજો,) પણ લાખનો પાલનાર ના મરશો, (અથવા, જશો.)

લાખ મલતા નથી, ને લખેસરી થતા નથી. (અથવા) લાખ મલનાર નથી, ને લખેસરી થનાર નથી.

લાખ મલ્યા નહિ, ને લખેસરી થયા નહિ.

---

૧. આગ લાગી.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા તથા બોધ વચન," સફે ૧૨૬.

લાખ રૂપિયાના બેજનજી, ને ચોલાનું શાખ કેવું? ૯૩૫૦
લાખ રૂપિયાનાં દીવાલાંમાં કારેલાંનું શાખ.
લાખ વાતની એક વાત.
લાખ વાતની વાત, તો થોડામાં કહ્યું સાર.
લાખના તુટયા કોડીએ સંધાય નહિ.
લાખના બાર હજાર કરવા. ૯૩૫૫
He has brought his noble to ninepeenc. (અંગ્રેજી કેહવત.)
લાખની પાન, ને બોરની બમણી. (અથવા) બોરના બમણા, ને લાખની પાન.
લાખની પાન, ને સોનાની ખાન.
લાખની બક્ષેશ, ને કોડીનો હિસાબ.
લાખની મતા, ને કોડીની સત્તા.
लाखाची मत्ता, काडीची सत्ता. (મરાઠી કેહવત.)
લાખનું દીવાલું તેમાં ચોલાનું શું શાખ? (અથવા) લાખનું દીવાલું, તો પછી ચોલાનું શું વાલું? ૯૩૬૦
લાખનું દેવું, ને ચોલાનું ઓધણ શું?
લાખનું મનખ તેને કાખનું કપડું હોય તો તેને ઇજત નહિ, ને કાખનું મનખ તેને લાખનું કપડું હોય તો તેને ઈજત.
લાખનાં સુનાં કરતાં ત્રાંબીઓ રોકડો સારો.
લાખા ફુલાણી.
લાખે દીવો, ને કરોડે ધજા. ૯૩૬૫
લાખે બેઠાં, ને કરોડે ઉઠયાં. (અથવા) લાખે બેઠા, ને કરોડે ઉઠી ગયા.
લાખે લખેસરી નહિ.
લાખે લેખાં, ને કરોડે નામાં, ને જાતે દાહડે કાંઇ ન દેખાં.
લાખે લેખાં, ને કોડી ન દેખાં.
લાખે લેખાં લખાય (એવું તવંગર.) ૯૩૭૦

લાખો વણજારો.
લાગ આવે ત્યારે લાત મારવી.
લાગ વના મોતી વિંધાતું નથી.
લાગે ત્યાંથી ભાગે.
લાગે તેને પીડ, ને નહિ તેને ભીડ. ૫૩૭૫
લાગે રજ, તો વધે ગજ.
યાને, બચ્ચાંને પડતું ખડતું રાખ્યું હોય તો પોખઈને સારા ઉધર-ભાવનું નિવડેછે.
લાગે લાકડાં ભાગે, (અથવા, ફાટે.)
લાગો તો તીર, નહિતો તુક્કો, (અથવા, થોથું.)
Tojours ne frappe-t-on pas ce à quoy l'on vise.[૧] (ફ્રેંચ કે.)
लागला तर तीर नाहीं तर तुका. (મરાઠી કેહવત.)
લગા તો તીર નહિ તો તુક્કા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
લગો ત તીર નકાં તુકો. (કચ્છી કેહવત.)
લાજ કરોડની છે.
Die de schande niet ontziet, komt niet tot eer.[૨] (ડચ કે.)
When deprived of modesty, there will be no sense of honour. (તામીલ કેહવત.[૩])
લાજ છે તો લખ્ખો રૂપિયા છે. ૫૩૮૦
લાજુ મરે, ને બીખુ જીવે.
લાજે વણસે કાજ.
લાજે સંપત પામ્યે, ને લાજે મોહટાં માન, લાજ વગરનાં માનવી, તેના લાંબા લાંબા કાન.
A good name is better than riches. (અંગ્રેજી કેહવત.)
લાડ ને તાડને સીદ્ધરાજે સાથે કાહડ્યાં.

૧. One does not always hit what one aims at.
૨. Who fears no shame, comes to no honour.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 287.

લાડ[1] મોંઘા, ને ફૂજેતૂ઼ા સોંઘી. ૫૩૮૫
લાડ, મોહડ, ને મેવાડા, ત્રણે નાતમાં ઢેડવાડા.
લાડ લડાવે તેજ રડાવે.
લાડ લાકડાં, ને ખેગવાલ કુહાડા.
લાડ સુક્કાં ઝાડ, ને દવે કુહાડા.
લાડકા બેટા ગાંડ્યા. ૫૩૯૦
લાડકાં લોહડકાં, ને માથે બોડકાં.
લાડબાઇ લુહવારડી, ને કાખમાં મારી બુહવારડી.
લાડવા મલ્યા કે બ્રાહ્મણ રલિયાત.
લાડવો નથી કે તે ખાઈ શકાય.

યાને, સેહલ વાત નથી કે તે પાર પાડી શકાય.

લાડી પાડીનાં નિવડે વખાણ. ૫૩૯૫
લાડીએ લાડો છેતર્યો, આંખમાં છે બે ફુલાં, પણ મુલજી મૂળે દેખતા નહિ, હમે રે નથી ભુલાં! (અથવા) લાડીએ લાડાને છેતર્યો, આંખમાં બે ફુલાં રે, મુલચંદભાઈ મુલગું ન દેખે, હમે નથી ભુલાં રે!
લાડુ ખાવાનું કામ નથી.

યાને, અઘરૂં કામ છે.

લાડુબાઈ લટકાલાં,[2] ને હું કુટુંબની ઘરડી, ઘી ગોલની વાત ન જાણે, બેઠાં થુલી ભરડી.
લાડે લાડે લીડકાં.
લાડે લીડાં, ને —નાં ટીલાં. ૫૪૦૦
લાતે નહિ મારે, ને વાતે મારે.
લાધ દે, લગામ દે, લાધનેવાલા સાથ દે.
લાધ દે, લધામણ દે, લાધનેવાલા સાથ દે, બેઠનેકા ટટ્ટુ દે, ખાનેકા લડ્ડુ દે, ઓઘનેકા પટ્ટુ દે. (અથવા) લાધ દેઓ, લધામન દેઓ,

1. વાણિયાની એક જાત. 2. લટકાવાલાં.

બેસનેકુ સાજ દેઓ, રામનાથકી ખરચી દેઓ, ઓર રામનાથ પોંહચા દેઓ. (અથવા) લાધ દે, લધામન દે, લાધનેવાલા સાથ દે, ઓધનેકા પટ્ટુ દે, બેઠનેકુ ટટ્ટુ દે, ખાનેકા લડુ દે, જગન્નાથકુ પોંહચા દે.

Must I tell you a tale, and find you ears too? (અં. કે.)

O Physician! have you hot water in your bag? (તે. કે.[1])

લાધ દે, લાધન દે, હાંકનવાલા સાથ દે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લાભ થાય તે ગેરલાભ સારૂં.

લાભ ધારણુ લાભોઓને, ચોકીવાલા જાગોને.[2] ૫૪૦૫

લાભાજી લાભ.

લાભોજી લાભ ક્યારે? તોકે' સપોસપ પડે ત્યારે.

લાલ કુંવરજી પરમાનંદ, ને પારકે પૈસે કરે આનંદ.

લાલ ચણોટી જેવું.

લાલ ત્રાંબાં જેવું (ગોસ્ત, વગેરે.) ૫૪૧૦

લાલ તુટી જેવું.

લાલ બુજરગ!

Like ordering the well to be filled up when the rope was found too short. (તેલુગુ કેહવત.[3])

લાલ બુજરગ હાથી પારખવા ગીયો, તોકે' સુંઢ કેઈ, ને પુછડું કીયું!

લાલ બોટાં જેવું.

લાલ ભૂત જેવું. ૫૪૧૫

લાલ લાખ, તોકે' સવા લાખ.

લાલ લાલ લાકડી, ઉંઠ જેવો ટોલો, કાછિયાંની વાડીમાં, કુતરાંનો ટોલો.

લાલ લોહી જેવું.

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 81.
૨. એની સમજણુ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૨૯૫.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 186.

લાલ વાવટો મુકવો.
He lights his candle at both ends. (અંગ્રેજી કેહવત.)
લાલ હીંગરા જેવું. ૫૪૨૦
લાલજી લટકારા.
શીસ્ચારીખોરાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.
લાલજીકા લડુ ગોપાલજીકુ ભાવે.
લાલભાઈ લાંબા, ને પીરભાઈ પોહલા. (અથવા) લાલભાઈની લાંબી, ને પીરભાઈની પોહલી.
લાલભાઇની લાકડી, ને જીવાભાઈનો જુતો, બાજીરાવની બીકથી બેસ કેહતાં સુતો.
લાલા લાલા મર ગયે, રહે ગયે મખ્ખીચુસ, લેના દેના મીલે નહિ, ઔર લડનેમે મજબુત. ૫૪૨૫
લાલાકા ઘોડા, ખાય બોત, ચલે થોડા.
લાલાજી ગાય, ને લીલાજી સાંભલે.
લાલિયા રે લોલ, જ્યાં વાગે ઢોલ ત્યાં લાલિયા લોલ!
લાલિયા રે લોલ, ને લાલિયો પરણે તો વાગે ઢોલ!
નફ્ફરાં માણસને માટે બોલાયછે.
લાલિયો પરાપર. ૫૪૩૦
યાને, તચાક અને લાહેરીખોરૂં માણસ.
લાલિયો લડો, ને કેશવો વડો.
લાલી તાહરે લેખે, ને લોક તમાશા દેખે. (અથવા) લાલી તાહરે લેખે, ને કોઇ ના દેખે.
લાવ ધોબી માહરો વાગો, કલઈ, કછોટો, ને ધાબો.
લાવ ભાઈ ટકો!
લાવ લાકડી કુતરાને હાંકું. ૫૪૩૫
It is an easy thing to find a staff to beat a dog. (અં. કે.)
Tosto si trova il bastone per dare al cane.[1] (ઈ. કે.)

1. A stick is soon found to beat a dog.

લાવડો બનાવ્યો મેં, ને ખાધો તમે.
લીએ ત્યારે ઓવરે,[1] ને આપે ત્યારે ઓટલે.
લીખનાં, પહડનાં ચાતુરી, એ તીનો બાતાં સહેલ, કામદહન, મન બશકરન, ગગન ચહડન મુશ્કેલ.
લીખે મુસા, પરેહ ખુદા.
લીજીએ એસા દીજીએ, પણ ધીકા બેપાર કીજીએ. ૯૪૪૦
લીધા લાડ, ને ખાધાં ખાસડાં. (અથવા) લીધા લાડ, ને ખાધાં ખાસડાં ફરી નહિ આવે.
લીધી અમીરી, ને આપી ફકીરી.
લીધી વાત મુકવી નહિ.
લીધું લક્કડ, કીધું મેરાયું.
લીધે લાલો, ને ભરે હરદાસ. ૯૪૪૫
લીપેલી ઓસરી શોધવી.
(ફારસી કેહવત.) هر دیگ چمچه
લીબું નિચવવું.
લીમ નહિ આપે તો કાકો આપે, ને કાકો નહિ આપે તો લીમ આપે.
લીમડાને સો મન શાકરમાં સીંચે, તોપણ કડવો ને કડવો.
લીમડાનો વા કડવોજ હોય. ૯૪૫૦
લીમડાનાં ખેતમાં ટપે ટપે શાકર નાખ્યે, પણ મિઠું નહિ થાય.
લીયા ઉસકા દીયા, ઉસમે નફા તો ક્યા કીયા?
લીલા લેહર કરવું.
લીલી ટોપી નીખારી, ને નહિ ભણે તે ભિખારી.
લીલી ડાંખલીને જેમ વાલ્યે તેમ વલે. (અથવા) લીલું લાકડું જેમ વાલે તેમ વલે. ૯૪૫૫

---

૧. ઓરડે.

લીલી પીલી વાદલી રે વરસો વીરાને ખેત, ભાઇને ઘેર ગેઇ'તી તે ભોજાઇએ કાટલે ભર્યાં પેટ. (અથવા) વરસ માહરા મેઘ, માહરા ભાઈને ખેત, ને ભાભીએ કાટલે કુટલે ભર્યાં પેટ.

એક ભાઈને ઘેર તેની બેહન ગઈ. તેને તેના ભાઇએ "પાનશેર, દસ શેર આપજે" એમ અનાજ આપવાને પોતાની ધણિયાણીને કહ્યું. પણ તેનો ઉલટો અર્થ લેવાનું ફાવવાથી ભોજાઈએ પોતાની નરંદને દસ શેર વજનના પથરા બાંધી આપ્યા, જે લેઈ જતાં પોતાનાં ભાઈનાં ખેતરમાંથી પસાર થતાં તે ઉપલી કેહવત બોલી.

લીલી પાંખ ને કંઠે કાલો, ને રામ રામ ભજંતો સારો.

લીલી સુકી પડવી.

He has tasted both the sweet and the bitter. (ચીનાઈ કે.[1])

(ફારસી કેહવત.) ضرب دستی تندیده است

લીલું કુંજર.[2]

As green as grass. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લીલું ગાજર. ૯૪૬૦

બિનઅનુભવી અને મૂરખ માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

લીલું છમ.

લીલું નાલિયેર, ને સુક્કો ગોલ. (અથવા) જુનું નાલિયેર, ને નવો ગોર,[3] જજો હોણ, ને આવજો પોર. (અથવા) લીલું નાલિયેર, ને જુનો (અથવા, સુક્કો) ગોર,[3] ને આવજો હોણ, ને જજો પોર.

લીલો બાવલ્યો બલે?

લીલાં પેહર્યાં નથી, ને પીલાં છોડ્યાં નથી. (અથવા) લીલાં છોડ્યાં નથી કે પીલાં પેહર્યાં નથી.

યાને, કાંઈ પેહર્યું ઓઢ્યું નથી; મોજ મજાહ કીધી નથી.

લીલાં લેહર, ને જમવાનાં ઘેર. ૯૪૬૫

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 343.
૨. ઘાસનું તણખલું. ૩. ગોલ.

લીલાં વનમાં સુડા ઘણા.
લુખી રોટી ખાઇએ, પણ સુવાનું તો સુખ જોઇએ.
લુખાં ધાનની પેઠે વલગી રેહવું.
લુખાં લાડ શાને?
લુગડાં ફાડી ચીથડાં કર્યાં. ૫૪૭૦
લુગડાંની અંદર સૌ નાગાં.
લુચ્છાની દીવાલી. (અથવા) દોંગાની દીવાલી.

Knaves are in such repute, that honest men are accounted fools. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લુચ્છાની પાનશેરી ભારી.
લુચ્છાનો (અથવા, ચોટાંનો, જુઠાંનો) પીર.
લુચ્છો, જગતથી ઉંચો. ૫૪૭૫
લુટનો માલ વિના કીંમતે વેચાય.
લુટનો વરો, ને ધાડની આયપત. (અથવા) લુટની આયપત, ને ધાડનો વરો.
લુટમાં ચરખો પણ ગનીમત.

લુટમે ચરખા ગનીમત.
લુટકા મૂસલભી બહોત હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

લુટયું ગામ, ને લાવ્યા બોહવારડી!
લુટાયા તો લુટાયા, પણ ચોર તો દીઠા! ૫૪૮૦
લુટાયા પછી ભય શો?
લુટાયા પછી ભો નહિ, ને આથમ્યા પછી અસુર નહિ.
લુટાયા પછીનો ભો કેવો?
લુંડી નવાબ! તોકે' નવાબ.
લુણ વિના જેવું લુખ્ખું અન્ન, મા વિના તેવું બાપનું મન, ટોલાં વછુટી જેવી મૃગલી, તેવી મા વિનાની દીકરી એકલી. ૫૪૮૫
લુણીની ભાજી, ને લવંગે વઘારી.

લુલાને પાલવો, ને આલસુને હાંકવો.[1]
લુલી રાંડનાં લગન, ને સોલસે વધન.
લુલી લપ કરે, તો વાંસો ધપ કરે.

Nao diga a lingoa, por onde pague a cabeça.[2] (પો. કે.)

तोंड करी बाता गां— खाय लाथा. (મરાઠી કેહવત.)

લુલી લંગડી ધનકોબાઇ, ને આંધલા સાથે થઇ સગાઇ. ૫૪૫૦
લુલી વાસીદું વાલે, ને સાજી સાહી રહે. (અથવા) લુલી વાસીદું વાલે, ને સાત જણ સાહવા જોઇએ.
લુલીની લપ ગલી, કકરતી કોઠે ભરી. (અથવા) લુલીની લપે કકરતી ખોલે ભરી.

By a slip of the mouth, a bundle of food on back.(તે.કે.[3])

લે કાકા ખીચડી !
લે તાહરી ઘોડી, ને મેં તો નોકરી છોડી!
લે તાહરી છાલી, ને હું તો માહરે ચાલી! ૫૪૫૫
લે બુધું, ને કર સુધું.
લે બે ઘડા, ઓર કર બે ઘડા, ઓર સવા પેસાકા ઘી દે !
લે રે બાઇ કોડિયું, કર રે બાઈ દીવો, તાહરૂં નામ જાનકી, તો માહરૂં નામ જીવો!
લે રે બ્રાહ્મણ લેતો જા, ને આશીર્વાદ દેતો જા!
લે રે મોહડાં લપોલપ! ૫૫૦૦
લે લાખ, તોકે' સવા લાખ.
લે લીમ લે, પાવલાની એલચી, ને બે આના તું લે.
લે લોટી, ને માર લંગોટી!

---

૧. હાંકી કાહડવો.
૨. Let not the tongue utter what the head may have to pay for.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 237.

લેખણુના ગોદા ડાંગના ભટાકા કરતાં વધુ છે.

લેણદાર લાડકો, બે થાલી ને એક વાડકો. ૯૫૦૫

લેણા વિનાનું કોઇ પેટે પડતુંજ ના.

લેણું હોય તે લાકડાં પાસેથી ખાય. (અથવા) લેણું હોય તો લાકડાંમાંથી પણ લેય. (અથવા) લેણું હોય તો લાકડાં આલે.

લેતી લાજી, ને મોકલતી ગાજી.

Dar he honra, e pedir deshonra.[1] (પોરચ્યુગીઝ કેહવત.)

લેતી વખત ઢીલા, ને આપતી વખત વીલા.

લેતી વખત દીકરો, ને આપતી વખત બાપ. ૯૫૧૦

લેતો ભુલે, કે દેતો (અથવા, આપતો) ભુલે.

લેતાં લેવાય, ને આપતાં અપાય.

લેના ઉસકા દેના નહિ.

લેના ઉસકા દેના નહિ, ને મંગે ઉસકા સિર કાટું.

લેના દેના ખેરસલ્લા, ઓર લડનેમે મજબુત. (અથવા) લેના દેના ખેરસલ્લા, ઓર ધીંગાણા બોંત્તેરા. ૯૫૧૫

લેનાના દેવા થવા. (અથવા) લેવાના દેવા થવા.

A las veces do cazar pensamos, cazados quedamos.[2] (સ્પૅ.કે.)

લેનેકે દેને પડે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લેને ગઇ પૂત, ઓર ખો આઈ ખસમ. (અથવા) લેવા ગઇ પૂત, ને ખોઇ આવી ખસમ.

Many go out for wool, and come home shorn.

The camel going to seek horns, lost his ears.

The ass went seeking for horns, and lost his ears. (અં.કે.)

Qui va chercher de la laine, revient tondu.[3] (ફ્રૅંચ કે.)

---

૧. To give is honour, to beg dishonour.

૨. When we think to catch we are sometimes caught.

૩. He who goes to collect wool may come back shorn.

Mancher geht nach Wolle aus und kzommt geschoren selbst nach Haus.[૧] (જરમન કેહવત.)

Así acontescen cosas récias, como ir á la plaza y venir sin orejas.[૨]

El carnero encantado que fué por lana, y volvió trasquilado.[૩] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Like losing her husband, when she went to ask the gift of offspring. (તામીલ કેહવત.[૪])

Winning a cat you lose a cow. (ચીનાઈ કેહવત.[૫])

પુત માંગે ગૈલી, ભતાર દેલે એલી. (બિહાર કેહવત.[૬])

લેને દેને ગાંડુકા કામ, ઓર લડનેકુ મોજુદ.

લેનેકુ ફૂક્કડ, ને દેનેકુ લક્કડ.

લેનેમે લાલાશા, ને દેનેમે ચતુરભુજ. ૯૫૨૦

લેય લાલો, ને ભરે હરદાસ.

લેવટાની માફક તફડવું.

લેવા ગીયો બકરી, ને ખોઈ આવ્યો ઉંટ.

લેવાનાં કાટલાં જુદાં, ને આપવાનાં કાટલાં જુદાં.

લેવે લક્કડ, દેવે પથ્થર. ૯૫૨૫

He promises like a merchant-man, and pays like a man-of-war. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Au prêter cousin germain, au rendre fils de putain.[૭]

Au prêter ange, au rendre diable.[૮] (ફ્રેંચ કેહવતો.)

---

૧. Many go out for wool, and come home shorn.

૨. Such awkward things will happen as going into the great square and coming back without ears. ૩. The deceived sheep that went for wool, and came back shorn. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 446.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 193

૬. Christian's *Behar Proverbs*, p. 187.

૭. At borrowing cousin german, at repaying son of a whore.

૮. In borrowing an angel, in repaying a devil.

લેશે લાલો, ને આપશે ફીકો.
લેહર ત્યાં મેહર.
લોક લાજ તો રાખવી.
લોક શું જાણે કે કુકડાજી કેમ વાસેછ?
લોક હોય તે મિઠું મિઠું પાય, ને અમસાં હોય તે કડવું પાય. ૯૫૩૦
લોકની દીકરી કુંવારી છે તેથી બીજીએ સાસરે ન જવું કે શું? (અથવા) લોકની દીકરી કુંવારી છે તો માહરી દીકરી સાસરે કાં જાય?
લોકની લાજે, કે પેટની દાઝે.
લોકને ઘેર વેહા, ત્યારે આસોપાલવને ઘેર મોહકાણ.
લોકનો ટપલો માથે રહી જવો.
લોકેલોક, ને ફાટી ઓખ. ૯૫૩૫
લોકોએ તો રાજા રામને પણ નથી મુક્યા.
લોટ ખાવો, ને ભસવું, (બંને ન બને.)
લોટા દોરી દેતા હએ, કાંતો ઘોડા ગાડી બેહતા હએ.
લોટો ને બેટો, ને ધોયો ને જોયો.
લોઠીના કાઉસ. ૯૫૪૦

લુચ્છાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

લોંડીકા યાર, ઉસકુ જુતોકા માર.
લોથપોત થઇ જવું.
લોભ કરતાં થોભ થઇ જાય.

Grasp all, lose all. (અંગ્રેજી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) طمع آرد بمردان روی زردی

લોભ ત્યાં થોભ નહિ. (અથવા) લોભને થોભ નહિ. (અથવા) લોભને કાંઇ થોભ નથી.

Much would have more. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ninguem se contenta com sua sórte.[૧] (પોરતુગીઝ કેહવત.)

Quien mas tiene, mas quiere.[૨] (સ્પેનીશ કેહવત)

Gierigheid is niet verzadigd voor zij den mond vol aarde heeft.[૩] (ડચ કેહવત.)

There is no limit to desire. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

Riches are the fomenters of desire; the thirst after wealth is more vehement than after water. (અરબી કેહવત.[૫])

(ફારસી કેહવત.) حریص محروم می باشد

तृष्णावधि को गत: ॥[૬] (સંસ્કૃત કેહવત.)

લોભનું ઘેર પાપ. ૯૫૪૫

લોભનાં ગાડાં હાકવાં.

લોભિયા વસે ત્યાં ધુતારા ભુખે ન મરે. (અથવા) લોભીમાં ધુતારા જીવે.

A fool and his money are soon parted. (અંગ્રેજી કેહવત.)

El tramposo presto engana al codicioso.[૭] (સ્પેનીશ કેહવત.)

O tramposo asinha engana ao cobiçoso.[૮] (પોરચુગીઝ કે.)

تاکہ احمق باقی است اندر جہان—

(ફારસી કેહવત.) مرد مفلس نمی شود محتاج نان

લોભી ગુરૂ, લાલચુ ચેલા, દોનું નરકમેં ઠેલમ ઠેલા.

લોભી રીઝે દામે, કુલણજી રીઝે નામે, ગોલો રીઝે તાડીએ, ગોપી રીઝે શ્યામે.

લોભીનાં લક્ષણ લોભે જાય. ૯૫૫૦

૧. No one is content with his lot.

૨. The more one has, the more one wants.

૩. Covetousness is never satisfied till its mouth is filled with earth.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 38.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 63.

૬. Who has reached the limit of desire? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 410.

૭. The sharper soon cheats the covetous man.

૮. The swindler readily cheats the covetous man.

લોભે લક્ષણ જાય.

લોભે લોભે વાણિયો તણાય.

Fishes follow the bait. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લોલમ લાડી, ને બાવાજીની વાડી.

લોહડી ઉપર છાંટો.

લોહડી પરની તાહરી, ને ઠીકરી પરની માહરી. ૯૫૫૫

લોહડું ચુવા ખાઇ ગયા.[1]

લોહડું છે ને લોહવાડ છે, ફોડે પોતાનું.

લોહડું ને ઘોડું ન વાપરવે બગડી જાય, (અથવા, નવરાં પડ્યાથી બગડી જાય.) (અથવા) લોહડું ને ઘોડું, વાપરેલુંજ સારૂં રહે.

લોહડું ને લોહવાડ આપે ગલાશે.

લોહડું લોહવાડ ફોડી લેશે. ૯૫૬૦

લોહડે લાકડું મલ્યું.

લોહડે લાકડું વલગાવવું.

લોહડાંના ચના ચવાડવા.

तो लोखंडी चणे त्यास चारतो. (મરાઠી કેહવત.)

લોહડાંની બીલાડી સાત મણ ગોશ ખાય તોબી રોજ સુકાતી ચાલે.

Could a fowl become twelve traks in weight? (કા. કે.[2])

લોહડાંનું ને ઘોડાનું મૂલ નહિ. ૯૫૬૫

લોહડાંને પાએ રાહુની પણોતી બેસવી.

યાને, દુર્દશા બેસવી, માઠી હાલતમાં આવવું.

લોહડાંને પારસમણી અડકે તો સુવર્ણ થાય.

લોહડાંનોબી વાંક, ને લોહવાડનોબી વાંક.

લોહડાંનાં કમાડ વાએ ઉઘડ્યાં.

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૫૧૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૩૮–૧૩૯.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 118.

લોહવાડવાડે સોય વેચવા જવી. ૮૫૭૦

To carry coals to Newcastle. (અંગ્રેજી કેહવત.)

To carry saut to Dysart, and puddings to Tranent.(સ્કૉ.કે.)

A qui vendez-vous vos coquilles ? A ceux qui viennent de Saint Michel.[1]

Porter de l'eau à la rivière.[2] (ફ્રેંચ કેહવતો.)

Vender il miele a chi ha le api.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Spaanderen naar Noorwegen brengen.[4]

Water in de zee brengen.[5] (ડચ કેહવતો.)

Wasser in's Weer tragen.[5] (જરમન કેહવત.)

Levar agoa ao mar.[5]

Vender mel ao colmeeiro.[6] (પોરચ્યુગીઝ કેહવતો.)

Vender miel al colmenero.[7] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Can needles be sold in a street of smiths? (તામીલ કે.[8])

Like selling needles in the blacksmith's street.[9]

Like selling pots in the potter's street. (તેલુગુ કેહવતો.[10])

To offer the Filial Classic for sale at the door of Confucius. (ચીનાઈ કેહવત.[11])

زیرہ بکرمان بردن

(ફારસી કેહવતો.) آب در دریا انداختن

---

૧. To whom do you offer your shells for sale? To people who come from Saint Michel (where shells abound.)

૨. To carry water to the river.

૩. To sell the honey to one who has the bees.

૪. To carry fir-trees to Norway. ૫. To carry water to the sea.

૬. To sell honey to one who keeps hives.

૭. To sell honey to the bee-keeper.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 287.

૯. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 22. ૧૦. *Ibid*, p. 26.

૧૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 107.

લોહી ને પાણી એક કરવું.
લોહી પર લોહી દોડે.
લોહી પાણી ઉડી જવું.
લોહીનું પાણી કરવું.
हाडाचा मणी व रक्ताचें पाणी. (મરાઠી કેહવત.)
લોહીનો ગોટ ગલી જવો. ૯૫૭૫
લોહીનાં ટીપાં જેવું (રાતું.)
લોહીમાં રોટલી ચોલીને (અથવા, બોલીને) ખાય (એવું.)
ઘણાંજ વેરસી માણસને વિષે બોલાયછે.
He could e'en eat my heart without salt. (અંગ્રેજી કેહવત.)
લોહે લડવું, કોલોહે નહિ લડવું.
યાને, રીતસર લડવું, ગેરરીતિએ નહિ.
લંકા પામ્યા લુટવા, મુસલ આવ્યું હાથ.
લંકા બલે સદાબડી. ૯૫૮૦
લંકા બાલીને હનુમાન અલગના અલગ.
લંકા લુટાઇ ત્યારે અમથાભાઈ આગલ ચાલ્યા, (અથવા, દોડ્યા.)
લંકા લુટાય, ને ડોસી કહે કે માહરી પુણી જાય! (અથવા) વાએ હાથી ઉડ્યા ગયા, ને પીંજારો કહે માહરી પુણીઓ ક્યાં?
"O Wánguj, here the house is on fire." "Give me my little piece of matting." (કાશમીરી કેહવત.[1])
લંકા સોનાની હતી તેમાં આપણુને શું?
લંકાની લડાઈ જીતવી. ૯૫૮૫
યાને, એક મોહટાં કામમાં ફતેહ મેલવવી.
લંકાની લાડી, ને ઘોઘાનો વર. (અથવા) લંકે લાડી, ને ઘોઘે વર.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 228.

લંકાની લાડી, ને લાજપોરનો વાસો.
લંકામાં કુવો ખોદવા જવું.
લંકામાં લાડી, ને ઘોઘામાં વર.
    લંકા લાડી, ને ગોગે વર. (કચ્છી કેહવત.)
લંકામાં લારી લુટાઇ. ૯૫૯૦
લંકામાં સુન્નું ઘણું હોય તે શા કામનું?
    लंका मदी सोनाचा वीटा हाय पण ते आपलाला काय उप्योगाचा?(મ. કે.)
લંકામાં સુન્નું, ને હાથ પગ અડવા?
લંકામાં સુન્નું પાકે તે કાંઇ આપણા બાપનું છે?
લંકે નારી, ને ઘોઘે વેહવાઇ.
લંગડાની મદદથી કાંઇ લડાઇ મરાય? ૯૫૯૫
લંગડાનો વૈદ કાણો.
લંગડો લંકે જાય તો દુનિયા ઉંધી વલે.
    A cripple may catch a hare. (અંગ્રેજી કેહવત.)
લંડીનું મન હંડી[1]માં.
લંપાં લેવાવાં.
    યાને, કોઈ બાબદસર મનમાં અતિશય ધાસ્તી પેવસ થવી.
લંબા સો બેવકુફ. ૯૬૦૦
    Homo longus raro sapiens. (લૅતીન કેહવત.[2])
    Hohe Häuser sind gemeinlich unter dem Dache leer.[3]
    (જરમન કેહવત.)
લાંગ કહે હું લાંબો દાણો, વચમાં એક ઢેકો, બે ચાર મહિના મહને ખાય, તો લાકડીનો ઝલાઉં ટેકો.
લાંચ, ભાડું, ને દક્ષણાનો ઉધારો નહિ.

---

1. ખોરાક પકાવવાનું મટોડાંનું વાસણ.
2. A tall man is rarely wise.
3. High houses are mostly empty in the upper story.

લાંબા જોડે ટુંકો જાય, મરે નહિ ને માંદો થાય. (અથવા) લાંબાની સુહજે (અથવા, લાંબાની વાદે) ટુંકો જાય, મરે નહિ તો માંદો થાય.

લાંબા દાંત હોય તેના ધાશે.

લાંબા હાથ હોય તે કાંઇ વાડમાં ખોસાય નહિ. (અથવા) લાંબા હાથ હોય તેથી વાડમાં ન ઘલાય. ૯૬૦૫

લાંબી લેખણે ધનજીશાહ.

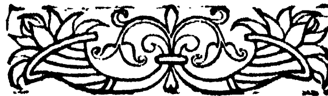
લાંબુ જોઇને ડરવું નહિ, ને ટુંકું જોઇને લડવું નહિ.

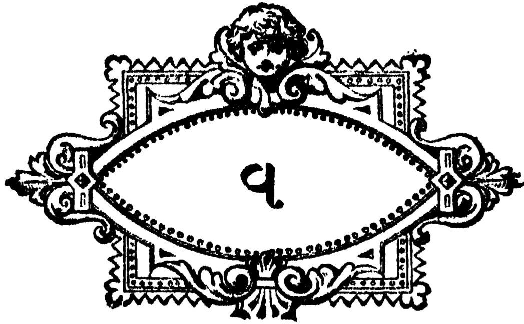
લાંબુ સાટકા જેવું.

As tall as a May- pole. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લાંબે સુથાર, ને ટુંકે લોહવાડ.

લાંબાં ધોતીયાં લડબડે, ને ઘરમાં હાલ્લાં ગરબડે. ૯૬૧૦

વકટ માર મારે ભરવાડો, ને વકટ રાન ખેડે વણજારો, હાંફ્લો ફાંફ્લો બ્રાહ્મણનો પ્રાણીઓ, ધીરેથી લુટે બજારે વાણિયો.

વકટ લેન થઇ જવું.

વકરી બાયડી ધણીને ના માને, (અથવા, ન ગણે.)

વકરો વાંઝિયો ન હોય.

વકર્યો ઉંદર કોલ થાય, ને વકર્યો ભુંડ સુવર થાય. ૯૬૧૫

વખત આવ્યો ખોટો, ને બાપ કરતાં દીકરો મોહટો.

વખત આવે ત્યારે તખતે બેસે.

વખત આવે (અથવા, પડે) બાંકા, તો ગદ્ધાકુ કેહના કાકા.

વકત પર ગધેકુ બાપ કેહના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વખત કરે તે કોઇ નહિ કરે.

No grief is so acute but time ameliorates it. (સીસૅરો.)

Time is a file that wears and makes no noise. (અં. કે.)

Der beste Prediger ist die Zeit.[૧] (જરમન કેહવત.)
Time effects that which the virtuous cannot achieve.
(તામીલ કેહવત.[૨])
The best teacher is time. (અરબી કેહવત.[૩])
कालोही बलवत्तरः ॥[૪] (સંસ્કૃત કેહવત.)
વખત જાય, પણ કેહતી રહી જાય.[૫] ૯૬૨૦
Time will go, and accusation will remain.[૬]
Men remain not, but words last. (તેલુગુ કેહવતો.[૭])
Time goes, words remain, a ship goes, the shore remains. (તામીલ કેહવત.[૮])
There is no hand to catch time. (બંગાલી કેહવત.[૯])
વખત જોઇને વાત કરવી. (અથવા) જેવો વખત તેવી વાત.
There is a time for all things. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Schickz dich in die Zeit.[૧૦] (જરમન કેહવત.)
Suit self to circumstances. (ચીનાઈ કેહવત.[૧૧])
यावत् समयः तावत् विधि.[૧૨] (સંસ્કૃત કેહવત.)
प्रसंगा प्रमाणे वागणें.
समयानुसार वर्तणूक. (મરાઠી કેહવતો.)

---

૧. Time is the best preacher.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 396.
૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 61.
૪. Time is stronger (than all things else.) Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 397.
૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૩૩૦, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૧૧૮.
૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 24. ૭. *Ibid*, p. 62.
૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 234.
૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 131.
૧૦. Suit yourself to the times.
૧૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 333.
૧૨. Suit your action to the times.

વખત તેવી વાત, ને પવન તેવી પીઠ.

There is a time to wink, as well as to see.

Every thing hath its time, and that time must be watched. (અંગ્રેજી કેહેવતો.)

Autre temps, autres mœurs.[1] (ફ્રેંચ કેહેવત.)

Altri tempi, altri costumi.[2] (ઈતાલ્યન કેહેવત.)

Qual el tiempo, tal el tiento.[3] (સ્પેનીશ કેહેવત.)

Mudado o tempo, mudado o conselho.[4] (પોરચુગીઝ કેહેવત.)

Anden Tid giver andet Folk.[5] (દેનીશ કેહેવત.)

વખત તેવાં વાજાં.

વખત પોતાનું કામ કર્યો જાયછે.

વખત વખતની છાંયડી. ૯૬૨૫

વખત વખતને ખાતો આવેછે.

Time devours all things. (અંગ્રેજી કેહેવત.)

વખત વખતને વિસરાવે.

વખત વેચાયછે.

વખતની ઘડી છે.

Il advient souvent en un jour ce qui n'advient en cent ans.[6] (ફ્રેંચ કેહેવત.)

Accasca in un punto quel che non accasca in cento anni.[7] (ઈતાલ્યન કેહેવત.)

---

૧. Other times, other manners.

૨. Different times, different manners.

૩. As are the times, so are the manners.

૪. Other times, other counsels.

૫. Other times, other folk.

૬. That often happens in a day which does not happen in a hundred years. ૭. That happens in a moment which may not happen in a hundred years.

વખતની વાત વખતે છાજે. ૯૬૩૦

Everything is good in its season. (અંગ્રેજી કેહવત.)

વખતનાં (અથવા, વેળાનાં) કેલાં, કવખતની (અથવા, કવેળાની) છાલ.

વખતનાં ગીત વખતે ગવાય, (અથવા, ગવાશે.) (અથવા) વેળાનાં ગીત તે વેળાએજ ગવાય.

વખતનાં ઢોલ વખતે વાગે, (અથવા, છાજે.) (અથવા) વખત પ્રમાણે વાજાં વાગે.

Da stagione tutto è buono.[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Cada cousa a seu tempo.[૨] (પોરચ્યુગીઝ કેહવત.)

When it is proper then do it. (કાશમીરી કેહવત.[૩])

A time for adversity, and a time for prosperity. (તા. કે.[૪])

When a time to drink wine comes, drink it ; and when you are in a proper place sing aloud. (ચીનાઇ કેહવત.[૫])

(ફારસી કેહવત.) گریه بوقت به از خنده بیوقت

વખતનાં વહાન.

વખતે તખત. ૯૬૩૫

યાને, જેવી વાત તેવીજ વખતે શોભે.

Work done at the proper time is like a king's throne. (કાશમીરી કેહવત.[૬])

વખતે દંગ્યાની રાવ શી?

વખતે મલે તે કેલાં.

Cada cosa en su tiempo, y nabos en Adviento.[૭] (સ્પૅ. કે.)

---

૧. Everything is good in its season.
૨. Everything has its time.
૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 246.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 37.
૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 129.
૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 227.
૭. Everything in its season, and turnips in Advent.

(ફારસી કેહવત.) وقت را غنیمت دان

जेव्हां येते वेळ तेव्हां होतें गाजराचें केळ. (મરાઠી કેહવત.)

વખાણી ખીચડી દાંતે વળગે.

વખાણી દીકરી, ને હલાવી ખીચડી, તેમાં ભલીવાર ન હોય.

વગર ઇજનની માખ. ૯૬૪૦

વગર બોલાવવે આવેલા અણગમતા પરોણાના સંબંધમાં બોલાયછે.

વગર ખાધેની મોરચી.

A leech to a healthy body. (કાશમીરી કેહવત.[1])

વગર —નો લોટો.

બિન —કા બધના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વગર જણ્યે સુવા રોગ?

વગર જણે વેદના, ને અણજણે કુસુવાવડ.

વગર તેડે તો ખોદાયને ઘેરબી નહિ જવાય. ૯૬૪૫

(ફારસી કેહવત.) نا خوانده بخانهٔ خدا نتوان رفت

વગર દુખે માદા થવું.

વગર દાંતે કાંઇ સીટી[2] ફોડાય?

વગર નાથનો ગોધો.

An unchastised bull will not obey. (તામીલ કેહવત.[3])

વગર નોતરે જમવું, ને મઠ્ઠાનો સવાદ લેવો.

વગર પાણીએ નાવ ચલાવવું. ૯૬૫૦

વગર પૈસે ઓશડ જમ્યું.

વગર પૈસેનાં માન શાં? તેનું ચુહલા ફુકણુ નામ, જ્યારે આવ્યાં લછમીબાઇ, ત્યારે રામબાઇ ધરાવ્યાં નામ.

વગર બોલાવ્યું બોલે, એ તણુખલાંને તોલે.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 15. ૨. સીસોડી.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 14.

વગર ભાડેનાં ઘેરમાં જવું.
  યાને, તુરંગમાં પડવું.
વગર લેવે દેવેનાં લાભાં લાભાં, જુઠું બોલે તે બણિયા બણિયા, ફરી વલજો રે હણિયાં હણિયાં. ૯૬૫૫
  એક વાણિયાનાં ઘરમાં ચોર પેઠો. વાણિયો જાગ્યો. ચોરોએ કહ્યું કે "હમો દાનો ચોરવા આવ્યા છિએ," અને એમ કહી વાણિયાને પકડ્યો. વાણિયો ધભરાયો, અને બોલ્યો કે "તમો મહને મારો ના, તમુને જોઇએ એટલો દાનો હું તમુને આપું," અને દાનો તોલવા બેઠો. ચોરોએ દાનો લેવા પીછોરી પાંથરી. વાણિયો દાનો તોલતાં ઉપલા શબ્દો મોહટે સાદે બોલ્યો જાય કે પડોશીઓ જાગે. એમ કરતાં પડોશીઓ દોડી આવ્યા, ને ચોરોને પકડ્યા.
વગુતી રાંડને અક્કર્મી છોકરાં.
વગે આવ, વગે બેસ, ને વગ વગરનો પાછો જા.
વગે ચોરી, વગે ન્યાય, વગ વિનાનો માર્યો જાય.
વગે પીરસણુ, વગે ન્યાય, વગ ના હોય તો પાછો જાય.
વચમાં આડી રાત, તેની શી વાત? ૯૬૬૦
વચલી વા, ને ઉડી જા.
વટલ્યું વટલાવે, ને આભડ્યું અભડાવે.
વટલ્યો બ્રાહ્મણ ભયડાથી શું જાય?
વટલેલી બાહમણી તે બાથેલીમાંથી નહિ જાય. (અથવા) વટલી બ્રાહ્મણી ભરડામાંથી જાય?
વટેણા વાવવા. ૯૬૬૫
  યાને, નાહસી જવું.
વટેમાર્ગુની દયા જાણે તો વરસવાની વખત ન આવે.
વટેમાર્ગુને દાણી[1] રોકે, કે પાણી રોકે.

---

૧. કર લેનારો.

વડ કાપે વાંઝિયો, પીપલ કાપે પાપી, ગુડી કાપે ગરાસિયો, તો ડોકું નાખે કાપી.
વડ તેવા ટેટા, ને બાપ તેવા બેટા.[1]
A chip of the old block. (અંગ્રેજી કેહવત.)
વડ નીચે પુંવાડીઆ. ૯૬૭૦
વડ પડ્યો, તોકે' વડોદરૂં બલ્યું.
વડ પીપલકી છાંય, સોબત બડેકી.
વડનું બી પંડે નાહનું, પણ ઝાડ મોહટું.
વડવાઓના કાગડાબી મરી ગયા (એવું બુધ્ધું, જુન્નું.)
વડવાઓનાં પુણ આડે આવે. ૯૬૭૫
વડાઇનાં વાટાં, ને પાણી પીતાં પેટ ફાટાં.
ઠાલી ફિસ્યારી કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.
વડી ખાવી, ને કઢી ન ખાવી.
વડી વહુને બોલાવો, ને ખીરમાં મીઠું નખાવો.
બોલાવ બડી બહુકો જો ખીરમેં લોન ડાલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
વડીમાંનો ગણેશ.
વડું ગામ તે વલસાડ, સઘલાં ગામનું તારણુ, પારસીઓમાં કાહણુજી, ને વાણિયાઓમાં નારણ. ૯૬૮૦
વડું વડું ખાવું, ને કાણાંનો શોક.
વડે કાણું, ને પકવડે કાણું નહિ.
વડે ચહડ્યા, પીપલે ચહડ્યા, તોપણુ હેઠલના હેઠલ.
વડો વજીર, ને આંધલો ફકીર.
વડો વાંક કે ગોદડે ગાંઠ. ૯૬૮૫
વડો વાંક વહુનો.
વડોદરાની નીચી નારી, ને સુરતની પણિયારી.

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૬૭૫૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૬૨૦—૨૧.

વડાં પેહલાં કાંઇ તેલ પી જવાય?

વઢકારી વહુની ઉકરડે મોહકાણ.

વણુ બોલાવ્યું બોલે, ને કુતરાંને તોલે. ૯૬૯૦

Speak when you are spoken to, come when you are called. (અંગ્રેજી કેહવત.)

વણુછામાં વનસ્પતિ નથી.

વણુજ કરો રે વાણિયા, ને વણુજ વેપારે વાલ્યા, હાંસલ કરતાં મુદલ ગુમાવ્યા, તો ગોલનાં પાણીએ નાહ્યા.

વણુજ વેપાર છે સૌ સઘલો, પણુ હિસાબ વના સૌ ફુલનો ઢગલો.

વણુજારાની મા ટાંણું દેખે.

વણુશે ખીચડી હલાવી, ને વણુશે દીકરી મહલાવી. ૯૬૯૫

વણુશે તે ગણુશે, ને સીવશે તે સાંતશે, ને દલશે તે રલશે.

વણીને મુકવું.

વદ, વાલંદ, ને વકીલ, વેશ્યા, ઘરાક રહેછે એ રોકડ્યાં.

વદાડ્યું વદે, ને અનવદાડ્યું ફોક, એ ચામડાંના જોડા, ને એ ચામડાંની બોખ.

વધતા હાથ તે કાંઇ વાડમાં ઘાલવાના? ૯૭૦૦

વધતી વહુ વિદ્યાર્થીને અપાય?

વધતી વહુ શું નાતરે દેવાની છે?

વધતીનાં લખ્ખણુ.

કોઈ માણુસને ઘણા પૈસા મલે, અને તે છગી જાય ત્યારે એમ બોલાયછ.

Gut macht Uebermuth, Armuth macht Demuth.[1] (જ.કે.)

વધ્યું ઘટ્યું વાડમાં રેડ્યું, ને વાડે ઉગ્યો આંબો, ને આંબે આવ્યો મોહર, આપણુ વાત કરશું પોર.

રાજા પાદશાહની વાત કરી રેહવા પછી સાધારણુ રીતે બોલાય છે.

વધ્યું દુધ વાડે રેડવું. ૯૭૦૫

---

૧. Riches cause arrogance; poverty, meekness.

વધ્યું સધ્યું ઉકરડે નાખ્યું.
વધાર્યું વધે, ને ઘટાડ્યું ઘટે.
સંભાળીને ખરચ કરવાના સંબંધમાં બોલાયછે.
વન ચહડે, ને વાદલ ઉતરે (એવું મસ્તીખોર.)
વન તેવાં ફૂલ.
Deilig er Frugten som Dyden er i Træet.[1] (દેનીશ કેહુવત.)
વન પતલ્યા વગર, કે કુહાડીમાં હાથો ભલ્યા વગર. (અથવા) વન પતલ્યું, તોકે' કુહાડીમાં હાથો ભલ્યો. ૯૭૧૦
વનમાં એકલું ઝાડ પણ હશો નહિ.
વનમાં રેહવું, ને વાઘ સાથે વેર.
વનો[2] વાહલો લાગે.
વનો[2] હોય તો વેરી પણ વસ થાય. (અથવા) વનો[2] વેરીને વસ કરે.
વ્યસની વ્યસનીને ખોલી લે. ૯૭૧૫
વ્યાઇ વાઘણ, જાણે ભુખી ડાકણ.
વ્યાઈ વેદના કરે, ને અનવ્યાઇ ગાલવા તાણે.
વ્યાજ ખોરીઓ તે હલાલ ખોરીઓ.
વ્યાજ ને ઘોડા આંબે નહિ.
વ્યાજ બાંધ્યા ઘોડા છોડાવે. ૯૭૨૦
વ્યાજ રલે આંઠ પોહર, ને માણસ રલે ચાર પોહર.
વ્યાજખાઉને ઘેર નાણું નહિ, ને વાંઝિયાને ઘેર ટાંણું નહિ.
વ્યાજે કાહડી ઉછીનું આપવું (એ કોણે કહ્યું?)
વ્યાસ બોલ્યા વાણી, ખોબલે ખાધી ધાણી, ઉપર પીધું પાણી, ને પેટ બાંધ્યું ટાણી.
વર કન્યાનાં નામ મનમાં સર્વ જાણે. ૯૭૨૫
વર ગયો કે વલાનું ગયું.

---

૧. As the virtue in the tree, such is the fruit. ૨. વિવેક.

વર ને વલાવો સાથે ગયા.

વર મરો કે કન્યા મરો, પણ ગોરનું તરભાણું (અથવા, તરથાલું) ભરો. (અથવા) વર મરો કે કન્યા મરો, કંઇ બ્રાહ્મણનું બ્રહ્માસન ન જાય.

زن دهقان زاید یا نه زاید مرا جای شد خر
مرا جای شد (ફારસી કેહવત.)

नवरा मरो कीं नवरी मरो उपाध्यास दक्षणा आल्याशीं कारण.

तुमचें कसेंही असो पण आमचे तीळसंक्रातीचे कर्से. (મરાઠી કેહવતો.)

વર રહ્યો વાસી, તો (અથવા, ને) કન્યા ગઇ નાહસી.

વર વગરની જાન નહિ, ને કન્યા વગરની રીત નહિ. (અથવા) વર વિનાની જાન નહિ. ૯૭૩૦

Is there a marriage without *dál*, or a vegetable dressed without salt? (તેલુગુ કેહવત.[૧])

બે ગાંગો કે ઝુમર ? [૨]

બિના જોલહે ઈદ ? [૩] (બિહાર કેહવતો.[૪])

વર વનાની રેહજો, પણ ઘર વનાની ના રેહજો.

વર વર્યા, ને વરોદરા જલ્યા.

વરઘોડે વાણિયો.

વરનારનું વરે, ને ધાયજો ભાર લઇને ફરે.

વરની ગમનાં વરને ગાય, ને કન્યાની ગમનાં કન્યાને ગાય. ૯૭૩૫

વરની મા છી— ત્યારે જાંદરણીનો શું વાંક ?

વરની મા છી— ત્યાં વહુનો શું વાંક કાહડ્યે ?

વરની માએ છી— તે જાનનો શું વાંક કાહડે ?

વરની માને કાંઇ વડાં જોઇએ ?

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 245.

૨. યાને, ગાંગો વગર નાચ કેવો ? ૩. યાને, વણકર વગરની ઈદ કેવી ?

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 43.

વરની માનેજ વડું નહિ. ૫૭૪૦
વરની રાંડ, એ પડોશીની પણ રાંડ!
વરનું નામ ધુલ.
વરને કોણ વખાણે? તોકે' વરની મા.
વરને થાયછ ચશકા, ને બૈયરને થાયછ ભસકા.
વરને વરની ફુઇ વખાણે. ૫૭૪૫
વરને વાઇ આવેછે.
વરને વાઇ થાય, ને કન્યાને ફીફરૂં આવે.
વરનાં ઘટે, ને કન્યાનાં વધે.
વરનાં વખાણ કોણ કરે? વરની મા.
વરમાંથી ઘર, પણ ઘરમાંથી વર નહિ. ૫૭૫૦
વરવે વેલે કવડી તુમડી, (અથવા, કડવું ઘલોરૂં.)
વરસ કુતરાને ઘાલ્યાંછ?
વરસ કેઇ —ની ખાડીમાં નાખ્યાંછ?
વરસ થયાં એંસી, ને દાઢી મુછ ગઇ પેસી.
વરસ વેચવાં. ૫૭૫૫
વરસ્યો ત્યારે વાડમાંએ વરસ્યો
વરસ્યો (અથવા, વરસે) તો વાડમાં, નહિ તો ખેતરમાં પણ નહિ.
વરસ્યો વરસ્યો વ્યાસ કહે, ને વરસ્યા પછી જોશી કહે, ને આરપાર પાણી ચાલે, ત્યારે રાંડીરાંડ ડોસી કહે.
વરસાદ આવ્યો ફુલપાડે,[૧] ને ઘરમાં ડોસી બુમ પાડે.
વરસાદ ને વહુને જશ નહિ. ૫૭૬૦
વરસાદ વરસે ત્યારે વાડમાં, નહિ તેનાં ખેતરમાં છાંટો ન પડે.
વરસાદ વરસે તો વાડમાં પણ વરસે.

૧. સુરત આગલ આવેલું એક ગામ.

વરસાદજી વરસ રે હાથીઆ, કણબણને બારણે સાથીઆ.[૧]

ચઢત બરસે અરદરા, ઉતરત બરસે હસ્ત, કતેક રાજા દાંડે, રહે અનન્દ ગિરહસ્ત. (બિહાર કેહવત.[૨])

વરસાદજી વરસો રે માહરા ભાઇને ખેત, ને અચ્છેરાં પાસેરાંથી માહરાં ભર્યાં પેટ !

વરસાદના ભીજવેલા સારા, પણ સુકવેલા માઠા. ૭૭૬૫

વરસાદના લપસ્યા ને રાજાના દંડ્યા તેની શરમ નહિ.

વરસાદનું કોહવાડેલું સારૂં, પણ સુકવેલું માઠું.

વરસાદનું પાણી પગ ધોવનમાં જાય.

વરાછાં[૩]ની ખોટ ઉદનાં[૩]માં પુરી.

વરીઅઇ વાડમાં, ને કાંટો ભાગો દાહડમાં. ૭૭૭૦

વરીયાવમાં ગાલ્લાંની ખોટ.

વરીયાવમાં જોઈએ એટલાં ગાલ્લાં મલેછે.

વરૂનું બચ્ચું વરૂજ.

That that comes of a cat will catch mice.

That which is bred in the bone will never wear out of the flesh. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Qui naquit chat, court après les souris.[૪] (ફ્રૅંચ કેહવત.)

Lupus pilum mutat non mentem.[૫] (લૅતીન કેહવત.)

Is the young jackal to be trained to howl ?[૬]

The young one of a snake is a snake, and its young one is a scorpion. (તામીલ કેહવતો.[૭])

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૩૪૮, સર્ફે ૩૨૩, તથા વરસાદનાં જુદાં જુદાં નક્ષત્રો માટે જુઓ કેંહવતો નાં૦. ૩૩૪૧ થી તે ૩૩૪૭ સુધી, સર્ફે ૩૨૨-૩૨૩.

૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 211.

૩. સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ.

૪. Who is born of a cat will run after mice.

૫. The wolf changes his coat, but not his disposition.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 135. ૭. *Ibid*, p. 435.

Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge? (બં. કે.[૧])
The wolf changes his hair, but yet remains the wolf. (રશ્યન કેહવત.[૨])
Though the crow's beak be gold, and his feet diamonds, yet the crow cannot become a swan. (નીતિ સાર.[૩])
Can the whelp of a dog become a civet cat? (મલઈ કે.[૪])
(ફારસી કેહવત.) عاقبت گرگ زاده گرگ شود

વૃદ્ધ થયો, વંઠયું મન, ઉચ્ચાટ ટલ્યો, ને ખુટયું ધન.

વૃદ્ધા નારી પતિવ્રતા.
(ફારસી કેહવત.) قحبهٔ پیر چه کند گر توبه نکند
वृद्धा नारी पतिव्रता ॥[૫] (સંસ્કૃત કેહવત.)

વરે તો ભરી ભાંજે, ને ખીટે તો ખરતાલ ઘાલે. ૯૭૭૫
વરસાદને વધતો ઓછો પડવાનો કાંઈ નિયમ નથી હોતો તેના સંબંધમાં વપરાયછે.

વરે માની તેને ઘેરે માની, ને ઘેરે માની તેને ગામે માની.[૬]

વરો કરશે તેને ખારૂં ખાટું કેહશે, નહિ કરશે તેને શું કેહશે?

વલગશે રજ, તો વધશે ગજ.

વલગાવ્યાં છાતી, ને હૈયાંમાં કાંતી.

વલસાડો કસ્તી નહિ કરે, ને કરે ત્યારે શેતાન નડે.[૭] ૯૭૮૦

વલાવો તેજ વાઘ, ને વાઘ તેજ વલાવો.

વલ્યા તો વાહન, નહિ તો પથ્થર પાહન.

વલી મિયાંના વલી મિયાં.

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4.
૨. *Ibid*, p. 32. ૩. *Ibid*, p. 33. ૪. *Ibid*, p. 67.
૫. An old woman, a chaste wife. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 466. ૬. સરખાવો કેહવત ના૦ ૩૨૭૬, સફે ૩૧૦.
૭. સરખાવો કેહવત ના૦ ૨૦૩૩, સફે ૧૯૨.

વલીની —માં એક, તો મોભની —માં સો.
વલીની માંહે એક ખીલો, ને મોભની માંહે હજાર. ૫૭૮૫
વલીને એક ખીલાનું દુખ, તો મોભને હજારનું.
વલીને પેટે શેતાન.
વલે તો વાર પર.
વલે તો હોણુ, નહિ તો પોર.
વલોણામાં એકી? ૫૭૯૦
વલોણામાં મુ—ને ઉભા રેહવું.
વવડે ત્યાં ધવડે.
વસ્તી ઉજડને ખાય.
વસ્તીમાં લેવાય,[1] કે ઉજડમાં લેવાય.[1]
વસુ[2] વિના નર પસુ. ૫૭૯૫
વસુતર વાવવું.
વસે વિચ્છુ, ને વીંધે સાપ.
વહડકણી વહુએ દીકરો જણ્યો.
વહરાર હોય ત્યાં બોલે આડું, ને ગહઘેર હોય ત્યાં હાંકે ગાડું.
(અથવા) ખેતરમાં ખેડે ગાડું, ને વહરારમાં બોલે આડું.
વહરારમાં શું કાંઇ ખાજાં લાડુ હોય? ૫૮૦૦
વહાન પરનો રૂ, કાંટે શું ને પીંજે શું.
વહાન ફાટવાં.
કોઈ ચીજ પુષ્કલ જથ્થામાં હોય ત્યારે એમ બોલાયછે.
વહાન ભાગતે, ને તંદેલ ચહડતે.
વહાન વામે, તો કરાણી પામે.
વહાનના સાંધા એટલા ભાઇના વાંધા. ૫૮૦૫
વહાર ત્યાંથી ધાડ (નહિ પડવી જોઇએ.)

૧. લુટાય. ૨. પઈસા.

વહાર તેની ધાડ?
વહાર ભેગી બુમ.
વહુ આવ્યાં સાસરીયે, ને બાપજી ચાલ્યા ધાટજો.
વહુ ગેઇ બલસાર, ને સાસુ ગેઇ વલસાર. ૯૮૧૦
વહુ ગંધ ગઇ કે સહી.
વહુ ચાલે, ને ઘેર હાલે.
બહુ ચાલે સો ઘર હાલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
વહુ તાહરો એવો વેશ, કે આવી પોંહચ્યો તાહરો દેર.
વહુ થોડી, ને વરધ ઘણી.
વહુ દીકરાંનાં એવાં નસીબ, કે ઘેરની સામે બાંધી મસીદ. ૯૮૧૫
વહુ નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય.
વહુ ને વરસાદ એ બેને જશ નહિ.
વહુ પેહલાં ખાસડાં?
વહુ ફોડે તે ઠીકરાં, ને સાસુ ફોડે તે કહલેડાં.
વહુ માએ સગન માંગો! તોકે' સસરાનાં ખેતરમાં બલા પાકે! (અથવા, સસરાના ઘેરમાં બલારત પાકે!) ૯૮૨૦

When the bridegroom was asked to use auspicious words, he said "What is to me whose wife becomes a widow? If you feed me with the rice ball offered to the dead, I will lie down and sleep like a corpse near the painted pots." (તેલુગુ કેહવત.[૧])

વહુ માહરી કેવડી, ને પીરને ચહડાવો લેવડી!
વહુ મુઇ, ને ઉંદરડી મુઇ.
વહુ મુઇ, ને વરધ[૨] આવી, (અથવા, ભરાઈ.) (અથવા) વહુ ગઇ, ને વરધ ગણાઇ.

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 237.
૨. કાદવના દોરિયા.

વહુ રૂડી, પણ આંખે કાંણી.
વહુ, વછેરા, ને વાછરડો, એ નિવડે વખાણ. ૯૮૨૫
વહુ, વસતેવ,[1] ને વરસાદ વના ચાલે નહિ.
વહુ વાઘ વરંતી, દરિયા તરંતી, ને મીનીને જોઇને ડરંતી.
વહુ વાઘને પણ વાહલી હોય.
વહુ વિના ચાલે નહિ, ને વહુ વાદે ચાલે નહિ.
વહુની સાસુના હાથમાં તરોપો. ૯૮૩૦
વહુનું નામ વાએદું.
વહુને વાગ્યું વાંસામાં, ને સાસુ સેકે સોડમાં.
વહુનાં લક્ષણ બારણાંમાંથી જણાય.
વહુજી છાસ આપો, તો આઈજી રીતભાંત કરો.
વહુજીનાં પગલાં એવાં, કે ઘર આવ્યાં ને સાસુજી મુવાં.[2] ૯૮૩૫

The daughter-in-law enters the house, and the mother-in-law enters the Ganges. (તેલુગુ કેહવત.[3])

વહેલે વલગીને આવી નથી.
વા ઉપર વાવટો, ને ભૂત ઉપર ચીઠ્ઠી.
વા એટલા ઘા, બફ્ફા સો નફ્ફા.
વા ખાય વાણિયો, હીંચકા ખાય હોરી, કુસંબો પીએ રજપુત, ગુમાન કરે ગોરી.
વા પર વાત, ને ભૂત (અથવા, ભસમ) પર ચીઠ્ઠી. ૯૮૪૦
વા, પવન, ને પાણી, ને રાજા ને રાણી, (અથવા, ઠાકોર ને ઠકરાણી,) બેહકાવેલાં બેહકે.
વા મારી કોમલની પખે ઉડતા ફરવું.

---

૧. આતશ. ૨. જુઓ ઉપર કેહવત ના૦ ૯૮૦૯, સફે ૮૭૦.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 129.

વા વાતને લઇ જાય.

Do not speak of secret matters in a field that is full of little hills.

Fields have eyes, and hedges ears.

Hedges have eyes, and walls have ears.

Pitchers have ears. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Anche i boschi hanno l'orecchie.[1]

Le siepi non hanno occhi, ma orecchie.[2] (ઇતાલ્યન કેહવતો.)

De bosschen hebben ooren, en de velden oogen.[3] (દ.કે.)

Skov have Oren, og Mark haver Oien.[4] (દેનીશ કેહવત).

If you converse by the way, remember there may be men in the grass. (ચીનાઇ કેહવત.[5])

વા વાય તે ભેલા કાંકરા પણ ઉડે.

વા વાય તેમ વલે. ૯૮૪૫

વા વાય તો અંતજ વાય, પણ આંબ પડીને ઢગલો કેમ થાય?

માણસ મરે તો મોતે મરે, પણ કાખમાં દંગીલું લઇને કેમ મરે?

એક કોહલું એક ખેડુતના વજીફામાંની કેરીઓ પર રોજ રોજ મોજ મારતું હતું. ખેડુત એક દિવસ તેને સપડાવવાની મતલબથી કેરીઓનો ઢગલો કરી, પોતે દૂરથી હાથમાં એક દાંગ લઈ સુતો. કોહલું રાબેતા પ્રમાણે રાત્રે આવી કેરીઓનો ઢગ જોઇ ચોંકયું, અને પોતાની જાતી લુચ્છઈથી પામી ગયું કે કેરીઓનો ઢગ કાંઈ પવન ફુંકવાનું પરિણામ નહિ હોય. તેમજ ખેડુતને વલી દાંગ સાથ સુતેલો જોઈ તેમાં પણ દગો છે એમ પામી ગયું, અને ફરી ફરીને વગે રેહવા દઈ ત્યાંથી પોબારા માપી ગયું.

---

૧. Even woods have ears.

૨. Hedges have no eyes, but they have ears.

૩. Woods have ears, and fields have eyes.

૪. The forest has ears, and the field has eyes.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 176.

વાએ ઈંડાં મેલવાં. (અથવા) અટકલે ઈંડાં મેલવાં.
વાએ ઉડ્યા હાથી જાય, ને ડોસી કહે માહરી પુણી ક્યાં?

When the crowbars were blown about by the wind the leaf-platter said "What is to become of me"?(તે.કે.[1])

The elephant could not stand because of the wind, but the old woman went out and gathered the cotton from the plant. (કાશમીરી કેહવત.[2])

વાએ વાદલ ઉતરી ગયું. (અથવા) વાએ વંટોલ ઉતરી ગયો.
વાએ વાંસ ફાટે. ૯૮૫૦

જુઠી ગપ ચાલવા ઉપર બોલાયછે.

વાની મારી કોયલ.
વાનું પૂર.
વાનો ઘોડો.
વાનો વિશ્વાસ નહિ.
વાખ રે! માહરી વરીયાંની[3] તાડી, તેં તો માહરી કાસર કાહડી! ૯૮૫૫

એક દુબરી તાડી પીને છાકટી થઈ પડેલી હતી, તેની પાસેથી એક હનમ જતો હતો, તેણે તેણીનું માથું બોડી કાહડ્યું. જ્યારે દુબરી ઉઠી ત્યારે ઉપલા બોલ બોલી.

વાગતાનાં વધામણાં.
વાગશે ત્યારે જાગશે.
વાગ્યું તેમ ખોડંગ્યું.
વાગે તુર, તો ચહડે શૂર.
વાગે તેને લાગે. (અથવા) વાગે તેને સાલે. ૯૮૬૦
વાગે તેનો ડંકો.

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 135.
૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 80. ૩. વરીયું—સોજું ખેતર.

વાગે વાગે ધોબી બદલવો.
વાગેછ તો જોવા જા, ને લાગેછ તો હોલવી નાખ.
વાગોલનું મોહત આવે ત્યારે વાઘરીવાડે જાય.
વાઘ ખાય તો મોહ લોહીયાલું, ને ના ખાય તોપણ લોહીયાલું. ૯૮૬૫
વાઘ જેટલી આલસ.
વાઘ ધીરો, વીંછી ધીરો, ધીરો મણિધર કાલા, ન ધીરજો વીસા વાણિયા, ધોડીયામાં સુતા બાલા.
વાઘ ને બકરી એક ઓવારે પાણી પીએ.

બાઘ બકરીકો એક જગા પાની પિલાયા.
શેર બકરીકો એક ઘાટમેં પાની પિલાયા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત.) گرگ ومیش با هم آب می خورد
वाघ बकरी एके जागी पाणी पितात. (મરાઠી કેહવત.)

વાઘ ભુખો, ને બકરી માદી.
વાઘ મારવો. ૯૮૭૦

યાને, કાંઈક મોહટું, બાહદુરીનું કામ કરી બજાવવું.

વાઘના કરડ્યા સારા, કે કુતરાના કરડ્યા સારા?
વાઘના ફુંફારામાં આખલો કમાય.

એક આખલો કોઈનાં ખેતરમાં ખાઈ નુકસાની કરી ત્યાંજ પડી રેહતો. ખેતરનો ધણી પોતાની ખેતીનું નુકસાન જોઈ તેનો ચોર શોધવા જતાં આખલાના ફુંફારા સાંભલી તેને વાઘ સમજ્યો, અને પાસે જઇ તપાસ કરવાને બદલે નાહસી ગયો. એ ઉપરથી કોઈ માણસ કોઈને નામે મારી ખાય તેના સંબંધમાં એમ બોલાયછે.

વાઘની —ડે મધ.
વાઘની બોડમાં હાથ ઘાલવો રમત નથી.
વાઘનું માસ શું શિયાલ ખાય? ૯૮૭૫
વાઘનું મોહ લોહીયાલું.

વાઘનું રણ સૂનું નહિ જાય. (અથવા) વાઘનાં રણ કાંઇ સૂનાં નહિ જાય.

વાઘને કુલે મધ છે.

વાઘને કોણ કહે કે તાહરૂં મહોડું ગંધાયછ?

વાઘને પંજે જવું ભલું, પણ મારવાડીના હાથમાં જવું માઠું. ૯૮૮૦

વાઘને વાઘણ વાહલી છે.

વાઘનાં ટોલાં ન હોય.

વાઘનાં દુધ સિવાય સર્વ છે.

વાઘનાં મોહમાં ગયું તે કાંઇ પાછું આવે ?

વાઘરણ હતી, ને લુટાણી. ૯૮૮૫

વાઘેણનું દુધ, ને ડાભરાનું ફુલ, નેત્ર અંધાપો રે નીજ તેથી ગુલ.

વાજતું ગાજતું સૌ માંડવે આવશે. (અથવા) વાજતું ગાજતું તોરણે તો આવશેજ.

વાજતો ઘુંઘરો.

વાટ છોડ્યે, પણ સાથ નહિ છોડ્યે.

Do not go on a journey without a companion. (તા. કે.[1])

Fellow-travellers must not desert each other.(ચીનાઈ કે.[2])

ભાત છોરા જાતા હએ, સાથ નહિ છોરા જાતા હએ. (હિં. કે.)

भात सोडावा, पण सात सोडूं नये. (મરાઠી કેહવત.)

વાટયું ઓશડ, ને મુઓ જોગી, કોઇને ખબર નહિ પડે. (અથવા) વાટયું ઓશડ, ને મુઓ જોગી કોઈથી પરખાય નહિ. ૯૮૯૦

વાટે ઘાટે વટેમાર્ગુ.

વાટે જતાં વઢવાડ લેય.

વાટે જતાં વિઘ્ન વલગ્યું.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 364.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 432.

વાટેલી દવાઈ, ને મુંડેલો ગોંસાઇ (તેની જાણ નહિ પડે.)
વાડ ચીભડાં ગલે ત્યારે રહે શું ? (અથવા) વાડ કારેલાં ચોરે તો પછી રહે શું ? (અથવા) વાડ ચોરે કારેલાં ત્યારે રાખનાર કોણ ? ૯૮૯૫
વાડ તેની ધાડ.
વાડ તેવો વેલો, ને ગુરૂ તેવો ચેલો.
વાડ નહિ ને વાડનો કાંટો સાંભલે.
વાડ પર ચાંદરણું.

જુઠા વાયદાના સંબંધમાં બોલાયછ.

વાડ ભેગી બુમ. ૯૯૦૦
વાડ રાખે ખેતરને, ને ખેતર રાખે વાડને.[1]
વાડ વાત કરે, ને કાંટો કાન ધરે.
વાડ વિના વેલો ચહડે નહિ.

વાડ વિગરજા વેલા ન વધેન. (કચ્છી કેહવત.)

વાડ વેલાને ગલી જાય, ત્યારે ફરિયાદ કોને કરવી ?
વાડ સાંભલે, વાડનો કાંટો સાંભલે. ૯૯૦૫
વાડકીનું શીરામણ (કેટલા દાહડા પોંહચે ?)
વાડને કાન, કાંટાને કાન, ભીતને કાન.[2]
બાડી, ગાડી, ને નારી, પલાય તો પાલી, નહિ તો પાછી વાલી.
વાડીએ બાર, ને ચૌટે અઢાર.
વાડીએ મોઘાં, ને ચૌટે સોંઘાં. ૯૯૧૦
વાડીનું ઢાંકણ વાડ, ને બાપનું ઢાંકણ દીકરો.
વાડીનો વરઘોડો.
વાડીમાંનો વેલો, ને કુવામાંનું કારેલું, ને કાકા મહને શરમ લાગે, કાકીને કાહડી મેલો.

---

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૧૭૯૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ક ૧૬૩.
૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૪૩૫૪, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ક ૪૧૧, તથા કેહવત ના૦ ૭૪૦૪, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ક ૬૭૯.

વાણુ કરે તે વાણિયો, નીકર માને પેટે પાહણિયો.
વાણુ તાકે તે વાણિયો. ૯૯૧૫
વાણિયા ગત.
વાણિયા ગોલ છે ને નથી.
વાણિયા ડાહી માના દીકરા.
વાણિયા થાને ડાહ્યો તે દેવાનો, ને અંગ્રેજ થાને ગોરો તે કોહડ્યો.
વાણિયા મગનું નામ પાડે નહિ.[1] ૯૯૨૦
વાણિયા મુછ નીચી, તોકે' સાડીસાત વાર નીચી. (અથવા) વાણિયા મુછ નીચી તો નીચી.
વાણિયા રે વાણિયા, કોટે બાંધ્યા પાહણિયા, ઉભે ચૌટે તાણ્યા, તોએ ન ગયા પ્રાણ્યા.
વાણિયા રે વાણિયા! તોકે' શું છે માહરા પાહણિયા?
વાણિયા રે વાણિયા! ને સાથે રેલા તાણ્યા!
વાણિયા રે વાણિયા! પાણી પીએ છાણિયાં,[2] કીડીની કૃપા કરે, ને માણુસ મારે જાનિયાં.[3] ૯૯૨૫
વાણિયા લોક, રાતે બોલે, દિસે ફોક.
વાણિયા વદીયા.
વાણિયા વરઘોડે શૂરા.
વાણિયા વાણુ, ને લીટી તાણુ.
વાણિયા વાણિયા ફરી તોલ. ૯૯૩૦
વાણિયાએ ગોલ દીધો દીધો, નહિ દીધો.
વાણિયાના વેહા ખાધા, કાંઈ કુંભારના ટપલા ખાધા?
વાણિયાની કસર, ને હોરાની સફર.
વાણિયાની ગણત્રી, ને પારસીની અટકલ.

---

૧. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૭૭.
૨. ગદલાં. ૩. જીવતાં, જીવદાર.

વાણિયાની જાત વેવલી. ૯૯૩૫
વાણિયાની દીવાલી, ને દીવાળીયાની હોલી.
વાણિયાની ને ગધેડાની પરમેશ્વરને પણ ફિકર નથી.
વાણિયાની ભમ પાંચ શેરી.
વાણિયાની રંગ ભડી.
વાણિયાની વહુ, પાણી ભરવા આવે ત્યારે જોય સહુ. ૯૯૪૦
વાણિયાને ત્યાં નામું, ને ઉકરડો બરાબર.

યાને, એક વાણિયાને ત્યાંથી ઉધાર માલ લેવાથી લાંબા દિવસોએ એક ઉકરડાની માફક મોહટી રકમ થઈને ઉભી રહેછે.

વાણિયાનું ખેતર તો લુટી લેવો, ને મુસલમાનનું (અથવા, ગરાસિયાનું) ખેતર તો જવા દેવો.
વાણિયાનું ધાડવે, ને બ્રાહ્મણનું લાડવે.
વાણિયાનું જાય લાભે, ને રબારીનું જાય ડાભે.
વાણિયાને રીજવતાં, (અથવા, રીજતાં,) ને વાઘને ખીજવતાં (અથવા, ખીજતાં) વાર ન લાગે. ૯૯૪૫
વાણિયાને વાલ વાવડા ન પડે.
વાણિયાનો વરો, ને કુતરાંનો મરો.
વાણિયાનાં ખેતરમાં સઉ હાથ ઘાલે, ગરાસિયાનાં ખેતરમાં કોઇ નહિ ઘાલે.
વાણિયાભાઇ અબી બોલ્યા, ને અબી ફોક.
વાણિયાભાઇ હસીને તાલી આપે. ૯૯૫૦
વાણિયાભાઇ હેં હેં! તોકે' આવો શામલદાસ ખેમકુશલ!
વાણિયો કંઈ રોજ ને રોજ ઘી ને ખીચડી ખાય?
વાણિયો ગોલ પોતાનો ખાય, ને વલી ચોરીને ખાય. (અથવા) વાણિયો પોતાનો ગોલ ખાય, ને લોકનો ડર કરે.

Pain dérobé réveille l'appétit.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

૧. Stolen bread stirs the appetite.

No hay mejor bocado que el hurtado.[1] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
Is it necessary for you to hide yourself in a bush, and eat the cakes for which you have paid ?(તામીલ કે.[2])
બનિયાક્ષી અપના ગુડ છિપાકર ખાતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
વાણિયો જમતો જમતોએ નમે.
વાણિયો તણાયો ? તોકે' લોભે લોભે. ૯૯૫૫
વાણિયો, ને ડોકી (અથવા, ચોટલી) ધરીને તાણ્યો.
વાણિયો ને વરમદે, કોઈનાં નહિ.
વાણિયો બાપડો શું કરે, કાંટોજ ફરી જાયછ.
વાણિયો ભાગો દલાલ, ને પારસી ભાગો કલાલ.
વાણિયો રીઝયો તાલી આપે. ૯૯૬૦
વાણિયો લોભે જતો હશે.
વાણિયો વટલે નહિ, ને સોનું સડે નહિ.
વાણિયો વરઘોડે, ને વોહરો રોડે.
વાણિયો વરે, ને હોરો વરઘોડે.
વાણિયો વરે વેહવાર્યો. ૯૯૬૫
The Jews spend at Easter, the Moors at marriages, and the Christians in suits of law. (અંગ્રેજી કેહવત.)
વાણિયો વહુ લીએ તે પાપટ ભુંજાવીને લીએ.
પાપટ સારી રીતે ભુંજવો એ ઘણું તરતીબનું કામ ગણાયછે.
વાણિયો સાચે પલી પલી, ને રામ લડાવે કુપ્પા. (અથવા) બનિયા જોડે કોડી કોડી, ને રામ ઉઠાવે કુપ્પા.[3]
જોલહા ચોરાવસ નરી નરી, ખોદા ચોરાવસ પોલા. (બિહાર કે[4])
બનિયે સાચે પલી પલી, રેહમાં લડાવે કુપ્પે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
વાણી તે જાણી.

---

૧. There is no choicer morsel than that which is stolen.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 421.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૬૩૫, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૬૧૨.
૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 6.

વાણી તો પાણી ભરે, ને ચારે વેદ મજુર, કહેણી તો કાદવ કરે, પણ રહેનેકા ઘર દૂર.

વાણી બોલાવે જાણી. (અથવા) વેલા નહિ ને વાણી, ને વાણી બોલાવે જાણી. ૯૯૭૦

વાણે તાકે તે વાણિયો.

વાણોતરનો વેચ્યો શેઠ વેચાય.

વાત કરતાં આડું બોલે, પૈસા લઇને ઓછું તોલે, ઢેડને અડકી ધરમ બોલે, તેને ઘાલો જમને ખોલે.

વાત કરતાં વાંઝણી બ્યાઈ.

વાત કરવી હુંકારે, ને લડાઇ લડવી ટુંકારે. ૯૯૭૫

વાત કર્યા વગર વાટ ભારી પડે.

વાત તો ખરી, પણ હૈયે નહિ ઠરી. (અથવા) વાત તો ખરી, પણ માહરાં મનમાં નહિ ઠરી.

વાત તો વા પણ લઇ જાય.

વાત ન કર્યે વાટે, ને વાત ન કર્યે રાતે.

વાત નહિ ને વાતનો પાયો, ને તેના કરતાં સાંભલનાર ડાહ્યો. (અથવા) વાત નહિ ને વાતનો પાયો, ને વાતના કરનાર પાયને સાંભલનાર ડાહ્યો. ૯૯૮૦

વાત ને વાત, ને ચાડી ને ચાડી.

વાત હુંકારે, ને ગાલ ટુંકારે.

વાત હુંકારે, ને મોહત ટુંકારે.

વાતની વાત, ને કરામતની કરામત.

વાતની વાત, ને કરાફાત, ને એક બોરડીના કાંટા, તે પર સતરા અઢારા ગામા. ૯૯૮૫

વાતનું વતેસર કરવું.

યાને, જુજ વાતને છેક મોહટી કરી નાખવી.

વાતનો કરનાર કાંઇ વેહલે બેસે?

Talk is but talk ; but 'tis money that buys land.

Prate is but prate; 'tis money buys land.

Talking pays no toll. (અંગ્રેજી કેહેવતો.)

વાતમાં ને વાતમાં લલ્લુભાઇએ ખરચ ગુમાવ્યું.

વાતમાં મારે, તોલમાં મારે, મુલમાં મારે વાણિયો, લોહડું ઘસાય, લાકડું ઘસાય, ઘસાય મોહટો પાહણિયો, આ દુનિયામાં નહિ ઘસાય ફકત એક વાણિયો.

વાતે પાપટ, વાતે વડી, ને વાતે વહુ ગધેડે ચહડી. ૯૯૯૦

વાતે રીઝે વાણિયો, ને રાગે રીઝે રાજ.

વાતે રીઝે વાણિયો, રાગે રીઝે રજપુત, બ્રાહ્મણ રીઝે લાડવે, ડાકલે[1] રીઝે ભૂત.

વાતે વડાં, વાતે વડી, વાતે વેહવાણુ ગધેડે ચહડી.

વાતે વલ્યાં, ને ચુહલા પર દાલ.

વાતે વલી, ને ગધેડે ચહડી. ૯૯૯૫

વાતે વાણાં, ને વાતે વડી, ને વાતે તો કંઇ ગરજ નહિ સરી.

વાતે વાતે ગુજરી રાત, વાતે વાતે ખાધી લાત, વાતે વાતે તજીજ સાથ, વાતમાં વીટી મુશકેલાત, વાતમાં નથી કાંઇ વીસાત, વાતે વાતે થઇછે ઘાત.

વાતે વાહણાં વાય.

Sweet discourse makes short days and nights.(અંગ્રેજી કે.)

વાદલ આણવું.

વાદલ આવવું. ૧૦૦૦૦

વાદલ ઉપર વીજલી, ને આંકા ઉપર ઝાંકા.

વાદલ તોડી પાડવાં.

---

૧. ડાકલું—એક વાજીંત્ર.

વાદલ વચ્ચે બક્ક, ને વંઠે વન સાસુની વહુ.
વાદલ વરસવું.
વાદલની છાંયા કેટલી ઘડી! ૧૦૦૦૫
વાદલમાં વાટ પાડે એવું માણસ.
વાદલે વાહણું, ને ફુવડ બેઠી દલે.
વાધરી[૧] સારૂ ભેંસને મારવી.

Gâter une chandelle pour trouver une épingle.[૨]

Tuer la poule pour avoir l'œuf.[૩] (ફ્રેંચ કેહવતો)

Sacrificing a pig to save a chicken. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

Sacrifice an elephant for the sake of a kid. (તામીલ કે.[૫])

વાન તાનનાં છોકરાંનો વરો ધોવાડવો.

રમુજ ખાતર કોઈ સાથે આડાઈ કરી ગાલ ખાવાની તજવીજ કરનારાં માણસને તેનાં બચ્ચાંને ગાલ લાગવાની ધમકી આપી તેવાં કામથી વાલવાને માટે વપરાયછે.

વાન ન આવે, ને સાન આવે. ૧૦૦૧૦
વાપર્યું તે વાહલું.
વાપી,[૬] ને સોથી પાપી.
વામનજીનાં ત્રણ પગલાં.

વામન નામે એક પહરેજગારને માટે એવી કથા છે કે એક વાર ઈશ્વર તેની ઉપર પ્રસન થયો, અને તેને કહ્યું તાહરે જોઈએ એ માગ! વામને ત્રણ પગલાં માગ્યાં. તે લેવાનો હોકમ થતાં વામને એક પગલું ધરતી પર ધર્યું, તે એવી રીતે કે આખી

---

૧. ચામડાંની જીની પટી.
૨. To burn out a candle in search of a pin.
૩. To kill the hen by way of getting the egg.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 129.
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 67.
૬. ઉદવાડાની પડોસમાં આવેલું એક ગામ.

ધરતી ઓલંગી દીધી. બીજે પગલે તમામ આકાશ ઓલંગી દીધું, અને ત્રીજું પગલું ઉચકીને ઇશ્વરને પુછવા લાગ્યો "હવે આ ત્રીજું પગલું ક્યાં મેલું?" એ ઉપરથી જ્યારે કોઈ હદની બાહર લાભ લેવા જાય ત્યારે એમ બોલાયછે કે "વામનજીનાં ત્રણ પગલાં જેવી વાત" કરેછ.

વાયદા કીધા વાડીએ, ઊભા સરોવર પાર, આખી રાત તાહડે મુવા, ને ચુક્યા ઘેરની નાર.

વાયુ થાય જીરાંથી, ને ગરમી થાય હીરાથી. ૧૦૦૧૫

વાર ઉઠીને વેલા ખાય, તેની ફરિયાદ ક્યાં કરવા જાય?

વાર ચહડ્યા, પીપલ ચહડ્યા, પણ હેઠલના હેઠલ.

વાર તાહરા ભુંડાને, નહિ તો વાહડશ તાહરા રૂડાને!

વાર તાહરા હરામીને, નહિ તો ખાઉંછ તાહરા ગરીબને!

An old woman's door was taken away; so she went and took the door of the mosque.[1]

He can't manage the horses, and so he beats their manure? (કાશમીરી કેહવતો.[2])

વારવેલ શોધે વાડી, પુરખ્યો પુછે કુવો, મસાણ્યો ઉઠી મલશકામાં, પુછે કે કોણ મુવો?[3] ૧૦૦૨૦

વારા ફરતી વારો, ને તાહરા પછી માહરો.

વારી ગઇ, ફેરી ગઇ, જલવેકે વકત ટલ ગઇ.

વારી[4]એ આવેલો ચુકે તો તેની જણતી પર તે થુકે. (અથવા) વારે આવેલો ચુકે તે પોતાની જણતી પર થુકે.

વારે વારે કુતરૂં રોટલો લઇ જશે?

વારે વારે વાણિયો ગોલ આપે? ૧૦૦૨૫

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 36. ૨. *Ibid*, p. 73.

૩. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૮૨૫૮, સફે ૭૫૩-૭૫૪. ૪. વખત.

વારે વારે વાણિયો, સાતે વારો સોની, ત્રણે વારો કણુસારો, ત્યારે એક વારો કોલી.
વારેલા નહિ વરે, તે ખાસડાં ખાઇને મરે.
વારેલા નહિ વરે, તે હારેલા વરે. (અથવા) વાર્યું ન કરે, તે હાર્યું કરે.
વારો આવે ત્યારે ડોસીબી નાચે, (અથવા, ડોસીને પણ નાચવું પડે.)
વાલ કહે કે તું મહને ગમે ત્યારે પોસ, પણ હું આવું પોસ. ૧૦૦૩૦
વાલ કહે હું મોહટો દાણો, ઘણાં લક્કડ બાલું, ચાર દિવસ જો સેવન કરે, તો ભરી સભામાંથી ટાળું.
વાલ ચાવવા.
વાલ વખાણ્યે શું, ને ચનો ચાખ્યે શું?
વાલ વાલ કીધા રે, વાલ તો બલી ગયા, ને ટાહડાં પાણીએ ઓર્યા રે, મીઠલી ચરી ગયા.
વાલ સોને ગધેડું મહાય. ૧૦૦૩૫
વાલના સહીયદને લી— ના સગન.
વાલની દાલ, ને કરાર[1]નું ધાન.
વાલની દાલનું અધરણ (ઉભાય.)
હલકાં અને ઈતરાતવાલાં માણસને વિષે બોલાયછ.
વાલની રતી ત્રણ, ને ત્રણેનાં મહો કાલાં.
વાલને વખાણવો નહિ, ને ચોલાને વખોડવો નહિ. ૧૦૦૪૦
વાલમાંથી રતી કાહડે.
વાલી ઘડાવતાં વાર, પણ કાંઈ નાક વીધાવતાં વાર?
વાલો, ડોલો, ને બામબલાઇ, (અથવા, કાખબીલાઈ,) જોવા ન આવે સગો ભાઈ.
વાલંદ, ને વલી બેઠો વેહલ.
વાલંદ વેહેલે બેઠો, કાંઇ સંધેસો? તોકે' દેખો એવું કેહજો. ૧૦૦૪૫

૧. જાડી જાતના ચોખા.

વાલંદનાં વાંકાં હોય તો કોથલીમાંથી કરડે.

યાને, એક જનમનું નસીબ ઉંધું હોય તો તેની અસ્ત્રા વગેરે મેલવાની કોથલીમાં તેનો હાથ જતાં માંહેથી સર્પ અથવા કોઇ ઝેહરી જાનવર હોય તે તેને કરડે. એટલે કે જેનું નસીબ આડું હોય તેને હર બહાને નુકસાની પોંહચે.

Wer Unglückz soll haben, der stolpert in Grase, fällt auf den Rückzen und bricht seine Nase.[1] (જરમન કે.)

Il tombe sur le dos et se casse le nez.[2] (ફ્રેંચ કેહુવત.)

વાવટા ઉડવા.

વાવડી ચસકી.

વાવણી ને તાવણી ઉતાવલી જોઈએ.

યાને, ખેતરમાં વાવણી કરવી હોય તો વખતસર કરવી જોઇએ, નહિ તો અકારત જાય. તેમજ ચુહલા ઉપર માખણ તાવવા મેલ્યું હોય તો વખતસર હેઠલ ઉતારવું જોઈએ, નહિ તો બલી જાય.

વાવમાં હોય તે હવાડામાં આવે.[3] ૧૦૦૫૦

વાવવું તેવું લણવું, કરવું તેવું પામવું.

વાવે તે લણે, ને ખોદે તે પડે.

વાવે તે વિણે.

Sow, brother sow, that you may reap, brother reap.

(કાશમીરી કેહુવત.[4])

વાવે તેવું ઉગે, ને કરે તેવું પામે.

વાવે તેવું (અથવા, તે) લણે. ૧૦૦૫૫

As you sow, you shall reap. (અંગ્રેજી કેહુવત.)

---

૧. He who is born to misfortune stumbles as he goes, and though he fall on his back will fracture his nose.

૨. He falls on his back and breaks his nose.

૩. જુઓ કેહુવત ના૦ ૧૪૩૩, તથા તેને મલતી કેહુવતો, સફે ૧૨૮.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 232.

Whatsoever a man soweth, that shall he also reap.—
GAL. 6, 7.

Qui sème des chardons, recueille des épines.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Chi mal semina, mal raccoglie.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Wie gesät, so geschnitten.[૩] (જરમન કેહવત.)

Ut sementem feceris, ita et metes.[૪] (લૅટીન કેહવત.)

Cada hum colhe, segundo semea.[૫] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Zoo gij zaait zoo zult gij maaien.[૬] (ડચ કેહવત.)

Hvo lidet saaer, lidet faaer.[૭] (ડેનીશ કેહવત.)

He that sows little will reap little.[૮]

He who sows millets, reaps millets, he who sows evil deeds, must reap the same. (તામીલ કેહવતો.[૯])

He shall reap hemp who sows hemp, and beans who sows beans.[૧૦]

Every man gets what he cultivates. (ચીનાઇ કેહવતો.[૧૦])

Those who sow thorns can only reap prickels. (તે. કે.[૧૧])

هرچه کاری بدروی
آنراکه چنان کند چنین آید پیش (ફારસી કેહવતો.)

पेरलेलें उगवतें. (મરાઠી કેહવત.)

વાવો તેવું ચાખો.

---

૧. He who sows thistles reaps thorns.
૨. Who sows ill, reaps ill.
૩. As you sow, you shall reap.
૪. As you have sown, so shall you also reap.
૫. Every one reaps as he sows.
૬. As you sow you shall reap.
૭. He who sows little, reaps little.
૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 304. ૯. *Ibid*, p. 360.
૧૦. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 410.
૧૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 71.

વાસ[1] ત્યાં ચાસ.[2]

વાસી ફુલમાં વાસ નહિ, ને જોબન બારો માસ નહિ, ને વાસી ફુલ વસનાઇ જાય, તેમજ જોબન નાહસી જાય.

બાસી ફુલોં બાસ નહિ, પરદેસી બાલમ તેરી આસ નહિ. (હિં.કે.)

વાસી રહે શું કે કુત્તા ખાય? (અથવા) વાસી રેહવે નહિ, ને કુત્તા ખાવે નહિ.

બાસી રહે ન કુત્તા ખાય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વાસી શું પડે કે કુતરા ખાય? ૧૦૦૬૦

વાસીદું જેટલી વાર કાહડ્યે એટલી વાર પુંજો[3] નિકલે.

વાસીદું વાલે નહિ, ને ધણી પાડે ખાડા, સસરો જો શિખામણ દેય, તો ઉત્તર આપે આડા.

વાસીદે સામેલું જાય.

વાસીદાંમાં સામેલું ગેપ, (અથવા, ગયું.) (અથવા) વાસીદાંમાં સામેલું તણાય?

વાસુદેવે વાસુદેવ મળવા મુશ્કેલ. ૧૦૦૬૫

વાહ વાહરે મિયાં બાંકે! દેખો દગલીમેં સો સો ટાંકે!

વાહડ્યું ગલું, ને ફીટયો સાસ.

गळा कापला, गेला खोकला. (મરાઠી કેહવત.)

વાહડ્યું ચોંહટે નહિ.

વાહડ્યું નાક ચોહડ્યું.[4]

વાહડે તે લોહડું, ને દોડે તે ઘોડું. ૧૦૦૭૦

વાહડે તે વહે, ને ખોદે તે પડે.

વાહડે તે વીણે, ચહડે તે પડે.

વાહડે તેટલું વેહરે. (અથવા) જેટલું વાહડવું એટલું વેહવું.

---

૧. રેહવાસ. ૨. ખેતી.
૩. કચરો. ૪. વલગાવ્યું.

વાવ્યા કે વટલ્યા (જે બન્યું તે ખરૂં.)
વાવ્યા, વટલ્યા, ને વંઠ્યા. ૧૦૦૭૫
વાહરને કેવી વીલંબ હોય?
યાને, કોઈ બાબદમાં મદદજ કરવી હોય એ તેમાં ઢીલ કરવી નહિ.
વાહલું થયું, ને વેરી થયું.
વાહલે વરો, ને વાછરડે ચરો.
વાહલાં તેજ વેરી થઇને બેસે.
વાહલાં વરાવીઆઇ, ગુહણુ સમાનું દુખ, કે કારમી લાગી ભુખ, ઘોટ પીધું પાણી, તો ગીયું બધું દુખ. ૧૦૦૮૦
વાહલાં હોય તે કડવું ખાય.
વાહલાંની ગાલ, ને ઘીની નાલ.
વાહલાંમાં વટાલ શો?
વાહલાંમાં વાહલ નહિ.
વાહલાંમાં વાહલું પેટ. ૧૦૦૮૫
વાહલાંમાં વિરોધ શો?
વાહલાંમાં વેર કરવું.
વાહલાંમાં શું વેર?
વાહલાંસુ વેર નવ કીજયે, ચુકીને નવ દીજે ગાલ, ધીમે ધીમે છાંડજે, જેમ સરોવર છાંડે પાલ.
વિખનો વિલાસી જીવ શાકરને શું કરે? ૧૦૦૯૦
विषक्रिमि न्यायः ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત.)
વિચારીને વાત કરવી.
Speak after deliberation and circumspection. (તામીલ કે.[2])

---

૧. Like the worm living in poison. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 464.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 367.

વિંછી કેરી વેદના, જેને વીતી હોય, તે જાણે પીડ પ્યારા તણી, અવર ન જાણે કોય.

વિંછીને મોહડે ખાસડું.

વિંછીનો દંશ, ને કાંદો ચોલે હંસ.

વિદ્યા કોઇના બાપની નથી. ૧૦૦૮૫

No tyrant can take from you your knowledge and wisdom. (અંગ્રેજી કેહવત.)

In learning there is neither old nor young, the most intelligent takes precedence. (ચીનાઈ કેહવત.[૧])

The gem of learning is great wealth; it cannot be shared by cousins, nor lost by robbery, nor exhausted by liberality. (સંસ્કૃત કેહવત.[૨])

વિદ્યા પેહલી વય વિષે, બીજી વયમાં ધન, ન ગ્રહ્યો ધર્મ ત્રીજી વયે, નિષ્ફલ ખોયું તન.

વિદ્યામાં પૂરો નહિ, ને અક્કલમાં અધુરો નહિ.

Though a hundred years old, diligently acquire knowledge. (તામીલ કેહવત.[૩])

You may study to old age, and yet have things to learn. (ચીનાઈ કેહવત.[૪])

વિદ્વાનની સોબત સારી, મુરખની કૃપા પણ નઠારી.

વિધાત્રાના (અથવા, છઠ્ઠીના) લેખ કદી ફરે નહિ. (અથવા) વિધાત્રાના લેખ મિથ્યા થતા નથી.[૫]

No flying from fate. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 95.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 132.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 406.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 95.

૫. એને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૬૯૪, સફે ૨૫૩, તથા કેહવત નાં૦ ૫૨૧૯, સફે ૪૭૧.

विधिरहो बलवानिति मे मतिः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[1])
વિના કામનું બરકવું, ધોકો આવે ઘેર. ૧૦૧૦૦
વિના ચહડાવે કામઠી, કેમ કરી વાગે તીર?
વિનાશકાલે વિપ્રીત બુદ્ધિ. (અથવા) વિપત દાહડે વિપ્રીત બુદ્ધિ.
विनाशकाले विपरीत बुद्धिः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[2])
વિનાશકાલે વેર ન કરવું.
વિપત્તી સમાન સુખ નહિ, જો થોડે દિન હોય, ઈષ્ટ મિત્ર, ભાઈબંધુ, જાણ પડત સબ કોય.
Poverty trieth friends. (અંગ્રેજી કેહવત.)
विपदस्संतु नरशश्वद्यासु संस्मर्य्यते हारिः (સંસ્કૃત કેહવત.[3])
વિપ્ર[4] ભણેલો લિખે. ૧૦૧૦૫
વિવાહ કહે માંડી જો, ઘેર કહે ઉકેલી (અથવા, બાંધી) જો.[5]
વિવાહ જેવો હરખ નહિ, ને મરણ જેવો શોક નહિ. (અથવા) વિવાહ સમાન હરખ નહિ, ને મુઆ સમાન શોક નહિ.
વિવાહ પેહલાં અધરણી?
વિવાહ વહીને, વેપાર કસીને.
વિવાહ વીત્યા, ને મન થંભે. (અથવા) વિવાહ વીત્યા, ને મોડ થાંભલે. ૧૦૧૧૦
વિવાહથી રળિયામણું શું?
વિવાહની ગાલ ધન્ય ઘડીની.
વિવાહની વરસી.
વિવાહનું બારમું, ને વરસીનાં વિવાહ.

---

૧. Lo! Fate is all powerful, that's my mind. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 462.

૨. In the time of calamity the sense is perverted. *Ibid*, p. 462.

૩. Let misfortunes come upon us often, by which Hari is remembered. *Ibid*, p. 462. ૪. બ્રાહ્મણ.

૫. સરખાવો કેહવત નાo ૨૩૩૧, સફે ૨૨૧.

વિવાહનાં ગીત વિવાહે ગવાય.[1] ૧૦૧૧૫
વિવાહમાં વેહલો, ને માડવામાં પેહલો.
વિવાહમાં વગોણું, ને વહડતાં વાયું વાહણું.
વિવેક વડો વિદ્યા થકી.
વિવેકથી બન્યો રહે, દોણી ને વલી દૂધ.
વિશ્વાસ વગર વહાન ન ચાલે. (અથવા) વિશ્વાસે તો વહાન ચાલેછ.
(અથવા) ભરોસે દરિયામાં વહાન ચાલે. ૧૦૧૨૦
વિશ્વાસઘાટી, મહા પાપી.
વિસનગરના મગ, કદી ચડે નહિ.
વીજલી કર દયા, નવું પોતિયું ને નવ ઢકા ગયા.
વીજલીની પખે ઉડે (એવી ઝડપવાલું.)
વીજલીને ઝબકારે મોતી પરોવી લેવું. ૧૦૧૨૫
To take time by the forelock. (અંગ્રેજી કેહવત.)
વીજલીનો તાર, ને જોતીષનું ઝાડ.
વીટી પરનું નંગ.
વીટી પરનો હીરો.
વીતી હોય તે જાણે, અણવીતી ગાડાં તાણે.
વીતે તે જાણે. ૧૦૧૩૦
વીતે વેહાએ માંડવ (નહિ શોભે.)
વીંધ્યું તે મોતી, ને કીધું તે કામ, ને જેણે કીધી ઢીલ, તેણે ગુમાવ્યું ગામ.
Opportunities neglected are lost. (અંગ્રેજી કેહવત.)
વીધવાજીને ગમ્યું, ને ડોસીનું મન ભમ્યું.
વીલા મોહ તે વાંકડીયાં, ને ઘર ઘાલે તે રાંકડીયાં.
વીલે મોહડે અગિયારસ. ૧૦૧૩૫

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૯૬૩૨, સફે ૮૫૯.

વીસ વસા મોસાલના આવે.
વીસ વાણે, ને વીસ તાણે, વધતું ખાય તો અલ્લા જાણે.
વીસ વાર વાણિયો, ને સાત વાર સોની, ત્રણ વાર કનસારો, ને એક વાર કોલી.
વીસટી થઇ તે વતીપાતથી, ને નાહલી બગડી તે મોહટીથી. (અથવા) નાહલી શિખી તે ઘરડાથી, ને વીસટી થઇ તે વતીપાતથી.
વીસામાનો વડ, જેને ગમે તે બેસે. ૧૦૧૪૦
વીસે પાડશે ચીસ.
વુઠયા મેહ વટેમાર્ગુ કેહશે.
વેક વહુ વેક! ને સાંજ ને સહવાર બેહુ એક!
વેંગણા સરખું (નાધલું.)
વેંગણાની છાલ, ને મુઝારાની[1] ચાલ. ૧૦૧૪૫
વેંગણાનું ઓર્યું,[2] ને લડાઇનું ખોર્યું. (અથવા) હીજા કાકા ઓર્યું, ને લડાઈનું ખોર્યું.
વેઅરી વાડી, ને વેગરાં પીઠાં, ને નહિ હુતાં ત્યાંથી કોટક દીઠાં.
વેચતો કજ્યો માથે લેવો.

Buying and bringing a suit which was going along the road. (તેલુગુ કેહવત.[3])

વેચતો વાણિયો, ને ખેલતો જુગારી.
વેચ્યા ઘોડા કાંઇ દામ દેય? ૧૦૧૫૦
વેચ્યા ઘોડા ખાંડ ખાય. (અથવા) વેચ્યા ઘોડા કાંઇ ઘાસ (અથવા, ખાંડ) ખાય?
વેચવા કાહડ્યો ઘોડો નહિ રખાય, ને પરણવા કાહડ્યો દીકરો નહિ રખાય.

---

૧. મુઝારો—પેટ વાટે લોહી પડવાનો એક રોગ.
૨. લાંબી ને લાંબી કાપેલી ચીર.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 205.

વેચી ઉંઘ, ઉજાગરો મેલે લેશે મુઢ.
વેચીને દારિયા ચના કરવા.
વેચીને વાણિયા થવું. ૧૦૧૫૫
વેચે તે વંજારો, ને રાખે તે પીંજારો.
વેચે તેનો ભૂત લેવાય, ના વેચે તેની બીલ્લી ન લેવાય. (અથવા)
વેચે તેનો ભૂત લેવાય, નહિ તેની બીલ્લી પડી રહે.
વેજલપુરનો વાંદરો તે તવડીના વાલ ખાય?
વેઠ આવી, તોકે' ઉપાડે છુટકો.
વેઠના વાહલા કોઈ નહિ થાય, હેતનાં હાલ્લાં સર્વેથી મંજાય. ૧૦૧૬૦
વેહિયા! વાર બાંધી? તોકે' હા સાહેબ! કેવી બાંધી? તોકે' વા આવે ને તુટી પડે!
વેહિયા વેઠ વાલી? તોકે' વાલી.
વેહિયો વરણાગીયો શો?
વેડ, ડભોલી, ને સીગનપોર, જતાં આવતાં થાય બપોર.
વેંત નમે તેને હાથ નમવું. ૧૦૧૬૫
વેતર વંઠયું ત્યાં દાઇયાણીનો શો વાંક?
વેદિયાં ઢોર, નહિ સમજે અરથ, ને ધાંટાંનો શોહર.
વેદાંતી કરતાં ધાદાંતી સારો.
વેધીકો મન વેધવો.
વેપાર કરતાં હામ, દામ, ને ઠામ જોઇએ. ૧૦૧૭૦
વેપાર કરવો તે ઓલે,[૧] ને ખેતર ખેડવું તે જોલે.[૨]
વેપાર વધંતી લક્ષ્મી.
वाणिज्ये वसते लक्ष्मीः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[3])
વેપાર વાંઝિયો હોય નહિ. (અથવા) વેપાર કાંઈ વાંઝિયો નથી.

---

૧. છુપો. ૨. ખાડામાં. ૩. Fortune dwells in trade. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 460.

વેપારની અનીતિએ દીવાલું.

વેપારને સર દીવાલું, ને નોકરીને સર બરતરફી. ૧૦૧૭૫

व्यापारं द्रोह चिंतनं ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[1])

વેપારમાં વાયદો, ને ધર્મશાસ્ત્રમાં કાયદો.

વેર કરીને ઉંઘવું નહિ.

વેર વસાવીને સુખે સુવાય નહિ.

વેરભાવે ભગવાન મલ્યા.

વેરાગ તનનો નથી, પણ મનનો છે. ૧૦૧૮૦

વેરી આદરભાવ સાથ, ક્રોધ ને વમાસ સાથ, સ્ત્રી-હઠ માર સાથ.

વેરીને બારણે વધામણાં (કેવાં હોય?)

વેરીને બારણે વેહલ છોડવી.

વેરીનો વિશ્વાસ નહિ કરવો.

Take heed of enemies reconciled, and of meat twice boiled. (અંગ્રેજી કેહવત.)

વેલ ને રેલને વધતાં વાર ન લાગે. ૧૦૧૮૫

વેલ ભુખો રહે તેથી કાંઇ દલદર ફીટે?

સૂર્ય ઉગવા પછી બપોરના બાર વાગતા સુધી એક વેલ ગણાયછે, અને બાર પછે સૂર્ય અસ્ત પામવા સુધી બીજી વેલ ગણાયછે.

વેલા વંઠી તુમડી, ને કડવી કડવી ઝેહર.

વેલાતી વાજું.

આવડત વગરનાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

વેલે ઉતરતી તુમડી.

"ઝાડ તેવાં ફલ" ની માફક વપરાયછે.

વેલે લાગી પાપરી, ને ડોસી મુઇ તે આપણી. ૧૦૧૯૦

વેલે વંઠી તુમડી.

---

૧. Trade is treachery. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 467.

વેવલાં મારે પેટ ન ભરાય.
વેશ ને ધરમ બદલવો નહિ.
વેશધારીથી વેગલા રેહવું.
વેશ્યા કોઇની વહુ નહિ. ૧૦૧૯૫
વેશ્યા કોઇની વહુ નહિ, ને ભ— કોઇનો સાલો નહિ.
વેશ્યા (વરસ) ઘટાડે, ને જોગી વધારે.
વેશ્યા સતી નહિ, અધણી પવિત્ર નહિ.
વેશ્યા સાથે વણજ ન કર્યે.
વેશ્યાને માટી ઘણા, ને જુગારીને લછણ ઘણાં. ૧૦૨૦૦
વેશ્યાનો ખાટલો સર્વ થુકી ભરે.
વેશ્યાનો દીકરો કોને બાપ કહે?

He is the son of a bachelor. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Who is the father of a harlot's child? (તેલુગુ કેહવત.[૧])
Who is the legal father of the child of a concubine?
(તામીલ કેહવત.[૨])

વેસ કાહડ્યો તે ભજવવો.
વેસે આવ્યું ગધેડુંબી સમરે.
વેંહત નમે તેને હાથ નમે. ૧૦૨૦૫
વેંહત ઓચીનું લેવું.
વેંહતનું હાથ થયું, ને રજનું ગજ થયું.[૩]
વેહતી ગંગા, ને ચાલતો ધર્મ.
વેહતી ગંગામાં કોણ પગ મુકે?
વેહતી ગંગામાં હાથ ધોવા. ૧૦૨૧૦

બેહતે દરિયામેં હાથ ધો લો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 328.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 263.
૩. જુઓ કેહવત ના૦ ૮૮૨૯, સફે ૬૦૩.

(ફારસી કેહવત.) فرصت را غنیمت شمار

वाहाते गंगेत हात धु. (મરાઠી કેહવત.)

વેહતો વાહન, ને વેહતો પાહન.

વેહતાં પાણીને ડાઘ નહિ.

વેહમની દવા નથી. (અથવા) વેહમનો દારૂ નથી.

વહેમ કી દારૂ હએ નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વેહમનું જાલું.

યાને, વેહમી માણસ.

વેહમીને સિર ચકલી બેઠી. ૧૦૨૧૫

વેહમીનો પાદશાહ.

વેહરે તો બાર પાટયાં પડે (એવું માતેલું.)

વેહલ જોઇએ ઉલારી, ને બાયડી જોઇએ કુલારી,[1] ને મરદ જોઇએ મુછાલો, ને બલદ જોઈએ પુછાલો.[2]

વેહલ ભાગી તે રામાની, ને બલદ મુવો તે કામાનો (તેમાં આપણું શું ગયું?)

વેહલવાન, ગદ્ધેવાન, ને સારવાન, એ ત્રણેનો વિશ્વાસ નહિ કર્યે. ૧૦૨૨૦

વેહલે વલગીને આવી નથી, (પરણીને આવીછ.)

વેહલો તે પેહલો.

Early birds pick up the crumbs.

First come, first served. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Les premiers vont devant.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)

વેહલાં લગન, વેઠવાં વઘન.

Marry in haste, and repent at leisure.

Marry in haste, and repent at leisure; 'tis good to marry late, or never. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. સારાં કુલની. ૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૭૮૧૨, સરે ૭૨૫.

૩. First come, first served.

Qui se marie à la hâte, se repent à loisir.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Chi si marita in fretta, stenta adagio.[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Heirathen in Eile, bereut man mit Weile.[૧] (જરમન કે.)
Haast getrouwd, lang berouwd.[૧] (દચ કેહવત.)
The bachelor wishes (to get married), the married man regrets (that he got married.) (કાશમીરી કેહવત.[૨])

વેહવા થઇ ચુક્યા, ને નગારાં વાગી રહ્યાં.
વેહવા થાય ત્યાં બધા ભેલી જાન ચાલે. ૧૦૨૨૫
વેહવા પેહલાં અધરણી નહિ ગાવું.
વેહવાઇ નાતરૂં કરો, તોકે' હા વેહવાણ તમારીજ સાથે! (અથવા) ભાભાજી નાતરૂં કરો, તોકે' તમારીજ સાથે!
વેહવાઇ પ્રમાણે વિવાહ, ને ઘર પ્રમાણે દીવા.
વેહવાઈ બે વાર નાત ન જમાડે.
વેહવાઇ લાગમાં, ને જમાઇ ભાગમાં. ૧૦૨૩૦
વેહવાઇ વિના વિવાહ? (અથવા) વેહવાઇ વિના વિવાહ નહિ શોભે.
વેહવાઈ વેહવાઈ લડી મરે, ત્યાં જાનૈયા શું કરે?
વેહવાઇઆં વેણાં, ને પિતરાઇઆં મેણાં.
વેહવાઈની વાડી, ને પગે ચલાય એટલું ચાલો.
વેહવાઈનું ઘર વાડામાં, ને જે ગયું (અથવા, પડ્યું) તે ખાડામાં. ૧૦૨૩૫
વેહવાઇને ઘેરની રીત, ને ફકીરને ઘેરની ભિખ.
વેહવાઇને થોડુંજ વરવું છે કે કન્યાની ખોડ કાહડે!
વેહવાણ હવે ઘેર કરો, તોકે' આવોની તમારીજ સાથે!
વેહવાણની વાણી, ને ભુંજેલી ધાણી.
વેહવાણે દીકરી આપી તે દેશ આપ્યા બરાબર. ૧૦૨૪૦

૧. Marry in haste, and repent at leisure.
૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 13.

વેહવાર વડો, ને પ્રીત ચોપડી.
વેહવાર વધાર્યો વધે, ને ઘટાડ્યો ઘટે.
વેહવાર વેચાતો, શરાધ ઉછીનાં.
વેહવારની વાતમાં શરમ કેવી?
વેહવારનો માર્યો કાચે તાંતણે બાંધ્યો આવે. ૧૦૨૪૫
વેહવારમાં વાણિયો વડો.
વેહવારી તે વાણિયો.
વેહવાર્યા ભાઈએ એહન કમાલન,[1] ને ગરીબડા વરે નાર હેંકારન.
વેહવાર્યો ખાય કે દીવાલ્યો ખાય. (અથવા) વેહવાર્યો ખરચે કે દીવાલ્યો ખરચે.
વેહવાર્યો બંદીખાને નાખવો. (અથવા) વેહવાર્યો બંદીખાને. ૧૦૨૫૦
વેહવાર્યો વસતારે નહિ, ને અનાથ્યો પરીસને નહિ (કામનો.)

પૈસાવાલાં માણસની મોહટી નજર હોવાથી વસતારે તેનું કામ પાડ્યે તો મોહટો ખરચ કરાવે, અને ગરીબડાં માણસની નાધલી નજર હોવાથી ખાનાં ઉપર પરીસવાનું કામ તેને સોંપ્યું હોય તો ખાનું થોડું પરીસીને નરસ લગાડે. એટલા માટે પૈસાવાલો વસતારે, ને ગરીબડો પરીસના ઉપર કામનો નથી.

વેહા, ને એહા.

ગુજરાતમાં વેહાને ટાંકણે જમાઈની તરફનાં અને વહુની તરફનાં એક બીજાંને ગીતોમાં ગાલ ગલોચ કરેછે તેના સંબંધમાં વપરાયછે.

વેહા વીટા, ને રોટલા સીટા.

Nothing is more easily blotted out than a good turn.
Eaten bread is forgotten. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

વેહાનું બારમું. (અથવા) વેહાનું બારમું થવું.
વેહામાં ઘઘરનું. ૧૦૨૫૫

---

૧. ચાકરડી.

વેહામાં વાહલોરૂ[૧] ઘાલ્યું.
વેહાવાલાં વેહા કરે, ને જાનૈયાં[૨] જામા ફાડે.
વેળા એજ વસુ.

Time is money.

Nothing is more precious than time, yet nothing less valued. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Tijd is geld.[3] (ડચ કેહવત.)

An inch of time is like an inch of gold;
But time can never be at that price sold.
A lost inch of gold may be sought somewhere;
Where time may be sought for cannot be told. (ચી. કે.[૪])

વેળા એવી વાત.
વેળા તેવી રક્ષા. ૧૦૨૬૦
વેળા નહિ ને વાણી, ને હાથે કરી તાણી. (અથવા) વેળાની વાણી, ને તાણી તોડીને આણી.
વેળા વેળાની છાંયડી.
વેળાનાં ગીત તે વેળાએજ ગવાય.
વૈકુંઠ થોડાં, ને ભગત ઘણા.
વૈદ ગાંધીનાં સહીયારાં. ૧૦૨૬૫

એક બીજાની તરફેણ કરનારાં અને પોત પોતામાં મળીને ચાલનારાંનાં સંબંધમાં વપરાયછે.

વૈદ પરખાય રેચથી, ને જોશી પરખાય ગ્રહણથી.
વૈદ વગર વારૂ નહિ.

---

૧. કજીયો; ટંટો; વહરાર.
૨. સાજનમાં આવનારાં.
૩. Time is money.
૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 417.

વૈદ, વાલંદ, ને વેશિયા, એ ત્રણે રોકડીયાં; જોષી, ડોસી, ને વટેમાર્ગુ, એ ત્રણે ફોકટીયાં.

કેટલાકો "વૈદ, વેસા, ને ડોસી એ ત્રણે રોકડીયાં" એમ બોલેછે.

વૈદ વિના વાહડ નહિ.

વૈદ વૈદનો વેરી. ૧૦૨૭૦

Two of a trade never agree. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Quién es tu enemigo? Hombre de tu oficio.[1] (સ્પૅ. કે.)

Homem de teu officio, teu inimigo.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Two of a trade hate one another.[3]

There is mutual love between men of a creed, mutual jealousy between men of a trade. (ચીનાઇ કેહવતો.[3])

દરજી દરજીકા દુશ્મન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) بود هم پیشه با هم پیشه دشمن

વૈદને તેડવા ગયો, તે ધોરખોદુનેબી તેડતો આવ્યો.

વૈદનો જોલાબ, ને જોશીનું ગ્રહણ એ બે સાચાં.

વૈદનાં કહેલાં મરે નહિ, જોષીનાં કહેલાં રાંડે નહિ.

વૈદનાં ઘેર વડાં.

વૈદનાં પોરિયાં પીડે મરે. ૧૦૨૭૫

વૈદનાં મરે નહિ, ને જોષીનાં રાંડે નહિ.

વૈદકમાં નીપાલો,[4] ને જોતીષમાં ગ્રહણ.

વૈશાખ મહિનાનાં વાવટાં.

વૈશાખે નહિ વાયા વાવરીઆ, ને અખાડે નહિ વરસ્યો મેઘ, જેનાં જણ્યાં નહિ જીવ્યાં જોડરાં, તેનો રડતાં નહિ ગયો છેહ.[5]

---

૧. Who is your enemy? A man of your own trade.

૨. The man of your own trade is your enemy.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 52.

૪. એક સખત જોલાબ. ૫. જીંદગીનો છેડો.

વૈશાખે વીસ શાક મલે. ૧૦૨૮૦

જૈ બરસે બૈસકખા રાઉ, એક ધાનમેં દોબર ચાઉ. (બિહાર કે.[૧])

વો દિન કહાં કે મિયાંકે પાંઉમેં જુતિયાં.

વંજો માપવો, (અથવા, લેવો.)

વંઠ્યું કાથા વિના પાન, વંઠ્યું ઘણા પટેલે ગામ, વંઠ્યો સાસરીએ જમાઇ, ને વંઠી દીકરી પર ઘર ગઈ.

વંઠ્યું દુધ વાડે રેડવું.

વંઠી ઘર પછવાડે છીંડી, ને વંઠી નાર પર ઘર હીંડી. ૧૦૨૮૫

વંઠે દીકરી બરબર બોલે, વંઠે વાણિયો ઓછું તોલે.

વંઠે સાસુ, ને વંઠે વહુ, ને વગર વરસાદે પાકે ઘંઉ.

વાંક કરી અન્યાય પોકારવો.

Desde que te erré, nunca bien te quisé.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Beating her husband, and then lodging a complaint against him. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

She herself commits the sin and curses Satan for it. (અફ્ગાન કેહવત.[૪])

વાંકા ચાહ પદમાના.

વાંકા ચુકા પણ વહુના રોટલા. ૧૦૨૯૦

વાંક્યાં ટુંક્યાં બોત સવાદિયાં.

યાને, વાંકું ટુંકું નકામું જેવું હોય તે પણ ઘણી વખત ઉપ્યોગનું નિવડે છે.

વાંકા નરને વધન ઘણાં, ચહડ્યા પાવરીએ, થાલી વેચીને રસોઇ કીધી, ને જમ્યા દાથરી[૫]એ.

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 208.

૨. Since I wronged you, I have never liked you.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 316.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 206.

૫. રકાબીને મલતું કાદવનું એક વાસણ.

વાંકા બોલાનો પાદશાહ.

વાંકી આંગલી વગર ઘી નહિ નિકલે.

યાને, જ્યાં સખત એલાજ લેવા ઘટેછે ત્યાં નરમી વાપર્યાથી કામ સિદ્ધ થતું નથી.

Voor groote kwalen sterke hulpmiddelen.[1] (ડચ કેહવત.)

Ghi is not to be taken up with a straight finger.(કા. કે.[2])

Without bending the finger even butter cannot be got. (તેલુગુ કેહવત.[3])

સોઝે[4] અંગુરીં ઘીવ નિકલ હૈ? (બિહાર કેહવત.[5])

સીધી ઉંગલિયું ઘી નહિ નિકલતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) تکانش تا نه دهي نرم نمي شود

बोट वांकडें केल्या शिवाय तुप निघत नाहीं.

वांकड्या बोटा शिवाय तुप निघत नाहीं. (મરાઠી કેહવતો.)

વાંકે લાકડે વાંકો વેહ, ને વાંકો વસે ગામને છેહ. ૧૦૨૯૫

વાંકો ચુકો (અથવા, સાદો માદો) પણ ઘંઉનો રોટલો.

વાંકો પણ મારો હેની!

વાંકો વાંકો પણ મારો તો.

વાંચ્યો વાંચ્યો ચાલ્યો જાય, વૈશંપાયન તે કોની માય?

વાંઝણી જણે નહિ, ને જણે તો જીવે નહિ. ૧૦૩૦૦

વાંઝણી પ્રસુતીની વેદના શું જાણે? [6]

બાંઝ કિ જાન પરસૌકી પીરા. (બિહાર કેહવત.[7])

---

૧. For great evils strong remedies.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 191.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 351.

૪. સીધી. ૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 91.

૬. એને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૫૭૦૫, સફે ૫૧૯. ૭. Christian's *Behar Proverbs*, p. 183.

विद्वानेव विजानाति विद्वज्जन परिश्रमं ।
नहि वंध्या विजानाति गुर्वी प्रसववेदनां ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[1])

વાંઝણીને પાનો મુકાવવો.
વાંઝિયાનો માલ પચે નહિ.
વાંઝિયે ઘેર ડોસો લાડકો.
વાંઢાનું વલોણું, ને રાંડી રાંડની ખેડ. ૧૦૩૦૫
વાંઢાને વલોણું નહિ, ને વેશ્યાને વગોણું નહિ.
વાંદર નકલ.
વાંદર ને વલી વીંછી કરડ્યો.
વાંદર મારી પાલો અ—વો.
વાંદર માર્યો, ને પાલો અ—. ૧૦૩૧૦
વાંદરના હાથમાં ગોલાબનું ફુલ આપ્યું તે ગાં— નુંછ્યું.

A garland of flowers in a monkey's paw. (તેલુગુ કે.[2])
Gold coins to a cat. (જેપાનીસ કેહવત.[2])
When jasmine flowers were given to a boorish woman she folded them up and sat on them. (તે. કેહવત.[3])

વાંદરના હાથમાં છરી, (અથવા, તલવાર.)

A stone in a mad man's hand.[4]
Put not a naked sword in a mad man's hand.(તે. કેહવતો.[5])
The story of a firebrand in the hand of a monkey.(તા. કે.[5])
એકે રાકસ, દુસરે હાથમેં લુક્વારી.[6] (બિહાર કેહવત.[7])

---

૧. The learned only know the labour of the learned, the barren woman knows not the great pains of childbirth. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 462.
૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 54.
૩. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 61.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 348.
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 67.
૬. બલતી મશાલ. ૭. Christian's *Behar Proverbs*, p. 61.

વાંદરની ટોલીમાં ભોજલું.

ભલાં માણસોની મંડલીમાં કોઈ બુરો હોય તે વિષે બોલાયછે.

વાંદરનું ચાઠું.

એક વાંદરને જો ચાઠું પડેછે તો બીજો વાંદર પોતાની આંગલીએ તેની તપાસ કરી તેની ઉપર દવાઈ ભરેછે. પછે વલી બીજો વાંદર તે ચાઠું જોતાં તેમાં આંગલી ઘાલીને પાછી તપાસ કરેછે, અને પાછી દવાઈ ભરેછે. એવી રીતે વારંવાર થવાથી દરદી વાંદરાનું ચાઠું વધારે મોહટું થાયછે, અને તે ઘણો દુખી થાય છે. આ ઉપરથી નજીવી જેવી બાબદને વધારે બગાડ્યા ઉપર આ શબ્દો બોલાયછે.

Search not a wound too deep, lest thou make a new one. (અંગ્રેજી કેહવત.)

The sore of a monkey never heals. (તામીલ કેહવત.[1])

વાંદરાના હાથમાં નીસરણી (અથવા, નિશાની.) ૧૦૩૧૫

Why give a whole cocoanut to a dog, that he may roll it about the house? (તામીલ કેહવત.[2])

Like giving cocoanuts to an ox. (કેનેરીસ કેહવત.[3])

બાનર કે હાથમેં નરિયર. (બિહાર કેહવત.[4])

(ફારસી કેહવત.) آئینہ بدست زنگی

વાંદરાની તાપણી.

યાને, નાધલાં કદનું ; વગર બીસાદનું.

વાંદરાની —માં સલી કરવી?

વાંદરાનું મુ— પીએ ત્યારેજ પૈસો હાથ આવે.

વાંદરાને ગાલ ભર્યાથી કામ.

વાંદરાને દારૂ પાયો. ૧૦૩૨૦

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 252. ૨. *Ibid*, p. 394.

૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 18.

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 23.

વાંદરાનું બચ્ચું કરડે નહિ ને વહલોરે. (અથવા) વાંદરાનું બચ્ચું કરડે નહિ તો વચરડે.

વાંધાનો વિજાપરો.

વાંસ પાણી દેખાય ત્યાં કાંકરા ન ઉડે.

વાંસલાને વાંસલો કેહવો.

To call a spade a spade. (અંગ્રેજી કેહવત.)

વાંસ ફરે તો હાલ્લું નહિ મલે (એવી કંગાલ અવસ્થા.) ૧૦૩૨૫

બાહર લમ્બી લમ્બી ધોતી, ઘરે મસુરીકે રોટી. (બિહાર કેહવત.[1])

(ફારસી કે.) در خانه آرد نی و در کوچه دو تنور

વાંસો ને વાંક કોઇ દેખે નહિ.[2]

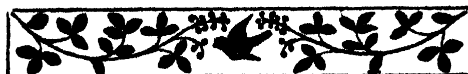
વાંસો ને વાંક જોનાર વિરલાજ.

વાંહઝટને પાહનો મુકાવે (અથવા, બચ્ચાં જણાવે એવું.)

યાને, નહિ બનતી વાતને બનતી કરનારૂં માણસ.

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 33.

૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૩૯૪, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૫૮૮.

શકતાના સાલા સૌ થવા નિકલે. (અથવા) શકતાના સાલા ઘણા, ને અકર્મીનો કોઈ બનેવી ન થાય.[1]

A full purse never lacked friends.

The rich never want kindred. (અં. કેહવતો.)

Reichen giebt man, Armen nimmt man.[2] (જરમન કેહવત.)

Rijke lui hebben veel vrienden.[3] (ડચ કેહવત.)

All are relatives of the rich. (તેલુગુ કેહવત.[4])

Every one claims relationship with the rich: the powerful have many on their side.[5]

સોનેકે કટોરેમેં કૌન ભીખ ન દેગા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

समर्थां घरिचें श्वान त्यास सर्व देती मान. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. જુઓ કેહવત નાo ૬૩૩૧, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૫૭૬. ૨. We give to the rich, and take from the poor.

૩. The rich have many friends.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 23.

૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

શકતાને સાથી ઘણા, (અથવા, શકતાના સસરા ઘણા,) ને અનાથ્યાના વેરી ઘણા. ૧૦૩૩૦
શકતાનો સાલો.
શકતો પડોસી, ને તાતો વાર,[૧] ને ઉનું કહલેહું, તેનો પણ ઓધાર.
શત્રુ ને રોગ, ઉગતા છેદવાં.
શનવાર, ને સસરતો વાર.
શનિ બેઠો રે ભાઈ શનિ બેઠો! ૧૦૩૩૫
શમે જલે આપ તૌરસે, પતંગ જલે આપ શૌરસે, ચંડોલ જલે આપ ગૌરસે, મોર જલે આપ બોરેસે, કૌવા જલે આપ દૌરસે, ચકલી જલે રેન અગોરસે, કવિ જલે લહુઆ તૌરસે.
શ્યામા ધન સતીપણું.
શ્રમ કરનારને ઇશ્વર સદા ફળ આપેછે.

God helps those who help themselves. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Qui se remue, Dieu l'adjue.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Chi s'ainta, Dio l'ainta.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Quien se guarda, Dios le guarda.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
Hilf dir selbst, so hilft dir Gott.[૩]
Zu Gottes Hülfe gehdrt Arbiet.[૩] (જરમન કેહવતો.)
Deos ajuda aos que trabalhao.[૩] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

શરમ કરે નરમ, ને ભરમ કરે ગરમ.
શરમ છોડી તેણે સર્વે છોડ્યું. ૧૦૩૪૦
શરમ નહિ સંખાણી, તે હોય અવડ વાણી.
શ્રમ વિના પ્રાલબ્ધ લુલું.

Fortune helps them that help themselves.

---

૧. આદીતવારને વેહમી લોકો તાતો વાર કહેછે.
૨. God helps him who helps himself.
૩. God helps those who help themselves.

Fortune gives her hand to a bold man. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Vien la fortuna a chi la procura.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

A los osados, ayuda la fortuna.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

શરમ હાથમાં, ને ભરમ લાતમાં.

શરમાઉ ઝાડ.

શરમાય તે ભુખો રહે. ૧૦૩૪૫

आहारे व्यवहारेच त्यक्तलज्जस्सुखी भवेत् ॥[3] (સંસ્કૃત કેહવત.)

શરમાળી[4]ના વિચાર, ને ખાજલી[5]એ કાણું.

શરાધ સાર કે બાપ બતાવ.

યાને, "આડી વાત મુકી દઈ, આમ કે તેમ, હા કે ના, એક વાત, નક્કી કેહ."[6]

શરાધની ખીર પાટલે વલગી આવે.

શરાબની જામ, પાપની પુત્રી ને માહેતમની માએ.

Bacchus hath drowned more men than Neptune. (અં.કે.)

Im Becher ersaufen mehr als im Meer.[7] (જરમન કેહવત.)

શ્રાવકને શ્રાધ નહિ, ને દેડકાને વરાદ નહિ. ૧૦૩૫૦

શ્રાવણ ઉતર્યો નથી, ને ભાદરવો ચહડ્યો નથી.

શ્રાવણ જાય કોરડો, ને કણે ભરાય ઓરડો.

શ્રાવણ ઘોડી, ભાદુ ગાય, માહ મહિને જો ભેંસ વિયાય, તો ધણીને ખાય કે ઘોરમાં જાય.

સાવન ઘોરી, ભાદોં ગાય, માગ માસ જો ભેંસ બિયાય, જીસે જાય કે ખસમ ખાય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. Fortune comes to him who strives for it.

૨. Fortune aids the bold.

૩. In eating and in business he who discards modesty will be best off. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 385.

૪. વાણિયાની એક જાત. ૫. ખાજું. ૬. નર્મ કોશ.

૭. More are drowned in the bowl than in the sea.

શ્રાવણ પેહલાં પાંચદી, મેઘ ન માંડે આલ, પીયુ પધારો માલવે, હમે જશું મોશાલ.

શ્રાવણ સુદી સપતમી, ને સ્વાંતી ઉગે સૂર, ડુંગર બાંધો ઝુપડાં, પાદર આવે પૂર. ૧૦૩૫૫

શ્રાવણનાં સરડાં પરડાં, ને ભાદરવાની હેલી, ને જો એક વરસ નહિ આવું, તો રૈયત બને ઘેલી.

યાને, શ્રાવણ માસમાં વરસાદ છીપછાપ આવે, અને ભાદરવામાં ધોતમાર આવે, પણ જો વરસાદ એકુ વરસ નહિજ આવ્યો તો તમામ આલમ પાણી વગર હાવરી બાહવરી બની જાય.

શ્રાવણનાં સરડાં પરડાં, (અથવા, શ્રાવણનાં તો સરવડીયાં,) ને ભાદરવાની રેલ, આશો તાહરાં છોકરાં નદીએ નાહવા મેલ.

શ્રી મલે તો શી આપદા.

શ્રીમાલી ઘેલો નહિ હોય.

ઘેલા નામના શ્રીમાલીએ ભવૈયાને જુન્નું લુગડું આપ્યું ત્યારે ભવૈયાએ કહ્યું.

શ્રીમંતનાં ગધેડાં ચારવાં પણ સારાં.[1] ૧૦૩૬૦

શરીર કટાઇ જાય તે કરતાં ઘસાઇ જાય તે સારૂં.

શરીર સલામત, તો સાડીઆં બોત.

શરીરનું પોષણ ખોરાકથી, ને આત્માનું પોષણ સંતોષથી.

Food supports body, contentment the soul. (અરબી કે.[2])

શરીરે સુખી તો સુખી સર્વે વાતે, શરીરે દુઃખી, તો દુઃખી છે સદા તે.[3]

શવરામ વસીનો અધમણીઓ ઝોંસવો તે ઝોંસવો. ૧૦૩૬૫

શ્વાસ ત્યાં લગી આશ, (અથવા, શોષ.)[4]

---

૧. જુઓ કેહવત નાo ૮૭૧૫, સફે ૭૮૯.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 21.

૩. જુઓ કેહવત નાo ૩૦૮૪, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૨૮૯. ૪. જુઓ કેહવત નાo ૨૮૬૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૨૬૭.

શા માટે માલવે જાયછ? ખાય નહિ ખાજાં ને ખાંડ.[૧]
શા વડે, તો માથું ભાંજ્યું પાવડે.
શાએર વગર સહરાગાત નહિ.
શાક ખાવું તો જરા કાચું, ને માછલી ખાવી તો બલેલી. ૧૦૩૭૦
શાક બગડ્યું તેનો દિન બગડ્યો, અથાણું બગડ્યું તેનું વરસ બગડ્યું, બાયડી બગડી તેનો ભવ બગડ્યો.[૨]

If the breakfast is bad then all the day will go wrong; if the dress is bad then all the year will go wrong; if the wife is bad then all the life-time will go wrong. (કાશમીરી કેહવત.[૩])

જીસકા સાલન બીગડા ઉસકા રોઝ બીગડા, જીસકા અચાર બીગડા ઉસકા બરસ બીગડા, જીસકી જોરૂ બીગડી, ઉસકા સારા ભવ બીગડા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શાકની ખોટી, ને રાંધનારી ચોટી.
શાકમાં મુલાપણીનો શો હિસાબ?
શાકર તો નહિ મલે, પણ શાકર જેવી જીભ રાખ્યે.
શાકરે મરે તેને ઝેહર શું કરવા જોઈએ?[૪] ૧૦૩૭૫
શાકરથી મિઠી ગરજ.
શાકરના હીરા ગલ્યા તે ગલ્યા.
શાકરની થાલ વેંહચે, પણ નામ નહિ બદલાય.
શાકરને કડવી કોણ કહે?

If sugar-cane prove bitter to the palate, it is the fault of the mouth. (તામીલ કેહવત.[૫])

૧. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૪૩.
૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૩૨૬૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૩૦૯.
૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 204.
૪. જુઓ કેહવત ના૦ ૨૧૪૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૨૦૨. ૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 207.

શાકરનો સવાદ ઉંઠ શું જાણે?[૧] ૧૦૩૮૦

Chi è in inferno non sà ciò che sia cielo.[૨] (ઈતાલ્યન કે.)

What can a pig do with a rose-bottle? (તેલુગુ કેહવત.[૩])

રાડ જાને બારાકે સવાદ.

બાનર જાને આદીકે સવાદ. (બિહાર કેહવતો.[૪])

શાકરનાં પાનાર ઘણાં મલે, ઝેહરનાં પાનાર જવલેજ.

શાકી બાકી કાહડવી.

उखाळी पाखाळी काढणें. (મરાઠી કેહવત.)

શાકેર[૫]કો શક્કર, મુજીકો ટક્કર.

શાણાને શિખામણ, ને મૂરખને ટોકણી.[૬]

શાણાને સાન, ને ગધેડાને ડફણાં.[૬] ૧૦૩૮૫

શાન કરતાં કાન વધારે.

શાપુરદારૂ અભાડામાં ચીંમાયા.

શામજી બામજી બુઠ્ઠાચોર.

શામજી ભામજી મીલ ગયે, ને ભીખલા બિચારા જુઠ પડા.

શાલાને શાલે મુસલું માર્યું, ને મહીં માહરો છટ્ઠો ભાગ. ૧૦૩૯૦

શાહ ચલેબીનો છોકરો.

સુરતમાં શાહ ચલેબી નામે એક પ્રખ્યાત મુસલમાન થઇ ગયોછે.

શાહ થયા, રાય થયા, ને ફકીર થયા, તોએ ધર્મ એક.

શાહ બબરચી માએ-વાહલાં[૭] રાંધે.

---

૧. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૧૮૭૭, સફે ૧૭૩, તથા કેહવત નાં૦ ૭૭૮૧, સફે ૭૧૧, તથા તેઓને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

૨. He who is in hell knows not what heaven is.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 55.

૪. Chirstian's *Behar Proverbs*, p. 23. ૫. શુકરગુજારી કરનારો.

૬. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૯૦૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૭૬-૩૭૭.

૭. મરઘી ઉપર ઈંડાં સાથની એક વાણી.

શાહના ફકીર, ને ફકીરના શાહ.[1]

Aujourd'hui roi, demain rien.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Heute Kaufmann, morgen Bettelmann.[3] (જરમન કેહવત.)

શિકલ તો ચુડેલકી, ઔર મિજાજ તો પરિયોંકા. ૧૦૩૯૫

શિખણુ શિખે, ને દેખણુ દેખે.

The young cock crows as he heard the old one. (અં. કે.)

શિખ્યો કોયડો કોડીનો.

શિખામણ તો તેને દઇએ, કે જેને શિખામણ લાગે; વાંદરને શિખામણ દઇએ, તો સુગરીનાં ગોહાં ભાંગે.

In vain he craves advice that will not follow it. (અં. કે.)

Pour néant demande conseil que ne le veut croire.[4] (ફ્રૃં. કે.)

Tauben Ohren ist bös predigen.[5] (જરમન કેહવત.)

A chi non si lascia consigliare non si può aiutare.[6]

(ઈતાલ્યન કેહવત.)

Raad er ei bedre end Uraad, uden det tages i Tide.[7] (દે. કે.)

To address a judicious remark to a thoughtless man is merely thrashing chaff. (સંસ્કૃત કેહવત.[8])

સીખ તો વાકો દીજયે, જાકો સીખ સુહાય, બંદરકો ક્યા દીજયે, બયકા ઘરહી જાય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શિખામણ દીજયે સચને, ને એક નહિ દીજયે ગમાર, પેહલાં પીખ્યાં આપણાં, ને પછી કટમ પરવાર.[9] (અથવા) શિખામણ દીજયે

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૪૮૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૫૯૭. ૨. To-day king, to-morrow nobody.

૩. Merchant to-day, beggar to-morrow.

૪. He asks advice in vain who will not follow it.

૫. It is bad preaching to deaf ears.

૬. There is no helping him who will not be advised.

૭. Good counsel is no better than bad counsel, if it be not taken in time. ૮. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 94.

૯. કટમ પરવાર— કુટુંબ પરિવાર.

સમાણસને, નહિ દીજયે ગમારને, પેહલું ચુથ્યું પોતીકું, પછે ચુથ્યું કુટુંબ પરવારને. (અથવા) શિખામણ દીજયે એક સમાણસને, નહિ દીજયે એક ગમાર, પેહલાં રોરવીયાં આપુને, ને પછી રોરવીયાં કટંબ પરવાર.

Rathe Niemand ungebeten.[1] (જરમન કેહવત.)

Sow not jasmine upon the sand; fire not a leathern marble against the rock; speak not words of divine wisdom to a fool—because, if you do, it will be like wasting oil over bran-cakes. (કાશમીરી કે.[2])

સીખ ઉસીકો દેની અચ્છી, જો તેરી સીક્ષા માને સાંચી. (હિં. કે.)

શિખામણ દેઇએ મૂરખને, તો નહિ લીએ ધ્યાનમાં, વાંદરને આપ્યે સુંઘવા ફુલ, તો ખોસે —માં. ૧૦૪૦૦

Wem nicht zu rathen ist, dem ist auch nicht zu helfen.[3] (જરમન કેહવત.)

શિખામણનું દુખામણ.

શિખીને કોઈ અવતર્યું નથી. (અથવા) કોઈ માએનાં પેટમાંથી શિખીને આવ્યું નથી.

શિખે તેની વિદ્યા.

Learn not, and know not. (અંગ્રેજી કેહવત.)

શિંગડે ઝાલીએ (અથવા, સહાય) તો ખાંડો, ને પુછડે ઝાલીએ (અથવા, સહાય) તો બાંડો.

શિંગાલું ઢોર, ને દંતાલું કુતરૂં, એ બેનો વિશ્વાસ નહિ. ૧૦૪૦૫

શિંગોડું સણગાર્યું, પણ જમવા તેડું નહિ આવ્યું.

શિયાલ તાણે સીમ ભણી, ને કુતરૂં તાણે ગામ ભણી.

૧. Never give advice unasked.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 190. ૩. He who won't be advised, can't be helped.

શિયાલ બચ્ચાં સો જણે તે સોએ બચારાં, સિંહણ બચ્ચું એક જણે પણ એકે હજારાં.

શિયાલને કહ્યું કે કામ કરીશ? તો કહે ડુંગરે ચહડીશ.

શિયાલાની સોડ, ને વાહલાંની ભેટ બરાબર. ૧૦૪૧૦

શિયાલાનું પહરોઢયું, ને ઉનાલાની રાત.

શિયાલાનું પહરોઢયું લાંબું હોયછે, ને ઉનાલાની રાત ટુંકી હોયછે

શિયાલામાં છાસ ઠરે તેમ ઠરવું.

શિયાલામાં રાત લાંબી હોવાથી વખત વધારે મલવે છાસ ઠરી જાયછે.

શિયાલે માતા નહિ, ને ઉનાલે રાતા નહિ. (અથવા) શિયાલે સુકાય નહિ, ને ઉનાલે માતે નહિ. (અથવા) શિયાલે સુકકું નહિ, ને ઉનાલે લીલું નહિ.

શિયાલે સાલુ, ને ઉનાલે દોટી.

શિયાલે સુક્કાં, ને ઉનાલે લીલાં. ૧૦૪૧૫

યાને, એકવાર સાહજાં તો બીજીવાર માદાં. છોકરાંઓ વારંવાર આજારી પડવા ઉપરથી એમ બોલાયછે.

શિયાલેકા પરોઢ, ઉનાલેકા દપેર, ઔર ચોમાસેકી રાત, અલ્લા મરણ દીજીઓ, મગર ગમન મત દીજીઓ.

શિયાલો ઈજતનો, ને ઉનાલો નાગો.

શિયાલો, ને ગન વ્યારો.

શિયાલો ભોગી, ને ઉનાલો જોગી. (અથવા) શિયાલો ભોગીનો, ને ઉનાલો જોગીનો.

શિરા સારૂ શ્રાવક થયા. ૧૦૪૨૦

શિરો પીને હીરો જણ્યો, ને સુંઠ ખાઇને ઉંઠ જણ્યું.

શિવ, ને જીવ.

શિવરામ ગારદી, જ્યાં ગયા ત્યાં એક મહીનો ને બાર દી.

શિવરામ વસીનો અધમણિયો.

ખરાં દિલથી નહિ, પણ ફરજસર કીધેલાં કામનાં સંબંધમાં બોલાયછે.

શિળી શિળી સાતમાં, રોટલા ખાધા રાતમાં, ગોદા ખાધા ગાલમાં. ૧૦૪૨૫

શીતલ, પાતલ, ને જ્ઞાનગત, અલ્પહાર ને અરોશ, એટલાં લક્ષણ સ્ત્રીમાં નહિ હોય તો સ્ત્રીમાં ખોટ.

યાને, જો એક ઓરત મિજાજની થંડી, પતલાં બદનની, જ્ઞાનવાલી, મધ્યમ ખાનારી, અને ગુસ્સા વગરની હોતી નથી તો એ સઘલા ગુણ વગર તે અધુરી ગણાયછે.

શીંદરી બલે, પણ વલ ન મેલે.[1]

શીરે બેઠેલો તડકે બેઠેલાની કદર શું જાણે?

Little knows the fat sow what the lean one means.

He preacheth patience that never knew pain. (અં. કેહવતો.)

Corpo satollo non crede al digiuno.[2] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

The wife who has eaten breakfast [at home] does not think of her husband's hunger.[3]

To a man who wears sandals the whole earth seems to be covered with leather. (તેલુગુ કેહવતો.[4])

If you have not lived in the country, you do not know what hardship means.[5]

The rider on horseback knows nothing of the toil of those who travel on foot. (ચીનાઇ કેહવતો.[6])

What does the satiated know of the hungry man's state? (અફઘાન કેહવત.[7])

જિસકી ન ફટી હો બિવાઇ, વ્હો ક્યા જાને પીડ પરાઈ. (હિં. કે.)

سیر غم گرسنه نخورد

تندرستان را نباشد درد ریش (ફારસી કેહવતો.)

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૫૯૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૨૯-૪૩૦.
૨. The full belly does not believe in hunger.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 153. ૪. *Ibid*, p. 165.
૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 343. ૬. *Ibid*, p. 433.
૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27.

શીરે (અથવા, ટાહડે) પોહરની ટોપ.
શું કરે માહરો લાડવો? સારો કરોરી ધાડવો. ૧૦૪૩૦
શું કેહવડાવે કહીને, મહીનું શું મીહણું, જઇ પુછો માએ બાપને, નથી હાંસલ એનું.
શું કંઇ આંખને ઠેકાણે ભમ્મર આવે?
શું ધરડા ગધેડી ઝાલે તો આપણે ઝાલવી?
શું માંસ ખાતા હશે તે હાડકાં કોટે બાંધી ફરતા હશે?
શું વડી પાપડ વંહી ગયા? ૧૦૪૩૫
શું શુંનાં બચ્ચાં, ને લસણની કળી, ને તાહરી સાસુ ગધેડે ચહડી.
શું શુંનાં બચ્ચાં, ને લસણની કળી, ને એવી વહુ મહને ભલે મલી
શુંની કરતી શું કરે, ને સુંની ઉપર તો છત્તર ધરે.
શુકન પાયને શબ્દ આગલ, (અથવા, સારા.) (અથવા) શુકનથી શબ્દ આગલો.
શુકનમાં એરંડો. ૧૦૪૪૦

વેહમી લોકોમાં એરંડો અપશુકનની નિશાની ગણાયછે.

શુક્રર, ને કામ થાએ મુક્રર.
શુક્રરની ઉતરી, ને ઢુક્રરની બેઠી.
શુક્રરની દશા બેસવી.

He is now under the auspicious influence of the planet Venus. (તામીલ કેહવત.[૧])

શુક્રરવાર થવો, (અથવા, નહિ થવો.)
શુક્રરવાર, ને તાતો ધાહ. ૧૦૪૪૫
શુક્રરવારના ચના દોહડીયાંના લીએ તે પણ ગણી જુએ.
શુક્રરવારના દાર્યા કરી નાખવા.

યાને, દોલતને બરબાદ કરવી.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 40.

શુક્રરવારના શા વિચાર?
શુક્રરવારની રાત, ને કર્યે નહિ વાત.
શુકલ બ્રાહ્મણને શો સ્વાદ? છાસ ના હોય તો દુધે ચાલે. ૧૦૪૫૦
શૂરાને પેટ કાયરબી મુઆ, ને કાયરને પેટ શૂરાબી મુઆ.
શૂલી પરબી ઉંઘ આવે. (અથવા) શૂલી પર ચહડે ત્યાંબી ઉંઘ આવે.
સૂલી પરભી નીંદ આતી હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
શૂલીનું વિઘન કાંટે ગયું, (અથવા, સોયે ઉતર્યું.)
A stumble may prevent a fall. (અંગ્રેજી કેહવત.)
શૂલીનો ઘાહ કાંટે સર્યો.
શેઆન મુકી સહરામાં, ને નાખ મુક્યું દહરામાં,[1] ને લાજ મુકી લાજપોરે. ૧૦૪૫૫
શેકાર લેવો હોય ત્યારે સિંહ પણ નમેછે.
શેકારી પચાસ શેકાર મારે તેમાં એકબી નેમ ચુકે.
શેખ ક્યા જાને સાબુનકા ભાવ?
શેખ વહોરા શીરાવશો? તોકે' શાણકું બગલમાંજ છે.
શેખચલ્લી સહી વિચાર. ૧૦૪૬૦
શેખજીએ (અથવા, આઇજીએ) દાતરડાં ગલ્યાં, તો અ— ભારી પડશે.
શેખી શેઠકી, ધોતી ભાડેકી.
શેઠ આવ્યા! તોકે' નાખો વખારે!
શેઠ ક્યાં ગયા? તો ઘેરના ઘેર.
શેઠ કરતાં ગુમાસ્તો વધે. ૧૦૪૬૫
શેઠ કેમ તણાયા? તોકે' લોભે લોભે.
શેઠ ગયા કે ચાકરોને મેજબાની.
When the cat is away the mice will play.
When the cat's gone, the mice grow saucy. (અં. કેહવતો.)

૧. ખાડામાં.

Absent le chat, les souris dansent.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wenn die Kaszr auszer dem Hause ist, tanzen die Mäuse.[1] (જરમન કેહવત.)

Quando em casa nao esta O gato estende-se o rato.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Naar Katten er borte, löbe Musene paa Bænken.[1] (ડે. કે.)

Vanse los gatos, y estiendense los ratos.[2] (સ્પેનીશ કે.)

Quando la gatta non è in paese, i topi ballano.[3] (ઈ. કે.)

Als de kat van huis is, dan hebben de muizen bruis.[4]

Als de kat slaapt, spelen de muizen.[5] (ડચ કેહવતો.)

The king settled in Wushkur, and whatsoever a man pleased that he did. (કાશમીરી કેહવત.[6])

One said to a wife "O Pôli, Pôli, how long will you enjoy yourself?"

"Till my mother-in-law comes back from the Pariah quarter," she replied. (તેલુગુ કેહવત.[7])

When the cat's away, the rats come out to stretch their loins. (ચીનાઈ કેહવત.[8])

રાજા ગૈલે આંક, રાની પૌશન છાંક. (બિહાર કેહવત.[9])

શેઠ તેવા વાણોતર.

Like master, like man.

---

૧. When the cat's away, the mice will play.

૨. When the cat's away the rats will play.

૩. When the cat's away the rats dance.

૪. When the cat's away, it is jubilee with the mice.

૫. When the cat sleeps, the mice play.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 191. ૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 275.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 103.

૯. Christian's *Behar Proverbs*, p. 165.

Trim Tram ; like master, like man.
You may know the master by the man. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Sic man sic master, sic priest sic offering. (સ્કૉચ કેહવત.)
Tel maître, tel valet.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Wie der Herr, so der Knecht.[1] (જરમન કેહવત.)
Tal padrone, tal servitore.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Zulke heer, zulke knecht.[1] (ડચ કેહવત.)
Qual el dueno tal el perro.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
Som Herren er saa fölge ham Svende.[3] (ડેનીશ કેહવત.)
Tao bom he Pedro como seu amo.[4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
Lousey Mistress, ragged nurse ; which is my mistress. (કાશમીરી કેહવત.[5])
When there is a king like Rama, a servant like Hanuman will at once be found. (તેલુગુ કેહવત.[6])

શેઠ નાહના, ને પાઘડી મોહટી.
શેઠ, ને મોહટાં પેટ. ૧૦૪૭૦
શેઠ પેહલાં બબરચી ખાય.
શેઠ ફરે લટકતા, તેને દીવાલાંની શી લાજ?
શેઠ બોલ્યા તે સવાવીસ.
શેઠ ભોલા, ને કાટલાં કૂડાં.
શેઠ મરતા, ને વહાન ભાગતા. ૧૦૪૭૫
શેઠ મારે હાથે, તો ચાકર મારે લાતે.

---

૧. Like master, like man.
૨. As is the master, so is his dog.
૩. As the master is, so are his men.
૪. Jack is as good as his master.
૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 263.
૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 73.

શેઠ લાલો થયો તેથી તેનો કુતરો ગુસ્સે થયો.
શેઠ, શેઠાણી, ને દાતરડાં, વાંકાં ને વાંકાં.
શેઠ સણગારે ત્યાં પાટણ ઉધ્ધું વલે.
 યાને, શેઠ પોતાનાં તનને સણગારવા પડે એટલાં પાટણ ગામ ઉધ્ધું વલે. એ ઉપરથી પોશાકની ઉપર અણઘટતી રીતે વખત ગુમાવી પોતાંનાં બીજાં અગતનાં કામ ઉધાં વાલનારના સંબંધમાં આ કેહવત વપરાયછે.
શેઠ, સરડા, ને દાભંડા, એ ત્રણે વાંકા ને વાંકા. ૧૦૪૮૦
શેઠકી ચાકરી, ગાંઠકા ખાના, કપડે ફટે તબ ઘરકો જાના.
શેઠકી ચાકરીમેં ઘાંચીકા બેલ.
શેઠજી નમતું તોલો, તોકેં ઘટો કોણ કરેછ?
શેઠજીનાં ગીત ગાઉં, કે પેટનું ગાઉં?
શેઠના જમાઇ, ન ખાય કમાઇ. ૧૦૪૮૫
શેઠના દીકરાએ દાતરડાં ગલ્યાં, ને અ— ભારી પડ્યાં.
શેઠના શાલા સૌ થવા જાય.
શેઠની ગાં— ગુમડું થયું, ને ચોલી ચોલીને મોહટું કર્યું.
શેઠની જાંગે ફોલ્લી થઇ, ને પંપાલીને મોહટી કરી.
શેઠની (અથવા, મેહતાજીની) શિખામણ ઝાંપા લગીન. ૧૦૪૯૦
 The grand mother's correction makes no impression. (અંગ્રેજી કેહવત.)
 However much advice you give her, she will not mend her stubbornness. (તેલુગુ કેહવત.[૧])
 શેઠજી શિખામણ ઝાંપે સુધી. (કચ્છી કેહવત.)
શેઠનુંબી કર્યે, ને પેટનુંબી કર્યે. (અથવા) શેઠનુંબી થાય, ને પેટનુંબી થાય.
શેઠને ઊધારો, કાંઈ પેટનેબી ઉધારો?[૨]

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 61.
૨. સરખાવો કેહવત ના૦ ૬૧૯૭, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૫૬૬.

શેઠને ઘેર વરો, ઠાંસીને પેટ ભરો.
શેઠને ચાકર ઘણા, ને ચાકરને શેઠ ઘણા.
શેઠનો સાલો. ૧૦૪૯૫
શેઠનો સાલો, ને દીવાસલીવાલો.
શેઠબી ઢસલા, ને કાટલાંબી ખોટાં. (અથવા) શેઠ પડે ઢસલા, પણ કાટલાં કૂડાં.
શેઠી વાત્રકને ખેંચી જાય.
શેઠે આવીને શિરામણ.
શેણીક[1] દાન કરે, ને કપીલા[2] માથું કુટે.[3] ૧૦૫૦૦
શેતાન ચરખો.
શેતાન ચોઘડ્યું.
શેતાન ટોલકી.
શેતાન ડાવો કરવો.
શેતાન બચ્ચો. ૧૦૫૦૫

The devil's child. (અંગ્રેજી કેહવત.)

શેતાન ભરાવો.
શેતાનના કાન કાપે (એવું જખ્મુન.)

શયતાનકે કાન કાટે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શેતાનની વસ્તી.
શેતાનનો ભમેલો, (અથવા, ઘેરાયલો.)
શેતાનનો હવાલો. ૧૦૫૧૦
શેતાનબી કોઇ વખતે સાચું બોલે.

Truth may sometimes come out of the devil's mouth. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. આ નામે એક રાજા થઇ ગયોછે.
૨. એ નામની એક દાસ હતી.
૩. જુઓ કેહવતો નાં૦ ૪૧૯૬, તથા ૪૧૯૭, સફે ૩૯૯.

શેયાલમાં લપેટીને ખાસડાં મારવાં.

દોશાલેમેં લપેટકે દીએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શેયાલવાલાના લઈને ધાબલીવાલાને ધીરવા.

શેર ખીચડીમાં થોડું મીઠું નાખ્યે તો મિઠું મિઠું લાગે.

શેર ચોલા જ્યાં બાફવા નાખ્યા હોય ત્યાં નખાય. ૧૦૫૧૫

શેર મગદલ[૧]ના સાહેદી.

શેર[૨] મરી ગયા, ને લોંકડી રાજ કરે.

શેર શાક, ને મણ પાણી, બાર ડુબકી, ને કાહડ તાણી!

શેરથી પાંચ શેરી ભારી એટલી ભારીજ.

શેરની તપેલી ચહડ રે ચુહલા, કામ કરશે માહરી કાખ ને કુલા. ૧૦૫૨૦

શેરની ભુખ, તેને લવતાંગે કેમ ચાલે?

શેરની ભુખ, ને કામ કીધાનું દુખ.

શેરનું ઉમેરણું ચાંગલું.

શેરને માથે સવા શેર.

Give him a Rowland for his Oliver.

To give a Rowland for an Oliver. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

A fripon fripon et demi.[૩]

Rendre pois pour fève.[૪] (ફ્રૅંચ કેહવતો.)

List gegen List.[૫] (જરમન કેહવત.)

Con una cautela otra se quiebra.[૬] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

For one seer a seer and a quarter. (તેલુગુ કેહવત.[૭])

शेरास सव्वा शेर. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. મગના આટાનો લાડવો. ૨. વાઘ.

૩. To a rogue a rogue and a half.

૪. To give a pea for a bean.

૫. Trick against trick.

૬. One trick is met by another.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 359.

مزن در کسي را بانگشت تا کر نزنند در ترا بمشت
هر فرعون را موسي است
هر نمرود را پشه است (ફારસી કેહવતો.)

સેરપર સવાસેર મોજૂદ હય.
જહાં સેર ત્હાં સવાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
સેરજે મથે સવા શેર. (કચ્છી કેહવત.)

શેરનો ખોલો નહિ, ને કરવરે દોરો નહિ. ૧૦૫૨૫

શેરનાં બચ્ચાં શેર.

શેરી જોઇને ચાલ્યે, ને કંથ જોઇને મહાલ્યે.

શેરીઆં જેવું ઉંડું.

શેરી-મિત્ર સો ગણા, ને તાલી-મિત્ર અનેક, ભીડ પડે તો કામ આવે, લાખ નરે તે એક.

શેરી-મિત્ર સો જણ, ગલી-મિત્ર તે અનેક, દીન કટે વિપત પડે, ત્યારે આવી ઉભો રહે એક. ૧૦૫૩૦

શેરી માંહેલો સિંહ.

યાને, કુતરો.

શેલડી કરતાં એરંડી ભલી.

શેલડીની ખેતી બહુ મેહનતભરી છે, તેથી તે પાક નિષ્ફલ નિવડે તો શેલડી કરતાં એરંડી સારી એમ બોલાયછે.

શેલડી બાંડી[1], ને બ્રાહ્મણી રાંડી (કોઇ દિન ઠેકાણે નહિ પડે.)

શેલડી ભેગો એરંડો પાણી પીએ.

શેલડી વાંસે એરંડી. ૧૦૫૩૫

શેલડી સાથે એરંડો પીલાય.

શેલડીની માફક પીલી નાખવું.

---

૧. આંખ ફોડેલી.

શેલડીની વચ્ચે ઢીંઢણુ પીલાય.

શેલડીનાં ખેતરોમાં હંમેશ ઢીંઢણુ નામનું એક નકામું ઝાડ ઉગેછે, ને શેલડીને જ્યારે પીલવા માટે કાપવામાં આવેછે ત્યારે અંદર ભુલથી કપાઈ જાયછે તેનો અતરે એસારો છે.

શેલડીનો સાંઠો પુછડાં સુધી મિઠો નહિ હોય.

શેહર,[1] ને —ની લેહર, સુરત ને ખદાય[2]નું મુરત. ૧૦૫૪૦

શેહર વસંતા તે દેવતા, ને પાંચ કોશી તે માણુસાં, ને દૂર રહ્યાં તે રાખસાં.[3]

શેહર વસંતા દેવતા, ને ગામ વસંતા રાક્ષસા.

શેહરના ધક્કા સોમબાઇજ ખમે.

શેહરની સપલી, ને બાપો મારે તપલી.

શેહરનું સફ્ફુ કાજી, ને શાકનું સફ્ફું ભાજી. ૧૦૫૪૫

શેહરમાંથી નિકલી વનમાં ગયા, ત્યાં પણ આગની આગ.

Adonde vas, mal ? Adonde mas hay.[4] (સ્પેનીશ કેહવત.)

When he went to Gûdur to tell of his misfortune, the misfortune of seven villages met him. (તેલુગુ કે.[5])

पळस कोकणांत गेला तरी त्यास तीनच पानें. (મરાઠી કેહવત.)

શેહરે શેહર ભટક્યા, ને ઘેરને આંગને આવીને અટક્યા.

શોખ શરીર, (અથવા, ચામડું,) ને નફ્ફટ નાક.

શોખ સાસુ, ને નફ્ફટ વહુ, ને નફ્ફટે લજાવ્યાં સહુ.

શોખની ગઈ નાતરે, ને સાલ્લો કાહડીને પાંથરે. ૧૦૫૫૦

શોખની બલા દૂર, જેમ પડે ખાસડાં તેમ આવે નૂર.

શોખને કુલ્લે (અથવા, નાગાની પીઠે) ઝાડ ઉગ્યું, તોકે' ભલે મહને છાંયડો થયો !

બેહયાકે નીચે રૂખ જમા, ઉન્ને જાના કે છાંવ હુઇ. (હિં. કે.)

---

૧. સુરત શેહરનો એક ભાગ. ૨. ખોદા. ૩. રાક્ષસ.

૪. Whither goest thou, Misfortune ? To where there is more.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 118.

શોખને સાન નહિ, ને નફ્ટને નાક નહિ.

To the shameless shame is distant. (કાશમીરી કેહવત.[૧])

શોધી લાવ દેખાડું.

Bring it to me, and I'll show it to you. (કાશમીરી કેહવત.[૨])

ઢુંઢ લાવ તો પતા દેં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શોધે તેને સાહેબ જડે. ૧૦૫૫૫

Seek till you find, and you'll not lose your labour.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

A homme hardi fortune tend la main.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wie sich einer schickz also hat er Glückz.[૪] (જરમન કે.)

A quien vela, todo se le revela.[૫]

Quien busca halla.[૬] (સ્પૅનીશ કેહવતો.)

A chi veglia tutto si rivela.[૭] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Expect and live, seek and find. (કાશમીરી કેહવત.[૮])

જિન ઢુંઢા તિન પાયા ગેહરે પાની પીઠ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) عاقبت جوینده یابنده بود

શોખાંની બાઇએ ખીચડી ખાધી.

શોભતું પેહરાય, કાંઈ સાંપડતું પેહરાય?

શોભન શાભનકે ભૈયે.

શોભા એટલી ઓભા.

શોભાનું પુટલું. ૧૦૫૬૦

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 28.

૨. *Ibid*, p. 14. ૩. To a bold man fortune holds out her hand.

૪. As fortune is sought, so it is found.

૫. To him that watches, everything is revealed.

૬. He who seeks, finds.

૭. To him who watches, every thing reveals itself.

૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 258.

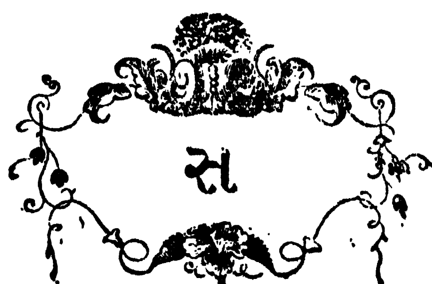
શોભાનો ગાંઠિયો.
શંકર એક, ને પટકા સો.
શંકર રાખ, ને કુબેર ઘેસુ.
શંકરભાઇનું માખણ.
શંકા ડાકણને ખાય. ૧૦૫૬૫
શંકા ભૂત, ને મંછા ડાકણ.

You always see an alligator in every cup of water, and a thief in the house at mid-day.[૧]

શંખ છે ત્યાં ઝંપ છે.
શંખ ને વલી દુધે ભર્યા.
શંખણીને લાગે નહિ, ને સતી દેય નહિ.

૧. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, by p. 11.

સઈ ચોરે કપડું, ને સોની ચોરે રતી, હજામ બાપડો શુ ચોરે, માથાંમાં કાંઇ નથી. ૧૦૫૭૦

A hundred tailors, a hundred weavers, and a hundred millers make three hundred thieves. (અંગ્રેજી કેહવત.)

ધોબી, નાઉ,[૧] દરજી, એ તીનું અલગરજી.[૨]

જોલહા કે આઈ પાઈ ચમરા કે બિહાન. (બિહાર કેહવતો.[૩])

સઈ દોરો સટકાવે, ને ભીમો ગાં— બટકાવે.

સઈ, સોની, ને સાલવી, એને જમ ન શકે જાલવી, ઉંડી ખાડ ગાલવી ઉપર ધુલ વાલવી, તોએ નિકલે જાલવી. (અથવા) સઈ, સોની, ને સાલવી, તેને જમ ન શકે જાલવી.

સઈ, સોની, ને સાલવી, તેની સાથે કામ કરવું જોઇએ જાલવી.

સઇની સોય લુહવાડનાં લોહડાંમાં જાય.

---

૧. હજામ. ૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 118.

૩. *Ibid*, p. 138.

સઈની સાંજ, ને મોચીનું વહાણું (એનો પાર આવે નહિ.) ૧૦૫૭૫

સોનારકી ખટઈ, ઔર દરજીકે બંદ. (હિંદુસ્થાની કેહ્વત.)

સઇનાં ઘરમાં સાપ પેઠો, કોણ મારે?

સઇયાંને ઘેર વિવાહ, ને મઇયાંને ઘેર ઉજાગરો.

સક્કર કોટ, ને ફક્કર કોટ.

સક્કર ઘોલે જુઠ્ઠકી, એસે મિત્ર હજાર, ઝેહર પીલાવે સાચકો, એ વિરલા સંસાર.

સકર્મી બેટાસે કુલની શોભા, અકર્મી ફરજંદસે કુલ નગોવા. ૧૦૫૮૦

સકર્મીના સો સાલા થાય, પણ અકર્મીનો કોઇ બંધેવી ન થાય.

સકર્મીની જીભ, ને અકર્મીના ટાંટિયા.

સકર્મીની સાસુ મરે, ને અકર્મીની મા મરે.

સકર્મીને ઉજમ ઘણો, ને અકર્મીને અહાર ઘણો.

સકર્મીનાં ઘરમાં ભૂત રલે, ને અકર્મીનાં ઘરમાં પૂતળી નહિ રલે. ૧૦૫૮૫

સકાલના સેહલા, ને દકાલના પેહલા.

સખની (અથવા, હોંસની) ગઇ નાતરે, ને અરધો સાલ્લો ઓઘે, ને અરધો સાલ્લો પાંથરે.

સખની નિંદ, ને ભલાઇનું વેહણું.

સખાવત કરે નેકબખ્ત અખત્યાર.[1]

સખાવત ઘેરથી શરૂ થવી જોઇએ. ૧૦૫૯૦

આ કેહ્વત અંગ્રેજી "Charity begins at home" ઉપરથી આવીછે.

La caridad bien ordenada comenza de si propia.[2] (સ્પૅ. કે.)

De liefde begint eerst met zich zelven.[3] (ડચ કેહ્વત.)

Better do a kindness near at home, than go far away to burn incense. (ચીનાઈ કેહ્વત.[4])

---

૧. શેખ સાઅદીનાં પંદનામાં મધેની સખાવતવાલી બાબદની પેહલી સતર.

૨. Charity well regulated begins at home.

૩. Charity begins at home.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 402.

પેહલે ઘરમેં પીછે મસજિદમેં.

ઘરમે દિયા તો મસજિદમેં દિયા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) اول خویش بعد از آن درویش

સખાવતનો સાગર.

સખીકા બોલ બાલા, ઓર સૂમકા મુંહ કાલા.

The liberal giver will be happy. (તામીલ કેહવત.[1])

સખીકા બેરહા પાર, ઔર શૂમકી મટ્ટી ખ્વાર. (હિંદુસ્થાની કે.)

(ફારસી કેહવત.) بزرگی بایدت بخشندگی کن

સખીકા સર બુલંદ.

A charitable man is the true lover of God. (અંગ્રેજી કે.)

Der Geiz sammelt sich arm, die Milde giebt sich reich.[2]

(જરમન કેહવત.)

Die mild is, geeft zich rijk ; de gierigaard neemt zich arm.[3] (ડચ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) سخی دوست خدا

સખીકી બલા દૂર.

સખીકે દરવાજેમેં બાવેકા નામ. ૧૦૫૯૫

સખીથી સૂમ ભલો, કે ઝટ દીએ જવાબ, ભલાથી ભોલો ભલો, કે ન આપે ઉલથાપ. (અથવા) દિવસ ચુકવનાર દાતારથી સૂમ ભલો કે ઝટ જવાબ દીએ.

A civil denial is better than a rude grant. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સખીસે સૂમ ભલા જો તુરત દેવે જવાબ. (હિંદુથાની કેહવત.)

સખીના હાથમાં શેલડી છોલવા આપી, ને બખીલના હાથમાં કેરી છોલવા આપી.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 112.

૨. Charity gives itself rich, covetousness hoards itself poor.

૩. The generous man enriches himself by giving, the miser hoards himself poor.

સખીની ધુલ.

કંજુસ માણુસના સંબંધમાં વપરાયછ.

સખીને ઘેર ફકીર, ને બખીલનું ઘેર દલગીર.

સખીરા સર બુલંદ, બખીલરા ગુર તંગ. ૧૦૬૦૦

Den Milde giver sig rig, den Gierrige tager sig fattig.[૧]

(ડેનીશ કેહવત.)

Alms-giving secures heavenly bliss. (તામીલ કેહવત.[૨])

Liberality leads to Indra's heaven. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

Who constantly gives, does always possess,
His riches and honours never grow less. (ચીનાઇ કેહવત.[૪])

There is that scattereth, and yet increaseth.—PROV. XI, 24.

سخی را سر بلند
سخی در هر دو عالم سربلنداست (ફારસી કેહવતો.)

સખીસે સૂમ બુરા, જો એશરમીસે દીએ જુવાબ.

સખુને તો દીકરા દીકરી અપાયછ.

સખે ખાતાં ગોંસાઇ (અથવા, શેતાન) નડે.

સખે સુતી કુહમારડી, ને ગધા ભુકે બહાર, ચોર આવીને સાહ્ડી લેઇ ગયા, તોબી નહિ જાગી નાર.

સખે સુવે ગોંસાઈનો પૂત, કે સખે સુવે રાજાનો પૂત, કે સખે સુવે કુમારી નાર, બાકી સૌ દખ્ખે સુવે. ૧૦૬૦૫

સગન કરતાં (અથવા, પાયને) શબ્દ સારા.

فال نیکو بزن بر هر کاری (ફારસી કેહવત.)

---

૧. The generous man grows rich in giving, the miser poor in taking. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 94.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 198.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 320.

સગન બોલતાને મોહડે શેર શાકર.
સગનમાં સાવરણી.
વેહમી લોકોમાં સાવરણી અપસગનની નિશાની ગણાયછે.
સગપણ તે સોનું, પ્રીત તે પિત્તલ.
સગપણ ને ડાહમ, ટલે નહિ. ૧૦૬૧૦
સગપણમાં સાહડુ, ને જમનમાં લાડુ.
સગરામ વસીનો અધમણીઓ ઝાંસવો તે ઝાંસવો.
સગા તેટલો સંતોષ.
સગા મામા ફુઈના, ને બાકી વાહલાં મુઇના.
સગા સગાની ઘેર ખોડે. ૧૦૬૧૫
સગાને સગાનું લાગે.
સગાઇ શું પુછો? એનો સસરો માહરા સસરાને બાપો કહેછે!
સાસુ વહુની સગાઈ બતાવે છે.
સગાઇ સોનાની, ને પ્રીત પિતલની.
સગાઈમાં સગાઇ, તેમાં શાની ઠગાઈ?
સગી જોરૂકે કીતને ભાઈ? તોકે' સાત ભાઇ. ૧૦૬૨૦
સગો કર્યે જાણિયો, ને સાહુકાર કર્યે વાણિયો.
સગો શિખામણ દેય, ને હાથમાં ઠોબલી આપે.
સગાં વાહલાં સૌ એકનાં એક, ને વચમાં બોલે તેને ખાસડાંની સેસ.
સગાંને ઘેર વેહા, તો થાલી ઉજાલીને ખા.
સગાંને સની જાણે, હું તો રૂડાં દેખી રોઇ, ને બાપનો બંધેવી, તેનો સગો રે નંદોઇ. ૧૦૬૨૫
સઘલા દરમાંથી લેવટા નહિ મલે, (અથવા, નિકલે,) કોઇમાંથી વિચ્છુ પણ મલે.
Pause ere you put your hand in the creel, for you may pull out either adder or eel.

All that breed in the mud are not eels. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Put your hand i' the creel, an' tak out an adder or an eel. (સ્કૉચ કેહવત.)

સઘલા દિવસ કાંઇ સરખા જાયછ?

સઘલા વા વાગી ચુક્યા.

સઘલાનું નસીબ કાંઇ સરખું હોતું નથી.

સઘલું કરવું સોહેલું, સત્ય પાલવું દોહેલું. ૧૦૬૩૦

સઘલું ગયલું પાછું મલે, મુવાં માએ બાપ પાછાં નહિ મલે. (અથવા) સઘલું મલે, ન મલે એક મા ને બાપ.

સઘલાં રતન સરખાંજ?

સચ કહે તો મારા જાય, જુઠ કહે તો લડ્ડુ ખાય.

સચ કહે તો મારા જાય, ઠોલ ઠપર ખાય, જુઠ કહે તો ઉગારા જાય, ગોલ શકર ખાય.

All truth is not to be told at all times. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સચ્ચા સાહેબ, સબ જુઠે, તબીબ વારૂ, કરમ લીખા એલાહી, નહિ મોતકા દારૂ. ૧૦૬૩૫

સચ્ચાઇ તર્યા વગર રહે નહિ.

Oil and truth will get uppermost at last.

Truth and oil are ever above. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Wahrheit wird wohl gedrückzt, aber nicht ersticktzt.[1] (જરમન કેહવત.)

La verdad, como el olio, siempre anda en somo.[2] (સ્પૅ.કે.)

Vroeg of laat komt de waarheid aan den dag.[3] (ડચ કે.)

A verdade, e o azeite andao de cima.[4] (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

---

૧. Truth may be suppressed, but not strangled.

૨. Truth, like oil, always comes to the surface.

૩. Sooner or later the truth comes to light.

૪. Truth and oil come to the surface.

સચ્ચાઇથી નર સુખી થાય, ને જુઠાઇથી નર મુઍ થાય.

Lying lips are an abomination unto the Lord.

A lie, though it promise good, will do thee harm, and truth will do thee good atlast. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Bedre er at lide for Sandhed, end at Lönnes for Lögn.[૧] (ડેનીશ કેહવત.)

None ever perishes by speaking the truth, none flourishes by uttering falsehood.[૨]

No one ever prospered by telling lies, no one was ever reduced to poverty by speaking truth.[૩]

Truth prevails, falsehood kills.[૪]

Shining with truth, burning with lies. (તામીલ કેહવતો.[૫])

از راست نباید رنجید

روی دروغ گو سیاہ (ફારસી કેહવતો.)

સચ્ચાઇની ફતેહ છે.

Speak the truth, and shame the devil. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Will falsehood conquer truth ? (તામીલ કેહવત.[૬])

सत्येन लोकान्जयति ॥[૭] (સંસ્કૃત કેહવત.)

સચ્ચી વહી, જો મયને કહી.

સચ્ચેકા મોહ કાલા, જુઠેકા બોલબાલા. ૧૦૬૪૦

Tell the truth, and you'll tremble like a leaf; tell a lie, and you'll get relief and pleasure. (કા. કે.[૮])

સજ થાઓ, કરી મન ચંગા.

---

૧. Better suffer for truth, than prosper by falsehood.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 121. ૩. *Ibid*, p. 466.

૪. *Ibid*, p. 289. ૫. *Ibid*, p. 506. ૬. *Ibid*, p. 466.

૭. By truth he conquers the worlds. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 476. ૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 175.

સજન એસા કીજયે, ઢાલ સરીખા હોય, સુખમેં રેહવે પીઠપેં, દુખમેં આગે જોય.

સજન તજે ન સત્યતા, સ્વાન તજે ન નર્ક, ગદ્ધા તજે ન ભોંકના, કસાઇ તજે ન કર્મ.

સજન ધાગા પ્રિતકા મત ખેંચો, તુટ જાય, તુટા ફીર ન સંધાય, બીચ ગાંઠા આ જાય.[1]

સજન બસે સો કોશ, દુર્જન બસે પાસ, જલમેં બસે કમોદની, ચંદા બસે આકાશ, જો જીસકે હીરદે બસે, ઓઈ ઉસીકી પાસ. ૧૦૬૪૫

સજન બાત સ્નેહકી, પર મૂખ કહી ન જાય, મૂગેકો સ્વપન ભયો, તો સમજ સમજ પસ્તાય.

સજન મીલાપી બોત હએ, તાલી મિત્ર અનેક, જીસ્કુ દીઠે મન ઠરે, સો લાખનમેં એક.

સજન સમા બિચારીએ, અપના કુલકી રીત, બરાબરીસે કીજીંએ, વિવાહ, વેર, ઔર પ્રીત.

સજનકુ સજન મીલે, તો બાત બાત ઔર બાત, ગધેકુ ગધા મીલે, તો લાત લાત ઔર લાત.

સજના સજના મત ખોલ આંખ, તાહરી થઇ હસી ને માહરી જાય આન, ને ઓછાં મનખસે કરે પીતડી,[2] તો બેઉના જાય પરાણ. ૧૦૬૫૦

સટો ને સહનેપાત (બેહુ સરખાં.)

સબ્બા ઘઉં દલ્યા સારા.

સડી ગાયની મડી વાછરડી.

સડી જતું પાન ફેરવવું જોઇએ.

સડી (અથવા, સડેલી) સુગાય, ને કોહી (અથવા, કોહેલી) ગંધાય. ૧૦૬૫૫

सरली सुगी, बसली उगी. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. સરખાવો કેહવત ના૦ ૪૬૦૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૩૦.

૨. પ્રીત; પ્યાર.

સડેલા ઘઉં દલેલા કરતાં છરેલા સારા.
સણગારેલો બાવલ પણ શોભે.
સત બરોબર તપ નહિ, ને જુઠ બરાબર પાપ નહિ.
સતકા બેલી રામ.
સતની બાંધી મેદની. ૧૦૬૬૦
સતનો કાંટો પેહરવો.
સતનો જય છે, અસતનો જય નથી.
સત્તર કાટલે મન.
સત્તર દાઢીઆં, ને તેરસેં બાપા.
સત્તર સાંધા, ને સો વાંધા. ૧૦૬૬૫
સતમ ઘેલો, ને મતલબ બેહરો.
સત્ય તરે, ને અસત્ય મરે.

સત્ય રહેગા, સબ મરેગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સત્યનો અદ વસો પણ છે.
સત્યનો બેલી પરમેશ્વર.
સત્ય વક્તા સદા સુખી. ૧૦૬૭૦
સત્યા સત મત મેલ્યો, સત મેલે પત જાય, સતની બાંધી લક્ષ્મી, ફરી આવશે ધાય. (અથવા) સત્યા સત મત છોરના, સત છોરે પત જાય, સતકી બાંધી લછમી, ઘર ઘર ફેરા ખાય.
સત્યાનાશની પાંજી.
સત્યાનાશની પાંટી, ને મંગલ્યો[1] માટી.
સ્ત્રી કોઇની થઇ નથી, ને થવાની નથી.

Women, wind, and fortune are ever changing.
No relying on wine, women and fortune. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Weiber sind veränderlich wie Aprilwetter.[2] (જરમન કે.)

---

૧. મંગલવારને દિવસે પરણેલો.
૨. Women are as fickle as April weather.

De la mala muger te guarda, y de la buena no fies nada.[૧] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Da mal molher te guarda, e da boa nao fies nada.[૧] (પો. કે.)

Wapenen, vrouwen, en boeken, behoeven dagelijk sche behandeling.[૨] (ડચ કેહવત.)

A horse, a wife, and a sword, these three are unfaithful.[૩]

Aklah, the carpenter's wife, sometimes yours, and sometimes mine. (કાશમીરી કેહવતો.[૪])

(ફારસી કેહવત.) اسپ وزن وشمشیر وفادار کہ دید

સ્ત્રી ચરિત્ર, ને રોતાં બાલ, તેનો કોઇ ન પામે પાર. ૧૦૬૭૫

El melon y la muger malos son de conocer.[૫] (સ્પૅનીશ કે.)

Donna si lagna, donna si duole, donna s'ammala, quando la vuole.[૬] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

When she embraces and weeps, her hand is groping to steal. (તામીલ કેહવત.[૭])

Woman's ability is shown in artifice, man's in the recital of verses and stories.[૮]

स्त्रियाश्चरित्रं पुरुषस्य भाग्यं देवा न जानंति कुतो मनुष्याः॥[९](स. के.)

---

૧. Beware of a bad woman, and put no trust in a good one.

૨. Arms, women and books should be looked at daily.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 72. ૪. *Ibid*, p. 9.

૫. A melon and a woman are hard to know.

૬. A woman's in pain, a woman's in woe, a woman is ill, when she likes to be so.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 193.

૮. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 29.

૯. The gods know not a woman's conduct and a man's fortune, how then can men? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 482.

સ્ત્રી ચીતે, ને મરદ છીંકે.

કોઈ સ્ત્રી કાંઈ મનમાં ચીતે તેટલાં એક મરદ છીંકે તો તે ચીતેલું પાર પડે એવો વેહમ છે.

સ્ત્રી સાવરણી, ને મરદ ખુતારો.

સ્ત્રી હઠ, રાજ હઠ, બાલ હઠ, ને યોગી હઠ.

As the good man saith, so say we; but as the good wife saith so it must be. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ce que femme veut Dieu le veut.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Lo que la muger quiere, Dios lo quiere.[1] (સ્પૅનીશ કે.)

સ્ત્રીની અક્કલ એડીમાં.

Tener el seso en los calcanares.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

He who listens to the advice of women is a fool.(તા.કે.[3])

A woman's sense is wrong sense. (તેલુગુ કેહવત.[4])

Long hair, little brain. (તરકીશ કેહવત.[5])

સ્ત્રીની અધરણી, ને માબાપનો દાહડો, એ કાંઇ ફરી ફરીને આવતાં નથી. ૧૦૬૮૦

સ્ત્રીની કીંમત પટંતરે.

સ્ત્રીની કાંચલી કાંઇ પુરૂષથી પહેરાય?

સ્ત્રીની મતી (અથવા, બુદ્ધી) પાનીએ.

A woman's counsel is not worth much, but he that despises it is no wiser than he should be. (અં. કે.)

Muger, viento, y ventura, presto se muda.[6] (સ્પૅનીશ કે.)

Molher, vento, e ventura asinha se muda.[7] (પોરચુગીઝ કે.)

---

૧. What a woman wills God wills. ૨. To have one's brains in one's heels. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 459.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 8.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 53.

૬. Women, wind, and fortune soon change.

૭. Woman, wind, and luck soon change.

No matter how skilled a woman may be in number and letters, her judgment will be second rate. (તા. કે.[૧])

A woman's word, a bundle of water. (તેલુગુ કેહેવત.[૨])

स्त्री बुद्धिः प्रलयंकरी ॥[3] (સંસ્કૃત કેહેવત.)

સ્ત્રીની હાય, ને કેઠી નહિ જાય.

સ્ત્રીનું ચરિત્ર, ને પુરૂષનું પાત્ર. ૧૦૬૮૫

સ્ત્રીયા જોબન ત્રીસ વરસ, ધોરી નવ ધરાં, પુરૂષ જોબન ક્યાં લગન, જેમ ઘીએ પેટ ભરાં.

સતવંતી રે નાર! સત ચહડ્યું કપાલ, દુધ ને પઉવા ખા, પણ પથ્થરે દાંત ના પાડ.

સત્તા આગલ શાણુપત નહિ ચાલે. (અથવા) સત્તા વગર શેઆણુપણુ કેમ ચાલે? (અથવા) સત્તા આગલ શાણુપત શું?

સત્તા વગરનો સુબો ખોટો.

No power, no respect. (અંગ્રેજી કેહેવત.)

સત્તાણુનું સુન્નું. ૧૦૬૯૦

સતી શ્રાપ દેય નહિ, ને સંખણીના લાગે નહિ.

સતે પથ્થર તરે, ને ન-સતે તુમડું બુડે.

સદનતર પરવડે, પણ અખનતર નહિ પરવડે.

Es ist besser mit 'nem ganzen Narren handeln, denn mit 'nem halben.[૪] (જરમન કેહેવત.)

સદરો અવલોબી પેહરે, ને સવલોબી પેહરે.

સદા ફકીરી, તો ક્યા દલગીરી? ૧૦૬૯૫

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 147.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 30.

૩. Woman's counsel is destructive. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 382.

૪. It is better to deal with a whole fool than half a fool.

સદા ભવ રહ્યા, ને પારકે લાકડે બલ્યા.

સદાકે દુખી, ઓર બખતાવર નામ.

સદાનો લગન કરતોબી લજવાય. (અથવા) દરરોજ વેહાનો કરતોબી લાજે.

સન્યાસીની પટલાઇમાં (અથવા, દોસ્તીમાં) સૌનું નખોદ.

સન્યાસીને કરવડો આપ્યો ગાં— ધો, કે મોહડું ધો. ૧૦૭૦૦

સપલાની ભીખાઇ, ને ચકલે ચકલે (અથવા, પંચાતમાં) પીખાઇ.

સપલાની મેહરી, ને માએ સાથે વેરી.

સપાત્રે દાન, ને કુપાત્રે ધાન.

સપુત કુલનો દીવો.

सत्पुत्रः कुलदिपकः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

સપુત, ને મેરી કટોરીમેં મુત. ૧૦૭૦૫

સપેત નીરંજન, સિર જટા, એક પાંઉ ઓર દો ધ્યાન, પાંઉં પૂજન મય આઇ, જબ કપટી ભયો નદેયાન.

બગલો પાણીમાં એકે પગે ભગતનું ડોલ ઘાલતો ઉભો હતો. તેને જોઈ એક માછલી ઉપર પ્રમાણે બોલેછે કે "પહરેજગાર જેવો તેને જોઇ તેના પગનું પૂજન કરવા હું આવી, પણ કેઠા આએ પ્રમાણેનાભ ગત માલમ પડ્યા!" એ ઉપરથી ફરેસ્તાઈ ખસલતનું ડોલ ઘાલી લુટવા આવનાર વિષે એમ બોલાયછે.

સફેદ દુધ જેવું.

સફેદ બરફ જેવું.

સફેદ સાધુ.

સાધુપણાંનું જુઠું ડોલ ઘાલનાર, અર્થાત બાહેરથી ધોતા ને અંદરથી મેલા માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

સફ્ફો વા, ને ઉડી જા. ૧૦૭૧૦

કોઇ કુચ્છ ગણત્રીમાં નથી એવો તુચ્છકાર બતાવવા માટે વપરાયછે.

સબ એક થેલેકે બને હએ.

સબ ઘડી ઘરકી, તો એક ઘડી હરકી.

સબ જાતમેં બુરી જાત, બનિયા બરા કસાઈ, છોટે જીકા રક્ષણ કરે, મારે સગા ભાઇ.

સબ જો કહેતે હએ કે ચાહ મુશ્કેલ હએ, સબ ગલત હએ, લેકીન નીભા મુશ્કેલ હએ.

સબ ટકે સરખે. ૧૦૭૧૫

સબ મર જાય, ને સબકા લડુ મએ ખાંઉં.

સબ લડાઇમેં બંદા તૈયાર.

સબ સબકી સંભાલ્યો, મએ મેરી ફોડતા હઉં.

સબ સબકે ભલી.

સબ સાથ જગન્નાથ. ૧૦૭૨૦

સબ સોતા જબ અલ્લા જાગા. (અથવા) સબ સોતા, ને અલ્લા જાગા.

He brings his machines after the war is over.

To come a day after the fair. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

સબ સોનેકી, ને ગાં— પીતલકી.

સબકા રાઝેક[1] સાંઇયાં, ઔર જાન અજાંનકા જાન, સાહેબ તો મિઝબાન હએ, બાકી સબ મેહમાન.

સબકી કીજ્યે દોસ્તી, નબલસે ન કર્યે નેહ,[2] નબલસે નેહ કીનો તો તુરત દીનો છેહ.[3]

સબકી સવાઈ, ઔર બંદેકો દેડી. ૧૦૭૨૫

સબકુ બોલો, મેરી જોરૂકુ મત બોલો.

સબકે ગુરૂ ગોરખનાથ.

સબસે બડા ખેંચાતાણા, ઉસ્કી ઉપર એક ફુલ્લી.

He that winketh with one eye and seeth with the other,
I would not trust him, though he were my brother.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. રોજીનો આપનાર. ૨. સ્નેહ, સંગત. ૩. દુખ; વિપતી.

સબસે બડા માર કે દિલસે દે ઉતાર.

સબસે બડી ચતુરાઇ રખના, માજરેસે રહીયો હુસ્યાર. ૧૦૭૩૦

સબસે બડી (અથવા, ભલી) ચુપ.

In the company of strangers, silence is safe.

Silence is the best ornament of a woman.

Silence is wisdom, and gets friends.

Silence seldom doth harm.

Silence is wisdom, when speaking is folly.

Keep your own counsel. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Mit Schweigen verräth sich Niemand.[1]

Reden ist Silber, Schweigen ist Gold.[2] (જરમન કેહવતો.)

Chi parla semina, chi tace raccoglie.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Quien calla piedras apana.[4] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Spreken is zilver, zwijgen is goud.[5]

Zwijgen antwoordt veel.[6] (ડચ કેહવતો.)

Man angrer ofte sin Tale, men sielden sin Tanshed.[7]

(ડેનીશ કેહવત.)

It is not as safe opening the mouth as keeping it shut.

(ચીનાઈ કેહવત.[8])

Silence is profitable.

Silence is silvern. (કાશમીરી કેહવતો.[9])

---

૧. No one betrays himself by silence.

૨. Talking is silver, silence is gold.

૩. Who speaks, sows; who keeps silence, reaps.

૪. He who is silent gains store.

૫. Speaking is silver, silence is gold.

૬. Silence answers much.

૭. Speech is oft repented, silence seldom.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 11.

૯. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 219.

Quietness is worth thousands of gold.[1]
Silence puts an end to quarrels.[2]
Silence is the bulwark of wisdom. (તામીલ કેહવતો.[2])
Silence is the sweet medicine of the heart.(અરબી કે.[3])
Two ears to one tongue, therefore hear. (તરકીશ કેહવત.[3])
मौनं स्वार्थ साधकं ॥[4]
मौनेन कलहो नास्ति नास्ति जागरती भयं ॥[5] (સંસ્કૃત કેહવતો.)
સબસે ભલી (અથવા, બડી) ચુપ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
جواب جاهلان باشد خموش
خموشی بهتر
از صد زبان خموشي نکوست (ફારસી કેહવતો.)
સબસે બાંકી, લેકીન સરકારકે સિપાહીસેબી બાંકી?
સબસે ભલી ચુપ, માલીકુ કયા બરબર, ધોબીકુ ભલી ધુપ.
સબસે મથુરાં નિરાળી.
સબલાના (અથવા, સબધાના) સાલા થાય, પણ નબલાના બનેવી ન થાય. ૧૦૭૩૫
समर्थाची सांडवण पण दुर्बळाची नागवण. (મરાઠી કેહવત.)
સબલાની અબલા પણ પ્રબલા હોય.
સબી સહાયક સબલકે, કોઇ ન નિબલ સહાય, પવન બધાવત આગકો, દીપહી દેત બુજાય.
સબી ઘોડે બારા ટકે.
સબ ધાન બાઈસે પસેરી. (બિહાર કેહવત.[6])

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 26. ૨. *Ibid*, p. 511.
૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 170.
૪. Silence gains all objects. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 447.
૫. By silence there is no quarrel, by vigilance there is no fear. *Ibid*, p. 448. ૬. Christian's *Behar Proverbs*, p. 26.

સબુરીનો બદલો સાહેબ આપે.

Chi ha pazienza, vede la sua vendetta.[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

ચુપકી દાદ ખુદાહી દેતા હય.

સબરકા અજર ખુદા દેગા.

સબરકી દાદ ખુદાકે હાથ હય.

સબરકી ડાલમેં મેવા લગતા હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સબુરીનાં ફલ મિઠાં છે. ૧૦૭૪૦

Patience is a plaister for all sores. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Die kan lijden en verdragen, vind zijn vijand voor zijn voeten geslagen.[૨] (ડચ કેહવત.)

Mit Geduld und Zeit wird's Maulbeerblatt zum Atlas-Kleid.[૩] (જરમન કેહવત.)

Il mondo è di chi ha pazienza.[૪] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Har Du lært at bie, kan du blive Dronning i Sverrig.[૫]

At bie og lide, stiller mangen en Qvide.[૬] (ડેનીશ કેહવતો.)

Patience is as a dish of gold. (કાશમીરી કેહવત.[૭])

Patience will save you and your neighbour. (તેલુગુ કે.[૮])

He who has patience to wait for a shoal of fish, will catch small ones if not large. (ચીનાઈ કેહવત.[૯])

Patience is the key to joy.[૧૦]

By patience grape juice becomes wine and the mulberry leaf satin. (તરકીશ કેહવતો.[૧૧])

---

૧. Who has patience sees his revenge.

૨. He that can be patient finds his foe at his feet.

૩. With patience and time the mulberry leaf becomes a silk gown.

૪. The world is for him who has patience.

૫. If you have learnt to wait, you may be Queen of Sweden.

૬. To wait and be patient soothes many a pang.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p.183.

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 190.

૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 35.

૧૦. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 53. ૧૧. *Ibid*, p.54.

Patience is the key of joy, but haste is the key of sorrow.[1]

Many locks are opened by patience. (અરબી કેહવતો.[2])

صبر تلخ است ولیکن بر شیرین دارد

صبوری ترا کامگاری دهد

(ફારસી કેહવતો.) صبر مفتاح کارها است

સબેરકુ ગઈ, સાંજકુ આઇ, દોદો ધનક લેતી આઇ.

સબેરકુ ગઇ, સાંજકુ આઇ, સેર ભર ચાવલ પીસકર લાઇ.

સભા સોહંતું બોલ્યે, જેમ રીજંતો રાય, કીડીએ કુંજર ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય, (અથવા, તે પણ કેહતું હોય.) (અથવા) સભામાં શોભતું બોલ્યે, જેમ રીજે રાય, કીડીને કુંજર કહે, તોએ કહીએ હાય. (અથવા) શોભે શોભાવંતું બોલ્યે, રાય મન પતીજ થાય, મગતરે હાથી ગલ્યો, તો હાજી હા કેહવાય. (અથવા) સભા સોહંતું બોલ્યે, જેમ પતીજે રાય, મગતરે હસ્તી ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય. (અથવા) સભા સોહંતું બોલ્યે, જેમ રીજંતો રાય, વાંદર કેરાં પીસણાં, શિલા તણાઇ જાય.

Bei goszen Herren musz man fünf-gerade sein lassen.[3]

(જરમન કેહવત.)

સમ ખાય તે સદા જુઠો.

સમ ખાવાના બ્રાહ્મણ. ૧૦૭૪૫

સમ તો સુખડી, ને કોલ તો તાલી, ગલે મુકયો હાથ, પણ નથી મુકી પાલી.

સમજુ માણસથી બલા દૂર.

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 75.

૨. *Ibid*, p. 75.

૩. With great men one must allow five to be an even number.

સમજુ વેરી સારો, પણ મુરખ ભાઇબંધ ખોટો.[1]
સમજુને ઇસારો, ને મુરખને ટોકણી.
સમજે તેનું મોહત, નહિ સમજે તેની કમબખતી. ૧૦૭૫૦
 સમઝનેવાલેકી મોત હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સમજે તેને દુનિયા, ન સમજે તેનું મોત.
સમજે નહિ, ને સરખો ભાગ માગે.
સમજે સો બેટા.
 વગર સમજનાં માણસ વિષે બોલાયછે.
સમડી સમડી સાત ફેરા.
સમય પ્રમાણે મહાલવું. ૧૦૭૫૫
સમરતાં વાર લાગે, બગડતાં વાર નહિ લાગે.
 It is easier to pull down than build. (અંગ્રેજી કેહવત.)
સમરીનો સોટો, ને કામરીનો દીવો, જેમ તેમ જોડું કીધું, મરો યા જીવો.
સમશાન, ને બરી મસાણ.
સમશાન જ્ઞાન સર્વેને આવ્યું.
સમશાનમાં વેરાગ સૌને આવે (પણ તેટલીજ ઘડી.) ૧૦૭૬૦
સમશેર ખાની, બરી ગુમાની, થઇઅમ થાથા કરતે હએં, ઘરસે કાગજ અયસો આયો કે બચ્ચે લડકે ભુખે મરતે હએં. બચ્ચેકી માકુ નાતરે દેવે, લાંબી ફાકે પડતે હએ, ઢાલ તરવાર તો બેચ ખાઇ, ઓર કટાર પર નજર ધરતે હએં. (અથવા) મિયાં ખાંજી મિયાં ખાંજી, ઘરસે ખબર આઇ કે બચ્ચે ભુખે મરતે હએં. બચ્ચેકી માકુ નાતરે દેવે, ઇધરબી ફાકે ચલતે હએ, ઢાલ તરવાર તો બેચકર ખાઇ, કટાર પર નિગાહ રખતે હએં.

---

૧. જુઓ કેહવત ના૦ ૫૨૮૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૮૩.

સમા વિનાનું સારૂં ન લાગે પરમેશ્વરનું નામ, ચેહ સલગાવતાં ગણેશ પરમેશ્વર, હાથે વાલે ભાઇ રામ.

A man may say even his Pater-noster out of time. (અં.કે.)

સમે સમે કી બાત હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સમાણુસ વલે વાતે, ને કમાણુસ વલે લાતે.

સમાણુસે સાટવ્યાં,[1] ને કમાણુસ હાથ પડ્યાં, તાણી બાંધી ગાંસડી, તો ભાગી ભુકો કીધાં.

સમીસાંજનું મુવું, તેને ક્યાં લગી રોવું? ૧૦૭૬૫

સમીસાંજનું મુવું, પોસ મહીનાની રાત, તેને ક્યાં લગી રોવું?

સમીસાંજનું સીવ્યું, ને બલ્યું તાહરૂં જીવ્યું.

સમીસાંજનો મુઓ, તેને ક્યાં લગી છેડો વાલે?

સમુ જોખજો, તોકે' ધડોજ કોણુ કરેછ?

સમુદર તરીને ખાબોચ્યામાં ડુબવું.[2] ૧૦૭૭૦

સમુદર દરિયો છે, પાંચ બેહરાં પાણી લીએ તો અધુરો નહિ થાય, ને ભર્યા કુવામાંથી પાંચ ટામડી પાણી કાહડે કાંઇ ઘટે નહિ.

સમુદર પેટવાલો.

સમુદર માપી શકાય, પણ કોઈનું મન ન માપી શકાય.

સમુદરનો છેડો મલે, પણ ચાર આંગલની છાતીનો નહિ મલે.

The measure of heaven and earth you may find;
You'll never be able to, that of the mind. (ચીનાઈ કેહવત.[3])

સમુદરમાં ખસખસ. ૧૦૭૭૫

સમુદરમાં પાણીની કાંઇ ખોટ ન હોય.

સમો વરતે તે સાવધ્યાન.

---

૧. ખરીદયાં.
૨. જુઓ કેહવત નાο ૪૧૦૯, તથા તેને મલતી કેહવતો, સરે ૩૯૪.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 249.

સર આસમાનસે લગાડવું.

Ad astra per ardua.[1] (લૅતીન કેહુવત.)

સરકાર ચહડે તો પૈસાદાર જીતે.

સરકાર દરબારના અવલા પગ. ૧૦૭૮૦

સરકારના સિપાઇ ને જમના દૂતને દયા ક્યાંથી?

સરકારની થાલી વાગે તો લશ્કર ઉઠે.

સરકારમાં સોહરાબજી, ને દરબારમાં દોરાબજી.

સરખી આંખે જોવું.

સરખે સરખા મલ્યા, ને ભવનાં દુઃખ ટલ્યાં. ૧૦૭૮૫

સરખે સરખી જોડી, એક અંધે ઓર દુસરી ખોડી.

સરગવામાં સેકટો, ને વનફલમાં લીંબોડી, ચોપગાંમાં ગધેડો, ને નાગાં જુઓ તો કોરી.[2]

સરજ્યું ત્યાં સાજવારી.

સરડાએ કીધી શાન, ને મુઆ મુસલમાન.

સરડો ધોઇને તીક્કે. ૧૦૭૯૦

સરડો પીંજારો, ને નકટો દેવો, ને પાતરૂં ખાખરે, ને મહને આવ આવ કહે.

સરપ દરમાં પાંસરો ચાલે. (અથવા) સરપ બધે વાંકો, પણ દર આવ્યો ત્યાં પાંસરો.

સરપ પલાય, પણ સપોલ્યું નહિ.

સાંપ કરડે તેનું ઝેહર ઉતારી શકાય, પણ સાંપનાં બચ્ચાંનું ઝેહર ઉતારી શકાય નહિ.

સરપ મરે નહિ, ને લાકી ભાંગે નહિ.

સરપને બાંડો કરવો. ૧૦૭૯૫

---

૧. To the stars by steep paths.

૨. ખેડુત લોક.

સરપનો ભારો જાલવવો, ને કુંવારી કન્યા જાલવવી બરાબર. (અથવા) સરપનાં ઝાડને સંભાલવું, ને કુંવારી કન્યા સંભાલવી બરાબર.

Glasses and lasses are brittle ware. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Quand on a des filles on est toujours berger.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Ein Sackz voll Flöhe ist leichter zu hüten wie ein Weib. (જરમન કેહવત.[૨])

Dochters zijn broze waren.[3] (ડચ કેહવત.)

A house full of young girls, and a fire of little twigs. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

A whole herd of buffaloes might be in a pen,
There is one thing not to be guarded—a woman.(મલઇ કે.[૫])

સર્વે નાહનાંથી મોહટું થાયછે.

સર્વે પાલખીએ બેસનાર હોય તો પછે ઉંચકે કોણ?

All men can't be masters. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સર્વેની આશનાઇ કર્યે, આગ ને પાણીની આશનાઇ નહિ કર્યે.

સર્વેની દોસ્તી કર્યે, પણ એક સિપાહીની દોસ્તી નહિ કર્યે. ૧૦૮૦૦

સર્વેને કંકુનો ચાંલ્લો વાહલો હોયછે.

સર્વેનો વિશ્વાસ થાય, પણ એક ચોરનો વિશ્વાસ નહિ થાય.

સરસતી, ને પારવતી.

સરે નહિ, સીજે નહિ, ને એઠાં એઠાં ખીજે. (અથવા) ન સરે, ન સીજે, ને એઠાં એઠાં ખીજે. (અથવા) સરે નહિ, સીજે નહિ, ને ખાટ એઠું ખીજે.

---

૧. He who has daughters is always a shepherd.
૨. A sack full of fleas is easier to watch than a woman.
૩. Daughters are brittle ware.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 242.
૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 53.

સરોવર સુકાય ત્યારે માછલાં દેખાય. ૧૦૮૦૫
When the port is dry the fishes will be seen. (ચીનાઇ કે.)
સરોવરથી કમલ, ને કમલથી સરોવર શોભે.
સલતાનજીનાં લાકડાં, ને હરમાનજીનું તેલ, માહરી સાસુજીનો આટો, ને થોડું થોડું મેલ.
સલી વગર શ્રાધ અટકે.
સલુક હોય તો મલુક ખવાય, નહિ સલુક હોય તો ધાનનું તન્નુંખી નહિ ખવાય.
સલુકની દીકરી, ને નહિ તો ઠીકરી. ૧૦૮૧૦
સલુકે મલુક લેવાય.
સ્વચ્છ તલાવનું કોઇ દી તળિયું દેખાય.
સ્વમા સાત, ને ચિંતા ચોરયાસી.
સ્વભાવનું ઓશડ નહિ. (અથવા) સ્વભાવનું કાંઇ ઓશડ હોતું નથી.
સવલા સૂરજ ઉગવા. ૧૦૮૧૫
સવલે રસ્તે જવું, ને અવલે રસ્તે આવવું.
સ્વસ્તિનું આવ્યું, ને ડચકારે ગયું.
સવા ગજ લાંબું (નામ, નાક, જીભ, વગેરે.)
સવા પોહરની પાદશાહી. (અથવા) સવા પોહરની સુવાકી.
સવા મણ તેલે અંધારૂં. ૧૦૮૨૦
સવા મણ સુંઠનું થશે, ત્યારે પાશેર આદુનું પણ થશે. (અથવા) સવા મણ સુંઠ, ત્યારે કાંકરી આદાની.
સવા મણની કોઠી ભરાય, પણ સવાશેરની કોઠી ન ભરાય.
સવા મહિને હરાઇ કોશ.
સવા શેરની ભુંજી ધાણી, ને એ વાત તો મેં ક્યારની જાણી.

સ્વાતી[1] દીવા જો બલે, ને વિશાખા છુટે ગાય, ચાક ચહડાવે મહેની, પૃથ્વિ પ્રલ્લે થાય. (અથવા) સ્વાતી[1] દીવા જો બલે, વિશાખ છુટે ગાય, રાણી જાયો રણ ચહડે, પૃથ્વિ પ્રલ્લે થાય. ૧૦૮૨૫

સવાદ તે હાંલ્લી કરે કે હાથ કરે?

સવાએ કવાએ વાખ વાખ, ને હસાએ કેતાએ હાયવાય.

સ્વામી નારાયણ સેહજે મલ્યા, ને ભગતને ભીખ માંગતા કર્યા.

સ્વામી સાગર ભર્યો, રતન તણાયાં જાય, કરમ-હીના જાય લેવા, ભરે મુઠી ને સંખલાં[2] થઇ થઈ જાય.

સ્વામીએ માની તેને ઘેરે માની, ઘેરે માની તેને લોકે માની, અને લોકે માની તેને પરલોકે માની.[3] ૧૦૮૩૦

સવાયા તો સૌ કોઇ કરે, દોહડા કરે મુસલમાન, પોણા બમણા કોણ કરે, જેની કાખમાં કુરાન.

સવાયાના સો ધક્કા ખાય (એવું માણસ.)

સવાયાના સો સમ, (અથવા, સાત સમ.)

સવાયાની ડોસી, ને ઢબ્બુ માથું મુંડામણ.[4]

સવાયાની વાનમાં સેંકડોની હાણી. ૧૦૮૩૫

સ્વાર્થ આગલ પરમાર્થ આંધલો.

સ્વાર્થ સર્વથા રળિયામણાજ.

સવેલાએ સંઘર્યું હોય તો અવસરે આવે કાજ.

સવૈની ચીઠ્ઠી.

યાને, "એકનો સવા એ પ્રમાણે લખી આપેલી વ્યાજુ ચીઠ્ઠી."[5]

સવૈનો ધંધો. ૧૦૮૪૦

યાને, એકનો સવા લખાવી લઇ વ્યાજ કમાવવું તે.

---

૧. એક નક્ષત્ર. એ નક્ષત્રમાં વરસાદ પડેછે તેથી મોતી પાકેછે એમ કેહવાયછે.

૨. કોરા. ૩. સરખાવો કેહવત ના૦ ૩૨૭૬, સફે ૩૧૦.

૪. જુઓ કેહવત ના૦ ૪૦૫૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૮૮. ૫. નર્મ કોશ.

સસતું, સોહામણું, ને સીકાપોરની (અથવા, સીગનપોરની) જાતરા. (અથવા) સોધું ભાડું, ને સીધપોરની (અથવા, સીગનપોરની) જાતરા.

સસતી સુખડી, ને સીધપુરજી જાતરા. (કચ્છી કેહવત.)

સસરાજી કહે વહુજી સગન બોલો! તોકે' ખેતરમાં બલા પાકી.
સસરાજી પુઠે દેવજી દોડ્યા, ને દેવજી પુઠે સસરાજી દોડ્યા.
સસરાની વહુ જેઠી, ને પરણીને ઘરમાં પેઠી.
સસરાની શુળી સારી, પણ પીયરની પાલખી ભુંડી. ૧૦૮૪૫
સસરેકી ગાડી, સાલેકા બેલ, ને બંદા કરે સહેલ.
સસરો ચોટો હોય તો જમાઇનો વિશ્વાસ નહિ કરે.
સસરો નાહ્યો, ને વહુને નહિ સોહવાયો.
સસરો લુહવાડ, ને વહુ કુહવાર.
સસલાની દોડ સીમ સુધી. ૧૦૮૫૦
સસલો ઘણો થાકે, ત્યારે આંખ પર કાન ઢાંકે.
સસલો તાણે સીમ ગમી, ને કોહલો તાણે વાડ ગમી.
સસ્સેકા તીન પાંઉ, મુરગીકા એક તાંગ.

He says that the hare he caught had three legs.[1]

The hare my younger brother caught, has only three legs. (તામીલ કેહવતો.[2])

The hare he caught had only three legs. (તેલુગુ કેહવત.[3])

સસ્સો કુદે તેટલું (ખાય.)
સસા[4] કામ કરવું નહિ. ૧૦૮૫૫
સસા, છઠો પગ કોને છે.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 355. ૨. *Ibid*, p. 335.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 187.
૪. શાક ભરેલું.

સહરાન પર ચહડાવવું.
સહવાબ[1]નો કવાબ.
સહવારનું પોહર, ને સાહેબનું નામ.
સહિંના જેવી મુઠ પકડવી. ૧૦૮૬૦
સહિયાંમાં સેલ[2] પડે, ને પરાઈ દીકરી ફાનમાં પડે.
સહી ગેઇ નાતરે, ને કાંદાને પાતરે.
સહીયડ કાકા ભોલા, ને લીમની છાંયે છોડ્યા ઘોડા.
સહીયડ કાકા સાદડે વસે, ને ખાસડું મારે ત્યારે ખડખડ હસે.
સહીયડ કાકા સેઆાડલે[3] વસે, ઢેખરાં લઈને ખડખડ હસે. ૧૦૮૬૫
સહીયારી સાસુ, ને ઉકરડે મોકાણુ.
સાકર પાનાર તો ઘણા, પણ ઝેહર પાનાર કોક.

Palabras azucaradas por mas son amargas.[4] (સ્પૅનીશ કે.)

સાકરના હીરા, ગળ્યા તે ગળ્યા.
સાકરને કડવી કોણ કહે?
સાગ, સીસમ, ને કોયલા, દુખ પાયને બોલ દોહેલા. ૧૦૮૭૦
સાગ, સીસમ, ને સુન્નું, કદી નહિ થાય જુન્નું.
સાચ જેવું પુણ્ય નહિ, જુઠ જેવું પાપ નહિ.

સાચ બરાબર પુન નહિ, ઔર જુઠ બરાબર પાપ. (હિંદુસ્થાની કે.)

સાચને આંચ ન લાગે. (અથવા) સાચને કદી ન લાગે આંચ.

Truth may be blamed, but shall never be shamed.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

Veritas non quaerit angulos.[5] (લૅતીન કેહવત.)

For the truth seven twists are not required. (તેલુગુ કે.[6])

---

૧. સ્વભાવ. ૨. પથ્થર. ૩. સેઆાડલું એક ગામનું નામ છે.
૪. Sugared words generally prove bitter.
૫. Truth seeks no corners.
૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 71.

Truth as a stone dissolves not in water.(બંગાલી કેહવત.[૧])

સચ ત હુલી મચ. (કચ્છી કેહવત.)

સાંચકો આંચ નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) راستی را زوال کی باشد

સાચને આંચ નહિ, ને જુઠને જુતી. (અથવા) સાચને આંચ નહિ, જુઠને જય નહિ.

સાચ્ચા બોલ સગી માએનેબી નહિ ગમે. (અથવા) સાચ્ચું કહેલું સગી માએનેબી નહિ ગમે. (અથવા) સાચ્ચું બોલવું તો માને પણ ન સોહાય. ૧૦૮૭૫

Truth is a cutting sword.

Sandhed er en suur Kost.[૨] (ડેનીશ કેહવત.)

Del vero s'adira l'uomo.[૩] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Veritas odium parit.[૪] (લૅતીન કેહવત.)

A man starts with anger when the truth is told of him.[૫]

If a man speaks the truth he will find the village too hot for him. (તેલુગુ કેહવતો.[૫])

Say what will please; straight-forward words provoke dislike. (ચીનાઈ કેહવત.[૬])

When the truth is told every one takes it ill.[૭]

It is said that the whole body breaks out into ulcers when the truth is told. (તામીલ કેહવતો.[૮])

Speak truly, you displease; say falsely, and you please.[૯]

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 124.

૨. Truth is a bitter food. ૩. It is truth that makes a man angry.

૪. Truth produces hatred.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 58.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 173.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 131. ૮. *Ibid*, p. 130.

૯. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 17.

સાંચ કહલે સંગ બિધુઆય.[1] (બિહાર કેહવત.[2])
સચ બાત કડવી લગતી હય.
સચ સબકો કડવા લગતા હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત.) سخن راست تلخ می باشد

સાચ્ચા–બોલાને માએ માર્યો. (અથવા) સાચ્ચા–બોલો સગી માએ માર્યો.
સાચ્ચા–બોલી કેઠી નહિ સમાય, ને જુઠ્ઠા–બોલી જગમાં સમાય.
Wahrheit findet kzeine Herberge.[3] (જરમન કેહવત.)
Sandtalende Qvinde har faae Venner.[4] (દેનીશ કેહવત.)
He who speaks the truth is regarded as a wicked person by the country. (તામીલ કેહવત.[5])
यथार्थ वादि लोक विरोधी ॥[6] (સંસ્કૃત કેહવત.)
સાંચ બાત સદુલ્લહ કહે સબકે ચિતસે ઉતરલ રહે. (બિહાર કેહવત.[7])
સાંચી બાત સઅદ–ઉલ્લા કહે સબકે મનસે ઉતરા રહે.
સચ બોલના ઔર લડાઈ મોલ લેના બરાબર હય.
સચ બાત આધી લડાઈ હોતી હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત.) راست گوی در رزق خود خلل

સાચ્ચી ઝોલીમાં સુતેલો છે કે સાચ્ચું બોલે?
સાચ્ચી સગાઇમાં સાડુ, ને મલ્યા ચપણુમાં લાડુ.
સાચ્ચું કડવું સારૂં, પણ મિઠું ખોટું ખરાબ. ૧૦૮૮૦
સાચ્ચું જુઠું કરે, ને પાપે પેટ ભરે.
Will he who cannot prosper by truth, prosper by falsehood? (તામીલ કેહવત.[8])

---

૧. ગુસ્સે થાય. ૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 88.
૩. Truth finds no asylum.
૪. A truth-telling woman has few friends.
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 132.
૬. A speaker of truth is the world's enemy. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 450. ૭. Chirstian's *Behar Proverbs*, p. 88.
૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 506.

સાચ્ચું બોલું તો મા મારી જાય, નહિ તો બાપ કુત્તા ખાય.
સાચ્ચું બોલે તે સાચ્ચુંજ પામે.
સાચ્ચે દેવે ઘંટ વાગશે.
સાચ્ચે બરખત છે. ૧૦૮૮૫

Truth an' honesty keep the crown o' the cansey. (સ્કૉ. કે.)
Truth is beneficial. (તામીલ કેહવત.[૧])
સચ બોલના, સુખી રહેના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) راست گورا همیشه راحت دریپش

સાચ્ચે રાખે રામ, ને જુઠ્ઠાને કપાલે ડાહમ.

Truth is the best buckler. (અંગ્રેજી કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) راستی موجب رضاي خدا ست

સાચ્ચે સીધ્ધિ છે.

(ફારસી કેહવત.) راستی آور که شوی رستگار

સાચ્ચેકુ સાંઇકી દરબારમે સરપાવ, ને જુઠેકુ જુત્યાં.
સાચ્ચો એક દાદાર.

He who abstains from evil deeds is God.(તામીલ કેહવત.[૩])
નામ હક અલ્લાકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાચ્ચો ગોલ પાયલો છે કે સાચ્ચું બોલે? ૧૦૮૯૦
સાચ્ચો જાય સ્વર્ગે, ને જુઠ્ઠાનો વાસ નર્કે.
સાચ્ચો સાસરાંમાં પણ સમાતો નથી.
સાચ્ચાંનો બેલી પરમેશ્વર.

For heaven still guards the right. (શેક્સપીયર.)
સાંઇકો સાંચ પિયારા, જુઠેકા માલિક નિયારા, સબકા બોલબાલા.
(હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સચ્ચેજો બેલી અલ્લા. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 306. ૨. *Ibid*, p. 361.

સાચ્ચાંનો બોલનાર, ને માથાંનો વાહડનાર.

સાચ્ચાંનો સદા જય છે. ૧૦૮૯૫

Vincit omnia veritas.[1] (લૅતીન કેહવત.)

सत्यमेव जयंते. (સંસ્કૃત કેહવત.)

સાચ્ચાંનો સાથી ખોદા.

હકકા રાઝી ખુદા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાચવતા પુતને સો વરસના આવરદા.

સાચવતીની માએના સો વરસના આવરદા.

સાચવે તેની લક્ષ્મી. (અથવા) સાચવે તેનું દ્રવ્ય.

સાજ તેવો ગાજ. ૧૦૯૦૦

સાજામાં સાત બુદ્ધ, બારામાં બુદ્ધ બાર, કાંણામાં તો બોંહતેર લખ્ખણ, આંધલો કરે વચાર.[2]

સાજાં ખાય અન્ન, ને માંદાં ખાય ધન. (અથવા) સાજો ખાય રોટલા, ને માદો ખાય પૈસા.

સાટાં પાટાં, (અથવા, આટાં સાટાં,) ને માથાં ફ્રાટાં.

સાઠી, ને બુદ્ધિ નાઠી. (અથવા) સાઠી, બુદ્ધિ નાઠી, હાથાથ ગેઉન કાઠી, લાગલા પોરાચે પાઠી.

When the age is in, the wit is out. (શેકસપીયર, "મચ એદો ઍબાઉત નથીન્ગ.")

A man at sixteen will prove a child at sixty.

The older the Welshman, the more madman.(અં. કેહવતો.)

Sixty years become, stupid become. (કાશમીરી કેહવત.[3])

When sixty years have passed, dotage. (તેલુગુ કેહવત.[4])

સાઠા, નાઠા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧. Truth all things conquers. ૨. વિચાર.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 195. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 22.

साठी बुद्धी नाठी. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) چو شصت آمد نشست آمد بدیوار

સાઠે લેવઈ, ને સોએ લુટઇ જવું. ૧૦૯૦૫

સાડા ત્રણ દાહડાનું રાજ, ને દડિયો ને બાજ.

સાડા ત્રણ દાહડાનો સનેપાત.

સાડા ત્રણ પાંસલી.

સાડા ત્રણ હાથનો સાથરો.

સાડા સાતનો પા. ૧૦૯૧૦

The fourth of a thousand cash. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

સાડી પેહરે તેટલી બૈરી નહિ, ને પાઘડી બાંધે તેટલા માટીડા નહિ.

A broad hat does not always cover a venerable head.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

સાણંદનું ચુકશે ત્યારે ભેગું ગોધાવીનું પણ ચુકશે.

સાત ઉતાવલ, સાત ફેરા.[2]

સાત કાગ વચ્ચે એક ઘુવડ પડ્યું.

સાત કાગડા વચ્ચે એક ઘુવડ ઢુંપઈ જાય. ૧૦૯૧૫

સાત ખાસડે તોબા નહિ બોલે (એવું નફ્ફટ માણસ.)

સાત ગરણીએ ગાલીને પાણી પીએ એવું (સાહુચેત માણસ.)

Il faut tourner sept fois dans sa bouche avant de parler.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)

સાત ઘડી હરકી, ને બે ઘડી ધરકી.

સાત છોકરાઓ ઉપર એક સુનાબાઈ જાઇ.

સાત દાહડા કમાઉં, ને એક દાહડો ખાઉં. ૧૦૯૨૦

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 232.

૨. જુઓ કેહવતો ના૦ ૫૫૦, ૫૫૧, અને ૫૫૨, તથા તેમને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૪૩.

૩. Turn your tongue seven times before speaking.

સાત દીકરાનો બાપ તે ટોપલે ઢંકાય, ને એક દીકરાનો બાપ તેનું ચરૂએ રંધાય.

A pot that belongs to many is ill stirred and worse boiled. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાત દીકરીએ બાપ વાંઝિયો.

સાત, ને બાજી હાથ.

સાત પાકાં[1] સારાં, પણ એક કાચું[2] માઠું.

સાત પાણીએ ધોયલું. ૧૦૯૨૫

યાને, ચોકસ, બેશક, કાંઈપણ સુબેહ વગર.

સાત પાવલા કમ દો રૂપિયા.

સાત પુરીમાં મથુરાં.

સાત પાંચ મીલ કર્યે કાજ, હારે જીતે નહિ આવે લાજ.

સાત પાંચ સાંધે, તે એક નહિ રાંધે.

સાત પાંચકી લકડી, ઓર એકકા બોજ. ૧૦૯૩૦

Many hands make light work. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Veele handen maaken ligt werk.[3] (ડચ કેહવત.)

દસકા લાઠી એકકા બોઝ. (બિહાર કેહવત.[4])

સાત પાંચકી લકડી એકકા બોઝ.

સાત પાંચકી લાઠી એક જનેકા બોઝ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કે.) صلح را بیاسانی برد مورچہ ار پر شوند

સાત પાંચને રાંધવા તેડ્યાં, ને ખીરમાં લઇને મીથાં મેલ્યાં.

સાત ભાર સોહેલા,[5] પણ કુકડ ભાર ઘણા પડ્યા દોહેલા.[6]

સાત માટીડાની ગરજ સારે (એવી ચબરાક ઓરત.)

---

૧. પુખ્ત થઇને જન્મેલાં જીવતાં છોકરાં.
૨. અધુરે વખતે જન્મેલું મુવેલું છોકરૂં.
૩. Many hands make light work.
૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 99. ૫. સેહલા. ૬. ભારી.

સાત મામાનો ભાણેજ.

સાત મામાકા ભાનજા ભુકાહી ભુકા પુકારે.

સાત મામાકા ભાનકા નોતાહી નોતા રીરે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સાત વરસ તો સોનવારી, ને બાર વરસ તો પાવે, ને સુલતાનનાં રાજમાં માહરી સોની ધાવે! કેહ રે ભટ! તેને કેટલાં વરસ થયાં? ૧૦૯૩૫

કોઈએક અભણ માણસે એક ભટને પોતાની દીકરીનો ટપકો બનાવવાનું સોંપ્યું. જ્યારે ભટજીએ તેણીના જનમ-દિવસ માટે પુછ્યું ત્યારે પેલાએ તેને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જવાબ દીધો, કે "હું સાત વરસ સોનવારી નામનાં ગામમાં, અને બાર વરસ પાવે રહ્યો હતો, અને જ્યારે સુલતાનનું રાજ હતું ત્યારે માહરી સોની દીકરી એક દુધમલ બાલક હતું. હવે તમે પારખી કહો કે જનમ ક્યારે થયો હતો." આ ઉપરથી જ્યારે કોઇ સવાલનો આવો બેતાલો જવાબ આપવામાં આવેછે, ત્યારે ઉપલી કેહવત બોલાયછે.

સાત વારે સોની, ત્રણ વારે કણુસારો, એક વારે કોલી, ને વારે વારે વાણિયો.

સાત વારે સોની, ને ત્રીજી વારે કંસારો.

સાત વીસે[1] સમજે તે ખેડુત.

સાત વીસે સો ગણુવાવાલો.

સાત સહીયારીઓએ ઉકરડે મોહકાણુ. ૧૦૯૪૦

સાત સુખ, ને નવ નિરાંત.

આ સાત સુખ હેઠલ પ્રમાણે કેહવાય છે:— તનદરોસ્તી, બચ્ચાં છોકરાં, સક્રર્મી નાર, કોઠીએ જુવાર, દુઆણું, અકરજીત હાલત, અને વહાન.

સાત સુયાણીએ વેતર વંઠે.

સાત સોક પર જજે, પણ બે સાવકાં પર ના જતી.

---

૧. સાત વીસે યાને સાતને વીસે ગુણતાં શું ઉપજે તે.

સાત સંગરાહ, ને એક જોલાબ (બરાબર.)
સાત સાંધે, ત્યારે તેર તુટે. ૧૦૯૪૫
સાત સાંધે, ને સતર તોડે.
સાત હળીઓ, એક હળીયાને ઘેર જાય.
સાતડે સાત થવું.

All gone to sixes and sevens. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાતના સેંતા પાડ્યા, ને બારની પાટલી પાડી.
સાતની માય તે ભાગરે બંધાય, ને એકની માય તે દેગડે રંધાય. ૧૦૯૫૦
સાતમે આસમાને ચહડાવવું.
સાતમાં ફરનાર, ને સત્તરને શિખામણનો દેનાર.
સાતસો ચુવા ખાકર બીલ્લી હજકુ ચલી.

સાતસો ચુન્હે ખાકે બિલ્લી હજકો ચલી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાતે વારે સોનીના.
સાથરો ત્યારે સાંકડો શો, ને તરક માટી ત્યારે રાંકડો શો? ૧૦૯૫૫
સાથે વસે તે જાણે કે સોડમાં સુવે તે જાણે.

A man knows his companion in a long journey and a little inn. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાદા, રાયજાદા.
સાદામાદા, ને સાહેબજાદા.
સાદું હોય તે સદા સોહામણું. (અથવા) સાદું તેજ સોહામણું.
સાદાં માદાં પર બરણીનાં ઠીકડાં, કાંઇ કહલેડાંનાં ઠીકડાં નહિ હોય. ૧૦૯૬૦

"ખોરૂં ઘી કાંઈ દીવેલમાંથી જાય?" એ કેહવતની મતલબે વપરાયછે.

સાપ કરડે તેનું ઝેહર ઉતારી શકાય, નાધલાં બચ્ચાંનું ઝેહર નહિ ઉતરે.
સાપ કાહડતાં ઘો પેઠી.
સાપ ગયા, ને લીસોટા રહ્યા. (અથવા) સાપ ગીયો, ને લીસોટો રહ્યો.

काप गेले पण भोंकें राहिलीं. (મરાઠી કેહવત.)

સાપ દેખી દીવો નહિ બલે.

સાપ ભુલસે છંછુંદરકો, પકડ લીયો મુખ માંહી, છોડ દેય તો અંધા ભયે, ખાવત જીંદગી નાહિ. ૧૦૯૬૫

સાપ મરે, ને લાઠી ન ભાગે.

સાપ મરે નહિ, ને લાઠી ભાગે નહિ.

He won't allow the snake to die, and he won't allow the stick to be broken. (તેલુગુ કેહવત.[1])

ન સાંપ મરે, ન લાઠી ટુટે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાપ લાંબો, ને ઘો પોહલી.

સાપ લાંબો, ને ઘોઇ પોહલી, ને દર તો તેવરો ને તેવરો.

સાપ સઘલે વાંકો, પણ દરમાં પેસે ત્યારે પાધરો. ૧૦૯૭૦

The snake goes crookedly, yet it arrives straight within its hole. (કાશ્મીરી કેહવત.[2])

સાંપ સબ જગે ટેરહા, પર અપને બિલમેં સીધા.

સાંપ સબ જગે ટેરહા ચલતા હય, પર અપને બિલમેં સીધા જાતા હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) تا مار راست نشود بسوراخ نرود

સાપ સાપકે સુરાખમે હાથીકા બલ રખતા હય.

સાપકે બચ્ચે સાપ.

સાપના પગ સાપ જાણે.

The snake only knows where its feet are. (તેલુગુ કે.[3])

The hole of a serpent a serpent knows. (ચીનાઈ કેહવત.[4])

સાપની ફેણુ ઉપર મણિ, વાઘની મુછના બાલ, ને સિંહને કુલે મધ, એ લેવા જતાં ઉલટું નુકસાન થાય.

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 250.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 188.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 249.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 344.

સાપને ઘેર પરોણો સાપ, ચાટી મુખ વલે ઘેર આપ. ૧૦૯૭૫
સાપને ઘેર સાપ જાય, ને જીભ ચાટીને પાછો આવે.
સાપને ઘેર સાપ પરાણો, જીભ ચાટીને પાછો વલાણો.
સાપને ઘેર સાપ પરોણો, જીભના લબકારા કરે. (અથવા) સાપને ઘેર સાપ પરોણો, તો જીભના લબકારા.

When one bat visits another, (the host will say) you hang, and I will do the same. (તામીલ કેહવત.[૧])

સાંપોંકી સભામેં જીભોકી લપાલપ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાપને ઘેર સાપ પરોણો ગયો તો જીભની મલમલ થઇ.
સાપને ઘેર સાપ પરોણો, લબકારે વેહવાર. ૧૦૯૮૦
સાપનો કરડ્યો આવલ ચાવે. (અથવા) સાપનો ખાધો આવલ ચાવે.

જેને સાપે દંખ્યો હોય તે આવલનાં પાતરાં પણ ચાવે કે જેથી ઝેહર ઉતરે. તેમ ચોમેરથી માણુસ ઘેરાઈ જાય, અને દુખમાં ફસે ત્યારે કોઈ પણ રીતે તેનો એલાજ શોધે.

સાપનો કરડ્યો છંછુદરથી બીહે.[૨]

Den som er bidt af en Snog er bange far en Aal.[૩] (દેનીશ કેહવત.)

સાપનાં ગુંચમણાંમાં પડવું.
સાપનાં બચ્ચાંને દુધ પાઇને ઉછેરે તોપણ કરડે.

He has brought up a bird to pick out his own eyes.
The leopard cannot change his spots. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Elève le corbeau, il te crèvera les yeux.[૪] (ફ્રેંચ કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 522.

૨. આ કેહવતને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના૦ ૩૨૩૧, સફે ૩૦૬; અને એની સાથે સરખાવો કેહવત ના૦ ૪૪૨૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૧૭–૪૧૮.

૩. He who has been bitten by a snake is afraid of an eel.

૪. Bring up a raven and he will peck out your eyes.

The hen says what a wrong I have done! I have given heat to duck's eggs.[૧]

This is a scorpion, as many as cherish it, so many will it sting. (કાશમીરી કેહવતો.[૨])

Feeding a snake with milk.[૩]

Although you feed a snake with milk, it will not refrain from biting you. (તેલુગુ કેહવતો.[૪])

When milk is placed before a biting snake, in return it gives poison, and such is the return for the favours done to the wicked.[૫]

Though you feed a snake with milk, it will yield poison.

Like pouring out milk to a snake. (તામીલ કેહવતો.[૬])

Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge? (બહુદેશ કે.[૭])

He who brings up the young of a snake will only get stung. (અરબી કેહવત.[૮])

સાંપકે દૂધ પિયાઇ તબહૂં ઓીએ ઉગલી. (બિહાર કેહવત.[૯])

સાપનાં મોહડાંમાં (અથવા, દરમાં) હાથ ઘાલવો. ૧૦૯૮૫

Are there snakes that will not bite those who tread on them? (તામીલ કેહવત.[૧૦])

સપેંજે ડરમેં હથ ન વિઝજે. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 117. ૨. *Ibid*, p. 250.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 249.

૪. *Ibid*, p. 251.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 190.

૬. *Ibid*, p. 436.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4. ૮. *Ibid*, p. 54.

૯. Christian's *Behar Proverbs*, p. 21.

૧૦. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 492.

સાપથી મુઓ, ને લાકડીથી ભાગી.

સાપલા[1] કોના ન બાપલા, રાજા કોના ન મિત્ર.

સાપે કરડેલો દોરડીથી બીહે.[2]

(ફારસી કેહવત.) مار گزیده از ریسمان میترسد

સાપે છંછુદર ગલી, નહિ ગલાતી કે નહિ ઓકાતી, જો ગલેછ તો મરી જાયછ, જો ઓકેછ તો આંધલો થાયછ. (અથવા) સરપે છંછુદર ગલી, મેલે તો આંધલો થાય, ન મેલે તો મરે.

He dare not swallow for fear of bone, and he dare not spit it out for fear there is flesh. (ચીનાઈ કેહવત.[3])

ભઈ ગતિ સાંપ છુછુન્દર કેરી. (બિહાર કેહવત.[4])

સાંપકે મુંહમેં છછુંદર, નિકલે તો અંધા, ઓગલે તો ખોરે. (હિં. કે.)

સાપે છંછુદર પકડી. ૧૦૯૯૦

સાબડ કરતાં રાબડ થયું, છતું પાણી કીચડમાં ગયું.

સાબર ને સિંહ સરખાં?

સાબુ દીધે નસીબ ન ઉઘડે.

સાબુ સુકાવ્યો.

લુચ્છાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

સામ, દામ, ને ભેદ ભણાય, પછીથી ચોથો દંડ ઉપાય. ૧૦૯૯૫

સામ સામનું કુટે, ને દાહમ દાહમનું કુટે, ને ડોસી ઝુસરૂં લેઇને ઉઠે.

બેની વાતમાં અથવા મારામારીમાં ત્રીજું પુરાય ત્યારે એમ બોલાય છે.

સામજી બામજી બુટ્ટા ચોર.

લુચ્છાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

સામબાઇએ રોટલા કીધા, કાલા છે કે ગોરા (તેની કોણને ખબર?)

સામા પૂરનો સાથી.

---

૧. સરપ. ૨. જુઓ કેહવત નાo ૧૦૯૮૨, તથા તેને લગતાં ફુત-નોત, સફે ૯૬૨.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 101.

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 85.

સામા બોલી સાસરે ન સમાય. ૧૧૦૦૦
સામાનું મન ચોર, તો આપણું મન ચોર.
સામી ઘોડી સાલવે, ને દાજીભાઈ દુભાણુ.
સામો મલ્યો સવૈયાનું જાન કરે.
સાર[1] દાલ જુદું નહિ હોય. (અથવા) ધાન ને દાલ કાંઇ છુટાં પડે?
સાર,[1] દાલ, ને ઘી થોડું, વન અસ્વારે વંઠે ઘોડું. ૧૧૦૦૫
સાર ને દાલ, સો એકનાં એક.
સારનું મોત છે.
સારા કરીને નોતરો, ને ગધેડાસે જોતરો.
સારા ગામ ફરે, ને બીલ્લી દેખીને ડરે.
સારા ગાંવ દુધ ભાત ખાતા હએ.[2] ૧૧૦૧૦
સારા બાંત દેઉં, પણ આધા કાત નહિ દેઉં.
સારી જોઇને નોતરી, તે ચુહલે બેસી મુ—.
સારી તે દીકરી, નહિ તો નલિયાંની ઠીકરી.
સારી,[3] ને સાહજનમાં પ્યારી.
સારી બૈરીના સો માટી. ૧૧૦૧૫

A good wife makes a good husband. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સારી રામાયન સુનકર પુછા સીતા કીસકી જોરૂ?
સારી સ્ત્રી સુખનો સાગર, ભુંડી સ્ત્રી કવચનો કાંટો.

A good wife and health, are a man's best wealth. (અં. કે.)

A quien tiene buena muger, ningun mal le puede venir, que no sea de sufrir.[4]

A quien tiene mala muger, ningun bien le puede venir, que bien se puede decir.[5] (સ્પૅનીશ કેહવતો.)

૧. ચાવલ, ધાન. ૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સર્ફે ૪૪. ૩. સાલી. ૪. He who has a good wife can bear any evil. ૫. He who has a bad wife can expect no happiness that can be so called.

સારી સ્વામી, લાખ પામી.

સારી હોય તો જાત્રા, નહિતો મુઠ્ઠી ભરીને માત્રા.[1]

સારૂં એટલું સોનબાઇનું. ૧૧૦૨૦

સારૂં કરીને સારાંની વાટ જોવી.

One never loseth by doing good turns.

One good turn deserves another. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Gratia gratiam parit.[2] (લૅતીન કેહવત.)

સારૂં જોઈને કીધું મુહરત, ને થઇ ગયું બદસૂરત.

સારૂં બોલો તો સારૂં પામો.

A good tongue is a good weapon. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સારૂં સારૂં સકરીયાનું, ને માઠું માહરા મકરીયાનું.

સારૂં સારૂં હૈયાંને, ને માઠું માઠું ભૈયાને. ૧૧૦૨૫

સારૂં સુતરૂં બીબી ખાય, ને માર ખાવા તે બાંદી જાય. (અથવા) સારૂં સુતરૂં બીબી ખાય, ને મજુરી (અથવા, વહીતરૂં) કરવા બાંદી જાય.

સારે અર્થે સારાં સાંધન.

સારે ઘેરની ઘી, તેની માએ ભરે જી. (અથવા) સારે ઘેરની ધી હોએ તેની માએ જી ભરે.

સારે તો સાર, નહિ તો રેંહત્યાને આરે આરે નો માર.

સારે સકાલે નહિ, ને પછે દકાલે. ૧૧૦૩૦

સારે સારૂં, ને માઠે માઠું.

Good actions carry their warrant with them. (અં. કે.)

સારો જોઈને નોતર્યો, ને ભાણે બેસી મુ—.

Never cast dirt into that fountain of which thou hast sometime drank. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. રાખ. ૨. Kindness produces kindness.

Giör vel imod en Skalk, og bed til Gud han lönner dig ikke.[૧] (દિનીશ કેહવત.)

When a man was asked why he was counting the rafters of the house in which he had been well treated, he replied, "Would they allow me to do it in the next house?"[૨]

When asked "Why are you digging [for treasure] in the house where you have eaten?" he replied, "What do I know of a house where I have not eaten?"[૩]

When asked to dine he comes to stab. (તેલુગુ કેહવતો.[૪])

સારો દાહડો રલ્યો, ને પારકે પૈસે બલ્યો.

સારો હોય તો માટી, નહિ તો કચરાની પાંટી.

સારંગના કાન મરડે તો મોહટે આરડે કેની? ૧૧૦૩૫

સારાં કામ તો કીધાંજ ભલાં.

Good offices are the cement of society. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સારાં કામમાં સો વિઘ્ન.

સારાં જોઇને નોતર્યાં, તો ઘરમાં બેસીને મુ—.

સારાં દિલમાં એકજ લંગોટી.

સારાં પાન હોય તો શિયાલે પાકે. ૧૧૦૪૦

સારાં રાજમાં સાવરણી. (અથવા) સારાં રાજમાં સાવરણી, ને કાંસાકુટમાં કહલેડું.

સારાં સાથે બેસે તો સારાં સલુક લીએ.[૫]

He that walketh with the virtuous is one of them.

Keep good company, and you shall be of the number.

(અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. Do good to a knave and pray God he requite thee not.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 192. ૩. *Ibid*, p. 193.

૪. *Ibid*, Supplement, p. 25.

૫. જુઓ કેહવત ના૦ ૩૩૧૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૧૬-૩૧૭.

Acompanha com os bons, e séras hum delles.[૧] (પો. કે.)

Associate with the agreeable.[૨]

Things put into fire partake of its colour, in like manner will it happen to those who join the great. (તામીલ કેહુવત.[૩])

Keep company with good men, and good men you will imitate;

Keep company with beggars, and sleep outside some temple gate. (ચીનાઇ કેહુવત.[૪])

When the crow is your guide he will lead you to the corpses of dogs.[૫]

Converse with the bad is going to sea. (અરબી કેહુવતો.[૫])

Shun a wicked person, though endowed with knowledge. (ચાનક.[૫])

To the wasp we must say, "Neither thy honey nor thy sting." (તાલમદ.[૫])

If you sit down with a lame man, you will learn to halt. (ગ્રીક કેહુવત.[૫])

The fowl brought up with the pig will eat dirt. (તા. કે.[૫])

Blackness leaves the coal when the fire enters. (બં. કે.[૫])

सत्संगतीः कथय किं न करोति पुंसां ॥[૬] (સંસ્કૃત કેહુવત.)

સજણોજી સોડે સારી. (કચ્છી કેહુવત.)

---

૧. Keep good company and you shall be of the number.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 323.

૩. *Ibid*, p. 409.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 5.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 26.

૬. Say, what does not good association do for men? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 476.

સોહબત અચ્છી બેઠીએ ખાઇએ નાગર પાન, બુરી સોહબત બેઠકે
કટાઇએ નાક ઓર કાન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

با تنگ ظرفان نشستن عمر ضائع کردن است
(ફારસી કેહવતો.) هر کہ با بدان نشیند نیکی نبیند

સારાંના ચાહનારને સારૂંજ મલે.

સારાંના સાથી ઘણા.

સારાંને સારૂં. ૧૧૦૪૫

Who lay up goodness have gladness;
Who lay up evil have sadness.[1]
Good has its own reward, evil its own punishment.[2]
Those who do good are ever happy; those who do evil cannot escape.[3] (ચીનાઈ કેહવતો.)

સારાંનો નાશ છે.

Good men must die, but death cannot kill their names.
(અંગ્રેજી કેહવત.)

સારાંમાં સોનો ભાગ છે.

સાલ્લો કપડું લે, પણ જીવતી જવા દે.

Anything for a quiet life. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Alla pace si può sacrificar tutto.[4] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Peace and joy are more precious than yellow gold.(ચી. કે.[5])

સાલાને સાલે મુસલું માર્યું, ને મહી માહરો છટ્ઠો ભાગ. (અથવા)
સાલાને સાલે મુસલું, ને તેમાં માહરો ભાગ.

સાલી આવે તો સાલ્લો પેહરી જાય, ને બેહન કટકો કાપલાંને કકલે. ૧૧૦૫૦

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 409.
૨. *Ibid*, p. 410. ૩. *Ibid*, p. 411.
૪. Anything for a quiet life.
૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p.142.

સાલીઆ ભાઇની ઘાણી, આધા તેલ આધા પાણી.
સાલીગ્રામ પાસે મરી વટાવાય?
સાલીગ્રામની સેવા કરે, તો શેર બાજરી સુખે મલે.
સાવકાં કોઇનાં થાય નહિ, ને મતરાઇ કોઇની માય નહિ.
સાવચેત રેહ્યામાં ગયું શું? ૧૧૦૫૫

A muita cautela, damno nao causa.[1] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

સાવરણીનો ભાઈ બુતારો.
સાસ ઘર જમાઇ કુત્તા, બેહન ઘર ભાઇ કુત્તા, ઓર જો કુત્તા પાલે સોબી કુત્તા.
સાસ ત્યાં તક સોસ.[2]

(ફારસી કેહવત.) دنیا بامید قائم

સાસ[3] તેટલો સોસ.
સાસ ન નનંદ, આપસે આનંદ. ૧૧૦૬૦

Aquella es bien casada, que no tiene suegra ni cuñada.[4] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Aquella he bem casada, que nao tem sogra, nem cunhada.[4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

સાસ ન નનન્દ, ઘર અપને અનન્દ. (બિહાર કેહવત.[5])

સાસ ન નન્દી, આપહી આનન્દી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાસ લેતાં શૂળ આવે.
સાસર પિયર પાસે પાસે, તે નારી રહે આનંદ વાસે.

---

૧. Much caution does no harm.

૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૮૯૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો. સફે ૨૬૭.

૩. જીંદગી.

૪. She is well married who has neither mother-in-law nor sister-in-law.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 173.

સાસરા, દો દિનકા આસરા, તીસરા દિન જાયગા, તો ખાયગા ખાસડા. (અથવા) ગીયા સાસરે, ને માર્યા ખાસડે. (અથવા) સાસરા, ને થોડા દિનકા આસરા, ઓત દિન જાયગા, તો ખાયગા ખાસડા. (અથવા) સાસરા, સુખ વાસરા, દો દિનકા આસરા, ઓર જાસતી રેહવે તો ખાવે ખાસડા. (અથવા) સાસરાં, સુખવાસરાં, ને બે ઘડીનાં આસરાં, તીજે દાહડે રહે તો ખાય ખાસડાં.

A son-in-law who lives always in his father-in-law's house, is like a dog at the door. (કાશમીરી કેહવત.[1])

श्वशुरगृहं परमसुखं त्रिरात्राच्छुनक समानः ॥[2] (સંસ્કૃત કેહવત.)

સસુરાર સુખકી સાર, જો રહે દીના દોચાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાસરી શાકર કોઇની નહિ.

The pleasure felt in a mother-in-law's house is like a blow on the elbow. (તેલુગુ કેહવત.[3])

સાસરૂં પિયર પાસે વસે, તે નારી કાંતે ને હસે. ૧૧૦૬૫

સાસરે ગઈ, ને સોભાગ્ય ભુલી આવી.

સાસરે જતાં કોઇ છી— નહિ કહે.

સાસરે જતાં સભ (અથવા, સૌ) કોઈને ભાવે, ને ઉંબર ઓલગતાં આંસુ આવે.

સાસરે જવું ને સં—માં જવું બરાબર.

સાસરે તો દાહડી,[4] ને મહીરે તો વાડી. ૧૧૦૭૦

યાને, સ્ત્રીને પોતાને સાસરે રેહવું રોજનું હોયછે, પણ મહીરૂં તે વાડી જવા સરખું, યાને સરઅવસરનુંજ હોયછે.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 65.

૨. In the father-in-law's house is the greatest happiness, but after the third night [the son-in-law is treated] like a dog. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 472.

૩. *Ibid*, p. 11. ૪. દરરોજ.

સાસરે રેહવાય નહિ, ને પિયરે સોહવાય નહિ.

સાસરે સમાય નહિ, ને પિયરે માય (અથવા, જવાય) નહિ.

સાસરે સાસુ નહિ, ને પિયરે મા નહિ.

સાસરે સંપ નહિ, ને પિયરે જંપ નહિ.

સાસરેની રાબ શુરી, ને ગાલ આવ્યા ફુલી, મહીરેની રાબ ગદી, ને ગાલ ગીયા મરી. ૧૧૦૭૫

સાસરે તેરે સાગ, માથે તેરે ભાગ, બાપકે તેરે રાજ, તું બેઠી બેઠી ઝાંક. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાસરો વાસરો વહુનો થાય, ને વચમાં ડોસો ડફરાઇ જાય.

સાસરાં મખવાસનાં, ને મહીરાં મિઠાં મધ, ને નહિ પેહરાવે નથ, તેનાં ઘેરબાર છે રદ.

સાસરાં હેઠ, મહીરાં હેઠ, ને સૌથી વાહલાં આંખ ને પેટ.

સાસરાંની શૂલી સારી, પણ પિયરની પાલખી માઠી.

સાસરાંનું માન સાલીએ, જમણનું માન થાલીએ, ગાયનનું માન તાલીએ, મહોડાંનું માન વાલીએ. ૧૧૦૮૦

સાસરાંનો ચુહલો સારો, પણ પિયરની પાલખી સારી નહિ.

The house of a mother-in-law is very comfortable.

(તામીલ કેહવત.[૧])

સાસુ કરતાં વહુ વડી, ઘેર ધરી ને ઉંબર ચહડી.

સાસુ કહે રાણ,[૨] વહુ કહે રાણ,[૨] ને વચમાં વડા દીકરાનો ઘાણ.

સાસુ કોઇની માએ નહિ, ને વહુ કોઇની થાય નહિ.

Des Mannes Mutter ist der Frau Teufel.[3]

Sohnesweib haszt Mannesmutter.[૪] (જરમન કેહવતો.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 489.

૨. રાંડ. ૩. The husband's mother is the wife's devil.

૪. Daughter-in-law hates mother-in-law.

Suocera e nuora, tempesta e gragnuola.[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

There is no goodness in a mother-in-law nor sweetness in Marjosa tree.[૨]

There is no softness in a sword, nor goodness in a mother-in-law. (તેલુગુ કેહવતો.[૩])

Standard gold, and a woman at one with her mother-in-law are rare. (તામીલ કેહવત.[૪])

સાસુ કોઈની શાકર નહિ, ને માએ કોઇની ડાકણ નહિ. ૧૧૦૮૫

સાસુ કાંસે, વહુ કરાંજે, ને પલપલીનાં પેટમાં દુખે, ને વરો તો જેટલો ને તેટલો ઉઠે.

સાસુ ખાધી, સસરો ખાધો, ને ખાધો ઘેર-જમાઇ, ને બાર ગામનાં ગધેડાં ખાધાં, તોબી નહિ ધરાઇ.

સાસુ ગેઇ સવરાત,[૫] ને વહુને આવી નવરાત.

સાસુ ગોવાલ્યા સાથે જાય, ને વહુને શિખામણ દીયે.

સાસુ જાય ઉભી હોલી, ને વહુજી ખાય ખીર ને પોલી. ૧૧૦૯૦

Will my mother-in-law never die, will my sorrows never end? (તામીલ કેહવત.[૬])

સાસ ગઈ ગાંવ, બહુ કહે મેં ક્યા ક્યા ખાઉં. (હિંદુસ્થાની કે.)

સાસુ ઢેડસે જાય, ને વહુને શિખામણ દેય.

Such envious things the women are, that fellow flirts they cannot bear. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Having reproached her elder sister, the younger played the harlot. (તામીલ કેહવત.[૭])

---

૧. Mother-in-law and daughter-in-law, storm and hail.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10. ૩. *Ibid*, p. 97.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 67.

૫. સ્વરગ.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 489. ૭. *Ibid*, p. 5.

O mother-in-law, should you accuse me and bring a reproach on yourself in return? (તેલુગુ કેહવત.[1])

સાસુ દમે સવેલા, તો વહુ દમે કવેલા.

સાસુ ને વહુ બેઉ સરખી, ને વચમાં બોલે તે નરસી.

સાસુ ને વહુ સકારી, ને વચમાં બોલે તે નકારી. (અથવા) સાસુ વહુ સકારાં, ને વચ્ચે બોલે તે અકારાં.

A *lēj*[2] and *tēkur*[2] are the same, and the grass burns itself in the midst. (કાશમીરી કેહવત.[3])

સાસ પુતોહિયા[4] એકે હોઇહેં, ભાભા કુટન ઘર ચલ જૈહેં. (બિ. કે.[5])

સાસ બહુકી હુઈ લડાઈ, સિરકો ફોડ મારી હમસાઈ. (હિં. કે.)

સાસુ ને વહુની એક સારી, સાસુ પેહરે ને વહુ ઉઘાડી. ૧૧૦૯૫

He who has but one coat cannot lend it. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાસુ ને વહુને કજ્યો કેટલો? ખીચડીને કકડો આવે તેટલો.

સાસુ પછી વહુનો વારો.

En quanto fué nuera, nunca tuve buena suegra, y en quanto fuí suegra, nunca tuve buena nuera.[6]

No se acuerda la suegra que fué nuera.[7] (સ્પૅનીશ કેહવતો.)

Nao se lembra a sogra, que foi nora.[7] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

The mother-in-law was herself once a daughter-in-law. (તેલુગુ કેહવત.[8])

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 13.

૨. માટીનાં બનાવેલાં રાંધવાનાં વાસણો.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 125. ૪. વહુ. ૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 172.

૬. As long as I was a daughter-in-law I never had a good mother-in-law, and as long as I was a mother-in-law I never had a good daughter-in-law. ૭. The mother-in-law does not remember that she was a daughter-in-law.

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 11.

સાસુ પોતે તેવી, ને વહુને શિખામણ દેય.

The daughter reproached her mother, and went astray.[૧]

The mother, having given advice to her daughter, played the harlot. (તામીલ કેહવતો.[૨])

The mother-in-law gave good advice to her daughter-in-law, and went astray herself. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

સાસુ બેઠી શિખામણ આપે, અને વહુ બેઠી કીડીઓ ગણે.

સાસુ ભાંગે તે કહલેડાં, ને વહુ ભાંગે તે ઠીકરાં. ૧૧૧૦૦

The pot broken by the mother-in-law was a cracked pot, the pot broken by the daughter-in-law was a new pot. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

If broken by a mother-in-law it is an earthen vessel, if by the daughter-in-law it is a golden vessel. (તામીલ કેહવત.[૫])

સાસુ માહરી ભોલી, દેખાડે નહિ દીવાલી કે હોલી.

When the daughter-in-law said she was hungry, her mother-in-law told her to swallow the pestle.[૬]

[I only anoint] my daughter on Tuesdays and Fridays, but [I anoint] my daughter-in-law every Divyalu. (તેલુગુ કેહવતો.[૭])

સાસુ મુઈ, ને વહુ વ્યાઈ, ને પાછાં ત્રણનાં ત્રણ.

Een verloren, twee gevonden.[૮] (ડચ કેહવત.)

સાસ મુઈ, બહુ બેટા જાયા, વાકા પલટા વામેં આયા. (હિં. કે.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 349. ૨. *Ibid*, p. 473.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 129. ૪. *Ibid*, p. 9

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 489.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 28.

૭. *Ibid*, p. 120. ૮. One lost, two found.

સાસુ (અથવા. બાઇ) મુવાં બાપડાં, ને ઘર બાર થયાં આપણાં.

સાસુ વહુને નહિ બનતું હોય ત્યારે સાસુનાં મરણ પુઠે એમ બોલાયછે.

Grandmother (on husband's side) died, and the daughter-in-law got place. (કાશમીરી કેહવત.[1])

If my brother-in-law die I care not a hair, his *cumbly* mattress will be mine. (તામીલ કેહવત.[2])

सासू मेली ठीक झालें घरदार हातीं आलें. (મરાઠી કેહવત.)

સાસુ માંદી, વહુ કરાંજી, વરો જેટલો ને તેટલો, કાંસતાં જાય, ને હાંલ્લી ફાંસતાં જાય.

સાસુ માંદી, વહુ ચાંદી (અથવા, ને વહુ કરાંજી,) ને પલપલીનાં પેટમાં દુખે, ને વરો તો જેટલો ને તેટલો, (અથવા, ને વરો તો તેટલો ને તેટલો ઉડે.) ૧૧૧૦૫

સાસુ રૂઠે તો સેજ મુકાવે, ને વર રૂઠે તો બહાર કાહડે.

સાસુ લડી મુઇ, ને વહુ વઢી મુઇ, ને ન ખાધાં કોઇએ રાંધ્યાં ધાન.

સાસુ વહુમાં સામેલું (અથવા, છોકરૂં) ગેપ.

સાસુ વિનાની વહુ ડાહી.

For a wife, a mother-in-law, for a boy, a tutor. (તા. કે.[3])

Where there is no mother-in-law, the daughter-in-law is perfect; where there is no daughter-in-law, the mother-in-law is good tempered. (તેલુગુ કેહવત.[4])

સાસુજી બુડાં, ને સાલ્લો તર્યો, ને વહુજી ઘેર સાલ્લો લેઈને આવ્યાં. ૧૧૧૧૦

સાસુના પગને ઠેસ લાગે તોબી વહુએજ પગે લાગવું, ને વહુના પગને ઠેસ લાગે તોબી વહુએજ પગે લાગવું.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 80.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 475.

૩. *Ibid*, p. 459.

સાસુના હાથમાં ચોટલો આપ્યો.

There is no one to blame the mother-in-law. (તે. કે.[૧])

સાસુની શિખામણ વહુને.

સાસુને કહીને વહુને સંભલાવવું.[૨]

To kill the fowl to frighten the monkey.[3]

To beat the grass to frighten the snake. (ચીનાઈ કેહવતો.[૩])

અપની બેટીકુ એસા મારૂં કે બહુ તરાસ કર જાય. (હિંદુસ્થાની કે.)

સાસુને ગાલ, ને વહુને શિખામણ. ૧૧૧૧૫

સાસુને જમાઇ ઘણો વાહલો.

It is said that what she cooked for her son-in-law she gave to her son, and was distressed about it. (તા. કે.[૪])

She grudgingly gave to her son the food prepared for her son-in-law. (તેલુગુ કેહવત.[૫])

સાસુને નહિ સંઘરે, તો નનંદને શું પધરાવે?

સાસુને રીશ, ને વહુને સંતોખ.[૬] (અથવા) સાસુની રીશ, ને વહુનો સંતોષ. (અથવા) સાસુ રોસ, ને વહુ સંતોષ.

સાસુને સાસરાં વાસરાંની ફિકર, ને વહુને પટિયાં પાડવાની ફિકર.

સાસુનાં જણ્યાં સૌ સરખાં. ૧૧૧૨૦

સાસુમાં સો વાંક, પણ વહુનો વાંક નિકલે.

If (the daughter-in-law) even salute her unkind mother-in-law, it's a fault. (તેલુગુ કેહવત.[૭])

સાસુરી રે સાસુરી! ને ભાંજું તાહરી પાંસુરી,[૮] ને ખાઉં તાહરો ખીચડો, ને લેઉં તાહરો દીકરો.

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10.
૨. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૪૩૧૫, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્વે ૪૦૮.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 285.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 481.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 25. ૬. સંતોષ.
૭. *Ibid*, Supplement, p. 41. ૮. પાંસળી.

સાહજન તેવાં ભોજન, ડોસી તેવું અફરગાન, ને મનખ તેવી ઇજત.
સાહજનમાં સોહલીશેઠ.
સાહજાના સાથી, ને દુખીના વેરી. ૧૧૧૨૫
સાહઠ નિશાલ્યે ઉંચકી, મેહતાજીની સોય, કોણ કરે એ કામ, તે જે ઓસ્યાલું હોય. (અથવા) સાહઠ નિશાલ્યે ઉંચકી, મેહતાજીની સોય, કોણ કરે એ કામને, જે મઝીયારૂં હોય.
સાહુ કાહનજી.
લુચ્છાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.
સાહુકારના સાલા થવા સૌ જાય, પણ ગરીબના બનેવી થવા કોઇ નહિ જાય.
સાહુકારને ગલે પડે તો કાંઇબી મલે, ગરીબને ગલે પડે તો શું વલે?
સાહેબ! પાઘડી તરફ તો નજર રાખો! તોકે' પાઘડી ભેંસ ચાવી ગઇ![1] ૧૧૧૩૦
સાહેબ[2] મેહરબાન, તો ગદ્ધા પેહલવાન.
સૂરજ સૌં હુએ ત કોણ જખ મારે. (કચ્છી કેહવત.)
સાહેબ[2]કા ઘર દૂર હએ, જૈસી લંબી ખજુર, ચહડે સો ચખે પ્રેમરસ, પડે સો ચકમાં ચુર.
સાહેબ[2]ને આપતાંબી વાર નહિ, ને લેતાંબી વાર નહિ.
સિકંદર દાહડો.
યાને, ઘણો ચહડ્યાતો દાહડો.
સિંગમાં સડો. ૧૧૧૩૫
સિંગમાંથી સડો પેવસ થવો. (અથવા) સિંગમાંથી સડો નિકલ્યો.
સિંગોડું સણગાર્યું, પણ જમવા તેડું ન આવ્યું.
સિંધુ તરીને સરસ્વતિમાં ડુબવું.[3]

---

૧. એની સમજણ માટે જુઓ "કવિતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૧૬૯.
૨. ખોદા.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૧૦૯, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૩૯૪.

સિધુ વિધુ સાથેના સાથે.

સિપાહી તો બડોદેકે કે કડોદેકે. ૧૧૧૪૦

સિપાહી દીએ મોહટેથી (ગાલ,) ને ઢેડા દીએ હલુસે.

સિપાહી લડે, ને જશ જમાદારને.[૧]

સિપાહીના સો હાથ.

સિફારસકી ગદ્ધી તેજીકુ લાત લગાવે.

સિમલે શાણાં લોભાણાં, એનું ફૂલ ખાઇને પસ્તાણાં. ૧૧૧૪૫

સિર કાટ લીયો, પીછુ મએ નાક કાટુંગા.

સિર જાતા હએ, કે પલાવ ખાતા હએ.

સિર સલામત, તો પઘડીયાં બોત. (અથવા) સિર સલામત તો પઘડી પંચાશી.

Wer einen Kopf hat, bekzommt leicht einen Hut.[૨]

(જરમન કેહવત.)

A chi ha testa, non manca cappello.[૨] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Hombre que no tiene cabeza no ha menester bonete.[૩]

(સ્પૅનીશ કેહવત.)

સિર સલામત તો પઘડી પચાસ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સિર સિજદેમેં, ઔર મન બદીઓંમેં.

સિર સિર અકલ, ગુર ગુર બિદ્યા. ૧૧૧૫૦

સિર સિર બુદ્ધિ, ગુરૂ ગુરૂ જ્ઞાન.

સિરકી સફાઇ નહિ, હાથકી લંબાઇ નહિ.

સિરના કીડા સિરને ફોલે.

સિરસે લાગો કાન, રીઝે પણ બુઝે નહિ, પાણીમાં રાખ્યો પાહન, ભીંજે પણ ગુજે નહિ.

૧. જુઓ કેહવત નાο ૯૨૯૪, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સ૨ ૮૩૪. ૨. He who has a head won't want for a hat.
૩. He who has no head wants no hat.

સિંહ ગમન, પુરૂષ વચન, કેલ ફલે એક વાર, ત્રીયા તોરણ, ને રહમી હઠ, ચડે ન બીજી વાર. ૧૧૧૫૫

સિંહ જાણે વનનો વડો, વન જાણે સિંહનો.

સિંહ મરવા પડે ત્યારે ગધેડો લાત મારવા નિકલે.

સિંહ મરે, પણ ઘાસ નહિ ખાય.

Der Adler fängt nicht Fleigen.[1] (જરમન કેહવત.)

Arenden vangen geene vliegen.[2] (ડચ કેહવત.)

When the tiger is hungry, will he eat grass ?[3]

When hungry will a lion prey on frogs ?[4]

The lion lives by hunting. (તામીલ કેહવતો.[5])

A lion will kill an elephant, but will it eat a dead dog ?

(તેલુગુ કેહવત.[6])

સિંહ વસે જે વનમાં ત્યાં કેમ વસે શિયાળ ?

સિંહથી સિંહણ હોય માતી. ૧૧૧૬૦

સિંહના પંજામાં ગયલો શેકાર કાંઈ પાછો આવે ?

સિંહનું બચ્ચું પણ હાથીને દેખી ફાલ મારે.

સિંહનું બચ્ચું સો લાંઘણ કરે, પણ ઘાસ નહિ ચરે.

સો લાંઘણ જો સિંહ કરે, તોય તરણું ન ખાય. (શામલ.)

સિંહને ઓથે વાડ રહેછ, ને વાડને ઓથે સિંહ રહેછ.

સિંહને છેડી શિયાળ શું સાર કાહડે ? ૧૧૧૬૫

સિંહનો શેકાર હાથી લેઇ જાય ?

સિંહનાં ચામડાંમાં ગધેડો.

A jackal branded himself with spots like a tiger.

(તેલુગુ કેહવત.[7])

---

૧. The eagle does not catch flies. ૨. Eagles catch no fleas.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 452.

૪. *Ibid*, p. 301. ૫. *Ibid*, p. 557.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 364. ૭. *Ibid*, p. 262.

As the jackal branded itself in imitation of the stripes of a tiger. (તામીલ કેહવત.[૧])

To clothe a wolf in priest's clothes. (જેપાનીસ કેહવત.[૨])

(ફારસી કેહવત.) گرگ در لباس میش

સિંહનાં પેટમાં સાબર ન પાકે.

સિંહનાં બચ્ચાં સિંહજ પાકે.[૩]

Cat after kind. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Adler brüten skeine Tauben.[૪] (જરમન કેહવત.)

Arenden brengen geene duiven voort.[૪] (ડચ કેહવત.)

Af Ogler komme Oglenmger.[૫] (ડેનીશ કેહવત.)

Does not the child of a drummer know how to drum ?[૬]

A lion knows no danger. (તામીલ કેહવતો.[૭])

A tiger-cub is a tiger-cub, a kid is a kid. (તેલુગુ કે.[૮])

Dragons give birth to dragons, and phœnixes hatch phœnixes. (ચીનાઇ કેહવત.[૯])

શેરોંકે શેરહી હોતે હંય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

شیر را بچہ همی ماند باد

زادهٔ ظالم ستمگر می شود

(ફારસી કેહવતો.) تیغ چون بشکست خنجر می شود

સિંહ ક્યારે ખડ ખાધું ? ૧૧૧૭૦

સીઆલ કોટી, હરામ બોટી.

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 452.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 239.

૩. સરખાવો કેહવત નાο ૯૭૭૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૮૬૭.

૪. Eagles do not breed doves. ૫. Vipers breed vipers.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 318. ૭. *Ibid*, p. 301.

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 262.

૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 359.

સીકાં હોય તો ઉતરેલ[૧] ધણીએ ચહડે.
સીંગોતર માતા ધમ ધમ વાગે, આ પાર લાગે, ને પેલી પાર લાગે.
સીતાનું હરણ થયું તે પાછું માણસ થયું કે નહિ.[૨]
સીંદરી બલે, પણ વલ ન મુકે.[૩] ૧૧૧૭૫
સીંદરૂ કાહડતાં સાપ પેઠો.
સીંદુરનાં બીયાં ચટાડવાં.
સીધી આંગલીએ કોઈ લોહી કાહડે નહિ.
સીધીના બંધમાંથી છુટું.
સીધીભાઇ ચાન દેખો! તોકે' આપસે નજર આયંગા! (અથવા) સીધીભાઇ! ચાન કબ દેખાયંગા, તો આપોઆપ નજર આયંગા! ૧૧૧૮૦

The moon which does not come on the second (of the month) will come himself on the third. (તે. કે.[૪])

સીધીભાઇ શીરાવનાર, ને હબસીભાઇ હલાવનાર.
સીધીભાઇ સો મન સાબુ ચોલે તોપણ કાલા. (અથવા) સીધીભાઈ સો મન સાબુએ નાહ્યા, તોપણ કાલા ને કાલા. (અથવા) સીધીને સો મન સાબુએ ધોયો તો જાતે કાલો તે કદી ગોરો નહિ થાય.

Crows are never the whiter for washing themselves.

To wash a blackamoor white. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Lavez chien, peignez chien, toutefois n'est chien que chien.[૫] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Einen Mohren kzann man nicht weisz waschen.[૬] (જ. કે.)

---

૧. વાસણની ચોડ.
૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા તથા બોધ વચન," સફે ૨૯૨.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૫૯૮, તથા તેને મલતી કેહવત, સફે ૪૨૯.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 343.
૫. Wash a dog, comb a dog, still a dog remains a dog.
૬. One cannot wash a blackamoor white.

Jurado ha el vano de negro no hacer blanco.[૧]
Xabonar cabeza de asno, perdimiento de xabon.[૨]
(સ્પૅનીશ કેહવતો.)

Laterem laves.[૩] (લૅટીન કેહવત.)
Het is den moriaan geschuurd.[૪] (ડચ કેહવત.)
Kragen er ikke des hvidere, at hun tidt toer sig.[૫] (ડે. કે.)
Ensaboar a cabeça do asno, perda do sabao.[૬] (પોરચુગીઝ કે.)
Oil to the sand and soap to the *wethran.* (કા. કે.[૭])
Will a crow become a swan by bathing in the Ganges?[૮]
Though a crow bathe three times a day, it will not thereby become a white crane. (તામીલ કેહવતો.[૯])
Though it bathe in the Ganges, will a crow become a swan? (તેલુગુ કેહવત.[૧૦])
In washing a negro we lose our soap. (તરકીશ કેહવત.[૧૧])
If you take a bear-skin, and wash it ever so long, will it, instead of its native blackness, ever become white? If you beat a wooden image, will it hence acquire any good quality? (વિમાન.[૧૨])
Charcoal cannot be made white even though you wash it with milk. (સીન્ગાલીસ કેહવત.[૧૩])

---

૧. The bath has sworn not to whiten the blackamoor.
૨. To lather an ass's head is only wasting soap.
૩. You may as well wash a clay brick white.
૪. To wash a blackamoor white.
૫. A crow is never the whiter for often washing.
૬. To lather an ass's head is a waste of soap.
૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 190. ૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 186. ૯. *Ibid*, p. 495.
૧૦. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 28.
૧૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4.
૧૨. *Ibid*, p. 4. ૧૩. *Ibid*, p. 14.

Can the Ethiopian change his skin or the leopard his spots ?—JEREMIAH, XIII, 23.

अंगारश्शतधौतेन मलिनत्वं न मुंचति ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત.)

زنگی بہ شستن سفید نشود

(ફારસી કેહવતો.) نمد سیاہ از صابون سفید نشود

સીધીકે સો મન સાબુનસે ધુઓ તાંએ કારે જો કારે. (કચ્છી કેહવત.)

સીધીભાઈનો છોકરો સૌથી રૂપાળો !

સીધીભાઇનો ડાબો કાન.

સીધું સરોવર જેવું. ૧૧૧૮૫

As straight as an arrow. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સીધો રસ્તો છોડીને, પકડી રાહ આડી, ન ભાગે ધરી, કે ન ઉલ્લે ગાડી.

સીધો રહીને દુધ નહિ પીએ, પણ આડો રહીને મુ— પીએ.

સીધાં રઈ દૂધ ન પીન. (કચ્છી કેહવત.)

સીમમાં ગાઉં, સેરીએ ગાઉં, ને પંચમાં ગાઉં તો શરમાઇ જાઉં. (અથવા) સેરીએ ગાઉં, ઝાંપે ગાઉં, ને પંચમાં ગાઉં તો ખાસડાં ખાઉં.

સીરવઇની ડોસી ને ધમ્મુ મુંડામણુ.[2]

સીરી સાતમ, ને ગોકલ આઠમ. ૧૧૧૯૦

સીરે પોહરની તોપ.

સીસકે ચહડવું.

He is on the high ropes. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સીસામાં ઉતારવું.

---

૧. The blackness cannot be removed from charcoal by a hundred washings. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 369.

૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૪૦૫૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૮૮.

સીહાઇ ગઇ, ને સફેદી આવી.

સુઈ ઉઠ્યા, તોકે' કેમ જાણ્યું? તોકે' આચારે. ૧૧૧૯૫

કેટલાક દરજીઓ સિપાહીના પોશાકમાં હથિયારબંદ થઈને બીજે ગામ જતા હતા. માર્ગમાં ચોરની એક ટોલીએ તે દરજીઓને સુતેલા દીઠા. તે ઉપરથી વિચાર કીધો કે આ લોકો સિપાહીના પોશાકમાં છે, પણ જાતે સિપાહી નથી, કારણકે સઘલા સાથે સુઈ રહ્યાછે, અને તેઓ મધેનો એકાદ પણ ચોકી કરવા જાગતો નથી. એવો વિચાર તેઓ કરતા હતા એટલામાં દરજીઓ જાગૃત થયા, જે ઉપરથી ચોર મધેના એકે તેઓની આગલ જઇને પુછ્યું કે "સુઈ ઉઠયા?" યાને, ઉંઘઈ ઉઠયા! "સુઈ"નો અર્થ દરજી પણ થાયછે, એટલા ઉપરથી દરજીઓએ તેનો એવો અર્થ લીધો, ને પુછવા લાગ્યા કે "તમે કેમ જાણ્યું કે હમો દરજીઓ છિએ?" એથી ચોરોની ખાતરી થઈ કે તેઓ કાંઈ સિપાહી હતાજ નહિ, અને તેથી તેઓએ તેમને લુટી લીધા.

સુઇ, મેરાઇ, ને દરજી, અમે ત્રણ જણા, ગજ, કાતર, ને દોરો, અમે છ જણા.

સુઇ સવાદ વગરનું ચાટે, ને મોચી વગર ભારનું કાંસે.

દરજી દરેક વખતે સોએમાં દોરો પોતાં જીભસે લગાડેછે, અને મોચી ચામડું સીવતાં બેહુ હાથે સુઈયા ધરી દોરી તાણતાં કાંસેછે, જે બેહુ પારકાને માટે હોયછે. એ ઉપરથી પારકાને માટે કાંઈ કામ કરી તણાવા ઉપર બોલાયછે.

સુઇ સુઇ સાબરાં, મોચીનાં મોહડાં કાબરાં.

સુઇ સુથારને કોઇ નહિ પુછે, ને જે આવે તે પીંજારાને કુટે.

સુઈ, સોની, ને સાલવી, તેને દેવ મુકો જાલવી. (અથવા) સુઇ, સોની, ને સાલવી તેને દૈવ લે જાલવી. ૧૧૨૦૦

સુઇની સહવાર, ને મોચીનું વાહણું, લુહવાડનું કાલું મોહડું, (અથવા, લુહવાડનું મોહ બાલો,) કે નહિ મલે સુથાર સાથે લેહણું.

દરજી, મોચી, લુહવાડ, સુથાર વગેરેના ખોટા વાયદાઓ માટે એમ બોલાયછે.

સુઇની સાંજ, ને મોચીનું વેહણું, ને હજામ સાથે સૌને લેહણું.
સુઈને ઉઠયે ત્યારે સહવાર.
સુએ ત્યારે સોડમાં, ને ઉઠે ત્યારે ઓડમાં.
સુકમણા પડવા. ૧૧૨૦૫
To dine with Duke Humphrey. (અંગ્રેજી કેહવત.)
સુકાઇને સલકડી જેવું થવું.
સુકાલે સગાં વાહલાં, દુકાલે વાહલા દાણા, ડુંગરા દૂરથી રળિયામણા, આગલ જઇએ તો પાહણા.
સુકી સલી, ને દોજખની નલી.
પતલાં અને ઉચાં માણસની વિરૂધમાં બોલાયછે.
સુકું છાના જેવું.
સુકું છોડું. ૧૧૨૧૦
સુકું ડાંસ.
સુકું દાંત.
સુકું ધાણી જેવું.
સુકું હાડકું.
As dry as a bone. (અંગ્રેજી કેહવત.)
સુકે ખીલે ઢોર બાંધ્યાં. ૧૧૨૧૫
ભુખમરાની હાલતમાં આવેલાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.
સુકે રાન સુકાઈ જાય, ને વેહતે દરિયે વહી જાય.
સુકો દમ, ને ચરબ ઘણી.
સુકો દમ ભરાવવો.
સુકો પલાવ ખવાડવો.
યાને, સુકો દમ ભરાવવો.
સુકો મારે મુકો. ૧૧૨૨૦
સુકાં જોડે લીલું બલી જાય.
Two dry sticks will kindle a green one. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Arde verde por seco, y pagan justos por pecadores[1]
(સ્પૅનીશ કેહવત.)

આલા બરનઘે નીલા બરન. (કચ્છી કેહવત.)

(ફા. કે.) آتش چو در بیشہ افتد تر و خشک نداند

સુક્કાં ભોર.

યાને, બિસાદ વગરનું, જેમાં કાંઇ નફો નહિ હોય એવું.

સુક્કાં લાકડાંમાં જીવડો તે કતકત થાય, ને તેને ખોદાએ વગર પાણી કોણ પાય? (અથવા) ઘેરનો ધણી એમ જાણે કે હું રહું ને સો ખાય, ને સુક્કાં લાકડાંનો જીવડો, તેને સાહેબ વગર પાણી કોણ પાય?

સુખ ખાતર સન્યાસ લીયા, ને દુખ તો દોહરા ભયા.

સુખ જોઈ હસવું નહિ, દુખ જોઇ રડવું નહિ. ૧૧૨૨૫

સુખ દુખ હરીના હાથમાં, કેહવા માત્ર પ્રયાસ.

સુખ દુખનો છાંયડો ફર્યાજ કરેછે.

સુખ દેખ્યો સો ફીરસે આઇયો. (અથવા) આરમ પડે તો ફીર આઇયો.

Somebody said to the scorpion, "Why do you not come out in the winter?" He replied, "What did I get in the spring-time? Both times alike are a curse to me." (કાશમીરી કેહવત.[2])

સુખ પુઠે દુખ, ને દુખ પુઠે સુખ.

Joy and sorrow are to-day and to-morrow.

Sadness and gladness succeed each other.

No joy without alloy. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Extrema gaudii luctus occupat.[3] (લૅતીન કેહવત.)

---

૧. The green burns for the dry, and the righteous pay for sinners.
૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 31. ૩. Grief borders on the extremes of gladness.

Frend' und Leid sind nahe Nachbarn.[૧] (જરમન કેહવત.)
Geen geluk zonder druk.[૨] (ડચ કેહવત.)
Grief and joy are a revolving wheel.[૩]
After joy grief, after grief joy. (તામીલ કેહવતો.[૩])
Sorrow and joy are like two pots on a Kâvadi.[૪]
Happiness (is followed by) trouble. (તેલુગુ કેહવતો.[૫])
Sweetness followeth bitter fears, and leaves us rich for a myriad years. (ચીનાઈ કેહવત.[૬])
सुखस्या नंतरं दुःखं दुःखस्या नंतरं सुखं ।
चक्रवत्परिवर्तते दुःखानि च सुखानि च ॥[૭] (સંસ્કૃત કેહવત.)
ખુશીકે બાદ ગમ ઓર ગમકે બાદ ખુશી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
सुखा मागें दुःख आहेच. (મરાઠી કેહવત.)

شب دربي صاحبي دارد
(ફારસી કેહવતો.) بعد از رنج راحت است

સુખ સંપતકા સબ કોઇ સાથી. ૧૧૨૩૦
સુખના સાત સંગાથી, ને દુખનો એક સંગાથી. (અથવા) સુખના સાત સંગાથી, ને દુખનો એક વેરી.
Where wealth is, there friends.
In time of prosperity, friends will be plenty ; in time of adversity, not one amongst twenty.
Poverty trieth friends. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. Joy and sorrow are next-door neighbours.
૨. There is no joy without alloy.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 308.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 103. ૫. *Ibid*, p. 365.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 450.
૭. After happiness, sorrow, after sorrow, happiness ; happiness and sorrow revolve like a discus. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 481.

Amigo de bom tempo muda-se com o vento.[1] (પો. કે.)
Amigo del buen tiempo mudará con el viento.[1]
Echate á enfermar, verás quien te quiere bien, y quien te quiere mal.[2] (સ્પૅનીશ કેહવતો.)
સુખ સંપતકા સબકોઈ સાથી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સુખના સાથી, દુખના વેરી.
સુખનું મુળ સંતોષ.
સુખને માટે સન્યાશ લીધો, પણ ભીખ માગવી તો રહી.
સુખને સારૂં સુંદીઓ કર્યો, ત્યારે રાસડી કોટે પડી. ૧૧૨૩૫
સુખનો જીવ દુખમાં નાખવો.
सुखाचा जीव दुखांत घालूं नये. (મરાઠી કેહવત.)
સુખનો દાહડો સાંભ્યો.
સુખનો ભાર.
સુખનાં છોડાં કરડવાં.
યાને, દુખમાં હોવું.
સુખમે ભજે ન રામકો, દુખમે ભજે સબ કોય, હાથો દેતે અપના, ધરમ સંગાતે હોય. ૧૧૨૪૦
સુખમે ભજે ન રામકો, દુખમે ભજે હર કોએ, જો સુખમે ભજે રામકો, તો દુખ કાહકો હોએ.
સુખમાં આવે નિદ્રા, દુખે સાંભરે રામ.
સુખે ખાતા સોહવાયું નહિ.
સુખે રેહવું, ને ભુખે મરવું.
સુખે સુવે જેને માથે બાપ, સુખે સુવે જંગલમાં સાપ, સુખે સુવે રાજાનો પુત, સુખે સુવે જોગી અબદુત. ૧૧૨૪૫

---

૧. A fair-weather friend changes with the wind.
૨. Fall sick, and you will see who is your friend and who not.

સુખે સુવે રાજાનો પુત, સુખે સુવે જોગી અબદુત, સુખે સુવે સો લક્ષણી નાર, એ લખનારો દીસે કોઇ ગમાર.

સોવે રાજકા પૂત યા જોગી અબધુત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુખે સોની, દુખે રામ. (અથવા) સુખે સાંભરે સોની, ને દુખે સાંભરે રામ. (અથવા) સુખે સાથી, ને દુખે રામ.

The danger past, and God forgotten. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Rogar al santo hasta pasar del trance.[1] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Aegrotat daemon, monachus tunc esse volebat,
Daemon convaluit, daemon ut ante fuit.[2] (લૅતીન કેહવત.)

Though you neglect to offer incense when all is well, you will have to fall at Buddha's feet in time of sorrow. (ચીનાઈ કેહવત.[3])

Vows in times of trouble, carping [at the gods] in times of prosperity. (તેલુગુ કેહવત.[4])

When the knife is over a man's head, he remembers God. (અફઘાન કેહવત.[5])

સુખે સાંભરે સ્ત્રી, ને દુખે સાંભરે રામ.

સુખડ ઘસાય પણ તેથી કાંઇ ઓરસિયો ઘસાય? (અથવા) સુખડ ઘસાય, પણ પથ્થર નહિ ઘસાય.

સુખડ બાલીને ઈંડું ભુંજે. ૧૧૨૫૦

સુખડીએ શું ભુખરી ભાગે? (અથવા) સુખડીથી કાંઇ ભુખરી ભાગી નહિ શકે.

"એક કોદરે કાંઈ કાલ મટે" ની માફક વપરાયછ.

૧. To pray to the saint until the danger is past.

૨. The devil was sick, the devil a monk would be; the devil grew well, the devil a monk was he.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 401.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 32.

૫. *Proverbs from East and West*, p. 88.

સુખડીયાની સુખડી, ને આરોગો ભગવાન.
સુખને પાણી બંધાય, ને વચને બેટાબેટી અપાય.
સુખલા જામાસવાલી વાત.
સુખલા નાદેઉ. ૧૧૨૫૫
સુખલો જામાસ.
સુખલો નહિ આપે તો જામાસ આપે.
સુખો સારનાર, ને મકણુ સરાવનાર.
સુંધ સુંધામણી, છીંક છીંકામણી, દાધ દધામણી, લાજ લજામણી, ને ભરી મિજલસમાં હાથ હોરામણી, (અથવા, ભીખ મંગામણી.)
તપકીર વાપરવાની વિરૂધમાં બોલાયછે.
સુંધણી[1] સોહામણી, કપડે લજામણી. ૧૧૨૬૦
સુધણીકા સહરાકા, જબ સુંધે તબ તાજા, જીસકી પગરીમે બાદલી, ઓ છતરપતિ રાજા.
સુંધે તેનો સાલ્લો, ને પીએ તેનું ઘર, ખાય તેનો ખુણો, ત્રણે બરાબર.
સુજ વનાની સાસરે ગઇ, ને ખાસડાં ખાઇને પાછી આવી.
સુજનો સોની, કસુજનો મોચી, ને ધવડવા બેઠો બોચી. (અથવા) સુજયો સુઇ,[2] ને કસુજયો મોચી.
સુજમાં ખોટી થવું. ૧૧૨૬૫
સુજમાં મરવું.
સુજમાં રોજા ખોલવા.
To reckon without one's host. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Qui compte sans son hôte compte deux fois.[3] (ફ્રેંચ કે.)
Fazer conta sem a hospeda. (પોરચુગીઝ કેહવત.[4])

૧. તપકીર. ૨. દરજી.
૩. He that reckons without his host must reckon again.
૪. To reckon without one's hostess.

Man soll die Zeche nicht ohne den Wirth machen.[1] (જરમન કેહવત.)

Chi fa il conto senza l'oste, gli convien farlo due volte.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Die zonder den waard reekent, reekent kwaalijk.[2] (દ. કે.)

સુજે લડજે, પણ ગુજ રખે કાહડતી.

સુંઠ ખાઈ જવી.

યાને, વાત ખાઇ જવી, અખાડા કરવા.

સુંઠ ખાઇને ઉંદ જણ્યું, ને સંચર ખાઇને ચંચર[3] જણ્યો. ૧૧૨૭૦

The preciousness of children is known to her who has eaten dried ginger and borne one. (તામીલ કેહવત.[4])

સુંઠ, સુવા, ને કરીયાતું, ભાઈ ઓરસિયાને માન ઘણું.

સુંઠ, સંચર, ને એલીયો, તે પારખવા ગાંધીને તેડ્યો.

સુંઠ, સંચર, ને કાચકો, જે ખાય તેને ન આવે આંચકો.

સુંઠના ગાંગડાથી ગાંધી બનવું. (અથવા) સુંઠને ગાંગડે ગાંધી બનવું.

સુંઠને ગાંગડે ગાંધી ન કેહવાય. (અથવા) સુંઠનો ગાંગડો મળ્યો એટલે ગાંધી ન થવાય. (અથવા) સુંઠને કાંકરે ગાંધી થવાય? ૧૧૨૭૫

સુંઠનો સવાદ ખાખરની ખીસોડી શું જાણે?

સુંઠનો સવાદ ચખાડવો.

સુંઠનો સવાદ ચાખ્યો નથી.

સુડી વચ્ચે સોપારી.

Between hawk and buzzard. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Tusschen den hamer en het aanbeeld.[5] (દચ કેહવત.)

---

૧. Don't reckon without your host.

૨. He that reckons without his host must reckon again.

૩. ચંચળ. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 309.

૫. Between the hammer and the anvil.

Etre entre la marteau et l'enclume.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

If you say "let it go" the snake will be angry, if you say "hold it" the frog will be angry.[2]

Like a nut in the nippers. (તેલુગુ કેહવતો.[3])

સુડી વિચ સોપારી. (કચ્છી કેહવત.)

સુત ને ભૂત, બેને છેડાય નહિ. ૧૧૨૮૦

યાને, સુતર જો છેડાઈ બેસીને ગુંચવાઈ જાયછે તો તેના દોરા તુટતાત કીધા વગર છુટા કરવા મુશકેલ થઇ પડેછે, તેમજ એવો વેહમ છે કે ભૂત જો છેડાયો તો તે ઘણી નુકસાની કરેછે.

સુતરનો પ્રાગડો નથી કે તે તોડી શકાય.

યાને, સહેલી વાત નથી કે તે પાર પાડી શકાય.

સુતલી બલે, પણ વલ નહિ મુકે.[4]

સુતા આગલ બેઠાનો પરવાર નહિ.

સુતા એટલા જાગે નહિ.

સુતા દેવને જગાડવો. ૧૧૨૮૫

When ill luck falls asleep, let nobody wake her. (અં. કે.)

સોતા શેર જગાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુતા સાપને છંછેડવો.

Tread not on a sleeping serpent. (તરકીશ કેહવત.[5])

સોતા નાગ જગાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુતા સિંહને જગાડવો. (અથવા) સુતો સિંહ જગાડવો નહિ. (અથવા) સુતેલો સિંહ (અથવા, સાપ) જગાડવો.

It is not good to wake a sleeping lion.

Wake not a sleeping lion. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. To be between the hammer and the anvil.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 342. ૩. *Ibid*, p. 7.

૪. જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૧,૧૭૫, તથા તેને લગતી ફુટ-નોત, સફે ૯૮૨.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 31.

Wauken na sleeping dogs.

It is ill to wauken sleeping dogs. (સ્કૉચ કેહવતો.)

N'éveille pas le chat qui dort.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Schlafende Hunde soll man nicht weckzen.[2] (જરમન કે.)

Non svegliare il can che dorme.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Slapende honden zal men niet wakker maken.[2] (ડચ કે.)

Quando la mala ventura se duerme, nadie la despierte.[3] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Man skal ei kaste Steen efter den Hund som ligger stille.[4] (ડેનીશ કેહવત.)

He who rouses a sleeping tiger, exposes himself to harm. (ચીનાઈ કેહવત.[5])

فتنهٔ خفته را مکن بیدار

فتنه در خواب است بیدارش مکن (ફારસી કેહવતો.)

સોતે ભિડ જગાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુતાની મા પાડો જણે.

સુતી ગઈ, ને સુતી આવી, સુરત તો કાંઈ દીઠું નહિ. (અથવા) સુતી સુતી ગઈ, પણ સુરતની ખબર નહિ રહી.

સુતી'તી, ને નો'તું કાંત્યું. ૧૧૨૯૦

સુતે સોડ બલે, ને દેખે દેહ બલે (એવું અણગમતું માણસ.)

સુતેલો ઝઘડો ન જગાડવો.

સુતો બોલે, પણ જાગતો ન બોલે.

સુતો સકારો, ને ઉઠયો અવારો.

---

૧. Wake not a sleeping cat.

૨. Wake not a sleeping dog.

૩. When ill-luck sleeps, let no one wake her.

૪. Throw no stones at a sleeping dog.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 350.

સુતાં જાગજો, ને વેહલાં આવજો. ૧૧૨૯૫
સુતાં સુતાં પાણી પીએ તો કાનમાં જાય.
સુથાર ઘડે, પણ ઘર ગમી છોડાં નાખે.
સુથાર, સરડો, ને મોર, એ ત્રણેનું જેઠ મહિને જોર. (અથવા)
સુથાર, સરડો, ને મોર, ને જેઠ મહિનામાં કદી નહિ થાય ચોર.
સુથારની બાયડી થનકલે ચાલે, ને ભડકરે[1] બોલે.
સુથારની રાંડને સાંકલાં ભાવે. ૧૧૩૦૦
સુથારની સાત, તો લુહવાડની (અથવા, ઉઢો[2]ની) એક.
સુથારની સોડમાં, ને લુહવાડની કોડમાં બેસવું નહિ.
સુથારનું મન બાવલિયામાં, ને ચોરનું મન બાચકામાં. (અથવા)
સુથારનું મન બાવલિયે.

Onde a gallinha tem os, ovos lá se lhe vao os olhos.[3] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Toujours truye songe bran.[4] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bachelors to talk of books incline,
Pork butchers delight to talk of swine. (ચીનાઈ કેહવત.[5])

ચોરકા મન બૂડાચેમે.
બીલ્લીકો, છીંછરોકા ખાબ.
ચોરકે ખાબમે બુકચે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
સુતારજે મનમે બાવરીઆ વસે. (કચ્છી કેહવત.)
ترکمانی اسم جنت می شنید کفت آنجا غارت و تاراج هست (ફારસી કેહવત.)

૧. ભડકરો—રોખણ, છોલતાં, છોલાં.
૨. લુહવાડ.
3. The hen's eyes turn to where she has her eggs.
૪. A sow is always dreaming of bran.
૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 50.

સુથારને મન બાવલીયો, ને કુંભારને મન કુંડું.[1]
સુથારનો છોલ, ને નફટનો બોલ. ૧૧૩૦૫
સુથારનો છોલ, ને સોકનો બોલ ભડકે લાગે.
સુથારનો દીવો.
સુંદરબાઇનો પાડો ઘેંસમાં ધસડાયો જાય.
સુન ભાઇ માધા, નવ તેરકા આધા, તેતીસકા તીજા ભાગ, ઔર ૭ પાંચકા આયા લાગ.
સુનતે કાને બેહરૂં. ૧૧૩૧૦
સુને સ્યાલ અડકે નહિ.
સુના ઉપર ધોર ચહડાવવો.

To gild refined gold is ludicrous excess. (શેકસપીયર.)

Good coral needs no colouring. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સુના કરતાં (અથવા, પાયને, થાને) ઘડામણ મોઘી. (અથવા) સુના પાને ઘરાણ મોઘું.

Materiem superabat opus.[2] (લૅતીન કેહવત.)

The trapping cost more than the horse. (ચીનાઈ કેહવત.[3])

સોનેસે ઘડાઈ મેંહગી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુના જેવું (માણુસ વગેરે.)
સુનાં પાયને (અથવા, થાને) પીલું, ને વેહા થાને રૂડું. (અથવા) સુનાં થાને પીલું. ૧૧૩૧૫

As yellow as a golden noble. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સુના મોહર જેવું.

---

૧. જુઓ ઉપર કેહવત ના૦ ૧૧,૩૦૩, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૯૯૬.
૨. The workmanship surpassed the material.
૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 340.

સુન્નાના ચુડાવાલી દાતણવાલીને ઘસે. (અથવા) સુન્નાનાં ચીતલવાલી કાચનાં ચીતલવાલીને ખાય. (અથવા) સુન્નાના ચુડાવાલી દાતણવાલીને ખાય.

મોહટા ગરીબને મારે એવી રીતે વપરાયછે.

સુન્નાના પાયાની ઉતરી, ને ત્રાંબાના પાયાની બેઠી.

સુન્નાની કટારી, કમરમાં (અથવા કેડે,) ખોસાય, કાંઈ પેટમાં મરાય? (અથવા) સોનાની પાળી, માટે પેટમાં મરાય?

A golden knife is neither fit to keep, nor to throw away. (કાશ્મીરી કેહવત.[1])

A golden knife. (તેલુગુ કેહવત.[2])

May one cut his throat with a knife because it is made of gold? (તામીલ કેહવત.[3])

Will you cut your throat because the knife is made of gold? (કૅનેરીસ કેહવત.[4])

અમુલ્ય છુરી કનકની, કોઇ ન મારે પેટ. (શામલ.)

સોનેકી કટારીસે કોઈ પેટ નહિ મારતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

सोन्यांची सूरी नको घालूं उरीं. (મરાઠી કેહવત.)

સુન્નાની ચલ્લી હાથ લાગવી. ૧૧૩૨૦

સોનેકી ચિર્યા હાથ લગી હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુન્નાની (અથવા, હીરાની) ઝાલ, ને પાણીમાં દાલ.

સુન્નાની બીલાડી, ને રૂપ્પાંનું પુછ, ને દસ્તુરજી બાપને જઈ પુછ.

સુન્નાની સાંકલમાં લોહડાંનો ખીલો.

A leaden sword in an ivory scabbard. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 206. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 277.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 409.

૪. *Proverbs from East and West*, p. 18.

So vayna de oro cuchillo de plomo.[1] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
In guaina d'oro coltello di piombo.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
સોનજે થાંમે બિખ્યા કેર ન વિજે. (કચ્છી કેહવત.)
સોનેકા ગરહવા ઔર પીતલકી પેંદી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુનાનું ખવાડ્યે, પણ ડોલો કડવો રાખ્યે.
યાને, બચ્ચાંઓ ઉપર હેત ગમે એટલું રાખવું, પણ તેઓને ફોકટનો લાડ લડાવી છગાવી મુકવાં નહિ.
સોનેકા નિવાલા ખિલાના ઔર શેરકી નઝરેંસે દેખના. (હિં. કે.)

સુનાને તોલનું. ૧૧૩૨૫
He is worth his weight in gold. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Oro es lo que oro vale.[3] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
Oro è che oro vale.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Ouro he o que ouro vale. (પોરચુગીઝ કેહવત.[3])

સુનાને સો, ને મોતીને પો.

સુનાનો ગાંગડો હાથ લાગવો.

સુનાનો ધુમાડો.

સુનાનાં નલિયાં ચહડાવવાં.

સુનાબી કચ્ચા, ને બંદાબી ના-કારીગર. (અથવા) સુનાબી કચ્ચા, ઔર સોનીબી કચ્ચા. ૧૧૩૩૦

સુનાવાલાનું દેવું કરીને પીતલવાલાને ધીરવા જવું.

સુનું ઉછાલતા ચાલ્યા જઇએ (એવો ભો વગરનો અમલ.)
સોના ઉછાલતે ચલે જાઓ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુનું જોઇએ કસી, ને માણસ જોઇએ વસી.
As the touchstone trieth gold, so gold trieth men. (અં. કે.)

---

૧. Under a gold sheath a leaden knife.
૨. In a golden sheath a leaden knife.
૩. That is gold which is worth gold.

Ild pröver Guld, og Nöd Vennehuld.[૧] (ડેનીશ કેહવત.)

Gold is known upon the stone, whether it is alloyed or pure. (કાશમીરી કેહવત.[૨])

Test the good by the words of the tongue, and gold on a touchstone. (તામીલ કેહવત.[૩])

Distance tests a horse's strength; long service reveals a man's character. (ચીનાઇ કેહવત.[૪])

सोयरा पाहावा रुसून सोनें पाहावें कसून. (મરાઠી કેહવત.)

સોના જાને કસી ઔર માનુસ જાને બસી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) محک داند زر چیست

સુનું રૂપું તે વાલ્યું વલે, ને લોહડું વલે તાપે, સમાણસ તે વાતે વલે, કમાણસ વલે લાતે.

Gold must be beaten, and a child scourged. (અં. કે)

Sand sharpens a knife, a stone an axe, good words a good man; so a thrashing does a rogue. (બંગા. કે.[૫])

સુનું, રૂપું, ને સુત, પેહલી માંગણીએ વેચે તે ડાહી માનો પૂત. ૧૧૩૩૫

સુનું રૂપું સોની ચોરે, ને નંગ બદલે જડિયો, મોડો આવી ચવેણું માગે, એ સુથાર ને કડિયો, એટલા પાસે ક્યારે જઈએ, પુરા હોઇએ ગરજી, કપડું ચોરી પૈસા માગે, એ જાતનો દરજી.

સુનું સડે નહિ, ને વાણિયો વટલે નહિ.

સુનું સદે નહિ, ને રૂપું ધારે નહિ, ને કથીરના તો સમ ખાધા, (એવું ગરીબ અવસ્થાનું.)

---

૧. Gold is proved in the fire, friendship in need.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 206.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 337.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 251.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 62.

સુનાબાઇ સુનાબાઇ સગન બોલો, તોકે' બાર ગામ બલે, ને તેર ગામ ઉજડ વલે !
સુનો ભાઈ માધા, નવ તેરકા આધા, તેતીસકા તીસરા ભાગ, છે પાંચકા હુવા લાગ, મેરા કહ્યા કરો તો નવપે દો ધરો. ૧૧૩૪૦
સુનો સબીરે ભૈયા, ગરીબકી દાઝ બાત, જાહેર અચ્છી ભજૈયાં, બાતેન દસ બીસ લાત.
સુપડે ને તોપલે.
સુપડે સારવું, ને ચુતારે વારવું.
સુપડે સુપડે રેડશે, ને આંધલાને જમવા તેડશે.
સુપડે સેરીયે ઘાલો વરણી, ને આઇ કુમારી ને જાઇ પરણી. ૧૧૩૪૫
સુપડાં જેવા (મોહટા કાન.)
સુપડાં જેવો વાંસો, કોઈ કાલો કહે, કોઈ ગોરો કહે.
સુપડાંની સહિ, (અથવા સાંહડયાની સહિ,) ને પતરેલનો પાડ.
સુપડાંની સહિ, ને બોહીયાંની ભેટ.
સુપનેમે ભયા રાજા, ને ઉઠચા તબ હો ગયા કાછ. ૧૧૩૫૦
સુપાની ખોટ પારચોલમાં પુરાય.
સુઓ સો વરસનો, ને બાપુ બસો વરસનો.
સુમ કરતાં દાતા (અથવા, સખી) ભલા કે તુરત દેવે જવાબ.
સુમ પાસે કેલવણી લેવા બેસો તો પેહલાં પૈસા દાટવાનું શિખવે.
સુમ, શિયાલ, ને કાચબો, પરઘેર પોહલા થાય, સમો આવે આપ ઘેર, સૌ સંકેલી જાય. ૧૧૩૫૫
સુમનું અને સખીનું એકજ ઓવારે ઉતરવું.
સખી શુમકા લીખા બરસ દીનમેં બરાબર હો જાતા હય. (હિં. કે.)
સુમનું મોહડું બાલ.
સુમનો ને સખીનો વારો એક. (અથવા) સુમ દાતારનો એકજ વારો.
(ફા. કે.) سخي و بخيل در سر سال برابر مي شوند

સુમનો પૈસો કદી નહિ ગવાય.

સુમનો પૈસો સખી ખાય. (અથવા) સુમ સંગ્રેહ, ને સખી ખાય. (અથવા) સુમનો પૈસો સખી ખાય, ને પાપીનો માલ એડે[1] જાય. (અથવા) સુમનો માલ સખી ખાય. ૧૧૩૬૦

The wicked enjoy the property of the miser. (તા. કે.[2])

A miser's property falls to the lot of the thief.[3]

A miser loses both ways. (તેલુગુ કેહવતો.[4])

कृपणस्य धनं याति वन्हि तस्कर पार्थिवैः ॥[5] (સંસ્કૃત કેહવત.)

गाफिलाचा माल त्र शहाण्याचा खुराक. (મરાઠી કેહવત.)

સુમારૂં હાંસ જેવું (કપડું, વગેરે)

સુરજ કેણી ગમ ઉગ્યો?

The day that you do a good thing there will be seven new moons. (અંગ્રેજી કેહવત.)

What wind blew you here? (ચીનાઇ કેહવત.[6])

સુરજ છાપરે ઢાંકયો ન રહે.

Like hiding the sun with the hand. (તામીલ કેહવત.[7])

Can the sun be covered with a winnowing sieve? (મ. કે.[8])

છાબ ઢકયો સૂરજ ન રએ. (કચ્છી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) روی آفتاب را از غربال می پوشاند

સુરજ ધુમાડે ઢંકાયલો રહે નહિ.

(ફારસી કેહવત.) خورشید را بگل نتوان پوشید

૧. ફોકટમાં. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 114.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 330.

૪. *Ibid*, Supplement, p. 75.

૫. A miser's wealth goes by fire, robbers, and kings. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 399.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 620.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 314.

૮. *Proverbs from East and West*, p. 7.

સુરજ પર ધૂલ નાખનાર ધૂલે ભરાય. (અથવા) સુર્ય સામે ધૂલ નાખે તો પોતે છંટાય. (અથવા) સુરજ સામી ધૂલ નાખ્યે તો ઉલટી આંખમાં પડે. ૧૧૩૬૫

He that flings dirt at another dirtieth himself most.
Spit not against heaven, 'twill fall back in the face.
(અંગ્રેજી કેહવતો.)

Qui crache contre le ciel, il lui tombe sur la tête.[1] (ફ્રૈં. કે.)
Chi contra il cielo getta pietra, in capo gli ritorna.[2]
(ઈતાલ્યન કેહવત.)

Wie tegen wind spuwt, maakt zijn baard vuil.[3] (ડચ. કે.)
If one spit against the wind (the spittle) will strike his own face. (તામીલ કેહવત.[4])

To spit in the air and get it back in one's own face.
(મલઈ કેહવત.[5])

આફ્તાબ પર થૂકો અપનેહી મુંહપર પડે.
ખાક ડાલે ચાંદ નહિ છીપતા હય.
સૂરજ ધૂલ ડાલનેસે નહિ છુપાતા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત.) آفتاب را بگل نمی توان اندود

સુરજ સામી ધુલ. (અથવા) સુરજ સામું સાંબેલું.

સુરજને પણ ડાભાં હોયછ.

The brightest of all things, the sun hath its spots.
(અંગ્રેજી કેહવત.)

Le soleil lui-même n'a-t-il pas des taches ?[6] (ફ્રૈંચ કેહવત.)

સુરણનો સવાદ જાણ્યો.

---

૧. Who spits against heaven, it falls on his head.
૨. Who throws a stone at the sky, it falls back on his head.
૩. Who spits against the wind fouls his beard.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 237.
૫. *Proverbs from East and West*, p. 8.
૬. Are there not spots on the sun ?

સુરત, ને સાહેબની મૂરત.
સુરત શેહર, ને સુનાંની લેહર. ૧૧૩૭૦
સુરત શેહરના લોક, રાતે બોલે ને દિસે ફોક.
સુરતં શેહરમાં દાવર ઘણા, સાતવલ્લા[1]માં બાવલ ઘણા, નવસારી આડીતારી,[2] ઉંદ, અદુસો, ને અનારી, ચૌટા વચે એક ખાડી, તેનું નામ તે નવસારી.
સુરત શેહરમાં દાવર ઘણા, સાતવલ્લામાં બાવલ ઘણા, નવસારીમાં ભાઇ ઘણા, ને વડોદરામાં ભાઉ ઘણા.
સુરત, સુનાની મૂરત.
સુરતના ગાંડા, ને ભરૂચના ડાહ્યા. ૧૧૩૭૫
સુરતના બે વાણિયા. નાહન અને કાહાણુ, મલકાજંદીમાં દેહડું બંધાવ્યું, નવખંડ પૃથ્વિમાં નામ.
સુરતના સોદા,[3] ને મુંબઈના માંદા.
સુરતની બરફી, મથુરાંના પેંડા, મુંબઈનો હલવો, ખંબાતની સુતરફેણી, ને ભરૂચનો ગુંદરપાખ.
સુરતની બલેવ, અમદાવાદની હોલી, પુણાનાં તાબુત, ને મુંબઈની દીવાલી.
સુરતનું જમણુ, ને કાશીનું મરણુ. ૧૧૩૮૦
સુરતનો સગો, ઢેડનો સંગાત, ગુવારની ગાંસડી, ઘાસની તાપણી, સાગનો દેવતા, વાવનું ઘાસ, કતાર ગામની છાસ, ને દેલવાડાનું દહી, એટલામાં ભલીવાર નહિ.
સુરતનાં વેગણને માટે તો દેવ તરસેછે.
સુરતનાં સુહમારાં લોક. ને નદી ઉતરે ને મેલે ફોક.
સુરતી ગત.
સુરતી ઠગ, હાથમાં છત્તર, ને ગજવાંમાં પથ્થર. ૧૧૩૮૫
સુરતી દાન, ને કરારનું ધાન.

૧. ચોરાસી પરગણાંમાં આવેલું એક ગામ. ૨. વાંકી ચુકી. ૩. લુચ્ચા.

સુરતી, ને મંગલ સુરતી.
સુરતી, ને વાત કરે ઉલટી.
સુરતીઓની સંગતમાં કંકરના ફાકા.
સુરદાસકી ટેકી, લગી તો લગી, નહિ તો રામઝુક તો લગાઈ હએ.[1] ૧૧૩૯૦
સુલેમાન સાહતકો.
સુવા જવું ને મરવા જવું બરાબર.

The sleeping and the dead are but as pictures. (શેક્સપીયર.)

સુવા મુવા બરાબર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

सुतानें स्वर्गास जाणारा. (મરાઠી કેહવત.)

સુવા જેવું સુખ નહિ, ને મુવા જેવું દુખ નહિ.

He who does not sleep is not healthy. (તામીલ કેહવત.[2])

સુંવાલી રાણી ને પા— પ્રાણ જાય.
સુવો એમ કે સુવો તેમ, ડુટી ને નાક વચમાં ને વચમાં. ૧૧૩૯૫
સુહમારી[3]ના પારસીને કોઠે લગાડ્યો તો કોઠુંજ કરડી ખાધું.
સૂનું ઘર સ્યામા વિના.
સૂને મઠ જાગણ.
સૂરત ગાયના જેવી, ને હૈયું વાઘના જેવું.
સૂરત બિચારી જતી રહે, કિરત કમુ ન જાય. ૧૧૪૦૦
સૂરતકે હમ ગોલામ, સૂરત હોઇ તો કયા, સુર્ખો સફેદ માટીકી મૂરત હોઈ તો કૂયા?
સૂરતસે કિરત બડી, બિન પંખ ઉડ જાય, સૂરત તો જાતી રહે, પર કિરત કબહુ ન જાય.
સેકશે તેટલું દેખશે.

૧. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૪૪.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 368.
૩. સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ.

સેખચલ્લી મર ગયા તો વેહચાકી તાનાતાન હો ગઇ.
સેખચલ્લી! લાહોર ક્યું ગયા? તોકે' ગાડીવાનને ભાડા નહિ લીયા. ૧૧૪૦૫
સેખજીએ દાંતરડાં ગળ્યાં, પણ અ— ભારી પડ્યાં.
સેજે નહિ સુતી, સોડ નહિ તાણી, ને શા પર મુક્યાં ઉનાં પાણી?
સેરો[1] ને બેરો કસેલા કામના.
સેર મગદલનો શાહેદી.
સેરડો જાણે નહિ, ને માહરૂં નામ પગી. ૧૧૪૧૦
સેલર વા વાગે તો ઝાકલ પડે, ને ભુખર વાગે તો સૌ સુકાઈ જાય.
સેવ વડે સાંઢયાં કાંઈ હોય?
યાને, સેવ ઉકમઇની ગણાયલી છે, તેથી તેની સાથે સાંઢયાં જેવી નજીવી ચીજ ખવાય નહિ.
સેવા કરે તો મેવા મલે.[2]
No pains, no gains. (અંગ્રેજી કેહવત.)
સેવા કરે સો મેવા પાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સેવાલ પકડે બુડતો નહિ ઉગરે.
સેહજ મીલા સો દુધ બરાબર, મંગ લીયા સો પાણી, ખેંચ લીયા સો રગત બરાબર, કહેત કબીરા બાની, (અથવા, બોલે ગોરખ વાણી) ૧૧૪૧૫
સેહજે આવ્યું દુધ બરાબર.
સેહતા જીવને સંતાપ, (અથવા, સંતાપમાં નાખવો.) (અથવા) સેહતો જીવ દુખમાં (અથવા, સંતાપમાં) નાખવો.
સેહલી ઓરડી ઉપર સૌ કોઇ ચહડે.
સો ઉંદર મારીને બીલાડી પાટે બેઠી. (અથવા) સો ઉંદર મારી મીનીબાઇ પાટ બેઠાં.

---

૧. બલદ.
૨. સરખાવો કેહવત નાo ૧૧૦૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૯૭.

સો કાગડે ઘુવડ ઘેરાણું. ૧૧૪૨૦

As a swan in the midst of a thousand crows.[1]

Like a toad among a thousand serpents. (તા. કેહવતો.[2])

Among a hundred crows what can one cuckoo do? (તેલુગુ કેહવત.[3])

(ફારસી કેહવત.) صد گربہ یک موش

સો કાટલે મણ.

સો કૌરવ, ને પાંચ પાંડવ, ટક્યા કેમ?

સો ખરચે ને સવાયાની વાણ. (અથવા) એક નહિ ખરચે, ને સો ખરચે. (અથવા) ત્રણ ખરચે, પણ એક નહિ ખરચે.

Penny wise, pound foolish. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Mancher sucht einen Pfennig, und verbrennt dabei ein Pfund.[4] (જરમન કેહવત.)

Centen-wijsheid en daalder-domheid.[5] (ડ્ચ કેહવત.)

After laying out thousands for an elephant why hesitate to give half a *fanam* for a goad? (તા. કે.[6])

Should one buy an elephant for a thousand pagodas, and grudge half a Visam for a hook to drive him with? (તેલુગુ કેહવત.[7])

સો ખાસડે (અથવા, ટપલે) તોબા નહિ બોલે (એવું નફ્ટ માણસ.)

સો તોબેહ ક્યા, હજાર તો પૈજાર ક્યા.

સો. લગે તો ક્યા, હજાર લગે તો ક્યા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) اگر داغش نہی آگہ نباشد

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 74. ૨. *Ibid*, p 76.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 26.
૪. Penny wise, pound foolish.
૫. Cent-wisdom and dollar-folly.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 75.
૭. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 80.

સો ગલણે ગાલ્યે ત્યારે એક વાત કર્યે. (અથવા) સો ગલણે ગાલીને વાત કરવી. ૧૧૪૨૫
સો ગુજરાતીનો એક સુરતી, સો સુરતીનો એક અમદાવાદી, ને સો અમદાવાદીનો એક કાઠ્યાવાડી.
સો ગુલામે ઘેર ઉજ્જડ, (અથવા સુનું.)
સો ગુલામોં ઘરે સુના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સો ગોદે રામ નહિ બોલે, (એવું હઠીલું માણસ.)
સો ચુવા ખા કર (અથવા, માર કર) બીલ્લી હજકુ ચલી.
નવ સૌ ચૂહા ખાકે બિલ્લી ચલી હજકો. (બિહાર કેહવત.[1])
સો જોશી, ને એક ડોશી. ૧૧૪૩૦
સો ઢેફે એક ઢેફુંબી લાગે, ને સો ગાલે એક ગાલબી લાગે.
If you throw ten stones, will not one hit ? (તેલુગુ કે.[2])
(ફારસી કેહવત.) زصد جعبہ آید یکی برنشان
સો તાહરી હા, ને એક માહરી ના.
સો તાહરૂં રામ નામ, ને એક માહરૂં હુંહું.
સો તેરી રામ-દુહવાઈ, ઓર એક મેરા હુંહું.
સો દવા, ને એક હવા. ૧૧૪૩૫
સો દાહડા કાન કરડે તો એક દાહડોબી લાગે.
સો દાહડા સાસુના, તો એક દાહડો વહુનો.
The pitcher goes often to the well, but breaks at last.
The pitcher doth not go so often to the water, but it comes home broken at last. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Tant va la cruche à l'eau qu' à la fin elle se brise.[3] (ફ્રૅ.કે.)

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 2.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 248.
૩. The pitcher goes often to the well, and gets broken at last.

Der Krug geht so lange zum Wasser bis er zerbricht.[1] (જરમન કેહવત.)

De kruik gaat zo lang te water dat zij eindelyk breekt.[1] (ડચ કેહવત.)

Krukken faaer saa længe til kilde, til hun faaer knæk.[2] (ડેનીશ કેહવત.)

Vaso che va spesso al fonte, ci lascia il manico o la fronte.[2] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Cantaro que vai muitas vezes á fonte, ou deixa a aza, ou a fronte.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Cantarillo que muchas veces va á la fuente, ó deja el asa ó la frente.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

સો રાતું ચોર જ્યુ ત હિકડી રાત ધણીજો પણ હુએ. (કચ્છી કે.)

સો દિન ચોરકે એક દિન શાહકે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

दोन दिवस सासूचे व दोन दिवस सूनेचे. (મરાઠી કેહવત.)

સો દાહડા ચોરના, તો એક દાહડો શાહનો.

સો દીવા હોલવીને એક મશાલ પ્રગટ કરે.

The combined light of a thousand stars is not equal to a single moon. (તામીલ કેહવત.[3])

સો દુઝનાં ને સો ગાભનાં (જેને ત્યાં હોય એવું.) ૧૧૪૪૦

સો પર કાંના, હજાર પર ફુલ્લાં[4], ઉસકો ઉપર એંચાતાના,[5] એ તીનોને કીયા બિચાર, ઉસકી આગલ અલ્લા નાચાર.

સો પરી, ને એક કરી.

Fyrm og Faste læger mangen Sot.[6] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧. The pitcher goes so long to the well that it breaks at last.

૨. The pitcher that goes often to the fountain leaves there either its handle or its spout. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 74.

૪. જેની આંખમાં ફુલ્લું પડ્યું હોય તે. ૫. બાડી આંખે જોનારો.

૬. Abstinence and fasting cure many a complaint.

સો પાકાં, ને એક કાચું.

સો પાણીએ ધોયલું.

સો બક્યું, (અથવા, ભખ્યું,) ને એક લખ્યું. ૧૧૪૪૫

સો બહારનાં ડાહ્યાં માહ્યાં, પણ એક ઘેરનું ઘેલું સારૂં.

સો બોલે સાધુ (અથવા, સતીબી) ફરે.

સો ભાણેજના એક મામા.

સો મડદાં બાલે તે સ્વર્ગે જાય, ને સો વિવાહ માહલે તે નર્કે જાય.

સો મણ આદુની સાથ મણ સુંઠ નહિ થાય. ૧૧૪૫૦

સો મણ જવારે એક અંગારીઓ.

સો મણ તેલે અંધારૂં.

સો મણ રાઇ નો મોકલ ભાઇ.

સો મણ સાબુએ સીધીભાઇ કાલો. (અથવા) કાલો સીધી સો મણ સાબુએ ધોય તોપણ કાલો ને કાલો. (અથવા) હાથીને સો મણ સાબુએ ધોયો તોપણ કાલો ને કાલો.[1]

સો મણ સુંઠ ત્યારે કડકો આદુ. ૧૧૪૫૫

સો મણ સુંઠનું થાય ત્યાં પાસેર આદાંનો શું હિસાબ? (અથવા) સો મણ સુંઠનું થાય ત્યાં પાસેર આદાંનું પણ થાય.

સો મણની તલાઇમાં સુવા જેવું.

સો મણનું સપાડું, ને ભેંસને સાટે પાડું.

સો મણનો ખીચડો ખાધો તોએ ભીમ તો નરાલવો.

સો મત સરસડી, ને લાખ મત લરબડી, એક મત બાપડી, તે ઉભે રસ્તે ત્રાપડી. ૧૧૪૬૦

સો મરો, પણ સોના પાલનાર ના મરો.

Let one man live for the sake of a thousand houses.

(કાશમીરી કેહવત.[2])

૧. જુઓ કેહવત નાં. ૧૧,૧૮૨ તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૯૮૨–૯૮૪.
૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 7.

સો માણુસ મારે ત્યારે વેદ થાય.

He who has killed a thousand persons is half a doctor. (તામીલ કેહવત.[1])

સો માણુસ સો ગાઉ જાય.

સો રૂપિયા તે રૂપિયામાં શું, ને એક દીકરો તે દીકરામાં શું?

સો રૂપિયાની હાંલ્લી, ને મીઠાં વગરની ખાંડી. ૧૧૪૬૫

A mere instrument void of feeling, and food without salt, are alike. (તામીલ કેહવત.[2])

સો રૂપૈયે સવાશેર દારૂની કેફ.

સો લાવ્યે રાંડી, પણ એક ન લાવ્યે છાંડી.[3]

સો વખત ખાઈએ ઉંચનું, પણ એક વખત નહિ ખાઇએ નીચનું.

સો વરસ જીવવું નહિ, ને સો વરસની વાત કરવી (તેમાં શો માલ?)

સો વરસ લગણ જીવવું નહિ, ને સો જણાને ધુતા. ૧૧૪૭૦

સો વરસનો સુથાર, ને એક વરસનો ઘરધણી.

યાને, ઘર બાંધવા સંબંધી એક વરસના ઘરધણીનો અનુભવ સો વરસના સુથારના અનુભવ કરતાં ચહડતો હોય છે.

સો વાતની એક વાત.

સો બાતકી એક બાત યે હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સો વાર હલીયું, એક વાર કલીયું.

યાને, "સારી રીતે ખેડયા પછી તેમાં કલીયું કાહડવું, એટલે ખેતર ચોખું થઇને તેમાં મેલ રેહતો નથી."

સો વાંસ પાણી ત્યાં ધુલ પણ ઉડતી ન હોય.

સો સખુને સાધુનું બી મન ફરે. ૧૧૪૭૫

સો સાચ્ચામાં એક જુઠો પેઠો.

સો સાસરાં, ને સો મહીયારાં.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 75. ૨. *Ibid*, p. 119.

૩. માટીએ કાહડી મુકેલી.

સો સિફારસ, ને એક મુલાપણી.

સો સુવાવડ ને એક કસુવાવડ બરાબર.

સો સેઆણા અક્કલ એક. (અથવા) સો સેઆણા એકમત. ૧૧૪૮૦

સો સ્યાને એક મત (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સો સાંધા, ને સાતસો વાંધા.

સો સાંધેલ્યા, એક રાંડેલ્યો, પા વર્યાવો.

સો હજારનો ધણી, ને ધાન દાલને ઓરતે મુઓ.

સો હજારી મરશે, ને એક લક્ષાધિપતિ થશે.

સો હોરવાલાને એક હોરવાલાની ગરજ પડી હતી. ૧૧૪૮૫

સોએ એક સખી.

સોએ કાંણું, ને હજારે પોલાં.

સોએ સગો, પચાસે મિત્ર, પાંચે ઠાકર, બેએ ચાકર. (અથવા) સોએ સગો, ને પાંચે મિત્ર.

યાને, એટલાએ સઘલાઓને છુટાય.

સોએ સહસ્ત્ર ગણાય. (અથવા) એકે સહસ્ત્ર વંચાય.

યાને, કોઈની પાસે સો રૂપિયા જેટલી પુંજી હોય તો તે લોકોમાં હજાર રૂપિયા જેટલી ગણાય છે, એટલો માણસ પોતાનો ભરમ રાખી શકેછે.

સોકી હાની સહસ્સર ભખાની. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોકા હુવા સાહટ, આધા ગયા નાહટ, દસ દેએંગે, દસ દીલાઈંગે, ઓર દસકા દેનાબી કયા, ઓર લેનાબી કયા. ૧૧૪૯૦

સોના સાહઠ કરવા.

He has brought his noble to nine pence.

To bring a noble to nine pence, and nine pence to nothing. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

સોની કાંઇ ભો નહિ, ને વીશની કાંઇ રીશ નહિ.

સોની ગણુતી[1]ને સેંહકડોનો અભખરો.
સોની લેણી, ને સોની દેણી.
યાને, સો માણુસ દન કોર મરેછે, અને સો દન કોર પેદા થાયછે.
(ફારસી કેહવત.) یکی همی رود و دیگری همی آید
સોમું ઓષડ નહિ, (અથવા, નથી.) ૧૧૪૯૫
સોમે કાણુા, હજારમેં અંધા, ઉસ્સે બુરા એંચાતાણુા, તીનો મિલકે કીયા બિચાર, ઓર માજરેંસે ખુદા બેજાર.
સોમે ફુલા, હજારમે કાણુા, તેથી નીચા બુરા તાણુા, જો અંધેકા પડ્યા કામ, તો લજ્જા રાખે શ્રી રામ.
સોમેં ફૂલી, સહસરમેં કાનાં, સવા લાખમેં એંચા તાનાં, એંચા તાનાં કહે પુકાર, કૌંસાસે રાહિયો હોશિઆર. (બિહાર કેહવત.[2])
સોમે સુના, હજારેમે કાણુા, લાખમે એંચાતાણુા, એંચાતાણે કીયા બિચાર, ઓર માંજરેસે ખુદા બેજાર.
સોમાં શૂરો (અથવા, એક શૂરો) શું કરે?
સોમાં સવાયો, જે વસુલ થયો તે ખરો. ૧૧૫૦૦
સોમાંથી એક આવ્યો, તોકે' નવાણું રહ્યા.
સોક પર સાલ્લો ઓઢાડવો.
સોકના ચુડા સાથે ભાગે.
સોકની દાઝે ધણીનું બગાડવું નહિ.
સોકને ખારે ધણીનું ઘેર નહિ બલાય. ૧૧૫૦૫
સોકને બારણે ગાલ્લાં છોડવાં.
સોકને વેરે ધણીનો ખાટલો અ— ભરાય?
સોકનું રોવું, ને નેસ્તીનું સોવું.
સોકનું સાલ.
સોકનાં કાંકણુ સાથે ઉતરે. ૧૧૫૧૦

૧ ગણુનારી. ૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 103.

સોકે સોકના ચાવલ ચરે, પણ દેરાણી જેઠાણીના ચાવલ નહિ ચરે.
સોકે સોકના ચુડા ફુટે.
સોખને શાન (અથવા, શરમ) નહિ, ને નફ્ટને લાજ નહિ.
સોખડા ગામમાં સોલ પટેલ, ને કોઇને માથે પાઘડી નહિ.
સોંખી, સાપણીઓ, ને બાંડો, પેહલાં ખાય ઘરઘણી, ને પછી વેચાવે ઘરનો દાંડો. ૧૧૫૧૫
સોગંદ ખાય તે સદા જુઠા.
સોંઘા સાત મોંઘા બાર શોધવા ચાલ્યા.
સોંઘી સુંદ, ને સોંઘી સરી, ને એ દીકરી મહને મફ્ત પડી.
સોંઘું અધામણે ભારી પડે. (અથવા) સોંઘું તો અધામણે મોઘું.

The cheap buyer takes bad meat. (અંગ્રેજી કેહવત.)

On n'a jamais bon marché d'une mauvaise marchandise.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Cheap things are not good; good things are not cheap. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

સોંઘું ભાડું, ને સિદ્ધપોરની જાત્રા. ૧૧૫૨૦
સોંઘું મોઘાંને પ—.

Don't buy everything that's cheap, and you'll escape being greatly taken in. (ચીનાઈ કેહવત.[3])

સોંઘો દાનો, ને મોઘું સુન્નું.
સોજો આવ્યો, તોકે' જાડા થયા.
સોટી વાગે ચમ ચમ, તો વિદ્યા આવે ઘમ ઘમ. (અથવા) સોટી વાગે જેમ જેમ, વિદ્યા આવે તેમ તેમ.

Spare the rod, and spoil the child. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. Bad ware is never cheap.
૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 29.
૩. *Ibid*, p. 34.

Was wehe thut, das lehrt.[1] (જરમન કેહવત.)

छडी लागे छम छम, विद्या येई घम घम.

छडी कांहीं लागेना विद्या कांहीं येईना. (મરાઠી કેહવતો.)

સોડ (અથવા, સુવા) પ્રમાણે સાથરો.[2] (અથવા) સોડ પ્રમાણે સાથરો તાણવો.[3] ૧૧૫૨૫

સોડમાં સાસરૂં, ને દાંતમાં ખાસડું.

સોઢી સણગાર કરે, ત્યાં પાટણ ઉછલી જાય.

સોદાવાતરની બાટલી.

યાને, દામાદોલ, એક વાતને વલગી નહિ રેહનારૂં, પણ ઘડી ઘડી ફરી જનારૂં માણુસ.

સોદો કરે તો નફો મલે.

સૌદા કર, નફા હોગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોદો ને સહનેપાત (બેહુ હાથથી ગયલાં ભારી પડે.) ૧૧૫૩૦

સોનગઢ બ્યારા મોહરો પાલ, નહિ મરે તો વાલોડ ચાલ; વાલોડ કહે હું લીલો કરૂં, પીલો કરૂં, નહિ મરે તો હું શું કરૂં ?

સોના કસનેકુ કસોટી, માણુસ દેખનેકુ મામલા.

સોના કહે સોનારકુ, ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુંહકી ગુંગચી, કયું કર તોલે સાથ ? મએ જંગલકી ગુંગચી, લાલ હમેરો રંગ, કાલો મુહ તો જબસે ભયો, તોલાઈ નીચકી સંગ. (અથવા) સોના કહે મેં સબસે બડા, ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુંહકી ચનોટી, કયું તોલે મેરી સાથ ?

સોના કહે સોનારસે, "ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુંહકી ગુંગચી તોલે હમારી સાથ!" "હમ લાલોંકે લાલરી, લાલ હમેરા રંગ, કાલા મુંહ જબસે હુઆ, તોલે નીચકે સંગ." (હિં. કે.)

૧. What smarts, teaches. ૨. ઓઢવાની ચાદર.

૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૫૪૭૯, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાની કેહવતો, સફે ૪૯૭–૪૯૮.

સોના રૂપ્પાંમાં મઢયાં બાઇ, રે હમને શાની રહી સગાઈ ?
સોના લેને પી ગયે, ઓર સોના[1] કર ગયે દેશ, સોના મીલા ન પી ફીરે, રૂપા હો ગયે કેશ. (અથવા) સોના લેનેકુ પીયુ ગયે, રૂપા હો ગયે કેશ, સોના તો મીલા નહિ, ઓર પીયુ ગયા પરદેશ. ૧૧૫૩૫
સોનાના સુરજ ઉગ્યા.
સોનાની જાલ પાણીમાં નાખવી ?
સોનાની થાલીને લોહડાંની મેખ.
    સોનેકા ઘડવા ઓર પીતલકી પેદી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સોનાની રતીનું મુલ, પણ કરમની રતીનું મુલ નહિ.
સોનાને ડાઘ ન લાગે. ૧૧૫૪૦
સોનાને સ્યામ લાગતું નથી.
સોનાનો મણકો શેહરમાં.
સોની કોઈનો મિત્ર નહિ, એની ગાંઠ પવિત્ર નહિ.
સોની ચોરે નહિ તો તેનું પેટ ફુલી આવે.
    If the goldsmith did not steal the gold he would get *kits* (*i. e.* a subtle disease, hectic fever.) (કા. કે.[2])
સોની ચોરે વાલ, તો થાય અરધાનો માલ, દરજી ચોરે લેખે, તો ટકો પૈસો દેખે. ૧૧૫૪૫
સોની માહજન સોનું ઘડે, ને ઘરમાં બાયડી ભુખે મરે.
સોની વગર કાન નહિ વીંધાય.
સોની સગી બેહનનો નહિ. (અથવા) સોની સગી બેહનને નહિ છોડે.[3]
સોની સગી માયનો સાલ્લો ઉતરાવે.
    યાને, પોતાની સગી માય જેવીનુંબી કામ હોય તો તેવાં કામ મધેથી પણ ચોરી કરવાને સોની બચ્ચો કદી શરમાય અથવા ચુકે નહિ.

---

૧. ઉજડ. ૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 207. ૩. જુઓ એની હેઠલની કેહવતની સમજણ.

Though the gold were his mother's, the goldsmith would not stick at stealing it. (તેલુગુ કેહવત.[1])

A goldsmith will pilfer the gold dust even of his mother. (તામીલ કેહવત.[2])

The goldsmith does not spare even his own sister (કેને. કે.[3])

સોનાર અપની માંકી નથમેંસે ભી ચુરાતા હય. (હિંદુસ્થાની કે.)

સોની સાચો તેનું નામ, કરે સૌ તસ્કરનું કામ. ૧૧૫૫૦

સોની સોટકુ (અથવા, ધોકેકુ) સોના લગા દે.[4]

સોનીના સો તો લુહવાડનો એક.

સૌ સોનાર કે ન એક લોહાર કે. (બિહાર કેહવત.[5])

સો ગા સોનારજા, ને હીકરો લુવારજો. (કચ્છી કેહવત.)

સો સોનારકે ન એક લોહારકે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) صد تک زرگر یک تک آهنگر

સોનીની સાંજ, ને મોચીનું વહાણું.

સોનીનું કામ લુહવાડથી નહિ થાય.

સોનીને કાંટે શરમ નહિ. ૧૧૫૫૫

સોનીનો વિશ્વાસ નહિ.

"સસ્સા રે સોનીનો વિશ્વાસ નવ કીજયે, એ ચતુરાઈની રીત."

સોનું જાણી સંગ્રહ કીધો, કર્મે નિપજ્યું કથીર.

સોનું જોઇને સાંપડ્યું, ને નિકળ્યું કથીર.

Out of luck gold becomes iron, in luck iron resembles gold. (ચીનાઈ કેહવત.[6])

---

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 38.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 332.
૩. *Proverbs from East and West*, p. 19.
૪. એની સમજણ માટે જુઓ "કહિતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૬૯.
૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 131.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 121.

સોનું તાવે તેમ ચોખું થાય.

Gold must be beaten, and a child scourged. (અં. કે.)

Sotto l' istesso fuoco si purifica l' oro, e si consuma la paglia.[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Like gold come forth from the fire. (કા. કેહવત.[૨])

Though gold is put into the fire to be refined, its hue is not lost. (તામીલ કેહવત.[૩])

True gold fears not the fire. (ચીનાઈ કેહવત.[૪])

સોના ચાંદી આગહીમેં પરખ જાતે હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોનું દેખી મુનીવર ચલે.[૫] ૧૧૫૬૦

Ad arca aperta il giusto pecca.[૬] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

A glimpse of money makes the blind man see;

Makes the Bonze dispose of his breviary.[૭] (ચીનાઈ કે.)

सर्वे जनाः कांचनमाश्रयंति ॥[૮] (સંસ્કૃત કેહવત.)

સોનું ને વલી સુગંધ (ત્યાં શી મના?) (અથવા) સોનું ને સુગંધ હોય ત્યાં શું જોઇએ?

Sölv o Guld er hver Mand Huld.[૯] (ડેનીશ કેહવત.)

સોનું પેહરતાં શું કાન તુટે?

સોના નીક, તો કાન ફરાય કે? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોનું સાંપડે નહિ, ને પીત્તલ પેહરાય નહિ.

---

૧. The same fire purifies gold, and consumes straw.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 155. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 331.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 218.

૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૯૪૦, સફે ૨૭૬, અને કેહવત નાં૦ ૬૩૪૭, સફે ૫૭૯, તથા તેમને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

૬. At an open chest the righteous sins.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 452.

૮. All people seek gold. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 480. ૯. Silver and gold are all men's dears.

સોનેકુ કુદકા લગા દે.

સોનેકુ સલામ, રૂપેકુ અલેક, ભુખેકુ ન દેખ. ૧૧૫૬૫

"Good day" to the rich or honourable man.[૧]

A man with the gold is the gentleman. (કાશમીરી કેહવતો.[૨])

સોપારામાં સોહલીબાઇ.

સોપારી ખાઇએ રાઇ રાઇ, ધાન ખાઇએ ધરાઈ, ઘી ખાઇએ તે બોલી, ને વાત કર્યે તે અંદેસા તોડી.

સોપારી તે વાંકડી, ને બાયડી તે રાંકડી (અથવા, ફાંકડી.)

સોપારી દેખાડીને નાલિયેર ગલી જવું.[૩]

યાને, નાધલી લાલચ દેખાડીને મોહટો ફાયદો કાહડી લેવો.

સોપારી નહિ ને સોપારીનો કટકો. ૧૧૫૭૦

સોપારીની જગા હતે તો લહુંજ નહિ ખાતે?

સોબઇ રડે સોબઈનાં દુખને, ને સોબઇનો બાપ રડે કટકા મુકને.

સોબઇ સુખલી કરતાં બચું મોદન ભલી.

સોબઇના સો ધક્કા.[૪]

સોબતે (અથવા, સોબતરા) અસર, ને તોખમે (અથવા, તોખમરા) તાસીર.[૫] ૧૧૫૭૫

Allégate á los buenos y serás uno dellos.[૬] (સ્પૅ. કે.)

Dimmi con chi vai, e ti dirò chi sei.[૭] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

સંગતકા પરભાવ હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોમ ને આમને વેર.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 47. ૨. *Ibid*, p. 16.

૩. જુઓ કેહવત ના૦ ૬૫૮૪, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૬૦૫. ૪. ધકેલા ખવાડવા તે.

૫. જુઓ કેહવત ના૦ ૩૩૧૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૧૬-૩૧૭.

૬. Associate with the good, and you will be one of them.

૭. Tell me the company you keep, and I'll tell you what you are.

સોમ ને શુક્રર, જે પેહરે ધાગા, તે કદી ન રહે નાગા.

સોમ પેહરાવે સાડી, ને મંગલ નાખે ફાડી. (અથવા) સોમવાર પેહરાવે સાડી, ને રવિ નાખે ફાડી.

સોમજી કામદારે ઓધણું ઓધ્યું.

સોમવતી અમાસ, ને શુક્રવાર. ૧૧૫૮૦

સોમવારે પરણ્યા, ને મંગલવારે રાંડ્યા.

સોય આપે તેની પહરાઈ કરે (એવું કલાબાજ.)

સોય કેડે દોરો, ને આરા કેડે વારો.

સોય દોરાની હડી, ને માથાંની હોરી.

સોય પછવાડે દોરો. ૧૧૫૮૫

The needle says to the piece of thread "We are all in the same boat." (કાશમીરી કેહવત.[1])

સોયની પહરાઇ કરવી.

Meter aguja, y sacar reja.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

The pestle grew and became a beam. (તામીલ કેહવત.[3])

Going in a needle, coming out a plough-share. (બ. કે.[4])

સુઇકા ભાલા હો ગયા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોયા ગદ્ધા ઘાસ નહિ ખાતા.

સોયાણી આગલ પેટ શું છુપાવવું?[5]

સોયો ને સુતલી, રન્યાદેવ ને પુતલી.

સોલ પંચાં બ્યાસી, ને બે મેલ્યા છુટના, રહ્યા હેસીના હેંસી. ૧૧૫૯૦

સોલ પંચાં હેંસી, ને બોલ બ્યાસી.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 208. ૨. To put in a needle, and take out a bar.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 128.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 95.

૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૧૫૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૩૯૭.

સોલ વહુનો સસરો, ને કેડે મોતીનો કસરો.[1]

બચ્ચાંને લાડ લડાવતાં બોલાય છે.

સોલ વાણની સુખડી, ને સીંગોરાનો કાંટો, સાસરા ઘેરમાં વહુ આવી તો નરણબાઈનો વાંધો.

સોલ વાલ, ને એક રતી.

યાને, કાંઈ પણ શક સુબેહ વગર; ચોકસજ.

સોલમે વરસે સોહર પડે. ૧૧૫૯૫

એવું માનવામાં આવેછે કે જો સોલમે વરસે એક ઓરત હમેલદાર થાયછે તો તેના જીવને જોખમ થાયછે, અથવા તો તેનાં કોઈબી સગાંવાહલાં અથવા લાગતાં વલગતામાં મરણ નિપજેછે.

સોલમે સાંઠે સાંઠો, તેમાં માહરો વાંટો.

સોલસે રાણી, ને ભરશે પાણી.

સોલુ સમજુ.

સોલે શ્યાન, વીસે જ્ઞાન, ત્રીસે ભરજુવાન, ચાલીસે ચહડ્યો, પચાસે પડ્યો, ને સાઠી ને બુદ્ધિ નાઠી. (અથવા) સોલે શ્યાન, વીસે ગેન્યાન, ને તીસે ધ્યાન, ને ચાલીસે પૂરો, ને પચાસે ઉતર્યો; સાઠી ને બુદ્ધિ નાઠી; સીતેર વરસનો ધરડો, ને ઘેરનાં છોકરાં એમ કરી કહે, કે કાંય નહિ મરતો મુવો તરડો?

A man of thirty years of age is like a lion; a man of forty years old is like a torn, worn, mat; and a man sixty years of age is a fool. (કાશમીરી કેહવત.[2])

બારેં બુધ, સોરેં સુધ, વીએ વરઈ ત વરઈ નકાં રન આયર સીખે ખરઈ. (કચ્છી કેહવત.)

نشاط عمر باشد تا بسي سال

(ફારસી કેહવત.) چو چهل آمد فرو ریزد بروبال

૧. કન્દોરો. ૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 215.

साठी, बुद्धी नाठी, हातांत घेऊन काठी, लागला पोराचे पाठी. (મ. કે.)

સોલે શરાધ, ને નવે નોરતાં. ૧૧૬૦૦

સોલે શાન, વીસે જ્ઞાન, ને પચીસે માન.

સોલે શ્યાન, વીસે વાન, ન આવી તો ગદ્ધા સમાન.

સોલે શ્યાન, વીસે ગ્યાન, ત્રીસે ધ્યાન, ને ચાલીસે સમશાન.

સોલે સોટકી કાચ્ચી છે.

સોલે જ્ઞાન, ને વીસે વાન. ૧૧૬૦૫

સોહજનો ને મોહતનો દારૂ નહિ.

સોહબત બનિયેકી, જી જાનેકી.

સોહલભાઇના વાગા, ને સો સો દરજી લાગા, ને દરબારમાં ઉજાગરા.

સોહલીબાઇ સટાક.

સોહલીબાઈનો સાહટકો. ૧૧૬૧૦

સોહલીભાઇનાં લગન તે ધીકે પાતે.

સોહલો કોહરાં કાપે, ને દોલો વાહ! વાહ! કરે.

સોહવાસન તો આરણ કારણ, ને રંડાપો તો હૈયાં ધારણ.

સોહવાસન સણગારે શોભે.

સોહવાસને રાંડીરાંડ પાસે પગે લાગીને આશિરવાદ માંગ્યા, તોકે' બેહન! તું માહરા જેવી થજે! ૧૧૬૧૫

સૈયડકાકા ભોલા, વાડકા જેવા (અથવા, કાચકા જેવા) ડોલા.

સૈયદ પરૂ, ને ખાસડાંનું તલું.

સૌ આપીને પુછે,[૧] પણ ખભું આપીને કોઈ નહિ પુછે.

સૌ ગયાં સગે વગે, બાઈ રહ્યાં ઉભે પગે.

સૌ ઘડ્યાં પીટલ્યાં વાઇ ચુકેલાં છે. ૧૧૬૨૦

સૌ ઘોડે બેસે ત્યારે પાલખી કોણ ઉંચકે?

لایق افسر نباشد هر کسی (ફારસી કેહવત.)

૧. પાછું માગે.

સબ કૂકુર[1] કાશી જૈહેં ત હાંડી કૌ દુઢિહેં. (બિહાર કેહવત.[2])

સૌ તીરથે મુડાય.

સૌ દીકરાના બાપ.

સૌ ધંધાના ચોર.

Every man has his business lies. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Elk is een dief in zijne nering.[3] (ડચ કેહવત.)

સૌ પા— તે છી પા— , ને વહુ પા— તે ઘી પા— . ૧૧૬૨૫

સૌ પોત પોતાની જાત પર જાય.

Cada hum falla como quem he. (પોરચુગીઝ કેહવત.[4])

तो आपल्या जातीवर गेला. (મરાઠી કેહવત.)

સૌ પોત પોતાને ઘેરના રાજા.

My house is my castle. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ein jeder ist Kaiser in seinem Lande.[5] (જરમન કેહવત.)

Mientra en mi casa me estoy, rey me soy.[6] (સ્પૅનીશ કે.)

Een ieder is meester in zijn eigen huis.[7] (ડચ કેહવત.)

Cada hum em sua casa he Rei.[8] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

जो तो आप आपले घरचा राजा. (મરાઠી કેહવત.)

بشهر خود روم و شهر یار خود باشم

(ફારસી કેહવતો.) بشهر خویش هرکس شهر یار است

સૌ પોતાની રોટલી પર ઈંગાર ખેંચે.[9]

---

૧. કુતરા. ૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 169.
૩. Every one is a thief in his own craft.
૪. Every one speaks as he is.
૫. Every one is emperor on his own ground.
૬. In my own house I am a king.
૭. Every man is master in his own house.
૮. Every one is a king in his own house.
૯. જુઓ કેહવત નાο ૬૩૭૯, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૫૮૫-૫૮૬.

સૌ પોતાનું તાણે.

He will dance to nothing but his own pipe. (અંગ્રેજી કે.)

Es reitet ein jeder sein Steckz enpferd.[૧]

Es ist kzein Heiliger so kzlein, er will seine eigene Kerze haben.[૨] (જરમન કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) هر كسي مصلحت خويش نكو ميداند

અપને અપને કહેહકી સબહી ખૈર મનાતે હય.

આપ કાજ મહા કાજ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સૌ મલે, એક માએ અને બાપ નહિ મલે. ૧૧૬૩૦

On achète tout fors le jour et la nuit.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

સૌ માનાં ગનથી સારા.

Though earthen, one's own child is precious. (તામીલ કે.[૪])

He thinks the woman he loves to be Rambha, and the water he bathes in, the Ganga. (તેલુગુ કેહવત.[૫])

સૌ સાથ, ને જગનાથ.

સૌ સારૂં છે, પણ પાણી ખારૂં છે.

The horse is a good one; the hoofs are strong, the mane is nice, the whole appearance is beautiful, but the step is bad. (કાશમીરી કેહવત.[૬])

સૌ સારૂં જેનું સેવટ સારૂં.

આ કેહવત, ઇંગ્રેજી "All's well that ends well" ઉપરથી આવીછે.

૧. Every man rides his own hobby.

૨. There is no saint so petty but claims his own candle.

૩. Everything may be bought except day and night.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 478.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 190.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 71.

La fin couronne l'œuvre.[1] (ફ્રૅંચ કેહવત.)
Ende gut, alles gut.[2] (જરમન કેહવત.)
Il fin loda l'opera.[3]
Tutto è bene che riesce bene.[4] (ઈતાલ્યન કેહવતો.)
Het end goed, alles goed.[4] (ડચ કેહવત.)
Naar Enden er god er alting godt.[4] (ડેનીશ કેહવત.)
What if the Kâvadi bends ever so much! If it reaches the house, it is enough. (તેલુગુ કેહવત.[5])

સૌ સુતા ઓટલે, ને ફકીર સુતા મસીદ, ને વગર બૈરીના માટીડા તે જ્યાં સુતા ત્યાં નચીત. ૧૧૬૩૫

સૌ સુતાં, ને હું જાગી, ને સેકન[6] કોણુની લાગી.

સૌ સૌના ચાવલ જુદા પાડે.

Chacun pour soi, et dieu pour tous.[7] (ફ્રૅંચ કેહવત)

સૌ સૌના પેચમાં.

સૌ સૌની ગતમાં લોટે.

Chacun prêche pour son saint.[8] (ફ્રૅંચ કેહવત.)
Cada qual sabe para seu proveito.[9] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
स्वस्स्वार्थं समीहते ॥[10] (સંસ્કૃત કેહવત.)

સૌ સૌનું નસીબ સાથે લઈ આવેછ. ૧૧૬૪૦

સૌ સૌને ઘેરના શેઠ.

---

૧. The end crowns the work.
૨. All's well that ends well. ૩. The end praises the work.
૪. All's well that ends well.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 110. ૬. ફિકર.
૭. Every one for himself, and God for all.
૮. Every one preaches for his own saint.
૯. Every one is wise for his own profit.
૧૦. All seek their own object. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 479.

સૌ સૌને મન ડાહ્યા. (અથવા) સૌ સૌને મન ડાહ્યા, કાગનું ગાયન કા-કા.

None can think so well of others, as most do of themselves. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Alle wissen guten Rath, nur der nicht, der ihn nöthig hat.[૧] (જરમન કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) هر كسي بخيال خويش خبطي دارد

સૌ સૌનાં કીધાં કરતુક (અથવા, કર્યાં કર્મ) ભોગવશે.

As a man lives, so shall he die, as a tree falls, so shall it lie. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Every man's actions will cleave to him. (તામીલ કેહવત.[૨])

(ફા. કે.) هر كسي آن درود عاقبت كار كه كشت

સૌ સૌનાં નસીબનું ખાય.

સૌ સૌનાં પાપે મરશે, (અથવા, લેવાશે.) ૧૧૬૪૫

Qui casse les verres les paye.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

સૌ સૌનાં મનથી સવાશેર.

He thinks himself wondrous fine. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Chacun vaut son prix[૪] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Jeder ist sich selbst der Nächste.[૫] . (જરમન કેહવત.)

સૌથી ઉંડું શું? પેટ કે પતાલ?

સૌની ગત, તે વહુની ગત.

સૌની વલે તે વહુની વલે.

સૌની સાથે મરવું, તે વિવાહ જેવું ગણવું. ૧૧૬૫૦

૧. Everybody knows good counsel except him that has need of it.
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 320.
૩. He pays for the glasses who breaks them.
૪. Every man has his value.
૫. Every man is dearest to himself.

સૌનું થશે, તે વહુનું થશે.
સૌને એક દાહડો ભરવાનો છે.
Jeder musz der Natur seine Schuld bezahlen.[1] (જ. કે.)
સૌને કંકુનો ચાંલ્લો, પણ કોઇને મેસનો ચાંલ્લો ન હોય.
સૌને ઘેર દીકરી પડીછ.
સૌને તે વહુને. ૧૧૬૫૫
સૌને દાહડીની શરમ હોય, કોઇને સારીની નહિ હોય.
સૌને પેટ લાગુંછ. (અથવા) સૌને પેટ વાહલું છે.
સૌને પોંહચાય, ખોટારાંને નહિ પોંહચાય.
સૌને સારે આપણું સારૂં.
સૌનો ખોદાય સૌની સાથે. ૧૧૬૬૦
સૌનો ધરમ સૌને પ્યારો છે.
સૌનો રાહ તે વહુનો રાહ.
What (happens) to the village also (happens) to the uncle's calf. (કાશમીરી કેહવત.[2])
સૌનો વેશ આવે, પણ નાણાંનો વેશ નહિ આવે.
સૌનાં ઘર ગારે[3] લીપેલાં છે.[4]
સૌનાં ભાએગ સૌની સાથે. ૧૧૬૬૫
સૌમાં બુરી તકોબરી.[5]
Arrogance is a weed that grows mostly on a dunghill.
Arrogance is the obstruction of wisdom. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. Every one must pay his debt to nature.
૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 251.
૩. ગાર—છાન અને મટોડાંને પાણી સાથે કાલવીને બનાવેલું લીપણું.
૪. જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૩૭૯, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૨૨૫.
૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૮૯, સફે ૬૬, તથા કેહવત નાં૦ ૧૯૯૯, સફે ૧૮૬, તથા તેઓને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

La gloire vaine ne porte graine.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

नाहंकारात्परी रिपुः ॥[२] (સંસ્કૃત કેહવત.)

સંખ ને વળી દુધે ભર્યો.

સંગત કર્યે સાચકી, પુરે મનકી આસ, સંગત કર્યે નીચકી, આઠે પોહર ઉદાસ.

સંગત કીજ્યે સબલનકી, નબલન ન કીજ્યે નેહ, પાવ પલક રખ્યો ન ગયો, વુતં છીની દેહ.

સંગત કીજે શ્વાનની બે વાતોનું દુખ, ખીજ્યા કાટે પાવ, ને રીઝયા ચાટે મુખ.[૩] ૧૧૬૭૦

સંગ્રહેલો સાપ પણ કામ આવે.[૪] (અથવા) સંગ્રહેલો સાપની કોઇ દાહડો કામનો.

Keep a thing seven years and you will find a use for it. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાંપકા સિરભી કભી કામ આતા હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) داشتہ آید بکار گرچہ بود زہر مار

સંગાથની મારી સાસરે ગઇ, ને નેવાં ઝાલીને ઉભી રહી.

સંગાથની મારી સાસરે ચાલી. (અથવા) સંગાથની મારી રૂઆંબાઈ સાસરે ચાલી.

સંઘ ચાલ્યો અડધી રાતે, ભા મોહયું આનાથી સાથે, ઘરને દીકરે કાંઇ ન બહ્યું, ધર્મ કરતાં વગોણું થયું.

સંજાના રે સંજાના! ફીના કરી થાય અંજાણા. ૧૧૬૭૫

---

૧. Vainglory bears no grain.

૨. There is no greater enemy than self-conceit. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 427.

૩. જુવો કેહવત નાં૦ ૧૩૯૩, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૧૨૩.

૪. એની સમજાણ માટે જુઓ "કઉતક માળા તથા બોધ વચન," સફે ૫૬.

સંતોષ સમાન દોલત નથી.

Content is happiness.

Where content is, there is a feast. (અંગ્રેજી કેહુવતો.)

Reich ist genug, wer sich genügen läszt.[૧] (જરમન કેહુવત.)

Geen rijker man in alle steden, dan die met' tzijne is te vreden.[૨] (ડચ કેહુવત.)

Nok er en stor Rigdom.[૩] (ડેનીશ કેહુવત.)

Nada tem, quem se nao contenta com o que tem.[૪] (પો. કે.)

A contented mind is a specific for making gold. (તા. કે.[૫])

A constantly contented mind,
Free from disgrace you'll always find.[૬]

Covet wealth,—and want it;
Don't—and luck will grant it. (ચીનાઇ કેહુવતો.[૭])

Content is covered with the "Sheshia" leaf, but to discontent a plantain leaf would not serve as a coverlid.[૮]

He had nothing and was content. He became rich and is discontented. (બદ્ધ કેહુવત.[૯])

Who is rich? He who is content with what he has. (હીબ્રુ કેહુવત.[૧૦])

---

૧. He is rich enough who is contented.

૨. The richest man, whatever his lot, is he who's content with what he has got. ૩. Enough is great riches.

૪. He has nothing who is not content with what he has.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p 471.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 318. ૭. *Ibid*, p. 450.

૮. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 19.

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 21.

૧૦. *Ibid*, p. 196.

Content enjoys riches, covetousness produces cares; every ambitious man is a captive, and every covetous one a pauper.[૧]

To abstain from desires is riches. (અરબી કેહવતો.[૨])

(ફારસી કેહવત.) قناعت توانگر کند مرد را

સંદાસમાં સબજ્જે.

સંધા ઘાટ ઘડ્યા, ને ખીલીએ આવીને અડ્યા.

સંધા ઘોડે ચહડે ત્યારે આગલ કોણ દોડે?

All men can't be masters. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સંધા દેવ તો આરા ભોરા, ને હું દેવ તો સીકલા, ને અંગ તો જાણે એસા બનાઉં, કે કાલા જાણે ઠીકરા. ૧૧૬૮૦

આ કેહવત સૈહદના સંબંધમાં બોલાયછ, એમાં "સૈહદ કાકા" ને બોલતા કલપેલા છે.

સંધા સધાવ્યા પુરા પણોતા, રહ્યા ઓગણતીસ, બહ્મનાની માએ તું ઉઠ, હું કરવરે પાણી પીશ.

સંપ ત્યાં જંપ, ને વેર ત્યાં ઝેહર.

સંપ હોય તો બાવર[૩]ની પાલીમાં સમાય.

એક પાત બંબોલકા, દોનો બેઠ કર જાય, દોનોમેં જો સંપ હોય, તો તીસરા આકર સમાય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સંપ હોય તો કુલ્લીમાં સમાય.

સંપ હોય થોડી, તો રાખ્યે ગાય, ભેંસ, ને ઘોડી. ૧૧૬૮૫

સંપજ પર સંપજ, ને વંઠીયા[૪] પર મેહ.

સંપજ પર સંપજ, ને ઉપર વઠ્ઠા મેઘ, ને પેટ કાહડીને જીવાડ્યાં, તે મુલ કાહડે તેનાં તેજ.

---

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 152.

૨. *Ibid*, p. 21. ૩. બાવલ. ૪. વરસેલો વરસાદ.

સંપત દેખી ના શચીએ, બીપત પડે ના રોય, રાજા હરિશ્ચંદ્ર એમ કહે, જો હરી કરે સો હોય.

He that considers in prosperity, will be less afflicted in adversity. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સંપતકે સગે ઘણે, ઓર બીપત પડે ટલ જાય, જ્યું જ્યું સંપત બાવરે, ત્યું ત્યું આ લપટાય.

સંભાર પરનો પરપોટો. ૧૧૬૯૦

સંભારીને નામું લખે, ને ઝાડ ચહડીને ઉંઘે, પારકાં છૈયાં રમાડે, તે ઉંટની — સુંઘે.

સંસારી દુખી, સન્યાસી સુખી.

સાંઈ ગીયા, ને સાંઈની શરમ લેતા ગીયા.

La fête passée, adieu le saint.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

A muertos y á idos no hay mas amigos.[2] (સ્પેનીશ કે.)

The friendship of a brother-in-law lasts, while one's sister lives. (તામીલ કેહવત.[3])

સાંઇ બોલે સો સચ, ને ડોસી બોલે સો રત.

સાંઇ મેરા બનિયા, બનજ કરે વેપાર, બિન દાંડી, બિન તાખરી, તોલે સબ સંસાર. ૧૧૬૯૫

સાંઈ રંક નવ છેરીએ, બુરી ઉનોકી હાય, મુઇ ખાલકી હાએસુ, લોહાઇ ગલ જાય.

સાંકડી શેરી, ને વચ્ચે સાપ.

સાંકડાં કપાલમાં સોલ ભમરા.

સાંખીનો ભાઇ સાંથર્યો, ને શું કરે ભાઇ આડા, પેહલ્લાં ખાધા ઘેર ઘણી, ને પછી ખાધા દાંડા.

---

૧. The saint's day over, farewell the saint.

૨. The dead and the absent have no friends.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 5.

સાંગા મલબારી. ૧૧૭૦૦

"ગોલા લડાઈ" ચલાવનારના સંબંધમાં વપરાય છે.

સાંજ પડી ત્યારે સમજ પડી, (અથવા, સમજણ આવી.)

સાંજ પડી તો પીર થયો, ને મરતી વેળે આંધળો થયો.

સાંજ પરંતી દેખકે ચકવી દીની રોય, ચલ ચકવા વાંહ જાઈએ, જાંહ સાંજ પરંતી ન હોય.

શામ ભઈ, દિન ઢલ ગયા, ચકવી દીની રોય, ચલ ચકવે વા દેસમેં, જાં શામ કધી ન હોય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાંધે સીદ્ધિ, ને રાંધે રીદ્ધિ.

સાંબા ધોડી સીવામણી, ને આટાજી બીહામણી. ૧૧૭૦૫

સાંભલ દીકરા માહરી વાત, તાહરી બાયડીએ ભાંજ્યો હાથ. મા માહરી તે બાયડી ચુકી, કે તુંને જીવતી જતી મુકી.

સાંભલ ભીત, વહુની રીત.

સાંભલ્યે જનનું, ને કર્યે મનનું.

Take each man's censure, but reserve thy judgment. (શેક્સપીયર.)

Though thou hast ever so many counsellors, yet do not forsake the counsel of thy own soul. (અંગ્રેજી કે.)

Tag Mange til Hielp og Faa til Raad.[૧] (દેનીશ કેહવત.)

To every man his own understanding is king.(અફ્ઘાન કે.[૨])

સુન કોઈ હજાર કુછ સુનાવે, કીજે વોહી જો સમઝમે આવે.

સુન્યે સબકી, કીજ્યે અપને મનકી. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

ऐकावें जनाचें, करावें मनाचें. (મરાઠી કેહવત.)

સુણજે મિણીજો, ને કજે પિંઢજો ધાર્યો. (કચ્છી કેહવત)

---

૧. Take help of many, advice of few.

૨. *Proverbs from East and West*, p. 27.

સાંભળો ફુઈ ફુવાની વાત, ને ફુઈ બોલે તે બારેવાટ.

સાંસતાં[1] કામ સાહેબનાં, ને આકરાં કામ હારેમનનાં.[2] ૧૧૭૧૦

Anger and haste hinder good counsel. (અંગ્રેજી કેહુવત.)

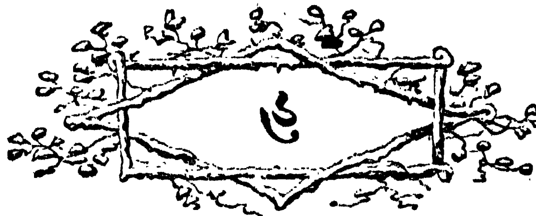
Slow work produces fine goods. (ચીનાઈ કેહુવત.[3])

---

૧. ધીરાં.

૨. જુઓ કેહવત ના૦ ૪૩૨, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૪૯. 3. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 15.

હએ તે કહીએ.

A man may say what he has seen.[1] (ચી. કે.)

હક કર, હલાલ કર, દીનમે સોબાર કર, (અથવા, દિલમે સબર કર.)

હક કર, હલાલ કર, દિનમેં સોબાર કર. (હિં. કે.)

હક નામ સાહેબનું!

હક નામ અલ્લાહકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હકનું હશે તો તકે આવશે.

(ફારસી કેહવત.) حق بحقدار میرسد

હકીમ આવ્યો, ને અંધ્યો લાવ્યો. ૧૧૭૧૫

હકીમજી મક્કરે હાઉ.

હકીમજી! મરતાં હઉં! તોકે' જાવોજી! હાં કૌન જીતા હએ!

હકીમજીનાં પેટમાં પડી ફારૂ[2], ને ઝોલી લઇને પગ્યા બહાર.

હકીમને હાથે મરવું સારૂં, પણ મુરખને હાથે જીવવું માઠું. (અથવા) પાકા હકીમને હાથ મરવું સારૂં, પણ અજાણ્યાનું ખાવું ખોટું.

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 177. ૨. ફાલ.

હજામ અધક પાંસલીયો. ૧૧૭૨૦
યાને, તેનાં પેટમાં કાંઈ છુપી વાત રહે નહિ.
હજામ ઉઠયો, ને કરચો ફુટયો.
હજામ, ભાટ, બે હલકા પેટા, ગરીબ બાપ, ને તાલેવનના બેટા.
હજામ સરખું ટચાક.
હજામ સર્વ ગામનું મુંડે, પણ હજામનું કોઈ ન મુંડે.
છોડી સબકે પાંવ ધુવે, અપને ધોતે લજાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
હજામના હાથમાં દાહડી આવી તે કાંઇ તેના બાપની થઇ? ૧૧૭૨૫
હજામની ખીચડી, સકતે રામ, (અથવા, પલાવ.)
હજામની જાતજ ચસકી.
હજામની જાતને માથે ખાસડું, કે તેનાથી મુગું રહેવાયજ શાનું?
હજામની જાનમાં સૌ ઢોલી.
En la maison du ménétrier chacun est danseur.[1]
(ફ્રેંચ કેહવત.)
નાઈકી બરાતમેં સબી ઠાકોર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
નોઆ[2]કે બરિયાત[3] સબ ઠકુરે ઠાકુર. (બિહાર કેહવત.[4])
હજામની પુંજી. ૧૧૭૩૦
હજામને કોથલી મલી.
હજામને ત્યાં ચોરી થઈ, નહરેણી ને કાતર ગઇ!
હજામને ત્યાં હાથી ન શોભે.
હજામને હાથ આરસી આવી.
હજામભાઈ બાવડી ચસકી. ૧૧૭૩૫
હજામભાઈની આરસી, ને બે મુઆ પારસી.
હજામભાઇને વીંટી જડી

૧. In the fiddler's house every one is a dancer.
૨. હજામ. ૩. લગ્ન.
૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 111.

હજામત કરાવીને વાર પુછવો.[1]

એવો વેહમ છે કે અઠવાડયાંના ચોક્કસ દિવસોએ હજામત કરાવવી અપસગન ભરેલું છે.

હજાર કામ મુકીને નાહવું, ને સો કામ મુકીને ખાવું.

હજાર નામે એક અલ્લા. ૧૧૭૪૦

હજી તો મોહમાં દુધ્યા દાંત છે.

Your mamma's milk is scarce out of your nose yet.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

હોટાંસે અભી દૂધકી બો નહીં ગઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હડફા મધેની પાલી.[2]

હડાલા[3]ની કુતરી (ભસી ભસીને મરી ગઇ.)[4]

હણુતાં સાથે હણે તેની માએ ફ્રરી ફ્રરીથી કયાંથી જણે?

હણુતાં સાથે હણ્યે, તેનું પુન કે પાપ ન જાણ્યે. ૧૧૭૪૫

હણુતાંને નહિ હણે તેની મા દીકરો (અથવા, બીજો) શું જણે?

હણુતાંને હણ્યે તેનો પાપ દોશ ન ગણ્યે.

Deceiving of a deceiver is no knavery. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Justa razon enganar el enganador.[5] (સ્પેનીશ કેહવત.)

ચાહ કરે જાકી ચાકરી કીજે, ના કરે તાકો નામ ન લીજે.

ચાહતકી ચાકરી કીજે, અનચાહતકા નામ ન લીજે. (હિં. કેહવતો.)

હનેકો હનિયે દોખ પાપ ન ગનિયે. (બિહાર કેહવત.[6])

હણુનારને હણુવોજ ઘટે.

હણુ તેને હાણ્યે, તેનો દોશ ન જાણ્યે.

---

૧. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૫૮૩૩, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૫૩૦-૫૩૧.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કહેતક માળા અને બોધ વચન," સફે ૨૯૦.

૩. કાઠિયાવાડ પ્રાંતમાં લીંબડી સંસ્થાનમાં આવેલું એક ગામ.

૪. એની સમજણ માટે જુઓ "કહેતક માળા અને બોધ વચન," સફે ૮૩.

૫. It is fair and just to cheat the cheater.

૬. Christian's *Behar Proverbs*, p. 3.

હત્ત તાહરી ખાટલી જાય! ૧૧૭૫૦

ચાને, મરી જાય.

હતું તે હવા કીધું.

હતું નામે, ને નહિ આવ્યું કામે.

હતું શું, ને ગયું શું, ને ચોર આવે તો બીહવું શું?

He that has nothing is frighted at nothing. (અં. કે.)

Nichts braucht keine Schlupfwin kel.[1]

Einen Nackten kann man nicht ausziehen.[2] (જ. કે.)

En sûreté dort qui n'a que perdre.[3]

Qui n'a rien, ne craint rien.[4] (ફ્રેંચ કેહવતો.)

Chi non ha niente, non teme niente.[5] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

A quien no tiene nada, nada le espanta.[5] (સ્પેનીશ કે.)

Cantabit vacuus coram latrone viator.[6] (લૅતીન કેહવત.)

Mr. Clout-Ragmuffin is the robbers' master. (તે. કે.[7])

What harm can a thief do to him who has nothing in hand, or in his belt? (તામીલ કેહવત.[8])

لنگی زیر و لنگی بالا نی غم دزد نی غم کالا (ફા. કે.)

હતો મીઠો, ને બચકાર્યો.

હથિયાર ને લોહડાંનું મૂળ નહિ. ૧૧૭૫૫

હથિયારસે રમત નહિ કરવી, (અથવા, આસનાઈ નહિ કરવી.)

Play not with edged tools. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧. Nought needs no hiding-place.

૨. There is no stripping a naked man.

૩. He sleeps securely who has nothing to lose.

૪. He who has nothing, fears nothing.

૫. Who has nothing fears nothing.

૬. The penniless traveller will sing in presence of the robber.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 147.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 273.

Het is kwaad gekken met scherp gereedschap.[૧] (ડચ કે.)

When edged tools are used, blood flows. (અફઘાન કેહવત.[૨])

હથેલીમાં ગોલ છે કે ચાટી લઇએ?

હથેલીમાં ચાન દેખાડવો.

In the full light of day, he makes the stars appear.
(તેલુગુ કેહવત.[૩])

In promise he puts the moon in your hand. (બંગાલી કે.[૪])

હથેલીમાં નચાવવું.

હથેલીમાં નીમાળા ઉગવા! ૧૧૭૬૦

I will tie nine knots of hair in the palm of the hand.

If it be that hair has sprung up in the palm of the hand, a fool may yield to discipline. (તામીલ કે.[૫])

When teeth grow in the palm of your hand, I'll listen to you. (તેલુગુ કેહવત.[૬])

હથેલીમાં ભરત નહિ થાય.

હથેલીમાં સ્વર્ગ દેખાડવું.

હનુમાન આગળ ગલોડીયાં?

હનોરભટ ને મનોરભટ, લાવે ઘાસનો ભારો, રડતા પોર્યાને હાલો નાખે, તે ગોર અમારો.

હબસી મુઠ. ૧૧૭૬૫

હબસી મુઠ પકડી તે પકડી.

હબસીનો ડાબો કાન.

---

૧. It's ill jesting with edged tools.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 79.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 242.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 124.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 131.

૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 228.

હમ કીસીકા બોલા ચાલો, હમ કીસીકા કોઇ, પટેલને ઘેર પાડો મુવો, આ જાણે હરકોઈ.

હમ તો કેહનેવાલે, કુચ્ કરનેવાલે નહિ.

હમબી ડીચ. ૧૧૭૭૦

હમબી નવાબ ભરુચકે!

હમબી રાણી, તુમબી રાણી, કોણ ભરે બેડે પાણી?

I stout and thou stout, who shall carry the dirt out? (અં. કે.)

હમાજોર કરવી (અથવા, લેવી.)

યાને, કોઈ સાથ ટંટો કરવો.

હમારા લાલબાવાજીનાં લગન થયાં ત્યારે બાર ગાઉનો માંડવ બાંધ્યો હતો.

બાપ રહલ પેટ પૂત ગેલ બરિયાત.[1] (બિહાર કેહવત.[2])

હમારૂં ગાય તેનું સત્યાનાશ જાય! ૧૧૭૭૫

હમારે દાદેને ઘી ખાયાથા, હમારા હાથ સુંઘો!

હમેશગ્યાનમાં વસે તે બેહસ્તની કદર શું જાણે?

Chi è in inferno non sà ciò che sia cielo.[3] (ઈતાલ્યન કે.)

حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف

از دوزخیان پرس که اعراف بهشت است (શેખ સાઅદી.)

હાં તો એમ, ત્યાં તો તેમ, વચમાં આવી નેમ, તેનું કરવું કેમ?

હાં મલ્યાછ તો ભલે મલ્યા, પણ ત્યાં મલતા રખે!

હાં વાન કીધી, તો ત્યાં તાન થઇ. ૧૧૭૮૦

હર દરદની દવા હોય, પણ દોહડ ડાહ્યાની નહિ.

હર દર્દકે વાસ્તે દરમાન મુકર્રર હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

هر دردی را درمانی مقرر است (ફારસી કેહવત.)

---

૧. લગન. ૨. Christian's *B l ar Proverbs*, p. 14.

૩. He who is in hell knows not what heaven is.

હર નવાલે બિસમલ્લા.

હર હર મહાદેવ, ને દીન દીન મહમદ.

હરકો ચીત્યો હર કરે, તો તું રહે ઉપર નચીત, તેરો ચીત્યો જો હર કરે, તો કદી ન રેહવે ચીત.

Heaven rules o'er all things, don't put yourself to pray; Trouble spent in making plans, is but thrown away.[1] (ચીનાઈ કેહવત.)

Like a gem strung upon a thread or a bull tied by a nose rope, a man follows the command of the Disposer (God), as the pips of grass are swayed by the blasts of a strong wind. (મહાભારત.[2])

કયા કરેગા દુલા, જિસે દે તિસે મોલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) هرچه خدا خواست همان می شود

હરખત ત્યાં બરખત. ૧૧૭૮૫

હરખાને ઠેકાણે પરખો ના કરશો.

હરખાને ઠેકાણે પરખો (પરણાવવો.)

હરખાનો ભાઇ પરખુ.

હરડે બેહરાં ને આમરા.

વગર બીસાદની અને નિરૂપ્યોગી તથા નકામી જેવી ચીજના સંબંધમાં વપરાયછે.

હરતી જાઉં, ફરતી જાઉં, દોદો ધનક લેતી જાઉં. ૧૧૭૯૦

હરતી જાઉં, ફરતી જાઉં, ને સેરવો પીલાં ખાતી જાઉં.

હરતાં ફરતાં લેખું નહિ, ને બાણે બેસીને દેખું નહિ. (અથવા) હાલતાં ચાલતાં લેખું, ને બાણે બેસી નહિ દેખું.

હરફે નાણું પધારે, ડોસી કાપડ વધારે.

હરમાન અધીયો (અથવા, હરી) કાહડે, ને ભૂત ભુસ્કા મારે.

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 392.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 47.

હરમાન કાકા બાપજી! તમે વહુ આપી કે વહુ લો. ૧૧૭૯૫
હરમાનનાં વડાં.
હરહર ગંગા ગોદાવરી, કંઇ શ્રધ્ધા કંઇ જોરાવરી.
હરામ ખાયા બેહસ્તમે, હલાલ કીયા દુઝખમે.
હરામ હાડકાંનું.
હરામકા માલ હરામમેં ગયા, નફેમેં દો જુત્યાં. ૧૧૮૦૦
હરામનું ખાવું ને મસીદમાં સુવું.

માર ખાના, મસજીદમેં સો રેહના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હરામનો માલ પચે નહિ.
હરામનાં ઝાડ, ને મુસીબતનાં ફલ.

Della robba di mal acquisata non se ne vede allegrezza.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

હરામીથી કરવું તો ડરવું, ને ન કરવું તોએ ડરવું.
હરામીથી બે ડગલાં દૂર. ૧૧૮૦૫

A cursed cur should be short tied.

The best remedy against an ill man is much ground between both. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Shun a wicked man. (તેલુગુ કેહવત.[2])

Stand at a distance from the wicked. (તામીલ કેહવત.[3])

खलानां दुर्जनानां च द्विविधैव प्रतिक्रिया ।
उपायान्मुखभंगो वा दूरतो वा विसर्जनं ॥[4]
दुर्जनं दूरतस्त्यजेत् ॥[5] (સંસ્કૃત કેહવતો.)

---

૧. By goods badly acquired there seems no enjoyment.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 205.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 369.

૪. For the wicked and the evil, the remedy is of two kinds:—either to disgrace them by strategy, or to leave them at a distance. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 401.

૫. Keep clear of a bad man. *Ibid*, p. 414.

હરામીથી ભૂતબી નાહસે.

હરામીના બે ભાગ.

Into the mouth of a bad dog falls many a good bone. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Al più triste porco vien la meglior pera.[૧] (ઈતાલ્યન કે.)

Al mas ruin puerco la mejor bellota.[૨]

A quien miedo le han, lo suyo le dan.[૩] (સ્પૅનીશ કેહવતો.)

O peior porco come a melhor lande.[૪] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

The knave gets rice and curds, the honest man gets rice and warm water. (તેલુગુ કેહવત.[૫])

What ! double dower to a worthless woman ?

The more rogue the more luck. (તામીલ કેહવતો.[૬])

જોરાવરજા બ ભાગ. (કચ્છી કેહવત.)

હરામીને ધાડબી નહિ ખાય.

હરામીને ધાવે તે હરામનું થાય.

હરામીને માથે સીંગડાં. ૧૧૮૧૦

હરામીનો ડેંગો માથાં પર.

હરી આવ્યો, હરી બોલ્યો, હરી હરીકે પાસ, હરી હરીમે મીલ ગયો, જબ હરી ભયો ઉદાસ.

હરી કરે સો હોય.

હરી નામકી કર લે જપના, આજ હએ તું કાલ ન અપના.

Secure divine help,—the body is transient. (તા. કે.[૭])

હરી હરીને માહરા દેવનું નામ. ૧૧૮૧૫

૧. The worst pig gets the best pear.
૨. The worst pig gets the best acorn.
૩. He who is feared gets more than his own.
૪. The worst pig eats the best acorn.
૫. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 38.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 496. ૭. *Ibid*, p. 369.

હરીઆના ભાઇ બેસવા, ને ખરીયા મુંડી ભેજવા.

મારામારી થતાં હારીને કોઈ નાહસી જાયછ ત્યારે જીતનાર એમ બોલેછે.

હરીઓ આવ્યો, ને અકાટયો લાવ્યો.

હરીકા દાસ હોગા ઐસા, જીસકે ધ્યાનમે રહે ન પૈસા.

હરીગુણ ગાતી, ને હૈયાંમાં કાંતી.

God in his tongue, and the devil in his heart. (અં. કે.)

હરીભટ વડોદરૂં કરી આવ્યા. ૧૧૮૨૦

હરીભાઇની પહીયર (અથવા, શેલડી) વાખ વાખમાં ગઇ. (અથવા) ઘરમકાકાની શેલડી વાખવાખીમાં ગઇ. (અથવા) હરીભાઈની શેલડી, વાહ! વાહ!

હરીવસીનો કજ્યો.

હરીવીઠ્ઠલ, ને પેહર ચીતલ.

હરીવીઠ્ઠલના પાહનકાજી.

હરૂ-કર્મી[1] વેહલો મુકતે જાય. ૧૧૮૨૫

હલ છુટયું ને ભાત[2] આવ્યું. (અથવા) હોલબી છુટયું, ને ભાત[2] પણ આવ્યું.

હલકા પર ભાર પડે તો દબાવી દે.

હલકી તે હજામડી, ને ભારી તે વાણિયણ.

He whose fortune amounts to thousands is quiet, while the rag-gatherer leaps for joy. (તામીલ કેહવત.[3])

હલકીનું (અથવા, છાલકીનું) અધરણ.[4]

હલકું ઘેર વાએ જાય, (અથવા, ઉડે.) (અથવા) ઘેર હલકાં તેનાં બાર વાએ જાય. ૧૧૮૩૦

A little pot is soon hot. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હલકું તનખલાં જેવું.

૧. થોડો પાપી. ૨. ભાણું.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 74.

૪. જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૭૬૨, તથા તેને મળતી કેહવતો, સર્ફ ૨૫૮.

હલકું નામ હારી[1]નું. (અથવા) હાર્યું નામ હારીનું. (અથવા) હલકુ નામ હારીનું, ને વાંકો પગ પડીઆનો.

હલકું પાત્ર, ને અદકું ભણ્યો, ને વહડકારી વહુએ દીકરો જણ્યો.

હલકું પીછ.

હલકું પીપલ વાએ ડોલે, ને ઉંચ માણુસ તે નીચ સાથે નહિ બોલે. ૧૧૮૩૫

હલકું ફુલ.

હલકું લોહી હવાલદારનું.

હલકું વા.

હલકું હજામડું.

હલકો પીંજારડો. ૧૧૮૪૦

હલકાં ઝાડ ગગનસે ડોલે, પાહડ પરવત કુચ ડોલે નહિ, ગરવા તુંજમે ઇતા ગુણ, કે હલકાસે કુચ બોલે નહિ.

હલકાં પાન તે વાએ ડોલે, ને ઉંચને કહીએ કે નીચ સાથે નહિ બોલે. (અથવા) હલકાં પાન તે પીપલનાં ડોલે, ને હલકાં મનખ તે વાએ ડોલે.

Do not associate with the mean, do not macerate chambu greens with acid. (તામીલ કેહવત.[2])

The thorns make a loud noise in burning; not so wood. (તાલમદ.[3])

હલદરનું પીંગણું, ને મરીની ધુંઇ.

હલવાઇકી દુકાન, ઓર દાદાજીકા ફાતિયા. (અથવા) હલવાઇકી દુકાન ઓર દાદાજીકા ફાતિયા, હાથ લીયા કાંસા, તો ભીખકા ક્યા સાંસા.

હલવાઇનો માલ, ને દાદાજીના ફાતિયા. ૧૧૮૪૫

હલવું હલવું ગાડું જાય, ને ઢેડવાડામાં એકઠું થાય.

હલારો, વહલારો, ને પોંખ.

૧. ચાકર, નોકર. ૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 304.
૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 24.

હલાલમેં હરકત, હરામમેં બરકત.

હલાલમેં હરકત, ઓર હરામમેં બરકત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હલાલમેં હરકત, હરામમેં બરકત, કલાલમેં કસરત, કાબેલમેં તરકટ.

હલાવી ખીચડી, ને મહલાવી દીકરી, (બન્ને બગડે.) ૧૧૮૫૦

Give a child his will, and a whelp his fill, and neither will thrive. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હલોલનો હાથી.

હવા પર ઉધરવું.

A man cannot live by the air. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હવાએ ઈંડાં બાફવાં.

હવામાં કિલ્લા બાંધવા.

To build castles in the air. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Faire des châteaux en Espagne.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Kasteelen in de lucht bouwen.[1] (ડચ કેહવત.)

હવાલદારનો કોરડો દસ જણે ઉંચક્યો, તોબી પછવાડે પુછડું ઘસડાયું. ૧૧૮૫૫

હવે સમજ્યા તે ધુલ.

હશે તેનું જશે, ને બાવા ભુટીંગ થશે.

હશે તેનું જાશે, ને હક હિસાબે થાશે.

હશે તો ઓરશ, નહિ તો પડી પડી ઘોરશ.

હસતી ઘેર ભાંજે, ને રડતી ઘેર માંડે (અથવા, રાખે.) ૧૧૮૬૦

હસ્તી-દંત, નારી વચન, પ્રિત કપટીની જે, અંતરનાં ને બહારનાં, જુદાં જુદાં તે.

હસતું નોતર, ને ખસતું તેડું.

હસતું પુટલું.

હસમુખા સ્વભાવનાં માણસ વિષે બોલાયછે.

1. To build castles in the air.

હસતું હસ્યા નહિ કરે, ને રડતું રઆ નહિ કરે.

હસતો જાય, ને ધસતો જાય. ૧૧૮૬૫

હસતો પુરૂષ, રોતું બાલ, સ્ત્રી-ચરિત્ર, ને રોતી નાર, તેનાં હૈયાંનો ન આવે પાર.

હસતો હાલો, ને રોતી રાંડ (તેનો દાહડો કદી વલે નહિ.)

હસતોએ પરોણો, ને રોતોએ પરોણો.

હસતાં ઘેર વસતાં.

A merry companion is music in a journey.

Be always as merry as ever you can, for no one delights in a sorrowful man. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

હસતાં હસતાં કલેજાં દુખે. ૧૧૮૭૦

હસતાં હાડ ભાંગે.

હસ્યા તેના વસ્યા, ને રોયા તેના ખોયા.

હસ્યાનું ખસ્યું.

A jest driven too far brings home hate.

Jesting lies bring serious sorrows.

Jocular slanders often prove serious injuries.

Dirth in the mirth. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Lascia la burla quando più piace.[1] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Joking causes a breach [of friendship].[2]

A joke never gains an enemy, but often loses a friend.[2]

Better lose a jest than a friend. (તેલુગુ કેહવતો.[2])

Merriment is the poison of friendship. (તામીલ કેહવત.[3])

હસલમાં ખુસલ, નફ્રેમેં દો જુત્યાં.

---

૧. Drop the jest when it is most amusing.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 362.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 378.

હસવું ને આટો ફાકવો એ બે ન બને. ૧૧૮૭૫

A man cannot spin and reel at the same time. (અંગ્રેજી કેહવત.)

On ne peut sonner les cloches et aller à la procession.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Non si può ad un tempo bere e fischiare.[૨] (ઇતાલ્યન કે.)

Man kan ikka drikke og pibe paa eengang.[૩] (દે. કે.)

If a mourner, you cannot sing; if you can sing, you cannot mourn. (ચીનાઈ કેહવત.[૪])

I want grand-mother, and I want food. (તેલુગુ કેહવત.[૫])

હસાબ કોડીનો, ને બખ્શેશ સોની, (અથવા, લાખની.)

I would give thrice so much land to any well-deserving friend; but in the way of bargain, mark you me, I would quarrel on the ninth part of a hair. (શેક્શપીયર.)

To take account of every cowrie, but to give away money by the maund. (કાશમીરી કેહવત.[૬])

હેસાબ જવ જવ, બખ્શેશ સો સો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

हिशेब कवडीचा, व बक्षिस लाखाचें.

हिशेबास रत्ति, व बाक्षिसास हत्ति. (મરાઠી કેહવતો.)

હસાબ જવ જવ, બખ્શેશ સો સો.

હસાવીને હાડકાં ભાજે.

---

૧. One cannot ring the bells and walk in the procession.

૨. One cannot drink and whistle at the same time.

૩. You cannot drink and whistle at the same time.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 162.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 26.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles' p. 82.

હસીને આપવું, ને રડીને લેવું.

યાને, કોઈના માંગવાથી તેના ઉપર ઉપકાર કર્યે છિએ એવા વિચારે હસીને તેને નાણું ધીરવામાં આવેછે, પણ તે પાછું મેલવતાં ઘણી મુશ્કેલી પડેછે, અને તે નાણું રડી રડીને કાલાવાલાથી પાછું મેલવવું પડેછે.

હસીને ઘેર ભાંજ્યા કરતાં રડીને ઘેર રાખવું સારૂં. ૧૧૮૮૦

હસીને હાડ ભાંજ.

To stroke with one hand, and stab with the other.

To laugh in one's face, and cut his throat. (અં. કેહવતો.)

Iin Spasz gesagt, in Ernst gemeint.[1] (જરમન કેહવત.)

Altera manu scabunt, altera feriunt.[2] (લૅટીન કેહવત.)

He kicks with his hind feet, licks with his tongue. (રશ્યન કેહવત.[3])

He cuts a [man's] throat with a wet cloth. (તેલુગુ કે.[4])

To bite when apparently kissing. (તામીલ કેહવત.[5])

મૂંડ કાટીં બાલ કે રચ્છા. (બિહાર કેહવત.[6])

हसतां हसतां दांत पाडणें. (મરાઠી કેહવત.)

હસે તેનું વસે, ને બસે તેનું માટલું ઝરે.

હસે તેનું વસે, ને વાત વેહવારે થશે.

હળનો છુટયો, ને હૈયાંનો ફુટયો.

હળવટ કે જળવટ. ૧૧૮૮૫

હળવું નામ (અથવા, લોહી) હવાલદારનું.

૧. Said in sport, meant in earnest.

૨. They scratch you with one hand, and strike you with the other.

૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 12

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 175.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 510.

૬. Christian's *Behar Proverbs*, p. 1.

હા ને નાની વચ્ચે વેર.[1] (અથવા) હા ને નાની વચ્ચે વેર, પેહલામાં મિઠાશ, ને બીજામાં ઝેહેર.

No and yes often cause long disputes. (અંગ્રેજી કેહવત.)

De oui et non vient toute question.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

હા ના જો વેર આએ. (કચ્છી કેહવત.)

હા ને નાને વેર છે.

હાનું ના નહિ, ને નાનું હા નહિ થાય (એવું બોહલીલું.)

હાએ અલીભાઇ ઘર ફીદર, જાઓ એ રંડીયાં જીદર તીદર. ૧૧૮૯૦

હાએ તેની વાએ.

હાએનો પૈસો, સુખી થઇને કોઇ ખાય નહિ.

હાએનો પૈસો, વાએવાએમાં જાય.

હાએવાએનો હરીસો, ને થોડો થોડો પરીસો.

હાકમ દંડે તે સબ કોઈ જાણે, દાહડો (અથવા, ગરેહ) દંડે તે કોઈ નહિ જાણે. ૧૧૮૯૫

હાકમ બદલાય, પણ હોકમ ન બદલાય.

હાકમ રૂઠે તે પરવડે, પણ ખોદા રૂઠે તે ન પરવડે.

હાકમ લોહડાંના ચના ચવાડે તો ચાવવા પડે.

The will of the ruler is weighty. (તામીલ કેહવત.[3])

હાકમ વગરની રૈયત સુની.

A kingdom without a ruler becomes disorganised. (તેલુગુ કેહવત.[4])

હાકમ હારે, મહોમેં મારે. ૧૧૯૦૦

હાકમ હારે, મુંહમે મારે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાકિમ હારે મુંહમેં મારે. (બિહાર કેહવત.[5])

---

૧. જુઓ કેહવત નાo ૫૧૬૨, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૪૭૭.

૨. Out of yes and no comes all dispute.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 865.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 222.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 81.

હાકમજીની હાક પડી, ને મોહટા મેહતાજીની ધાક પડી.

હાકમના દંડ્યા, ને વરસાદના ખરડ્યા.

હાકમના માર્યાની, ને વરસાદના ભીંજવ્યાની રાવરાની નહિ. (અથવા)
વરસાદના આવ્યાની, ને બાપના માર્યાની રાવસાની નહિ.

હાકમને ચાડિયો વાહલો.

હાજતકુ (અથવા, હાજતને) હુજત નહિ. ૧૧૯૦૫

Necessity has no law.
Nature must obey necessity.
Need makes the naked man run.
Need will have its course. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Noth kennt kein Gebot.[1] (જરમન કેહવત.)
Nécessité n'a pas de loi.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Necessità non ha legge.[1] (ઇતાલ્યન કેહવત.)
La necesidad hace á la viega trotar.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
De nood doet een oud wijf draven.[3]
Nood breekt wet.[4] (ડચ કેહવતો.)
Nöd bryder alle Love.[4]
Nöd kommer gammel Kierling til at trave.[5] (ડે. કેહવતો.)
If the wind be strong, yield to the wind; if rain be heavy, yield to rain. (ચીનાઈ કેહવત.[6])

آنکه شیرانرا کند روباه مزاج
(ફારસી કેહવત.) احتیاج است احتیاج است احتیاج

---

૧. Necessity has no law.
૨. Need makes the old woman trot.
૩. Need maketh the old wife trot.
૪. Necessity knows no law.
૫. Need makes the old wife trot.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 334.

હાજર સો હજુર. (અથવા) હાજર હોય તો હુજર કર્યે.

हज़ीर तो वज़ीर. (મરાઠી કેહવત.)

હાજર સો હથિયાર. (અથવા) હાજર તે હથિયાર.

Birbal asked Akbar, "What weapons they should fight with, when the time for fighting arrived?" He replied, "Whatever you find at hand." (કા. કે.[1])

હાજાભાઇએ હદ કીધી કે મુઇ ઘોડીને બરછી દીધી.

હાટે લઇને વાટે ખાવું નહિ.

હાટે હડતાલ પડશે, ને લવંગની કોટડીએ ટાલાં ચહડશે. ૧૧૯૧૦

હાટે હાટે હોરતા હોય, કોઇ ખાટે, કોઈ મુળગું ખોય.

હાડ વિનાની જીભલડી, તો કે' રાંડ બોલે કે છુપઇ જાય.

હાડ સલામત તો માંસ ઘણુંએ આવશે. (અથવા) હાડ હશે તો માંસ આવશે.

હાડ હસે, ને લોહી તપે.

ઠીકરેમે લોઇ તપે. (કચ્છી કેહવત.)

હાડમાં હીલો, ને ખભાંમાં ખીલો. ૧૧૯૧૫

હાડકું ચામડું થઇ રેહવું.

To be nothing but skin and bones. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હાડકું ને ચામડું રહી ગયું છે.

હાડકાં જેવું (સખત.)

As hard as horn. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હાડકાં ઠેકાણે પાડવાં.

હાડકાં પર હાડકું[2] ચોહડ્યું એ સરખું, ને નહિ ચોહડ્યું એ સરખું. ૧૧૯૨૦

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 31.

૨. જણસ.

હાડકાં વગરની જીભ હાડકાં ભંજાવે.[૧]

The tongue breaketh bone, though itself have none.

Birds are entangled by the feet, and men by their tongues.

Confine your tongue lest it confine you.

The tongue talks at the head's cost. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

The head may be cut off, but the tongue cannot be restrained. (ચીનાઇ કેહવત.[૨])

The tongue kills more than the sword. (તરકીશ કેહવત.[૩])

A soft tongue breaketh the bone; a wholesome tongue is a tree of life. (સૅાલોમન.[૪])

હાડકાંના હારડા જેવું (માણસ.)

દુબલાં અને નખાઇ ગયલાં માણસ વિષે બોલાયછે.

હાજાને મન હસવું થાય, ને દેડકાનો જાન જાય.[૫]

હાજો દઈથરૂં લઇ ગયો.

હાજો બેસે ત્યાં વિષ્ટા કરે. ૧૧૯૨૫

હાણી આગલ નજુમી આંધલો.

There is a remedy for disease, but is there a remedy for fate? (તેલુગુ કેહવત.[૬])

'Tis not calamity in any shape, from which it is possible to escape. (ચીનાઈ કેહવત.[૭])

---

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૦૪૯, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૨૮૫. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 176.

૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 91

૪. *Ibid*, p. 128.

૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૮૯૫, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૬૩૨–૬૩૩. ૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 81.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 133.

When fate arrives the physician becomes a fool.(અં. કે.[૧])

(ફારસી કેહવત.) چون قضا آید طبیب ابلہ شود

હાતમ દિલનું.

યાને, સખી.

હાથ અટકાવી રાખ્યા, તો મોહડું ચાલે કેમ? ચાકરી કરવી અટકાવી તો ભાખરી પામે કેમ?

હાથ આપતાં પોંહચો લેય.[૨]

ખરૂં જોતાં આ કેહવત "આંગલી આપતાં પોંહચો લેય" એમ બોલાવી જોઈએ, અને બોલાયછે, (જુઓ કેહવત નાં૦ ૮૯૦,) કારણકે એનો ભાવાર્થ સામા ધણીને સેહજ છુટ આપતાં તેણે વધુ છુટ લેવાની બેઅદબી કરવાનો થાયછે. હવે "આંગલી" "હાથ" કરતાં નાધલી, અને "હાથ" "પોંહચા" કરતાં મોહટો, એટલે "હાથ" ને બદલે "આંગલી" શબ્દજ વાપરવો બરાબર છે, તો જોકે ઘણાઓ ઉપર પ્રમાણે અશુદ્ધ રીતે આ કેહવતનો ઉપ્યોગ કરેછે, અને તેટલા માટેજ તે અતરે આપવી પડીછે.

Give a clown your finger, and he'll take your whole hand.

Give him an inch, and he'll take an ell. (અં. કેહવતો.)

Läszt man den Teufel in die Kirche, so will er auf den Altar.[૩] (જરમન કેહવત.)

When a person is dining with a great man, will he stretch out his hand towards the dish (to help himself?) (કાશમીરી કેહવત.[૪])

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 84

૨. જુઓ કેહવત નાં૦ ૮૯૦, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૭૭–૭૮.

૩. Let the devil get into the church, and he will mount the altar.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 5.

Having entered the nose, he gets into the eye. (તે. કે.[૧])
If he find room for the insertion of a straw, he will tie an elephant. (તામીલ કેહવત.[૨])

હાથ કરે તે સગો બાપબી નહિ કરે. ૧૧૯૩૦

Every man doth his own business best. (અંગ્રેજી કેહવત.)
(ફારસી કે.) کس نخارد پشت من جز ناخن انگشت من

હાથ કરે પોહલા, તો કામ કરે ગોલા.

હથ રખજે પોલો ત ગામ થીએ ગોલો. (કચ્છી કેહવત.)

હાથ કરે પોહલા, તો પરણે ઘાંચી ગોલા.

હાથ કરે પોહલા, ત્યારે (અથવા, તો) ચોખા કરે ગોલા.[૩]

હાથ કલમ કરવો.

હાથ, કાંકણુ, ને અરીસો[૪] કાંઇ વેગલાં નથી. ૧૧૯૩૫

હાથ, કાંકણુ, ને આરસી, તેને પારખતાં વાર શી?

હાથ કાંકણુને આરસી ન જોઈએ.

હાથ દેખનકુ આરસી કયા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
हातच्या काकणांस अरसा कशास. (મરાઠી કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) در دست سوار بآئینہ چہ کار

હાથ ખાય, ને મોહડું લાજે.

હાથ ચાટે કાંઈ પેટ ન ભરાય.

Like licking the ladle when you are hungry. (તે. કે.[૫])
Hunger cannot be satisfied by eating froth. (તામીલ કે.[૬])
दांत कोरून कोठें पोट भरत असतें?
दांत कोरल्यानें पोट भरत नाहीं. (મરાઠી કેહવતો.)

હાથ છુટી બલા. ૧૧૯૪૦

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 305.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 364.
૩. હિંદુની એક જાત. ૪. આરસી.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 199.
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 405.

હાથ ત્યાં હાથ, ને પગ ત્યાં પગ.

અતિશય સંકડાસવાલી જગાના સંબંધમાં વપરાયછે.

હાથ તાલી આપવી.

હાથ તેવું હથિયાર.

A espada e o annel, segundo a mao em que estiver.[૧]

(પોરચ્યુગીઝ કેહવત.)

હાથ દાઝતા (અથવા, બળતા) રૂપિયા.

હાથ દીધે અ—— ખલે નહિ. ૧૧૯૪૫

હાથ દુખે તે સારા પણ હૈયું દુખે તે માઠું.

For that thou canst do thyself, rely not on another.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

Better go yourself than send : better do it yourself than ask any one to do it for you. (ચીનાઈ કેહવત.[૨])

હાથ ધર્યોબી ઢેડ, ને બોંહે ધર્યોબી ઢેડ.

If you eat the root [of garlick] there is a smell, if you eat a clove of it there is a smell. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

હાથ ધોઇને બેસવું.

(ફારસી કેહવત.) دست از همه چیز شستن

હાથ નહિ મલે જે ઉઠું, ને પગ નહિ મલે જે કુદું.

હાથ નહિ રૂડા, હાટ[૪] રૂડું. ૧૧૯૫૦

હાથ નહિ રૂડા, હૈડું રૂડું.

હાથ પગ તો પાણી પાણી, ને અન્ન બોત ભાવે, કામ પર તો જીવ નહિ લાગે, ને એહાં ગીત ગાવે.

---

૧. The sword and the ring according to the hand that bears them.
૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 337.
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 134.
૪. બજાર.

હાથ પગ દોરડી,[1] ને પેટ ઘાઘરડી.

હાથ પગ પરથી મરૂં, ને જીવની જતન કરૂં.

હાથ પગ મોરાના,[2] (અથવા, લોહડાંના,) ને જીભ તો ખરાંની.[3] ૧૧૯૫૫

હાથ પગ હાલે તો મોહમાં ઘાલે.

યાને, માણસ ઉદ્યોગી થાય તો તેને ખાવાને ખોરાક મળે.

હાથ પગનું લંગડું, ને જમાદારનું જોમ.

हात पाय लुले पण तोंड चंणचणा बोले. (મરાઠી કેહવત.)

હાથ પગમાં હીલા, ને ખભામાં ખીલા.

હાથ પર ઉછાં, ને મોહ પર મુછાં.

હાથ પાઉં ચલે નહિ, ને મિયાં મેરા દો ભાગ. ૧૧૯૬૦

હાથ પોલો, જગ ગોલો.

હાથ ફરે ત્યાં લખમી, ને પગ ફરે ત્યાં અવર.

યાને, હાથ ફરે ત્યાં સર્વ જાતની સફાઈ રહે, ને પગ ફરે ત્યાં કચરો પુંજો એકઠો થાય.

હાથ ફરે ત્યાં સુન્નું થાય.

હાથ બાળ્યે, પણ હૈયું નહિ બાળ્યે.

હાથ ભરે પણ તસુ ન ફાડે. ૧૧૯૬૫

હાથ મુકીને કોણી ક્યાં ચાટવી?

હાથ લીયા કાંસા, તો ભીખકા ક્યા સાંસા?

હાથ વિનાની ભીડ નહિ, ને પેટ વિનાની પીડ નહિ.[4]

હાથ વીછુટી બલા.

યાને, લક્ષ્મી હાથમાંથી છુટી ગઇ, અથવા જતી રહી, તે એક બલા ગયા બરાબર સમજવી.

હાથ વેંતમાં આવ્યું છે. ૧૧૯૭૦

---

૧. દોરડી જેવા પતલા. ૨. મોરૂં—હલકી જાતનું લોહડું.

૩. ખરૂં—ઉંચી જાતનું લોહડું.

૪. સરખાવો કેહવત ના૦ ૬૧૭૮, સફે ૫૬૦.

હાથ સુકો, ને મુસલમાન ભુખો.

હાથ સુખા,[1] ને સિપાહી ભુખા.

હાથ સેકે તો મોહનું દેખે. (અથવા) સેકશે તેટલું દેખશે.

હાથ હલાયા વગર (અથવા, હલાવ્યા વિના) કોળીયો મહોમાં ન જાય.

હાથ હોલા તબ જગ ભલા. ૧૧૯૭૫

हात ओला तर मैत्र भोला, नाहीं तर पडला अबोला. (મરાઠી કેહવત.)

હાથના છુટા, ને હૈયાંના ફુટા.

હાથના બાલેલા કોયલા પણ સારા.

હાથની આલસે મહોમાં મુછ્યાં જાય. (અથવા) હાથ પગના કાહેલી, ને મહોમાં મુછ્યાં જાય. (અથવા) હાથની આલસે મુછ મહોડાંમાં આવે.

હાથ પાંઉકે કાહેલી ઔર મુંહમેં મુછે જાય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથની મુઠી કરે બંધ, તો સૌ કામથી એ તંગ.

હાથનું કીધું આડે આવશે. ૧૧૯૮૦

હાથકા દિયા આરે આયે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથનું કીધેલું હૈયું લઈ ઉઠે.

હાથનું બાલ્યું, ને પારકું સુધાર્યું.

હાથનું મુકયું પગે નહિ રેહવા દીએ.

ચોર માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

હાથનો આંધલો.

કંજુસ માણસને વિષે બોલાયછે.

હાથનાં કીધાં હૈયે વાગે. ૧૧૯૮૫

હાથનાં કાંકણ[2] જોવામાં આરસીનું શું કામ? (અથવા) હાથનાં કાંકણને અરીસાની શી જરૂર?

હાથ કંગન કો આરસી કયા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

हायचा कांकणला आरसा नको. (મરાઠી કેહવત.)

---

૧. સુકકા. ૨. બાંગડી.

હાથમાં આવી સોકટી મુકયે નહિ.

હાથમાં આવેલી બાજી ખોવાતી નથી.

હાથમાં આવેલી સોકટી કોઈ જવા નહિં દેય.

હાથમાં એનાં મહોમાં. ૧૧૯૯૦

હાથમાં છોકરૂં, ને છોકરૂં ક્યાં ગયું?[૧]

હાથમાં તેના સાથમાં.

હાથમાં દીવો (અથવા, મશાલ) લઇને કુવામાં પડે.

હાથમાં દંડો, બગલમાં મોઇ, ને હવેલી લેતાં ગુજરાત ખોઇ.

હાથમાં નહિ કોડી, ને ઉભી બજારે (અથવા, ભર્યા બજારમાં) દોડી.[૨] ૧૧૯૯૫

હાથમાં ભાત હોય તે જમીન પર વેરેલું ભલું.

પૈસાનો સારો ઉપ્યોગ કરવાની તરફેણમાં બોલાયછે.

હાથમાં માલા, ને હૈયાંમાં (અથવા, અંતરમાં, પેટમાં) લાલા.[૩]

Beads about the neck, and the devil in the heart.

Much praying, but no piety.

Much religion, but no goodness. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Palavras de santo, e cenhas de gato.[૪] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

The neck of the hypocrite is covered with rosaries.[૫]

A terrible ascetic, an atrocious cheat. (તામીલ કેહવતો.[૬])

Outside he wears a sheep's skin, inside he hides a wolf's heart. (ચીનાઈ કેહવત.[૭])

Beware of false prophets, which come to you in sheep's clothing, but inwardly they are ravening wolves.—
MATT. VII, 15.

---

૧. સરખાવો કેહવત નાo ૧૪૪૦, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૧૨૮–૧૨૯.

૨. જુઓ કેહવત નાo ૧૮૬૯, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાની કેહવતો, સફે ૧૭૨.

૩. જુઓ કેહવત નાo ૫૪૯૬, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૪૯૯–૫૦૦.

૪. Saint's words, cat's claws.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 217.

૬. *Ibid*, p. 4.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 229.

હાથમાં મુકવું, ને મોહડાંમાં થુકવું.

હાથમાં મુસલ, ખેમ ને કુશલ.

હાથમાંથી લુટી જાય, કોઇ કરમમાંથી લુટી નહિ જાય. ૧૨૦૦૦

ગોરા રૂઠેગા તો અપના સોહાગ લયગા, ભાગ તો ન લયગા.

(હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથમાંનું આપીને હાટમાં જવું.

હાથમાંનું જીતે, ઓટીમાંનું હારે.

હાથમાંનું મેલીને કાખમાંનું લેવા જાય.

हातचें सोडून पळल्याचे पाठी लागुं नये. (મરાઠી કેહવત.)

હાથા વગરનો કોહવાડો ખોટો.

હાથિયો[1] વરસે, ને ઝાડનો ખો. (અથવા) હાથિયાનું વરસવું, ને ઝાડનો ખો. ૧૨૦૦૫

હાથી આગલ પુલો નાખવો સેહલ, પણ કાહડી લેવો મુશકેલ. (અથવા) હાથી આગલ પડેલો પુલો પાછો નહિ લેવાય.

હાથી આગલ મગતરૂં.

L'elefante non sente il morso della pulce.[2] (ઈતાલ્યન કે.)

As a gnat between two elephants that are brought into collision. (તામીલ કેહવત.[3])

હાથી કાને ઝાલ્યો અટકી ન શકે.

હાથી ખાય ઘણું, ને અ——બી ઘણું.

હાથી (અથવા, ગોધો) ઘણો હરામી થાય ત્યારે મોહડે માથે ધુલ ભરે. (અથવા) હાથી ઘણો મસ્તાન થાય ત્યારે પોતાની મેલે માથે ધુલ ઘાલે. (અથવા) હાથી પોતાને માથે પોતેજ ધુલ ઘાલે. ૧૨૦૧૦

The elephant will put sand on its own head. (તા. કે.[4])

૧: એક નક્ષત્ર.

૨. The elephant does not feel a flea-bite.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 91. ૪. *Ibid*, p. 90.

હાથી જેર થાય, ઘોડા જેર થાય, તો મનખ નહિ જેર થાય?

હાથી તરસ્યો, પણ ગુટણ સમા પાણી.

હાથી તોલાય ત્યાં ગધેડાના ધડા થાય. (અથવા) હાથી તોલાય ત્યાં ગધેડા સાંધણમાં જાય.

હાથી દરબારે શોભે, ને દીકરી સાસરે શોભે. (અથવા) હાથી દરબારે શોભે, ને મેના મોહલ્લે છાજે. (અથવા) હાથી તે રાજદરબારેજ શોભે.

An elephant waits before the outer hall of a king's court; a cat watches the putrid fish. (તામીલ કે.[૧])

(ફારસી કેહવત.) گل در ریسمان و گوهر در سلک

હાથી દરબાર સોહામણા. ૧૨૦૧૫

હાથી ને અસ્રીને અંકુશ તો જોઇએ.

A man under no restraint, is a bear without a ring.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

The elephant is subject to the man who has mounted it.

(તેલુગુ કેહવત.[૨])

An elephant requires a goad, and boiled rice a chilli.

(તામીલ કેહવત.[૩])

The force of an elephant is subdued by a goad.

(તામીલ કેહવત.[૪])

A country without a ruler is out of joint, so is a woman without a husband.[૫]

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 87.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 69.

૩. *Proverbs from East and West*, p. 90. ૪. *Ibid*, p. 191.

૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 16.

હાથી ફરે ગામે ગામ, ને લોકો બોલે ધણીનું નામ.

હાથી ફીરે ગાંવ ગાંવ, જિસકા હાથી ઉસીકા નાંવ. (હિંદુસ્થાની કે.)

હાથી સુડો તોએ ગુઠણ સમાનાં પાણી. (અથવા) હાથીનાં પેટમાં ગુઠણ સમાનાં પાણી.

Even when the elephant lies down he is as high as the horse. (તેલુગુ કેહવત.[1])

હાથી મરે ત્યાંજ દટાય.

હાથી પરે વહાંજ ગીરે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથી સરખા તણાઇ જાય, ત્યાં ગાડરાનું કયાં ગજું? (અથવા) હાથી સરખા તણાઈ ગયા, તે ગાડરાનું કોણ ગજું? [2] ૧૨૦૨૦

The elephant could not stand because of the wind, but the old woman went out and gathered the cotton from the plant. (કાશમીરી કેહવત.[3])

It is said that when the wind was driving along a piece of iron, the silk-cotton asked what was best for him to do. (તામીલ કેહવત.[4])

હાથી હજાર લટા, તોભી સવા લાખ ટક્કો.

Though black, (or, although dead,) an elephant will fetch a thousand gold pieces. (તામીલ કેહવત.[5])

હાથી હઝાર લટા, તોભી સવા લાખ ટકેકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફા. કે.) فیل گرچہ مردہ است لیکن پستش بار خر است

હાથી હાથી લડે ત્યાં મગતરાંનો શું ભાર?

હાથીઆ કાને ઝાલા ન રહે.

---

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 81.

૨. સરખાવો કેહવત નં૦ ૫૨૮, સર્ફે ૪૧.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 80.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 104. ૫. *Ibid*, p. 88.

હાથીઆ વહડે (અથવા, લડે) ને ઝાડનો ખો. (અથવા) પાડાની લડાઇમાં ઝાડનો ખો.

Peleigao os touros, mal pelos ramos.[૧] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

When the cows fight, the sucking calves' legs are broken. (તેલુગુ કેહવત.[૨])

બાઘ ભૈસાકે લડાઇમેં નલ ખગડા કે મૌત.

મોંચી મોંચી લડાઇ હોય ફૂટે રાજાકે જીન. (બિહાર કેહવતો.[૩])

वृषभकलहे वत्सपादभंगः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[૪])

હાથીઆએ કીધી હેર,[૫] ને બાજરીનાં ભાગ્યાં પેર. ૧૨૦૨૫

હથિઆ બરિસે ચિતરા મેંડરાએ,[૬] ઘર બૈસે ધનહા[૭] રિરિયાએ.[૮] (બિહાર કેહવત.[૯])

હાથીએ હાથી વહડે તેમાં ઝાડનો ખો.

An old woman and a cat fought with one another, and fear came upon the bears of the wood. (કા. કે.[૧૦])

شیر با شیر زور نماید

(ફારસી કેહવત.) خار و خس را خلل بیفزاید

હાથીઓ વરસે હાર, તો આખું વરસ પાર.

હાથીકા દાંત, ઘોડેકી લાત, મુજીકી ચુંગાલ, નાલેશકી જીભ, દીવાનેકી આંખ, ઓરતકે ગાલ, એ છે બરી બુરાઇ, ઓર ખાને ખરાબીકી ફાલ.

---

૧. When bulls fight, woe to the frogs.

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 38.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 113.

૪. In a fight between bulls, the calf's leg is broken. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 436. ૫. હેલી.

૬. આકાશ ઘેરાયલું રહે. ૭. ખેડુત. ૮. ખુશાલીના પોકાર મારે.

૯. Christian's *Behar Proverbs*, p. 219.

૧૦. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 37.

હાથીદાંતનો વેપાર.

ચાને, જુગાર.

હાથીના દંતુશલ બહાર નિકળ્યા તે નિકળ્યા. ૧૨૦૩૦

હાથીના દાંત, ઘોડાની લાત, ને મુજીની વાત.

હાથીકા દાંત, ઘોરેકી લાત, મુઝીકા ચુંગાલ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથીના દાંત ચાવવાના જુદા, ને દેખાડવાના જુદા.

હાથીકે દાંત, ખાય કે દોસર, દેખાવેકે દોસર. (બિહાર કેહવત.[1])

दाखवायचे एक दांत, आणि खाण्याचे एक दांत.

खाण्याचे दांत निराळे, व दाखवायचे निराळे. (મરાઠી કેહવતો.)

હાથીના પગમાં સૌનો પગ આવી જાય.

हतीच्या पायांत सगळ्याचें पाव लें. (મરાઠી કેહવત.)

હાથીની અસ્વારી.

ચાને, સાહેબી.

હાથીની પછવાડે કુતરાં છોને ભસે. (અથવા) હાથીની પછવાડે સો કુતરાં ભસે.[2] ૧૨૦૩૫

Like dogs barking at an elephant. (તેલુગુ કેહવત.[3])

હાથી જે પુઠયા કુતાએ ભસેંન. (કચ્છી કેહવત.)

હાથીનું પુછડું કીયું, ને મહો કીયું તે મુરખ ન જાણે.

હાથીકે આગા પાછા બુઝેબે ના કરે. (બિહાર કેહવત.[4])

હાથીનું બચ્ચું.

માતેલાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

હાથીનું મોહત મગતરે.

Even the Indian elephant fears the gadfly. (તરકીશ કે.[5])

---

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 2.

૨. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૩૩૭૯, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૨૬–૩૨૭.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 80.

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 155.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 96.

As an eyefly torments an elephant. (કૅનેરીસ કેહવત.[૧])
હાથીને આંકોશ, ઘોડાને લગામ, બેલને નાથ સદા રાખ્યે, કવિ ગંગ
કહે સુનો શાહ અકબર, અગન જલકી સંગત કદી નહિ કીજ્યે.
હાથીને માથે પણ માહવતની આંકોશ હોય. ૧૨૦૪૦
હાથીને માથે પણ હોકો છે.
હાથીને માથે સીંગડાં.
હાથીનો ખરચ દરબારને પોશે.

To keep an elephant [a man requires] a country, to keep a horse a village, and to keep a she-buffalo a maid. (તેલુગુ કેહવત.[૨])

હાથીનો પગ.
હાથીનો પગ સમાલ. ૧૨૦૪૫
હાથીનો ભાર મગતરાં પર પડ્યો.

As if an elephant's load was transferred to a cat.
(તામીલ કેહવત.[૩])

હાથીનો ભાર હાથીજ ઉપાડે, (અથવા, ખેંચે, ઝીહલે.) (અથવા) હાથીના ભાર તે હાથીજ ઉપાડે.
હાથીકા ભાર હાથીહી ઉઠાતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
હાથીનાં પેટમાં હરડે.

Like a blighted wood-apple swallowed by an elephant.
(તામીલ કેહવત.[૪])
A handful of grass for an elephant's stomach. (કા. કે.[૫])
A wood apple is very small in an elephant's throat.
(તેલુગુ કેહવત.[૬])

૧. *Proverbs from East and West*, p 20.
૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 80.
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 91. ૪. *Ibid*, p. 88.
૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 80. ૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 80.

હાથીભાઈ નીરખ્યા.
હાથીભાઇની દાહડમાં કાઠલાં.[1] ૧૨૦૫૦
હાથીભાઇનો હડસેલો.
હાથે કરી પેટમાં પાલી મારવી?
હાથે કરીને ઉપાયું શુલ, ને દીકરો આવ્યો તે બાપને મૂલ.
હાથે કરે તે સાથે લેઇ જાય.
હાથે કીધું તે કામ, ને ગાંઠે હોય તે દામ. ૧૨૦૫૫
હાથે કાંણું.
    કંજુસ માણસને વિષે બોલાયછે.
હાથે ખાધું, ને વાટે સુતા.
    મુસાફરી કરનારના સંબંધમાં બોલાયછે.
હાથે ચમટી હોવી.
હાથે ચુડી, ને સદા રૂડી.
હાથે તે સાથે, ને પુઠે તે જુઠે. ૧૨૦૬૦
હાથે ન ચીંધું, હું તો મોહડે ન બોલું, લીંટે લીંટે હાલો માહરા ભાઈલા, ખાડામાં છે ખદબદીઆં.[2]
હાથે બળતા આપેલા છે.
હાથે મીન હોવું.
હાથે વીટી વેંયાની જોડ, ને ઘેરમાં બુમલા રોટલીની સોહર.
હાથે વેંયા, ને પગે પાવરી, ને ડોસી તાહરા દીકરાની રોજ આવે રાવરી. ૧૨૦૬૫
હાથે હાથ મળ્યા, ને ભવનાં દુખ ટળ્યાં.
હાથેલીમાં વાલ હોય તો રૂપિયો હોય.
હાથો કોહવાડામાં પેઠો ત્યારે ઠેકાણે આવ્યો.
હાથો નહિ હોય ત્યાં હથોડો શું કરે?

---

૧. નાળિયેર.
૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૧૩૬.

હાપાનો બેહલો, (અથવા, માયનો મેહલ્લો,) કામ કરતી વખત ઘેલો, ને જમતી વખત પેહલો.[૧] ૧૨૦૭૦

Al hacer temblar, y al comer sudar.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Like the smith's dog, that sleeps at the sound of the hammer, and wakes at the crushing of the teeth. (તેલુગુ કેહવત.[૩])

My brother is like a whirlwind as a rice consumer, but very tardy at work. (તામીલ કેહવત.[૪])

"Fool come to thrash."—"My stomach is aching."

"Fool come to take wine."—"Stop, let me take my caftan (coat) from the nail."[૫] (રશ્યન કેહવત.)

At the time of work I find him not; at eating time he is sure to be found. (બંગાલી કેહવત.[૬])

દાનેકો તાપે, સવારીકો પા–. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હામ, દામ, ને ઠામ, એ વેપારવાલાને જોઈએ.

હામ, દામ, ને ઠામ, એ રણછોડજીનાં કામ.

હામ, દામ, ને ઠામ, એ ત્રણનું રોજગારમાં કામ.

હામ, દામ, ને ઠામ, ત્રણ હોય તો વેપાર થાય.

હારની આયપત, ને ધાડનો વરો. ૧૨૦૭૫

હાર્યા તેને હર મળ્યા, ને જીત્યા તેને જમ મળ્યા.

હાર્યા હાર્યા અને માર્યા માર્યા ફરવું.

યાને, હાડમારી ભરેલી હાલતમાં ફરવું.

૧. જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૭૭૮, તથા તેને મલતી બીજી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૭૨૮–૭૨૯. ૨. To shiver at work, and sweat at meals.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 191.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 335.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 6.

૬. *Proverbs from East and West*, p. 11.

હાર્યું કરે, પણ વાર્યું ન કરે.
હાર્યું નામ હારીનું, ને ભારી નામ શેકારીનું.
હાર્યો જુગારી બમણું રમે. ૧૨૦૮૦
He that is thrown would ever wrestle. (અંગ્રેજી કેહવત.)
The losing gamester shakes the box in vain,
And bleeds and loses on in hopes to gain.[૧]
L'abattu veut toujours lutter.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત.)
(ફા. કે.) حریف باختہ با خود همیشہ در جنگ است
હાર્યો તે જીત્યો, ને જીત્યાએ — ખાધું.
હાર્યો તેનું મોહડું કાલું, ને જીત્યો તેના હાથ.
હાર્યો હાકમ જામીન (અથવા, જામીનગીરી) માગે.
હારેં તો હુરેં જીતેં તો થૂરેં. (બિહાર કેહવત.[૩])
હારલ લકડી પકડી સો પકડી.
હારે આવ્યું, ને વીરે ગીયું.[૪] ૧૨૦૮૫
યાને, જેવી રીતે પેદા કીધેલું તેવીજ રીતે ગયું.
The ebb will fetch off what the tide brings in.
The tide will fetch away what the ebb brings. (અં. કે.)
It came wi' the wind, let it gang wi' the water.
(સ્કૉચ કેહવત.)
Hvad man med Synd faaer, det med Sorg gaaer.[૫] (દે. કે.)
The wealth gained by the Pâun'avas was only sufficient for the funeral of the Duryôdhans (Kauravas.)
(તેલુગુ કેહવત.[૬])

૧. Ovid's Art of Love, Bk.1.
૨. He that is thrown would still wrestle.
૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 82.
૪. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૩૧૦૧, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૨૯૧–૨૯૨.
૫. That which comes with sin, goes with sorrow.
૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 247.

Who make a fortune meanly will not enjoy it long.[1]
Unjust gains cannot enrich those who are fated to be poor. (ચીનાઈ કેહવતો.[2])

هرچه باد آرد باد ببرد
(ફારસી કેહવતો.) مال حرام بود براه حرام رفت

હારે તે નાહસે.

હારેકા ન્યાવ કયા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હારે તેને હરી મલે, ને જીતે તેને જમ મલે.

હારેલાને હસવું આવે.

હારેલી સાસુ અ— ન દીએ.

હારેલો નહિ વલે તે મારેલો વલે. (અથવા) હાર્યું નહિ કરે તે વાર્યું કરે. ૧૨૦૯૦

હાલ ખુશામત, તાજો રોજગાર.

હાલ ગયા, હવાલ ગયા, દિલકા શોખ ન ગયા, (અથવા, મિયાંના ખ્યાલ ન ગયા.) (અથવા) હાલ જાય, હવાલ જાય, પણ મિયાંના ખ્યાલ ન જાય.

હાલ ગયા, અહવાલ ગયા, દિલકા ખ્યાલ ન ગયા. (હિં. કેહવત.)

હાલ પડી, હવાલ પડી, ગઈ મુંહકી લાલી, સારા જોબન તુટ ગયા, ટંગ્યાં પર ગઇ ખાલી.

હાલણબાઇ રે હાલણબાઇ, તાહરી પછવાડે માલણબાઇ.

હાલી છુટશે, માલી છુટશે, પણ ધરધણીથી છુટાવાનું નથી. ૧૨૦૯૫

હાલે હવાલ પૈસા પાણીમાં.

હાલો રે હાલો, ને બેહનને કોઠીમાં ઘાલો.

હાલો હલાયબી નહિ, ને વાહલો મરાયબી નહિ.

હાલ્લાં જેવું (માથું.)

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 453. ૨. *Ibid*, p. 111.

હાલ્લાંમાં અન્ન નહિ, ને ખવાડવાનું મન નહિ. ૧૨૧૦૦
હિંગ જાય, પણ દબડું ગંધાય.
હિંગ, મરચું, ને આમલી, તમાકુ ને તેલ, જાતની જતન કરે, તો પાંચે વાણાં મેલ.
હિંગ, મરચું, ને આમલી, સોપારી, ને તેલ, જો કંઠનો ખપ કરે, તો પાંચો વસ્તુ મેલ; દુધ, શાકર, ને એલચી, વરીયાલી, ને દ્રાખ, જો ગાયાનો ખપ કરે તો પાંચો વસ્તુ રાખ.

Apples, pears, and nuts spoil the voice. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હિંગની પડીકી ઉપર વૈદ થવું?
હિંગનો દબડો ફાટી જાય, પણ ચામડાંમાંથી ગંધ નહિ જાય. ૧૨૧૦૫
હિંગમાંથી મરી ઠાંસીએ.
હિંગોરે હીમ ઠર્યાં.
હિંદુ કહે મોહે રામ પીયારા, મુસલમાન રહેમાના, આપસમે દોનો લડલડ મર ગયે, મરમ કાહુ ન જાના.
હિંદુ પૂજે પથ્થર, ઓર મુસલમાનકો પીર, પારસીકો ધરમ એસો, જેસો ગંગકો નીર.
હિંદુકા ખાના અચ્છા, લેકીન પુંજા બુરી. ૧૨૧૧૦
હિંદુની હોલીમાં પારસણ ભોલી, વેહમી ચહડાવે નાલિયેર ને પોલી.
હિંદુસે ઉલટા મુસલમાન.
હિમ્મતની કીંમત નહિ.

Courage, conduct, and perseverance conquer all before them. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હિમ્મતે મરદ, ને મદદે ખોદા.

Audentes Fortuna juvat.[1] (લૅતીન કેહવત.)

---

૧. Fortune favours the brave.

હિમ્મતે મરદાં, મદદે ખોદા, પાદશાહકી બેટી ફકીરસે બિહા. ૧૨૧૧૫

A man of courage never wants weapons. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Be up and doing, and God will bless you. (કા. કે.[1])

(ફારસી કેહવત.) ہمت مرداں مدد خدا

હિમાયતીની (અથવા, હિમ્મતની) ગધેડી તેજીને લાત મારે.

હિમાયતીકી ઘોરી એરાકીકુ લાત મારે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હીંગલામાં ગલાલ પડે તો વધારે લાલ થાય.

હીચકારો હજામ.

હીજડેકે ઘર બેટા હુવા! સુબ્હાન અલ્લા!

What has a eunuch to do with taking a wife? (તે. કે.[2])

હીજરેકે ઘર બેટા હુવા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હીનકરમ ખેતી કરે, સુકમના પડે, બેલ મરે, ગાંઠના ખોએ, કેદ પડે. ૧૨૧૨૦

હીનકરમનો પજો કાણો.

હીમજીની હાક પડી, ને ભીમજીની ધાક પડી.

હીરજી ગોપાલ કામમાં ને કામમાં, કામનું નામ નહિ, ને ઘડીની ફુરસદ નહિ.

હીરની ગાંઠ, ને તેલનું ટીપું.

હીર[3]ની દોરીના ગાંઠ છુટે નહિ. ૧૨૧૨૫

હીરને કીયા સો પીરને કીયા.

હીરતા શીરતા જો રહે, ઉસે પીસે સોય, ખીલસે બીલગા જો રહે, ઉસે પીસે ન કોય.

હીરબાઈના કાંત્યામાં ફોદો હોય?

હીરા પારખે, મોતી પારખે, તે શું મનખ નહિ પારખે?

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 79. ૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 359.

૩. રેશમ.

હીરા સાથે હીરો ઘસાય. ૧૨૧૩૦
(ફારસી કેહવત.) مردی باید کہ قدر مردی داند
હીરાની પરખ જહવેરીજ કરે.
قدر زر زرگر شناسد قدر جوهر جوهري
(ફારસી કેહવત.) قدر گل بلبل شناسد قدر قنبر را علی
હીરાને તોલવું.
હીરાનો હાર, ને કોટનો કાંટો.
હીરાવાલો મલતો નથી, ને સોનાવાલો ગમતો નથી.
હીરીને સાટે વીરી પરણ્યા. ૧૨૧૩૫
હીરે હીરીકા કોઠરી, બારબાર[1] મત ખોલ, જબ હીરેકા જહવેરી મીલે, તબ હીરેકા મોલ.
હીરે હીરો ઘસાય, (અથવા, વીંધાય.)
હીરો ઘોઘે જઇ આવ્યો. (અથવા) હીરો ઘોઘે જઇ આવ્યો, ને ડેલે હાથ દઇ આવ્યો.[2]
હીરો ને વલી કુંદને જડ્યો (ત્યાં શોભાની શી મણા?)
હીરો રલે, રસુદો ખાય, ને નાહનમોદી પાળ્યો જાય. ૧૨૧૪૦
હીરાં મરીઅમની એક સાડી, ને હીરાં પેહરે ને મરીઅમ ઉઘાડી. (અથવા) સાસુ ને વહુની એક સારી, સાસુ પેહરે ને વહુ ઉઘાડી. (અથવા) હીરાં માણેકની એક સારી, હીરાં પેહરે ને માણેક ઉઘાડી.
One loin-cloth to eleven fathers and sons. (કા. કે.[3])
હીલે રોજી, બહાને મોત.
Death always finds some excuse. (અંગ્રેજી કેહવત.)
No death occurs without an ostensible cause. (તા. કે.[4])
હીલે રઝક બહાને મૌત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
હર હીલે રોજી હરબાને મોત. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧. ઘડીઘડી.
૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કવિતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૯૩.
૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 91. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 297.

હું કરૂં તે ખરૂં, ને તું કરે તો મરૂં.
હું કેવો બંદો, કે ધોલે દીસે અંધો.
હું કેહતાં હટ દુવાય. ૧૨૧૪૫
હું કેહું તેમ કરો, હું કરૂં તેમ ના કરો.
Haz lo que bien digo, y no lo que mal hago.[૧] (સ્પૅ. કે.)
હું[૨] ત્યાં હરી નહિ, (અથવા, હર નહિ.)
હું તાહરી આંખમાં આંગલી ઘાલું, તું માહરાં મોહડાંમાં આંગલી ઘાલ.
હું તે હું, ને બીજા તે શું.
હું તો આખો હાથી ગલું, પણ મહોજ પોહલું નથીની! ૧૨૧૫૦
હું ધણી ને અંધારૂં, લાવ રાંડ વાટકી વેચીને તેલ લાવું.
હું ધરાઇ, ને મને નરાઇ.
એખલપેટા સ્વભાવનાં માણસને વિષે બોલાયછ.
હું નહિ હતે તો પરણતે કોણની સાથ?
When a wife said "If I had not been born, you would not have had a wife," the husband replied, "If you had not been born, I should have married your mother." (તેલુગુ કેહવત.[૩])
હું ને માહરો ગોખલો.
હું ને માહરો હાંસ્યો, ને થાલી, વાટકો, ને કાંસ્યો. ૧૨૧૫૫
હું ને માહરી વહુ, તેમાં આવ્યું સૌ.
હું ને માહરી જીજી, ને ત્યાં નહિ મલે કોઈ બીજી. (અથવા) હું ને માહરો જીજો, ત્યાં નહિ કોઈ બીજો.
Phati Bat and alone.[૪]
I love myself, and I love my father. (કાશમીરી કેહવતો.[૫])

---

૧. Do what I say well, and not what I do ill.
૨. હુંપદ. ૩. Carr's *Talugu and Sanskrit Proverbs*, p. 236.
૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 169.
૫. *Ibid*, p. 1.

હું પરણું, ને હાથી નહિ?
હું પ્રસવું, ને પરઘેર હાથ.
હું પોહલી, ને શેરી સાંકડી. ૧૨૧૬૦
હું એઠો'તો બારીએ, ને તું ગયો'તો ખાડીએ, ને તાહરી ને માહરી ચશમ એક થઇ, એ પણ આપણી સરજત.
હું મરૂં પણ તુંને રંડાઉં.
હું માટી, ને અંધારૂં.
હું મુકી ને હુંજ ઉઠી, ને એ મુકી પરાણાએ કુટી.
હુ ભુંડીને કોઇ લેનાર નહિ, ને તું રૂડાને કોઇ દેનાર નહિ. ૧૨૧૬૫
હું રડું માહરા બાપને, ને તું રડ શીરાનને.

The parent weeps on account of the child, the servant weeps for his hire. (તામીલ કેહવત.[૧])

The one was dying, and the other was asking his daughter of him. (અફ્ઘાન કેહવત.[૨])

The goat was weeping for his life, the butcher for his fat. (પંજાબી કેહવત.[૩])

હુંબી રાણી, તુંબી રાણી, કોણ ઘાલે ચુલે પાણી?

I stout and thou stout, who shall carry the dirt out?

(અંગ્રેજી કેહવત.)

Vos dona, yo dona, quien botara á porca fora?[૪]

Yo duena y vos doncella, quien barrerá la casa?[૫]

(સ્પૅનીશ કેહવતો.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 445.
૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 168.
૩. *Ibid*, p. 168.
૪. You a lady, I a lady, who is to put the sow out of doors?
૫. I mistress and you miss, who is to sweep the house?

The mother-in-law is great, the daughter-in-law is also great ; the pot is burnt, who will take it off the the fire? (કાશમીરી કેહવત.[૧])

If all get into the palanquin, who will be the bearers? (તેલુગુ કેહવત.[૨])

હુક્કા ને હાથી, ને છતરપતિના સાથી.

હુક્કાવાલો હડયો કાહડે, ચમટીવાલો[૩] મોર, ખાવાવાલો[૪] ખુનો ગોતે, એ ત્રણે ઓખર્યા ઢોર.

હુખી ઘોડું આખી પાયગાને નડે. ૧૨૧૭૦

હુંડી તેનો વીમો.

હુતો ને હુતી, ને કમાડ દઇને (અથવા, સોડવાલીને, ખાટલે ચહડીને) સુતી.

હુનર કરો હજાર, નસીબ બિન કોડી ન પાવે.

Dios te dé fortuna, hijo, que el saber poco te vale.[૫] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Although a man besmear himself with a Putti of castor oil and roll [among the grain] only what sticks, will stick to him, what does not, won't. (તે. કે.[૬])

Though one may exert himself to the utmost, he cannot procure even a silver fanam when fortune does not smile. (તામીલ કેહવત.[૭])

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 80. ૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 2.

૩. તપખીર સુંઘનારો. ૪. તમાખુ ખાનારો.

૫. God grant you fortune, my son, for knowledge avails you little.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 259.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 366.

Everything is fated, and nothing depends on man.

(ચીનાઇ કેહવત.[1])

کیمیا گر بغصه مرده و رنج
ابله اندر خرابه یافته گنج

(ફારસી કેહવત.)

હુનરવાળું માણસ ભુખ્યું ન રેહે, (અથવા, ભુખું નહિ મરે.) (અથવા) ધંધાનો ધણી ભુખે નહિ મરે.

A handful of trade is a handful of gold.

He who has an art has everywhere a part.

An artist lives everywhere. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Quien tiene arte, va por toda parte.[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Den Kloges Arv findes i alle Lande.[3] (ડેનીશ કેહવત.)

If you are industrious, you will become rich. (તે. કે.[4])

હુનાળે રાતા નહિ, ને તાહડે માતા નહિ. ૧૨૧૭૫

હુંપદથી હરી વેગળા.

હુમતમાં હું, હુમ્તમાં હું, હુરરતમાં હું.

પોતાની વડાઈ પોતેજ કરનારને વિષે બોલાયછે.

હુસ્યારનું પુછડું.

હુસ્યારી કોઇના બાપની નથી.

હેંકારનું કરતું ખાક. ૧૨૧૮૦

હેંકારનો કરતો ગિરફતાર.

A proud man hath many crosses. (અંગ્રેજી કેહવત.)

હેંકારનો બંદો ખાક. (અથવા) હેંકારનો બદલો ખાક.[5]

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 112.

૨. He who has a trade may travel through the world.

૩. A clever man's inheritance is found in every country.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 247.

૫. જુઓ કેહવતો નાં૦ ૭૮૯, ૧૯૭૯, અને ૭૬૫૬, તથા તેમને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૬૬, ૧૮૬, અને ૭૦૨.

A man gains nothing by vain-glory but contempt and hatred. (અંગ્રેજી કેહવત.)

नाहंकारात्परो रिपुः ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત.)

હેડમાં પગ, ને મુછ પર તાવ. (અથવા) હેડમાં પગ્ગો પગ્ગો પણ મુછ મરડે.

હેત ખાય તેનું ચેત તોડે, ને કદર ખાય તેની કબર ખોદે.

હેત નકામું હંસનું, પીડા પડવે ઉડી જાય, સાચી પ્રીત લીલતણી, જલ સંગાત સુકાય. ૧૨૧૮૫

હેતના કુસકા સારા, પણ ક-મનની કમોદ માઠી. (અથવા) હેતની કુસકી સારી પણ ક-હેતની ખીચડી માઠી, (અથવા, કમોદ માઠા.)

હેતના ચણા, લાવ્યો થોડા, ને કહ્યા ઘણા; ને ક-હેતની પરી,[2] ને છોડતી છોડતી રડી.

હેતનો કટકો.

હેમ હુતાસન[3] પરખ્યે તો પીત્તલ નીક્ષે શ્યામ, તુલસી દયા ન છોડ્યે, કે જબ લગ ઘટમે પ્રાણ.

હેંસી ત્યાં પંચ્યાસી. ૧૨૧૯૦

હૈડું બળ્યા (અથવા, બાળ્યા) કરતાં હાથ બળ્યા (અથવા, બાળ્યા) સારા. (અથવા) હાથ બળે તે સારા, પણ હૈડું પાકે તે માઠું.

હૈડું શાહ બરૂજ[4]ની હવેલીસે અફડાય.

હૈડે તેવું હોટે. (અથવા) હૈડે હોય તેવું હોટે આવે.

What the heart thinketh, the tongue speaketh. (અં. કે.)

Uit den overvloed des harten spreekt de mond.[5] (ડચ કે.)

As the life is, so will be the language. (ગ્રીક કેહવત.)

यादृशः पुरुषस्यात्मा तादृशः संप्रभाषते ॥[6] (સંસ્કૃત કેહવત.)

---

૧. There is no greater enemy than self-conceit. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 427. ૨. મીઠાઇનું પડીકું. ૩. અગ્નિમાં.

૪. એ નામનો એક મોહટો હિંદુ વેપારી થઈ ગયોછ.

૫. Out of the abundance of the heart the mouth speaketh.

૬. As a man's heart is, so does he speak. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 453.

હૈડે હેડાં મળ્યાં, ને વચ્ચે ચીની બોરનાં ભીતાં[1] વળ્યાં. (અથવા) હૈડે હૈડાં મળ્યાં, ને વચ્ચે કાંટાનાં ભીતાં જમ્યાં.

Friends may meet, but mountains never greet. (અં. કે.)

Though conversing face to face, their hearts have a thousand hills between them. (ચીનાઈ કેહેવત.[2])

હૈડે હોલી, ને મોહડે દીવાલી. ૧૨૧૯૫

હૈડાંનું કામ તે હાથજ કરે.

હૈડાંનો હાર, ને કોટનાં માદળ્યાં, (અથવા, કોટેનું કાંકણું.)

હૈડાંમાં (અથવા, હૈયાંમાં) હાશ હાશ, ને મોહડે ના ના.

હૈયું ડંખે.

Leave her to Heaven,
And to those thorns that in her bosom lodge,
To prick and sting her. (શેકસપીયર.)

હૈયું ફુટે, કે હટકવા થાય. ૧૨૨૦૦

હૈયું વસે તેનું કલેજું ધસે. (અથવા) હૈયું વસે, ને કલેજું ધસે.

હૈયું હાથ હશે તો વૈદ જખ મારેછ.

હૈયે કાટી, ને વલગાવ્યાં છાતી.

હૈયે કાટી, ને હરીના ગુણ ગાતી.

હૈયે છે પણ હોટે નથી. ૧૨૨૦૫

હૈયે તેવું વાગે.

હૈયે હૈયાં દલે, ને ત્યાં કોઇ ન આવી મલે.

હૈયે હૈયાં મલે, ને કોઇબી આવી મલે.

હૈયે હોલી, ને હોટે દીવાલી શું કામની?

હૈયાંની હોંસ હૈયાંમાં. ૧૨૨૧૦

હૈયાંનું કામ તે હાથેજ થાય.

---

૧. કાંટા. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 385.

હેયાંનો ભેદ હૈયુંજ જાણે.
હેયાંનો હાર, ને કોટનું માદલ્યું.
હેયાંનો હાર, ને જીવનો કાલ.
હેયાંતોડ કરતાં હાથતોડ સારી. ૧૨૨૧૫
હેયાંમાંના ભેયા, ને નાખમાંની ચીડી (અથવા, પેટમાંના ખુફ્રા.)
હો કરૂં કે હલકી, ને વેલે લાગી ગલકી,[૧] ગલકીનાં ફુલ રાતાં, તેવાં માહરાં મોસાડીયાં માતાં.
હોજરી પર ચહડ્યો થરો, ને ખાટકીનો દાહડો વર્યો.
હોજરી પરડો હડકો અડ્યો, ને તુરી ખાટકણનો દાહડો વલ્યો.
હોટ બહાર તે કોટ બહાર. (અથવા) હોટ બહાર તે કોટ બહાર, ને પેટમાં તે પેટીમાં. ૧૨૨૨૦

Three may keep counsel if two be away. (અંગ્રેજી કેહવત.)
Was drei wissen, erfahren bald dreiszig.[૨] (જરમન કે.)
Parole jetée va partout à la volée.[૩]
Secret de deux, secret de Dieux ;
Secret de trois, secret de tous.[૪] (ફ્રેંચ કેહવતો.)
Tre lo sanno, tutti lo sanno.[૫] (ઈતાલ્યન કેહવત.)
Lo que saben tres, sabe toda res.[૬] (સ્પેનીશ કેહવત.)
If it passes your lips it will go over the Penna river.[૭]
If you let out your secret, it will get all over the village. (તેલુગુ કેહવતો.[૮])

૧. વેંગણાંને મલતી એક તરકારી.
૨. What three know will soon be known to thirty.
3. A word once out flies everywhere.
૪. The secret of two is God's secret ; the secret of three is all the world's. ૫. Three know it, all know it.
૬. What three know, everybody knows.
૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 266. ૮. *Ibid*, p. 96.

A secret known to one may spread through the world.[૧]
If known to one only it is a secret, if to two it is public. (તામીલ કેહવતો.[૧])

That which goes out of your mouth, goes into other people's ears.[૨]

Words whispered in the ear may be heard for a thousand miles. (ચીનાઈ કેહવતો.[૩])

What three persons know flies to the three worlds.

(કેનેરીસ કેહવત.[૪])

होटा बाहेर तें कोटा बाहेर. (મરાઠી કેહવત.)

હોટ સાહજા, તો ઉત્તર જાહજા.

હોણુ ખાય ગોલી તે પોર નહિ જોય હોલી. (અથવા) એવી આપું ગોલી, કે નહિ જોય દીવાલી ને હોલી.

હોણુ મુઇ સાસુ, ને પોર આવ્યાં આંસુ.

હોતીબી રડે, નહિ હોતીબી રડે, ને પાછલી રાતનાં ભૈયો કરી આવે તેબી રડે.

હોનહાર મિટત નહિ, દિલ ધરના કાં શોચ? ૧૨૨૨૫

Che sarà, sarà.[૫] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

That which is not will not come, that which is, will not go. (તામીલ કેહવત.[૬])

(ફારસી કેહવત.) قلم رفته را چه چاره کنند

હોનારત આગળ પદાર્થ મિથ્યા છે.

હોનારને કોઇ ડાહ્યું છે?

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 179.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 177. ૩. *Ibid.* p. 183.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 19.

૫. What will be, will be.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 107.

હોનારતમાં કોઇ ડાહ્યું નથી.
યાને, એક વાત કુદરતથી બનવાનીજ હોય, ત્યાં માણસનું ડહાપણ કામ લાગી શકતું નથી.

હોનેહારા હીરદે બસે, બિસર જાય સબ સુધ, જેસી હોનારત હોનેહાર, વેસી ઉપજત બુધ. (અથવા) હોનેરા હીરદે બસે, બિસર જાય સબ સુધ, જાકો જેસા ભાગ્ય હે, ઉપજે તેસો બુધ.

હોય ધાધર તો મસે નાગર. ૧૨૨૩૦

હોય ત્યારે ઇદ, ને નહિ હોય ત્યારે રોજા.

હોય ત્યારે બારે માસ, ને નહિ ત્યારે કોરડા અપવાસ. (અથવા) હોય ત્યારે મુંઘો માસ, ને નહિ ત્યારે ખરો અપાસ.[1]

હોય તેવા થાય, તો ગામ વચ્ચે રેહવાય.

હોય તો કોઇને કરી લઇએ, નહિ તો કોઇના થઈ રહીએ.

હોય તો માહરે ખાંડી ખાઉં, નહિ તો માહરે પકીગેર જાઉં. ૧૨૨૩૫

હોય તો વીર, નહિ તો ફકીર.

હોય દોકરા, તો પરણે કાંણા કોચરા, ને નહિ હોય દોકરા, તો રેહી જાય કેવડા મોધરા.

હોય પોલમ પોલ, કોણ કરે છે તોલ?

હોય રવા રોકડા (અથવા, હાથમાં હોય રોકડા) તો પરણે કાંણા કોચરા. (અથવા) હોય રવા રોકડા, તો પરણે કાંણા કોચરા, નહિ હોય રવા રોકડા, તો રહી જાય સારા છોકરા.

A full purse never lacks friends.

A crown in pocket doth you more credit than an angel spent.

Money makes marriage. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

---

૧. અપવાસ.

Met ledige handen is het kwaad havikken vangen.[1]
(ડચ કેહવત.)

Naar jeg har Penge i min Pung, da har jeg Mad i min Mund.[2] (ડેનીશ કેહવત.)

Who is your friend? (Your) pocket. (કાશમીરી કેહવત.[3])

"Who will watch your buffalo?" said [a herdsman] "The money in my purse will do it" replied [the master.] (તેલુગુ કેહવત.[4])

હોય હાથમાં, તો થાય રાતમાં. ૧૨૨૪૦

I wot well how the world wags, he is most loved that has most bags. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Das Beste ist was man in der Hand hat.[5] (જરમન કે.)

હોરમજ બાટલા, નાક કાન કાટલા.

હોરાજી (અથવા, અનાથ્યો) હોરવા ગીયો, તો ધમણુમાં આગ લાગી.

હોરાજીની ચાકરીમાં (અથવા, મુલ્લાંજીની નોકરીમાં) કંટોલાંના ફાકા.

હોરાજીની દાહડી બલે, ને કોઇને ઉજરડું થાય.

Puesque la casa se quema, calentémonos todos.[6] (સ્પૅ. કે.)

Poichè la casa brucia, io mi scalderò.[7] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

As one asked for fire to light his cigar when his beard was on fire. (તામીલ કેહવત.[8])

He roasted his fish in the conflagration. (અરબી કેહવત.[9])

---

૧. It's hard to catch hawks with empty hands.

૨. When I have money in my purse, I have food in my mouth.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 25

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 50.

૫. The best is what one has in his hand.

૬. Since the house is on fire, let us warm ourselves.

૭. Since the house is on fire, I will warm myself at the blaze.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 347.

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 76.

When one man cried that his beard was on fire, another followed him asking him for a light for his cigar. (તેલુગુ કેહવત.[1])

If my beard is burnt, others try to light their pipe at it. (તરકીશ કેહવત.[2])

One man is being impaled, while the other counts the joints on the stake. (બંગાલી કેહવત.[3])

કોલીકા ઘર જલે કલનદર ગીંડા માંગે.

કિસીકા ઘર જલે કોઈ તાપે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

હોરાથી સ્યાણો તે દીવાનો, ને અંગ્રેજથી ગોરો તે કોહોઓ. ૧૨૨૪૫

હોરીનો ઉતાર નહિ આપે, ને જઇને ભંડાર પર બેસે. (અથવા) હોરી પર ઉતરવાનો પૈસો નહિ મલે, ને ભંડાર પર ઉભી રહીને બુમ પાડે કે પેહલાં મહને ઉતાર.

હોરો હોરીઓ, ને લીપનો ડાંડીઓ.

હોલનો છુપ્યો, ને હૈયાંનો ફુટયો.

હોલા પાયને ફ્ડફ્ડ મોહટો.

હોલામાં આગ, ને ચુહલામાં ભડકો. ૧૨૨૫૦

હોલાવાલો તરપંખડો.

હોલી કરતાં શું ઉતરાણ ઓછું પરવ છે?

હોલી ખેલન્તી, લગન મહાલન્તી, રાસ રમન્તી, એટલી સ્ત્રીના આનંદનો પાર નહિ.

હોલી જેવી ભોલી થજે, પણ દીવાલી જેવી કાલી મા થઇશ.

હોલી દીવાલી વચ્ચેનો વાયદો. ૧૨૨૫૫

હોલીના ફાગ.

---

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 77.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 76.

3. *Proverbs from East and West*, p. 8.

હોલીની બલા ઢોલી પર. (અથવા) ગામની બલા ઢોલી ઉપર.

Another gets his punishment. (કાશમીરી કેહવત.[1])

અસ્તબલકી બલા બંદરકે સિર.

તવેલેકી બલા બંદરકે સિર. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

હોલીનું ઉધાર, ને દીવાલીનું નગદ.

હોલીનું નાલિયેર.

હોલીનું પરવ સૌથી નાગું. ૧૨૨૬૦

હોલીનો પડવો ને અમાસની બીજ, ને વન પુછયાં મુહરત તે તેરસ ને ત્રીજ.

હોલીમાં ભરત ન થાય.

હોલો નાહલો, ને ફફડાટ ઘણો. (અથવા) નાહલી ચલીને ફફડાટ ઘણો.

હોલો રલે ને તીત્તર ખાય, ને પાપીનું ધન પલ્લે જાય.

હોશે! તો પજ્યો પજ્યો કોહશે, ને તુંને કોઇ નહિ જોશે! ૧૨૨૬૫

હોંસકે ખાતર નાક કટાયા.

હોંસબી પુરી પડી, ને ઓંહસબી પુરી પડી.

ઓંહસ કરીને એક માણુસ કામ કરવા પુઠે ખતા પામેછે તે ઉપર બોલાયછે.

હોંસની મારી ગઇ નાતરે, ને સાલ્લો કાહડીને પાંથરે.

હોંસને ખાતર નાક કપાવ્યું.

હોંસે મુઇ, ને ગધેડે ઘસડઈ. ૧૨૨૭૦

હોંસે હોંસે (અથવા, મોહ સવાદે) ખાધા ચણા, ને ડામ દીધા ઓચી તણા.

હંસ ખેલે વન, કાજી ખેલે ગંજીફા, મોહરાં ખેલે ઉમરાવ, ને બાજી ખેલે પાજી.

---

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 237.

હંસ થા સો ઉડ ગયા, ઓર કાગ હુવા પ્રધાન, વિપ્રત તમ પાછા ફરો, નહિ ગરૂ કે નહિ જજમાન.

The world is grown so bad
That wrens make prey where eagles dare not perch:
Since every Jack became a gentleman,
There's many a gentle person made a Jack.

(શેકશપીયર, રીચર્ડ ધી થર્ડ, આંક ૧લો, પ્રવેશ ૩જો.)

હંસની હંસના નિત કરે, પદમની ચુગે મોર, ચીતની ચિંતા નિત કરે, સંખણી નિંદ્રા ઘોર.

હંસા તું જને સરોવર ઘણાં, ને સરોવરને નહિ કોઇ, સજ્જન મનખને સ્નેહી ઘણા, ને કુમનખને નહિ કોઈ. ૧૨૨૭૫

હાંક સુલેમાન ગાલ્લી.

હાંજા ગગડી જવા.

હાંરે હઉઆ, ને દુધને પહુઆ, ને પછી આપરા અમથા પહુઆ.

હાંલ્લીમાં અન્ન નહિ, ને ખવડાવ્યાનું મન નહિ.

હાંલ્લે તેવું ભાણે. ૧૨૨૮૦

હાંસની ચાલ કાગ ચાલવા જાય, તો ઠણુકા ભરતો ભરતો રહી જાય.

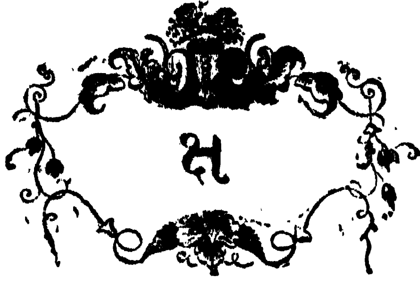
હાંસની ચાલ કાગડો ચાલવા ગયો તે પોતાનીએ ભુલી ગયો. (અથવા) હંસની (અથવા, અસલીની) ચાલ કાગડો ચાલે, ને પોતીકી ચાલ વિસરી જાય.[1]

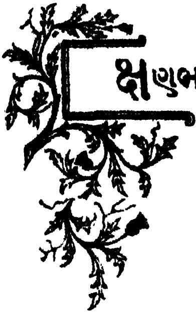
હાંસડી લાવે, પણ પાંસલી કયાંથી લાવે?

હાંસ્યો ને કાંસ્યો (એજ જણ.)

---

૧. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૧૧૮૫, સફે ૧૦૫, તથા કેહવત નાં૦ ૮૬૭૦, સફે ૭૮૫, તથા તેમને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

ક્ષણભંગુર સંસાર છે. ૧૨૨૮૫

All that is seen is temporary. (તા. કે.[1])

As the sun's shadow shifts, so there is no permanence on earth. (અફ્ધાન કે.[2])

क्षणं वित्तं क्षणं चित्तं क्षणं जीवितमावयोः ॥[3]

(સંસ્કૃત કેહવત.)

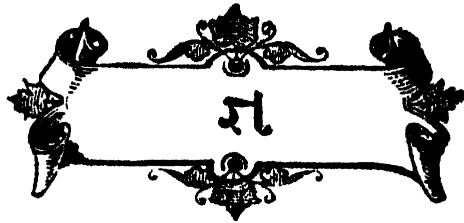
دنیا پنج روزه است (ફારસી કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 229.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 28.

૩. Wealth for a moment, the mind for a moment, our life for a moment. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 486.

જ્ઞાન સર્વથી શ્રેષ્ટ છે.

Knowledge is power.

Knowledge is silver among the poor, gold among the nobles, and a jewel among princes. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Weiser Mann, starker Mann.[૧] (જરમન કેહવત.)

A wise man is strong.—PROVERBS, XXIV, 5.

(ફારસી કેહવત.) توانا بود هرکه دانا بود

જ્ઞાનીસે જ્ઞાની મીલે તો બાત બાત ઓર બાત, ગધેસે ગધે મીલે તો લાત લાત ઓર લાત.

Tra asino e asino, non corron se non calci.[૨] (ઈતાલ્યન કે.)

ગદહન કે ચારી લાતન કે સનસનાહટ. (બિહાર કેહવત.[૩])

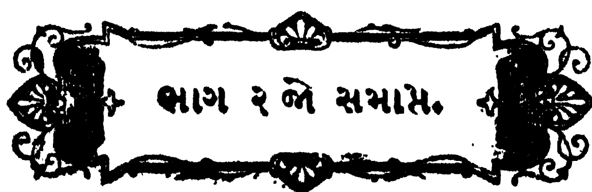
જ્ઞાનીસે જ્ઞાની મીલે તો રસકી લુટાલુટ, જ્ઞાનીસે અજ્ઞાન મીલે, તો ઉલટી માઠાકૂટ.

---

૧. A wise man, a strong man.

૨. Nothing passes between asses but kicks.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 67.

ભાગ ૨ જો સમાપ્ત.

